This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

3 3433 06823470 1

THE

WHOLE WORKS

OF THE

MOST REV. JAMES USSHER, D. D.,

LORD ARCHBISHOP OF ARMAGH,

AND

PRIMATE OF ALL IRELAND.

VOLUME VIII.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
617044
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1922 L

ANNALES

VETERIS TESTAMENTI,

A

PRIMA MUNDI ORIGINE

DEDUCTI,

UNA CUM

RERUM ASIATICARUM ET ÆGYPTIACARUM

CHRONICO,

A

TEMPORIS HISTORICI PRINCIPIO USQUE AD MACCABAICORUM INITIA

PRODUCTO.

JACOBO USSERIO ARMACHANO

DIGESTORE.

LONDINI.

1650.

CONTENTS

OF

THE EIGHTH VOLUME.

	PAG.
Præfatio	1
Ætas mundi prima	13
Ætas mundi secunda	19
Ætas mundi tertia	23
Ætas mundi quarta	49
Ætas mundi quinta	108
Ætas mundi sexta	201

LECTORI.

Censorinus in libello quem ad Q. Cærellium scripsit de natali die, intervalla temporum expositurus; hanc sibi præfatiunculam præmittendam putavit. " Si[a] origo mundi in hominum notitiam venisset, inde exordium sumeremus." Et paulo post, de hoc tempore verba faciens: " sive[b] habuit initium," inquit, " sive semper fuit, certe quot annorum sit, non potest comprehendi." Itaque hanc mundi epocham, ut ab hominum notitia quam maxime alienam, ab astronomicis suis supputationibus ita ablegat Ptolemæus: " Τὰς[c] περὶ ὅλου τοῦ αἰῶνος ἢ καὶ τοῦ μακρῷ τινι πολλαπλασίου τοῦ κατὰ τὰς τηρήσεις χρόνου, διαβεβαιώσεις, ἀλλοτρίας φιλομαθείας τε καὶ φιλαληθείας ἡγώμεθα. Totius mundi, aut alius multiplicis temporis observationes considerare, putamus alienum esse ab iis qui discendi et veri cognoscendi studio ducuntur." Et a genethliaca sua mathesi, genituram illam mundi ab Æsculapio et Anubio acceptam, Julius Firmicus Maternus, " Non[d] fuit ista genitura mundi," inquit. " Nec enim mundus certum diem habuit ortus sui; nec aliquid interfuit eo tempore,

[a] Censorin. cap. 20.
[b] Ibid. cap. 21.
[c] Ptolem. μεγάλ. συντάξ. lib. 3.
[d] Jul. Firmic. Mathes. lib. 3. cap. 2.

quo mundus divinæ mentis ac providi numinis ratione formatus est: nec eousque se intentio potuit humanæ fragilitatis extendere, ut originem mundi facili posset ratione concipere, aut explicare."

Neque vero mirandum, homines ethnicos, sacrarum literarum inscios, de mundi primordiis assequendis ita desperasse: quum inter ipsos Christianos, chronographus ille celebratissimus Dionysius Petavius, suam de conditu mundi et annorum inde ad nos numero, sententiam explicaturus, "hanc[e] primum disceptationi summam" fecerit. "Annorum ab orbe condito ad hæc tempora numerum, neque certa ratione compertum esse, neque citra divinam significationem posse comperiri." A cujus sententia longissime profecto abfuit Philastrius Brixiensis; hæresem[f] esse notans, "quæ dicit incertum numerum esse annorum a mundi origine, et ignorare homines curricula temporum:" et Lactantius Firmianus; cujus, in divinis institutionibus, paulo audacius effatum est illud: "Nos[g], quos divinæ literæ ad scientiam veritatis erudiunt, principium mundi, finemque cognovimus." Quicquid enim fiat de præteritis, futurorum temporum notitiam Patrem[h] in sua ipsius potestate constituisse, edocti sumus: neque ullum omnium existere mortalium, cui totius seculi tempora sint comperta. Quo et illud Siracidæ[i] spectare putatur: "Ἄμμον θαλασσῶν, καὶ σταγόνας ὑετοῦ, καὶ ἡμέρας αἰῶνος τίς ἐξαριθμήσει; Arenam maris, et guttas pluviæ, et dies seculi, quis enumeret?" quod Lyranus de præteritis temporibus dictum fuisse existimans, (quum de diebus æternitatis, hic et in capite decimo octavo, id interpretentur alii) haud ita recte conclusit annos a principio mundi non fuisse a quo-

[e] Petav. de doctrina tempor. lib. 9. cap. 2.
[f] Philastr. de hæresib. cap. 63. [g] Lactant. lib. 7. cap. 14.
[h] Act. cap. 1. ver. 7. Matth. cap. 24. ver. 36.
[i] Ecclesiastic. cap. 1. ver. 2. et ibi Nicol. Lyranus.

quam numeratos "certitudinaliter (ut ille loquitur) et præcise."

Qui inter Christianos, quorum ad nos pervenerunt scripta, primus ex sacris literis ætatem mundi eruere aggressus est, Theophilus episcopus Antiochenus, de tota hac ratione generatim quidem ita pronuntiat: "Ὁ[k] πᾶς χρόνος καὶ τὰ ἔτη δείκνυται τοῖς βουλομένοις πείθεσθαι τῇ ἀληθείᾳ. Universum tempus et anni indicantur volentibus obtemperare veritati:" de exquisita tamen calculi ἀκριβείᾳ postea subjicit: "Ἡμεῖς τὸ ἀκριβὲς ἴσως ἀγνοοῦμεν ἁπάντων τῶν ἐτῶν τὸν ἀριθμὸν, διὰ τὸ μὴ ἀναγεγράφθαι ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις τοὺς ἐπιτρέχοντας μῆνας καὶ ἡμέρας. Nec nos forsitan exacte omnium annorum numerum tenemus; propterea quod in sacris libris non annotati sunt excurrentes menses atque dies."

Nempe quum integros annos Scriptura commemorare soleat, omissis diebus et mensibus, qui vel explendo anno desunt, vel supersunt expleto: dubitatio oriri posset de accurata summa, quæ ex ejusmodi annis inter se additis elicitur. Verum, hoc concesso quod rationi maxime est consentaneum, scriptores sacros annorum numeros tanta diligentia suis in locis consignantes, id sibi habuisse propositum, ut annorum mundi seriem, quæ aliunde disci non poterat, nobis patefacerent: hoc, inquam, concesso, dubitationi propositæ Spiritum sanctum quantum necesse fuit providisse dicimus, quum ad singularum periodorum, a quibus series annorum seculi dependet, singulos nexus atque terminos, tum mensis, tum diei, notam apposuit. Ut quum Israelitæ, verbi gratia, mensis[l] primi, die decimo quinto, ex Ægypto dicantur exiisse, et anno[m] post exitum quadringentesimo et octogesimo, mensis[n] secundi, die se-

[k] Theophil. ad Autolyc. lib. 3. cap. 25.
[l] Num. cap. 33. ver. 3.
[m] 3 Reg. cap. 6. ver. 1.
[n] 2 Chron. cap. 3. ver. 2.

cundo, Salomon templum extruere cœpisse: menses et dies, quibus uterque periodi illius terminus est circumseptus, ex integro illo annorum numero menses undecim, et dies quatuordecim, demendos esse ostendunt; et non integros quadringentos et octoginta, sed annos tantum quadringentos septuaginta novem, cum diebus sexdecim pro dictæ periodi spatio esse assumendos.

" Tempus astronomicum a primo creationis puncto ad principium æræ Christianæ exactum, qui se dare nobis posse promittunt, favore mihi digni videntur magis quam laude; quia majus quid ingenio humano moliuntur:" ait, qui inter nostrorum novissimos tempus ab orbe condito usque ad Christum ex Scripturis sacris numerare aggressus est, David Paræus. Itaque relicto tempore astronomico, ad politicum Hebræorum, Ægyptiorum et Persarum tempus, velut ad δεύτερον πλοῦν, hic recepisse se dicit. Verum si quid ego hic video, ad rei summam nihil omnino interest, qua mensura in seculi curriculo dimetiendo quis utatur; modo nota ea sit, et certo dierum numero terminata. Et si " per æquabilem aliquam annorum mensuram," distantiam inter mundi primordia et Christi tempora interpositam, cum D. Paræo definire quis poterit: absque ullarum astronomicarum tabularum adminiculo, quot numero æquinoctia in eo intervallo contigerint, eidem facillimum quoque fuerit statuere. Temporis autem ab æquinoctio ad idem æquinoctium in anno quocunque politico notata revolutio, quid aliud est quam annus naturalis et vere astronomicus?

Quod si quis ad ista studia, non modo sacræ et exoticæ historiæ cognitione, sed etiam aliquanta astronomici calculi et veteris Kalendarii Hebraici notitia instructus accesserit: ut is non annorum tantum, sed etiam dierum numerum ab orbe condito jam transactum possit assequi, ego quidem inter χαλεπὰ, sed non inter ἀδύνατα ponendum censeo. Per retrogradam certe supputationem ad

ipsum primum mundi diem posse perveniri, ita nos magnus docuit Basilius: " Ἀφ'[o] οὗ χρόνου ἤρξατο ἡ τοῦ κόσμου τούτου σύστασις δύνατόν σοι μαθεῖν. ἐάν γε ἐκ τοῦ παρόντος εἰς τὸ κατόπιν ἀναποδίζων φιλονεικήσεις εὑρεῖν τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως· εὑρήσεις γὰρ οὕτως πόθεν τῷ χρόνῳ ἡ πρώτη κίνησις. Discere utique possis quo primum tempore constiterit mundi origo: si ex hodierno die ad superiores retrogressus ætates, primum mundi conditi diem invenire studiose contenderis. Hoc enim pacto invenies, unde prima motio accesserit tempori."

Cum autem variis seculis, et apud varias gentes, variæ extiterint temporum epochæ atque variæ annorum formæ: communis aliqua et nota mensura necessario hic est assumenda, ad quam reliquarum omnium illa diversitas commodissime reduci possit. Nobis vero nulla mensura notior, neque ad communem temporum collationem accommodatior est, quam annorum et mensium Julianorum formula, a media nocte, Kalendas Januarias anni primi vulgaris æræ Christianæ inchoante, deducta: cum tribus illis cyclis; quibus conjunctis annus unusquisque ab aliis quicumque fuerunt omnibus distinguitur; Romana nimirum indictione annorum quindecim, cyclo lunari sive aureo numero annorum novendecim, et cyclo solari (diei solis sive Dominicæ indice) annorum viginti octo periodum complectente. Neque enim aut certius quicquam nobis est, aut notius, quam numerari hodie annum (non dico, veri natalis Christi, qui inter doctos controversus est, sed) vulgaris æræ Christianæ MDCL. Romanæ indictionis tertio, lunaris cycli decimo septimo, et cycli solaris septimo, characteribus insignitum.

Quandoquidem vero Christiana hæc nostra epocha primordio mundi multis seculis est posterior; et retrograda annorum ante eam numeratio tum molestior est, tum er-

[o] Basil. in Hexaemer. homil. 1.

rori etiam (nisi major attentio adhibeatur) admodum obnoxia: receptissimæ illi hypothesi, quæ annos Julianos cum tribus suis cyclis προλήψει quadam mathematica ad ipsa mundi initia decurrisse ponit, artificialem quoque epocham, ex tribus istis cyclis in se multiplicatis conflatam, recentioribus nostris chronographis placuit adjicere. Solari enim cyclo in lunarem ducto, sive numero 28. per 19. multiplicato, magnus cyclus paschalis prodit annorum 532. eoque rursus per 15. indictionis numerum multiplicato, emergit annorum 7980. periodus; a Roberto Lotharingo Herefordensi in Britannia nostra episcopo primum (ni fallor) notata, et post 500. annos a Josepho Scaligero chronologicis usibus adaptata, et periodi Julianæ nomine, quod totidem Julianorum annorum cyclum contineret, nuncupata. Quod si retrorsum a præsenti anno trium minorum cyclorum series in tempora anteriora extendatur; 4713. ante initium æræ nostræ Christianæ annus, ille esse deprehendetur, in quem et indictionis primi, et cycli lunaris primi, et cycli solaris primi, concursus recidet. In Kalendis igitur Januariis proleptici illius anni capite hujus periodi constituto; annus vulgaris æræ Christianæ primus, periodi Julianæ 4714. erit numerandus: qui per 15, 19, et 28. divisus, indictionem Romanam 4. cyclum lunarem 2. et solarem 10. notissimos illius anni characteres exhibet.

Primorum patrum, veterumque Ægyptiorum et Hebræorum annus, ejusdem cum Juliano quantitatis fuisse reperitur, sed ex mensibus duodecim æqualibus dierum triginta constans (Hebræos enim ante Babylonicam captivitatem lunaribus mensibus fuisse usos, probari non potest) dierum ἐπαγομένων quinque, et quarto quoque anno sex, ad duodecimi mensis finem adjecta appendicula. Ex hujusmodi annorum continua serie in sacris literis tradita, in annum mundi 3442. ex Chaldaicæ vero historiæ et astronomici canonis collatione, in annum Nabonasari 186.

et cum eo cohærentem nexu certissimo annum ante æram Christianam 562. Julianæ periodi 4152. magni Nebuchadnesaris exitum et regni Evilmerodachi filii ejus initium incurrisse, animadverti: indeque sub finem anni periodi Julianæ 710. mundum conditum fuisse collegi; posito nimirum in autumno creationis rerum exordio. Quandoquidem vero cum vespera primi diei septimanæ primus seculi dies est inchoatus: feriam primam, quæ in anno illo 710. ad autumnale æquinoctium accessit proxime, ex astronomicis tabulis (non[p] obstante solis vel statione in diebus Josuæ, vel retrocessione in diebus Ezechiæ) in vigesimum tertium Octobris Juliani diem incurrisse, observavi; indeque a vespera illum Juliani anni diem antecedente, et *πρωτοκτίστην ἡμέραν*, et primum temporis motum deducendum fuisse, conclusi.

Basiliana igitur illa *φιλονεικία* perplexis chronologorum difficultatibus tandem superatis, in hanc concessi sententiam: a vespera primum mundi diem aperiente ad mediam noctem primum Christianæ æræ diem inchoantem, annos fluxisse 4003. dies septuaginta et horas temporarias sex, verumque Christi Domini natalem, quadriennio toto (quod mortis Herodis tempus demonstrat) vulgaris æræ Christianæ principio anteriorem extitisse. Juxta rationes enim nostras, et Salomonici templi structura 3000. mundi anno est absoluta; et 4000. mundi anno, impletis[q] diebus quibus virgo *θεοτόκος* erat paritura, Christus in perfecta carne, cujus templum fuerat[r] typus, hominibus primum apparuit et manifestatus est. Unde ad annos æræ Christianæ quatuor additis, et ab annis ante eandem totidem detractis; pro communi et vulgata, vera et germana obtinebitur nativitatis Christi epocha.

[p] Vide annales nostros; anno mundi 2553. *d.* et 3291. *c.*

[q] Luc. cap. 2. ver. 6.

[r] Johan. cap. 2. ver. 21.

Ista, ad quæ nunc digitum intendo tantum, plenius deinceps, volente Deo, confirmabuntur in sacra chronologia; quam, simul cum tractatu de anno primitivo et veterum Hebræorum Kalendario, edere mihi in animo est. Interim veteris testamenti annales, fundamentis ibi positis superstructos, in lucem edere visum fuit; cum rerum exterarum in Asia et Ægypto ab Olympiadum initio gestarum chronico; ad specialem Græcorum et Romanorum historiam eis potissimum sepositis, quæ in Græcia (ad quam et Rhodum et insulas inter Europam et Asiam positas refero) atque occidentis partibus actæ memorantur.

In sacris historiis repræsentandis, Tremellii et Junii Latinam versionem (cum suis quoque Hebraismis) et capitum summaria, sum secutus: in exteris exprimendis, ipsorum authorum veterum vel optimorum eorundem ex Græco interpretum verbis sum usus; et nominatim Jacobi Dalechampii in Athenæo, licet in capitulorum notatione ad Natalis Comitis editionem hic respexerim. Ex hisce vero historias aut contraxi ipse, aut a Codomano, Cappello, Emmio, Pezelio, Ebero, Saliano, vel alio quocunque qui ad manum aderat chronographo, contractas desumpsi: sic tamen, ut ipsi primorum authorum fontes (quorum a me loca studiose sunt annotata) semper mihi observarentur ante oculos. Temporum enim rectæ dispositioni unice intentus, de verbis aliorum mutandis (quod præstare fuisset facillimum, si tanti res esse videretur) parum fui sollicitus.

Cumque ex magna historicorum turba qui Julii Cæsaris ætatem antecesserunt, quatuor tantum ævi injuria reliquos nobis fecerit, Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Polybium (eumque maxima sui parte mutilum;) horum, ut antiquissimorum, potissimam rationem habui; eorumque authoritate fretus, crebros Diodori Siculi anachronismos emendavi: in rebus vero Alexandri magni, quas illi non attigerunt, non Diodoro solum sed Curtio etiam et Ar-

riano novam aliunde temporum lucem mutuari conatus sum. Primæ quatuor alphabeti literæ, ad annos mundi appositæ, annorum ineuntium, currentium, et desinentium sunt indices: autumnali seu primo anni quadrante per *a*, brumali per *b*, verno per *c*, æstivo per *d* designato. Reliqua prudens lector ipse per se intelliget: quem hisce frui cupio, et valere.

Lond. 13. Kal. Julias, Julianas; anno vulgaris æræ Christianæ 1650. a vero Domini natali, 1654.

DE

PHILIPPO

PRINCIPE PALATINO AD RHENUM,

PHILIPPI MELANCHTHONIS

NARRATIO, ANNALIUM USUM DECLARANS.

Sæpe audivi narrare Capnionem, cum apud Philippum, principem palatinum electorem, essent Dalburgius episcopus Vangionum, Rudolphus Agricola et ipse, et non solum in familiaribus colloquiis, sed etiam in deliberationibus de republica, sæpe narrarent insignia exempla vel Persica, vel Græca, vel Romana; mirifice accensum esse principem studio cognoscendæ historiæ, sed dixisse, se animadvertere, distinctione temporum, gentium et imperiorum opus esse: eamque ob causam petivisse, ut sibi ex tota antiquitate, quantum nota esset, ex Hebræis fontibus, et ex Græcis ac Latinis scriptoribus, ordine contexerent monarchias; ut mente complecti tempora mundi, et seriem maximarum mutationum posset. Nulli[a] tunc extabant scripti lingua Germanica libri de veteribus imperiis. Nec Latina, præter Justini confusaneam epitomen, quæ tamen distinctione temporum caret, habebantur. Erat otium tunc

[a] Circa annum Christi 1480.

illis doctis viris, et hoc labore delectabantur. Ordine igitur, ex Hebræis, Græcis et Latinis monumentis, monarchias recensent, et maxime digna memoria suo loco, adhibita temporum et gentium distinctione, inserunt. Legit avidissime id scriptum princeps ingeniosus, seque lætari dicebat, divinitus conservatam esse temporum seriem, et rerum præcipuarum memoriam. Ostenderant enim ei continuatam esse mundi historiam, ita, ut Herodotus inchoet suas narrationes paulo ante finem propheticæ historiæ. Nam et ante regnum Persicum, de quo narrationes luculentæ extant in Daniele, Esdra et Nehemia, regum Assyriorum et Ægyptiorum aliquot nomina sunt eadem in prophetis et Herodoto. Apryi prædicit exitium Jeremias, quod describit Herodotus. Postquam Jeremiam interfecit Apryes, postea Amasis captum regem superbum strangulat. Agnoscere etiam se princeps palatinus dicebat testimonia præsentiæ Dei in constitutione monarchiarum, quia solis humanis viribus constitui et retineri non potuerint, et eo divinitus constitutæ sint, ut essent custodes humanæ societatis, conjungerent multas gentes, restituerent leges, judicia, pacem, ut docere homines de Deo possent. Sæpe igitur repetebat Danielis verba: "Deus[b] imperia transfert et stabilit." Mutationibus etiam et tyrannorum pœnis dicebat conspici judicium Dei, et moneri totum genus humanum illustribus exemplis, ut agnoscat Deum, sciat ordinasse eum et velle justa, et vere irasci violantibus ipsius ordinem. Tales erant ejus principis sermones considerantis ordine imperiorum incrementa et ruinas.

[b] Dan. cap. 2. ver. 21.

ANNALES

VETERIS TESTAMENTI,

A PRIMA MUNDI ORIGINE DEDUCTI.

---

1. *a.* In principio creavit Deus cœlum et terram[a], quod temporis principium, juxta nostram chronologiam, incidit in noctis illius initium, quæ vigesimum tertium diem Octobris præcessit, in anno periodi Julianæ 710.

Primo igitur sæculi die, Octobris vigesima tertia, feria prima, cum supremo cœlo creavit Deus angelos: deinde summo operis fastigio primum perfecto, ad ima mundanæ hujus fabricæ fundamenta progressus mirandus artifex, infimum hunc globum ex abysso et terra conflatum constituit; concinentibus et collaudantibus eum simul omnibus ipsius angelis[b]. Cumque terra esset inanis et vacua, et tenebræ essent in superficie abyssi: in ipso primi diei medio creata est lux; quam a tenebris distinguens Deus, illam appellavit diem, has noctem.

Secundo die, Octobris vigesimo quarto, feria secunda, creato expanso, quod cœlum est appellatum, distinctio est facta inter aquas superiores, et inferiores terræ circumfusas.

Tertio die, Octobris vigesimo quinto, feria tertia, aquis inferioribus in locum unum confluentibus, emersit terra

[a] Genes. cap. 1. ver. 1. [b] Job, cap. 38. ver. 7.

arida. Aquas in mare congregavit Creator: emissis interim fluviis, qui in mare refluerent[c]. Terram, omne genus herbæ et plantæ, cum seminibus et fructibus, germinare fecit. Præ aliis autem locis, Paradisum in Edene plantis ornavit: in quibus, arbor vitæ et arbor scientiæ boni ac mali[d].

Quarto die, Octobris vigesimo sexto, feria quarta, sol, luna, et reliqua sidera creata sunt.

Quinto die, Octobris vigesimo septimo, feria quinta, aquatilia et volatilia animantia producta sunt; et fœcunditate donata.

Sexto die, Octobris vigesimo octavo, feria sexta, terrestria animalia creata sunt; tum gradientia, tum repentia. Demum vero homo, ad imaginem Dei in divina mentis scientia[e] et genuina voluntatis sanctitate[f] præcipue consistentem, conditus est. Ille statim reliquis animalibus, divinitus ad se adductis, ut dominus eorum designatus, nomina imposuit. In quibus cum adjutricem sibi similem non inveniret; ne socia necessaria careret, Deus, costa ex dormientis latere desumpta, mulierem formavit, atque in uxorem illi tradidit, conjugii lege instituta. Tum conjugibus benedicens, fœcunditatem eis tribuit, et dominium in animantia: eisque omnibus de cibo liberaliter providit. Denique, peccato in mundum hucusque non ingresso, " inspexit Deus quicquid fecerat, ecce autem BONUM erat valde. Sic fuit vespera et fuit mane diei sexti[g]."

Septimo die, Octobris vigesimo nono, feria septima, cum perfecisset Deus opus suum quod fecerat, quievit ab omni opere; et diei septimo benedicens, Sabbatum instituit et consecravit[h]. Quippe in quo " respiravit[i] (ut humano more ipse de se loquitur,) et recreavit se:" nec dum (ut videtur) peccato admisso, aut pœna sontibus, vel angelis, vel hominibus, a Deo inflicta. Unde dies hic postea constitutus est signum tum sanctificationis nostræ in hoc sæculo[k], tum æterni illius sabbatismi, quo in futuro ab om-

[c] Eccles. cap. 1. ver. 7.
[d] Gen. cap. 2. ver. 8, 9.
[e] Coloss. cap. 3. ver. 10.
[f] Ephes. cap. 4. ver. 24.
[g] Gen. cap. 1. ver. 31.
[h] Ibid. cap. 2. ver. 2, 3.
[i] Exod. cap. 31. ver. 17.
[k] Ibid. ver. 13.

nibus peccati et reliquiis et pœnis plenam liberationem expectamus[l].

Post primam mundi septimanam, videtur Deus conjuges in hortum Edenis introduxisse, atque esu arboris scientiæ boni ac mali eis interdixisse; reliquarum omnium arborum usu libere concesso.

Diabolus, Deo gloriam, homini felicitatem invidens, mulierem per serpentem ad peccandum sollicitat: unde et ipse serpentis antiqui nomen obtinuit[m]. Mulier per serpentem, vir per mulierem seductus, Dei præceptum de abstinentia a fructu vetito transgreditur. Citatis et convictis pœnæ imponuntur: addita tamen promissione de semine mulieris caput serpentis contrituro, id est, Christo Diaboli opera dissoluturo[n]. Unde tunc primum mulieri Evæ nomen a marito est impositum[o]: quod mater futura esset omnium viventium non naturalem tantum vitam, sed illam quoque, quæ est per fidem in semen ipsius, Messiam promissum, quomodo et post eam Sara fidelium mater est habita[p].

Primi parentes, vestibus pelliceis a Deo amicti, ex horto Edenis pelluntur: flammeo gladio posito ad custodiendam viam quæ ferebat ad arborem vitæ; ne de fructu ejus, quem hactenus non attigerant, deinceps vescerentur[q]. Unde plus quam verisimile fit, eodem ejectum Adamum fuisse die, quo inductus in Paradisum fuerat. Qui quidem dies mundi decimus fuisse videatur (Kalendis Novembribus anni Juliani proleptici respondens) quo deinceps, ad memorabilis hujus casus memoriam conservandam (ut rationi consentaneum est) instituta est EXPIATIONIS solennitas, et statum JEJUNIUM (νηστείας nomine[r], κατ' ἐξοχὴν denotatum) in quo universi, tam inquilini quam peregrini, animas suas affligere jubebantur; adjuncta sanctione severissima. "Omnis anima, quæ non fuerit afflicta eo ipso die, omnino exscindetur e populis suis[s]."

[l] Heb. cap. 4. ver. 4. 9. 10.
[m] Apocal. cap. 12. ver. 9. et cap. 20. ver. 2.
[n] 1 Joh. cap. 3. ver. 8. Rom. cap. 16. ver. 20.
[o] Gen. cap. 3. ver. 20.
[p] 1 Pet. cap. 3. ver. 6. Galat. cap. 4. ver. 31.
[q] Gen. cap. 3. ver. 21, 22, &c. [r] Act. cap. 27. ver. 9.
[s] Levit. cap. 16. ver. 29. et cap. 23. ver. 29.

d. Post lapsum, Cain primus mortalium omnium e muliere nascitur[t].

130. *d.* Abele occiso a fratre Caino, omnium hominum primogenito, Deus alium pro illo filium Evæ reposuit: unde et Sethi nomen illi inditum[u]; postquam pater Adamus 130. vixisset annos[x]. Inter cædem vero Abelis et conceptionem Sethi nullum alium filium Evæ obtigisse, (ille enim alias dicendus fuisset pro Abele datus, potius quam Sethus) ideoque non longum inter utrumque tempus intercessisse, hinc colligitur. Unde, quum annos ad 128. propagatum tum fuerit humanum genus: ita crevisse intra id spatium mortalium numerum vero fuerit consentaneum, ut non sine causa conscius sceleris metuerit Cain, ne cæderet eum quilibet qui erat inventurus eum[y].

235. *d.* Sethus, annos 105. natus, filium genuit, cui Enoshi nomen imposuit: quod conditionis humanæ deplorandam denotat miseriam. Tunc enim a Cainitis cultus divinus misere corruptus fuit. Unde ea inter homines distinctio facta; ut qui in vero Dei cultu permanserunt, filii Dei; qui autem ab eo desciverunt, filii hominum sint appellati[z].

325. *d.* Cainan natus est; quum Enosh ejus pater 90. annos vixisset[a].

395. *d.* Mahalaleel natus est; quum pater Cainan 70. vixisset annos[b].

460. *d.* Jared natus est: quum pater Mahalaleel 95. vixisset annos[c].

622. *d.* Enoch natus est; quum pater Jared 162. vixisset annos[d].

687. *d.* Mathusala natus est; quum pater Enoch 65. vixisset annos[e].

874. *d.* Lamech natus est; quum pater Mathusala 187. vixisset annos[f].

[t] Gen. cap. 4. ver. 1.
[u] Ibid. ver. 25.
[x] Gen. cap. 5. ver. 3.
[y] Ibid. cap. 4. ver. 14, 15.
[z] Gen. cap. 4. ver. 26. cum cap. 6. ver. 1, 2.
[a] Gen. cap. 5. ver. 9.
[b] Ibid. ver. 12.
[c] Gen. cap. 5. ver. 15.
[d] Ibid. ver. 18.
[e] Gen. cap. 5. ver. 21.
[f] Ibid. ver. 25.

930. *d.* Adamus primus generis humani parens, mortuus est; cum 930. vixisset annos[g].

987. *d.* Enochum, ab Adamo septimum, Deus incontinenter cum ipso ambulantem transtulit, ne videret mortem; postquam 365. vixisset annos[h].

1042. *d.* Sethus, Adami filius, mortuus est; cum 912. vixisset annos[i].

1056. *d.* Noachus, ab Adamo decimus, natus est; quum pater Lamech 182. vixisset annos[k].

1140. *d.* Enosh, tertius ab Adamo, mortuus est; cum 905. vixisset annos[l].

1235. *d.* Cainan, quartus ab Adamo, mortuus est; cum 910. vixisset annos[m].

1290. *d.* Mahalaleel, quintus ab Adamo, mortuus est; cum 895. vixisset annos[n].

1422. *d.* Jared, sextus ab Adamo, mortuus est, cum 962. vixisset annos[o].

1536. *a.* Deus, priusquam diluvium in mundum impiorum induceret, Noachum justitiæ suæ præconem ad illos misit: 120. annorum termino ad resipiscendum eis constituto[p].

1556. *d.* Noacho, nunc primum liberis operam dare incipienti, quum 500. esset annorum, natus est primogenitus Japhetus[q].

1558. *d.* Noacho natus est secundo-genitus Semus: quippe qui biennio post diluvium 100. annorum fuisse dicitur[r].

1551. *d.* Lamechus, nonus ab Adamo, mortuus est; cum 777. vixisset annos[s].

1656. *a.* Mathusala, octavus ab Adamo, 969. ætatis anno mortuus est; omnium maxime longævus[t].

[g] Genes. cap. 5. ver. 5.
[h] Gen. cap. 5. ver. 23, 24. Hebr. cap. 11. ver. 5.
[i] Gen. cap. 5. ver. 8.
[k] Ibid. ver. 29.
[l] Gen. cap. 5. ver. 11.
[m] Ibid. ver. 14.
[n] Gen. cap. 5. ver. 17.
[o] Ibid. ver. 20.
[p] 1 Pet. cap. 3. ver. 20. 2 Pet. cap. 2. ver. 5. Genes. cap. 6. ver. 3.
[q] Gen. cap. 5. ver. 32. cum cap. 10. ver. 21.
[r] Gen. cap. 11. ver. 10.
[s] Ibid. cap. 5. ver. 31.
[t] Gen. cap. 5. ver. 27.

Mense hujus anni secundo, die decimo, Novembris tricesimo, feria prima, Deus edicit Noacho, ut septimana illa pararet se ad ingressum in arcam: dum securus mundus edebat, bibebat, uxores ducebat, et nuptum dabat.

Anno sexcentesimo vitæ Noachi, mensis secundi die decimo septimo, Decembris septimo, feria prima, eo cum suis et animalibus omnibus in arcam ingresso; pluviam demisit Deus super terram quadraginta dies et quadraginta noctes: et prævaluerunt aquæ super terram centum et quinquaginta diebus[y].

Aquis deficientibus, mensis septimi die decimo septimo, Maii sexto, feria quarta, arca requievit in uno montium Ararati[a].

Pergentibus vero adhuc aquis deficere, mensis decimi die primo, Julii decimo nono, feria prima, conspecti sunt vertices montium[b].

Post quadraginta dies, hoc est, undecimo die mensis undecimi, Augusti vigesimo octavo, feria sexta, Noachus, aperta fenestra arcæ, emisit corvum[c].

Post septem dies (ut videtur colligi posse ex septem diebus ALIIS, in decimo versu nominatis) emisit Noach columbam: et reversam iterum, post alteros septem dies emisit; quæ circa tempus vespertinum rediit, folium olivæ decerptum in ore gerens. Deinde expectatis et aliis septem diebus, eandem emisit; quæ non est reversa ultra ad eum[d].

[x] Gen. cap. 7. ver. 1. 4. 10. Matth. cap. 24. ver. 38.
[y] Gen. cap. 7. ver. 4. 6. 11, 12, 13. 17. 24.
[a] Gen. cap. 8. ver. 3, 4.
[b] Ibid. cap. 8. ver. 5.
[c] Gen. cap. 8. ver. 6, 7.
[d] Ibid. cap. 8. ver. 8.—12.

ÆTAS MUNDI II.

1657. *a.* Anno sexcentesimo primo vitæ Noachi, mensis primi die primo, (Octobris vigesimo tertio, feria sexta, ut novi anni ita et novi mundi die primo) cum siccata esset superficies terræ, removit Noachus operculum arcæ[a].

Mensis secundi, die vigesimo septimo, Decembris decimo octavo, feria sexta, cum exaruisset terra, Dei mandato exivit Noachus, cum omnibus qui cum ipso fuerant in arca[b].

Noachus egressus soteria Deo immolavit. Deus rerum naturam, diluvio corruptam, restauravit: carnis esum hominibus concessit; atque Iridem dedit signum fœderis[c].

Anni vitæ humanæ quasi dimidio breviores fiunt.

1658. *d.* Arphaxad natus est Semo centenario, biennio post diluvium[d] finitum scilicet.

1693. *d.* Salah natus est; quum Arphaxad pater ejus 35. vixisset annos[e].

1723. *d.* Heberus natus est; quum Salah pater ejus 30. vixisset annos[f].

1757. *d.* Quum Heberus 34. vixisset annos, natus est ei filius, cui nomen dedit Phaleg[g], "quia in diebus ejus divisa fuit terra[h]." Urbis enim et turris[i] extructione per linguarum confusionem (quæ Babeli, capitis undecimi versu nono, nomen dedit) tum interrupta; gentium dispersio est secuta,

[a] Genes. cap. 8. ver. 13.
[b] Ibid. cap. 8. ver. 14.—19.
[c] Gen. cap. 8. et 9.
[d] Ibid. cap. 11. ver. 10.
[e] Gen. cap. 11. ver. 12.
[f] Ibid. cap. 11. ver. 14.
[g] Gen. cap. 11 ver. 16.
[h] Gen. cap. 10. ver. 25. et 1 Chron. cap. 1. ver. 19.
[i] De quibus vide chronologiæ nostræ sacræ partem 1. cap. 5.

in varias orbis partes secundum linguas suas variis deductis coloniis.

Anni vitæ humanæ iterum quasi dimidio breviores efficiuntur.

1771. *a.* Hinc ad captam ab Alexandro Babylonem anni 1903. intercesserunt: quot annorum observationes cœlestes inde in Græciam Aristotele procurante, a Calisthene fuisse missas, testis est Porphyrius[l]. Unde apparet, siderum contemplationi vacare cœpisse Babylonios ipsius Nimrodi temporibus: a quo tota eorum regio terræ Nimrodi accepit cognomentum[m]. Quum et illius suasu condi primum Babylon cœpta[n], ibidemque prima regni ipsius sedes collocata, (quemadmodum in Geneseos capite decimo, versu decimo, confirmat Moses) indeque gens ipsa Babylonica antiquitatis nomine celebrata imprimis fuerit[o].

1787. *d.* Rehu sive Ragau natus est; quum Phaleg pater 30. vixisset annos[p].

1816. Ægyptiorum in subjectos potestatem ac regium imperium usque ad integros 1663. annos duravisse, refert in annalibus suis Constantinus Manasses. Qui a tempore quo Ægyptus a Cambyse rege Persarum subjugata est retro numerati, ad hoc nos perducunt: circa quod, Misraim Chami filius colonias in Ægyptum duxit; quæ inde Misraimi et terræ Chami nomen adepta est[q]. Unde posteriores Pharaones, filios regum antiquorum se fuisse jactitabant[r].

1819. *d.* Serug sive Saruch natus est; quum Ragavus pater 32. vixisset annos[s].

1849. *d.* Nachor natus est, quum Saruchus pater 30. vixisset annos[t].

1878. *d.* Terach sive Thara natus est, quum Nachor pater 29. vixisset annos[u].

[l] Apud Simplicium, in lib. 2. de cœlo.
[m] Mic. cap. 5. ver. 6.
[n] Ut in lib. 1. antiqu. cap. 5. habet Josephus.
[o] Jerem. cap. 5. ver. 15.
[p] Gen. cap. 11. ver. 18.
[q] Psal. 105. ver. 23. 27. Psal. 106. ver. 21, 22.
[r] Esai. cap. 19. ver. 11.
[s] Gen. cap. 11. ver. 20.
[t] Gen. cap. 11. ver. 22.
[u] Ibid. cap. 11. ver. 24.

1915. *c.* Ægialeus Sicyoniorum in Peloponeso regnum incepit, 1313. annis ante primam Olympiadem[x].

1920. *c.* Ex vicina Arabia irrumpens gens eorum quos Hyc-sos, id est, reges pastores Ægyptii vocabant, Memphim ceperunt; et tota Ægypto inferiori (quæ mari Mediterraneo est exposita) potiti sunt: quam primus eorum rex Salatis per annos 19. obtinuit[y].

1939. *d.* Bæon, secundus rex, ann. 44[z].

1948. *d.* Postquam Thara 70. vixisset annos, natus est ætate primus trium ipsius filiorum[a]. Non Abram quidem (quem post 60. demum annos natum infra videbimus) sed Haran, tertii fratris Nachoris socer. Hic enim, prius quam pater Thara Ure Chaldæorum discederet, vita ibidem functus, filiam reliquit Milcam, patruo Nachori nuptam[b].

1983. *c.* Apachnas in Ægypto regnat, annos 36. menses 7[c].

1996. *d.* Phaleg sextus a Noacho, mortuus est; 209. post natum Ragavum annis[d].

1997. *d.* Nachor, nonus a Noacho, mortuus est; 119. post natum filium Tharam annis[e].

2006. *d.* Noachus mortuus est, quum vixisset 950. annos; post finitum diluvium, 350. annis[f].

2008. *c.* Abram natus est: quippe 75. annorum existens, quum pater Thara moreretur, annum agens ætatis 205[g].

2018. *c.* Sarai, quæ et Iscah, Haranis fratris Abrami filia[h], nata est: utpote decennio, marito suo Abramo ætate minor[i].

2020. *b.* Apophis in Ægypto regnat annos 61[k].

2026. *d.* Rehu sive Ragau, septimus a Noacho, mortuus est: 207. post natum Saruchum annis[l].

[x] Euseb. chron.

[y] Manetho, in Ægyptiaticorum lib. 2. apud Josephum, lib. 1. contra Apionem.

[z] Manetho.

[a] Gen. cap. 11. ver. 26.

[b] Gen. cap. 11. ver. 28, 29.

[c] Manetho.

[d] Gen. cap. 11. ver. 19.

[e] Ibid. cap. 11. ver. 25.

[f] Gen. cap. 9. ver. 28, 29.

[g] Gen. cap. 11. ver. 32. et cap. 12. ver. 1. 4. cum Act. cap. 7. ver. 4.

[h] Gen. cap. 11. ver. 29, 30.

[i] Ibid. cap. 17. ver. 17.

[k] Manetho.

[l] Gen. cap. 11. ver. 21.

2049. *d.* Serug sive Saruch, octavus a Noacho, mortuus est; 200. post natum Nachorem annis[m].

2079. Hoc fere tempore, Chedorlaomer rex Elami sive Elymaidis (inter Persiam et Babyloniam positæ) subegit reges Pentapoleos, Sodomæ videlicet, Gomorrhæ, Admæ, Seboim, et Belæ sive Zoaris: qui duodecim annis illi serviverunt[n].

2081. *b.* Janias in Ægypto regnat[o], annos 50. mensem 1.

2083. *a.* Deus Abramum vocat Ure Chaldæorum, ad proficiscendum in eam regionem, quam ostensurus esset illi[p]. Ur vero ista, quam in Mesopotamia cum Stephano protomartyre[q] etiam Abarbinel[r] collocat, a sacerdotibus et mathematicis ex artis vocabulo Chaldæorum appellationem sortitis (quo nomine, in ipsa etiam Chaldæa, Genethliaci a reliquis magis distincti reperiuntur[s],) habitata fuit. Ex quorum consortio et Terach et filii ejus idolorum cultum didicerunt[t]. Sed a filio demum Abramo de divina vocatione certior factus, ab idololatria resipiscens, assumpsit ut familiæ pater Abramum.

Assumpsit igitur Terach Abramum filium suum, et Lotum filium Haranis nepotem suum, et Sarai nurum suam uxorem Abrami filii sui: et egressi una Ure Chaldæorum, ad proficiscendum in regionem Cananis, pervenerunt Charanem, (in eadem cum Ure Mesopotamia sitam;) et consederunt illic, gravi Terachi imbecillitate detenti.

c. Quumque fuissent dies Terachi 205. annorum, mortuus est Terach Charane[u].

[m] Gen. cap. 11. ver. 23.
[n] Ibid. cap. 14. ver. 1, 2. 4.
[o] Manetho.
[p] Gen. cap. 15. ver. 7. Josu. cap. 24. ver. 2, 3. Nehem, cap. 9. ver. 7. Act. cap. 7. ver. 2, 3, 4.
[q] Act. cap. 7. ver. 2.
[r] In Gen. cap. 11.
[s] Daniel. cap. 2. ver. 2. 10. Ibid. cap. 4. ver. 7. et cap. 5. ver. 11.
[t] Josu. cap. 24. ver. 2.
[u] Gen. cap. 11. ver. 31, 32.

ÆTAS MUNDI III.

ABRAMUM, quum mortuus esset pater ejus, denuo vocavit Deus a terra sua, et a cognatione sua, atque a domo paterna sua: addita fœderis evangelici promissione, de benedicendis in ipso (id est, in semine ipsius benedicto, Domino nostro Jesu Christo) omnibus familiis terræ[a]. A qua promissione, et migratione Abrami eam incunctanter subsecuta, deducendi sunt 430. anni peregrinationis Abrami et posterorum ipsius in terra non sua[b]. Et initio et fine eorum in decimo quinto die mensis Abib constituto; qui hoc anno in Maii Juliani diem quartum et feriam quartam hebdomadicam (juxta nostras rationes) incidet.

Hoc igitur die Abram, quum Charanem attigit, et esset annorum septuaginta quinque, Deum vocantem secutus, assumsit Saram uxorem suam et Lotum filium Haranis fratris sui, cum universis facultatibus suis quas comparaverant et animabus quas acquisiverant Charane; et profecti, ut abirent in regionem Canaanis, tandem pervenerunt in eam. Et transivit Abram per regionem illam ad locum usque Shecemi, ad quercum Moræ[c]; de qua etiam[d] postea occurrit mentio.

Apparens Dominus Abramo, promisit se semini ipsius daturum regionem illam; qui ibidem altare extruxit Domino qui apparuerat ipsi. Postea refigens tentorium, inde ad montana profectus est, versus orientalem tractum Luzi,

[a] Gen. cap. 12. ver. 1, 2, 3. cum Act. cap. 7. ver. 4.
[b] Exod. cap. 12. ver. 40, 41. cum Galat. cap. 3. ver. 17.
[c] Gen. cap. 12. ver. 4, 5, 6.
[d] Gen. cap. 35. ver. 4. Josu. cap. 24. ver. 25, 26. et Jud. cap. 9. ver. 6.

postea Bethelis dicti[e]; ubi ædificato altari, invocavit nomen Domini. Deinde profectus est, indesinenter pergendo, in meridianum regionis tractum; qui Ægyptum spectat[f].

2084. *a.* Abram, fame cogente, in Ægyptum descendit, ut peregrinaretur illic: ubi Sarai uxor, quam periculi vitandi causa sororis nomine compellaverat, regi Pharaoni (Apophi) tradita, postea cum muneribus intacta restituitur: et fide publica incolumes ex Ægypto dimittuntur[g]. Abramum vero eodem anno, quo ex Charane est egressus, in Ægyptum concessisse, ibique tres menses exegisse, tradunt Hebræi[h].

Abram et Lot una in Cananæam revertuntur: ubi quum eadem regio pecori utriusque alendo non sufficeret, separantur alter ab altero; Loto ad Sodomitas migrante. Post quam secessionem, Abramo terræ et posteritatis numerosæ promissio a Deo renovatur; qui a loco inter Bethelem et Haium, ubi prius altare fecerat, tentoria movens; habitavit in planitie Mamræ, quæ est ad Hebronem, ibique extruxit altare Domino[i].

2091. Bera rex Sodomæ, cum reliquis Pentapoleos regulis, adversus Chedorlaomerem regem Elami rebellarunt; anno decimo tertio, ex quo illi servire cœperant[k].

2092. *c.* Anno decimo quarto Chedorlaomer cum confœderatis principibus, Amraphelo Shinaris, Arjoco Ellasaris et Tidale Gentium, junctis copiis adversus rebelles regulos expeditione suscepta, Raphæos, Zuzæos, Emæos, Choræos, incolas regionis quæ postea fuit Amalekitarum, et Emoræos primum percusserunt; deinde regulis Pentapolitanis in valle Siddimorum profligatis, Lotum captivum, simul cum omnibus facultatibus Sodomæ et Gomorrhæ, secum abduxerunt. Quod audiens Abram, armatis servis suis 318. una cum Hanere, Eshcole et Mamre fœderatis suis, victores ad Danem assecutus, cecidit eos; et persecutus est Hobam usque, quæ ad lævam est Damasci. Ita

[e] Gen. cap. 28. ver. 19.
[f] Ibid. cap. 12. ver. 7, 8, 9.
[g] Gen. cap. 12. ver. 10—20.
[h] In Seder Olam rabba cap. 1.
[i] Gen. cap. 13.
[k] Ibid. cap. 14. ver. 4.

Lotum et reliquum captivum populum liberavit: eosque cum omnibus facultatibus illis reduxit. Redeunti autem Abramo a cæde Chedorlaomeris et regum qui cum eo fuerunt, benedixit Melchisedeck rex Salemi, summi Dei sacerdos: cui ille vicissim decimas spoliorum obtulit. Sibi vero nihil de præda retinuit, sed unicuique res suas restituit; sociis belli quod ex jure erat relinquens[l].

Deus Abramo, quod careret liberis mœrenti, posteritatem numero comparandam stellis cœli promittit: quam, post 400. annorum peregrinationem et afflictionem in terra non sua, se in promissæ terræ possessionem missurum pollicetur, et pacto fœdere confirmat[m].

2093. *c.* Sarai, desiderio seminis benedicti, Abramo viro suo exactis decem annis, ex quo habitavit in terra Canaanis, ancillam suam Hagaram Ægyptiam pro uxore tradidit. Quæ ex hero gravida, et ab hera, quod erga illam insolentius se gessisset, repressa fugit: sed promissionibus Dei per angelum revocata, ad officium rediit[n].

2094. *b.* Hagar Abramo, 86. annos nato, filium Ismaelem peperit[o].

2096. *d.* Arphaxad, tertius a Noacho, mortuus est; 403. post natum Salem annis[p].

2107. *c.* Deus cum Abramo, 99. annos nato, fœdus in semine Isaaki (hac ipsa sequentis anni tempestate ex Sarai nascituri) iniens, signum circumcisionis instituit, utriusque conjugis nomen (Abram in Abraham, et Sarai in Sarah) ad promissionis monimentum mutat, et Ismaeli priori filio in gratiam patris se fauturum pollicetur. Quod fœdus Abrahamus fide et obedientia amplexus, eodem ipso die se 99. et filium Ismaelem 13. annos natum, et domesticos suos omnes, circumcidendos curavit[q].

Abraham angelos humana forma iter facientes ad se invitat, et convivio excipit; qui promissione de nascituro Isaako in gratiam Saræ repetita, consilium Dei de Penta-

[l] Gen. cap. 14. [m] Ibid. cap. 15.
[n] Gen. cap. 16. ver. 1. 3—14.
[o] Ibid. cap. 16. ver. 15, 16. et cap. 17. ver. 24, 25.
[p] Ibid. cap. 11. ver. 13.
[q] Ibid. cap. 17. ver. 1. 21. 23, 24, 25, 26.

poleos eversione retegunt. Abraham, de salute Loti et familiæ ejus sollicitus, pro servanda Sodoma Deum interpellat[r].

Sodoma, Gomorrha, Adama et Seboim, ob horrenda scelera, igne et sulphure cœlitus demisso conflagrarunt[s]: ut essent exemplar impie victuris pœnæ ignis æterni eis infligendæ in stagno ignis et sulphuris; quæ est mors secunda[t]. Ejusque durans adhuc monimentum superest mare mortuum; valle Siddimorum, harum civitatum antiqua sede, quæ prius puteis bituminis et salis referta fuerat, in immensum lacum conversa; qui a bitumine, lacus Asphaltitis; a sale, maris salsi nomen obtinuit[u]. De quo et Solinus[x]: "Longo ab Hierosolymis recessu tristis sinus panditur, quem de cœlo tactum testatur humus nigra et in cinerem soluta. Duo ibi oppida, Sodomum nominatum alterum, alterum Gomorrum: apud quæ pomum quod gignitur, habeat licet specimen maturitatis, mandi tamen non potest; nam fuliginem intrinsecus favillaceam ambitio tantum extimæ cutis cohibet: quæ vel levi pressa tactu fumum exhalat, et fatiscit in vagum pulverem."

Lot ab angelis Sodoma eductus, excidium evasit; ad exiguam Belæ civitatem fuga se recipiens, quæ inde Zoar postea est dicta. Uxor ejus in statuam salis conversa est. Ipse, metuens Zoare commorari, e planitie in montem, quo jussus fuerat fugere, duabus filiabus suis comitatus migravit[y].

Abrahamus ex planitie Mamræ ad regionem meridianam profectus, ut habitaret in loco qui postea Beer-sheba dictus; apud Abimelecum regem Philistæorum Gerari hospitatus est. Ubi, uxore (sororis nomine iterum velata) ei adempta, rex divinitus objurgatus et punitus, eam

[r] Gen. cap. 18. cum cap. 19. ver. 29.
[s] Ibid. cap. 19.
[t] 2 Pet. cap. 2. ver. 6. Judæ, ver. 7. Apocal. cap. 19. ver. 20. cap. 20. ver. 10. cap. 21. ver. 8.
[u] Gen. cap. 14. ver. 3. 10. Deuter. cap. 3. ver. 17. et cap. 29. ver. 23. Sephan. cap. 2. ver. 9. Sapient. cap. 10. ver. 6, 7.
[x] Polyhistor. cap. 35. [y] Gen. cap. 19.

inviolatam marito cum amplis muneribus restituit: cujus precibus ipse cum suis sanitatem recuperat[a].

2108. *c.* Abrahamo centenario, et Saræ nonagenariæ, Beer-shebæ natus est filius promissionis Isaak[a]. Neque diu post nati sunt Moab et Ammon ex eodem patre et avo suo Loto[b].

2113. *c.* Ablactato Isaako, fecit Abraham convivium magnum. Et videns Sarah filium Hagaræ Ægyptiæ ludentem, vel potius deludentem et contumeliose tractantem, (sicut Gen. cap. XXXIX. ver. 14. vox ea accipitur) imo persequentem (ut Gal. cap. IV. ver. 29. explicat apostolus) Isaakum; ut qui sibi, primogenituræ ratione, hæreditatem deberi jactitaret; dixit Abrahamo: "Ejice ancillam istam et filium ejus: non enim futurus est hæres filius ancillæ istius cum filio meo, cum Isaako." Quod licet ægerrime primum ille ferret: perfecit tamen, accedente jussu Dei, illi edicentis, "In Isaako vocabitur tibi semen[c]." "Inter Hebræos autem varia opinio est, asserentibus aliis quinto anno ablactationis tempus statutum, aliis duodecimum annum vendicantibus. Nos igitur, ut breviorem eligamus ætatem, post decem et octo annos Ismael supputavimus ejectum esse cum matre:" inquit Hieronymus, traditionibus Hebraicis in Genesim. Unde ab hac electi seminis designatione, et persecutione (ut appellat apostolus) quam a filio Ægyptiæ sustinuit, 400. annorum initium complures deducunt; quibus Abrahami semen peregrinum futurum in terra non sua et affligendum Deus prædixerat[d]. In exitu enim Israelitarum ex Ægypto eos terminandos ex esse, Gen. cap. XV. ver. 14. et Exod. cap. XII. ver. 35, 36. inter se collatis liquet. Quanquam glossa ordinaria, ex Augustino, initium horum annorum ad ipsam nativitatem Isaaki referat; ac si 405. annos, summa solida et numero rotundo 400. Scriptura dixerit.

[a] Gen. cap. 20.

[a] Gen. cap. 17. ver. 17. 21. cap. 21. ver. 1—7. Rom. cap. 4. ver. 19.

[b] Gen. cap. 19. ver. 36, 37. 38.

[c] Gen. cap. 21. ver. 8—12. cum Rom. cap. 9. ver. 7, 8. et Heb. cap. 11. ver. 17, 18. ubi observa Isaakum hac ratione unigenitum illius filium appellatum.

[d] Gen. cap. 15. ver. 13. Act. cap. 7. ver. 6.

2126. *d.* Salah, quartus a Noacho, mortuus est: 403. post natum Heberum annis[e].

2131. *b.* Assis in Ægypto regnat[f], annos 49. menses 2.

2133. Per fidem Abrahamus, quum tentaretur, obtulit Isaakum; ratiocinatus Deum potentia præditum esse suscitandi eum ex mortuis; unde etiam in typo illum recepit[g]. Isaakum vero vigesimum quintum annum tunc egisse, tradit Josephus[h], et adultiorem fuisse, ex eo colligitur; quod tantam struem lignorum tulerit, quanta requirebatur ad eum quasi holocaustum comburendum[i].

2145. *c.* Sarah, 127. annos nata, Hebrone mortua est: ad cujus sepulturam Abrahamus speluncam agri Macpelæ, primam in terra Cananæa possessionem, ab Ephrone Hittæo pretio acquisivit[k]; ut vero Abrahamus pro fidelium patre[l], ita et Sarah pro piarum mulierum matre[m], nobis commendatur: eaque fœminei sexus unica est, cujus integra ætas in sacris literis habetur commemorata.

2148. *b.* Abrahamus filio Isaako de uxore prospiciens, famulum suum primarium, Eliezerem Damascenum[n], jurejurando obstrictum ad eam quærendam amandat: qui in Mesopotamiam Deo duce profectus, Rebekkam filiam Bethuelis et sororem Labanis Syri ei uxorem obtinet. Quum Isaak in uxorem accipiens, introduxit in tentorium Saræ matris suæ; ejusque amore dolorem quem ex morte matris, ante triennium defunctæ, conceperat necdum deposuerat, temperavit[o]. Erat autem ille 40. annorum, quum uxorem Rebekkam acciperet[p].

Argivorum eo tempore regnum in Peloponeso cœptum est, annis 1080. ante primam Olympiadem; ut ex Castore in suo chronico refert Eusebius. Primus apud eos regnavit Inachus, annos quinquaginta, de quo videndus Erasmus in proverbio; Inacho antiquior. Atque huc omnino

[e] Gen. cap. 11. ver. 15.
[f] Manetho.
[g] Gen. cap. 22. Hebr. cap. 11. ver. 17. 19.
[h] Lib. 1. antiquitat. cap. 14. (al. 22.)
[i] Gen. cap. 22. ver. 6.
[k] Ibid. cap. 23. ver. 1, 2. 19, 20.
[l] Rom. cap. 4. ver. 11, 12.
[m] 1 Pet. cap. 3. ver. 6.
[n] Gen. cap. 15. ver. 2.
[o] Ibid. cap. 24. ver. 1—67.
[p] Gen. cap. 25. ver. 20.

doctissimi Varronis, in decimo septimo Rerum humanarum libro, verba illa[q] refero: "Ad Romuli initium plus mille et centum annorum est." Ab Inachi enim initio juxta Castoris rationes hic constituto, usque ad Palilia Varroniana, anni 1102. numerantur.

2158. *d.* Semus, Noachi filius, mortuus est; 500. annis post natum Arphaxad[r].

2167. *d.* Quum undeviginti post nuptias annis Rebekka permansisset sterilis, supplex pro ea oravit Dominum Isaakus: cujus precibus exauditis, gemellos illa concepit[s].

2168. *c.* Colluctantibus in utero puerulis, affecta mater Deum consuluit: a quo responsum accepit, duarum dissidentium gentium auctores ex ea prodituros; quarum una robustior futura esset altera, et major serviturus minori. Tempore vero partus, prodiit prior rufus totus similis togæ villosæ, vocatumque est nomen ejus Esau: deinde prodiit alter, manu calcaneum fratris tenens; cujus idcirco nomen vocarunt Jacob. Eratque pater eorum Isaak sexagenarius, quum nascerentur illi[t].

2179. Thethmosin Thebaidis, sive Ægypti superioris regem, Hycsos vel pastores, a patre intra Avarim (locum habentem mensuram jugerum decem millium) inclusos, cum 480. armatorum millibus obsedisse, refert Manetho: de expugnatione vero desperantem, pacta cum eis fecisse, ut Ægyptum relinquentes, quo vellent innoxii omnes abirent. Illos autem, cum omni domo et possessionibus, non minus 240000. numero, ex Ægypto per desertum in Syriam iter egisse; et metuentes Assyriorum potentiam (qui tunc Asiam obtinebant) in terra quæ nunc Judæa vocitatur, civitatem ædificasse, quæ tot millibus hominum sufficere posset, et Hierosolymam appellavisse. Ita Manetho; apud Josephum, libro primo, contra Apionem grammaticum, qui idem Apion, in quarto historiarum Ægyptiacarum libro, Amosin regem hunc appellat, et ex Ptolemæi

[q] Ab A. Gellio, lib. 1. noct. Attic. cap. 16. et Macrobio, lib. 1. Saturnal. citata.

[r] Gen. cap. 11. ver. 11. [s] Ibid. cap. 25. ver. 21.

[t] Gen. cap. 25. ver. 22—26. Hose. cap. 12. ver. 3.

Mendesii, sacerdotis Ægyptiaci, annalibus fuisse temporibus Argivorum regis Inachi confirmat: Tatiano Assyrio (in oratione contra Græcos) Justino martyre (in Parænetico ad eosdem) Clemente Alexandrino (libro primo Stromatum) et aliis, referentibus. Qui omnes, post Josephum et Justum Tiberiensem, de Israelitis vitam pastoritiam exercentibus[u], et ex Ægypto in Cananæam migrantibus, ista accipientes; ducem eorum Mosem Inacho æqualem fuisse crediderunt, quum ad Phœnices potius ea spectare videantur, quos a mari rubro profectos, in Palæstina sedes fixisse, tum in ipso historiæ suæ initio, tum in libri septimi capite octogesimo nono testatur Herodotus, cum Stephano Byzantino in Ἄζωτος. Sed de Philistæis ista Herodoti potius accipienda ex Gen. cap. X. ver. 13, 14. nisi ex Deut. cap. II. ver. 23. hunc locum de Caphtoræis intelligas, exemplo Philistæorum jam a mari rubro proficiscentibus. Nam Israelitarum exodum Inachi regno longe posteriorem fuisse recta temporum ratio dubitare nos non patitur.

2180. *c.* Thethmosis, sive Amosis, pastoribus expulsis, in Ægypto inferiore regnavit[x] annis 25. et mensibus 4.

2183. *c.* Abraham 175. annos natus, post adventum in Cananæam 100. mortuus est; et a filiis Isaako et Ismaele in spelunca Macpelæ, cum Sara uxore sua, sepultus[s]. Vixit annis 15. post natum Jacobum: cum quo habitavisse etiam dicitur in tentoriis[a].

2187. *d.* Heberus, quintus a Noacho, mortuus est; 430. post natum Phaleg annis[b]. Hic omnium post diluvium natorum diutissime vixit, ipsi Abrahamo superstes: a quo Hebræi cognomentum accepit ille primum[c], deinde nepotis ipsius Jacobi posteri omnes[d], ubi observa, Cananæam dictam fuisse terram Hebræorum, etiam quum adhuc Cananæus esset in terra.

2200. Circa hoc tempus, promissiones Abrahamo prius factæ, filio ejus Isaako datæ a Deo fuisse videntur. "Multiplicabo semen tuum sicut stellas; daboque posteris tuis

[u] Gen. cap. 46. ver. 33, 34. et cap. 47. ver. 3.
[x] Manetho.
[s] Gen. cap. 25. ver. 7—10.
[a] Heb. cap. 11. ver. 9.
[b] Gen. cap. 11. ver. 17.
[c] Gen. cap. 14. ver. 13.
[d] Ibid. cap. 40. ver. 15.

universas regiones has: et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ[e]."

2205. *d.* Chebron in Ægypto regnat annis 13[f].

2208. *c.* Esau 40. annos natus, duas uxores Hittæas duxit; Juditham filiam Beeri, et Basematham filiam Elonis: quæ Isaako et Rebekkæ molestissimæ erant et acerbissimæ[g].

Ogygium in Attica factum est diluvium, annis 1020. ante primam Olympiadem: ut ex Hellanico, Castore, Thallo, Diodoro Siculo, et Alexandro Polyhistore confirmat, in tertio chronographiæ suæ libro, Julius Africanus[h]; quod Varronis tamen rationes 300. fere annis faciunt antiquius.

2218. *d.* Amenophis in Ægypto regnat[i], annos 20. menses 7.

2231. *b.* Ismael Abrahami filius, quum 137. vixisset annos, mortuus est[k].

2239. *b.* Am-essis, soror Amenophis, in Ægypto regnat[l], annos 21. menses 9.

2242. Euechous apud Chaldæos imperare cœpit, 224. annis ante Arabes[m]. Qui videtur esse Belus Babylonius, sive Jupiter Belus; a Chaldæis postea Deus habitus[n]. Et ex Chesedi filii Nachoris (fratris Abrahami) posteris fuisse[o]; a quo Chashdim sive Chaldæos nomen accepisse tradunt Hebræi; ut in Hieronymi quæstionibus Hebraicis in Genesin videre licet.

2245. *a.* Isaakus senex et oculis captus, quadragesimo quarto ante obitum anno, seniorem filium Esavum venatum mittit, benedicturus ei post allatam prædam: sed Jacob filius junior, astu matris cum vestitu fratris et edulio suppositus, benedictionem imprudente patre surripit, et Deo auctore obtinet. Quem cum eam ob causam Esavus odio capitali prosequeretur: tum ut insidias illius declinaret,

[e] Gen. cap. 26. ver. 4.
[f] Manetho.
[g] Gen. cap. 26. ver. 34, 35. cum cap. 27. ver. 46. et cap. 28. ver. 8.
[h] Apud Eusebium, lib. 10. præparat. evangel.
[i] Manetho.
[k] Gen. cap. 25. ver. 17.
[l] Manetho.
[m] Jul. African.
[n] Esai. cap. 46. ver. 1. Jercm. cap. 50. ver. 2. et cap. 51. ver. 44.
[o] Gen. cap. 22. ver. 22.

tum ut ex sua cognatione uxorem duceret; benedictione patris accepta, Jacob in Mesopotamiam ad avunculum suum Labanem proficiscitur. In itinere vero, scalæ visione illi exhibita, Deus paternas benedictiones ipsi confirmat, favoremque suum promittit: ad cujus testimonium erecto lapide Jacob loci nomen a Luzo in Bethelem mutat, et votum Deo nuncupat.

c. Tandemque Charanem perveniens, et cum Labane per mensis spatium commoratus, Rachelis filiæ ipsius amore correptus, septennii servitutem pro ea paciscitur[p]. Hæc autem ad annum ætatis Jacobi 77. pertinere, constabit ex iis quæ ad annum mundi 2259. erunt dicenda.

Esau, videns Isaakum benedixisse Jacobo, et dimisisse eum in Mesopotamiam ad accipiendum inde sibi uxorem, et filias Cananæorum ipsi displicuisse; patris animum prioribus nuptiis ipsi infensum reconciliaturus, Mahalatham filiam Ismaelis filii Abrahami prioribus uxoribus superinduxit[q].

Per annos jam 37. maritus ille fuerat, et vitæ 77. exegerat; quo toto tempore cum frater Jacob, ætate ipsi æqualis, vixisset cœlebs: paterni mandati memor, Rachelem uxorem sibi dandam eo nunc argumento postulat; quod "completi essent dies" ipsius[r]; id est, "uxori maturus esset plus satis;" ut interpretatur Tremellius; quod tamen de mense illo intelligendum Lidyatus mavult, "quo Laban voluit experiri Jacobi diligentiam ac strenuitatem ac peritiam in rebus agendis; antequam filiam suam, qua de (cum ea potissima esset causa adventus ejus) statim habitus erat sermo, ei collocaret."

Verum pro Rachele in nuptiis senior illius soror Lea, fraude patris supponitur: cum qua, completa nuptialis convivii septimana[s], traditur ei uxor quoque Rachel; pacto pro ea altero servitutis septennio. Deditque Laban Leæ Zilpam, Racheli Bilham ancillam. Et quum minus a marito amata esset Lea quam Rachel; hæc sterilis divi-

[p] Gen. cap. 27. ver. 1. ad cap. 29. ver. 20. cum Hose. cap. 12. ver. 12.
[q] Gen. cap. 28. ver. 6—9.
[r] Ibid. cap. 29. ver. 21.
[s] Ut in Judic. cap. 14. ver. 12. 17.

nitus, illa quatuor filiorum mater, continua per suos annos serie, reddita est[t]. Indeque Jacobo, ex Lea.

2246. Reuben, primogenitus filius natus est[u]: qui, ob incestum cum Bilha patris concubina commissum, primogenituræ jure postea excidit[x].

2247. Simeon natus est.

2248. Levi natus est[y].

2249. Judah natus est[z]: a quo Judæi denominationem acceperunt.

2250. Rachel ancillam suam Bilham Jacobo tradidit: ex qua Dan natus est[a].

2251. Ex eadem natus est Naphtali[b].

2252. Lea ancillam suam Zilpam Jacobo tradidit: ex qua natus est Gad[c].

2253. Ex eadem natus est Asher[d].

2254. *c.* Lea consuetudinem viri redimit a sorore datis mandragoris, quas filius Reuben ex agro attulerat tempore messis triticeæ[e].

2255. *b.* Lea Issacharem peperit[f].

2256. Zabulon ex Lea natus est[g].

2257. Lea Dinam filiam Jacobo peperit[h].

2259. *c.* Rachel, sterilitate Dei beneficio sublata, Josephum Jacobo peperit, finito decimo quarto anno servitutis suæ. Unde dimissione in patriam a Labane petita, nova pactione detentus est; sex aliis annis pro certa gregis parte socero serviens[i]. Jacobum autem fuisse 91. annorum quum nasceretur Joseph, (ac proinde 77. quum primum Labani servire cœpit) ex eo constat: quod Jacobo 130. annos nato, quum stetisset coram Pharaone, exactis septem annis copiæ et duobus famis[k], Joseph 39. annos

[t] Gen. cap. 29. ver. 21, 22. &c.
[u] Ibid. cap. 29. ver. 32.
[x] Ibid. cap. 35. ver. 22. et cap. 49. ver. 3, 4. cum 1 Chron. cap. 5. ver. 1.
[y] Gen. cap. 29. ver. 34.
[z] Ibid. ver. 35.
[a] Gen. cap. 30. ver. 5, 6.
[b] Ibid. ver. 7, 8.
[c] Gen. cap. 30. ver. 9, 10, 11.
[d] Ibid. ver. 12, 13.
[e] Gen. cap. 30. ver. 14, 15.
[f] Ibid. ver. 17, 18.
[g] Gen. cap. 30. ver. 19, 20.
[h] Ibid. ver. 21.
[i] Gen. cap. 30. ver. 22. 25. 31. cum cap. 31. ver. 41.
[k] Gen. cap. 45. ver. 6. cum cap. 47. ver. 9.

natus fuerit; utpote 30. annorum, quum ipse stetit coram Pharaone, statim ante copiæ annos septem[l].

2261. *a.* Mephres in Ægypto regnat[m], annis 12. mensibus 9.

2265. *c.* Jacob, animadversa Labanis et filiorum invidia anxius, divinitus in patriam redire jubetur. Unde re tota cum uxoribus communicata, dum oves suas tonderet Laban, (sub veris extremum: ut infra, ad annum mundi 2974.) postquam 20. annis illi servivisset, clam eo cum facultatibus suis omnibus et tota familia discedens, Euphratem trajecit[n]. Quum vero duodecim filii nati illi fuisse dicuntur in Mesopotamia[o]: ex eo numero Benjamin est excipiendus; quem in Cananæa, non procul Bethlehemo, postea natum constat[p]: quomodo et duodecim apostolos appellatos invenimus, quum numero tamen complendo deesset Judas[q].

Laban, die tertio (quot dierum itinere greges ipsius a generi statione aberant) Jacobum fugisse audiens, cognatis suis secum assumptis, persecutus est eum itinere septem dierum, tandemque assecutus est in monte Gileadis, ab hujus congressus eventu nomen illud adepto. Post multas enim ultro citroque expostulationes, fœdere pacis inito, in ejus testimonium cumulus lapidum aggestus est: quem Laban Syrus suo sermone Jegar-sahadutho, Jacob Hebræus suo גלעד Galaadem, id est, cumulum testimonii appellavit[r].

A Labane dimissus Jacob, novo fratris Esavi cum copiis adventantis nuncio territus, suos in duas acies distribuit, Dei auxilium implorat, fratri munera præmittit, fortique cum angelo lucta et novi Israelis nominis impositione de divino præsidio confirmatur[s].

Esau, Jacobo fratre benigne excepto, munera precibus victus accipit, se cum suis itineris comitem offert, eoque renuente discedit. Jacob profectus est Succothas; ita

[l] Gen. cap. 41. ver. 32. 46. [m] Manetho.
[n] Gen. cap. 31. ver. 3. 19. 21. 38. 41.
[o] Ibid. cap. 35. ver. 22. 26. [p] Ibid. ver. 18, 19.
[q] Johan. cap. 20. ver. 24. et 1 Corinth. cap. 15. ver. 1. de quo videndus Augustinus, in Genes. quæst. 117.
[r] Gen. cap. 31. ver. 22. ad fin.
[s] Gen. cap. 32. cum Hose. cap. 12. ver. 3, 4.

tum ab eo appellatas. Ibi enim, extructa sibi domo, pecori suo fecit tuguria; a quibus loco illi Succoth nomen imposuit. Jacob, superato Jordane, Cananæam repetiit: et tentoria sua fixit juxta Salemum urbem Sichemitanam, in portione agri quam emit a filiis Hamoris patris Sichem, centum nummis: ubi et altare statuit, quod appellavit El-Elohe-Israel, sive, Dei fortis, Dei Israelis[t]; eodem videlicet loco, in quo Abraham primum suum altare extruxerat[u]: et fons Jacobi erat, in conspectu montis Garisim: de quo mulier Samaritana ad Christum, "Patres nostri adorarunt in monte hoc[x]." Eum enim in agro Sichemitano positum fuisse, liquet[y].

2266. *a.* Judah Adullamum descendens filiam Shuæ Cananæi uxorem duxit[z].

d. Et primogenitus Judæ natus est[a].

2267. *c.* Onan secundus Judæ filius natus est[b].

2268. *c.* Sela tertius filius natus est; cum esset ille Chezibi[c].

2270. Circa hoc tempus, Jacobo Sichemi commorante, filia ejus Dina a Sichemo filio Hamori principis regionis illius rapta et vitiata est. Quod flagitium Simeon et Levi, puellæ fratres, sævissime sunt ulti in miseros Sichemitas dolo circumventos, irruentes et mares eorum omnes, simul cum Hamoro ipso et filio raptore, occidione delentes[d].

2271. Jacobus a Deo monitus ut Bethelem proficisceretur, familia ab idolis prius purgata, eo contendit; ibique altare Domino extruxit. Debora Rebeccæ nutrix defuncta sub quercu Allon-bachuth deinceps dicta sepulta est. Deus nova apparitione Jacobo priores promissiones confirmat, et fœcunditatis benedictionem soboli ejus impertit[e].

[t] Gen. cap. 33.
[u] Gen. cap. 12. ver. 6, 7.
[x] Joh. cap. 4. ver. 5, 6. 12. 20.
[y] Judic. cap. 9. ver. 7.
[z] Gen. cap. 38. ver. 12. vid. chronolog. part. 1. cap. 10. fin.
[a] Gen. cap. 38. ver. 3.
[b] Ibid. ver. 4.
[c] Gen. cap. 38. ver. 5.
[d] Gen. cap. 34. Vid. chronolog. part. 1. cap. 10.
[e] Gen. cap. 35.

Jacobo Bethele profecto, dilecta ejus uxor Rachel in itinere Benjaminem enixa ex partu moritur, et juxta Ephratham sive Bethlehemum sepelitur. Inde pergens Jacobus, tetendit tentorium suum ultra turrim Ederis. Cum ejus uxore Bilha filius Reuben incestam consuetudinem habuit. Tandem pervenit Jacobus ad Isaacum patrem suum, Mamrem, in urbem Hebronem[f].

2273. *d.* Mephramuthosis in Ægypto regnat[g], annis 25. mensibus 10.

2276. *c.* Josephus 17. annos natus, fratrum vitia patri retegens, divinitus paternæ familiæ princeps futurus præmonstratur: sed fratrum odium invidiamque tantam suscipit, ut occasione oblata, primum in necem, deinde in venditionem ejus conspirent. Unde ex puteo, in quem eum conjecerant, extractus Ismaelitis et Midianitis mercatoribus (utrisque proavi sui Abrahami posteris) 20. argenteis venditur: a quibus in Ægyptum abductus Potipheris præfecti satellitum Pharaonis mancipium efficitur[h]. Ejus "excellens ingenium veritos fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendidisse," et ab iis "deportatum in Ægyptum fuisse," etiam ex Trogo Pompeio refert Justinus[i].

2280. *d.* Judah filio suo primogenito Eri uxorem dedit Thamaram[k].

2281. *c.* Post occisum a Deo Erem, Judah filium secundum suum Onanem Thamaræ tradidit, ut exsuscitaret semen fratri suo. Quo item ob infandum scelus a Deo interempto, veritus Judah similem tertii sui filii casum, nurui suæ persuasit ut vidua tantisper in patris domo habitaret, donec Sela filius adolesceret[l].

2282. *c.* Uxor Judæ filia Shuæ Cananæi mortua est. Judah sese consolaturus, Thimnam ad tondendum gregem suum, sub veris exitum, cum amico suo Hira Adullamita proficiscitur. Thamar, animadvertens Judæ non fuisse in animo filium suum Selam (puberem jam factum) ipsi maritum tradere, sumpto habitu meretricio, in via Thimnam

[f] Gen. cap. 35.
[g] Manetho.
[h] Gen. cap. 37. ver. 2—36.
[i] Lib. 36. cap. 2.
[k] Gen. cap. 38. ver. 6.
[l] Gen. cap. 38.

versus cum socero scortum eam fuisse existimante congressa, ex eo concepit; *d.* Cumque mense quasi tertio gravida deprehensa, et a Juda mortis rea adjudicata, productis signis ex ipso Juda gravidam fuisse ostendit[m].

2283. *b.* Thamar, sub hyemis exitum, gemellos est enixa, Phares et Zaram[n].

2287. *c.* Josephus, carcere conclusus, duobus aulicis Pharaonis somnia ipsorum, convenienter eventui interpretatus est; justo biennio antequam accerseretur ad Pharaonem[o].

2288. *c.* Isaak moritur, 180. annos natus; et a filiis, Esavo et Jacobo, sepelitur[p].

2289. *b.* Pharao somniorum suorum interpretationem a suis sapientibus minime consequutus, Josephum audita peritia ejus accersit; annos 30. tum natum. Qui somniis ipsius, de septem annis saturitatis primum, ac totidem deinde famis, expositis; consilium suum de procuranda annona contra famem venturam insuper adjicit. Indeque Pharao, ex omnium procerum consensu, in summam regni præfecturam illum evexit: data ei in uxorem Asenatha filia Potipheris Oniorum (sive Heliopolitanorum) præsidis[q]. Justinus quoque ex Trogo, Josephum Ægypti regi percharum fuisse narrat. "Nam et prodigiorum," inquit, "sagacissimus erat, et somniorum primus intelligentiam condidit; nihilque divini juris humanique ei incognitum videbatur; Adeo, ut etiam sterilitatem agrorum ante multos annos providerit; periissetque omnis Ægyptus fame, nisi monitu ejus rex edicto servari per multos annos fruges jussisset: tantaque experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine sed a Deo responsa dari viderentur." Hæc ille[r].

c. Ab hujus anni messe septem ubertatis anni numerantur: quibus Josephus ingentem annonæ copiam comparavit; et ex Asenatha duos filios, Manassem et Ephraimum, suscepit[s].

[m] Gen. cap. 38.
[n] Gen. cap. 38. cum 1 Chron. cap. 2. ver. 4. et Matth. cap. 1. ver. 3.
[o] Gen. cap. 40. cum cap. 41. ver. 1.
[p] Ibid. cap. 35. ver. 28, 29.
[q] Ibid. cap. 41. ver. 1—46.
[r] Lib. 36. cap. 2.
[s] Gen. cap. 41. ver. 47—53.

2296. *c.* Anni septem famis cœperunt: quibus Josephi providentia non totam Ægyptum solum sublevavit, sed etiam aliis regionibus alimentum suppeditavit[t].

2297. *b.* Phareso Judæ filio decimum quintum ætatis annum ingresso natus est Hesron.

d. Jacobus decem filios suos pro annona in Ægyptum mittit: qui a fratre Josepho dissimulante agniti, callide explorationis insimulantur; et in carcerem conjecti, non prius dimittuntur quam vincto Simeone (maximo natu ex iis qui in ipsius venditionem consenserant) et ut obside relicto, Benjaminem fratrem suum minimum, ex Josephi matre Rachela natum, adducturos se promitterent. Dimissi, una cum annona illius pretium manticis ipsorum jussu Josephi inditum domum referunt; patri quicquid acciderat narrant, et minimi fratris sistendi necessitatem persuadere conantur frustra[u].

2298. *b.* Jacobus, fame coactus, Benjaminem et reliquos filios, priore pecunia et duplice altera muneribusque instructos, ad Josephum pro annona remittit: a quo humaniter lauto convivio, restituto obside, excipiuntur[x].

Josephus poculum mandato suo in mantica Benjaminis clam fratribus abditum, ut sublatum furto ab ipsis abeuntibus repetit: qui furti crimen ex anteactis diluentes se inquisitioni submittunt, mortemque in se et servitutem decernunt, si comperiantur. Itaque invento penes Benjaminem poculo, ad Josephum reducti se in servitutem dedunt: quod recusante illo, et solius deprehensi servitute contento, Judas se in illius vicem mancipari supplex petit[y].

Josephus oratione Judæ permotus, se fratribus patefacit; eosque sceleris in se recordatione consternatos, proposita divina providentia, erigit. Deinde jussu regis eos curribus, commeatu, muneribusque instructos remittit ad patrem familiamque celeriter adducendam: quibus nuncium hunc referentibus pater, non nisi multis verbis et visis curribus, fidem habet[z].

c. Jacobus oblatis victimis divinitus confirmatus, cum

[t] Gen. cap. 41. ver. 54—57.
[u] Ibid. cap. 42.
[x] Gen. cap. 43.
[y] Idid. cap. 44.
[z] Gen. cap. 45.

tota familia hominum sexaginta sex ex ipso ortorum, ineunte tertio anno famis in Ægyptum descendit:[a] annos natus 130.

Josephus, suorum adventu regi significato, patrem cum quinque e fratribus in conspectum illius adducit: qui sermone cum illis habito terram commodam in regione Goshenis concedit; ubi quiete a Josepho sustentantur[b].

2299. *d.* Mephramuthosi mortuo, Thmosis in Ægypto regnat[c], annis 9. mensibus 8.

2300. Josephus totam pecuniam quæ inveniebatur in terra Ægypti et in regione Canaanis pro annona illis vendita collegit; et in ærarium Pharaonis eam intulit[d].

2301. Pecunia utriusque regionis absumpta, Ægyptii greges et armenta sua Josepho vendiderunt; ut cibo sustentarentur anno illo[e].

2302. Quum absolutus esset annus ille, pecunia et possesso pecore jam deficientibus, et agros et libertatem suam Josepho Ægyptii vendiderunt: qui cibum illis suppeditavit, et sementem quo agros, septimo et postremo hoc famis anno, sererent in sequentem annum fertilitatis redituræ. Et ut proprietatis jus omne ab illis Pharaoni plene acquireretur; transtulit eos Josephus, pro arbitrio suo, ab una extremitate Ægypti ad alteram: agrosque illis colendos ea conditione assignavit, ut quintam proventuum partem regi, lege perpetua, quotannis solverent. Tantummodo præsidum et sacerdotum agri Pharaoni non cesserunt: quia regis sumptibus sustentati, terras suas vendere non cogebantur[f].

2309. *b.* Amenophis in Ægypto regnat[g], annis 30. mensibus 10.

2315. *c.* Jacobus moriturus Manassem et Ephraimum, Josephi filios, adoptat: eisque benedicens, minorem majori divino instinctu præponit[h]. Convocatis deinde omnibus filiis benedicit, singulis eventura prædicit, de adventu

[a] Gen. cap. 45. ver. 6. cap. 46. ver. 1—27. cap. 47. ver. 9. Deut. cap. 26. ver. 5.
[b] Gen. cap. 47. ver. 1—12.
[c] Manetho.
[d] Gen. cap. 47. ver. 14.
[e] Ibid. cap. 47. ver. 15, 16, 17.
[f] Gen. cap. 47. ver. 18—26.
[g] Manetho.
[h] Gen. cap. 48. Hebr. cap. 11. ver. 21.

Messiæ insigne vaticinium edit; et de loco sepulturæ mandato eis dato, moritur, annos natus 147. postquam in terra Ægypti 17. vixisset annis[j].

d. Jacobi cadaver, Josephi jussu, aromatibus conditum quadraginta diebus asservatur: ab Ægyptiis septuaginta diebus defletur et regis permissu a Josepho et fratribus, aulicorum Pharaonis et primorum Ægypti magna caterva comitante, in Cananæam defertur; ubi septem diebus plangitur, et in spelunca Macpelæ (uti ipse edixerat) simul cum suis sepelitur[k].

Joseph in Ægyptum reversus, fratres de commisso in se facinore sollicitos benigne consolatur, eisque necessaria omnia promittit[l].

2340. *b.* Orus in Ægypto regnat[m], annis 36. mensibus 5.

2357. *b.* Hesron, Judæ patriarchæ ex filio Phareso nepos, annos 60. natus, uxorem duxit Abiam filiam Maciris filii Manassis, quæ Segubum illi peperit[n].

2369. *c.* Per fidem Josephus moriturus de egressione filiorum Israelis meminit, et de transferendis suis ossibus præcepit: ac deinde annos 110. natus, obiit; visis nepotibus suis ad tertiam generationem[o]. Shutelacho nimirum et Tachane Ephraimi filiis, et Hadane, sive Harane[p], Shutelachi filio: itemque Macire Manassis filio, et Gileade nepote. Unde Græci interpretes familiæ Jacobi et Josephi, quæ septuaginta capitibus constare dicebatur[q], hos quinque post adventum Jacobi in Ægyptum natos, in 1 Chronicor. cap. VII. adjicientes; 75. animarum numerum effecerunt.

Ex dictis patet, sub pluribus regibus, Josephum Ægypti præfecturam ipsis annis 80. gessisse: ut recte annorum seriem in chronico suo ita digesserit Eusebius: "Joseph dux Ægypti fit, anno ætatis 30. Jacobi patris 120. quem

[j] Gen. cap. 49. cum cap. 47. ver. 28.
[k] Gen. cap. 50. ver. 1—13.
[l] Ibid. cap. 50. ver. 15—21.
[m] Manetho.
[n] 1 Chronic. cap. 2. ver. 21. 24.
[o] Gen. cap. 50. ver. 22—26. Hebr. cap. 11. ver. 22.
[p] Num. cap. 26. ver. 36.
[q] Gen. cap. 46. ver. 27. et Deuter. cap. 10. ver. 22.

principatum tenuit annis octoginta. Post cujus interitum Hebræi Ægyptiis servierunt annis 144. Fiunt autem omnes anni, quos Hebræi in Ægyptiis fecerunt, 225. qui ab eodem tempore computantur, quo Jacob cum filiis suis descendit in Ægyptum."

In morte vero Josephi desinit liber Geneseos, 2369. annorum res gestas continens. Eum temporis ordine liber Jobi consequi videtur: quem etiam a Mose conscriptum fuisse, Talmudicorum[r] et communis Hebræorum est sententia. Ejus summa a Severo Sulpicio in historiæ sacræ libro primo ita proponitur: " Hoc tractu temporum Job fuit, legem naturæ et agnitionem Dei et omnem justitiam complexus: prædives opibus; atque eo illustrior, quod his neque integris corruptus, neque amissis depravatus est. Nam cum per Diabolum exutus bonis, filiis etiam esset orbatus, ad extremum diris ulceribus affectus; non potuit vinci, ut præ doloris impatientia aliqua in parte peccaret. Mercedem denique divini testimonii consecutus, sanitati redditus, omnia quæ amiserat in duplum recepit."

2379. *c.* Acenchres, Ori filia, in Ægypto regnat[s] annis 12. mense 1.

2385. Levi in Ægypto mortuus est, annos 137. natus[t]: Mosis et Aaronis maternus quidem avus, sed proavus paternus. Cum enim Levi in Cananæa filium genuisset Kohathum (qui 133. annorum existens mortuus est) et filiam in Ægypto Jocebedam: Kohathi filius Amram, ducta in uxorem amita sua Jocebeda filia Levi, ex eo (Levit. cap. XVIII. ver. 12. et cap. XX. ver. 19. expresse postea vetito) conjugio Aaronem et Mosem et sororem illorum Miriam suscepit; et ad ætatem avi, ejusdemque soceri sui, annorum 137. vita producta, paulo ante exitum Israelitarum ex Ægypto eandem finiit[u]. Quanquam alii Jocebedam immediatam Levi filiam fuisse negent; et Amrami non amitam, sed patruelem (sive fratris patris sui filiam, ut

[r] In Bababatra, cap. 1.
[s] Manetho.
[t] Exod. cap. 6. ver. 16.
[u] Exod. cap. 2. ver. 1. cap. 6. ver. 18. 20. Num. cap. 26. ver. 59.

Græci[x] interpretes expresserunt) fuisse affirment[y]. Verum ab expresso textu non est recedendum, qui a Levi in Ægypto Jocebedam susceptam fuisse[z] indicat.

2388. *d.* Rathotis, Acenchris frater, regnat[a] annis 9.

2389. Æthiopes, ab Indo flumine consurgentes, juxta Ægyptum consederunt[b]. Quo spectat locus ille panegyristæ: "Dent veniam trophæa Niliaca, sub quibus Æthiops et Indus intremuit," et quod Æthiopiam, quæ sub Ægypto est, nunc majorem Indiam appellari scribit Johannes Potken, in psalterio Æthiopico Romæ anno MDXIII. a se edito.

2397. *d.* Acencheres, Rathotis filius, in Ægypto regnat[c] annis 12. mensibus 5.

2410. *a.* Acencheres alius, post eum regnat[d] annis 12. mensibus 3.

2422. *b.* Armais, regnat[e] annis 4. mense 1.

2426. *c.* Ramesses, regnat[f] anno 1. mensibus 4.

2427. *d.* Ramesses Miamun, regnat[g] annis 66. mensibus 2. Ejus cognomenti pars posterior a priore nominis Amen-ophis, (quo et filius et e majoribus duo gavisi sunt) prior a Moy vocabulo desumpta videri posset; quod aquam Ægyptiis denotare, Josephus libro primo contra Apionem, Clemens Alexandrinus libro primo Stromatum, et Suidas in Μῶϋ affirmant; unde et Neptuni, aquarum Deastri, nomen a mythologis illi fuisse impositum; infra, ad annum mundi 2533. indicabitur. Hic est rex ille novus, qui non agnoscebat Josephum: post mortem illius natus, et memoriam beneficiorum ejus libenter abjiciens. Hujusque consilio Ægyptii sibi ab Israelitis numero et viribus auctis metuentes, dura eos servitute opprimebant: præter domesticas et rusticas operas, etiam regiorum armamentariorum extructione illis imposita, urbium nempe Pithomi et Raamsis vel Ramessis[h], quarum unam regis conditoris

[x] Exod. cap. 6. ver. 20.
[y] Vid. Perer. in cap. 2. Exod. disput. 1.
[z] Num. cap. 26. ver. 59.
[a] Manetho.
[b] Euseb. chronic.
[c] Manetho.
[d] Manetho.
[e] Ibid.
[f] Ibid.
[g] Ibid.
[h] Exod. cap. 1. ver. 8. 14. Act. cap. 7. ver. 18, 19.

nomen prætulisse Mercator existimat, alteram forte reginæ.

2430. *b.* Aaron natus est, triennio ante fratrem Mosem, 83. annis ante exitum Israelitarum ex Ægypto[i].

2431. Impius Rex, quum Shiphræ et Puæ Hebræarum obstetricibus de masculis infantibus clam tollendis frustra præcepisset; immane de pueris Israeliticis submergendis edictum promulgavit[k], tempore inter Aaronis et Mosis nativitatem interjecto.

2433. *b.* Jocebeda, annis 48. post mortem patris sui Levi, Amramo nepoti et marito suo Mosem peperit. Erat enim 80. annorum Moses, quum alloqueretur Pharaonem de dimittendis Israelitis ex Ægypto[l]: et 40. post exitum eorum annis, quum mense duodecimo moreretur, annorum erat 120[m].

Quum Mosem formæ pulchritudo commendaret, (quam etiam ex Trogo libro trigesimo sexto, capite secundo, Justinus commemorat) utpote divinitus venustum; parentes ejus occultaverunt eum domi mensibus tribus, et non metuerunt edictum regis[n].

c. Cum propter diligentem inquisitionem a rege institutam, et vicinos Ægyptios, celari amplius puerulus non posset; in arca scirpea, bitumine et pice oblita, eum positum mater in carecto ripæ fluminis exposuit: stante procul sorore ejus, Miriama sive Maria[o]; et considerante eventum rei. Ibi eum repertum filia Pharaonis, (quam Thermutin Josephus[p], Epiphanius in Panario, et alii nominant) matri Jocebedæ lactandum tradidit: posteaque adoptatum filii loco habuit, et omni sapientia Ægyptiorum erudiendum curavit[q].

2448. Cecrops Ægyptius, Saitarum colonia in Atticam

[i] Exod. cap. 7. ver. 7.
[k] Ibid. cap. 1. ver. 15—22. Act. cap. 7. ver. 19, 20.
[l] Exod. cap. 7. ver. 7.
[m] Deut. cap. 31. ver. 2. et cap. 34. ver. 7.
[n] Exod. cap. 2. ver. 2. Act. cap. 7. ver. 20. Hebr. cap. 11. ver. 23.
[o] Num. cap. 26. ver. 59. 1 Chron. cap. 6. ver. 3.
[p] Lib. 2. antiquit. cap. 5. al. cap. 9.
[q] Exod. cap. 2. ver. 5—10. cum Act. cap. 7. ver. 21, 22.

traducta, (ut ex Diodori Siculi Bibliothecæ libro primo intelligimus) Atheniensium regnum condidit; ante primam Olympiadem annis 780. ut ex Castore habet, in chronico suo, Eusebius. Ab ejus temporibus Græcorum antiquitates deducit chronographus Parius, a doctissimo Seldeno nostro inter Arundelliana marmora editus: utpote post quem, et parem illi ætate Mosem, "quæ apud Græcos mirabilia narrantur, contigerunt; Deucalionis diluvium, Phaetontis incendium, ortus Erichthonii, Proserpinæ raptus, Cereris mysteria, Eleusiniorum institutio, Triptolemi agricultura, Europæ ab Jove raptus, Apollinis nativitas, Cadmi ad Thebanos adventus; atque iis juniores, Bacchus, Minos, Perseus, Æsculapius, Dioscuri, Hercules;" quemadmodum in Præparationis evangelicæ libro decimo, capite nono, ab Eusebio est observatum.

2465. Anno Cecropis 18. Chaldæi contra Phœnices dimicarunt[r].

2466. Victis Chaldæis, Arabes in Babylonia regnaverunt; annis 216. ante Belum Assyrium. Eorum primus Mardocentes, per annos 45. regnum obtinuit[s]. Qui videtur esse Merodach; a Babyloniis postea Deus habitus[t]: a quo et reges eorum, Merodach-Baladan et Evil-Merodach nomina sua mutuati sunt.

2473. *b.* Moses, vitæ annis 40. completis, invisens fratres suos Israelitas, et aspiciens onera eorum; quum videret quendam Ægyptium percutientem virum Hebræum, occidit illum et abscondit in arena. Quod quum innotuisse videret Moses, non fratribus suis solum, sed ipsi etiam Pharaoni, qui eam ob rem ultimo supplicio ipsum plectendum quæritabat, in terram Madianitidem fugit; ubi ducta in uxorem Zippora, Hobabi sive Jethronis filia, alios vitæ suæ annos 40. exegit[u]; quot annis pavisse illum gregem Jethronis, etiam in Pirke Eliezer capite quadragesimo legimus.

2474. *d.* Caleb filius Jephunnæ natus est; 40. annis

[r] Euseb. chronic. [s] Jul. African.

[t] Jerem. cap. 50. ver. 2.

[u] Act. cap. 7. ver. 23—30. Exod. cap. 2. ver. 11—22. cum cap. 3. ver. 1. cap. 18. ver. 1, 2. Num. cap. 10. ver. 29. et Jud. cap. 4. ver. 11.

antequam a Mose mitteretur ad explorandum terram Cananæam[x].

2494. *a*. Ramesses Miamun mortuus est, anno regni sui 67. cujus tyrannidis diuturnitas notata etiam fuisse videtur verbis illis[y], " Post multum vero temporis mortuus est rex Ægypti: et ingemiscentes filii Israel, propter opera vociferati sunt;" propter servitutem scilicet, quæ etiam illo rege mortuo durabat. Sub filio enim et successore illius Amenophi continuata ea est, annorum novendecim et mensium sex spatio: quod regni tempus a Manethone tributum ipsi legitur. Ex cujus tota narratione, utcunque anilibus figmentis contaminata, (quæ fuse a Josepho, libro primo contra Apionem, habentur refutata) duæ veritates historicæ clarissime colliguntur. I. Sub hoc Amenophe, patre Sethosis sive Ramessis, (sequentis dynastiæ, quæ Manethoni decima nona est, regis primi) non sub Amenophe altero (tertio hujus decimæ octavæ dynastiæ rege) uti Josephus hariolatus est, Israelitas ducente Mose, juxta Manethonis quidem sententiam, ex Ægypto decessisse. II. Quem Ægyptii Amenophim, patrem Sethosis (sive Ramessis) et Armais, appellant; eundem a Græcis Belum, Ægypti et Danai genitorem, nuncupari. Et Beli certe tempus a Thallo chronographo assignatum, 322. annis ante Trojanam cladem, Theophilo Antiocheno et Lactantio referentibus, cum Amenophis nostri ætate exacte congruit. Licet mythologi, Belum Ægyptium et Belum Assyrium Nini patrem confundentes, a Belo hoc, qui in Erythræo mari submersus est, colonias ex Ægypto in Babyloniam traductas fuisse fabulentur.

2513. *b*. Mosi, pascenti gregem Jethronis soceri sui ad montem Horebum, in rubo ardente et incombusto Deus apparet; et ad populum suum a servitute Ægyptica liberandum vocat. Ille, munus sibi impositum diversis subterfugiis detrectans, tandem miraculis, opis divinæ promissione, adjunctione fratris Aaronis, illud suscipit[z].

Moses, impetrata a Jethero sive Jethrone socero suo

[x] Josu. cap. 14. ver. 7. 10. [y] Exod. cap. 2. ver. 23.
[z] Act. cap. 7. ver. 30—35. Exod. cap. 3. et cap. 4. ver. 1—18.

venia, cum familia sua in Ægyptum pergit: sed in itinere, propter neglectam Eliezeris circumcisionem, a Deo sistitur; nec nisi illo circumciso dimittitur. Unde, remissis ad socerum Zippora uxore et duobus filiis Gershomo et Eliezere, jam liber Horebum usque regressus, fratri Aaroni ibidem occurrit: eoque comite, legationem prodigiis apud Israelitas confirmatam obiit[a].

Moses et Aaron, legatione sua regi exposita, ut seditionis capita, cum objurgatione repelluntur: graviores labores Israelitis, præter diurnum pensum, imponuntur. Cujus causa operum curatores cæsi, quum frustra apud Pharaonem questi essent, cum Mose et Aarone expostulant, et Moses cum Deo: a quo placide exauditur et confirmatur Moses[b].

Moses cum amplioribus mandatis ad Isaelitas remissus, duriore servitute pressos, nihil efficit: quamobrem Pharaonem iterum convenire jussus, metu ejusdem eventus detrectat[c].

Moses 80. et Aaron 83. annos natus, Deo urgente, cum Pharaone congreditur; ubi miraculum virgæ in colubrum conversæ præstigiis suis imitati magi, obstinatiorem regis animum effecerunt[d]. Magorum istorum qui Mosi restiterunt, principes fuerunt Jannes et Jambres, sive Mambres, ab apostolo nominati[e], celebres non solum apud Hebræos, in tractatu Talmudico מנחות de oblationibus, capite nono, (ubi יוחני וממרא Jochanne et Mamre vocantur) et Chaldaica paraphrasi quæ Jonathani tribuitur[f], sed etiam apud ethnicos. Sic enim Numenius Apamæus, philosophus Pythagoricus, in tertio libro περὶ τἀγαθοῦ (ab Eusebio, libro nono Præparationis evangelicæ, capite octavo, citatus) historiam hanc refert: " Jannes et Jambres, scribæ rerum sacrarum Ægyptii, quo tempore Ægypti finibus ejecti Judæi sunt, claruere; viri omnium judicio rerum magicarum scientia nemini concedentes. Quippe ambo quidem communi Ægyptiorum consensu delecti sunt, qui

[a] Exod. cap. 4. ver. 18—31. cum cap. 18. ver. 1—6.
[b] Exod. cap. 5.
[c] Ibid. cap. 6.
[d] Exod. cap. 7. ver. 1—13.
[e] 2 Tim. cap. 3. ver. 8.
[f] Exod. cap. 1. ver. 15. et cap. 7. ver. 11.

Musæo duci Judæorum, cujus apud Deum potentissimæ preces erant, sese opponerent; adeoque gravissimas quasque calamitates a Musæo in Ægyptum invectas omnium in oculis dissolvere ac dissipare potuerunt." Quo et illud Plinii referendum[g], "Est et alia magices factio a Moyse et Janne et Jotape Judæis pendens;" qui falsus est tamen, tum Mosem inter magos, tum Jannem et Jotapem inter Judæos recensens.

Magis Pharaonis frustra sese opponentibus, Deus Mosis ministerio decem plagas Ægyptiis inflixit: quarum memoria in Psalmo septuagesimo octavo et centesimo quinto[h] celebratur. Eas duodecim mensium spatio, per intervalla, fuisse inductas Hebræi autumant: quum intra unicum mensem, hac fere temporum serie, peractæ fuerint.

Circa mensis sexti (qui anno sequente, et deinceps, duodecimus numeratus est) diem 18. prima plaga contigit; aquarum in sanguinem versarum. Completo deinde septiduo[i], circa 25. diem, secunda plaga, ranarum, secuta est: quæ die proximo ablata est. Circa diem 27. tertia plaga, ciniphum vel pediculorum, est inducta. Circa 28. diem Moses minatus quartam plagam, muscarum et aliorum insectorum colluviei: quæ circa 29. immissa, et 30. amota est.

c. Circa mensis septimi (qui, paulo post, primi nomen accepit) diem primum, plagam quintam minatus Moses, sequente die eam induxit: pestis videlicet et interitus pecorum. Circa diem 3. plaga sexta eam excepit; ulcerum et pustularum, erumpentium in hominibus et jumentis: qua et ipsi magi affecti sunt, non minus quam reliqui Ægyptii[k]. Unde natum illud Justini, ex Trogo, libro trigesimo sexto: "Ægyptii, quum scabiem et vitiliginem paterentur, responso moniti, Mosem cum ægris, ne pestis ad plures serperet, terminis Ægypti pellunt." Confer excerpta ex Diodori Siculi libro quadragesimo in Photii bibliotheca.

Circa quartum diem, plagam denuncians Moses, circa quintum induxit, et sexto eam amovit. Erat autem hæc,

[g] Lib. 30. cap. 1.
[h] Secund. Hebr.
[i] Exod. cap. 7. ver. 25.
[k] Ibid. cap. 9. ver. 11.

tonitruum et pluviarum et gravis grandinis cum igni commixtæ: quibus " linum et hordeum læsum est, quia hordeo jam spica erat et lino culmus; triticum vero et zea non sunt læsa, eo quod latentia erant" sub terra. Unde recte colligit Nicolaus Fullerus[l], mense Abib, hanc plagam contigisse.

Circa septimum diem, plagam octavam denunciavit Moses, et sequente die immisit; locustarum videlicet omnia depascentium: quam circa nonum diem removit[m].

Mensis Abib, qui hactenus septimus, deinceps primus mensis totius anni est constitutus[n]: in memoriam exitus Israelitarum ex Ægypto; a cujus initio illius epocha idcirco deducitur[o], licet ipse exitus in medium mensem inciderit.

Hujus primi mensis die decimo, (qui fuit Aprilis Juliani 30. feria hebdomadica 5.) Paschatis et azymorum ritu instituto; agnus paschalis seligitur, mactandus post quatuor dies[p].

Moses nonam plagam, triduanarum tenebrarum, in Ægyptum inducit: quæ tantæ fuerunt, ut Ægyptiorum nullus toto eo tempore moverit se de loco in quo erat; licet Israelitis omnibus lux esset in habitationibus ipsorum[q].

Die decimo quarto, Maii quarto, feria secunda, Moses cum Pharaone postremo locutus, decimam plagam cædis primogenitorum, medio noctis sequentis infligendam, denunciat; et vehementi ira commotus, ab eo discedit[r].

Vesperi hujus diei, primum Pascha celebratum est[s].

[l] Libro 3. miscellan. pag. 389.
[m] Exod. cap. 10. ver. 4. 13. 19.
[n] Exod. cap. 12. ver. 2. cum cap. 13. ver. 4.
[o] Num. cap. 9. ver. 1, 2. cum Exod. cap. 40. ver. 17.
[p] Exod. cap. 13. ver. 3. 6. [q] Ibid. cap. 10. ver. 22, 23.
[r] Exod. cap. 10. 24—29. cap. 11. ver. 1. 4—8.
[s] Exod. cap. 12. ver. 11, 12.

ÆTAS MUNDI IV.

Primi mensis die decimo quinto, Maii quinto, feria tertia, sub mediam noctem primogenitis in Ægypto cæsis, Pharao et servi ejus Israelitas omnes, cum suis facultatibus et ipsorum spoliis, quam citissime dimittunt: qui, eodem die, quo absoluti sunt 430. anni a prima peregrinatione majorum suorum, Abrahamo Charane discedente; postridie Paschatis, ad sexcenta millia peditum, virorum præter parvulos, ordine militari Ramesse profecti sunt[a].

Hinc stationes eorum a Mose describuntur; Numerorum capite trigesimo tertio, quas, ex Hebraicis nominum significationibus, mystice explicat Hieronymus in tractatu de 42. mansionibus ad Fabiolam, a quo ne in numeris stationum designandis deinceps dissentiremus, Ramessem primam appellare libuit: licet itineris statio nulla ea fuerit, sed terminus a quo profectionum initium erat deducendum. Sit igitur.

I. Ramesses: ubi Israelitæ a Josepho collocati fuerant[b]; et simul convenerunt omnes, qui vel cum Ægyptiis mixti habitabant[c], vel qui ad conquirendum stipulam dispersi fuerant per totam terram[d].

II. Succoth, ubi Moses mandata Dei de annuo Paschatis ritu, et primogenitorum consecratione, populo proposuit[e].

III. Etham, in extremitate deserti: quo perducti sunt,

[a] Exod. cap. 12. ver. 29, 30, 31. 37. 41. 51. Num. cap. 33. ver. 3.
[b] Gen. cap. 47. ver. 11.
[c] Exod. cap. 3. ver. 22.
[d] Exod. cap. 5. ver. 12.
[e] Ibid. cap. 13.

Domino antecedente eos interdiu in columna nubis, et noctu in columna ignis[f].

IV. Pi-hahiroth, inter Migdolum et mare, e regione Baal-zephonis.

Hic Pharao cum exercitu suo Hebræos assecutus est. Mose sua virga aquas dividente, per medium maris rubri sive Erythræi in desertum Etami pervenerunt: quos Pharao et Ægyptii insecuti, ab aquis recurrentibus primo diluculo obruti sunt. Unde Israelitæ, eo die prorsus liberati e manu Ægyptiorum, quorum cadavera fluitantia viderunt in litore maris[g], Deum victoriæ auctorem cantico celebrarunt[h]; quod Apocalipsis capite quinto decimo, "Canticum Mosis servi Dei appellatur," omniumque, quorum uspiam memoria extat, primum est et antiquissimum. Factum vero hoc esse mensis primi die vigesimo primo, postremo videlicet azymorum, quo convocatio sancta ex Dei instituto[i] erat habenda; constans Hebræorum, eaque veritati maxime consentanea, est sententia.

Hinc continuo tridui itinere (die videlicet 22, 23, 24. feria 3, 4, et 5.) Israelitæ per desertum Ethami processerunt, aquam non invenientes[k].

V. Marah; ab aquarum amaritudine nomen sortita, ob quam, quum populus, qui aquarum defectum jam totum triduum sustinuerat, murmurare cœpisset; Moses, ligno in aquas amaras injecto, eas dulces effecit, populumque in futurum erudiit[l].

VI. Elim; ubi erant duodecim fontes aquarum et septuaginta palmæ; et castrametati sunt ibi ad aquas illas[m].

VII. Mare rubrum[n].

Secundi mensis,

Die decimo quinto, Junii 4. feria quinta, pervenerunt Israelitæ ad stationem.

VIII. Sinis desertum; quod est inter Elima et Sinai.

[f] Exod. cap. 13. ver. 20, 21.
[g] Ibid. cap. 14. ver. 30.
[h] Exod. cap. 15. ver. 1—21.
[i] Ibid. cap. 12. ver. 16.
[k] Exod. cap. 15. ver. 22. Num. cap. 33. ver. 8.
[l] Exod. cap. 15. ver. 23—26.
[m] Exod. cap. 15. ver. 27. Num. cap. 33. ver. 9.
[n] Num. cap. 33. ver. 10.

Ubi quum ob victus penuriam murmurassent in Deum et duces; circa vesperam misit ad eos Deus coturnices, et tempore matutino manna de cœlo pluit[o]: quo pane deinceps quadraginta annis vescebantur, donec pervenissent ad extremitatem terræ promissæ[p].

IX. Dophka.

X. Alush.

XI. Rephidim, ubi populo, ob defectum aquæ murmuranti, unde loco Meribæ et Massæ nomen inditum, Moses percussa petra aquam suppeditat[q]: quæ et populum per desertum secuta est[r].

Amalekitæ, lasso et fatigato Israelitarum exercitui in itinere occurrentes, in postremo agmine debilitate affectos cæciderunt: contra quos Moses pugnare jussit Jehosuam sive Josuam, filium Nunis, ministrum suum[s]; cujus nomen Hoseam mutavit ille in Jehosuam[t]; sive Jesum[u]. Ille Rephidimis cum Amalekitis dimicans, Mose in vertice collis orante, victoriam consecutus est. De ea gente perdenda Israelitæ mandatum accipiunt; et altare in perpetuam hujus rei memoriam extruunt[x].

Tertio mense.

XII. Sinai desertum; ubi castrametati sunt Israelitæ e regione montis Horebi: in eo deserto per integrum fere annum postea commorati. Anno enim ab exitu secundo, mensis secundi die vigesimo inde moverunt[y]: anni vero primi "mense tertio, in die hac," eo pervenerunt[z]: die nimirum eadem, sive ejusdem numeri cum mense tertio, (ut in libro quinto de Templo, capite septimo, pluribus confirmat Franciscus Ribera) h. e. mensis tertii die tertio, Junii 22. feria secunda.

Mose in montem ascendente, Deus significat se fœdus

[o] Exod. 16. ver. 1—35.

[p] Exod. ibid. compar. cum Deut. cap. 8. ver. 2, 3. et Josh. cap. 5. ver. 12.

[q] Exod. cap. 17. ver. 1—7.

[r] Psalm. 78. ver. 16. 20. Ibid. 105. ver. 41. 1 Cor. cap. 10. ver. 4. et Deut. cap. 9. ver. 21.

[s] Exod. cap. 33. ver. 11. [t] Num. cap. 13. ver. 16.

[u] Nehem. cap. 8. ver. 17. Act. cap. 7. ver. 45. et Heb. cap. 4. ver. 8.

[x] Deut. cap. 25. ver. 17, 18, 19. Exod. cap. 17. ver. 8—16.

[y] Num. cap. 10. ver. 11, 12. [z] Exod. cap. 19. ver. 1.

cum Israelitis renovare, eos sibi legibus obstringere, observantesque amore prosequi velle. Quibus annuentibus biduum, quo ad legem Dei reverenter excipiendam præpararentur, indicit; omnibus, excepto Mose et Aarone, montis accessu interdicit: posteaque summa cum majestate in montem, cernentibus omnibus ac trepidantibus, descendit[a].

Legem, decalogo comprehensam, Deus terribili voce promulgavit[b]: quæ tamen promissionem gratiæ, Abrahamo ab eodem ante 430. annos factam, irritam non facit[c].

Territo populo Deus per Mosem varias leges tradidit[d]: quas ille in libro Fœderis scriptas populo proposuit. Deinde mane consurgens, exstruxit altare sub monte, et duodecim statuas pro duodecim tribubus Israelis: misitque juvenes Israelitarum (primogenitos, ut habet Chaldæus paraphrastes; quos sibi Dominus consecraverat[e], sacrorum administros[f], ante Leviticum sacerdotium institutum) qui sacrificia, primum expiatoria, deinde eucharistica, Domino obtulerunt. Quumque librum illum Fœderis (mandata, quæ Exodi capite vigesimo, et tribus sequentibus capitibus habentur, continentem) audiente populo Moses legisset; accipiens sanguinem oblatorum illorum vitulorum et hircorum, cum aqua et lana coccinea et hyssopo ipsum quoque librum et totum populum (sive duodecim illas statuas, duodecim tribus Israelis repræsentantes) aspersit: atque ita fœdus inter Deum populumque solenniter sanxit[g].

Moses et Aaron, Nadab et Abihu, et septuaginta e seniori bus Israelis, ascenderunt in montem; ibique gloriam Dei aspexerunt. Quibus inde descendentibus, Moses cum Josua ministro suo propius accedens, expectavit diebus sex, donec septimo die eum Deus alloqueretur: fuitque in

[a] Exod. cap. 19.
[b] Exod. cap. 20. Deut. cap. 5.
[c] Galat. cap. 3. ver. 17.
[d] Exod. cap. 20, 21, 22, et 23. cum Deut. cap. 4. ver. 13, 14.
[e] Exod. cap. 13. ver. 2 Num. cap. 3. ver. 13. cap. 8. ver. 16, 17.
[f] Exod. cap. 19. ver. 22.
[g] Exod. cap. 24. ver. 3—8. cum Heb. cap. 9. ver. 19, 20.

monte quadraginta dies et quadraginta noctes[h], sex illis expectationis diebus eo in numero comprehensis; cibum non comedens, nec aquam bibens[i]. Ubi de structura tabernaculi, sacerdotum ornamentis, consecratione, sacrificiis, &c. mandata accepit[k].

QUARTO mense.

d. Finitis quadraginta illis diebus et quadraginta noctibus, dedit Deus Mosi duas legis tabulas lapideas, sua manu fabrefactas et suo digito scriptas[l]: celeriter illum descendere jubens, quod populus vitulum aureum sibi conflasset, et adoraret eum. Moses oratione sua Dei iram mitigat, e monte descendit, videnque populum vituli festum in castris celebrantem, tabulas legis confringit sub ipso monte[m]. Ob quarum confractionem annuum adhuc a Judæis observatur jejunium, mensis quarti die 17. quod nonnullos in eum induxit errorem, ut a die promulgationem decalogi proxime sequente 40. dies moræ Mosis in monte numerandos existimaverint; tempore intermedio, ad scribendum et recitandum librum fœderis, ipsumque fœdus inter Deum et populum ritibus solennibus pangendum requisito[n], penitus neglecto.

Moses, combusto et comminuto vitulo, tria idololatrarum millia, Levitarum ministerio, e medio sustulit[o].

Postridie Moses iterum in montem ascendens, Deum iterato pro populo deprecatur[p]. Jubet eos ornatum deponere, tentorium conventus (quod tum supplebat locum tabernaculi a Bezaleele postea extructi) extra castra tendit: populoque iræ divinæ sensu ad resipiscentiam permoto, precibus suis tandem impetrat, ut non angelus, sed Deus ipse sit viæ dux[q].

Deus Mosem novas tabulas, prioribus similes, dolare et sequente die in montem ad se afferre jubet. Cui mane

[h] Exod. cap. 24. ver. 9—18. [i] Deut. cap. 9. ver. 9.
[k] Exod. cap. 25. et 6. capitib. sequentibus proposita. Exod. cap. 31. ver. 18. Deut. cap. 9. ver. 10, 11.
[l] Exod. cap. 32. ver. 1—19. [n] Exod. cap. 24.
[o] Exod. cap. 32. ver. 20—29. Deut. cap. 9. ver. 21. cap. 33. ver. 9.
[p] Exod. cap. 32. ver. 30, 31, 32.
[q] Ibid. ca 33.

cum eis ascendenti, in rupe posito Deus, quasi per transitum, gloriæ suæ imaginem aliquam manifestat[r].

Moses in monte denuo quadraginta dies et quadraginta noctes sine cibo ac potu commoratus, pro populo intercedit[s]. Deus placatus, fœdus cum populo certis conditionibus renovat, leges suas iterat et a Mose scripto mandari jubet: tabulisque a Mose allatis decalogum ipse inscribit[t].

Sexto mense.

Moses post quadraginta dies cum tabulis de monte redit: et faciei splendescenti velamine imposito, populo mandata Dei proponit, Sabbati observationem urget, et oblationem a Deo imperatam ad opus tabernaculi indicit[u].

Ut contributio rectius procederet; numerati omnes a nato viginti annos et deinceps, 603550. sunt inventi: quorum unoquoque, juxta legem a Deo præscriptam[v], dimidium sicli pendente; summa ad 100. argenti talenta, et 1775. siclos pervenit[w]. Unde colligitur, Hebraicum talentum argenti continuisse tria siclorum millia; sive minas 50. unaquaque mina habente siclos 60[x].

Præter capitationem hanc, ex spontaneis donariis conflata est summa auri talentorum 29. et siclorum 730. æris talentorum 70. et siclorum 3400[y]. Ex alia vero materia ad opus tabernaculi requisita, oblatum est plus satis: ut vetare populum esset opus, ne quid amplius offerret[z].

Bezaleel et Aholiab artifices tabernaculi a Deo designati[a].

2514. *a.* Primo hujus anni semestri tabernaculum, arca fœderis, altare, mensa propositionis, vestes sacerdotales, sacra unguenta, candelabrum, et reliqua instrumenta et vasa quæ sacrificia spectabant, in deserto ad montem Sinai fabricantur; *b.* et ad Mosem adducuntur[b].

[r] Exod. cap. 34.
[s] Deut. cap. 9. ver. 18. cap. 10. ver. 10.
[t] Exod. cap. 34. ver. 10—28.
[u] Ibid. et cap. 35.
[v] Exod. cap. 30. ver. 12, 13.
[w] Exod. cap. 38. ver. 25, 26.
[x] Ezek. cap. 45. ver. 12.
[y] Exod. cap. 38. ver. 24. 29.
[z] Ibid. cap. 36. ver. 5, 6, 7.
[a] Exod. cap. 31. ver. 2—6. et cap. 35. ver. 30—35.
[b] Exod. cap. 36. cum tribus capitibus sequentibus.

Mandatum a Deo Moses accipit: I. Ut mensis secundi die primo tabernaculum et omnia ad illud spectantia erigat[c]. II. Ut oleo sacro eadem ungeret, et Aaronem cum filiis suis ad sacerdotium consecraret[d]. Quod et Moses fecisse dicitur[e]: sed non eodem utrumque tempore. Nam die quidem præscripto tabernaculum, cum omnibus ad ipsum pertinentibus, erexit[f]: alteram vero mandati partem, tempore a Deo postea constituto, peregit[g]; in qua exequenda, sacerdotum et altaris consecrationi non unus sufficiebat dies, sed integrum septiduum requirebatur[h]. Itaque.

c. Anno secundo exodi,

Primi mensis

Die primo Aprilis, Juliani 21. feria quarta, tabernaculum fœderis erigitur, et gloria Dei impletur[i]: e quo leges illas Deus Mosi per intervalla tradidit, quæ in septem primis Levitici capitibus continentur.

Eodem anno secundo et mense primo Israelitæ, a Deo moniti, secundum Pascha celebraverunt ad vesperam diei decimi quarti, Maii 4. feria tertia, quo die, Mosi et Aaroni conquerentibus quibusdam, qui ex cadavere hominis immunditiam contraxerant, quod eum fratribus suis statuto tempore Pascha observare non poterant; lex a Deo lata est de Paschate die decimo quarto mensis secundi ab iis celebrando, qui vel immunditia vel profectione aliqua necessaria impediti, stata tempestate illud celebrare non poterant[k].

Secundi mensis

Die primo, Maii Juliani 21. feria sexta, Deus jubet Mosem Israelitarum omnium, exceptis Levitis, mares a 20. anno ad 60. per suas tribus recensere: Levitas vero ministerio tabernaculi præficere et circa illud collocare, ut ipsum, quum opus esset, deponant, portent, et erigant[l].

Summa numeratorum erat, 603550[m]. eadem quæ ante

[c] Exod. cap. 40. ver. 2—8.
[d] Ibid. ver. 9—15.
[e] Exod. cap. 40. ver. 16.
[f] Ibid. cap. 40. ver. 17—33.
[g] Levit. cap. 8. ver. 1—13.
[h] Exod. cap. 29. ver. 35, 36, 37.
[i] Exod. cap. 40. ver. 2. 17. 34.
[k] Num. cap. 9. ver. 1—14.
[l] Num. cap. 1. ver. 1. cap. 26. ver. 64.
[m] Num. cap. 1. ver. 46.

menses septem in capitatione ad tabernaculi extructionem imperata, inventa fuerat[n].

Moses, prout Deus mandaverat[o], oleo sacro tabernaculum et altare, cum omnibus ad ea pertinentibus, unxit et consecravit. Aaronem quoque et quatuor filios ejus, eodem oleo unctos, præscriptis ritibus et sacrificiis ad munus sacerdotale obeundum consecravit: et, ut per septem dies a porta tabernaculi non discederent, præscripsit[p]. Tot enim diebus, tum ipsorum, tum altaris, durabat consecratio[q].

Ordo a tribubus in castrametationibus et profectionibus suis servandus præscribitur[r].

Levitarum, mensem unum egressorum, 22300. numerus invenitur[s], vel, demptis eorum primogenitis, (atqui ita inter 73. circiter quosque mares unus tantum fuisset primogenitus,) qui 300. erant, 22000; qui loco primogenitorum ex reliquis tribubus ad Dei ministerium assumuntur. Et quia supra numerum 22000. Levitarum primogeniti Israelitarum 273. sunt reperti; quini in singulos redemptionis sicli statuuntur[t].

Levitæ, ita selecti, solenni ritu Deo ejusque cultui consecrantur: incipientis et desinentis illorum ministerii tempore definito[u].

Levitæ ab anno 30. ad 50. inveniuntur 8580. et pro familiarum ratione sua eis munera et onera distribuuntur[x].

Leprosi et immundi omnes e castris ejiciuntur. Leges de restitutione damni et zelotypia feruntur[y].

Votum, consecratio, et ritus Nazaræorum describitur. Formula benedicendi populo sacerdotibus præscribitur[z].

Die octavo, a finita vero consecratione primo, Aaron primum pro se, deinde pro toto populo sacrificia et munera

[n] Exod. cap. 38. ver. 26.
[o] Exod. cap. 29. ver. 1—37. cap. 30. ver. 22—30. et cap. 40. ver. 9—15.
[p] Levit. cap. 8.
[q] Exod. cap. 29. ver. 35, 36, 37. Levit. cap. 8. ver. 33.
[r] Num. cap. 2.
[s] Ibid. cap. 3. ver. 15—35.
[t] Num. cap. 3. ver. 39—51.
[u] Ibid. cap. 8. ver. 5—26.
[x] Num. cap. 4.
[y] Ibid. cap. 5.
[z] Num. cap. 6.

offert: quibus igne e cœlo absumptis, ministerium sacerdotum populo divinitus comprobatur[a].

Quum plene jam erectum esset tabernaculum, et cum instrumentis suis omnibus sacro oleo unctum; atque altare toto septiduo consecratum, et primis ab Aarone victimis in eo oblatis dedicatum (septem enim præcedentes dies expiatorii erant, ad illud sanctificandum ordinati[b]:) principes numeratarum tribuum sex plaustra camerata et duodecim boves ante tabernaculum simul obtulerunt: quæ Levitis filiis Gershoni et Merari, pro ratione ministerii eorum, sunt tradita. Deinde seorsim singuli singulis diebus sacrificia sua, cum instrumentis sacro ministerio dicatis, ad altaris dedicationem obtulerunt: quæ idcirco ad duodecim dies continuata est[c].

Itaque primo hoc die Naasson, a quo David et secundum carnem D. N. Jesus Christus ortus est, pro tribu Judæ munus obtulit: deinde reliqua, pro sua quisque tribu, eo ordine qui in castrametationibus, capite secundo, institutus fuerat[d].

Nadab et Abihu, primogeniti Aaronis filii, (qui una cum patre in montem Sinai ascendentes, gloriam Dei viderant[e]; cum igne alieno (non illo cœlitus demisso[f], qui in altari ad res sacras semper alendus erat[g];) sanctuarium ingressuri, igne divinitus immisso pereunt[h]. Luctu eorum sacerdotibus vetito, occasione neglecti ab aliis officii, vino et sicera tabernaculum ingressuris interdicitur: de reliquiis sacrificii a sacerdotibus comedendis lex fertur, et Aaronis ea in re excusatio a Mose approbatur[i].

Ea occasione lex lata est, circa decimum, ut videtur, mensis hujus diem, de ingressu summi sacerdotis solius semel tantum quotannis in sanctuarium; die videlicet expiationis et universalis jejunii, decimo die mensis septimi celebrando[k].

[a] Levit. cap. 9.
[b] Exod. cap. 29. ver. 36, 37.
[c] Num. cap. 7. ver. 1—10, 11. 84. 88.
[d] Ibid. ver. 11, 12—83.
[e] Exod. cap. 24. ver. 1. 9, 10.
[f] Levit. cap. 9. ver. 24.
[g] Ibid. cap. 6. ver. 12, 13.
[h] Levit. cap. 10. ver. 1, 2. Num. cap. 3. ver. 2, 3, 4. cap. 26. ver. 60, 61.
[i] Levit. cap. 10. ver. 6—20.
[k] Ibid. cap. 16. ver. 1—34.

Die hujus mensis 14. Junii 3. feria quinta, ad vesperam, Pascha ab iis celebratum est, qui superiori mense immundi fuerant[k].

Blasphemus extra castra eductus, jussu Dei, lapidibus obruitur[l].

Leges, quæ 17. postremis Levitici capitibus continentur, hoc mense latæ fuisse videntur.

Duas argenteas tubas fieri Deus imperat; quibus cœtus convocetur, signa profectionum expeditionumque dentur, et sacrificiorum tempore clangatur[m].

Jethro, qui et Hobabus, Zipporam cum duobus liberis Gershomo et Eliezere apud se relictam ad generum suum Mosem reducit: ipsique et populo Israelitico liberationem a servitute Ægyptiaca gratulatus, suam in Deum fidem et pietatem verbis factisque protestatur. Ejus monitu Moses, cum aliis regimen populi partitus, magistratus qui res minores dijudicarent instituit[n].

Dies hujus mensis 19. postremus fuisse videtur oblationum duodecim principum in dedicatione altaris: Ahira pro tribu Naphthali munus offerente[o].

Die 20. mensis 2. Junii Juliani 9. feria quarta, Deus Israelitas castra movere jubet, et terram promissam hæreditario possidendam adire[p]; quo invitatus a Mose Jethro, in regionem suam reversus est[q].

Nube, quæ tabernaculo imminebat, elevata; in quatuor exercitus distributi, a deserto Sinai (ubi per integrum fere annum hæserant) continuo tridui itinere pervenerunt in desertum Paranis[r]; ubi die 23. hujus mensis consederunt in statione. Vide Seder Olam Rabbah.

XIII. Kibroth-Hattaavah[s], ubi murmurantes divino igne percussi (unde et loco nomen Taberæ inditum) precibus Mosis liberantur: sed rursus carnis desiderio et fastidio mannæ Deum provocant[t].

[k] Num. cap. 9. [l] Levit. cap. 24. ver. 10, 11, 12, 23.
[m] Num. cap. 10. ver. 1—18.
[n] Exod. cap. 18. cum Deuter. cap. 1. ver. 9—18. et Num. cap. 10. ver. 29.
[o] Num. cap. 7. ver. 78. 88.
[p] Ibid. cap. 10. ver. 11, 12. Deut. cap. 1. ver. 6, 7.
[q] Num. cap. 10. ver. 29, 30. cum Exod. cap. 18. ver. 27.
[r] Num. cap. 10. ver. 12. 33. [s] Num. cap. 33. ver. 16.
[t] Num. cap. 11. ver. 1—10. Psal. 78. ver. 19, 20, 21.

Mosi apud Deum conquerenti, et excusationem a munere petenti, synedrium septuaginta seniorum adjungitur; e quibus Eldad et Medad in castris manentes prophetarunt[a].

Deus populo coturnices (non, ut præcedente anno, ad unum diem[x]; sed) ad integrum mensem suppeditat: gravissima plaga adjuncta: unde a sepulchris concupiscentium loco datum est nomen Kibroth-Hattaavah[y].

XIV. Hazeroth[z].

Miriam et Aaron contra fratrem Mosem obloquuti, propter uxorem Æthiopissam, (Zipporam videlicet Midianitidem; ex Æthiopia orientali, sive Arabia, ab eo ductam) illi se æquabant. Sed a Deo præfertur Moses: et Miriam lepra percussa, e castris ejicitur. Verum orante pro ea Mose, post septem dies sanatur[a].

XV. Rithmæ, in deserto Paranis[b]; juxta Kadeshum Barneæ[c].

QUINTO mense.

A deserto Paranis[d] vel Kadesho Barneæ[e] petente populo, et approbante Mose[f], Deo vero jubente[g], quando erat tempus primarum uvarum[h], duodecim exploratores, vir unus pro unaquaque tribu (in quibus, pro tribu Judæ fuit Caleb filius Jephunnæ, annos quadraginta tum natus[i]; pro Ephraim, Hoshea filius Nunis, quem Moses Jehosuam appellaverat) ad terram Canaanis perlustrandam præmissi sunt: qui eam ingressi a deserto Sinis et parte meridiana, ad aquilonares ejusdem terminos Rechobum usque processerunt[k].

SEXTO mense.

Exactis quadraginta diebus, ab exploratione terræ re-

[a] Num. cap. 11. ver. 10—17. et 24—30.
[x] Exod. cap. 16. ver. 12, 13.
[y] Num. cap. 11. ver. 31—34. Psal. 78. ver. 26—31. et cap. 106. ver. 15.
[z] Num. cap. 11. ver. 35. cap. 33. ver. 17.
[a] Num. cap. 12. ver. 1—15. Deut. cap. 24. ver. 9.
[b] Num. cap. 12. ver. 16. cap. 33. ver. 18.
[c] Num. cap. 13. ver. 26. [d] Num. cap. 13. ver. 3.
[e] Num. cap. 32. ver. 8. Deut. cap. 1. ver. 19. 22. cap. 9. ver. 23. et Josu. cap. 14. ver. 7.
[f] Deut. cap. 1. ver. 22, 23. [g] Num. cap. 13. ver. 1, 2.
[h] Num. cap. 13. ver. 20. [i] Josu. cap. 14. ver. 7.
[k] Num. cap. 13. ver. 2—20, 21, 22. Deut. cap. 1. ver. 23.

versi sunt Kadeshum in deserto Paranis: ingentem palmitem cum botro uvarum, ex valle Eshcolis (inde nomen adepta) excisum, cum malogranatis et ficubus terræ, secum deferentes[l]. Ex qua fructuum maturitate apparet, propinquum fuisse mensem septimum: quandoquidem paulo ante tabernaculorum festum, quod 15. illius mensis die celebrabatur, fructus ex area et torculari colligebantur[m].

Decem ex eorum numero qui ad explorandam Cananæam missi fuerant, famam malam de terra illa inducentes, urbiumque et incolarum robur prædicantes, populum ab aditu illius absterrent; Calebo frustra renitente[n].

Populus territus reditum in Ægyptum molitur; Josuam et Calebum dissuadentes lapidibus obtruere paratus. Deus subitum exitium eis minatus, deprecatione Mosis flectitur: ita tamen ut omnibus, præter Josuam et Calebum, a nato viginti annos et deinceps ab ingressu promissæ terræ exclusis mortem in deserto decernat; ubi 40. annis eos erraturos esse denunciat[o], numero videlicet rotundo: quum anno 39. filios eorum in terram promissam ingressos esse constet[p].

Decem exploratores, qui seditionem hanc excitaverunt, a Deo subita morte sublati sunt[q]; cujus rei memoriam, ad hunc usque diem, Judæi jejunio septimi diei mensis sexti (Elul) celebrant.

Deus Israelitas castra movere jubet, et in desertum retrocedere mare rubrum versus. Hi tamen contra jussum Domini conscendentes in montem, ab Amalekitis et Cananæis percussi sunt Hormam usque. Reversi itaque fleverunt coram Domino: sed non exauditi sunt[r].

Hujus calamitatis, atque eam insecutæ continuæ Israelitarum mortis quotidie cadentium in deserto, compositus

[l] Num. cap. 13. ver. 23—27. Deut. cap. 1. ver. 24, 25.

[m] Exod. cap. 23. ver. 23—27. Deut. cap. 1. ver. 24, 25.

[n] Num. cap. 13. ver. 28—33. cap. 32. ver. 9.

[o] Ibid, cap. 14. ver. 1. 35. cap. 26. ver. 64, 65. cap. 32. ver. 10—13. Deut. cap. 1. ver. 26—36. cap. 9. ver. 23. Josu. cap. 5. ver. 6. Psal. 95. ver. 8—11. et 106. ver. 24, 25, 26.

[p] Confer Num. cap. 32. ver. 13. cum Deut. cap. 2. ver. 14.

[q] Num. cap. 14. ver. 36, 37.

[r] Num. cap. 14. ver. 40—45. Deut. cap. 1. ver. 40—45.

est a Mose Psalmus nonagesimus, " Domine refugium, factus es nobis;" in quo et dies hominum ordinarios ad septuaginta vel octoginta annos redactos esse significat. Itaque:

Ætas vitæ humanæ tertio jam quasi dimidiata parte brevior efficitur.

2515. *a.* Israelitæ Kadeshi consederunt dies multos; secundum dies, quibus ibi consederant[s]. Quot enim dies ante reditum exploratorum ibi transegerant, totidem etiam moræ dies indulsisse videtur illis ibi Deus, ut accepta curarent vulnera. Quibus diebus exactis, relinquentes Kadeshum, profecti sunt rursus in desertum, mare rubrum versus, sicut præceperat Dominus: et circumiverunt montana Seiris diebus multis[t]. A discessu enim ex Kadesho Barneæ usque ad transmissum torrentem sive vallem Zeredi (circa medium anni 40. exodi) anni intercesserunt 38: intra quos tota illa rebellium bellatorum multitudo est extincta[u]; quamvis alioqui spatium inter duo illa loca interjectum quinque dierum iter non excesserit: quemadmodum ex propria experientia confirmat Georgius Syncellus, in chronico[x]. Neque toto eo 38. annorum tempore plures quam 17. stationes in Numerorum XXXIII. capite habentur enumeratæ. Unde apparet in earum aliquibus per aliquot annos Israelitas consedisse: sive enim biduo, sive mense, sive anno, prout continuabat nubes residere super tabernaculo, castra habebant in eodem loco, et non proficiscebantur[y]. Ex 17. vero illis stationibus fuit ordine,

XVI. Rimmon-Parez. XVII. Libna. XVIII. Rissa. XIX. Kehelatha. XX. Mons Shepheris. XXI. Harada. XXII. Makheloth. XXIII. Thahath. XXIV. Thara. XXV. Mithka. XXVI. Hashmona. XXVII. Moseroth. XXVIII. Bene-Jaakan, sive Beeroth bene Jaakan, Putei filiorum Jaakanis. [Deut. cap. 10. ver. 6.] XXIX. Hor-hagidgad, sive Gudgoda. [Deut. cap. 10. ver. 7.] XXX. Jotbatha: regio fluminibus aquarum irrigua. [Deut. cap. 10. ver. 7.] XXXI. Hebrona. XXXII. Eziongaber. (quæ est prope Elothas, ad litus maris rubri, in terra Edomæorum; 1 Reg. cap. 9. ver. 26.)

[s] Deut. cap. 1. ver. 46.
[t] Deut. cap. 2. ver. 1. Judic. cap. 11. ver. 16.
[u] Deuteron. cap. 2. ver. 14, 15, 16.
[x] Pag. 142. [y] Num. cap. 9. ver. 22.

Præter stationum hunc catalogum in Numerorum etiam capite XV. et quatuor sequentibus, alia habentur tradita; tum ad leges tum ad historiam spectantia; quomodo colligens ligna in Sabbato (quod in deserto, licet sacrificiis intermissis, studiose servatum est) a toto cœtu, jussu Dei, lapidibus obrutus est[a]. Kora, Dathan et Abiram, seditionem contra Mosem et Aaronem moventes, hiatu terræ; 250. vero conjurationis socii suffitum offerentes, igne divinitus immisso, perierunt. Deus seditiosorum thuribula ad tegendum altare adhiberi jussit, in monimentum filiis Israelis. Populo ob superiorem cladem in Mosem et Aaronem murmurante, 14700. a Deo percussi interierunt[a]. Duodecim virgis a 12. principibus tribuum acceptis, et in sanctuario positis; sola virga Aaronis floruit et amygdala protulit, atque ante arcam, in signum contra deditos rebellioni, servata est[b]. Quæ omnia posteriore semestri anni secundi ab egressu ex Ægypto contigisse existimantur: licet anno 40. exodi, filiæ Zelopheadi seditionis Korah ut rei non ita longe ante actæ meminisse videantur[c].

Annis vero novem primis, quibus in deserto versabantur Israelitæ, regnum Ægyptiorum administravit Armais, orientem vero invasit Sethosis: quos Amenophis, in mari rubro submersi, filios fuisse, supra, ad annum mundi 2494. annotavimus. De quibus, in Ægyptiacis suis, Manethon[d] ita scribit: " Sethosis equestres et navales copias habens, fratrem quidem Armain procuratorem Ægypti constituit, et omnem ei aliam regalem contulit potestatem: tantummodo autem diademate uti prohibuit, et ne reginam matrem liberorum opprimeret imperavit, et ut abstineret etiam ab aliis regalibus concubinis. Ipse vero ad Cyprum et Phœniciam, et rursus contra Assyrios atque Medos castrametatus; universos quidem, alios ferro, alios sine bello virium suarum terrore sibimet subjugavit: eoque successu elatus, confidentius incedebat, orientales provincias ac urbes subvertendo. Aliquanto vero tempore procedente Armais, qui in Ægypto fuerat derelictus, om-

[a] Num. cap. 15. [a] Ibid. cap. 16.
[b] Num. cap. 17. [c] Num. cap. 27. ver. 3.
[d] Apud Josephum, libro 1. contra Apionem.

nia contra quam frater agere monuerat, sine timore faciebat. Nam et reginam violenter tractavit, et aliis concubinis jugiter miscebatur; persuasusque ab amicis, et diademate utebatur, et fratri rebellabat." Ita Manetho Ægyptius: simul etiam addens, Armain quidem Danaum, Sethosim vero, et Ægyptum (unde et regioni nomen datum fuisse ait) et Ramessem avi nomine fuisse nuncupatum. Ex qua appellationum et rerum gestarum similitudine, eum Taciti Rhamsen et Herodoti Sesostrim fuisse apparet. Regem enim " Rhamsen Libya, Æthiopia, Medisque et Persis, et Bactriano, ac Scythia potitum, quasque terras Syri Armeniique et contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse;" in libro secundo annalium refert Cornelius Tacitus, et de Sesostri, libro secundo Herodotus. " Istum dicebant sacerdotes primum omnium regum longis navibus Arabicum sinum prætervectum, et populos rubri maris accolas in potestatem suam redegisse; indeque retro iisdem vestigiis reversum, et coactis ingentibus copiis transgressum in continentem, infesto exercitu obvias ubique gentes subegisse; deinde ex Asia in Europam transgressum, Scythas subjugasse et Thraces: ad quos usque," inquit ille, " et non ulterius mihi videtur Ægyptius exercitus pervenisse; quoniam in istorum terra tituli, non ultra, positi apparent;" ex quibus " titulis a Sesostri erectis, quosdam se in Palæstina Syria vidisse," ipse asserit; " circa Ioniam item duos, unum qua ex Epheso in Phocæam itur, alterum qua e Sardibus Smyrnam versus." Eadem de Sesoosi refert Diodorus Siculus, libro secundo, sed ad longe anteriora tempora refert: quum ad Mosis tempora (uti a Manethone factum) esse eum retrahendum, fratris Danai ætas evincat; a qua nec multum ipse Diodorus aberravit, in libro quadragesimo referens: " expulsis ex Ægypto alienigenis, Danaum et Cadmum eorum duces in Græciam, Mosem in Judæam concessisse," ut in Photii eclogis videre licet. Quod ut rectius intelligatur, simulque temporis inter 2. et 39. exodi annum (a Mose prætermissi) hiatus aliquo modo suppleatur; exoticarum istarum rerum tempora, ex Eusebianis tabulis descripta, hic exhibere, abs re fortasse non fuerit.

2520. "Ægyptus, quæ prius Aeria dicebatur, ab Ægypto tunc ibi regnante nomen accepit; cui datum est regnum, ejecto Danao." Ubi nostræ rationes ab Eusebianis biennio tantum discrepant. Nam

2522. Ægyptus, qui et Ramesses et Sesostris et Sesoosis, post annos novem in exteris expeditionibus insumptos, testante Diodoro Siculo, libro primo, Pelusium rediit: unde "Armais, qui et Danaus, quum Ægyptiorum regno novem annis præfuisset, fratrem suum Ramessem sive Ægyptum fugiens, Ægyptiaco suo regno excidit, et in Græciam devenit:" ut habet Georgius Syncellus, in Græcis Eusebianis Scaligeri[e]; quum prius fratrem, Pelusii convivio exceptum, insidiis frustra appetivisset: ut et Herodotus libro secundo[f], et in libro primo[g], refert Diodorus Siculus.

2530. "Argos sibi Danaus vindicavit, expulsus Ægypto, et eandem aquis abundare fecit, Danaus per filias quinquaginta filios Ægypti interfecit; evadente solo Lynceo, qui post eum regnavit," apud Argivos scilicet.

2533. "Busiris Neptuni et Libyæ, Epaphi filiæ, filius apud vicina Nilo loca tyrannidem exercet, transeuntes hospites crudeli scelere interficiens." Unde illud Ovidii[h], "Sævior es tristi Busiride." Et Virgilii[i], "Quis aut Eurysthea durum, Aut illaudati nescit Busiridis aras?" hoc est, indigni qui a quoquam laudaretur, ut ab Isocrate est factum, cujus adhuc superest Busiridis Encomium: in quo eum etiam, ut Eusebius, filiæ Epaphi Libyæ, et Neptuni, filium facit. Ubi observa, Neptunum a mythologis dictum fuisse Ramessem illum (de quo, ad annum mundi 2427. dictum) Miamun cognominatum, qui Hebræorum infantes aquis submergendos imperavit; filiosque, Amenophim (sive Belum, Ægypti et Danai patrem) θεόμαχον illum aquis maris rubri obrutum, et Busiridem propter ξενοκτονίαν ita infamem, tali patre dignam prolem, post se reliquit: et adde, si libet, ex Aulo Gellio[k], "Poetas, ferocissimos et immanes et alienos ab omni humanitate, tanquam e mari genitos, Neptuni filios dixisse."

2543. "His temporibus Tat, filius Hermetis Trisme-

[e] Pag. 26, 27.
[f] Cap. 107.
[g] Pag. 53. edit. Græco-Lat.
[h] Lib. 3. Trist.
[i] Lib. 3. Georgicon; et apud A. Gellium, lib. 2. cap. 6.
[k] Lib. 15. cap. 21.

gisti, fuisse dignoscitur:" inquit Eusebius. Cum quo convenit, quod dicunt Ægyptii, Sesostridem ab Hermete solertiam et consilia didicisse[l].

2549. Phœnix et Cadmus, de Thebis Ægyptiorum in Syriam profecti, apud Tyrum et Sidonem regnaverunt[m]."

2552. *b.* Postquam Israelitæ circumivissent montana Seiris et Idumæam per annos 37. a Kades-barnea usque ad Ezion-gaber, ab aquilone ad meridiem et ipsum maris Rubri litus profecti; regredi eos inde aquilonem versus Deus jubet, et in terram promissam recta contendere. Et quia imminebat transitus per fines Idumææ, mandat ut cum Edomæis fratribus suis bellum non misceant; commemorata insigni sua providentia, qua illorum curam in deserto per 40. annos habuerat[n]; integro numero, pro 39. imperfecto, posito. *c.* Ineunte enim

Anno quadragesimo exodi, mense PRIMO,

Venientes Israelitæ in desertum Tzinis, consederunt in statione

XXXIII. Kadeshi[o]. Kadeshi videlicet Tzinis, in extremis Idumææ finibus[p] versus Ezion-gaber et mare Rubrum[q]: non Kadeshi Barneæ; quæ decima quinta fuit statio, in confinio australi Cananææ posita[r]; et ab Abulensi cum Kadesho Tzinis perperam confunditur.

Hic mortua est Miriam, sive Maria[s]; quatuor mensibus ante fratrem Aaronem, et undecim ante fratrem Mosem. Utroque vero seniorem fuisse, et 130. ætatis annum attigisse, ex Exod. cap. II. ver. 4. 7. colligitur; unde, quum nasceretur Moses, puellam grandiusculam eam fuisse apparet. supra, ad annum mundi 2433. Die primi hujus mensis decimo obitus illius memoriam Judæi adhuc celebrant.

Populus, deficiente aqua, cum Mose et Aarone conten-

[l] Ælian. lib. 12. var. histor. cap. 4.
[m] Euseb. chronic. [n] Deut. cap. 2. ver. 1—7.
[o] Num. cap. 20. ver. 1. collat. cum cap. 33. ver. 36, 37, 38. et Jud. cap. 11. ver. 17.
[p] Num. cap. 20. ver. 14, 15.
[q] Num. cap. 33. ver. 36. Deut. cap. 2. ver. 8.
[r] Num. cap. 34. ver. 4. Josu. cap. 15. ver. 3.
[s] Num. cap. 20. ver. 1.

XXXVIII. Ije-Abarim, ad terminum Moabitarum[m]: in illo videlicet deserto, quod est ante conspectum Moabitarum ab ortu solis[n]; et desertum Moab appellatur[o]. Pergentes enim in deserto illo, versus ortum solis terræ Moabitarum iter fecerunt[p].

2553. *a.* Inde discedentibus, ut transirent vallem vel torrentem Zeredi, vetat Deus ne bellum cum Moabitis misceant[q].

Zeredum vero transierunt, annis 38. postquam exploratores Kadesho Barneæ missi fuerant; extincta jam tota ætate illa, a natis 20. annos et deinceps, quæ contra Deum tum rebellaverat[r].

XXXIX. Dibon-Gad[s].

XL. Almon-Diblathaim[t]: quæ et Beth-Diblathaim; in Moabi deserto[u].

Israelitis transituris terminum Moabitarum Arem, et appropinquaturis e regione Ammonitarum, vetuit Deus ne cum Ammonitis hostiliter agerent[x]. Deinde jussit, ut transirent fluvium Arnonis, qui eo tempore Moabitas et Amoræos disterminabat[y]. Unde castrametati illi sunt trans Arnonem; terminum tamen Moabitarum non sunt ingressi[z].

Inde enim profecti Beerum (ubi puteus quem foderunt principes et ingenui e populo, cum legislatore Mose, scipionibus suis) Matthanam, Nahalielem, Bamothas et vallem illam, quæ est in agro Moabitarum, ad initium collium quod respicit versus solitudinem[a], Kedemotharum[b], ibi tandem consederunt, in statione.

XLI. Montibus videlicet Abarimorum ante Nebuntem[c].

[m] Num. cap. 33. ver. 44.
[n] Ibid. cap. 21. ver. 11.
[o] Deut. cap. 2. ver. 8.
[p] Jud. cap. 11. ver. 18.
[q] Num. cap. 21. ver. 12. Deut. cap. 2. ver. 8—13.
[r] Deut. cap. 2. ver. 13—16.
[s] Num. cap. 33. ver. 5.
[t] Num. cap. 33. ver. 46.
[u] Jer. cap. 48. ver. 22. Ezek. cap. 6. ver. 14.
[x] Deut. cap. 2. ver. 18, 19. 37.
[y] Ibid. ver. 24. Num. cap. 21. ver. 13.
[z] Ibid. et Judic. cap. 11. ver. 18.
[a] Num. cap. 21. ver. 16—20.
[b] Deut. cap. 2. ver. 26.
[c] Num. cap. 33. ver. 47.

Priores enim illas non stationes Israelitarum fuisse ait Tremellius[d], sed loca per quæ transiverunt, antequam Moses legatos ad Amoræum mitteret. Quanquam Chaldæi paraphrastæ, non ut nomina propria, sed ut appellativa accipientes, de aquis putei (ut petræ, 1 Cor. cap. X. ver. 4.) Israelitas ad torrentes sequentibus interpretentur, et a torrentibus ad montes, et a montibus ad vallem Moabitarum.

E deserto Kedemotharum miserunt Israelitæ nuncios ad Sihonem Emoræum, regem Hesbonis, ut pacifice eos transire permitteret per extrema regionis suæ (quemadmodum Edomæi et Moabitæ fecerunt) quæ brevi itinere ad vada Jordanis eos deducebant. Illo vero renuente, et prælio cum eis ad Jahasam congrediente; Israelitæ, eo percusso, occupaverunt omnes civitates illius et in eis habitaverunt[e].

Deinde misit Moses ad explorandum Jazerem: quam ceperunt cum oppidis ejus, Amoræo inde expulso[f]. Atque ita universum Sihonis regnum Israelitæ occupaverunt; ab Arnone fluvio, Moabitarum termino[g], usque ad torrentem Jabboki, Ammonitarum limitem[h]: toto tamen tractu ipsius Jabboki, omnibusque ad Ammonitas et Moabitas eo tempore spectantibus, prout Deus jusserat, intactis relictis[i]. Unde quum post annos 264. conquererentur Ammonitæ, Israelitas cepisse terram suam, ab Arnone ad Jabbokum et Jordanem usque: a Jephthaco recte illis est responsum, non attigisse eos terram vel Moabitarum vel Ammonitarum; sed Sihone devicto, totum terminum Amoræorum, ab Arnone usque ad Jabbokum, hæreditario jure possedisse[k]; quanquam verum etiam fuerit, Sihonem Amoræum prius, ut a Vahebo rege Moabitarum Hesbonem et totam

[d] Num. cap. 21. ver. 12.

[e] Deut. cap. 2. ver. 24—36. Num. cap. 21. ver. 21—31. Judic. cap. 11. ver. 19—22.

[f] Num. cap. 21. ver. 32.

[g] Ibid. cap. 21. ver. 13. cap. 22. ver. 36.

[h] Deut. cap. 3. ver. 16. Josu. cap. 12. ver. 2. et cap. 13. ver. 10.

[i] Deut. cap. 2. ver. 9. 19. 37.

[k] Judic. cap. 11. ver. 13. 15. 22, 23.

regionem ejus Arnonem usque[l], ita etiam ab Ammonitis dimidiam eorum terram ademisse Aroerem usque, quæ est ante conspectum Rabbæ (Ammonitarum[m].) Eam enim Ammonitarum primum fuisse, deinde ab Amoræis ablatam tribui Gadis fuisse assignatam, ex Josu. cap. XIII. ver. 25. intelligimus.

Ascendentibus Israelitis via ad Basanem, Og rex Basanis, ex residuo gigantum, prælio cum eis congressus ad Edrein, simul cum toto suo populo deletus est: Israelitis regionem illius occupantibus, 60. nimirum civitates cum toto tractu Argobi[n]. Totum vero tractum illum Argobi usque ad terminum Geshuritarum et Maharathitarum cepisse dicitur Jair filius Manassis, et vocavisse villas Basanis a se captas, de nomine suo, Havoth Jair[o]. Qui quidem Segubi e tribu Juda filius fuit; sed Manassitis accensus, tum hæreditatis ratione, tum etiam aviæ. Filia enim Machiris Manassitæ, patris Gileadis, Hesroni e tribu Judæ Segubum peperit, patrem Jairis hujus: ut in 1 Chron. cap. II. ver. 21, 22. legimus, ubi porro etiam additur; Jairem possedisse viginti tres civitates in terra Gileadis, cepisseque Geshurem et Aramum (secundum meliores interpretes) cum villis Jairis, Kenatham quoque cum villis ejus, sexaginta civitates. Licet sub eo Kenatham cum villis ejus Nobachus ceperit, et de nomine suo Nobachum appellaverit[p].

Post has victorias profecti Israelitæ a montibus Abarimorum, castrametati sunt in campestribus Moabitarum cis vadum Jerichuntinum Jordanis, a Beth-jeshimoth usque ad Abel-shittim[q]. Unde statio eorum

XLII. Shittim[r], vel Abel-Shittim[s]; ubi permanserunt, donec sub Josua inde profecti, ad Jordanem pervenerunt[t].

[l] Num. cap. 21. ver. 14. 26. 28.
[m] Deut. cap. 3. ver. 2.
[n] Deut. cap. 3. ver. 1—11. Num. cap. 21. ver. 33, 34, 35. Amos, cap. 2. ver. 9.
[o] Num. cap. 32. ver. 41. Deut. cap. 3. ver. 14.
[p] Num. cap. 32. ver. 42.
[q] Ibid. cap. 22. ver. 1. et cap. 33. ver. 48, 49.
[r] Ibid. cap. 25. ver. 1. [s] Ibid. cap. 33. ver. 49.
[t] Josu. cap. 3. ver. 1.

Balak filius Zipporæ, rex Moabitarum, omnia quæ Emoræis fecerant Israelitæ considerans, ne specie transitus regnum ejus occuparent vereri cœpit. Itaque consilio cum vicinorum Midianitarum senatoribus communicato, Balaamum filium Beoris hariolum, ut Israelitis malediceret, magna mercede proposita, ex Mesopotamia accersit: de re bello cum eis experiunda postea cogitans[u].

Balaamus venire primum recusat, de voluntate Dei admonitus: iterum vocatus, veniam abeundi extorquet; et cum animo maledicendi Israelitis proficiscitur. Unde offensus Deus, ut subjugis asina muta, humana voce locuta, inhiberet prophetæ dementiam effecit[w].

Balaamus, præmissis sacrificiis, bis conatur Israelitis maledicere, morem Balako gerens: sed spiritu Dei adactus, eisdem benedicit; et felicia eis, infelicia vero eorum hostibus coram Balako prænunciat[x].

Balaami consilio subornatæ Moabiticæ et Midianiticæ fœminæ, Israelitas in idololatriam et scortationem induxerunt[y]. Quamobrem edixit primum Deus Mosi, ut duces omnes maleficiorum coram sole suspenderentur: deinde Moses judicibus, ut reliquos occiderent qui copularunt se idolo Peoris. Et irrumpente in illos plaga Dei, ceciderunt ex eis uno die 2300[z]; quibus addito suspensorum et gladio confossorum numero, summa fit 24000[a].

Phineas, Eleazari filius, occidens Zimri filium Salu principem paternæ familiæ ex Simeonitis et Cozbi filiam Suris principis Midianitarum, iram Dei avertit, et plagam illam coercuit[b]. Deus, Phineaso propter zelum suum sacerdotio perpetuo adjudicato, bellum in Midianitas imperat[c]. Moses et Eleazarus, Deo jubente, in campestribus Moabitarum secundum Jordanem ex adverso Jerichuntis, populum a nato 20. annos et deinceps numerantes, 601730. invene-

[u] Num. cap. 21. ver. 1—6. Deut. cap. 23. ver. 4. Josu. cap. 24. ver. 9.
[w] Num. cap. 22. ver. 7—35. 2 Pet. cap. 2. ver. 15, 16.
[x] Num. cap. 23. et cap. 24. Deut. cap. 23. ver. 5. Josu. cap. 24. ver. 10.
[y] Num. cap. 25. ver. 1, 2, 3. cap. 31. ver. 16. Deut. cap. 4. ver. 3. Psal. 106. ver. 28. Apoc. cap. 2. ver. 14.
[z] 1 Cor. cap. 10. ver. 8.
[a] Num. cap. 25. ver. 4, 5. 9.
[b] Num. cap. 25. Psal. 106. ver. 30.
[c] Num. cap. 25. ver. 12, 13. 17, 18.

runt: præter Lævitas; quorum census a nato uno mense et deinceps erat 23000. Terræ promissæ inter eos distribuendæ Moses mandatum accepit[d].

Filiabus Zelopheadi hæreditas paterna, mascula prole deficiente, decernitur: eaque occasione, de jure successionum lex fertur[e].

Mosi mors denunciatur, et successor Josua designatur: cui manus ille imponit, mandatisque eum instruit[f]. Variæ leges feruntur[g].

Duodecim Israelitarum millia, cum Phineaso, bello contra Midianitas gesto omnes eorum mares occiderunt: simul cum quinque eorum principibus (et inter eos Sure patre Cozbi) qui Sihoni regi Amoræorum, dum viveret, subjecti fuerant; et Balaamo divino, qui in patriam suam rediturus[h] apud Midianitas substiterat[i]. Ex fœminis, solæ virgines servantur. Præda inter milites qui conflixerant et reliquum populum dividitur. Deus ex illorum pro sacerdotibus, ex hujus præda pro Levitis portionem assumit: præter res a ducibus oblatas, quæ in tabernaculo ad monimentum asservatæ sunt[k].

b. Terræ, quæ fuerant Sihonis et Ogi, trans Jordanem duabus tribubus Reubenis et Gadis ac dimidiæ Manassis a Mose distribuuntur[l]: ab Arnone fluvio usque ad montem Hermonem (qui et Shenir et Sirion et Sion est dictus) Anti-Libano contiguum[m].

Deus Israelitis terram ingressuris mandata dat; de Cananæis eorumque idolis exterminandis[n]; de terræ cis Jordanem terminis, ejusque inter tribus novem et dimidiatam Manassis distribuendi ratione[o]; 48. civitatibus Levitarum, et 6. refugii[p]; quarum tres trans Jordanem ab ipso Mose

[d] Num. 26. ver. 1—63. [e] Ibid. cap. 27. ver. 1—11.
[f] Num. cap. 27. ver. 12—23. Deut. cap. 3. ver. 26, 27, 28.
[g] Num. cap. 28, 29, 30. [h] Ibid. cap. 24. ver. 25.
[i] Num. cap. 31. ver. 1—8. Josu. cap. 13. ver. 21, 22.
[k] Num. cap. 31. ver. 9—54.
[l] Ibid. cap. 32. Deut. cap. 3. ver. 12—20. cap. 29. ver. 8. Josu. cap. 13. ver. 8—12. cap. 22. ver. 4.
[m] Deut. cap. 3. ver. 8, 9. cap. 4. ver. 48. Josu. cap. 12. ver. 1. cap. 13. ver. 9. 11.
[n] Num. cap. 33. ver. 50—56. [o] Ibid. cap. 34.
[p] Num. cap. 35.

designatæ sunt[q]; de filia denique hærede intra paternam tribum nubere jussa, occasione hæreditatis filiarum Zelopheadi: quæ, juxta hujus legis præscriptum, filiis patruorum suorum nupserunt[r].

UNDECIMI mensis

Die primo, Februarii 20. die Sabbati, ab exitu ex Ægypto anno quadragesimo in campestribus Moabitarum, Moses concionem ad populum Israeliticum habuit, quæ ab initio Deuteronomii[s] usque ad capitis quarti versum quadragesimum continetur: eamque postea, usque ad caput vigesimum septimum continuavit.

Moses cum senioribus Israelis præcipit populo, ut trajecto Jordane lapides oblitos calce inscripto decalogo erigant: ritumque benedictionis in monte Garizim et maledictionis in monte Ebal præscribit[t]; deinde ipse, propositis præmiis ad legis Dei observationem hortatur, et comminationibus ab ejus violatione absterret[u].

Moses, jussu Dei, fœdus in Horebo pactum cum Israelitis Jordanem trajecturis et eorum posteris renovat: ejusque observationem, partim beneficiis et promissis, partim terroribus et minis, urget[w]. Veniam tamen et liberationem proponit ex animo resipiscentibus: et divinam voluntatem populo ita patefactam fuisse docet, ut nullus sit futurus in posterum prætextui ignorationis locus[x].

Moses scriptam hanc legem sacerdotibus filiis Levi et omnibus senioribus Israelis tradit: eamque septimo quoque anno in festo tabernaculorum, publice legi jubet. Scripsit quoque canticum suum die illo, et Israelitas illud docuit. Quumque absolvisset scribere verba legis hujus in libro: a latere arcæ fœderis eum reponendum curavit[y]. Canticum vero illud excellentissimum in trigesimo secundo Deuteronomii capite habetur.

Moses, paulo post moriturus, singulis tribubus (Simeonis excepta) prophetice benedicit: quod extremum ipsius

[q] Deut. cap. 4. ver. 41, 42, 43.
[r] Num. cap. 36.
[s] Ibid. cap. 1. ver. 3. 6.
[t] Deut. cap. 27.
[u] Ibid. cap. 28.
[w] Deut. cap. 29.
[x] Ibid. cap. 30.
[y] Deut. cap. 31.

testamentum in trigesimo tertio Deuteronomii capite continetur.

Duodecimo mense

Ascendens Moses a campestribus Moabitarum in montem Nebuntis, quæ pars fuit Abarimorum, e vertice illius collis, qui est in conspectu Jerichuntis totam terram circumquaque prospexit; atque deinde mortem obiit[z]: annos 120. natus[a]; cujus temporis tertiam partem in imperio eum exegisse, uno mense minus, non male in fine quarti libri antiquitatum scripsit Josephus: quippe mortuum ultimo anni mense; prima videlicet mensis illius die, qui a Macedonibus Dystrus, ab Hebræis Adar appellatur; quod cum sequentium historiarum serie magis convenit, quam posteriorum Hebræorum traditio; qui ad septimum diem mensis Adar obitum illius referunt: ut in Seder Olam Rabba capite decimo, libro משיחה sive excessus Mosis, procemio Maimonidæ in librum Misnaioth, et hodiernorum Judæorum Kalendariis videre licet; qui memoriam mortis ejus hoc die solenni jejunio adhuc celebrant.

A monte in vallem translatum Mosis corpus, in terram Moabitarum e regione Beth-Peoris, sepelivit Dominus: neque novit quisquam sepulchrum ejus usque in diem hunc[b]. Hanc vero vallem in terra Sihonis regis Amorræorum, ab Israelitis acquisita, positam fuisse[c], et Beth-Peorem ipsam tribui Reubenis assignatam fuisse[d], apparet. Unde, quum hic in terra Moabitarum sepultus fuisse dicatur Moses (sicut et Deut. cap. XXIX. ver. 1. in eadem fœdus fuisse renovatum:) terra quæ Moabitarum fuerat, sed cum aliis (ut ex Num. cap. XXI. ver. 26. ostensum est) a Sihone illis fuit erepta, et nunc ab Israelitis possessa, intelligenda est.

Michaelis archangelus (ut in Judæ epistola legitur) adversus Diabolum de Mosis corpore disceptavit: quod Diabolus patefacere voluit, ut Judæis occasionem idololatriæ

[z] Num. cap. 27. ver. 12, 13. Deut. cap. 3. ver. 23—29. cap. 32. ver. 49, 50. cap. 34. ver. 1—5.

[a] Deut. cap. 31. ver. 2. cap. 34. ver. 7.

[b] Deut. cap. 34. ver. 6.

[c] Ibid. cap. 4. ver. 46.

[d] Josu. cap. 13. cap. 20.

ministraret; quemadmodum Chrysostomus[e], Theodoretus[f], Procopius Gazæus[g] et alii opinantur: licet Judæos hujusmodi λειψανολατρείᾳ deditos unquam fuisse, nuspiam reperiamus. Hujusmodi Michaelis cum Diabolo disceptatio, in libro apocrypho Ἀναλήψεως Μωυσέως olim ferebatur: ut apud Originem[h], et Gelasium Cyzicenum[i], videre licet.

Defleverunt Israelitæ Mosem in campis Moabitarum 30. diebus[k]: toto videlicet mense duodecimo.

Atque hic finitur Pentateuchus, historiam annorum 2552. cum dimidio, ab initio mundi complectens: et liber Josuæ, cum anno 41. exitus ex Ægypto incipit.

Primo mense

c. Josua in vocatione sua a Deo confirmatus[l], Shittimis duos exploratores ad urbem Jerichuntinam præmisit: qui a Rahaba in diversorio excepti, et clam dimissi, triduo in montibus se abscondentes, demum ad Josuam reversi sunt[m].

Jubetur populus ut viaticum (si quod præter manna, quod nondum cessaverat, esset necessarium) sibi pararent: quandoquidem post tres dies trajecturi essent Jordanem[n].

Mane profecti Shittimis, pervenerunt usque ad Jordanem, et pernoctarunt ibi[o].

Tertio die (a mandato illo, ut videtur, de parando viatico) jussus est populus sanctificare se ad transitum Jordanis in sequentem diem[p].

Die 10. mensis primi, April. 30. feria sexta, eodem videlicet die quo agnus paschalis erat seligendus; Israelitæ, duce Josua typo Jesu Christi, ex Jordane ascenderunt in promissam terram Cananæam, cœlestis patriæ typum, pedibus emensi fluvium, divisis ejus undis qua tempestate omnes suas ripas superare solitus est. In cujus miraculosi transitus memoriam, duodecim lapides in medio

[e] Homil. 1. in Matth.
[f] In Deuteronom. quæst. 43.
[g] In Deuteron.
[h] Περὶ ἀρχῶν, lib. 3. cap. 2.
[i] In act. concil. Nicæn. part. 2. cap. 20.
[k] Deut. cap. 34. ver. 8.
[l] Jos. cap. 1. ver. 1—9.
[m] Jos. cap. 2.
[n] Ibid. cap. 1. ver. 10, 11.
[o] Jos. cap. 3. ver. 1.
[p] Ibid. cap. 3. ver. 2—5.

Jordane erexit Josua; totidemque e medio Jordane sublatos in proxima Gilgalis statione collocavit[q].

Die [ut videtur] sequente, Josua circumcisionis usum, per quadraginta annos interruptum, restauravit Gilgale: ubi circumcisi consederunt, donec sanitatem recepissent[r].

Die 14. mensis 1. Maii 4. feria tertia, vespere, Israelitæ Pascha primum in terra Cananæa celebrarunt[s].

Postridie Paschatis, Maii 5. feria quarta, comederunt ex annona ipsius terræ, panes azymos et tostum igne frumentum. Cessavitque manna postridie quam comederent de annona terræ: neque fuit deinceps filiis Israelis manna, sed comederunt de proventu terræ Cananææ anno illo[t].

Jesus Dominus noster, princeps militiæ patris sui, Jesu typico ad Jerichuntem stricto gladio apparens, promittit se populum defensurum[u].

Jericho, circa ipsam arca Domini circumducta, septimo die, mœnibus sacerdotalium tubarum clangore sponte collapsis, expugnata, internecioni devota est; sola Rachaba, cum suis, servata[x]; quæ Salmoni e tribu Juda postea nupta, Boazum peperit[y].

Israelitæ oppugnantes Aium, propter sacrilegium Achanis ope Dei destituti, cæduntur. Sceleris auctor sorte deprehensus, lapidibus obruitur, et una cum liberis ac pecudibus comburitur[z]. Deo ita reconciliato, Ai per insidias capta et funditus eversa est; cæsis hostium 12. millibus[a].

Altare, ex legis præscripto, in monte Ebalis ad sacrificandum erigitur, decalogus lapidibus insculpitur, benedictiones et maledictiones in montibus Ebalis et Garizimorum recitantur, liber legis coram universo populo legitur[b].

d. Fama successus Israelitarum commoti, Cananæi reges in eos conspirant: Gibeonitæ contra astu vitam ab eis

[q] Jos. cap. 3. et cap. 4.
[r] Ibid. cap. 5. ver. 2—9.
[s] Jos. cap. 5. ver. 10.
[t] Ibid. cap. 5. ver. 11, 12.
[u] Jos. cap. 5. ver. 13, 14, 15.
[x] Ibid. cap. 6.
[y] Matth. cap. 1. ver. 5.
[z] Jos. cap. 7.
[a] Jos. cap. 8. ver. 1—29.
[b] Ibid. cap. 8. ver. 30—35.

fœdere obtinent; sed ad servilia officia pro domo Dei obeunda deputantur[c].

Adoni-sedek rex Hierosolymorum, cum regibus Hebronis, Jarmuthi, Lacishi et Eglonis, audita defectione Gibeonitarum, civitatem eorum conjunctis viribus oppugnaverunt. Josua, soluta obsidione, quinque illos reges persequutus, percussit eos Azekam et Makkedam usque. Quo tempore, sol supra Gibeonem et luna supra convallem Ajalonis in medio cœlo quasi diem integrum substitit; donec vindictam sumpsisset Israel de hostibus suis[d]; Ubi, duo Laurentius Codomanus observat. I. "Cum Ajalon vix uno milliari Germanico distet a Gibeone versus occasum; verisimile esse, lunam tum fuisse decrescentem et falcatam. II. Cum ambo luminaria simul stare cœperint ac desierint; moram illam calculum astronomicum non impedire; quemadmodum in concentibus musicis salva manet harmonia nec soni discrepant, si voces in signo convenientiæ conquiescant, et postea simul, juxta suas cujusque notas, cantum pergunt absolvere."

Josua victoriam persequente, quinque reges fugientes absconderunt se in quadam spelunca Makkedæ: cujus ori lapidibus magnis obvolutis, jussu Josuæ, custodia est apposita; donec, hostibus Israelis maxima cæde percussis, qui ex eis supererant in civitates munitas essent ingressi. Tum vero, toto populo incolumi in castra ad Josuam Makkedam reverso, e spelunca educti, et a ducibus exercitus calcati, et e quinque lignis usque ad vesperam suspensi, in eadem spelunca magnis lapidibus denuo obstructa sepulti sunt[e].

Cepit deinde Josua Makkedam eodem, quo eam oppugnavit, die, et Libnam similiter: regibus et incolis utriusque internecioni devotis[f].

Inde cum exercitu progressus Josua, Lacishum die ab obsidione secundo cepit, et percussit acie gladii. Cumque ascenderet Horamus rex Gezeris ad suppetias illi ferendas; percussit eum Josua et populum ejus, adeo ut

[c] Jos. cap. 9.
[d] Ibid. cap. 10. ver. 1—14.
[e] Jos. cap. 10. ver. 16—27.
[f] Ibid. cap. 10. ver. 28, 29, 30.

non facerent ei reliquum superstitem. Atque inde Eglonem pergens, eodem (quo obsedit) die eam cepit, et similiter percussit acie gladii[g].

Ascendens deinde Josua et totus Israel cum eo, Eglone Hebronem, expugnaverunt eam: novumque ejusdem regem (illius qui suspensus fuerat successorem) et omnes civitates ejus percusserunt gladio[h].

Deinde, meridiana parte relicta, Gilgalem versus tendens Josua cum Israelitico exercitu, Debirum oppugnavit[i], cujus nomen antea fuerat Kiriath-sepher. Capta vero urbe, novum illius regem (in suspensi alterius locum, urgente præsente rerum necessitate, statim suffectum) et omnes civitates ejus percusserunt Israelitæ acie gladii[k].

Denique percussit Josua totam regionem, montanam, et australem, et planam, et decursibus irriguam, et omnes reges earum; inde a Kadesho Barneæ, Gazam usque: totamque terram Goshenis (in sorte tribus Judæ[l]) Gibeonem usque. Omnesque istos reges et terram eorum cepit Josua vice una, hoc est, una expeditione et uno quasi impetu: Deo pugnante pro Israele. Atque tum demum, cum toto Israelitico exercitu, ad castra Gilgalem reversus est[m].

Atque ita negotiosissimus annus ille mundi 2553. finem accipit: in cujus priore semestri per Mosem tota terra trans, in posteriore per Josuam magna pars terræ cis Jordanem est occupata; in ipso vero anni medio, cessante manna, de proventu Cananææ populus Israeliticus cœpit vivere.

2554. *a.* Ab autumno hujus anni, quo post cessationem mannæ terram primum serere Israelitis contigit, numerandus est primus annus τῆς γεωργίας, et radix annorum sabbaticorum hic figenda[n].

Devictis quinque regibus, omnes reliqui conjunctis copiis sese Israelitis opposuerunt; contra quos diebus multis

[g] Jos. cap. 10. ver. 31—35.
[h] Ibid. ver. 36, 37.
[i] Jos. cap. 10. ver. 38.
[k] Ibid. ver. 39.
[l] Jos. cap. 15. ver. 51.
[m] Ibid. cap. 10. ver. 40—43.
[n] Exod. cap. 23. ver. 10, 11. Levit. cap. 25. ver. 2—7. Deut. cap. 15. ver. 1—9. et cap. 31. ver. 10.

Josua bellum gessit[o]; toto videlicet sexennio; ut mox videbimus.

2559. *c.* Terra quiescente a bello[p] et reliquos hostes qui nondum subacti fuerant suo tempore se expulsurum Deo promittente[q] Josua, jam senex, terram cis Jordanem novem tribubus et dimidiatæ Manassis dividere jubetur[r]. Unde is, Gilgale primum (ubi Dei tabernaculum et Israelitarum castra eo tempore commorabantur) tribubus Judæ et Ephraimi et dimidiæ illi Manassis hæreditates distribuit[s]. *d.* Quo tempore Caleb Jephunnæ filius, annis 45. postquam ad explorandam terram a Mose missus fuerat, Hebronem, cum montanis Judææ, pro hæreditate petiit; ad Anakæos gigantes inde expellendos operam suam offerens[t]. Pars enim illorum, quæ Josuæ manus evaserat, et ad vicinas Philistæorum urbes Gazam, Gath, et Azotum se receperant[u] denuo majorum suorum sedes occupasse videntur, donec tandem a Calebo, post Josuæ obitum, inde sunt exterminati[w], quemadmodum, in commentariis ad Josuæ caput undecimum admonuit Andreas Masius, et ad caput decimum quartum Jacobus Bonfrerius.

Hebronem vero (agros nimirum et villas illius: urbe ipsa una cum suburbiis, pro civitate refugii seposita, et sacerdotibus assignata[x]) Calebo hæreditario jure possidendam Josua tradidit; ut[y] constat. Ubi quæ in posteriori loco de expulsis a Calebo Anakæis, et filia ejus Acsha Othonieli data subjiciuntur, ob historiæ cognationem eodem modo sunt addita, quo in Daniticæ tribus sortitione[z], urbis Leshemi sive Laishi ab ea occupatæ et Danis nomine appellatæ, facta est mentio; quod postea

[o] Jos. cap. 11. ver. 1—18.
[p] Ibid. ver. 23. et cap. 14. ver. 15.
[q] Ibid. cap. 13. ver. 2—6. [r] Ibid. cap. 13. ver. 1—7.
[s] Ibid. cap. 14. ver. 6. cap. 15, 16, 17.
[t] Ibid. cap. 14. ver. 6. 10. 13. [u] Ibid. cap. 11. ver. 21, 22.
[w] Judic. cap. 1. ver. 10. collat. cum Numer. cap. 13. ver. 22. 33. et Jos. cap. 15. ver. 14.
[x] Jos. cap. 21. ver. 11, 12, 13. 1 Chron. cap. 6. ver. 55, 56, 57.
[y] Jos. cap. 14. ver. 13, 14. et cap. 15. ver. 13.
[z] Jos. cap. 19. ver. 47.

tamen contigisse constat, quum rex, sive magistratus, non esset in Israele[a].

2560. *a.* Annus septimus a terra primum ab Israelitis coli cœpta, idemque primus Sabbaticus in ea ab illis actus: quum a Jesu typico in requiem fuissent adducti, quæ sabbatismi populo Dei per verum Jesum acquirendi umbra erat et figura[b]. Atque hinc annorum jubilæorum, sive quinquagesimorum, epocha est deducenda[c].

Mensis septimi die 15. Novemb. 5. die Sabbati, Israelitæ festum tabernaculorum, in tabernaculis ex ramis arborum confectis, juxta legem[d], majore celebrasse videntur studio, quam temporibus judicum et regum postea est factum[e].

Quum Dominus Israelitis esset daturus quietem ab omnibus inimicis suis circumquaque, ita ut habitarent secure; statuendus erat locus quem ipse eligeret ad collocandum nomen suum ibi[f]. Congregati igitur universi Shiluntem, tabernaculum conventus ibi collocaverunt; postquam " terra domita fuisset coram eis[g]. Shilo vero (ubi tabernaculum deinceps, simul cum arca fœderis, per annos 328. quievit) tum ex nominis significatione, tum ex loci situ, eadem videtur esse et Salem. Ut enim שלם pacificum denotat et tranquillum[h], ita et שלה[i]: unde et Messias Shiloh[k] appellatus existimatur; quod non ipse modo pacificus esset et tranquillus, sed etiam æternæ pacis et tranquillitatis nobis auctor: cum typo ipsius Melchisedeko, existens rex Salem, quod est, rex pacis[l], cujus quidem Melchisedeki palatium suo tempore ostensum fuisse in urbe Salem, prope quam Johannes baptizabat[m], in epistola ad Evagrium refert Hieronymus: quæ[n], juxta ipsius et Septuaginta interpretationem urbs Sichimorum

[a] Judic. cap. 18. ver. 1. 29.
[b] Hebr. cap. 4. ver. 8, 9.
[c] Levit. cap. 25. ver. 8—13.
[d] Ibid. cap. 23. ver. 39, 40.
[e] Nehem. cap. 8. ver. 17.
[f] Deut. cap. 12. ver. 10, 11.
[g] Jos. cap. 18. ver. 1.
[h] Gen. cap. 34. ver. 21. Nahum. cap. 1. ver. 12.
[i] Dan. cap. 4. ver. 1.
[k] Gen. cap. 49. ver. 10.
[l] Hebr. cap. 7. ver. 2.
[m] Joh. cap. 3. ver. 23.
[n] Gen. cap. 33. ver. 18.

appellatur; quod in agro Sichemitano, ut Shilo[o], esset posita.

Reliquis septem tribubus, terræ quæ supererat descriptione in libro facta, hæreditates assignatæ sunt[p]: atque ita, post deletas septem gentes in terra Canaan, distributioni terræ finis est impositus; annis post electionem patrum circiter 450[q]. A nato enim semine promisso Isaako hucusque anni 452. a rejecto Ismaele 447. effluxerunt: utrobique, circiter 450.

d. Ex universa terra, tam ultra quam citra Jordanem, urbes 48. a Levitis habitandæ secernuntur: asylis, ad quæ cædis minus voluntariæ rei confugerent, in sex earum constitutis[r]. Atque ita terram promissam possederunt Israelitæ: dante illis Deo requiem circumquaque, secundum omnia quæ patribus eorum juramento promiserat[s]. Unde copiæ auxiliares, e Reubenitica, Gaditica, et dimidia Manassis tribu accitæ, requie hac fratribus a Deo jam præstita, cum benedictione Josuæ, ad possessiones suas, quas a Mose trans Jordanem acceperant, redierunt[t].

Quum illi vero, ad suos in Peræam revertentes, ad transitum Jordanis in Cananææ terminis magnum altare extruxissent: reliquæ tribus, a Deo defecturos suspicatæ, de bello eis inferendo cogitabant. Verum, misso ad eos Phineaso Eleazari summi sacerdotis filio, cum decem aliis principibus, ubi non ad sacrificandi usum, sed ad testandam suam cum reliquo populo Israelitico communionem, erectum fuisse altare rescivissent; mutatis animis, a proposito destiterunt[u].

2561. Sheera Ephraimi patriarchæ filia, annos circiter quadraginta nata, ædificavit Beth-horonem inferiorem et superiorem et Uzzen-Sheram[x]; Josua quoque ejusdem contribulis civitatem Timnath-Seræ, in monte Ephraimi, ædificavit: in qua et longo post quietem Israeli a Deo datam

[o] Jos. cap. 24. ver. 25, 26. cum cap. 18. ver. 1. Gen. cap. 35. ver. 4. Jud. cap. 9. ver. 6. et cap. 21. ver. 19. collat.
[p] Jos. cap. 18. et 19.
[q] Act. cap. 13. ver. 17. 19, 20.
[r] Jos. cap. 20, 21.
[s] Ibid. cap. 21. ver. 43, 44.
[t] Jos. cap. 22. ver. 4. cum cap. 1. ver. 13. 15. et Num. cap. 32. ver. 21, 22.
[u] Jos. cap. 22.
[x] 1 Chron. cap. 7. ver. 24.

tempore, habitavit: et 110. annorum senex (quæ eadem et Josephi, in fine Geneseos, ætas fuerat) demum moriens, sepultus est[y].

2591. *d.* Quum tempore ἀναρχίας, Josuæ et superstitum illi seniorum (qui, jam adulti cum exirent ex Ægypto, observare poterant mirabilia quæ Deus fecerat Israeli) mortem insecutæ, faciente unoquoque quod rectum videbatur in oculis suis, ea contigissent quæ in quinque postremis capitibus libri Judicum, de Michæ et Danitarum idololatria, belloque Benjaminitico et ejus causis, commemorantur; et successisset ætas Dei immemor, quæ cum Canaaniticis gentibus conjugia misceret, et idola earum coleret: irritatus Deus, in manus Cushanis Risathaim Mesopotamiæ regis Israelitas tradidit. Quæ prima oppressio, octo tantum annorum fuit[z].

2599. *d.* Othoniel Kenasi filius, Calebi gener[a], e tribu Judæ, judex, et vindex a Deo suscitatus, Cushane debellato, libertatem Israelitis restituit. "Et quievit terra anno quadragesimo;" post quietem a Josua in ea primum constitutam[b].

2609. *a.* Jubilæus primus in terra actus.

2658. *a.* Jubilæus secundus.

2661. *d.* Post mortem Othonielis iterum peccantes Israelitæ, traditi sunt in manus Eglonis regis Moabitarum: qui adjunctis sibi Ammonitis et Amalekitis, Israelem percussit, et civitatem Jerichuntis occupavit. Fuitque hæc secunda oppressio, annorum octodecim[c].

2679. *d.* Ehud Geræ filius, e tribu Benjaminitica (non diu ante ad internecionem pene deleta) vindex populi a Deo suscitatus, simulata legatione, Eglonem, pugione in ventrem adacto, in cœnaculo interemit; deinde prudenti fuga elapsus, Israelitarum copiis in monte Ephraimi coactis, decem robustiorum Moabitarum millia percussit.

[y] Jos. cap. 23. ver. 1. cap. 24. ver. 29, 30.
[z] Judic. cap. 2. ver. 7. 10. et cap. 3. ver. 6, 7, 8.
[a] Jos. cap. 15. ver. 17. Jud. cap. 1. ver. 31.
[b] Judic. cap. 3. ver. 9, 10, 11. [c] Ibid. ver. 12, 13, 14.

" Et quievit terra anno octogesimo;" post quietem priorem, ab Othoniele restitutam[d].

2682. Belus Assyrius in Babylonia, post Arabas, regnavit[e] annis 55.

2699. *d.* Ehude mortuo, ad peccata Israelitæ redierunt[f], quos variis modis ad officium revocare tentavit Deus. 1. Philistæorum in eos immissione. 2. Samgaris vindicis excitatione; qui eorum sexcentos occidit stimulo bovis[g]. 3. Prædonum latrociniis; quæ iter facientes a via regia ad diverticula et privatas semitas deflectere coegere: Samgare eorum grassationes reprimere non valente[h]. 4. Decennali fame; quæ Elimelechum Bethlehemitam cum uxore et duobus filiis in terram Moabitidem (quàm Israelitis eo tempore subjectam fuisse, ex Judic. cap. III. ver. 30. nonnulli colligunt) secedere compulit[i]. 5. Vicennali sub Chananæis servitute. Nam Jabin rex Chanaanis, qui regnavit Hazore, et habuit 900. currus ferreos, Israelitas in potestatem suam redactos sævissime tractavit. Duravitque hæc tertia oppressio annos viginti[k].

2707. *a.* Jubilæus tertius.

2719. *d.* Debora Lapidothana prophetissa, quæ eo tempore Israelem judicabat in monte Ephraimi, et Barak Nephthalita Abinoami filius, Israeliticarum copiarum dux constitutus, conflictu ad aquas Megidduntinas inito, Siseram principem militiæ regis Jabinis profligavit: eoque a Jaele, uxore Heberi Kenitæ, paxillo in tentorio occiso; Debora carmine epinicio victoriam celebravit. Et " quievit terra anno quadragesimo;" post quietem priorem, ab Ehude restitutam[l].

2737. Ninus Beli filius, Assyriorum fundavit imperium: qui 520. annis superiorem Asiam obtinuerunt, ut Herodotus[m] author est; quem et in operis sui initio Appianus Alexandrinus est secutus. Exiguam quandam Asiæ partem sub illorum ditione fuisse, in primo Romanarum anti-

[d] Jud. cap. 3. ver. 15—30.
[e] Jul. African.
[f] Jud. cap. 4. ver. 1.
[g] Ibid. cap. 3. ver. 31.
[h] Jud. cap. 5. ver. 6.
[i] Ruth. cap. 1. ver. 1—6.
[k] Jud. cap. 4. ver. 1, 2, 3.
[l] Ibid. cap. 4. et 5. ver. 31.
[m] Lib. 1. cap. 95.

quitatum libro, confirmat diligentissimus hujusmodi rerum investigator Dionysius Halicarnassensis: Ninum tamen, cum Ariæo Arabum rege societate inita, annis septemdecim Asiam totam, præter Indos ac Bactrianos, in potestatem suam redegisse, et Bactrianos demum cum rege suo Zoroastre superavisse, in secundo bibliothecæ suæ libro, ex Ctesia Cnidio refert Diodorus Siculus, de quo Justinus quoque, ex Trogi Pompeii historiarum libro primo: "Domitis proximis, cum accessione virium fortior ad alios transiret, et proxima quæque victoria instrumentum sequentis esset; totius orientis populos subegit. Postremum illi bellum cum Zoroastre rege Bactrianorum fuit; qui primus dicitur artes magicas invenisse, et mundi principia siderumque motus diligentissime spectasse. Hoc occiso et ipse decessit." Annos regni 52. illi tribuunt Julius Africanus et Eusebius.

2752. d. Israelitæ, denuo peccantes, in manus Midianitarum deduntur. Quæ quarta oppressio, annorum septem fuit[n].

2756. a. Jubilæus quartus.

2759. d. Oppressi Israelitæ, ad Dominum clamantes, a propheta redarguuntur. Gideon Manassites, Joashi Abiezritæ filius, ab angelo Domini ad eos liberandos excitatur. Idem, Dei jussu, Baalis altare diruit, et lucum succendit: unde popularium suorum contentione adversus ipsum orta, nomen Jerub-baal (et) Jerub-besheth[o], adeptus est. Ex 32. millibus, ita Deo volente, selectis tantum trecentis viris; tubis, hydriis et facibus Midianitas territans, exercitum eorum fudit; quos insecuti deinde Ephraimitæ, principes eorum Orebum et Zeebum interemerunt. Gideon vero, placatis Ephraimitis, quod ad expeditionem primum vocati non fuissent ægre ferentibus, Jordanem transiens, reliquas Midianitarum copias profligavit; Succothanos et Penuelitas, qui commeatum illi denegarant, castigavit; duosque reges Midianiticos, Zebam et Zalmunnam, interfecit. Parta demum victoria tam insigni, regnum sibi et posteris suis ab Israelitis oblatum respuit: sed ex

[n] Jud. cap. 6. ver. 1.

[o] 2 Sam. cap. 11. ver. 21.

inauribus eorum aureis Ephodem conflavit, quæ idololatriæ illis postea causa extitit. Atque ita, subjugatis Midianitis, "quievit terra anno quadragesimo;" post quietem priorem, a Debora et Barako restitutam[p].

2768. *d.* Quamprimum vita excessit Gideon, Israelitæ ad idololatriam conversi, Baal-berith pro Deo coluerunt[q]. Abimelech, Gideonis e concubina Shecemitana filius, regnum quod pater recusaverat affectans; septuaginta fratres suos super unum lapidem interemit[r].

2769. *a.* Abimelecho, Shecemitarum opera, rege constituto; Jothanus, filiorum Gideonis natu minimus, qui solus fratris manus evaserat, e vertice montis Garizimi de injuria domui paternæ illata cum eis expostulat, et parabola proposita ruinam eorum prædicit: deinde oratione peracta, fuga se proripiens, Beeri tutus habitat[s].

2771. *d.* Quum triennio super Israelem regnasset Abimelech, Gaal cum Sichemitis conjurationem adversus eum iniit: qua per Zebulem detecta, diruta est urbs Sichemitana et sale seminata, incolæ omnes deleti, et domus Dei ipsorum Berith succensa igni. Inde vero ad obsidionem Thebezi progressus Abimelech, fragmento lapidis molaris a muliere projecto primum vulneratus, deinde ab armigero suo confossus, interiit[t].

2772. *a.* Post Abimelechum, Tolah Puæ filius Issacharita judicavit Israelem annos[u] 13.

2781. Argon Nini filius, post Atyadas primus Sardibus regnavit: cujus posteri per 505. annos, 22. virorum ætates, Lydorum imperium tenuerunt, filius patri deinceps succedens; usque ad Candaulem Myrsi filium[x].

2789. Semiramis, Dercetidis filia, Menonis primum, deinde Nini uxor, universæ Asiæ præter Indos imperitavit: vixitque annos 62. cum 42. regnasset: ut ex Ctesia Cnidio, refert in libro secundo bibliothecæ suæ Diodorus Siculus; ubi fusius res ab ea gestas, maxime cum Stabro-

[p] Jud. cap. 6, 7, et 8. ver. 28.
[q] Jud. cap. 8. ver. 33.
[r] Ibid. cap. 9. ver. 5. 18. 24. 56.
[s] Jud. cap. 9.
[t] Jud. ver. 22. ad finem, cum 2 Sam. cap. 11. ver. 21.
[u] Jud. cap. 10. ver. 1, 2.
[x] Herodot. lib. 1. cap. 7.

bate Indorum rege, ex eodem explicat; quanquam rerum Indicarum scriptor Megasthenes[y] mortuam Semiramidem fuisse dicat, priusquam Indiam fuerit aggressa. Aggeres circa Babylonem extruxisse eam spectatu dignos, narrat Herodotus[z], quum antea flumen planitiem eam omnem restagnare solitum esset. De eadem etiam, ex Trogo Pompejo in libro primo, capite secundo, Justinus: "Hæc Babyloniam condidit, murumque urbi cocto latere circumdedit, arenæ vice, bitumine interstrato: quæ materia in illis locis passim e terra exæstuat. Multa alia præclara hujus reginæ fuere. Siquidem non contenta acquisitos a viro regni terminos tueri, Æthiopiam quoque imperio adjecit. Sed et Indiæ bellum intulit; quo, præter illam et Alexandrum magnum, nemo intravit." Ubi his, quos Indiam intravisse dicit, Dionysius etiam sive Bacchus ab aliis omnibus additur; de Babylonico muro fabella illi cum aliis multis est communis, Semiramidi opus illud tribuentibus, quod a Nebucadnesare et nuru ejus Nitocride longo post illam tempore est peractum. De Babylonia autem ab illa primum condita commentum, a Diodoro simul et Trogo, uti et a Strabone[a], venditatum, non solum ex sacra historia[b] refellitur, sed etiam ex Eupolemo, qui, in libro περὶ Ἰουδαίων Ἀσσυρίας[c], ab his conditam primum fuisse retulit, qui a diluvio evaserunt: et Erranio[d] qui Babylonem annis 1002. Semiramide antiquiorem fuisse innuit. Qui si 1022. scripsisset (sicut fortasse, et scripsit) ab epocha Calisthenis Babylonica; quam supra, ad annum mundi 1770. ex Porphyrio proposuimus, non multum discessisset. Idem quoque Porphyrius, in quarto contra Christianos libro[e], de Sanchuniathone Berutio, originum Phœniciacarum antiquissimo scriptore, verba faciens; ab Hierombalo (cujus nomen ab illo Jerubbaalis, de quo paulo

[y] Apud Strabonem, lib. 15. et Arrianum in Indicis.

[z] Lib. 1. cap. 184.

[a] Lib. 2. et 16. Geographiæ suæ.

[b] Genes. cap. 11.

[c] Apud Eusebium lib. 9. præparat. Evangel.

[d] Apud Stephanum Byzantinum de urbibus in Βαβυλὼν et Eustathium in Dionys. Perieg. pag. 126.

[e] Ab Eusebio, lib. 1. et 10. præparat. evangelic. citato.

superius, ad 2759. mundi annum, non multum abludit) sacerdote Dei Ἰευὼ (sive Jehovæ, Judæorum Dei) sua illum hausisse narrat; qui Abibalo Berutiorum regi historiam suam inscripsit, deinde Sanchuniathonem hunc reginæ Assyriorum Semiramidis temporibus fuisse subjicit; "ἢ πρὸ τῶν ἰλιακῶν, ἢ κατ' αὐτούς γε χρόνους γένεσθαι ἀναγέγραπται, quæ ante Iliaca vel circa ea tempora fuisse scribitur," quod cum nostris rationibus probe convenit; quæ undecim annis Ilio Semiramidem superstitem fuisse statuentes, et ante bellum illud et sub eo floruisse illam indicant.

2790. *a.* Eli sacerdos nascitur. Cum vixisset enim annos 98. mortuus est[f] anno mundi 2888.

2795. *a.* Tolæ defuncto, et Shamire, ubi habitaverat, in monte Ephraimi sepulto, successit Jair Gileadita, e tribu Manassis ultra Jordanem, qui Israelem judicavit 22. annos[g]. E posteris Jairis illius hic fuit, qui villas Argobi a se captas de suo nomine Havoth-Jair appellavit[h]: quo exemplo et filii 30. junioris hujus Jairis, 30. illas quas ipsi obtinebant urbes Havoth-Jair pariter determinabant[i].

2799. *a.* Israelitæ jam inde a Gideonis morte[k] variarum gentium idola colentes, in manus Philistæorum ab occidente, et Ammonitarum ab oriente incursantium traditi sunt[l]. Quorum quidem violentia ipsius Jairis opera repressa fuisse videtur: si quidem Bedan ille fuerit qui[m], inter Jerubbaalem (sive Gideonem) et Jephtham medius (eodem quo Jair loco) collocatus, eripuisse dicitur Israelitas e manu hostium circuitu ut habitarent secure. Unde et sub eo

2805. *a.* Jubilæus quintus celebratus est.

2816. *d.* Hoc anno nempe quintæ hujus oppressionis decimo octavo et ultimo, morbo (ut videtur) lethali Jaire laborante, hostes animos resumentes confregerunt omnes Israelitas qui erant ultra Jordanem: et trajecerunt etiam Ammonitæ, ut pugnarent contra Judam, Benjaminem et

[f] 1 Sam. cap. 4. ver. 15.
[g] Jud. cap. 10. ver. 1, 2, 3.
[h] Num. cap. 32. ver. 41. Deuteron. cap. 3. ver. 14.
[i] Jud. cap. 10. ver. 4.
[k] Ibid. cap. 8. ver. 33.
[l] Jud. cap. 10. ver. 6, 7.
[m] 1 Samuel. cap. 12. ver. 11.

Ephraimum (quos et Philistæi prius oppresserant:) Israelitæ Deum inclamantes, primum graviter increpantur; deinde resipiscentes, et idola rejicientes, gratiam impetrant[n].

2817. *a.* Mortuus Jair, Camone sepultus est[o].

Ammonitis in Gileade, Israelitis Mizpæ in Gileade quoque castrametantibus[p], Jephtha Gileadita a senioribus Gileadis accersitus, populi et exercitus Israelitici dux constitutus est. Is Ammonitas, rationibus prius frustra tentatos, annis subjugavit. Rediens a prælio, Deo filiam devovit; et 42000. Ephraimitas, adversus ipsum insolentius se gerentes, trucidavit; atque Israelem sex annos judicavit[q].

2820. *c.* Troja a Græcis expugnata est: annis 408. ante primam Olympiadem.

2823. *a.* Mortuo Jephtha, et in Gileade sepulto; Ibzan Bethlehemita judicavit Israelem septem annos[r].

2830. *a.* Ibzani defuncto, et Bethlehemi sepulto, successit Elon Zabulonita: qui judicavit Israelem decem annos[s].

2831. Semiramis, cum concubitum filii petiisset, ab eodem interfecta est, duos et quadraginta annos post Ninum regno potita[t]; et quanquam 62. annorum anum de ejusmodi incestu cogitavisse, vix videatur esse credibile: apud B. Augustinum tamen[u], fidem invenisse videtur. Verum de Semiramidis exitu, videnda quæ in secundo bibliothecæ suæ libro retulit Diodorus Siculus.

Ejus filius et successor, Ninus sive Nynias dictus, contentus elaborato a parentibus imperio, belli studia deposuit; et veluti sexum cum matre mutasset, raro a viris visus, in fœminarum et eunuchorum turba consenuit[w].

2840. *a.* Eloni defuncto, et Ajalone in terra Zabulonis

[n] Jud. cap. 10. ver. 8. 17.
[o] Ibid. cap. 10. ver. 5.
[p] Jud. cap. 10. ver. 17. cap. 11. ver. 11.
[q] Jud. cap. 11. et cap. 12. ver. 6, 7.
[r] Jud. cap. 12. ver. 7, 8, 9.
[s] Ibid. ver. 10, 11.
[t] Justinus, histor. lib. 1. cap. 2.
[u] Lib. 18. de civit. Dei, cap. 2.
[w] Justin. lib. 1. cap. 2. ex Trogo. Diodor. Sic. lib. 2. et Athenæus, lib. 12. ex Ctesiæ Persicorum lib. 3.

sepulto, successit Abdon Ephraimita, Hillelis Pirathonitæ filius: qui octo annis Israelem judicavit[x].

2848. *a.* Mortuus est Abdon, et Pirathone in monte Ephraimi sepultus[y]. Post eum, Eli summus sacerdos (in quo, ab Eleazari ad Ithamaris familiam translatum est summum sacerdotium) judicavit Israelem annos quadraginta[z]. Peccantes vero iterum Israelitæ, in manus Philistæorum a Deo traditi sunt. Quæ sexta oppressio, annorum itidem quadraginta fuit[a]; quos, sicut cum reducta arca mensibus post mortem Eli septem terminamus, ita, pari ratione, totidem post initium principatus ipsius mensibus inchoamus; circa tertii videlicet mensis exordium, qui Sivan postea dictus est.

Uxori Manoæ Danitæ Zoræ apparens angelus, eam, licet hucusque sterilem, filium parituram edocet; qui perpetuus Nazaræus esset futurus, et Israelem e Philistæorum manu liberare cœpturus[b].

2849. *c.* Samson, Nazaræus, uti angelus prædixerat, Zoræ natus est[c]. Cum enim post cœptos annos 40. oppressionis Philistæorum[d] conceptum illum fuisse constet; et ipsum viginti annis vindicasse Israelem in diebus Philistæorum[e], expresse doceamur: ultra hoc tempus nativitatem ejus non esse differendam apparet; nisi ante decimum octavum ætatis suæ annum, vindicis eum officium suscepisse statuerimus.

2854. *a.* Jubilæus sextus.

2867. *d.* Eli Sacerdote summo judicis officium in rebus forensibus, sub Philistæorum dominatu, exequente; e nuptiis cum fœmina Timnathana contractis quæsita occasione, vindicis quoque partes agere Samson cœpit, quasi duodeviginti annorum tunc existens[f]. Cum enim die sponsalium leonem inermis occidisset, indeque ænigmatis argumentum arripuisset; in nuptiali convivio invitatis illud proposuit, sponsione interposita. Cujus mentem cum ab uxore re-

[x] Jud. cap. 12. ver. 12, 13, 14.
[y] Ibid. cap. 12. ver. 15.
[z] 1 Sam. cap. 4. ver. 18.
[a] Jud. cap. 13. ver. 1.
[b] Jud. cap. 13. ver. 5.
[c] Ibid. ver. 24.
[d] Jud. cap. 5. ver. 1. et 5.
[e] Ibid. cap. 15. ver. 20.
[f] Jud. cap. 14. ver. 4.

tectam videret; ira accensus, triginta Ascalonitis interemptis, spolia eorum expositoribus ænigmatis tradidit, et ad domum patris rediit.

2868. *c.* Samson, tempore messis triticeæ, cum hædo visitaturus uxorem ad domum soceri venit: sed eam sibi ademptam, et alteri traditam comperit. Unde vindictæ occasione arrepta, trecentas cepit vulpes: et tirionibus ad caudas earum alligatis, Philistæorum segetes, vineas et oliveta succendit. Quo irritati Philistæi, uxorem ipsius, simul cum socero, combusserunt. Quos ultus Samson, inimicos magna affecit cæde: et in Etami petra consedit. Unde a tribus Judæorum millibus abductus, et Philistæis traditus, eorum mille maxilla asini percussos e medio sustulit. In quo loco, a maxilla illa Lechi nomen adepto, a Samsone invocatus Deus, fisso cavo quodam terræ, fontem produxit, (Enhakkore, sive fontem invocantis, appellatum) qui e labore sitientem et fatiscentem refocillaret[g].

2887. *c.* Samson a Dalila concubina proditus, abraso Nazaræatus sui capillitio, Philistæis deditur: qui, erutis oculis, Gazam eum abduxerunt, et carceri compedibus ænæis vinctum manciparunt. Crescentibus deinde capillis, et viribus recuperatis, Dagonis ædem, in qua Philistæorum primores omnes et maxima populi turba convenerant, dejecit: pluribus eo casu secum oppressis, quam in tota vita prius interemerat. Sepultusque est cum patre inter Zoram et Eshtaolem: quum Israelem vindicasset 20. annis[h].

2888. *a.* Tanta inimicorum clade animati (ut videtur) Israelitæ, ad bellum cum Philistæis gerendum progressi, juxta Eben-Ezer (ita postea a Samuele nominatam; quando anno abhinc 21. Philistæi eodem ipso in loco ab eo devicti sunt[i],) castra posuerunt[k]: ubi infeliciter pugnantes, quatuor suorum millia amiserunt. Shilunte deinde arca fœderis Dei accersita, tanquam de summa rerum jam decertaturi Philistæi, se invicem ut viriliter agerent sunt cohortati; " ne servi Hebræis fiamus," inquientes, " sicut

[g] Jud. cap. 15.
[h] Ibid. cap. 16. ver. 30, 31.
[i] 1 Sam. cap. 7. ver. 12.
[k] 1 Sam. cap. 4. ver. 1.

nobis fuerant illi[l]." Unde in prælio illo altero, ex parte Israelitarum 30. peditum millia ceciderunt, arca Dei capta est, Hophni et Phineas sacerdotes filii Eli sunt occisi. Quarum rerum nuntio perculsus Eli, fracta cervice, mortuus est: nurus quoque ejus, uxor Phineasi, Ichabodem enixa expiravit[m]. Philistæi vero arcam captivam abducentes, Azoti in templo Dagonis collocarunt. Sed bis coram ea idolo eorum concidente, et civibus partim morte, partim pudendo hæmorrhoidum morbo percussis[n]; hinc ad Gittæos, atque inde ad Ekronitas eam transtulerunt. Verum et illis eodem modo afflictis; post septem tandem mensium moram, ex sacerdotum suorum consilio, cum munere honorario arcam in terram Israelitarum remiserunt. Ubi Bethshemeshitis, tempore messis triticeæ (ingruente videlicet Pentecoste, circa initium mensis tertii,) in arcam Dei curiosius introspicientibus, 50070. e populo morte mulctati sunt[o]. Inde vero deducta arca, collocata est in domo Abinadabi in Gibea sive colle urbis Kiriathjearim[p], quæ in tribu Judæ posita, Baalæ etiam et Kiriathbaal nomen obtinuit[q]. Adhuc tamen domus Dei, id est tabernaculum, cum cultu in eo peragi solito, Shilunte in tribu Epraimitica permansit[r].

2894. *c.* Barzillai Gileadita natus est: quippe octogenarius, tempore conjurationis Absalomicæ[s].

2903. *a.* Jubilæus septimus.

2908. *c.* Annis viginti postquam arca fœderis Kiriathjearimis collocata est[t], Israelitæ a Philistæis graviter oppressi, et Samuelis opera ad Dominum conversi, abjectis omnibus idolis suis, Mizpæ convenerunt: ubi aquam hausisse, id est, lachrymarum rivos ex intimo fonte cordis eduxisse, et Domino dicuntur effudisse[u]; adhibito etiam fortasse, huic resipiscentiæ significandæ, externo effusi-

[l] 1 Sam. cap. 4. ver. 9.
[m] 1 Sam. cap. 4.
[n] Psal. 78. ver. 66.
[o] 1 Sam. cap. 5. et cap. 6. ver. 1. 13. 19.
[p] 1 Sam. cap. 7. ver. 1. 2 Sam. cap. 6. ver. 3, 4.
[q] 1 Chron. cap. 13. ver. 6. Josu. cap. 15. ver. 9. 60.
[r] Jud. cap. 18. ver. 31. cum 1 Sam. cap. 14. ver. 3.
[s] 2 Sam. cap. 19. ver. 35.
[t] 1 Sam. cap. 7. ver. 2.
[u] 1 Sam. cap. 7. ver. 6.

onis aquæ symbolo, ex 2 Sam. cap. XIV. ver. 14. exponendo: quod de ipsorum tamen resipiscentium baptismo, ex Genes. cap. XXXV. ver. 2. et Exod. cap. XIX. ver. 14. alii malunt accipere. Hinc Deus ipse, e cœlo tonitru edito, Israelitas ab invadentibus Philistæis immediate servavit[x]. Quo divino terrore perculsi Philistæi, deseruerunt civitates Israelitarum prius occupatas[y]: quibusdam stationariis militibus alicubi tantum relictis[z]: neque perrexerunt deinceps invadere terminum Israelitarum: quandoquidem manus DOMINI contra eos erat omnibus diebus Samuelis[a], antequam regnum obtineret Saul, scilicet: sub quo Israelitas denuo (ut videbimus) miserrima servitute oppresserunt. Interim vero Samuel, jam senex, ad pacis et quietis studia conversus, in partem sollicitudinis duos filios ascivit; ut populum Beershebæ judicarent: qui tamen non ambularunt in viis patris sui, sed munera accipientes, perverterunt judicium[b]. Sed integrum officii onus in filios suos nequaquam Samuelem rejecisse[c], manifestum est: ubi mos judicandi populum ab eo, ad mortis usque tempus, observatus, declaratur: postquam regimini admoti fuissent non filii solum illius, sed etiam rex ipse Saul.

2909. *c.* Israelitæ, sanctissimi senis labore insuper habito, (quod male et illum, et Deum ipsum habuit[d];) occasione ex pravis moribus filiorum ipsius (qui in præfecturæ ipso exordio, quo maxima a magistratibus etiam minime bonis præstari solet moderatio, mature eruperunt) avide arrepta, novum et reliquis gentibus conforme regimen expetierunt[e]. Cujus rei altera, et verior, causa fuit; quod cum nondum a stationariis Philistæorum militibus regio eorum plene fuisset liberata, nova accessit fama apparatus bellici Nahashi Ammonitarum regis adversus eos facti: qua territi, neque Samuelis prudentiæ, neque Dei virtuti, per se regis et vindicis illis officium præstantis (cujus

[x] 1 Sam. cap. 7. ver. 10. 12. collat. cum Josu. cap. 10. ver. 10, 11.
[y] 1 Sam. cap. 7. ver. 14.
[z] Ibid. cap. 10. ver. 5.
[a] 1 Sam. cap. 7. ver. 12.
[b] Ibid. cap. 8. ver. 1, 2, 3.
[c] 1 Sam. cap. 7. ver. 15, 16, 17.
[d] 1 Sam. cap. 8. ver. 6. 8.
[e] Ibid. cap. 8. ver. 4, 5.

recens in debellatis Philistæis jam habuerant experimentum) confisi; utrumque rejecerunt, regem novum postulantes[f]. Unde Deus regem illis in ira sua dedit[g]: Saulem filium Kis, e tribu Benjamin, per spatium annorum quadraginta[h]; quot annorum quum filius quoque ipsius Isboseth fuisse dicatur, in regno illi succedens[i]: eodem tempore et illum in lucem fuisse editum intelligimus. Saul vero a Samuele (qui a morte Eli hucusque annos 21. cum dimidio judicaverat) privatim primum unctus, deinde publice coram toto populo Mizpæ rex declaratus est[k]. Nec longo post tempore (ut ex cap. XII. ver. 12. apparet) quasi post mensem scilicet (ut expresse habetur apud Septuaginta interpretes, et Josephum[l]) Jabesh Gilead a Nahasho obsessa est; et a Saule, profligatis Ammonitis, liberata. Unde totius populi conventu Gilgale habito, regnum Sauli renovatum est[m]: Samuele integritatem suam in munere suo exequendo confirmante; de injuria sibi illatâ conquerente, pluvia et tonitru messis triticeæ tempore populum terrente, atque Dei misericordia deinde propositâ eundem consolante[n]; unde apparet, circa festum Pentecostes et initium tertii mensis gesta hæc fuisse: annis 21. post arcam a Philistæis, ejusdem messis tempestate, reductam[o], e quibus ut 20. inter reductam arcam et subactos Philistæos effluxisse, ex capitis VII. vers. 2. 13. ita et unum inter terram a Philistæis liberatam et Saulem regem declaratum intercessisse, ex verbis illis colligimus: "Filius[p] anni erat Saul cum regnaret ipse; et duobus annis regnavit super Israelem:" quorum commodior sensus reddi non potest, quam iste: post Philistæos a Samuele subactos, unum actum esse annum, quum Saul regnare inciperet; et duobus deinde annis regnavisse illum, a jugo Philistæorum liberum. Temporibus enim insecutis,

[f] 1 Sam. cap. 12. ver. 12. 17. 19.
[g] Hos. cap. 13. ver. 10, 11.
[h] Act. cap. 13. ver. 21.
[i] 2 Sam. cap. 2. ver. 10.
[k] 1 Sam. cap. 10. ver. 1. 24, 25.
[l] Lib. 6. antiqu. cap. 5.
[m] 1 Sam. cap. 11. ver. 14, 15.
[n] 1 Sam. cap. 12. ver. 17.
[o] Ibid. cap. 6. ver. 13.
[p] 1 Sam. cap. 13. ver. 1.

2911. *c.* Saul imperio suo a Philistæis est exutus: populo Israelitico gravi et diuturna servitute ab eis oppresso. Qua tandem amota, Saul regnum super Israelem accepisse, id est, denuo recuperasse dicitur[q]. Per multos vero annos duravisse oppressionem illam, argumento est, quod cum octo ante natum Davidem annis ea cœperit; ante illam tamen finitam, de eodem in regno Sauli successuro pronunciaverit Samuel. "Quæsivit[r] sibi Dominus virum juxta cor suum: et præcepit ei Dominus, ut esset princeps super populum suum." Ut enim libertatis recuperandæ Israelitis spem omnem præciderent, ne arma illis suppeterent, fabros omnes ferrarios Philistæi illis abstulerunt: adeo ut, quum ad prælium esset perventum, soli ex toto populo Saul et filius Jonathan ense et hasta armati deprehenderentur[s].

2919. *c.* Jessæo Ephrathitæ, in senectute sua[t], minimus filiorum David Bethlehemi Judææ, quæ inde civitas Davidis dicta est[u], nascitur: annis triginta antequam Sauli in regno succederet[x].

2941. *c.* Rejecto Saule, et familia ejus a regni successione exclusa, Samuel post diutinum luctum, Bethlehemum a Deo mittitur ut Davidem post eum regnaturum ungeret: annis quadraginta ante conjurationem Absalomicam[y]. Qui quidem,

Formosi pecoris custos formosior ipse,

a pascendo grege vocatus[z], septem senioribus fratribus prælatus, et in medio eorum unctus[a], invidiam eorum[b], ut suorum Joseph, sustinuit: et demum eadem ætate qua Joseph Ægypto[c], ipse tribui Judæ præfectus est. Interim

[q] 1 Sam. cap. 14. ver. 47.
[r] Ibid. cap. 13. ver. 14.
[s] 1 Sam. cap. 13. ver. 19. 22.
[t] Ibid. cap. 17. ver. 12.
[u] 1 Sam. cap. 20. ver. 6. et Luc. cap. 2. ver. 4.
[x] 2 Sam. cap. 5. ver. 4. cum 1 Sam. cap. 16. ver. 1.
[y] 1 Sam. cap. 16. ver. 1. cum 2 Sam. cap. 15. ver. 7.
[z] 1 Sam. cap. 16. ver. 11, 12, 18. cum 2 Sam. cap. 7. ver. 8. et Psal. 78. ver. 70. 71.
[a] 1 Sam. cap. 16. ver. 13.
[b] Ibid. cap. 17. ver. 28.
[c] Gen. cap. 41. ver. 46.

vero, ab ipso unctionis die, spiritus Domini super eum venit: spiritus nimirum et fortitudinis, et sapientiæ[d]; cujus utriusque respectu, etiam regnantis Saulis temporibus, totius Israelis dux est constitutus[e]. Unde et fortissimus bellator evasit, qui Domini pugnaret prælia[f]; idemque propheta et suavissimus psaltes Israelis, qui divinis suis hymnis populum Dei ad finem usque seculi erudiret[g].

Mephibosheth[h] Jonathanis filius, quinquennio ante patris mortem nascitur[i].

2944. *c.* David, ne in Saulis manus tandem aliquando incideret metuens, Gathum (quo et antea confugerat[k],) ad Achishum regem, sexcentis viris comitatus, recurrit: a quo Ziclago oppido ad habitandum impetrato, anno uno et mensibus quatuor in terra Philistæorum permansit.

2948. *a.* Unde irruptione in Geshuritas, Gerzitas, et Amalekitas facta, ad unum omnes tam fœminas quam mares interfecit, ne quis cladis nuncius ad regem Achishum perveniret[l].

c. Ad Davidem Ziclagi agentem secesserunt ex agnatis Saulis bellatores robustissimi Benjaminitæ; nec non ex Gaditis viri militares præstantissimi, qui trajecerunt Jordanem mense primo, quum exundaret supra omnes ripas suas: cum ducibus aliis e tribu Benjaminis et Judæ[m].

2949. *c.* Rex Achish cum Philistæis suis Israelitas invasurus, Davidem ad prælium secum adduxit[n]; cui cum sexcentis suis eo proficiscenti adjunxerunt se Manassitarum nonnulli[o]: et castrametati sunt Philistæi Shunemi, Israelitæ vero Gilboæ[p].

Saul conspecto Philistæorum exercitu territus, consuluit Dominum. Cum vero is illi non responderet, neque per

[d] 1 Sam. cap. 16. ver. 13. 18. cap. 18. ver. 13, 14. 30.
[e] 1 Sam. cap. 18. ver. 5. 13. et 2 Sam. cap. 5. ver. 2.
[f] 1 Sam. cap. 25. ver. 28.
[g] Act. cap. 2. ver. 30. 2 Sam. cap. 23. ver. 1, 2.
[h] Qui et Meribbaal, 1 Chron. cap. 8. ver. 34. et cap. 9. ver. 40.
[i] 2 Sam. cap. 4. ver. 4. [k] 1 Sam. cap. 21. ver. 10.
[l] 1 Sam. cap. 27. ver. 1, 2. 6, 7, 8, &c.
[m] 1 Chron. cap. 12. ver. 1. 15. 18.
[n] 1 Sam. cap. 28. ver. 1, 2. [o] 1 Chron. cap. 12. ver. 19.
[p] 1 Sam. cap. 28. ver. 4.

somnia, neque per Urim, neque per prophetas; relicto Deo, Endorem ad consulendam Pythonissam noctu concessit: ubi a spectro Samuelis evocato tristem illam accepit sententiam. "Traditurus est Dominus Israelem tecum in manum Philistæorum: et cras tu atque filii tui eritis mecum[q]."

Davide absente, Amalekitæ Ziklagum diripuerunt et combusserunt: abductis secum tum reliquorum conjugibus et liberis, tum Davidis etiam uxoribus duabus, Ahinoama Jezreelitide et Abigaile Nabalis vidua[r].

Reverso eadem nocte Saule a Pythonissa, Israelitæ castra ad fontem Jezreelis moverunt: Philistæorum copiis omnibus Aphekum congregatis. Ubi, Philistæorum principibus Davidem suspectum habentibus, ille sequente mane cum suis, castris eorum relictis, Ziclagum versus iter suum cœpit: Philistæis Jezreelem, ut cum Israelitis manus consererent, ascendentibus[s]. Unde apparet, non proximo post habitum cum Samuelis spectro colloquium die, quo David adhuc in castris Philistæorum fuerat, sed aliquanto post discessum illius tempore, Saulem cum filiis occubuisse.

Davidi Ziclagum redeunti adjunxerunt se septem Manassitarum chiliarchi[t]. Quum eo tertio advenisset die, atque urbem spoliatam et combustam reperisset; ducentis suorum, qui defecti erant viribus, ad torrentem Besoris relictis, cum aliis quadringentis Amalekitas assecutus, percussit eos a crepusculo usque ad sequentis diei vesperam: prædaque omni recuperata, ovans domum rediit[u].

Fugato Israelitarum exercitu, tres Saulis filii, Jonathan, Abinadab et Malchisua occubuerunt. Saul, et armiger ipsius in monte Gilboa propriis se interemerunt gladiis. Sequente die, Philistæi capite Saulis amputato, arma ejus in æde idoli sui Ashtaroth deposuerunt, ipsiusque et filiorum cadavera mœnibus Bethshanis affixerunt. Jabeshi Gileadis cives, memores beneficii a Saule in regni

[q] 1 Sam. cap. 28. ver. 5, 6. 19. &c. 1 Chron. cap. 10. ver. 13, 14.
[r] 1 Sam. cap. 30.
[s] 1 Sam. cap. 28. ver. 25. cap. 29. ver. 1. 3. 10, 11.
[t] 1 Chron. cap. 12. ver. 20, 21. [u] 1 Sam. cap. 30.

initio ipsis præstiti, cadavera noctu surrepta combusserunt, et ossa sub nemore ad Jabeshum sepeliverunt; jejunantes septem diebus[x].

Mephibosheth, Jonathanis occisi filius, cladis nuncio Jezreele perlato, e nutricis territæ et fugam festinantis sinu lapsus, claudus efficitur[y].

Quum ab Amalekitarum cæde reversus David biduo Ziclagi consedisset, die demum tertio de exercitus Israelitici interitu primum audiit: puero quodam Amalekita, qui prælio interfuit, coronam capiti et armillam brachio Saulis detractam ad illum deferente[z]. Ex quo tam sero per festinantem e prælio ad Davidem perlato nuncio colligitur, aliquot etiam post Davidis e castris Philistæorum discessum diebus, Gilboitanam illam cladem contigisse: quum non sit credibile, sex elapsos fuisse dies, priusquam David factam cladem rescivisset. Neque est quod quisquam miretur, tam diu dilatam fuisse pugnam: quum ad Aphekum quoque Syros postea castra e regione Israelitarum per septem dies habuisse, et septimo demum die acies conflixisse legamus[a].

David, Amalekita illo, qui se Saulis interfectorem professus est, occiso, Saulis et Jonathanis et populi Dei cladem funebri carmine deplorat[b]. Confluentibus deinde ad eum quotidie Israelitarum copiis auxiliaribus[c], Deo primum consulto, Hebronem cum sociis suis et eorum familiis commigravit: ubi a tribulibus suis, quum 30. esset annorum, rex unctus, super domum Judæ per annos septem et menses sex regnavit[d].

Abner, princeps militiæ Saulis, Isbosethum illius filium Mahanaima traductum, reliquo Israeli præfecit: qui filius 40. annorum, biennio super Israelem regnavisse dicitur[e], pacifice scilicet, et a domo Davidis bello non petitus, quomodo et patris ejus biennium, de regno ipsius libero et

[x] 1 Sam. cap. 31. 1 Chron. cap. 10.
[y] 2 Sam. cap. 4. ver. 4.
[z] Ibid. cap. 1. ver. 1.
[a] 1 Reg. cap. 20. ver. 26. 29.
[b] 2 Sam. cap. 1.
[c] 1 Chron. cap. 12. ver. 22.
[d] 2 Sam. cap. 2. ver. 1. 3. 4. 11. et cap. 5. ver. 4, 5.
[e] 2 Sam. cap. 2. ver. 8, 9, 10.

a Philistæis minime interturbato, intellectum fuisse vidimus[f].

David, legatis ad cives Jabeshi Gileadis missis, de humanitate domino suo Sauli præstita gratias illis agit, et regnum Judæ sibi delatum esse significat[g]. In quo ut magis se corroboraret, affinitate cum Talmaio rege Geshuris inita, filiam ejus Maacham in uxorem duxit: quæ Absalomum et sororem ipsius Thamaram illi peperit[h].

2951. *c.* Exacto biennio, quo pacifice regno Israelitico potiebatur Isbosethus, diutinum inter ipsius et Davidis partes bellum est exortum: pro his a Joabo, Zerviæ sororis Davidis filio, pro illis ab Abnero, continuo iteratis prœliis; ita tamen ut hæ quotidie invalescerent, attenuarentur illæ[i].

2952. *a.* Jubilæus octavus.

2956. *d.* Abner, contumelia ab Isbosetho affectus, ad Davidem defecit: de transferendo ad eum regno seniores Israelis sollicitans, Benjaminitis audientibus[k].

Michal uxor Davidis, quam post illius fugam pater Saul Phaltieli dederat, eam requirenti Davidi ab Isbosetho transmittitur[l].

Abner cum viginti virorum comitatu ad Davidem veniens, convivio ab eo excipitur: et pacifice recedens, per dolum a Joabo perfide occiditur, atque a lugente Davide Hebrone sepelitur[m].

Conturbatis Israelitis ob cædem Abneris, Bahana et Recab Benjaminitæ dominum suum Isbosethum, æstu diei in cubiculo suo dormientem, obtruncant: caput vero occisi ad Davidem deferentes, morte mulctantur[n].

Duces et seniores omnium tribuum Hebronem venientes Davidem, tertio inunctum, super totum Israelem regem constituunt[o].

[f] 1 Sam. cap. 13. ver. 1. [g] 2 Sam. cap. 2. ver. 5, 6, 7.
[h] 2 Sam. cap. 3. ver. 3. et cap. 13. ver. 1.
[i] Ibid. cap. 2. ver. 26. cap. 3. ver. 1.
[k] 2 Sam. cap. 3.
[l] 1 Sam. cap. 25. ver. 44. 2 Sam. cap. 3. ver. 14, 15.
[m] 2 Sam. cap. 3. [n] Ibid. cap. 4.
[o] 1 Chron. cap. 12. a versu 23. ad fin. cum cap. 11. ver. 1, 2, 3. et 2 Sam. cap. 5. ver. 1, 2, 3.

2957. *a.* David cum toto Israele Hierosolymam adversus Jebusæos profectus, arcem Sionis (quæ inde urbs Davidis non minus quam Bethlehem, in qua natus ille fuerat, est appellata) Joabi præcipue opera, occupavit: regnique sede in Hierosolymitana civitate constituta, annos ibi 33. universo Israeli imperavit[p].

c. Philistæi, audientes Davidem communi tribuum consensu unctum fuisse regem super Israelem, adversus eum bis ascenderunt in convallem Raphæorum: et duplici clade ab eo affecti sunt[q]. Ubi, messis tempore, Davide aquam e cisterna Bethlehemi desiderante; quum tres potentissimi ipsius duces, per Philistæorum castra perrumpentes, eam attulissent, bibere recusavit[r].

2958. *b.* David ædificavit civitatem Sionis circumquaque, tam munitionem, quam circuitum ejus: Joab vero instauravit reliquum civitatis[s].

Hiramus legatos ad Davidem misit, lignaque cedrina, et fabros lignarios et latomos; qui regiam ipsius extruxerunt[t].

2959. Arca Fœderis, quæ primo anno sabbatico Gilgale inducta est Shiluntem, hoc etiam anno sabbatico Kiriathjearimis (quo Shilunte ante annos 70. translata fuerat) e domo Abinadabi, comitantibus illam 30000. delectis ex Israele, cum Psalmi sexagesimi octavi cantu, (ut ex ejus principio probabiliter colligitur, quod ex formula precationis a Mose usurpata, cum profectura esset arca[u], est desumptum) domum Obedis-edomi primum, deinde post tres menses in urbem Davidis, sive arcem Sionis, deducta fuisse videtur; exultante Davide, et illud Psalmi CXXXII. ver. 8. (a filio Salomone, arcam inde proxime sequente jubilæo in templi adytum inferente, repetitum) accinente: "Surge, Domine, in requiem tuam; tu et arca roboris tui;" cum illis quæ de eadem arca in eodem habentur

[p] 2 Sam. cap. 5. ver. 5, 6, 7. 9. I Chron. cap. 11. ver. 4, 5, 6, 7.
[q] 2 Sam. cap. 5. et 1 Chron. cap. 14.
[r] 2 Sam. cap. 23. ver. 13. 1 Chron. cap. 11. ver. 15.
[s] 2 Sam. cap. 5. ver. 9. 1 Chron. cap. 11. ver. 8.
[t] 2 Sam. cap. 5. ver. 11. 1 Chron. cap. 14. ver. 1.
[u] Num. cap. 10. ver. 35.

61704A

Psalmo; versiculo sexto. " Ecce nos (vicini Bethlehemitæ) audivimus de ea in Ephrata, patria nostra : invenimus eam in campis Jaaris sive sylva," hoc est, in colle Kiriath-Jearimorum (illud enim nomen urbem in confinio sylvarum positam denotat). Et vers. 13, 14. " Elegit Dominus Sionem, expetiit pro habitatione sua," dicens : " Hæc est requies mea usque in sempiternum; hic habitaturus sum, quia hoc expetiveram." Unde tunc quievisse arca dicitur[x], intra novum tentorium recepta, quod David ei tetenderat Hierosolymis[y] : nam tabernaculum conventus Mosaicum, cum altari æneo in quo juge offerebatur sacrificium, Gibeone (in tribu item Judæ, non amplius in Ephraimitica Shilunte) remansit, usque ad conditum templum Salomonicum[z]. Atque ita ab Ephraimitica Josephi tribu ad tribum Judæ domo Dei translata, Shiloh deinceps neglecta jacuit[a].

2960. *d.* David in nova sua domo cedrina residens, et alta jam pace fruens, Nathani prophetæ consilium suum de æde Deo construenda aperuit. Verum a Deo responsum accepit; non ab ipso, bellis jamdiu assueto, sed a filio pacifico Salomone, ipsi nascituro, hoc perficiendum esse[b]. Quod vero hinc usque ad natum Salomonem intercessit temporis spatium, expeditionibus bellicis est impensum; quibus Philistæi, Idumæi, Amalekitæ, Moabitæ, Ammonitæ, et Syri domiti sunt[c] : et Israelitici imperii termini, non solum a Shichore Ægypti usque ad Hamatham[d], sed etiam inde usque ad Euphratem, Syriæ Zobææ limitem, propagati[e]; qui extremi erant terræ, semini Abrahami a Deo promissæ, termini[f], et a solo Davide, et filio ejus Salomone[g], possessi.

[x] 1 Chron. cap. 6. ver. 31.

[y] 2 Sam. cap. 6. ver. 17. 1 Chron. cap. 16. ver. 1. 2 Chron. cap. 1. ver. 4.

[z] 1 Chron. cap. 6. ver. 32. 48, 49. cap. 16. ver. 39, 40. cap. 21. ver. 29. 2 Chron. cap. 1. ver. 3. 5, 6. 1 Reg. cap. 3. ver. 2. 4.

[a] Psal. 78. ver. 67, 68. Jerem. cap. 7. ver. 12. 14. cap. 26. ver. 6.

[b] 2 Sam. cap. 7. ver. 1, 2. 11. 13. 1 Chron. cap. 17. et cap. 22. ver. 8, 9, 10. et cap. 28. ver. 3. 6. 2 Chron. cap. 6. ver. 8, 9. 1 Reg. cap. 8. ver. 18, 19.

[c] 2 Sam. cap. 8. 1 Chron. cap. 18.

[d] 1 Chron. cap. 13. ver. 5. [e] 2 Sam. cap. 8. ver. 3.

[f] Gen. cap. 15. ver. 18. cum Deut. cap. 11. ver. 24. et Josu. cap. 1. ver. 3, 4.

[g] 1 Reg. cap. 4. ver. 21. 24. 2 Chron. cap. 9. ver. 28.

Syriæ vero Zobææ rex Hadad-ezer sive Hadar-ezer (ר enim et ד apud Hebræos facile inter se commutantur) tum fuit, Rehobi filius: cui versus Euphratem contra Davidem pugnaturo Rezon filius Eliodæ, cum auxiliaribus e Syria Damascena copiis, se adjunxit. Verum, Hadadezeris exercitu profligato, David viginti duo Syrorum Damascenorum millia interemit, et stationarios regioni eorum imposuit. Quum autem victoriam in partem Davidis inclinare videret Rezon, ab Hadad-ezero domino suo fugit, et congregatis ad se hominibus principem turmæ se effecit: et Damascum cum eis profectus, regnum ibi pro se et posteris constituit; quod Salomoni et regibus Israeliticis postea tam infestum fuisse legimus[h]. Pugnæ hujus cum Davide ad Euphratem commissæ meminit Nicolaus Damascenus[i], ubi Rezonem hunc non solum Adadum appellat, sed etiam posteris regibus omnibus ad decimam usque generationem nomen hoc, sicut Ptolomæi Ægyptiacis, commune fuisse subjicit.

2967. *a.* Nahasho Ammonitarum regi defuncto successit filius Hanun: qui legatos ad ipsum de patris morte consolandum humaniter a Davide missos indignis excepit modis. *c.* Adversus quem missus Joabus, Ammonitarum et Syrorum ab eis conductorum numerosissimo fugato exercitu, Hierosolymam rediit[k].

2968. *b.* David cum copiis suis Jordanem trajiciens, Syrorum exercitum sub Shobacho, principe militiæ Hadarezeris Syriæ Zobææ regis, coactum ingenti clade perculit. Unde pacem cum Davide ineuntes Syrorum reguli, servierunt ei; Ammonitis auxilio amplius esse metuentes[k].

2969. *b.* Vertente anno, quo tempore reges ad bellandum prodeunt, Joab copias militares in regionem Ammonitarum ducens, Rabbam illius metropolim obsedit: desidente interim Davide Hierosolymis[l]. qui absentis in exer-

[h] 2 Sam. cap. 8. ver. 5, 6. 1 Chron. cap. 18. ver. 5, 6. 1 Reg. cap. 11. ver. 23, 24, 25.

[i] Apud Josephum lib. 7. antiqu. cap. 6. (al. 5.)

[k] 2 Sam. cap. 10. 1 Chron. cap. 19.

[l] 2 Sam. cap. 11. ver. 1 Chron. cap. 20. ver. 1.

citu Uriæ Hittæi conjugem Bathshebam adulterio polluit, ipsumque maritum ab Ammonitis interficiendum procuravit[m].

2970. *b.* Post natum filium in adulterio conceptum, David a Nathane propheta peccati sui convictus resipuit, et Psalmum quinquagesimum primum pœnitentiæ suæ testem edidit. Infans nihilominus, recens natus, morte sublatus est[n].

2971. *a.* Bathsheba Davidi, jam marito suo, filium peperit: cui Deus, ut pacifico futuro, Salomonis[o], et, ut a se dilecto, Jedidiæ nomen imposuit[p].

2972. *c.* Amnon, primogenitus Davidis filius, Thamarem sororem vitiavit[q].

2974. *c.* Amnon, biennio post nefarium suum incestum, fratris Absalomi jussu interficitur, quo oves tondebantur tempore[r], sub veris videlicet extremum; regerminante gramine, quod demetebatur ante messem frugum paulo post medium primi mensis factam: ut ex Amos, cap. 7. ver. 1. collat. cum Josu. cap. 3. ver. 15. cap. 4. ver. 19. et cap. 5. ver. 10, 11, 12. Codomanus hic annotat. Absalomus vero, fratricidio peracto, Geshurem fugit in Syria: ubi cum rege Talmaio, avo suo materno, per triennium mansit[s].

2977. *c.* Absalom, post triennale exilium, rediit Hierosolymam; patre oratione Tekoitanæ viduæ, Joabo procurante, placato[t].

2979. *b.* Absalom, succensa Joabi segete hordeacea, paulo ante messem hujus anni, (sequente enim, utpote sabbatico, nulla in Judæa messis fuerat) ejus opera in conspectum patris admittitur; quo post reditum ab exilio caruerat biennium[u].

2980. Annus sabbaticus, inter succensionem segetis Joabi et conjurationem Absalomi interpositus: in quo rebellis filius, comparatis sibi curribus, equis et satellitibus,

[m] 2 Sam. cap. 11.
[n] Ibid. cap. 12.
[o] 1 Chron. cap. 22. ver. 9.
[p] 2 Sam. cap. 12. ver. 25.
[q] 2 Sam. cap. 13.
[r] Ibid. cap. 13. ver. 23.
[s] 2 Sam. cap. 13. ver. 37, 38. cap. 15. ver. 8.
[t] 2 Sam. cap. 13. ver. 38. cap. 14. ver. 1. 23.
[u] 2 Sam. cap. 14. ver. 28. 30. 33.

auram captare popularem et civium animos a patre Davide cœpit abalienare[x].

2981. *c.* Exactis post unctum a Samuele Davidem annis 40. Absalomus, consiliario usus Achitophele, regnum paternum invasit[y]; inter Paschatis et Pentecostes festum: ut ex novis frugibus et spicis tostis, quas Barzillai Davidi fugienti præbuit[z], Codomanus colligit.

Contra Absalomi et Achitophelis molitiones, David Psalmum tertium et quinquagesimum quintum oravit. Simei Benjaminita fugientem Davidem conviciis prosequitur[a].

Achitophel, neglectum videns suum consilium, suspendio vitam finivit[b].

Cæsis viginti rebellium millibus, fugit Absalom; et perplexæ quercui hærente capite, inter cœlum et terram pendulus, telis a Joabo confossus interiit[c].

Post victoriam, David a tribulibus suis et dimidio populo Israelitico domum reducitur. Tumultuantibus Israelitis, quod in rege reducendo priores non fuissent eorum partes, nova exorta est seditio, quæ, abscisso a civibus Abelis capite Shebæ filii Bicri, conjurationis primarii authoris, sedata est[d].

2983. *c.* Messe hujus anni deficiente, cœpit fames, qua tribus annis continuis afflicti sunt Israelitæ, ob Gibeonitarum sanguinem a Saule et domo ejus effusum[e].

2986. *c.* Fame adhuc durante, in principio messis hordeaceæ Gibeonitæ duos filios et quinque nepotes Saulis suspenderunt: quos Rizpa Saulis concubina a volucrium et bestiarum injuriis immunes conservavit, donec effunderetur aqua super eos e cœlis[f].

David ossa Saulis et Jonathanis filii ejus Jabesho Gileadis translata, simul cum septem suspensorum ossibus, Zelæ in sepulchro Kishi patris Saulis condenda curavit[g].

Varia cum Philistæis et eorum gigantibus prælia sunt

[x] 2 Sam. cap. 15. ver. 1.
[y] Ibid. ver. 7.
[z] 2 Sam. cap. 17. ver. 28.
[a] Ibid. cap. 16.
[b] 2 Sam. cap. 17.
[c] Ibid. cap. 18.
[d] 2 Sam. cap. 19, 20.
[e] Ibid. cap. 21. ver. 1, 2.
[f] 2 Sam. cap. 21. ver. 8, 9, 10.
[g] Ibid. ver. 12, 13, 14.

inita: in quorum uno fatiscens David jam senex, mortis periculum ab Ishi-benob gigante illi intentatum ægre evasit. Quæ pugna omnium ultima fuit, cui ipse præsens interfuit[h].

2987. *d.* David, tentatione Satanæ et ambitione sua incitatus, universi populi censu instituto, iram Dei in Israelitas accendit. Unde ex omnibus tribubus, Levitica et Benjaminitica excepta[i], virorum omnium annum ætatis 20. excedentium[k], spatio mensium 9. et dierum 20. numeratione peracta[l]; famis, vel gladii, vel pestis optio per Gadem prophetam illi est proposita: et quidem famis, vel trium annorum, deinceps futurorum[m], vel septem[n], continuatis videlicet annis tribus prioris famis, et quarto, præsente hoc sabbatico qui, nova messe destitutus, priora damna resarcire non poterat, ac si dictum fuisset. Tres jam anni famis propter Gibeonitas elapsi sunt: quos messis quidem excepit, sed propter sementis penuriam tenuis, et ad duorum annorum annonam (quam sabbatici anni interventus postulat) suppeditandam impar; ut adhuc etiam inediæ miserias sustineat, pauperiorum saltem turba longe maximas. Ad hosce præteritos annos adjiciendum nunc proponit tibi Deus triennium famis alterum. Atque hæc reconciliandi ista ratio, ut ad annum hunc sabbaticum Davidici census historiam referremus, potissimum nos permovit.

Peste, quam e tribus propositis David elegerat, Israelitarum una die 70. millia perierunt. Angelus Hierosolymam perdere aggressus, desistere jubetur, Deo miserente; et Davide ejus jussu, holocausta et eucharistica in area Araunæ sive Ornanis Jebusæi offerente[o].

2988. *a.* David, cognoscens Dei domum in area illa Ornanis fore ædificandam[p], materiam omnem ad structuram illius necessariam præparavit: Salomonem filium et

[h] 2 Sam. cap. 21. ver. 1. 1 Chron. cap. 20.
[i] 1 Chron. cap. 21. ver. 6. cum cap. 27. ver. 24.
[k] 1 Chron. cap. 27. ver. 23. [l] 2 Sam. cap. 24. ver. 8.
[m] 1 Chron. cap. 21. ver. 12. [n] 2 Sam. cap. 24. ver. 13.
[o] 2 Sam. cap. 24. 1 Chron. cap. 21.
[p] 1 Chron. cap. 22. ver. 1. cum 2 Chron. cap. 3. ver. 1.

Omnes principes Israelis cohortatus, ut operi perficiendo strenue incumberent[q].

c. Idem, numeratis Levitis, primum quidem a nato triginta, postea vero a nato viginti annos et supra, distributionem eorum fecit, et quibusque officia sua assignavit: ordine tum ecclesiasticæ tum civilis politiæ constituto, anno regni sui quadragesimo[r], ineunte scilicet, ante mortem anno uno et dimidio.

Rehoboam Salomoni ex Naama Ammonitissa nascitur: utpote 41. annorum existens, quum regnare inciperet[s]. Licet enim ipse Salomon puerum parvum se appellet[t], et David pater puerum et tenellum fuisse agnoscat[u]: virum sapientem tamen idem pater eum nominat[x], etiam antequam superadditæ illius sapientiæ cumulo a Deo donaretur. Quæ tria (ætas tenera, filius genitus, et sapientia perspecta) de Salomone duodevicenario dici potuisse nemo mirabitur, qui eadem postea in Josia, annum ætatis decimum sextum agente, simul concurrisse consideraverit[y].

2989. *b.* David septuagenarius, belli et fugæ continuatis laboribus attritus, adeo effœto fuit corpore, ut pannorum adjectione haudquaquam calefieret. Unde ad eum fovendum, Abissaga puella Sunamitis est delecta. *c.* Adonias, occasione ex patris infirmitate arrepta, Joabi et Abiatharis consilio atque auxilio usus, regnum occupat. De eo David per Bathsebam et Nathanem certior factus Salomonem, a Zadoko sacerdote, Nathane propheta, et Benaja filio Jehojadæ, Gihonem perductum, regem ungi curat. Quod audiens Adonias, ad asylum confugit: et, prehensis cornibus altaris, benignitate Salomonis liber dimissus est[z].

David, congregatis omnibus præfectis, chiliarchis, et centurionibus Israelis, una cum filiis et aulicis suis, tum

[q] 1 Chron. cap. 22. ver. 1, 2, 3—17, 18, 19.
[r] 1 Chron. cap. 23. ver. 3. 27. cap. 24, 25, 26. ver. 31.
[s] 1 Reg. cap. 14. ver. 31. 1 Chron. cap. 12. ver. 13.
[t] 1 Reg. cap. 3. ver. 7.
[u] 1 Chron. cap. 22. ver. 5. et cap. 29. ver. 1.
[x] 1 Reg. cap. 2. ver. 9.
[y] 2 Chron. cap. 34. ver. 1, 2, 3. cum cap. 36. ver. 5.
[z] 1 Reg. cap. 1.

illos ad timendum Deum, tum Salomonem ad extruendum templum cohortatus est: cujusque partis structuræ formam atque distributionibus sacerdotum et Levitarum ad unumquodque ministerium, scripto; auroque et argento, ad singula instrumenta cujusque ministerii, certo pondere, Salomoni traditis[a]. Deinde suo exemplo, et hortatu, ut reliqui etiam omnes aurum et argentum et æs et ferrum et lapides ad opus domus Dei liberalissime conferrent, effecit. Tunc, gratiis Deo actis, postridie diei illius, sacrificaverunt illi juvencos mille, arietes mille, et agnos mille, cum libaminibus eorum: denique regem secundo instituerunt Salomonem; ungentes eum in summum principem, et Zadokum in summum sacerdotem[b].

2990. *a.* David, Salomonem filium præceptis instruens, moritur[c]: postquam Hebrone super Judam annis 7. et mensibus 6. atque Hierosolymis 33. annis super totum Israelem et Judam regnavisset[d]; ex quibus 40. annos, quos Scriptura illi tribuere solet, ante constitutum regem Salomonem exegisse eum, existimare par est; sex vero amplius menses, regnante Salomone superstitem fuisse: ita ut anni Salomonis, in Scriptura commemorati, a mense primo deducendi sint, semestri ante mortem Davidis integro.

b. Adonias, intercedente Bathseba, Abisagam Sunamitidem in uxorem a Salomone expetit: indeque, ut affectati regni reus, illius jussu occiditur. Abiathar, e posteris Eli, sacerdotio amovetur, substituto Zadoko, ex Phineasi posteris: uti prædictum a Deo fuerat[e], atque ita summum sacerdotium a familia Ithamaris ad familiam Eleazari rediit, atque in ea deinceps confirmatum est. Joab, sibi metuens, ad Dei tentorium confugit: ubi, prehensis cornibus altaris, a Benaja filio Jehojadæ interficitur; qui illi, in præfectura militiæ, a rege suffectus est. Simei vero, qui conviciis Davidem laceraverat, a Salomone domum ædificare jussus est; unde, ultra torrentem Kidronis, capitis periculo egredi illi non liceret[f].

[a] 1 Chron. cap. 28.
[b] 1 Chron. cap. 29. ver. 1—22.
[c] 1 Reg. cap. 2. ver. 1—10.
[d] 2 Sam. cap. 5. ver. 5.
[e] 1 Sam. cap. 2. ver. 33. 35.
[f] 1 Reg. cap. 2.

Hadad Idumæus, audita Joabi morte, ex Ægypto in patriam reversus est: quem Salomoni postea ad vanitates converso, adversarium suscitavit Deus[g].

2991. *a.* Pharaoh rex Ægypti filiam suam Salomoni matrimonio conjunxit: et Gezerum, tribus Ephraimiticæ civitatem[h], quam, incolis Cananæis cæsis ceperat, filiæ suæ donavit[i]. Eam vero Salomon Sionem, in regiam Davidis, deduxit[k].

c. Salomon Gibeone, ubi tabernaculum tum fuerat, mille holocausta obtulit. Ibi optione ei in somnis a Deo data petendi quod vellet, sapientiam elegit. Unde sapientia divinitus donatus est, aliis donis supra quam petierat cumulata: quæ, in judicio litigantium inter se mulierum apparere incipiens, auctoritatem ei et reverentiam magnam apud subditos conciliavit[l].

2992. *a.* Salomon ab Hiramo rege Tyri per nuncios salutatus, juvari ab ipso petit, in materia pro structura templi suppeditanda: quod Hiramus certis conditionibus mercedis accipiens, cum eo paciscitur, et præstat. Salomon vero operarios suppeditat, adjunctis præfectis et curatoribus[m].

[g] 1 Reg. cap. 11. ver. 14. 21.
[h] Josu. cap. 21. ver. 21.
[i] 1 Reg. cap. 9. ver. 16.
[k] 1 Reg. cap. 3. ver. 1. 2 Chron. cap. 8. ver. 11.
[l] 1 Reg. cap. 3.
[m] 1 Reg. cap. 5.

ÆTAS MUNDI V.

c. Anno CCCCLXXX. ab egressu Israelitarum ex Ægypto, anno quarto regni Salomonis, mensis secundi, qui Ziv tunc dictus est, die secundo, Maii 21. feria secunda, templi fundamenta a Salomone jacta sunt[a].

2993. *b.* Simei, exactis tribus annis postquam ut sedem Hierosolymis figeret mandatum acceperat, rediens Gatho, (unde duos fugitivos servos reduxerat) jussu Salomonis occisus est[b].

3000. *a.* Anno undecimo regni Salomonis, mense octavo, qui Bul dictus est, templi structura absoluta est, cum omnibus rebus ejus: spatio annorum septem, ac dimidii[c]. Ejus vero dedicatio in sequentem annum est dilata, propter celebritatem jubilæi.

3001. *a.* Jubilæus nonus, millenarium vel chiliadem quartam mundi aperiens; in quo, templi encænia magnifice a Salomone celebrata sunt. Congregatis enim ad eum omnibus Israelitis, mense septimo, qui Ethanim dictus est, arca Sion in adytum, tabernaculum ac vasa sacra Gibeone in thesaurum templi deducta sunt. Ubi, quum Deus præsentiæ suæ signum aspectabile edidisset; Salomon in suggesto æneo flexis genibus conceptas ad Deum preces effudit. Populo deinde benedicens, boum 22. millia, ovium 120. sacrificavit. Atque ita festo dedicationis altaris septem diebus, et festo tabernaculorum aliis diebus septem, et octavo tabernaculorum die celebrato: die demum mensis septimi 23. populus in tentoria sua dimissus est[d].

[a] 1 Reg. cap. 6. ver. 1. 37. 2 Chron. cap. 3. ver. 2.
[b] 1 Reg. cap. 2. ver. 39. [c] Ibid. cap. 6. ver. 38.
[d] 1 Reg. cap. 8. ver. 1, 2—65, 66. 2 Chron. cap. 5. ver. 3, 4, 5. cap. 6. 7. ver. 8, 9, 10.

Mensis septimi dies octavus, Octobris 30. feria sexta, septem dierum dedicationis primus fuit. Dies decimus, Novembris 1. feria prima, jejunium expiationis: in quo, juxta legem, clangore tubæ jubilæus erat indicendus. Dies 15. Novembris 6. feria sexta, festi tabernaculorum primus. Dies 22. Novembris 13. feria item sexta, tabernaculorum octavus; cujus magna erat observatio[e]. Sub finem vero sequentis diei, Novembris 24. feria septima, peracto Sabbato, concessit populus ad tentoria sua.

3012. *c.* Salomon, decimo tertio post extructum templum anno, totius suæ regiæ structuram absolvit: viginti annis in utrumque opus impensis; 7. cum dimidio in Dei, 13. (vel 12. cum dimidio) in suæ domus ædificatione peractis[f].

Exactis annis illis 20. quibus ædificatæ sunt domus Dei et regia, Salomon viginti civitates Cabulis regionis (tribui Asheris conterminæ) a se acquisitæ Hiramo regi Tyri, in compensationem officiorum quibus adjutus ab eo fuerat, obtulit: quas ab eo repudiatas ille ædificavit, et Israelitarum colonias eo deduxit[g].

Cum absolvisset Salomon utramque domum, et murum Hierosolymorum circumquaque; filiam Pharaonis uxorem suam, ex civitate et domo Davidis in domum deduxit quam illi ædificaverat[h]: ædificato etiam Gezero, quam Pharao pater Cananæis ereptam illi donaverat in tribu Ephraimitica[i].

3026. *c.* Sesak, aliis Sesonchis dictus, in Ægypto (juxta chronologiam nostram Ægyptiacam) regnum iniit: ad quem Jeroboam Nebati filius fugit; usque ad mortem Salomonis cum eo commoratus[k].

[d] Levit. cap. 25. ver. 9.

[e] 2 Chron. cap. 7. ver. 9. cum Levit. cap. 23. ver. 36. et Joan. cap. 7. ver. 37.

[f] 1 Reg. cap. 7. ver. 1. cap. 9. ver. 10. et 2 Chron. cap. 8. ver. 1.

[g] 1 Reg. cap. 9. ver. 10—13. 2 Chron. cap. 8. ver. 1, 2.

[h] 1 Reg. cap. 3. ver. 1. cap. 7. ver. 8. cap. 9. ver. 24. 2 Chron. cap. 8. ver. 11.

[i] 1 Reg. cap. 9. ver. 15, 16, 17.

[k] 1 Reg. cap. 11. ver. 40. cap. 12. ver. 2.

3029. *c.* Salomon, postquam relictis vanitatibus, quibus in senectute sua indulserat, ad saniorem mentem rediisset testata in libro Ecclesiastæ toti Ecclesiæ resipiscentia sua, reconciliatus Deo[l], mortem demum obiit, quum 40. regnasset annos[m].

Rehoboam, Salomonis filius, Sichemum conveniente toto Israele ad constituendum eum regem, duro responso decem tribus a se alienat: quæ, accersitum ex Ægypto, Jeroboam Ephraimitam Nebati filium regem sibi præficiunt; eoque duce, et a domo Davidis (Adoramo Rehoboami legato interfecto) et a vero Dei cultu pariter deficiunt[n]. In cujus casus tristem memoriam, Judæi postea die 23. tertii mensis, sive Sivan, anniversarium jejunium instituerunt.

Hinc, regno ita distracto, Rehoboam tribui Judæ et Benjaminis, annis[o] 17. Jeroboam Israeli, id est, reliquis decem tribubus, usque ad annum 22. præfuit[p].

Rehoboam, Hierosolymam reversus, ex tribu Judæ et Benjaminis 180000. militibus delectis, bellum adversus eas gerere instituit; sed a Deo per Semaiam prophetam monitus, a cœpto destitit[q]: licet continuum bellum inter utrumque regem fuerit, omnibus diebus eorum[r].

Jeroboam in regni sui principio Sichemum, ubi rex electus fuerat, a rege Abimelecho ante annos 258. dirutam[s], in monte Ephraimi ædificavit, ibique habitavit, donec inde procedens trans Jordanem Penuelem ædificavit[t], et Tirzæ demum regiam suam collocavit[u]. Ne novi vero subditi ab ipso deficerent, nova religionis specie eos ab Hierosolymis adeundis avertit: duobus aureis vitulis Bethele et Dane, ut a stulto populo colerentur, propositis[x].

[l] 2 Chron. cap. 11. ver. 17.
[m] 1 Reg. cap. 11. ver. 42. 2 Chron. cap. 9. ver. 30.
[n] 1 Reg. cap. 12.
[o] 1 Reg. cap. 14. ver. 21. 2 Chron. cap. 12. ver. 1, 2.
[p] 1 Reg. cap. 14. ver. 20.
[q] Ibid. cap. 12.
[r] 1 Reg. cap. 14. ver. 30.
[s] Jud. cap. 9. ver. 45.
[t] 1 Reg. cap. 12. ver. 25.
[u] Ibid. cap. 14. ver. 17.
[x] 1 Reg. cap. 12.

	Anni regum Judæ.	Anni regum Israelis	
REHOBOAMI.			JEROBOAM.
3030. *a.*	1	1	Jeroboam die 5. mensis 8. Decemb. 6. feria secunda, festo quod ipse commentus erat, simile festo tabernaculorum Judaico, in altari idololatrico, Bethele extructo, vitulo suo sacrificavit[a]. Quo tempore, propheta quidam, ex Judæa a Deo missus, judicium quod olim executurus esset unus e posteris Davidis, Josias nomine, in altare illud et sacerdotes ejus denunciavit; quod et præsentibus prodigiis in altare atque regem ipsum confirmavit[b]. A quo idololatriæ hujus primo exercitio, et divini in eam judicii denunciatione publica, arcessendum est initium 390. annorum iniquitatis Israelis[c].
			Propheta ille, ab alio propheta Bethelita oraculi prætextu deceptus, contra Dei mandatum cibum Bethele sumpsit: eamque ob rem in itinere a leone interfectus est; quo cognito, Bethelita honorifice eum sepeliit, et filios de vaticinii illius fide informavit[d].
b. Sacerdotes et Levitæ, et alii Israelitæ qui timebant Deum, a Jeroboamo idololatra ad Rehoboamum transeuntes, regnum Judæ confirmarunt per triennium: tot enim annis in via Davidis et Salomonis ambulaverunt[a].			Jeroboam in defectione persistens, rejectis sacerdotibus filiis Aaronis et Levitis, fecit e populo sacerdotes excelsorum[e]. Unde Dei sacerdotes et Levitæ, prædiis suburbanis et possessionibus suis derelictis, in Judæam abierunt: quos et secuti ex omnibus tribubus Is-

[a] 2 Chron. cap. 11. ver. 17.

[a] 1 Reg. cap. 12. ver. 32, 33.
[b] Ibid. cap. 13. cum 2 Reg. cap. 23. ver. 16, 17.
[c] Ezek. cap. 4. ver. 5.
[d] 1 Reg. cap. 13. cum 2 Reg. cap. 23. ver 17, 18.
[e] 1 Reg. cap. 13. ver. 33, 34. 2 Chron. cap. 11. ver. 14, 15. et cap. 13. ver. 9.

raelis, qui dedebant animum suum ad requirendum Deum Israelis, Hierosolymam venerunt ad sacrificandum Deo majorum suorum[f].

	2	2
	3	3
3032. *d.* Rehoboam in regno confirmatus, reliquit legem Domini, et totus Israel cum eo[b]. Judæi enim, qui lapsos Israelitas exemplo suo ad pœnitentiam provocare debuissent, provocarunt Deum peccatis suis, quibus peccarunt supra quam omnia quæ fecerant majores eorum. Nam extruxerunt etiam sibi excelsa, et statuas, ac lucos, super omnem collem altum, et sub omni arbore virente: facientes secundum omnes abominationes gentium, quas ejecerat Dominus a facie eorum[c].	4	4
3033. *c.* Anno quinto Rehoboami, Sesak rex Ægypti (a Jeroboamo fortasse invitatus, qui cum illo vixerat; ut ad annum mundi 3026. est annotatum) 1200. currus, 60000. equites, innumerumque populum ex Ægypto, Lubæis, Succæis, et Cusitis, in Judæam eduxit; et munitis ejusdem civitatibus captis, Hierosolymam usque pervenit. Ubi rex et principes prædicatione Semajæ prophetæ ad resipiscentiam perducti, liberationis quidem promissionem a Deo acceperunt, sed ejusmodi quæ magno ab ipsis pretio esset redimenda. Thesauros enim domus Dei accepit Ægyptius, et thesauros domus regis, et omnia scuta aurea quæ fecerat Salomon; pro quibus ænea Rehoboam substituit[d].	5	5

[b] 2 Chron. cap. 12. ver. 1.

[c] 1 Reg. cap. 14. ver. 22, 23, 24.

[d] Ibid. cap. 14. ver. 25. 2 Chron. cap. 12. ver. 2—12.

[f] 2 Chron. cap. 11. ver. 13, 14. 16.

	6	6	
	7	7	
	8	8	
	9	9	
	10	10	
	11	11	
	12	12	
	13	13	
	14	14	
	15	15	
	16	16	
	17	17	
3046. *c.* Abiah, anno Jeroboami 18. ineunte, patri Rehoboamo defuncto in regno succedit: et regnat triennio[e].	1	18	
3047. *c.* Abia cum suorum 400. et Jeroboamo cum suorum 800. millibus, pugnam ineuntibus; Abiah Deo confisus, insignem reportavit victoriam, cæsis 500. Israelitarum millibus: quanta hominum cædes uno in prælio nunquam facta fuisse legitur. Deinde victoriam persecutus, Bethelem cepit, ubi alter vitulorum erat, et Jesanam et Hephravin, cum villis earum[f].	2	19	
	3	20	
3049. *c.* Asa, anno Jeroboami, vigesimo completo, patri Abiæ defuncto in regno succedit: quod annis 41. tenuit[g].	1	21	
3050. *a.* Jubilæus decimus.			
d.	2	22. 1	Nadab, anno secundo Asæ, patri Jeroboamo defuncto in regno succedit: quod ad secundum tantum annum produxit[g].
3051. *d.*	3	1. 2	Nadab, Gibbethonem Philistæorum obsidens, a Baasa Issacarita occiditur, anno tertio Asæ: eodemque anno Baasa illi in regno succedens, totam Jeroboami stir-

[e] 1 Reg. cap. 15. ver. 1, 2. 2 Chron. cap. 13. ver. 1, 2.
[f] 2 Chron. cap. 13.
[g] 1 Reg. cap. 15. ver. 8, 9, 10.
[g] 1 Reg. cap. 15. ver. 25.

		pem perdidit; et ad annum usqu
		24. regnum tenuit[h].
	4	2
3053. *c.* Decennium pacis continuum terræ largitus est Deus[h];	5	3
usque ad annum regni Asæ 15. sive 35. regni ipsius ab Israelitico divisi[i]; quo tempore pius rex Asa publicam idololatriam sustulit, et, regno reformato, civitates Judæ contra hostes munivit[k].		
	6	4
3055. *d.* Asæ natus est Jehosaphatus, ex matre Azuba, qui	7	5
postea annorum 35. ipsi in regno successit[l].		
	8	6
	9	7
	10	8
		9
	12	0
	13	
	14	12
3063. *c.* Anno decimo quinto Asæ ineunte, Zerach Æthiops cum innumero exercitu Cushæorum suorum (Arabiam Petræam et Desertam, ut videtur, incolentium) atque Lubæorum numero 1000000. præter eos qui e curribus pugnabant, Judæam invadit. Quibus occurrens Asa, cum 300000. e Juda et 280000. e Benjamine; Dei nomine invocato, eos fusos cæsosque spoliat. Deinde ab Azaria propheta incitatus, subditos suos et Israelitarum qui ad eum defecerant plurimos Hierosolymam congregavit mense tertio, in quem festum Pentecostes incidit: ubi sacrificarunt Domino de præda, boves 700. et pecudum septem millia, fœdusque cum Deo solenniter renovarunt. Asæ quo-	5	13

[h] 2 Chron. cap. 14. ver. 1. 6.

[i] Ibid. cap. 15. ver. 10. 19.

[k] Ibid. cap. 14.

[l] 1 Reg. cap. 22. ver. 42. 2 Chron. cap. 20. ver. 31.

[h] 1 Reg. cap. 15. ver. 27, 2 29. 33.

que inceptam regni reformationem persecutus, Mahacam aviam suam idololatriæ patronam amovit ne esset Augusta: et res a se et patre suo consecratas in domum Dei intulit[m].

3064. *c.* 16 14 Baasa, cum videret Asám religionem instaurasse, et multos in regno suo ad eum defecisse, ut in fœdus Dei convenirent[i]: bellum cum eo habuit omnibus diebus suis[k]: indeque hoc anno, qui 36. regni Asæ (id est, regni Judæ ab Israele divisi, quod tum obtinebat Asa) numeratur, ascendens contra Judam, ædificavit Ramam: ne sineret egredi aut regredi quemquam ad Asam regem Judæ[l].

d. Asa mercede conduxit Benhadadum regem Syriæ ad impediendum Baasam: atque ex lapidibus et lignis ab eo Ramam comportatis Gebam et Mizpam ædificavit. Idem Hananem prophetam, ob imploratum regis Syriæ auxilium ipsum reprehendentem, in carcerem conjecit: et quosdam etiam e populo oppressit tempore illo[n].

Ben-hadad rex Syriæ, missis copiis suis contra civitates Israelis, percussit Ijonem Asheritarum, Danem Danitarum, Abel-bethmaacam Manassitarum, et tractum Cinnereth cum tota terra Naphthali. Unde destitit Baasa ab ædificanda Rama, et Thirzæ resedit[m]. Fuit autem Benhadad iste filius Tabrimmonis, filii Hezionis[n], sive Rezonis, primi Syrorum Damascenorum regis; a quo Hadadi nomen ad posteros traductum fuisse scripsit Nicolaus Damascenus[o], ubi quod Nicolaus ait, eorum 'tertium, cladem avi temporibus acceptam redimere volentem, expeditione contra Judæos facta Samariam vastavisse;" de invasa a Benhadado, Achabi tem-

[g] 2 Chron. cap. 14. ver. 9. cap. 15. ver. 1. 10, 11, 12. 16. cap. 16. ver. 8.

[h] Ibid. cap. 16.

[i] 2 Chron. cap. 15. ver. 9.

[k] 1 Reg. cap. 15. ver. 16. 32.

[l] 2 Chron. cap. 16. ver. 1.

[m] 1 Reg. cap. 16. ver. 20, 21. 2 Chron. cap. 16. ver. 4, 5. cum Esai. cap. 9. ver. 1.

[n] 1 Reg. cap. 15. ver. 18.

[o] Apud Josephum lib. 7. Antiquit. cap. 6. (al. 5.)

			poribus, Samaria Josephus interpretatur[p].
	17	15	
	18	16	
	19	17	
	20	18	
	21	19	
	22	20	
	23	21	
	24	22	
	25	23	
3074. *d.*	26	24.1	Baasæ defuncto, et Tirzæ sepulto, filius Ela successit anno 26. Asæ[q].
3075. *d.*	27	2	Anno secundo Elæ, vigesimo septimo Asæ, Ela cum tota familia Baasæ, e medio tollitur a Zimri: qui Tirzæ diebus septem regnum occupavit. Sed populus castra habens contra Gibbethonem Philistæorum, regem constituit Omrin principem militiæ: quo Tirzam obsidente, Zimri se cum domo regia combussit[r].
d.		1	Schismate in populo Israelitico orto; pars una Thibnin Ginathi filium constituit regem, pars altera secuta est Omrin: sed firmior erat populus qui sequebatur Omrin[s].
	28	2	
3077. *d.*	29	3	Achabo filio Omri nata fuisse videtur Athalia; annis 42. antequam regnaret in Juda filius ipsius Ahaziah[t].
	30	4	
3079. *d.*	31	5	Omri, mortuo æmulo Thibni, solus regnare incipit, anno 31. Asæ[u].

[p] Vid. sup. ann. mundi 2960. et infra, ann. 3103.

[q] 1 Reg. cap. 16. ver. 8, 9, 10.

[r] 1 Reg. cap. 16. ver. 15, 16, 17, 18.

[s] 1 Reg. cap. 16. ver. 21, 22.

[t] 2 Chron. cap. 22. ver. 2. cum cap. 21. ver. 6.

[u] 1 Reg. cap. 16. ver. 23.

3080. *d.* Jehosaphato filius Jehoramus nascitur; annis 32. antequam illum regni consortem faceret[o].	32	6	Quum Tirzæ sex annis regnasset Omri, regni sedem inde transtulit Samariam, in monte Samronis a se ædificatam, quem a Semero quodam emerat[x].
	33	7	
	34	8	
	35	9	
	36	10	
	37	11	
3086. *d.*	38	12. 1	Omri moritur, et Samariæ sepelitur. Malo patri successit pejor filius Achab: qui ad annum usque 22. regno præfuit[y].
3087. *d.* Asa anno regni 39. ex pedum doloribus ægrotans, ad medicos, non ad Deum recurrit[p].	39	2	
	40	3	
	41	4	
3090. *c.* Asa anno regni 41. desinente, mortuus, in cubili speciebus aromaticis impleto, quod sibi in civitate Davidis paraverat, sepultus est[q]. Bono patri melior successit filius Jehosaphat: qui anno Achabi quarto, desinente regnum suscipiens, annis 25. illud tenuit[r].	1	5	
	2	6	
3092. *c.* Jehosaphat, regno confirmato, atque excelsis et lucis amotis, anno regni sui 3. Levitas cum principibus ad populum instituendum per civitates mittendos curat: dum Deus hostium alios cohibet, alios ei subjicit[s].	3	7	
	4	8	
	5	9	
	6	10	
	7	11	

[o] 2 Reg. cap. 8. ver. 17. 2 Chron. cap. 21. ver. 20.
[p] 2 Chron. cap. 16. ver. 12.
[q] 2 Chron. cap. 16. ver. 13, 14.
[r] 1 Reg. cap. 22. ver 41, 42. 2 Chron. cap. 20. ver. 31.
[s] 2 Chron. cap. 17. ver. 7.
[x] 1 Reg. cap. 16. ver. 23, 24.
[y] Ibid. cap. 16. ver. 28, 29.

3097. *d.* Athalia filia Achabi regis Israelis, nupta Jehoramo filio Jehosaphati regis Judæ, (quæ affinitas illa est, qua Jehosaphatum Achabo se junxisse, Scriptura memorat[t]:) Ahaziam illi peperit; qui annos 22. natus, illi in regno postea successit[u].	8	12	
	9	13	
3099. *a.* Jubilæus undecimus.	10	14	
	11	15	
	12	16	
	13	17	
3103. *e.*	14	18	Ben-hadad rex Syriæ, congregatis omnibus copiis suis, et 32. regulis secum, Samariam obsidet: unde magna accepta plaga, fugatus recessit[z].
3104. *d.*	25	19	Vertente anno, ascendit iterum Ben-hadad Aphekum in bellum contra Israelitas: ubi, maxima clade affectus, Achabo se dedidit. Quem Achab honorifice accepit, et fœdere icto dimisit: ob quod pœna illi a Deo per prophetam est denunciata[a]. Unde per triennium inter Syriam et Israelem belli cessatio fuit[b].
3105.	16	20	Achab, recusata sibi a Nabotho vinea, æger decumbit. Jezebel, ejus uxor, Nabothum falsis testibus oppressum lapidari curat; et Achabum in vineæ possessionem mittit. Quam ob rem Elias propheta Achabo cum tota ejus posteritate et ipsi Jezebelæ excidium denunciat. Achab exterrefactus, temporaria pœnitentia sententiæ executionem prorogat[c].
3106. *d.* Jehosaphatus, Achabi exemplo, Jehoramum filium suum proregem instituit. Unde Jeho-	17	21. 1	Achab, anno decimo septimo Jehosaphati, filium suum Achaziam regem, vel potius proregem, constituit[d].

[t] 2 Chron. cap. 18. ver. 1.
[u] 2 Reg. cap. 8. ver. 18. 26, 27. 2 Chron. cap. 22. ver. 2. cum cap. 21. ver. 6.

[z] 1 Reg. cap. 20.
[a] Ibid.
[b] 1 Reg. cap. 22. ver. 1.
[c] 1 Reg. cap. 21.
[d] 1 Reg. cap. 51.

ram Achabi filius, qui fratri Achaziæ in regno Israelitico anno 18. Jehosaphati successit[x], anno secundo Jehoram filii Jehosaphati regnare cœpisse dicitur[y].

3107. *d.* Jehosaphatus ad invisendum Achabum, anno tertio post pacem ab eo cum Syris initam exacto, descendens; ad oppugnationem Ramotharum Gileadis ab eo invitatur: cui obsecundans, non sine magno vitæ discrimine inde elabitur[z].

Domum reversus, quod regi improbo auxiliatus fuisset, a propheta Jehu filio Hanani reprehenditur[a].

3108. *a.* Cum pararet classem Jehosaphatus quæ Ophirum proficisceretur auri causa, et Achazia impius Achabi filius expeditionis vellet esse socius: primum quidem non acquievit[b]; sed tandem persuasus est. Ideo Deus, per prophetam Eliezer, filium Dodavæ, illum reprehendit, et naves ejus confregit[c].

18 22. 2 Achab, adjuncto sibi Jehosaphato, ad oppugnationem Ramotharum Gileadis profecturus, et 400. suos pseudo-prophetas et Michaiam verum Dei prophetam de eventu consulit: illis omnia fausta, hoc certam illi cladem prædicente. Juxta cujus verbum, is in prælio, licet dissimulato habitu pugnans, occiditur, et Samariæ sepelitur[e].

Eo mortuo, Moab ab Israele defecit[f]: quæ inde a Davidis temporibus eidem subjecta fuerat[g].

Achazia, rex Israelis, per quendam clathrum in cœnaculo suo Samariæ cadens, ægrotavit: et de sanitate recuperanda Baal-zebubum Deum Ekronitarum consuluit. Elias propheta duos præfectos quinquagenis, cum quinquagenis eorum, ab Achazia ad ipsum adducendum missos, igne cœlesti consumpsit. Deinde cum tertio ad Achaziam profectus, mortem illi denunciavit[h]. Quam ille obiit; postquam biennium,

[x] 2 Reg. cap. 3. ver. 1.
[y] 2 Reg. cap. 1. ver. 17.
[z] 1 Reg. cap. 22. ver. 2. 2 Chron. cap. 18.
[a] 1 Chron. cap. 19. ver. 1, 2.
[b] 1 Reg. cap. 22. ver. 49.
[c] 2 Chron. cap. 20. ver. 35, 36, 37.
[e] 1 Reg. cap. 22. 2 Chron. cap. 18.
[f] 2 Reg. cap. 1. ver. 1. et cap. 3. ver. 5.
[g] 2 Sam. cap. 8. ver. 2.
[h] 2 Reg. cap. 1.

			partim cum patre, partim solus, in regni administratione exegisset[j].
c.			Achaziæ defuncto successit in regno frater ipsius Jehoramus Achabi filius, anno Jehosaphati decimo octavo desinente: et regnavit 12. annis[k].
	19	1	Elias curru igneo in cœlum sublatus est: in munere prophetico successore Elisæo relicto[l].
3109. c.	20	2	Tres reges, Israelis, Judæ atque Edomi, adhuc regi Judæ subjecti, conjunctis copiis rebelles Moabitas oppugnant: Elisæo prophetæ exercitui aquam miraculose subministrante, et victoriam promittente. Mesah rex Moabitarum, Kir-haresethæ se cum suorum reliquiis includere coactus, eruptione inde facta filium regis Edomæorum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, eaque de causa, Amosis capite secundo, versu primo rex Edomæorum appellatur, cepit, et eum in holocaustum super murum obtulit[m].
	21	3	
	22	4	
3112. c. Jehosaphat, jam senior, regni et familiæ suæ rebus componendis intentus, reliquis quidem filiis dona multa, cum civitatibus munitis in Juda, distribuit: maximum vero natu Jehoramum, cui antea vicariam potestatem communicaverat, regni secum constituit consortem, Jehorami Israelitici regis anno quinto, quo per octo annos ille potitus est[d].	23. 1	5	
	24. 2	6	
	25. 3	7	

[d] 2 Chron. cap. 21. ver. 2, 3. 5. 20. 2 Reg. cap. 8. ver. 16, 17.

[j] 1 Reg. cap. 22. ver. 51.
[k] 2 Reg. cap. 3. ver. 1.
[l] 2 Reg. cap. 2.
[m] 2 Reg. cap. 3.

3115. *c.* Jehosaphato mortuo, et in civitate Davidis sepulto[e], optimi regis pessimus filius Jehoramus, solus per quadriennium regnavit: qui in regno ita confirmatus, omnes fratres suos, et aliquos etiam e principibus Israelis interfecit[f]. Edomæi, qui a diebus Davidis[g] Judæ suberant, jam defecerunt: et, licet a Jehoramo percussi, a jugo tamen ipsius, juxta Isaaci vaticinium[h], deinceps penitus sese liberarunt. Libna quoque sacerdotum in tribu Judæ civitas[i], eodem tempore defecit[k].	4	8
3116. *a.* Jehoramus, improbæ uxoris suæ Athaliæ consilia secutus, in Juda ipsisque Hierosolymis Baaliticam familiæ soceri sui Achabi idololatriam statuit; et ad eam subditos suos compulit. Inde scripto ab Elia propheta, antequam assumeretur, relicto, objurgatus est: pœnarum, quæ insecutæ sunt, denunciatione addita.		
c. Primum enim excitavit adversus eum Philistæorum et Arabum turmas: qui in Judæam irrumpentes, abduxerunt omnes facultates quæ inventæ sunt in domo regis, una cum filiis et uxoribus ejus; ita ut reliquis omnibus filiis interfectis solus illi relictus fuerit eorum minimus, Jehoachaz[l], qui et Achazia et Azaria, ipsius in regno successor[m].	5	9
3117. *c.* Post hæc percussit Je-	6	10

[e] 1 Reg. cap. 22. ver. 50. 2 Chron. cap. 21. ver. 1.
[f] 2 Chron. cap. 21.
[g] 2 Sam. cap. 8. ver. 14.
[h] Genes. cap. 27. ver. 40.
[i] Josu. cap. 21. ver. 13.
[k] 2 Reg. cap. 8. ver. 20, 21, 22. 2 Chron. cap. 21. ver. 8, 9, 10.
[l] 2 Chron. cap. 21.
[m] 2 Chron. cap. 22. ver. 1. 6.

horamum Deus intestinorum morbo incurabili : quo per biennium cruciatus est[n].

3118. *d.* A patre morbo graviter laborante prorex constitutus est Achazia, anno II. Jorami filii Achabi[o]. 7 11

3119. *c.* Jehoram, exeuntibus intestinis, misere moritur ; et in civitate Davidis, sed non in sepulchris regum, inglorie sepelitur[p]. Successit Achaziah, filius ejus, anno duodecimo Jorami filii Achabi ; et anno uno regnavit Hierosolymis. Hic etiam consiliis improbæ matris Athaliæ et domus Achabi, post mortem patris, auscultans, cultus Baalitici patronus extitit[q]. 8. 1 12

Achaziæ natus est, ex matre Zibia e Beersheba, filiorum minimus Joash ; qui septem annorum puer rex postea declaratus est[r].

3120. *b.*

Adversus Hasaelem, Benhadado, uti prædixerat Elisæus, in regno Syriæ nuper succedentem, Jehoramus rex Israelis et Achazia Judæ conjunctas copias Ramothas Gileadis eduxerunt : ubi a Syris percussus Jehoramus, ad curanda vulnera Jezreelem se subduxit[o]. Unus e filiis prophetarum ab Elisæo Ramothas missus, Jehu filium Jehosaphati filii Nimshi in regem Israelitarum unxit : et Dei mandatum de exscindenda domo Achabi illi aperit. Qui in castris rex a ducibus confirmatus, Jezreelem properavit : ibique Jehoramum et Jezebelam occidit[o]. In-

[n] 2 Chron. cap. 21. ver. 15. 18, 19.

[o] 2 Reg. cap. 9. ver. 29.

[p] 2 Chron. cap. 21. ver. 19, 20.

[q] 2 Reg. cap. 8. ver. 25. 27. 2 Chron. cap. 22. ver. 1, 2, 3, 4.

[r] 2 Reg. cap. 11. ver. 21. 2 Chron. cap. 24. ver. 1.

[n] 2 Reg. cap. 8.

[o] 2 Reg. cap. 9.

c. Achazia, ab expeditione adversus Hazaelem Ramothis Gileadis reversus, ad invisendum Jehoramum Israeliticum, ex acceptis vulneribus male se habentem, Jezreelem descendit. Ubi Jehu filios cognatorum ipsius ministrantes ei et principes Judæ inveniens, interfecit eos: deinde ipsum Achaziam quærens, qui Megidduntem fugerat, in ascensu Guris qui est ad Jiblehamum, in tribu Manassis, deprehensum, in curru percuti mandavit. Qui inde a servis suis sepultus est in civitate Davidis[s]. Samariam quoque pergens Jehu, et 42. agnatis Achaziæ occurrens, qui Jezreelem descensuri erant ad salutandum filios regis, eos ad unum omnes jugulandos curavit[t].			de literis Samariam missis, Achabi septuaginta filios jugulandos curavit: factum suum populo ex Eliæ prophetia probans. Tum, assumpto secum Jehonadabo filio Rechabi, Samariam ipse veniens, reliquum totum genus Achabi et omnes sacerdotes Baalis e medio sustulit. Cultu tamen Baalis abolito, a Jeroboami vitulis aureis non recessit: sed illius jam inveteratæ apud Israelitas idololatriæ, annis quibus regnavit octo et viginti, patronus extitit[v].
Athalia, filia Achabi, videns mortuum esse filium suum Achaziam, occupato regno, totum semen regium domus Judæ perdidit. Verum Jehosheba Jorami regis filia, et Jehoiadæ sacerdotis primarii uxor, Joashum infantem, Achaziæ fratris sui filium, cædi cum nutrice sua subductum, per sex annos quibus Athalia dominata est in domo Dei abscondit[u].	1	1	
	2	2	
	3	3	
	4	4	
	5	5	
	6	6	
3126. c. Jehoiada sacerdos Joasum septennem populo producit, regem ungit, Athaliam occidit, et cultum Dei instaurat: æde Baalis eversa, et Matthane sacerdote il-	1	7	

[s] 2 Reg. cap. 9. 2 Chron. cap. 22.
[t] 2 Reg. cap. 10. ver. 13, 14.
[u] 2 Reg. cap. 11. ver. 1, 2, 3. 2 Chron. cap. 22. ver. 10, 11, 12.
[v] 2 Reg. cap. 10. ver. 28, 29. 39.

lius ante ipsa altaria trucidato[x]. Joas vero, anno septimo Jehu incipiens, annis 40. regnavit Hierosolymis[y] : quadragesimi tamen anni diebus tantum paucis delibatis.			
	2	8	
	3	9	
	4	10	
	5	11	
	6	12	
	7	13	
	8	14	
	9	15	
	10	16	
	11	17	
	12	18	
	13	19	
	14	20	
3140. *c.* Amasias, ex Joaso rege et Jehoadana Hierosolymitana nascitur. Erat enim 25. annorum, cum regnare inciperet[z].	15	21	
	16	22	
	17	23	
	18	24	
	19	25	
	20	26	
	21	27	
3147. *d.* Joas sacerdotes, ex collecta viritim pecunia, templum Dei resarcire jubet[a].	22	28	
3148. *a.* Jubilæus duodecimus.			
c. Joas, lente in templo restaurando procedentibus sacerdotibus, anno regni vigesimo tertio a Jehoiada sacerdote primario, et aliis opus perficiendum curat[b].	23	1	Jehoachaz patri Jehu defuncto succedit, anno vigesimo tertio Joasi filii Achaziæ ; et annis 17. regnat[q]. Cüjus diebus omnibus Hazael rex Syriæ Israelitas

[x] 2 Reg. cap. 11. ver. 4—21. 2 Chron. cap. 23. ver. 1—21.

[y] 2 Reg. cap. 12. ver. 1. 2 Chron. cap. 24. ver. 1.

[z] 2 Reg. cap. 14. ver. 2. 2 Chron. cap. 25. ver. 1.

[a] 2 Reg. cap. 12. 2 Chron. cap. 24.

[b] 2 Reg. cap. 12. ver. 6, 7. 2 Chron. cap. 24. ver. 5, 6.

[q] 2 Reg. cap. 13. ver. 1.

			oppressit[r]: crudelitatem in illos exercens, quam Elisæus propheta prædixerat[s].
	24	2	
	25	3	
	26	4	
	27	5	
	28	6	
	29	7	
	30	8	
	31	9	
	32	10	
	33	11	
	34	12	
	35	13	
	36	14	
	37	15	
3163. *c.*	38	16. 1	Joas filius Jehoachazi a patre regni particeps factus est, anno 37. desinente, Joasi regis Judæ: et 16. regnavit annis[t].
3164. *c.* Zacharias sacerdos, filius Jehoiadæ, Israelitas ad idololatriam post mortem patris sui lapsos reprehendens, lapidibus ex præcepto regis obrutus ab eis est in atrio domus Domini[c].	39	17. 2	
3165. *c.* Vertente anno, copiæ Hazaelis regis Syriæ, quamlibet exiguæ, Judam et Hierosolymam invadentes, perdiderunt omnes principes populi, et omnem prædam eorum ad regem suum miserunt. Cum autem discessissent illæ a Joaso, quem morbis gravissimis laborantem reliquerunt; conjuratione facta servi ipsius, Zachariæ cædem ulti, in lecto decumbentem trucidarunt, ineunte regni sui anno quadragesimo[d]. Cui succedens filius Amasias anno Joasi Israelitici 2. desinente, regnavit 29. annos[e]. qui in regno	40. 1	3	Jehoachaz filius Jehu mortuus est, Samariæ sepultus; quum annis 17. regnasset[u]. Joas vero rex, non longe post patris exequias, Elisæum prophetam jamjam moriturum invisisse videtur: quem lachrymabundus de misero regni statu consulens, tribus vicibus percutiendos ab ipso fuisse Syros, responsum accepit[w].

[c] 2 Chron. cap. 24.
[d] 2 Chron. ver. 1. 23, indeque ad fin. cum 2 Reg. cap. 12. ver. 1. 17. ad fin.
[e] 2 Reg. cap. 14. ver. 1, 2.
[r] 2 Reg. cap. 13. ver. 3. 7. 22.
[s] 2 Reg. cap. 8. ver. 12.
[t] 2 Reg. cap. 13. ver. 10.
[u] 2 Reg. ver. 1. 9.
[w] 2 Reg. a vers. 14. ad 20.

confirmatus, servos suos interfecit, qui percusserant regem patrem suum: parcens tamen ipsorum liberis, juxta legem a Deo per Mosem præscriptam[f].

	2	4
	3	5
3168. *c.*	4	6

Jeroboamus II. a patre Joaso, ad bellum Syriacum profecturo, (in quo gerendo Benhadadum, qui patri Hazaeli in regno Syriæ successerat, tribus prœliis vicit; et civitates, a patre Jehoachazo amissas, e manu illius recuperavit[x].) in regni consortium assumptus fuisse videtur: ut ea ratione, Jeroboami hujus anno vigesimo septimo Azarias rex regnare cœpisse intelligatur[y].

	5	7
	6	8
	7	9
	8	0
	9	1
	0	2
		3
	2	4
	3	5
3178. *c.* Amasiæ regi uxor Jecholia Hierosolymitana filium Uzziam sive Azariam peperit: utpote sexdecim ætatis annos agentem, quum post patrem regnare incipere[z].	14	6

Amasias, victoria adversus Edomæos nuper parta insolescens, anno hoc regni sui decimo quarto (ut est apud Josephum, libro nono antiquitatum capite decimo) Joasum regem Israeliticum provocans inito apud Bethshemeshum prælio, superatur et capitur: sed

Joas rex, victo et capto Amasia rege Judæ, perrupit in muro Hierosolymorum, a porta Ephraimi usque ad portam angularem, quadringentos cubitos: deinde, acceptis domus Domini et regiæ thesauris omnibus, Samariam reversus est[z].

[f] 2 Reg. cap. 14. ver. 5, 6. 2 Chron. cap. 25. ver. 3, 4.

[g] 2 Reg. cap. 15. ver. 2. 2 Chron. cap. 26. ver. 2.

[x] 2 Reg. cap. 13. ver. 25.

[y] 2 Reg. cap. 15. ver. 1.

[z] 2 Reg. cap. 14. ver. 13, 14. 2 Chron. cap. 25. ver. 23, 24.

gravi mulcta affectus, datis obsidibus, dimittitur[b].			
3179. *c.*	15		Annis vero 15. ante mortem Amasiæ defuncto Joaso, succedens filius Jeroboamus, ab anno ejusdem decimo quinto per annos 41. regnum Samaritanum obtinuit[a]. Per hunc servavit Deus Israelem: recuperata illi Damasco et Hamatha, quæ jure ad tribum Judæ pertinuerant[b]; et antiquo illius termino[c] ab aditu Hamathæ usque ad mare campestrium: secundum verbum Domini, quod locutus fuerat per Jonam filium Ammitthai prophetam[d].
	6	2	
	7	3	
	8	4	
	9	5	
	20	6	
	2	7	
	22	8	
	23	9	
	24	0	
	25	1	
	26	2	
	27	13	
	28	14	
3194. *c.* Amasias, facta Hierosolymis adversus eum conjuratione, Lacishum fugit: ubi interfectus est, et inde deportatus ad sepulturam in civitatem Davidis[i]. Cui succedens filius Uzzias sive Azarias anno 27. Jeroboami Israelitici (ex quo regni paterni particeps ille factus est; ut supra, anno mundi 3168.) annis 52. regnavit Hierosolymis[k].	29	15	
	1	16	
Sub hoc non minus floruit regnum Judæ, quam sub æquali ejus Jeroboamo II. regnum Israelis. Quamdiu enim Zachariæ consilia			

[a] 2 Reg. cap. 14. ver. 23.
[b] 2 Sam. cap. 8. ver. 6. 2 Chron. cap. 8. ver. 3.
[c] Num. cap. 13. ver. 21.
[d] 2 Reg. cap. 14. ver. 25. 27, 28.

[b] 2 Reg. cap. 14. 2 Chron. cap. 25.
[i] 2 Reg. cap. 14. ver. 19, 20. 2 Chron. cap. 25. ver. 27, 28.
[k] 2 Reg. cap. 15. ver. 1, 2.

secutus, pietati studuit: Dei præsidio fultus, Philistæos et alios vicinos hostes subjecit et regnum confirmavit; ut fusius in libro secundo Chronicorum, capite vigesimo sexto, a versu secundo ad decimum sextum exponitur.

2	17
3	18
4	19

3197. *a.* Jubilæus decimus tertius, duorum florentissimorum regum tempore actus; sub quibus etiam insignes prophetæ in utroque regno claruerunt, ut in Juda, evangelicus ille propheta Esaias filius Amotzi[l]: et Joel filius Pethuelis; quem ante Amosum docuisse ex eo colligit Codomanus, quod in fine primi capitis prædicat siccitatem, quam in quarto capite Amos frustra evenisse conqueritur. Amosus autem, qui in Judæa inter pecuarios Tekoanos fuit, ad propheticum munus in regno Israelitico obeundum missus est, biennio ante terræ motum, qui horum ipsorum regum, Uzziæ et Jeroboami, diebus contigit[m].

In regno Israelis prophetarunt, Jonas filius Ammitthai, et Hosea filius Beeri.

Jonas e Gatho-Chepheris fuit[e], oppido tribus Zabulonis[f], in Galilæa Gentium[g], quod obiter notandum, adversus Pharisæorum illud ad Nicodemum[h], "Scrutare, et scito, ex Galilæa prophetam non fuisse suscitatum." Hic vero regnante, ut videtur, Joaso, quando Syrorum oppressione "Israel jactatus erat valde, et nihil erat conclusum nihilque derelictum, et nemo erat adjutor Israeli;" a filio ejus Jeroboamo regnum ex eorum potestate vindicandum prædixerat[i], et ad Assyriorum metropolim Niniven postea missus, prædicatione sua et regem et populum ad pœnitentiam adduxit[k].

Hoseas regnante Jeroboamo, sub quo regnum Israeliticum maxime floruit, ruinam ejus prædixit: quam ut et ipse videret, ministerium ejus ad Ezekiæ usque tempora productum effecit[l]; cujus anno sexto regnum illud finem sortitum est[m].

[l] Esai. cap. 1. ver. 1.
[m] Amos, cap. 1. ver. 1. Zachar. cap. 11. ver. 5.

[e] 2 Reg. cap. 14. ver. 25.
[f] Jos. cap. 19. ver. 13.
[g] Esai. cap. 9. ver. 1.
[h] Joh. cap. 7. ver. 52.
[i] 2 Reg. cap. 14. ver. 25, 26.
[k] Jon. cap. 3. Matth. cap. 12. ver. 41.
[l] Hos. cap. 1. ver. 1.
[m] 2 Reg. cap. 18. ver. 10.

			His et tertius accessit Amos, e Judæa, a sequendo grege, ad prophetandum apud populum Israeliticum vocatus[n]. Quam ob causam ab Amasia sacerdote Bethelis apud Jeroboamum regem Israelis accusatus, et in Judæam redire jussus, Dei sententiam hanc adversus eum pronunciavit : " Uxor tua in ipsa civitate scortabitur, et filii tui filiæque tuæ gladio cadent, et terra tua funiculo dividetur ; tu vero in terra immunda (Assyria scilicet) morieris, cum Israel omnino migrabit a terra sua[o]."
		5	20	
		6	21	
		7	22	
		8	23	
		9	24	
		10	25	
		11	26	
		12	27	
		13	28	
3207.		14	29	In Lydia, ex Heraclidarum genere, Ardysus regnavit, annis 36[p].
		15	30	
		16	31	
3210.		17	32	Regnum Macedonicum, a Carano Heraclida cœptum est.
		18	33	
		19	34	
3213. c. Eclipsis solis facta est, digitorum circiter decem, anno periodi Julianæ 3923. Junii 24. in festivitate Pentecostes ; altera, digitorum duodecim fere, vicesimo post anno, periodi Julianæ 3943. Novembris 8. in diebus festi Tabernaculorum : et tertia, plus quam undecim digitorum, anno sequente, periodi Julianæ 3944. Maii 5. in festo Azymorum. Quo viden-		20	35	

[n] Amos, cap. 1. ver. 1. cap. 7. ver. 14, 15.

[o] Ibid. cap. 7. ver. 10. 12, 13. 17.

[p] Euseb. chron.

dum an non spectet prophetia illa Amosi[n]: " Erit die illo, dictum Domini Jehovæ, efficiam ut sol occidat in meridie; et obtenebrabo terram die lucido: et commutabo dies festos vestros in luctum, omniaque cantica vestra in lamentationem." Quam ut sensu allegorico ad tenebras, quæ in festo Paschatis tempore passionis Dominicæ contigerunt, Christiani patres accommodarunt: ita et in tribus hisce ingentibus eclipsibus trium festivitatum, in quibus omnes masculi Hierosolymis comparere tenebantur coram Domino, dies obscurantibus, sensu literali completam fuisse nihil vetat. Ut quemadmodum apud Græcos primus Thales ex scientia astronomica[o], ita apud Hebræos primus Amos, ex revelatione Spiritus sancti, solares eclipses prædixisse videatur.

	21	36	
	22	37	
	23	38	
	24	39	
	25	40	
3220. *c.*	26	41	Mortuo Jeroboamo, sub quo ad summum culmen perductum est regnum Israeliticum, in præcipitium cœperunt ruere omnia: motibus illis exortis, qui ruinæ, domus Jeroboami primum, deinde regni totius, fuerunt prævii; prout in septimo et octavo Amosi capite prædictum fuerat. Quo turbulento rerum statu, ad *ἀναρχίαν*
	27	1	res est perducta; undecim annorum et dimidii continuatam spatio. Ejusmodi enim interregnum Synchronismus regum hic postulat: ut Zachariæ filii Jeroboami menses sex trigesimo octavo, et interfectoris ipsius Shallumi mensis unicus trigesimo no-

[n] Cap. 8. ver. 8, 9, 10.
[o] Infra, ad ann. M. 3403.

			no Azariæ sive Uzziæ regis Judæ anno respondeant[q].
3221. c. Uzziæ regi uxor Jerusha, Zadoki filia, Jothamum peperit. Qui, patre lepra percusso et abs hominum consortio excluso, præerat domui regis et judicavit populum terræ: atque ei defuncto in regno successit, annos 25. tantum ætatis agens[p]. Unde colligi poterit; Menachemo demum Israeliticum regnum obtinente, Uzziam senem in Judæa sacerdotium invadentem plaga illa affectum fuisse: contra Judæos, et eos secutum Procopium Gazæum[q], qui circa vigesimum quintum annum regis Uzziæ factum hoc existimant; ipso tempore terræ motus, qui diebus Uzziæ et Jeroboami contigit[r], quum Jeroboamo vivente Jothamum nondum natum fuisse appareat.	28	2	
	29	3	
	30	4	
	31	5	
	32	6	
	33	7	
	34	8	
3228. c. Ab æstate hujus anni, prima Græcorum chronologorum numeratur Olympias, qua Coræbus Eleus vicit stadio; Iphitea vero vigesima octava, ut ex Aristodemi Elei et Polybii scriptis ostendit Julius Africanus[s]. Atque hic apud Ethnicos temporis illud intervallum desinit, quod a doctissimo Varrone, in Censorini de	35	9	

[p] 2 Reg. cap. 15. ver. 5. 33. 2 Chron. cap. 26. ver. 21. et cap. 27. ver. 1. 8.

[q] In Esai. cap. 7.

[r] Amos, cap. 1. ver. 1. Zachar. cap. 11. ver. 5.

[s] In Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 37. et 216.

[q] 2 Reg. cap. 15. ver. 8. 13.

die natali libello, "quia in eo multa fabulosa referuntur," μυθικὸν nominatur: incipit illud, quod dicitur ἱστορικὸν, "quia res in eo gestæ veris historiis continentur."			
	36	10	
	37	11	
3232. *a.*	38	12. 1	Zacharias, filius Jeroboami, quartus et postremus ex stirpe Jehu, prout a Deo prædictum fuerat, regnavit anno trigesimo octavo Azariæ sive Uzziæ regis Judæ, sex mensium spatio[r].
r.	39		Post tempus vero illud semestre, a Shallumo filio Jabeshi interfectus est coram populo[s]: cujus mortem diræ illæ calamitates subsecutæ sunt, Amosi capite septimo prænunciatæ: "Desolabuntur excelsa Isaaci, et sanctuaria Israelis in solitudinem redigentur; quum insurrexero contra domum Jeroboami gladio."
d.			Shallum Jabeshi filius, anno trigesimo nono Uzziæ, regnavit mense unico[t].
			Menachem filius Gadi, e Thirza Samariam profectus, Shallumum occidit, Tiphsachum cum finibus suis percussit, et omnes prægnantes ejus diffidit[u]. A Severo Sulpicio, libro primo historiæ sacræ, Manes hic appellatur; eodem quo Manes vel Manichæus hæresiarcha nomine. Utriusque vero nomen paracletum sive consolatorem significat.
3233. *c.* Bocchoris Saites in Ægypto regnat annos[t] 44.	40	1	Dum autem per undecim fere menses, turbato rerum statu, de regni possessione Menachemus contendisset: suscitavit Deus spiritum Pulis regis Assyriæ ad in-

[t] African.

[r] 2 Reg. cap. 15. ver. 8. 12. cum cap. 10. ver. 30.
[s] Ibid. cap. 15. ver. 10.
[t] Ibid. ver. 13.
[u] Ibid. ver. 14. 16.

vadendam terram Israelis[x]. Hic Sardanapali videtur fuisse pater (ab eo Sardan-pul dicti; ut Merodach Babylonius a Baladane patre cognomentum Merodach-Baladan accepisse legitur[y],) Julio Africano Acracarnes, Eusebio Ocrazapes, Stephano Byzantino Cyndaraxes, Straboni, Arriano et Suidæ Anacyndaraxes, ab aliis[z] vero Anabaxares appellatus; consideratisque annis ab Africano et Eusebio hujus et filii imperio assignatis, atque ab initio Nabonasari (et quem cum eo conjunctum fuisse existimamus) Sardanapali exitu eisdem retro numeratis; hic ille ipse quoque fuisse videri posset, qui prædicatione Jonæ prophetæ ad resipiscentiam perductus fuerat. Ut hic etiam viri Ninivitæ surrexerint in judicio cum gente ista: et pœnitentem ethnicum excitaverit justus Deus, ad pœnam de impœnitente Israele reposcendam.

Dedit autem ei Menachem mille talenta argenti; ut esset adjumento sibi ad confirmandum regnum in manu ipsius[a]; quo a nonnullis refertur illud[b], "Cum videret Ephraim morbum suum, et Juda ulcus suum; abiit Ephraim ad Assyrium, misitque ad regem Jareb," sive regem, qui eum esset propugnaturus.

Menachemus in regno quod occupaverat ita confirmatus, regnare pacifice cœpit anno trigesimo nono desinente Azariæ sive

[x] 1 Chron. cap. 5. ver. 26. 2 Reg. cap. 15. ver. 19.

[y] Esai. cap. 39. ver. 1.

[z] Apud Athenæum, lib. 12. Dipnosophist.

[a] 2 Reg. cap. 15. ver. 19, 20.

[b] Hos. cap. 5. ver. 13.

			Uzziæ regis Judæ; et per 10. annos regnum obtinuit[c].
	41	2	
	42	3	
	43	4	
	44	5	Sardanapalus Assyriorum imperium annis 20. obtinet[d], qui in epitaphio, quod ex Clitarcho apud Athenæum[e], Strabonem[f] et Arrianum[g] legitur, duas Ciliciæ urbes, Anchialum et Tarsum, uno die condidisse dicitur.
	45	6	
	46	7	
	47	8	
	48	9	
3242. c. Achaz Jothami filius nascitur: siquidem 20. annorum fuit quum regnare inciperet[u]. Quia vero 16. tantum annis regnavit, et ipso moriente filius Ezechias dicitur fuisse 25. annorum; unde sequeretur filium habuisse Achazum, cum undecim tantum annos esset natus: ideo Tremellius Achazum 20. annos natum fuisse interpretatur, non cum ipse, sed cum pater Jotham regnare inciperet.	49	10	
3243. c.	50		Pekahja patri Menachemo defuncto succedit, anno quinquagesimo Azariæ sive Uzziæ regis Judæ: et regnavit biennio[h].
Halyattes senior, in Lydia regnavit annos 14[x].	5	2	
3245. c.	52		Pekah Remaliæ filius, interempto Samariæ Pekahja in palatio regio, regnavit pro eo annis 20. ab anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Judæ[i].
3246. c. Jubilæus decimus quartus: quo vidit Esaias gloriam Do-			

[u] 2 Reg. cap. 16. ver. 2. 2 Chron. cap. 28. ver. 1.
[x] Euseb. chronic.
[c] 2 Reg. cap. 15. ver. 17.
[d] Jul. African. et Euseb.
[e] Lib. 12.
[f] Lib. 14.
[g] De reb. Alexand. lib. 2.
[h] 2 Reg. cap. 15. ver. 23.
[i] 2 Reg. cap. 15. ver. 25. 27.

mini, sedentis in solio et stipati satellitio angelorum τρισάγιον accinentium; obdurato deinceps et occæcato magis ac magis populo Judaico, ne intelligeret verba prophetarum et converteretur et sanitas obveniret ei[y].

Contigit hæc visio anno quo mortuus est rex Uzzia[z]: cui in civitate Davidis et agro sepulchrali regum condito (sed seorsim ab aliis, quia leprosus erat) successit filius Jothamus anno secundo Pekæ regis Israelis; et 16. annis regnavit Hierosolymis[a]. 1 2

Hic pugnans contra regem Ammonitarum prævaluit: ita ut per triennium tributum illi penderent[b].

Sub eo, et duobus ejus successoribus, Mica Morasthites, simul cum Esaia et Hosea, propheticum suum munus obiit[c]. Sub eo etiam a Nahumo propheta subversionem Assyriorum et Ninives prædictam, et post 115. annos completam fuisse, Josephus[d] affirmat: quum et complemento tempus assignatum minime respondeat, et post decem tribuum deportationem Nahumum prophetavisse rectius sentiant alii; sive sub Hezekia, ut Hieronymo, sive sub finem regni Josiæ, ut Tremellio visum est.

2 3
3 4
4 5
5 6
6 7

[y] Esai. cap. 6. Joh. cap. 12. ver. 40, 41.
[z] Esai. cap. 6. ver. 1.
[a] 2 Reg. cap. 15. ver. 7. 32, 33. 2 Chron. cap. 26. ver. 23. et cap. 27. ver. 1. 8.
[b] 2 Chron. cap. 27. ver. 5.
[c] Mich. cap. 1. ver. 1.
[d] Lib. 9. antiquit. cap. 11. al. 12.

3252. *c.* Ezechias Achazi filius nascitur, ex matre Abia Zachariæ filia: siquidem 25. annorum fuit, quum regnare inciperet[e].	7	8	
	8	9	
3254.	9	10	Aradus (quæ in Phœnicia parva insula est, ut notat Mela, et "quantum patet, tota oppidum") et Cyzicus in Propontidis insula, conditæ[k]. Arbaces Mediæ præfectus, muliebrem Sardanapali mollitiem indignissime ferens, conjuratione cum Beleso Babylonio inita, Medorum, Persarum, Babyloniorum et Arabum quadringenta millia adversus eum eduxit. Qui tribus prœliis victus, in quarto, Bactrianorum copiis ad eum deficientibus, hostes noctu ex improviso oppressit, et castris exuit; cumque Sardanapalus uxoris fratri Salæmeni imperium castrense tradidisset; is a conjuratis bis prœlio victus, cum toto pene exercitu deletus est. Ninive obsidione cincta, Sardanapalus filios tres et filias duas magna cum gaza in Paphlagoniam ad Cottam præfectum mittit: et tabellariis per omnes regni provincias dimissis, militum delectus agit, et ad tolerandam obsidionem necessaria comparat[l].
	0		
3256. *c.* Roma, juxta Fabii Pictoris, Romanorum scriptorum antiquissimi, et ludorum secularium a veteribus Romanis observatorum rationes, paulo ante initium Olympiadis 8. in festo Palilitio, XII. Kalendas Maii, a Romulo condi cœpta est: licet Palilia Varroniana toto quinquennio Fabianis anteriora sint.	1	2	
Urbs[f] oritur (quis tunc hoc ulli credere posset?)			

[e] 2 Reg. cap. 18. ver. 2. 2 Chron. cap. 29. ver. 1.

[f] Ovid. Fast. lib. 4.

[k] Euseb. chron.

[l] Diodor. Sicul. lib. 2.

Victorem terris impositura pedem.

3257. 12 13 Anno obsidionis tertio, fluvius continuis imbribus excrescens Ninives partem inundavit, et murum ad stadia viginti dejecit. Sardanapalus, rogo in regia ingenti extructo, et se et regiam, cum concubinis, eunuchis et divitiis omnibus, incendio absumpsit. Conjurati per collapsam muri partem ingressi, urbem ceperunt, et Arbacem regem appellarunt[m]. Atque ita Assyriorum imperium destructum est: postquam a Nini initio superiorem Asiam annis 520. ut docet Herodotus[n], obtinuissent. Diviso igitur imperio:

Arbaces, Straboni Orbacus, Velleio Paterculo Pharnaces dictus, Medis suis ab Assyriorum jugo liberatis *αὐτονομίαν* reddidit: ut, in libro jam citato, confirmat Herodotus.

Belesis, in sacris literis[o] Baladan, Agathiæ[p] Belessus vel Beleussus, Nicolao Damasceno, in eclogis ab Henrico Valesio editis, Nanybrus, Hipparcho, Ptolemæo et Censorino Nabonasarus dictus, regnum Babyloniæ per annos 14. obtinuit. A meridie vero primi diei Thoth mensis Ægyptiaci, die videlicet Februarii vigesimo sexto, feria quarta, labente ante vulgarem nostram æram Christianam anno 747. Nabonasari epocham summo consensu deducunt omnes astronomi.

Meles in Lydia regnavit annos 12[q]. de quo videndus Herodotus,

Ninus junior Assyriorum regnum, ad proprios terminos reduc-

[q] Euseb. chron.

[m] Diodor. lib. 2. et Athenæus lib. 12. ex Ctesia.

[n] In libro 1. cap. 95.

[o] Esai. cap. 39. ver. 1. et 2 Reg. cap. 20. ver. 12.

[p] Lib. 2. hist. ex Bione et Alexandro Polyhistore.

libro primo, capite octogesimo quarto.

tum, monarchia in Sardanapalo jam extincta, annis 19. obtinuit: ut ex Castore Rhodio (qui amplis voluminibus τὰ χρονικὰ ἀγνοήματα enarravit) in Græco suo chronico refert Eusebius. Qui melioris auspicii causa primi Assyriaci imperii conditoris nomen assumpsisse sibi videtur: propria appellatione in Æliano[q] Thilgamus, in sacris literis Thilgath-Pilneeser[r] et Tiglath-Pileser nuncupatus[s].

13 14
14 15
15 16
16 17
18

3262. *c.* Achaz patri Jothamo succedens anno decimo septimo desinente Pekæ filii Remaliæ, 16. annis regnavit Hierosolymis[h].

Quum sub finem regni Jothami cœpisset Deus immittere in Judam Rezinem regem Syriæ et Pekam Remaliæ filium[i]: audito jam adventus eorum rumore, domus David cum populo contremuit; præsentissimum sibi excidium imminere metuens. Regi Achazo consternato Deus, per Esaiam prophetam, ipsius liberationem et hostium interitum denunciat. Liberationis signum (optionem illud eligendi sibi ultro oblatam rege incredulo repudiante) promissionem dat de virgine Immanuelem paritura: qui et personæ ratione futurus esset θεάνθρωπος, Deus nobiscum, sive in carne nostra habitans; et officii quoque, quo, ut unicus mediator Dei et hominum[k], effecturus erat ut esset nobiscum Deus[l] placatus et propitius, adeoque auxilium in angustiis præsen-

[h] 2 Reg. cap. 16. ver. 1, 2. 2 Chron. cap. 28. ver. 1.
[i] 2 Reg. cap. 15. ver. 37.
[k] 1 Tim. cap. 2. ver. 5.
[l] Esai. cap. 8. ver. 10.

[q] Lib. 12. hist. animal. cap. 21.
[r] 1 Chron. cap. 5. ver. 6. 26. 2 Chron. cap. 28. ver. 20.
[s] 2 Reg. cap. 15. ver. 29. cap. 16. ver. 7. 10.

tissimum[m]. Quod quidem documentum præsenti negotio erat accommodatissimum: tum quia in Christo omnes promissiones Dei sunt Etiam et Amen[n], in ipso et propter ipsum communiter implendæ; tum quod Judæa speciali quodam privilegio terra esset Immanuelis[o]; in qua, quod ad carnem attinet, non solum ex Judæis esset ille oriturus[p], sed etiam ex domo Davidis, et quidem, juxta Jacobi vaticinium[q], prius quam sceptrum recederet a Juda, id est, Judæa respublica esse desineret regio gubernata imperio. Unde metuendus non esset hoc tempore vel domus Davidicæ vel gentis Judaicæ interitus; qualem post annos 65. gentem Ephraimiticam passuram fuisse paulo ante propheta prædixerat[r].

Adversariorum vero regum jamjam imminentem occasum præmonstrare jussus est propheta, producto in medium Shear-jashubo filio; quem (post prolatum de virgine θεοτόκῳ grande illud oraculum, digito vel gestu aliquo alio demonstratum) butyro et melle in tenella sua ætate nutriendum fore diceret, donec ad eam adolesceret qua discrimen posset dignoscere inter bonum et malum: ante illud enim tempus, utrumque regem tollendum esse e terra sua[s]. Cumque eodem tempore accideret, ut Esaiæ alium filiolum pareret uxor prophetissa; mandato Dei, nomen illi est impositum, Maher-shalal-hash-baz: quod accelerando præ-

[m] Psalm. 46. ver. 1, 2. 7. cum Rom. cap. 8. ver. 31, 32.
[n] 2 Cor. cap. 1. ver. 20.
[o] Esai. cap. 8. ver. 8.
[p] Rom. cap. 9. ver. 5.
[q] Genes. cap. 49. ver. 10.
[r] Esai. cap. 7. ver. 8.
[s] Ibid. ver. 3. 15, 16.

dam festinaret diripiens Assyrius; Syros et Israelitas deprædaturus, antequam proferre nosceret puer ille, Pater mi aut Mater mea. Atque ita prophetæ quoque filii in signa et ostenta apud Israelitas a Deo constituti sunt[t].

Post editas has prophetias, Rezin et Peka junctis viribus ascenderunt ad oppugnanda Hierosolyma: ubi obsederunt Achazum, sed, uti prædictum fuerat, non potuerunt debellare[u].

Impius Achaz, a præsenti ereptus periculo, Deum liberatorem deseruit. Ambulavit enim in viis regum Israelis, Baaliticam idololatriam amplexatus est, adolevit in valle filii Hinnomi et filium suum transmisit per ignem; sacrificavitque in excelsis, et in collibus, et sub omni arbore virente[w].

3263. *c.* Deserens Deum Achazus, a Deo desertus est. Unde reversi ad eum Rezin et Peka, separatis copiis eum debellarunt, quod conjunctis prius efficere non valuerunt. Tradidit enim Deus in manum tum regis Syrorum, qui percutientes eum captivam in Damascum abduxerunt ab eo multitudinem magnam; tum regis Israelis, qui percussit eum percussione magna[x].

Eodem tempore Rezin Elatham (quam Judæ recuperaverat et ædificaverat rex Azarias sive Uzzias[z], avertit ad Syros: qui ibi deinceps habitaverunt[a].

2 19 Interfecit Peka ex Judæis 120. millia die uno, omnes robustos. Interfecit quoque Zicri potens Ephraimita Maaseiam regis filium, et Azrikamum antecessorem domus ejus, atque Elkanam secundum a rege. Et captivos ducebant Israelitæ ex Juda et Hierosolymis ducenta millia mulierum, puerorum et puellarum, multamque prædam diripiebant ex eis; deducebantque ista spolia in Samariam. Verum, interponente se Dei propheta Odedo, derelinquerunt multitudinem illam captivam et prædam suam ante principes et totam congregationem: qui captivos il-

[t] Esai. cap. 8. ver. 3, 4. 18.
[u] Esai. cap. 7. ver. 1. 7. 2 Reg. cap. 16. ver. 5.
[w] 2 Chron. cap. 28. ver. 2, 3, 4. 2 Reg. cap. 16. ver. 3, 4.
[x] 2 Chron. cap. 28. ver. 5.
[z] 2 Reg. cap. 14. ver. 22. 2 Chron. cap. 26. ver. 2.
[a] 2 Reg. cap. 16. ver. 6.

los, humanissime tractatos, deduxerunt Jerichuntem ad fratres ipsorum[s].

3264. *c.* Edomæi percusserunt Judam, et abduxerunt captivos: Philistæi quoque, quos, Dei auxilio fretus, rex Uzzias prius domuerat[b], irruerunt in civitates depressi agri et meridianas Judæ, et habitaverunt in eis. Deprimebat enim Dominus Judam propter Achazum: quia abstraxerat Judam, ut omnino prævaricaretur contra Dominum[c].

3 20

Accipiens Achaz aurum et argentum, quod inveniebatur in domo Domini et in thesauris domus regiæ, misit ad Tiglath-pileserum regem Assyriæ munus: orans, ut e manu regis Syriæ et Israelis ipsum servaret. Cui ille auscultans, Damascum cepit et incolas ejus in Kirum deportavit, Syriæ vero regem Rezinem morte affecit[d]: completa prophetia, tum Esaiæ[e], tum Amosi; qui Damasceni regni excidium hoc longe ante ita prædixerat: "Immittam[f] ignem in domum Hazaelis, qui consumet palatia Benhadadi: et confringam vectem Damasci, exscindamque habitatorem e convalle Avenis, et tenentem sceptrum e domo Edenis; migrabuntque populus Syriæ in Kirum, ait Dominus." Atque ita regnum Damascenum, et cum eo Hamathæ (cujus ut tum maxime

Achazo implorante auxilium regum[t] Assyriæ, adversus Pekam ascendens Tiglath-pileser, populum Gileadis sive Perææ, Reubenitas videlicet, Gaditas et dimidiatam tribum Manassis, abduxit in Chalacum, Chaborem, Haram et Nehar-gozanem: deinde, transmisso Jordane, Galilæam occupavit; ejusque incolas, cum Naphthalitis omnibus (quos clades a Benhadado prius accepta reliquos fecerat) deportavit in Assyriam[u].

[b] 2 Chron. cap. 26. ver. 6, 7.
[c] Ibid. cap. 28. ver. 17, 18, 19.
[d] 2 Reg. cap. 16. ver. 7, 8, 9.
[e] Ibid. cap. 7. ver. 16. et cap. 8. ver. 4. et cap. 9. ver. 11.
[f] Amos. cap. 1. ver. 4, 5.

[s] 2 Chron. cap. 28.
[t] Sic enim in 1 Chron. cap. 28. ver. 16. pluraliter nominantur; numeri enallage usitata, Psal. 105. ver. 30. Jerem. cap. 19. ver. 3. cap. 25. ver. 22. 3 Esd. cap. 1. ver. 52.
[u] 1 Chron. cap. 5. ver. 26. et 2 Reg. cap. 15. ver. 29. ex quo cum 1 Reg. cap. 15. ver. 20. comparato, exponendus videtur locus Esai. cap. 9. ver. 1.

florentis, mentio fit Amosi capite sexto, versu secundo) et Arpadi[g], in Rezone cœptum[h], in Rezine finitum est: quod per decem generationes continuatum fuisse, Nicolaus Damascenus[i] affirmat. Vide supra ad annum mundi 2960.

Profectus vero Achaz obviam Tiglath-pilesero Damascum, ut congratularetur ei de victoria; formam magni altaris, quod ibi viderat, ad Uriam sacerdotem misit, ut illi consimile extrueret sibi Hierosolymis. In quo, domum reversus, sacrificavit ipse; omniaque holocausta populi offerri mandavit: altari æneo longius amoto ab anteriore parte domus, ne esset inter suum altare et domum Domini[k].

3265. c. Postquam Achaz servum se effecisset regis Assyrii[l], et regnum suum tributarium illi reddidisset: plus tamen detrimenti quam adjumenti ab eo accepit[m]; id quod allegoria illa propheta Achazo paulo ante significaverat: "Abradet Dominus novacula mercenaria, transfluviali, rege Assyriæ, pilum capitis et pedum; etiamque barbam ipsam consumet[n]." Quare et accessum extimum, quo a domo regis ad templum Domini ibatur, amovit Achaz, "metu regis Assyriæ[o]:" a vi nimirum illius (ut interpretatur Tremellius) sibi metuens; ne forte per illum

4 | 1

Hosea filius Elæ, interfecto Peka Remaliæ filio, regnum invasit, anno vigesimo ex quo Jotham in Juda regnare cœpit[w], id est, quarto regni Achazi. Turbis tamen et seditionibus intervenientibus regno statim potiri non poterat. Republica ad anarchiam quandam, per novem annorum spatium recidente.

[g] Jerem. cap. 49. ver. 23. Esai. cap. 10. ver. 9. cap. 36. ver. 19. et cap. 37. ver. 12, 13.
[h] 1 Reg. cap. 11. ver. 23, 24.
[i] Apud Josephum, lib. 7. antiquit. cap. 6.
[k] 2 Reg. cap. 16.
[l] 2 Reg. cap. 16. ver. 7. cum cap. 18. ver. 7.
[m] 2 Chron. cap. 28. ver. 20, 21.
[n] Esai. cap. 7. ver. 20.
[o] 2 Reg. cap. 16. ver. 18.
[w] 2 Reg. cap. 15. ver. 30.

accessum in regiam irrumperet. Et tamen augustiæ suæ tempore, magis ac magis pergebat ille prævaricari adversus Dominum[p].			
	5	2	
	6	3	
	7	4	
3269. Candaules, Græcis, teste Herodoto, Myrsilus dictus; Myrsi filius, Heraclidarum postremus, in Lydia regnavit annos[q] 17.	8	5	
	9	6	
3271. Nadius, sive Nabius, נביא, apud Babylonios regnat, annos duos[r].	10	7	
	11	8	
3273. Chinzirus et Porus, apud Babylonios regnant, annos quinque[s].	12	9	
3274. *c.*	13	1	Hosea, turbis domesticis compositis, regno tandem potius est, anno desinente duodecimo Achazi regis Judæ[x].
3276. *b.*	14	2	Tiglath-pilesero, sive Nino juniori, postquam 19. annis, ut ex Castore notatum est, regnavisset, successit in regno Assyriaco Salmanasar; Enemassarus in Græco
	15	3	Tobia dictus; Shalman is esse videtur, qui Hoseæ capite decimo, versu decimo quarto, domum Arbeli (Darii clade postea nobilis) vastavisse dicitur die belli; Arbelitida videlicet, regionem Assyriæ infra Arpadum. Contra Hoseam quoque regem Israelis ascendit Salmanasar; fecitque eum servum sibi et tributarium[y].
3277. *c.* Achaz, postremo regni sui anno filium Ezekiam principatus fecit consortem: qui inde, a tertio anno desinente Hoseæ regis Israelis, 29. annis regnavit Hierosolymis[t].	1. 16	4	Sabacon Æthiops captum in bello Bocchorim vivum cremavit, ejusque loco in Ægypto regnavit annos octo[z].

[p] 2 Chron. cap. 28. ver. 22.
[q] Euseb. chron.
[r] Ptolem. in reg. canone.
[s] Id. ibid.
[t] 2 Reg. cap. 18. ver. 1, 2.
[x] 2 Reg. cap. 17. ver. 1.
[y] 2 Reg. cap. 17. ver. 3.
[z] African.

3278. *a.* Jugæus, sive Ilulæus, apud Babylonios regnat, annos quinque[u].

b. Quo anno mortuus est rex Achaz, Esaias Philistæis, partem Judææ inique possidentibus, (ut supra, ad annum mundi 3264. dictum) excidium denunciavit[w]; similemque calamitatem Moabitis intra tres annos obventuram prædixit[x]; de quorum vaticiniorum complemento, videnda quæ ad annum mundi 3280. et 3284. deinceps annotabuntur,

Mortuus Achaz, sepultus est in civitate Davidis[y]: sed non in sepulchris regum[z].

c. Patre mortuo, Ezekias jam liber, anno primo regni sui, ad finem vergente, mense primo (Abib scilicet) aperuit fores Domini, quas impius pater occluserat[a]: et sacerdotibus ac Levitis ipsorum sanctificationem, templique purgationem imperavit[b].

Illi, hoc mandato animati, mensis primi die primo, Aprilis 21. in ipso Sabbato, sanctificaverunt se, veneruntque secundum præceptum regis ad purgandum domum Domini; et die octavo ejusdem mensis, Aprilis 28. die item Sabbati, ingressi porticum templi, sanctificaverunt domum Domini diebus octo: ita ut die sextodecimo mensis primi, Maii sexto, feria prima, absolverint[c].

Mane igitur surgens rex Ezekias, Maii septimo, feria secunda, congregavit præfectos civitati, et

[u] Ptol. reg. canon.
[w] Esai. cap. 14. a vers. 28. ad fin.
[x] Esai. cap. 15. ver. 1. ad cap. 16. ver. 14.
[y] 2 Reg. cap. 16. ver. 20.
[z] 2 Chron. cap. 28. ver. 27.
[a] 2 Chron. cap. 28. ver. 24.
[b] 2 Chron. cap. 29. ver. 3, 4.
[c] 2 Chron. ver. 15. 17.

ascendit in domum Domini: in qua, cum populo, per sacerdotes et Levitas multa sacrificia in altari Domini magna cum lætitia obtulit[d].

Quia vero Pascha celebrari non poterat tempore eodem quo conventus fuerat habitus et purgatio instituta; quum sacerdotes non sanctificassent se ad sufficientem numerum, et populus non congregasset se Hierosolymam, ex lege Numerorum capite nono, versu decimo, indictum est Pascha in mensem secundum. Edicto igitur promulgato per totum Israelem a Beersheba Danem usque, non Judæi solum sed etiam ex tribubus Asheris, Manassis et Zebulunis nonnulli (reliquis Israelitis invitationem deridentibus) Hierosolymam congregati sunt. Ubi, idololatricis altaribus et aris thurariis prius amotis atque in Kidronis torrentem projectis, jugularunt Pascha 14. die mensis secundi, Junii tertio, feria prima, deinde festum azymorum celebrabant septem diebus, offerentes sacrificia eucharistica et confitentes Deo majorum suorum: quibus, ad testandum gratum erga Deum animum, et alios septem dies addixerunt; quos celebrarunt cum lætitia[e].

Quum autem absolvissent omnia ista, egressi sunt omnes Israelitæ qui præsentes fuerant sub finem mensis secundi, per civitates Judæ: et fregerunt statuas, et succiderunt lucos, destruxeruntque excelsa ac altaria e toto Juda et Benjamine, etiam per Ephraimum et Manassem, usque dum absolvissent. Deinde reversi sunt omnes Israelitæ, quisque in possessionem suam per civitates suas[f].

[d] 2 Chron. cap. 29. ver. 20—36.
[e] 2 Chron. cap. 30. ver. 23.
[f] 2 Chron. cap. 31. ver. 1.

Ezekias vero contudit etiam serpentem æneum quem fecerat Moses[g], eo quod usque ad dies illos Israelitæ adolerent ei; et per diminutionem ac contemptum Nechushtan, quasi ænulum, vocavit[h]. Idemque sacerdotes ac Levitas in suis muneribus et distributionibus restituens, de cibario eorum prospexit; revocata primitiarum decimarumque lege[i]. Unde			
Mense tertio primitiæ et decimæ deferri, et apud sacerdotes acervatim deponi, cœptæ sunt[k].			
3279. *a.* Mense septimo, quo collecta fructuum totius anni absolvitur[l]; oblatio primitiarum et decimarum absoluta est[m], iisque distribuendis curatores ab Ezekia præfecti sunt[n].			
b.	3	6	Hosea, communicato cum Soo rege Ægypti consilio, annuum quod mittere solebat tributum Salmanasaro recusavit[a], qui Sous vel Sua, ut eum appellat Hieronymus, non alius esse videtur quam Sabacon Æthiops, 25. Ægyptiorum dynastiæ, quem Æthiopum fuisse retulit Manetho, primus (de quo supra, ad annum mundi 3277.). Unde, Æthiopibus confœderatum Hoseam Chrysostomus[b], et "regem Æthiopum, qui tum Ægyptum obtinebat, in auxilium eum accersivisse," libro primo sacræ historiæ narrat Severus Sulpicius.
3280. *b.*	4	7	Salmanasar, comperta Hoseæ conspiratione, primum quidem Moabitarum agrum occupavit, ne quid a tergo relinqueret quod sibi damnosum esset aut copiis suis: duabus summis illius civitatibus,

[g] Num. cap. 21. ver. 9.
[h] 2 Reg. cap. 18. ver. 4.
[i] 2 Chron. cap. 31.
[k] 2 Chron. cap. 31. ver. 5, 6, 7.
[l] Exod. cap. 23. ver. 16.
[m] Exod. cap. 23. ver. 16.
[n] 2 Chron. cap. 31.

[a] 2 Reg. cap. 17. ver. 4.
[b] In Johann. homil. 30.

Are et Kir-hareseth, excisis; juxta Esaiæ vaticinium, anno ante eventum tertio prædictum[c]. Deinde totum regnum Israeliticum pervasit: et ascendens contra Samariam, anno quarto Ezekiæ et septimo Hoseæ, utroque ineunte, obsedit eam tribus annis[d].

5	8
6	9

3283. Mardocempadus in Babylonia regnare cœpit, post initium Nabonasari annis 26. post exitum 12; ut ex Ptolemæi regum [canone intelligimus. Ab Esaia propheta Merodac Baladan filius Baladan nominatur[o]: utpote Belesis, sive Nabonasari, vel filius vel (notissimo Hebraismo) nepos. Anno ejus primo lunam Babylone defecisse notat idem Ptolemæus anno 27. Nabonasari, die 29. Thoth mensis Ægyptiaci; sub finem videlicet diei 19. nostri Martii, horis duabus cum dimidio ante mediam noctem.

Sub finem anni tertii obsidionis, regnique Ezekiæ sexti et Hoseæ noni, Samariam cepit Salmanasar: et deportavit Israelitas in ditionem suam; collocavitque in Chalaco, Chabore, Nehar-gozane, (quo Perææ incolas, sive duas tribus et dimidiam trans Jordanem, prius transtulerat Tiglath-pileser[e];) et in civitatibus Mediæ[f]. Ἀναρχία enim, quæ ante regiam potestatem Dejoci traditam apud Medos obtinuit, opportunitatem Assyrio ministraverat ad civitates eorum occupandas. Unde Tobit, sive Tobias senior, qui se hoc tempore, cum Anna uxore et Tobia filio et contribulibus suis Naphthalitis in regionem Assyriorum abductum, et Salmanasaris obsonatorem sive annonæ curatorem constitutum ibi fuisse dicit, in Mediam profectum se fuisse addit, et in primaria ejus civitate Rages apud Gabelum, agnatum suum, et e deportatis unum, decem argenti talenta deposuisse[g]. Atque hic finis fuit regni Israelitici; postquam 254. annis stetisset, a regno Judæ sejunctum.

[o] Esai. cap. 39. ver. 1.
[p] Syntaxeos mag. lib. 4. cap. 6.

[c] Esai. cap. 16. ver. 1. et ult. cum notis Tremellii.
[d] 2 Reg. cap. 17. ver. 4, 5. et cap. 18. ver. 9.
[e] 1 Chron. cap. 5. ver. 26.
[f] 2 Reg. cap. 17. ver. 6. et cap. 18. ver. 10, 11.
[g] Tob. cap. 1.

3284. *d.* Anno secundo Mardocempadi, sive Merodaci, altera lunaris eclipsis Babylone conspecta est anno Nabonasari 28. mensis Thoth die 18. media nocte; ineunte videlicet Martii Juliani die nono, feria septima, et post dies 176. cum horis 20. et dimidia, eclipsis lunæ tertia; 15. die mensis Phamenoth, sub finem primi diei Septembris, feriæ primæ, tribus horis et dimidia ante mediam noctem[a].

3285. Sevechus Æthiops, Sabaconis filius, in Ægypto regnat annos quatuordecim[b]. Videtur Sethos esse Vulcani sacerdos: de quo Herodotus, libro secundo, capite 141.

3286. Candaules, uxorem satelliti suo Gygi Dascyli filio immodeste spectandam exhibens, ab eo, ipsa uxore ad id incitante, obtruncatus est: qui ejus non uxore solum, sed simul etiam cum ea regno Lydiaco deinde potitus est. Cujus rei meminit Archilochus Parius, qui per idem tempus fuit, in Iambo trimetro. Ita ab Heraclidis Lydorum regnum ad Mermnadas est translatum: in quorum familia per annos 170. mansit; ex quibus 38. in regno exegit ipse Gyges[c]. Servilis eum conditionis fuisse, illa Crœsi abnepotis ipsius verba apud Xenophontem[d] arguunt: "Τῶν ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον βασιλέυσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι. Ex majoribus meis eum qui primus regno potitus est, audio simul et regnum et libertatem esse consecutum." Et regiarum pecudum pastorem fuisse, in libro secundo de republica, affirmat Plato. Ejus nomen in orientalium dialecto גוג, Gug vel Gog, dictum fuisse videtur.

3287. Gyges, regnum adeptus, Delphos donaria non pauca misit, arma Mileto et Smyrnæ intulit, urbemque Colophonem vi cepit[e].

Elulæus Tyriorum rex deficientes Gittæos, cum classe eo profectus, sub imperium suum retraxit. Contra hos misso exercitu, Salmanasar Assyriorum rex Phœnicen

[a] Ptolem. lib. 4. magnæ syntax. cap. 6. et 7.
[b] African.
[c] Herodot. lib. 1. cap. 2.
[d] Institut. Cyri, lib. 7.
[e] Herodot. lib. 1. cap. 14.

totam invasit: facta deinde pace, cum copiis domum reversus est. Paulo post, Sidon et Ace, Ptolemais postea appellata, et Palætyrus, cum multis urbibus aliis, a Tyriis ad Assyriorum regem defecerunt. Et cum soli Tyrii facere ejus imperata detrectarent, reversus est contra eos; Phœnicibus naves 60. (vel 70. ut apud Rufinum legitur) illi exhibentibus et remiges octingentos. Quibus occurrentes Tyrii cum duodecim navibus, disjecta hostili classe, quingentos ex ea captivos abduxerunt: quo facinore non mediocrem rei navalis gloriam sibi comparaverunt. Revertens autem rex Assyrius, custodes ad fluvium et aquæ ductus disposuit, qui aquari Tyrios prohiberent: quod cum per continuos quinque annos fieret, coacti sunt effossis puteis inde se sustentare. Hæc Menander Ephesius in suis chronicis, ex Tyriorum annalibus in Græcam linguam translatis, a Josepho[f] citatus; ubi, pro Elulæo, in Rufino vetere Latino interprete Hylyseus legitur: unde Scaligero rex ille Tyriorum Elisæus dictus fuisse videtur; cui tamen in eo non assentior, quod Cyprios a Menandro Κιτταίους hic vocari asserit; cum Γιτταίων nomine Gittæ sive Gathi incolas, ille potius intellexerit; ea appellatione in sacris literis satis notos[g]. Quos etiam, ipsius hujus Elulæi sive Elisæi tempore, ab Ezekia rege Judæ subactos postea fuisse, ex Josepho colligi posse videtur: qui eum Palæstinæ bellum intulisse, et parta victoria omnes eorum urbes a Gitta usque Gazam suæ ditioni adjecisse scribit, libri antiquitatum noni capite penultimo. Sicut percussos ab eo fuisse Philistæos, usque Gazam et terminos ejus[h], extra omnem positum est controversiam. Adversus Tyrios vero, opibus et successibus suis hoc tempore insolescentes, edita est prophetia Esaiæ capite vigesimo tertio, versu primo.

Postquam vero mortuus est Salmanasar, regnavit filius ejus Senacheribus pro eo[i], quem Herodotus, libro secundo, et Arabum et Assyriorum regem appellat: forte quod

[f] Lib. 9. antiqu. cap. ult.

[g] 2 Sam. cap. 15. ver. 18. et cap. 21. ver. 19. collat. cum 1 Sam. cap. 17 ver. 4.

[h] 2 Reg. cap. 18. ver. 8.

[i] Tobi. cap. 1. ver. 18.

Assyrii, cum Perea sive terra Gileadis, et Hamatha sive Iturea, contiguam etiam Arabiam vel Petræam vel Desertam tunc possiderent. Ivvam certe sive Avam, quam vel a se vel a majoribus suis subactam fuisse Senacheribus jactitat[k], regionem Arabiæ Desertæ fuisse, Franciscus Junius asserit[l]. Et Esaias propheta, calamitatem quam sub Salmanasare Moabitæ passuri essent (de qua supra, ad annum mundi 3278. et 3280.) prædicens, quæcunque illi recondidissent, ea in vallem Arabum Assyrios exportaturos fuisse denunciat. Berosus in Chaldaica sua historia[m] et apud Assyrios regnavisse Senacheribum scripsit, et totam Asiam atque Ægyptum bello infestavisse.

3291. *c.* Toto vero triennio gestum ab eo fuisse bellum Ægyptiacum, et cum eo conjunctum Palæstinum, ex Esaiæ capite vigesimo colligimus: in quo propheta, deposito cilicio (id est, vestimento suo prophetico villoso, ut Zachariæ capite decimo tertio, versu quarto) a lumbis suis, et calceamento de pede suo, ita nudatus et discalceatus triennio incedere jussus est; in "signum et ostentum contra Ægyptios et contra Æthiopas:" quod eo temporis spatio confecto, similem in modum superiore vestimento nudati et discalceati in captivitatem abducerentur a rege Assyriæ; quod quidem mandatum Esaias accepisse dicitur, "Anno[n] quo Tarthan, mittente eum Sargone rege Assyriæ, oppugnavit Ashdodum et cepit eam." Ubi per Sargonem intelligendus est ipse Senacheribus; inter cujus etiam duces, Tartanem[o] numeratum legimus: per Ashdodum celebris illa Azotus, urbs Philistæorum; quos ab Ezekia subjugatos fuisse ex 2 Reg. cap. XVIII. ver. 8. et Josepho supra audivimus.

Quum autem jugum regis Assyriæ excussisset Ezekias, quod pater Achaz receperat, et servire illi recusasset[p]; anno ejusdem decimo quarto ad finem vergente, Senacheribus regnum Judæ invadens, contra civitates ejus munitas castra posuit, et earum non paucas occupavit[q]. Et cum de Hierosolyma quoque oppugnanda cogitare eum

[k] 2 Reg. cap. 18. ver. 34. cap. 19. ver. 13. et Esai. cap. 37. ver. 13.
[l] In 2 Reg. cap. 17. ver. 24.
[m] Apud Josephum, lib. 10. cap. 1.
[n] Esai. cap. 20. ver. 1.
[o] 2 Reg. cap. 18. ver. 17.
[p] 2 Reg. cap. 17. ver. 7.
[q] Esai. cap. 36. ver. 1. 2 Reg. cap. 18. ver. 13. 2 Chron. cap. 32. ver. 1.

Ezekias animadverteret, inito cum dynastis suis consilio, obturandos curavit omnes fontes qui erant extra civitatem, et alveum aquæ Gichonis superiorem inundantem per medium regionis: deinde totum murum illum sub Amasia a Joaso rege Israelis perruptum, et foris murum alterum extruxit, et confirmavit munitionem domus Davidis, paravitque missilia copiose et scuta. Et imposuit præfectos militares populo: congregatisque eis ad se in plateam portæ civitatis, gravissima oratione, adversus metum regis Assyriæ et exercitus ejus illos confirmavit[s].

Diebus illis, Ezekias ex lethali ulcere decumbens, post mortem prius per Esaiam prophetam illi denunciatam, fusis ad Deum precibus sanitatem et prorogationem regni in quindecim annos obtinuit[t]. Unde scriptam a se oden ille edidit: in qua primum ægritudinem et perturbationem animi sui in morbo orationemque ad Deum exponit; deinde beneficium acceptum narrat, postremo fidem in Deum profitetur et gratias ei immortales spondet[u]. In sacra quidem Scriptura post Senacheribi cædem historia hæc proponitur: sed generali tantum temporis notatione adjecta: *In illis diebus*; nam ante mortem illius eam contigisse, verba illa evincunt: "Addam diebus tuis quindecim annos; et e manu regis Assyriæ eripiam te et civitatem hanc, protegamque civitatem hanc[w]." Quod si ex 29. annis, quibus regnavit Ezekias, subducamus istos 15: in fine anni regni ejus 14. factum hoc fuisse comperiemus.

Signum vero salutis recuperandæ Ezekiæ postulanti a Deo indultum, fuit mirabilis illa umbræ solaris in gradibus Achazi reductio: de qua legimus: "Ecce[x] ego reverti faciam umbram linearum, per quam descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reversus est sol decem lineis per gradus quos descenderat." Ita

[s] 2 Chron. cap. 32. ver. 2—8. 30.

[t] Esai. cap. 38. ver. 1—5. 21. 2 Reg. cap. 20. ver. 1—7. 2 Chron. cap. 32. ver. 24.

[u] Esai. cap. 38. ver. 9—20.

[w] Esai. cap. 38. ver. 5, 6. 2 Reg. cap. 20. ver. 6.

[x] Esai. cap. 38. ver. 8.

enim vertit Hieronymus: Hebræam vocem מעלות, quam Jonathan Chaldæus paraphrastas אבן־שעוא lapidem horarum interpretatus est, per lineas et horologium reddens. In commentario tamen ad hunc locum, Hebraice gradus haberi notat: quod etiam in 2 Reg. cap. XX. ver. 9. sic expressit: "Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus?" Neque negligenda est, hisce longe antiquior, interpretatio Græca, quæ βαθμῶν et ἀναβαθμῶν vocibus hic usurpatis, non alios quam scalarum ab Achazo extructarum gradus in historia hac accipiendos esse innuit; quum ante captivitatem Babylonicam horarum usum apud Hebræos receptum fuisse, ostendi non possit: et Gnomonis horarii inventionem posterioribus Græcis, Anaximandro vel Anaximeni, (ut ad annum mundi 3457. postea videbitur) attribuant alii; quod tamen a Babyloniis illos accepisse, confirmat Herodoti ille locus[z]: "Πόλον, καὶ γνώμονα, καὶ τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον Ἕλληνες. Polum, et gnomonem, et duodecim diei partes, a Babyloniis Græci didicerunt."

Ad solis autem regressum quod attinet[a]: quemadmodum ad preces Josuæ sole stante, simul etiam luna stetisse dicitur[b]; ita hic et lunam et reliquam cœlestem machinam una cum sole retroactam esse apparet, tantumque nocti detractum, quantum diei fuit additum. Licet enim in partibus τοῦ νυχθημέρου sive diei civilis anomalia extiterit admiranda: ita tamen divina providentia eam fuisse temperatam, ut constans et sibi perpetuo similis cœlestium corporum motus nullum inde detrimentum caperet, tres illæ lunares eclipses ex Ptolemæo a nobis paulo superius propositæ fidem faciunt; quarum calculus, a nostris temporibus retro supputatus, idem nobis tempus exhibet quod a Chaldæis fuerat annotatum, perinde ac si nullus ejusmodi retrogradus solis motus omnino intervenisset.

Ineunte Ezekiæ anno regni (jam cum vita redintegrati) decimo quinto, Merodac sive Berodac Baladan, filius Baladanis, rex Babyloniæ legatos ad eum cum muneribus

[z] Libro 2. cap. 109.

[a] Esai. cap. 38. ver. 8. Ecclesiastic. cap. 48. ver. 26.

[b] Josu. cap. 10. ver. 12, 13.

misit, ut de prodigio illo, solis regressu, inquirerent, quod fuerat in terra. Quibus cum superbe thesauros suos ostentaret Ezekias: de futura deportatione Babylonica ita eum Deus per Esaiam præmonuit: "Ecce dies venturi sunt, quibus deportabitur quicquid est domi tuæ, et quod recondiderunt majores tui usque in diem hunc, in Babyloniam: non relinquetur quicquam, ait Dominus." De filiorum quoque, quum nondum filium natum ille haberet, captivitate similiter adjiciens: "De[c] filiis etiam tuis qui prodibunt ex te, quos geniturus es, assument; ut sint eunuchi (vel aulici) in palatio regis Babyloniæ." Sed quum se depressisset Ezekias pro elatione animi sui, ipse et habitatores Hierosolymorum; non obvenit eis fervens ira Domini diebus Ezekiæ[d].

Mica quoque Morasthites temporibus Ezekiæ populo prophetabat; "Sionem ut agrum arandam, et Hierosolyma in acervos abitura, et montem ipsius domus Domini in excelsa silvosa." Sed rex Ezechias et totus populus Judæ, reveritus Dominum, faciem ejus deprecatus est: pœnituitque Dominum illius mali quod elocutus fuerat contra eos[e].

3292. Astacum in Bythinia a Megarensibus fuisse conditam, ineunte Olympiade XVII. refert Memnon[f].

Senacheribum cum magnis copiis invasisse Ægyptum, et cum rege Sethone Vulcani sacerdote (homine ignavissimo, et ob pietatem vel impiam superstitionem potius erga Deastrum suum tantum celebri) bellum ibi gessisse[g] narrat Herodotus: ubi et imaginem illius lapideam in templo Vulcani suo adhuc tempore conspectam fuisse addit, manu murem tenentem, atque hæc per literas dicentem; "In me quis intuens, pius esto." Quod hieroglyphicum in gentis et in ordinis quoque sui honorem Ægyptii hierophantæ ita sunt interpretati: ac si pietate sua et precibus ad Deum suum fusis Setho, rex idem et

[c] Esai. cap. 39. 2 Reg. cap. 20. ver. 12—19.
[d] 2 Chron. cap. 32. ver. 25, 26. 31.
[e] Mica. cap. 3. ver. 12. Jer. cap. 26. ver. 18, 19.
[f] In bibliotheca Photii, pag. 374.
[g] Hist. lib. 2. cap. 141.

sacerdos, hoc consecutus fuisset; ut Pelusii, in ipso Ægypti ingressu, habenas et scutorum lora inimici exercitus muribus nocte exedentibus, postera die armis exuti fugere omnes coacti fuerint, pluribus suorum amissis. Quicquid vero Pelusii contigerit; ad partes Ægypti interiores perrexisse Assyrios, et captivam inde multitudinem secum abduxisse, firmior sermo propheticus nos edocet.

In hac expeditione peractum fuisse existimamus, quod de No, potentissima et munitissima Ægypti civitate, Nahumi capite tertio, versu decimo, legimus: " Etiam hæc deportationi fuit, abivit in captivitatem, etiam parvuli ejus allisi sunt in capite omnium vicorum: et super honoratos ejus projecerunt sortem; denique omnes magnates ejus vincti fuerunt compedibus."

3294. *c.* In reliqua quoque Ægypto similiter completum est, quod signo ante triennium dato Esaiæ capite vigesimo denunciatum fuerat: " Abducet rex Assyriæ captivam multitudinem Ægyptiorum, et deportandam turbam Æthiopum puerorum et senum, nudam et discalceatam." Neque videmus, quare ad Judæos non sit referendum, quod in duobus sequentibus versibus subjicitur: " Et perterrefacti erubescent, ab Æthiopibus expectatione sua, et ab Ægyptiis gloriatione sua. Et dicet incola regionis hujus tempore illo: Ecce, ita habet expectatio nostra quo confugiebamus ad auxilium, ut eriperemur a conspectu regis Assyriæ; et quomodo evaderemus nos?" Neque enim omnino sine causa ea de re ita eos commonefaciendos fuisse putavit legatus Assyrius. " Nunc[h], ecce fiduciam tuam habueris in scipione arundinis istius quassatæ, in Ægypto; quo si quis innixus fuerit, intrans volam ejus perforabit eam: ita est Pharao rex Ægypti omnibus fiduciam habentibus in ipso." Nam et eandem similitudinem de Ægyptiis et domo Israelis ab ipso Deo usurpatam, in Ezechiele[i]; et multa adversus vanam Judæorum in Ægyptiacis auxiliis confidentiam, in Esaia[k] prolata legimus; atque inter alia, hoc quoque; " Erit[l] vobis

[h] 2 Reg. cap. 18. ver. 21.
[i] Ezech. cap. 29. ver. 6, 7.
[k] 2 Reg. cap. 30. et 31.
[l] Esai. cap. 30. ver. 3. 7.

robur Pharaonis pudori, et receptus iste in umbram Ægypti ignominiæ. Nam Ægyptii in vanum et inaniter adjuvabunt: idcirco proclamo de hoc: Robur eorum est, ut maneant domi."

Senacheribus, ex Ægypto in Palæstinam reversus, Lacishum obsedit, et totus dominatus ejus cum ipso[m]. Ezechias Lacishum ad eum mittens, redimendæ pacis gratia, pretio cum illo paciscitur. Unde, excussis thesauris tum suis (quibus prius tantopere se extulerat) tum domus Domini, 300. talenta argenti et 30. auri pendit regi Assyriæ. Qui, accepta pecunia, non stans promissis, Tartanem, qui Azotum cepit, Rabsarisum et Rabshakem, cum numerosis copiis, Lacisho misit Hierosolymam[n].

Venientes illi Hierosolymam, substiterunt ad aquæductum piscinæ superioris, qui est in aggere agri fullonis: quumque inclamassent regem, egressus est ad eos Eliakim filius Hilkiæ, qui præerat domui, et Shebna scriba, et Joach filius Asaphi a memoria. Quibus urbem tradere renuentibus, Rabshakes, Ezekiam frustra Deo confidere, se vero non sine Dei nutu arma sumpsisse, clamitat: multisque Deum Israelis et Ezekiam servum ejus contumeliis afficiens, populum ad defectionem sollicitat. Quæ et proclamabant voce magna Judaice populo Hierosolymitano qui erat super murum, ad metum incutiendum eis et ad turbandum eos; ut caperent civitatem[o].

Ezekias, hæc resciscens, laceratis vestimentis et induto cilicio domum Dei ingreditur: simulque cum Eliakimo et Shebna seniores sacerdotum tectos ciliciis ad Esaiam mittit, ut Deum hac de re consuleret et precibus sollicitaret. Qui illum consolatus Assyriæ regem, audito rumore, reversurum in terram suam prædixit, ibique gladio occubiturum. Quod et rei eventus mox comprobavit[p].

Rabshakes, re infecta, ad Senacheribum reversus, eum relicta Lacisho Libnum oppugnantem invenit[q].

[m] 2 Chron. cap. 32. ver. 9.

[n] 2 Reg. cap. 18. ver. 14—17.

[o] Esai. cap. 36. 2 Reg. cap. 18. a vers. 17. ad fin. 2 Chron. cap. 32. ver. 9—18.

[p] Esai. cap. 37. ver. 1—7. 2 Reg. cap. 19. ver. 1—7.

[q] Esai. cap. 37. ver. 8. 2 Reg. cap. 19. ver. 8.

Tirhaka rex Æthiopiæ, non quidem Ægyptum et Syriam infestavit, ut sine omni fundamento Scaliger pronuntiavit[r]; sed Ægyptiis potius et Judæis auxiliares copias misit. Processisse enim eum, ut pugnaret contra Senacheribum, Scriptura indicat[s]. Hunc Strabo[t] Tearkonem Æthiopem vocat: atque in Europam progressum, ad columnas Herculis accessisse, ex Megasthene rerum Indicarum scriptore, refert.

Senacheribus, rumore de adventu Tirhakæ audito, Libna moturus, minatorias et blasphemas literas ad Ezekiam mittit: de Deo Hierosolymorum locutus, ut de diis populorum terræ, opere manuum hominis. Quas in templo coram Domino explicans Ezekias, auxilium ejus contra Assyrium fusis precibus implorat. Responsum deinde per Esaiam accipit: Deum civitatem esse protecturum, neque obsessurum eam esse regem Assyriæ, sed via qua venerat, eadem reversurum[u].

Eadem vero nocte sub quam hæc Hierosolymis acta sunt (paucis vero diebus post partam contra Æthiopes victoriam; quam nunc contigisse ex Esaiæ decimo octavo et vigesimo capite nonnulli colligunt:) mittens Deus angelum, exscidit omnem valentem robore et antecessorem ac principem in castris regis Assyriæ: et quum surrexissent mane, inventa sunt centies octogies quinquies mille cadavera mortuorum. Unde, cum pudore vultus, reversus Senacheribus in terram suam, consedit Nineves. Ubi fuit, ipso se incurvante in æde Nisroci Dei sui, ut Adramelech et Sharezer percuterent eum gladio. Ipsi vero proripuerunt se in terram Ararati vel Armeniæ: et regnavit Esarchaddon filius ejus pro eo[x]. Quæ ab Esaia prænunciata fuerunt omnia[y], ut quibusdam placet.

In primo capite libri Tobiæ, ad hanc historiæ partem

[r] In notis Eusebianis, pag. 72. et canonib. Isagogicis, pag. 311.

[s] Esai. cap. 37. ver. 9. 2 Reg. cap. 19. ver. 9.

[t] Lib. 1. cap. 1. et 15.

[u] Esai. cap. 37. ver. 3—35. 2 Reg. cap. 19. ver. 9—34. 2 Chron. cap. 32. ver. 17. 19, 20.

[x] Esai. cap. 37. ver. 36, 37, 38. 2 Reg. cap. 19. ver. 35, 36, 37. 2 Chron. cap. 32. ver. 21.

[y] Esai. cap. 37. et cap. 31. ver. 8, 9.

pertinentia leguntur ista. Senacheribum, cum reversus fuisset fugiens ex Judæa, odio habentem Israelitas, multos eorum occidisse. Tobitum, sive Tobiam seniorem, corpora cæsorum furtim abrepta sepelivisse: et ob hoc a Ninevitarum quodam regi delatum, alio se recepisse et abditum aliquandiu latuisse. Raptas interim omnes illius facultates fuisse: nihil illi relicto, præter Annam uxorem et Tobiam filium suum. Post dies 45. (vel, ante dies 55. ut habetur in Græco) occisum fuisse Senacheribum a filiis suis: iisque in montes Ararati fugientibus, in regno successisse filium ejus Esarchaddonem; perperam ibi in exemplaribus Achirdon vel Sarchedon nominatum. Novum denique regem omnibus rationibus patris sui, et toti procurationi, Achiacharum præfecisse, filium Hananeelis fratris Tobiti: ita ut non procurator solum ille esset et rationarius, sed etiam a poculis, et ab annulo, et secundus a rege.

Ezechias ex Hephziba filium Manassem suscepit; post vitam prorogatam tribus, ante mortem duodecim annis[z].

Quum Medi hucusque sine rege fuissent, et, Dejoce litigantium controversias judicare amplius recusante, rapinæ et scelera passim invaluissent; ἀναρχίας incommoda tandem sentientes (inter quæ non minimum illud fuit, quod hac occasione arrepta non paucas ipsorum urbes recuperavissent Assyrii; ut ad annum mundi 3283. jam monuimus) Dejocis imperio se subjecerunt; annis ante Cyri initium 150. ut in libro primo author est Herodotus: quem, relicto Ctesia, secuti etiam hic sunt Dionysius Halicarnassæus et Appianus Alexandrinus, in Romanarum suarum historiarum exordio. Apud Diodorum Siculum in libro bibliothecæ secundo lapsu vel μνημονικῷ vel γραφικῷ Cyaxaris pro Dejocis nomine posito; a Medis electus rex ille fuisse dicitur "circa annum secundum Olympiadis XVII. juxta Herodotum." A Cyri nimirum exordio, quod ex illius sententia in Olympiadis LV. initium, indeque in anni periodi Julianæ 4154. medium, incidit,

[z] 2 Reg. cap. 21. ver. 1. 2 Chron. cap. 33. ver. 1.

subductis annis 150. primus primi Medorum regis annus ab anni tertii Olympiadis XVII. initio, et anni periodi Julianæ 4004. medio, deducendus relinquitur; deliberatione tota, eamque subsecuta electione, sub finem anni secundi ejusdem Olympiadis peracta. Quam Medici imperii epocham recte esse constitutam, singulorum regum tempora, ab Herodoto assignata, cum solari eclipsi quæ Cyaxaris tempore contigit (ad annum mundi 3403. deinceps commemoranda) comparata, demonstrabunt.

3295. *a.* Jubilæus decimus quintus: reliquorum omnium medius, et eorum qui post acta Salomonici templi encænia celebrati sunt lætissimus; tum ob tantæ liberationis tam recentem memoriam, tum ob omnimodam et regis et populi prosperitatem, quæ eam statim est subsecuta; adeo ut multi afferrent munera Domino Hierosolymam, et res pretiosas Ezekiæ regi Judæ: nam elatus erat ante oculos omnium gentium postea, et secundatus in toto opere suo[a]. Populum denique Judæ liberatum ita agebat et moderabatur Deus undequaque; ut (secundum ipsius promissionem) "rursus[b] radicaretur inferne, et fructum proferret superne." Estque hujus Jubilæi consideratio necessaria ad intellectum signi misericordiæ divinæ superiori anno Ezekiæ dati. "Comedetis hoc anno סָפִיחַ sponte natum, et anno secundo סָחִישׁ sponte renatum: anno vero tertio serite et metite, ac plantate vineas et comedite fructum earum[c]." Superioris enim anni messe ab hostibus in regione grassantibus vel occupata[d], vel conculcata et devastata: e sponte germinantibus victum sibi comparare populum erat necesse. Hoc deinde anno, Jubilæi lege impediente, neque serere illi permissum erat neque metere: cum alias, nullo interveniente anno Sabbatico, quo minus hoc fieret nihil obstaret; quum, Assyriorum strage per angelum edita, bellum jam finitum esset. Anno

[a] 2 Chron. cap. 32. ver. 23. 27. 30.

[b] 2 Chron. cap. 32. ver. 22. Esai. cap. 37. ver. 31, 32.

[c] Esai. cap. 37. ver. 30. 2 Reg. cap. 19. ver. 29.

[d] Juxta comminationem Levit. cap. 26. ver. 16. Deuteron. cap. 28. ver. 33. Jerem. cap. 5. ver. 17.

vero sequente, et ab hostibus metu omni liberatis et a Jubilæi religione solutis, secure et impune agriculturam exercere licuit.

b. Mardocempado, sive Merodaco Baladani, postquam duodecim annos in Babylonia regnasset, succedens Arkianus, anno Nabonasari 39. regnavit annis quinque[e].

Parion, in ora Hellesponti juxta Lampsacum, conditur[f]; vel potius colonia eo deducta, a Milesiis et Erythræis, instauratur.

3296. Dejoces rex Medorum, anno primo Olympiadis XVIII. (quæ hoc anno acta est) Ecbatana condidit: ut in Græco Eusebii chronico legimus. Ea, Ezræ, cap. VI. ver. 2. Achmetha, a Ctesia in Persicis Stephano Byzantino referente, Agbatana appellatur. Hujus structuræ plenior descriptio in capite primo libri Judithæ habetur: ubi ab Arphaxado Medorum rege condita fuisse dicitur; sicut a Dejoce, in Herodoto et scriptoribus aliis. Quod argumento est, utroque illo nomine unum et eundem regem designari; de quo plura, ad annum mundi 3448. erunt dicenda.

3299. Taracus Æthiops (supra ad annum mundi 3294. Tirhaka dictus) in Ægypto regnat annis[h] 18.

3300. Post Arkianum, apud Babylonios biennii interregnum fuit[i].

3302. Belibus [al. Belithus, et Belelus] Babyloniorum regnum obtinuit, annis tribus[k].

3305. Apronadius apud eosdem regnat, annis sex.

3306. *c.* Ezekiam sepelientes in superiore parte sepulchrorum posterorum Davidis, honore affecerunt eum in morte ejus totus Juda et habitatores Hierosolymorum[m]. Cui succedens filius Manasses, 55. annis regnavit[n]. Hic rursus ædificavit excelsa quæ demolitus fuerat Ezekias pater ipsius, extruxit altaria toti exercitui cœlorum in duobus atriis domus Domini, traduxit filium suum per ignem in valle filii Hinnomi, divinationibus et conjectati-

[e] Ptolem. in regum canone.
[f] Euseb. chron.
[h] African.
[i] Ptol. reg. canon.
[k] Ptoi. reg. canon.
[l] Ibid.
[m] 2 Cbron. cap. 32. ver. 33.
[n] 2 Reg. cap. 21. ver. 1. 2 Chron. cap. 33. ver. 1.

onibus et præstigiis usus est, collocavit sculptile simulacrum in templo Dei: fecitque ut aberrarent Juda et habitatores Hierosolymorum, faciendo malum amplius quam gentes quas perdiderat Dominus a conspectu Israelitarum[o]. Insuper etiam sanguinem innoxium fudit quamplurimum, usque adeo ut impleret Hierosolyma confertim: præter peccatum suum quo ad peccandum induxit Judam, ut faceret quod malum videtur in oculis Domini[p]. In qua sanguinis innoxii effusione, illa prophetæ Esaiæ præcipue memoratur: quem serra lignea medium ab eo fuisse dissectum, Talmud Babylonicum in tractatu יבמות, Justinus Martyr in dialogo cum Tryphone, Hieronymus in Esaiæ capite vigesimo et quinquagesimo septimo, et nostrorum alii, illud ἐπρίσθησαν apostoli[q] ad Esaiæ martyrium accommodantes. Propter quæ omnia comminatus est Deus, "se extensurum super Hierosolyma regulam Samariæ et perpendiculum domus Achabi; atque abstersurum se Hierosolyma ut qui abstergere solet gabatam, abstergit, deinde subvertit eam in os[r]."

3311. Rigebelus apud Babylonios regnat, anno uno[s].

3312. Mesessimordakus apud eosdem regnat, annis quatuor[t].

3316. Interregnum apud Babylonios fuit, annorum octo[u].

Dejoces Medorum imperium usque ad Halym fluvium propagavit, annis ante finem Astyagis 128. ut ex Herodoto colligitur[v].

Olympiade XXIII. Herostratus Naucratites ex Ægypto mercator, ad Paphon Cypri nave appulsa, Veneris imagunculam, magnitudine palmi, operis vetusti, emisse dicitur; ejusque virtute a subita tempestate magno miraculo liberatus, Naucratin devectam in æde Veneris apparatu solenni eandem consecravisse: ut apud Athenæum, et

[o] 2 Reg. cap. 21. ver. 2—11. 2 Chron. cap. 33. ver. 2—9.
[p] 2 Reg. cap. 21. ver. 16. et cap. 24. ver. 4.
[q] Heb. cap. 11. ver. 37.
[r] 2 Reg. cap. 21. ver. 13.
[s] Ptol. reg. canon.
[t] Ibid.
[u] Ptol. reg. canon.
[v] Lib. 1. cap. 130.

psum Naucratitem, in libro decimo quinto Deipnosophistῶn legitur. Verum, si Strabonem in libro decimo septimo audimus, nulla eo tempore in Ægypto erat Naucratis: quippe non ante Cyaxaris Medi et ejus æqualis Psammitichi Ægyptii regis tempora a Milesiis constructa.

3317. Rebus turbatis, duorum annorum in Ægypto ἀναρχία fuit[w].

3319. Δωδεκαρχία, post eam, in Ægyptum est introducta, sive duodecim virorum principatus, communi consilio regnum administrantium: de quo Herodotus[x] et Diodorus[y] qui 15. annis aristocratiam hanc duravisse notat. Ad eam vero spectare existimat Tremellius prophetiam onerosam Ægypti, in Esaiæ capite decimo nono propositam: in cujus versiculo quinto et sexto, de Nilo exsiccando hæc etiam legitur prædictio: "Deperdent aquas ne influant in mare, adeo ut fluvius siccetur et arescat: et retro abjicientes flumina, exhaurient et siccabunt rivos ductos aggeribus," quod, ex Herodoto, sic exponit Tremellius. Duodecim isti reguli "omnia opera naturæ, miseri sui populi opera, oppugnabunt, et aquas Nili avertent vel ad siccitatem usque; ut stagnum Mœrios cum suis pyramidibus et labyrintho perficiant, adducti sola libidine animi sui." Scaliger vero[z] de siccitate intelligit "tanta futura, ut Nilus diebus æstivis nulla incrementa caperet, neque Ægyptum irrigaret:" et ad superiora Soi sive Sabaconis tempora prophetiam refert.

3323. *c.* Deficiente Babyloniorum stirpe regia, post octo annorum interregnum, Esarchaddon rex Assyriæ sub antiquum eos jugum reduxit; et occupato Babyloniæ regno, per tredecim annos illud obtinuit; quemadmodum ex canone regum Ptolemaico didicimus. Illius enim Assaradinum nostrum esse Esarchaddonem, non ipsum nomen modo, sed etiam sacræ historiæ demonstrat consensus; quæ eum Assyriæ simul et Babyloniæ regem fuisse, non obscure indicat; ut paulo post, ad annum mundi 3327. videbimus.

[w] Diodor. Sicul. lib. 1. cap. 66.
[x] Lib. 2. cap. 147.
[y] Lib. 1. cap. 66.
[z] In canonib. Isagogic. pag. 311.

3324. Ardys, Gygis filius, apud Lydos regnavit annos 49. Hic Prienenses expugnavit, et Miletum invasit[a].

3327. In Sicilia Gela, in Pamphylia Phaselis conditæ[b], a duobus fratribus, Antiphemo et Lacio: quibus de habitationis loco Delphicum oraculum consulentibus responsum fuisse, ut hic orientem, ille occidentem versus navigaret, ex Aristæneti commentario primo de Phaselide refert Stephanus Byzantinus, in Γέλα. Heropythus in libro de Colophoniorum finibus, de Phaselidis ædificatione agens, tradit Lacium, qui eo coloniam deduxit, Cylabræ pastori ad pabula tum illic oves agenti, soli in quo urbem ædificavit pretium dedisse salsamenta, quæ ille poposcerat. Plenius vero Philostephanus in libro primo de civitatibus Asiæ narrat, Lacium Argivum, unum ex iis qui cum Mopso, Colophonis conditore, profecti fuerant, et quem Lindium fuisse quidam aiunt, fratrem Antiphemi Gelæ conditoris (quem etiam Lindium e Rhodo fuisse, libro septimo Herodotus, et in libro sexto Thucydides confirmant) a Mopso cum viris quibusdam missum, oraculo et jussu Mantus, Mopsi matris, quia navium ipsius puppes ad Chelidonias insulas diffractæ collisu fuissent, cum sociis retardatum serius noctu appulisse; emisseque terram ubi extructum oppidum est, ut Manto prædixerat, a Cylabra quodam, dato salsamento, quod ex omni commeatu nautico is habere maluit[c].

Completa est prophetia, initio regni Achazi, ab Esaia promulgata: "Intra sexaginta quinque annos atteretur Ephraim, ut non sit populus[d]." Etsi enim a Salmanasare maxima pars populi ante annos 44. deportata fuerat, et regnum plane abolitum: inter reliquias tamen, quæ in terra sua remanserant, reipublicæ aliqua facies adhuc retenta est. Tum vero desiit esse populus, quum tenues illæ Ephraimitarum reliquiæ peregrinorum adventantium multitudine pene sunt obrutæ: (ex avitis enim sedibus

[a] Herodot. lib. 1. cap. 15.
[b] Euseb. chron.
[c] Athenæ. Dipnosophist. lib. 7.
[d] Esai. cap. 7. ver. 8.

ejectas plane non fuisse, ex Josiæ historia liquet[e],) novis colonis e Babele, Cutha, Hava, Hamatha et Sepharvaimis, in Samaria collocatis; qui ex hereditario deinceps jure possidentes Samariam, habitabant in civitatibus ejus[f]; quod ab Esarchaddone rege Assyriæ, qui et Asnappar magnus et gloriosus dictus est, jam factum, ex ipsorum Cuthæorum confessione[g], intelligimus.

Eodem, ut videtur, tempore et eadem opera qua in terra Israelitica ista sunt gesta, ex Samaria in vicinam Judæam progressi principes exercitus regis Assyriæ, Manassem regem in vepretis quibusdam latitantem ceperunt; et chalybeis compedibus vinctum Babylonem deduxerunt[h]. Quam Judææ etiam illatam cladem, ex eadem illa ipsa Esaiæ prophetia nonnulli ita eliciunt: "Intra sexagesimum quintum annum conteretur Ephraim, ne sit amplius populus. Et caput Ephraimi Samaria, et caput Samariæ filius Remaliæ: et vos ipsi, nisi credideritis, non confirmabimini," id est, conteremini vos quoque; ut Jacobus Cappellus notavit in suo chronico. Ubi Hebræos etiam addit, in Seder Olam Rabba, et Thalmudicos doctores, (a D. Kimchi in Ezechielis capite quarto citatos) similiter tradere; Manassem anno regni vigesimo secundo abductum esse captivum Babylonem, et triginta tribus annis ante suum obitum egisse pœnitentiam; qua acta, Deum in libertatem atque regnum ipsum restituisse Scriptura confirmat[i]. Brevem enim fuisse captivitatem illam, ex eo colligitur, quod, nulla illius ratione habita, 55. nihilominus annis regnavisse legatur Hierosolymis[k].

Novi coloni Samaritani, quum in habitationis suæ principio Deum Israelis non colerent, a leonibus infestati sunt. Quod resciscens rex Assyriæ, unum ex deportatis e Samaria sacerdotibus ad illos remittendum curavit: qui, Bethele residens, docebat eos quomodo Deum colerent;

[e] 2 Chron. cap. 34. ver. 6, 7. 33. et cap. 35. ver. 18. cum 2 Reg. cap. 23. ver. 19, 20.

[f] 2 Reg. cap. 17. ver. 24.

[g] Esræ cap. 4. ver. 2. 10.

[h] 2 Chron. cap. 33. ver. 11.

[i] 2 Chron. cap. 33. ver. 12, 13.

[k] 2 Reg. cap. 21. ver. 1. 2 Chron. cap. 33. ver. 1.

secundum Jeroboami ritum scilicet. Illi vero, cum novo suo vitulo, vetera etiam idola sua adorantes, et reveriti fuisse Dominum dicuntur et non reveriti: quum inter πολυθεότητα et ἀθεότητα non multum admodum interesse deprehendatur[l]. Atque hæc perpetuarum illarum litium inter Judæos et Samaritanos prima origo fuit[m].

3329. Chalcedon (sive Calchedon, ut in antiquis nummis nominatur) condita est[n]; a Megarensibus, in ostio Ponti, inter Bithynos Thracas Asiam incolentes[o].

3334. Psammitichus Saites, Neconis a Sabbaco Æthiope interempti filius; duodecim illorum Ægypti tyrannorum unus, regnum tandem solus adeptus, per annos 54. illud obtinuit[p]. Quo spectare putatur vaticinium illud[q]: "Concludam Ægyptios in manum dominorum dure dominantium; donec rex rigidus dominetur in eos." Psammitichus enim ab undecim reliquis in paludes mari vicinas relegatus, conductis ex Arabia militibus, atque Ionum ac Carum piratis, qui mare infestum habuerant, Ægyptiis illis qui secum sentiebant adjunctis; collata apud urbem Momemphim acie, adversæ partis reges superavit: aliis eorum in pugna cæsis, in Libyam fuga dilapsis aliis. Auxiliares Iones et Cares locum, a castris suis Στρατόπεδα dictum, aliquantulum supra urbem Bubastim et ostium Nili Pelusiacum, incolendum acceperunt: Græcisque deinceps, et aliis peregrinis, in Ægyptum aditus est patefactus[r]. Psammitichum etiam magnam urbem Syriæ Azotum, post 29. annorum obsidionem, tandem expugnavisse, idem narrat Herodotus[s]: Ashdodum nimirum illam, quam intra unius anni spatium a Tarthane regis Assyriæ satrapa captam fuisse, superius ad annum mundi 3291. dictum est; quæque a Psammiticho tantopere est imminuta, ut residuum Ashdodi tantum suo tempore superfuisse Jeremias innuat[t]. In expeditione vero Syriaca, cum externos in

[l] 2 Reg. cap. 17. ver. 25. 33. 41.
[m] Ezra cap. 4. ver. 1. Nehem. cap. 4. ver. 2. Johan. cap. 4. ver. 9.
[n] Euseb. chron. [o] Thucyd. lib. 4. Strabo, lib. 12.
[p] Herodot. lib. 2. cap. 152. et 157.
[q] Esaiæ, cap. 19. ver. 4.
[r] Herodot. lib. 2. Diodor. lib. 1.
[s] Herod. lib. 2. cap. 157. [t] Jerem. cap. 25. ver. 20.

acie præferens Psammitichus in dextra collocaret parte, popularibus autem neglectius habitis sinistrum attribueret locum: Ægyptii hac indignitate permoti plures quam 200000. ab eo deficientes, in optimo Æthiopiæ tractu novas ad incolendum sedes sibi vendicarunt[u]. Multos quoque Judæos auxiliarios missos esse ad Psammitichum, bellum cum Æthiopum rege gerentem; apud Aristeam in libello de Septuaginta interpretibus legimus.

3336. Post Assaradinum sive Esarchaddonem, imperium Assyriacum simul et Babylonicum administravit Saosduchinus, annis[v] 20. Hic in libro Judithæ (a Babyloniensi aliquo Judæo Chaldaice scripto) quasi communi regum Babyloniorum nomine, Nabuchadonosor appellatur: qui tamen et rex Assyriorum ibi dicitur, et in civitate magna Ninives regnavisse traditur[w]. Ubi vir clarissimus Franciscus Junius illum potius intelligendum existimat, "quem Scriptura vocat Merodac Baladanem, avum Nebucadnetzaris illius qui fuit magni Nebucadnetzaris pater; per quem Manasses rex Judææ captus, in Babyloniam deportatus, ac postremo vinculis solutus est. Is enim," inquit, "rex Babyloniæ primum, postea vero Assyriæ quoque effectus est; succedens in regnum Esarchaddoni magno, quum fratres illius parricidæ regno indigni haberentur: unde tota Asia mutuis bellis exarsit diutissime." Ex Anniano nimirum Pseudo-Metasthene primum hausta est illa Asar-Adonis, Merodachi, Ben-Merodachi, Nabuchodonosori primi et alterius, continuata successio. Revera enim Merodachus, neque Nebucadnetzaris (sive Nabopollassari potius) patris Nebucadnetzaris magni avus fuit, neque Manassem in captivitatem abduxit, neque prius fiduciarius Assyrii (ut ad 2 Reg. cap. XX. ver 12. annotat Junius) tandem Assyriorum et Babyloniorum monarcha effectus; neque in ullo omnino regno Esarchaddoni magno successit; quum Mardocempadum sive Merodachum hunc ante initium Manassis annis undecim regnare desiisse, et anno demum post exitum illius

[u] Diodor. lib. 1. cap. 67.
[v] Ptolem. can. regum.
[w] Judith. cap. 1. ver. 1.

42. Assaradinum sive Esarchaddonem in regno Assyriaco æque ac Babylonico, Saosduchinum successorem reliquisse; ex canone regum Ptolemaico jam docuerimus. Quem si vidisset vir ut eruditionis ita etiam et modestiæ singularis; sententiam suam mutaturum illum fuisse, non est quod dubitemus. Monendum de hoc nihilominus lectorem censuimus: ne, ex re nunquam gesta, prophetiæ Ezekielis[x] interpretationem illam adaptari potuisse putaret. " Esarchaddon Assyrius per Berodacbaladanem Babylonium oppressus est et ejectus: quamobrem defecerunt ab eo omnes, plurimique ad Babylonium transfugerunt," sequenti versu: " adeo ut jam regio Assyriæ ignominiosissime tereretur pedibus omnium, et in contemptum venisset."

3339. *c.* Meshullemeth, filia Haruzi e Jotba, Manassi peperit Amonem filium: qui 22. annorum fuit, quum regnare inciperet[y].

3344. *a.* Jubilæus decimus sextus.

3347. *c.* Nabuchodonosor rex Assyriorum, anno regni sui duodecimo, Arphaxadum Medorum regem, Ecbatanorum conditorem, prælio superavisse dicitur, in magno campo Ragau, circa Euphratem, et Tigrim et Jadason in campo Erioch regis Eliciorum. Sic enim in capite primo libri Judith legitur: quem Paulæ et Eustochii rogatu ex Chaldæo in Latinum transtulit Hieronymus. Qui vero Græce, multis mutatis et additis, librum illum nobis dedit, primum quidem Nabuchodonosorem anno regni sui duodecimo contra regem Arphaxadum bellum gessisse narrat in planitie magna, quæ est in finibus Ragau: convenientibus ad prælium omnibus qui incolebant montana, et omnibus accolentibus Euphratem, et Tigrim et Hydaspen, et planitiem Arioch regis Elymæorum. Sed postea quasi sui oblitus, aciem eum copiarum suarum contra Arphaxadum instruxisse tradit anno decimo septimo: et in prælio superiorem factum, spoliatis Ecbatanis, ipsum Arphaxadum in montanis Ragau captum confixisse jaculis suis: ac de-

[x] Cap. 31. ver. 11. vel 18. ut ille distinguit.

[y] 2 Reg. cap. 21. ver. 19.

mum, rebus omnibus ex animi sententia confectis, Niniven rediisse, ibique cum copiis suis per 120. dies convivatum fuisse scribit. Ubi notandum, Dejocis exitum juxta Herodotum, circa initium quoque duodecimi Saosduchini anni contigisse; quod magno argumento est, non alios esse Saosduchinum et Dejocem, quam Nabuchodonosorem et Arphaxadum libri Judithæ. Nullo enim fundamento Francisci Junii nititur sententia: qui, Medicorum regum successionem commentitiam Ctesiæ fabulatoris et larvati Metasthenis cum germana Herodoti historiæ patris frustra conciliare conatus, Media divisa, unam partem Dejocem obtinuisse affirmat, Arjocum hic dictum[z]; alteram Artecarmin [Ctesiæ Artycam] hic Arphaxadum appellatum, quem regnum suum Ecbatanis confirmavisse dicit, ut eo propugnaculo fretus, tum Dejoci regi, tum irrumpentibus aliis hostibus obsisteret; quum, si talis divisio instituta fuisset (quæ nunquam fuit:) non Arjoco vel Artecarmi sed Dejoci, et nomen Arphaxadi, et regnum Ecbatanorum fuisset tribuendum. Ecbatanorum enim Arphaxadum liber Judithæ, Dejocem Herodotus et alii, Arjocum vel Artecarmin conditorem fuisse nullus omnino prodidit.

Post Dejocem, Phraortes ejus filius annis 22. regnavit[a].

3348. *c.* Nabuchodonosorus (sive Saosduchinus) Assyriorum rex, proximo post Arphaxadi sive Dejocis cladem anno (qui Judithæ capite secundo, versu primo in Chaldaico quidem regni illius 13. in Græco 18. numeratur) die vigesimo secundo mensis primi, de gentibus debellandis et imperio suo subjiciendis consilium iniisse dicitur, Holopherne magni sui exercitus duce constituto; qui Bethuliam (sive Bethhoglam) urbem Judææ arcta obsidione cingens, a Juditha Simeonitide, post mortem Manassis viri sui (tempore messis hordeaceæ defuncti) annis tribus et mensibus sex (vel quatuor, ut Græca habet editio) in viduitate ibidem vitam peragente, capite truncatus occubuit[b].

[z] Notat. in Judith. cap. 1. ver. 6. et Jerem. cap. 49. ver. 34.
[a] Herodot. lib. 1. cap. 102.
[b] Judith. cap. 2. 8. et 13.

3349. Istrus et Borysthenes in Ponto, Lampsacus in Hellesponto, et Abdera in Thracia conditæ[c]. Ex Ionia nempe, Milesii Borysthenem, Phocæenses Lampsacum, Clazomenii Abderam condiderunt. Solinus capite decimo Abderam primum a Diomedis sorore conditam fuisse refert, deinde "senio collapsam, Olympiade LI. (quæ præcedente anno est acta) a Clazomeniis ad majorem faciem restitutam;" cujus coloniæ ductorem Timesium Clazomenium, ex Herodoto[d] fuisse discimus: qui addit tamen, eum a Thracibus expulsum, opus perficere non potuisse.

3355. *c.* Amoni, ex Fedida filia Hadaiæ Boscathæa, natus est filius Josias; qui octo annorum fuit, quum regnare inciperet[e].

3356. *c.* Saosduchino, in regno Babylonico simul et Assyrio, succedens Chynaladanus, annis 22. imperat[f]. Alexander Polyhistor Saracum eum appellat: quod nomen, ut et Saracenicæ gentis, latronem denotat.

Grinus Æsanii filius, Theræ insulæ rex, oraculo Delphico urbem in Libya condere jussus est. Quo neglecto, (quod ubi terrarum Lybia esset ignoraretur) per septem annos in Thera non pluisse dicitur, omnesque arbores, præter unam, exaruisse[g].

3361. *c.* Manasses, ex captivitate redux, cultu Dei, quem labefactaverat, ex parte instaurato, mortuus est; et in horto domus suæ sepultus[h], ex testamento (ut credibile est) aut voluntate ultima ipsius: tanquam si resipiscens tum demum agnovisset ac professus esset indignum esse se, qui cum majoribus in sepulchro regum reponeretur[i].

Post eum, filius Amon biennio regnavit: qui, derelicto Deo majorum suorum, omnibus sculptilibus, quæ fecerat pater ipsius, sacrificabat et colebat ea. Verum non depressit se coram Domino, sicut pater ipsius: sed auxit reatum[k].

[c] Euseb. chron.
[d] Lib. 1. cap. 168.
[e] 2 Reg. cap. 22. ver. 1.
[f] Canon. reg. Ptolem.
[g] Herodot. lib. 4. cap. 150, 151.
[h] 2 Chron. cap. 33. 2 Reg. cap. 21. ver. 18.
[i] Tremell.
[k] 2 Reg. cap. 21. ver. 19, 20, 21. 2 Chron. cap. 33. ver. 21, 22, 23.

3363. *c.* Impius Amon, proditione domesticorum suorum, in domo sua occisus est: et in horto Uzzæ, cum patre Manasse sepultus est. Percussitque populus omnes qui conspiraverant contra eum[l].

Post eum filius Josias, puer octo annorum, rex constitutus, annos 31. regnavit[m].

Thærei, septennali siccitate fatigati, Corobium purpurarium quendam, qui ad Platæam insulam Libyæ ventis aliquando abreptus fuerat, ex Itano et urbe Cretæ mercede conductum, cum suorum aliquibus ad eam insulam explorandam iterum miserunt: qui, eo cum aliquot mensium cibariis ibi relicto, quam celerrime redierunt, ut suis quod invenerant renunciarent. Sed his ultra præstitutum tempus redire differentibus, appulsa eo ex Ægypto veniens navis Samia (cujus gubernator erat Colæus) cibaria in annum Corobio reliquit: quæ deinde vento abrepta et Herculeas columnas transvecta, Tartessum pervenit[n].

3364. Theræi, e septem suis oppidis colonis sorte delectis, cum duabus eos biremibus, duce Batto, (alio nomine Aristotele vel Aristea nominato) in Platæam miserunt[o].

Thales, Examii filius, Mileti in Ionia nascitur, Olympiadis XXXV. anno primo ut ex Apollodori chronico refert in ejus vita Laertius.

Cimmerii, a Scythis Nomadibus ejecti e sedibus suis, ex Europa in Asiam transierunt, iter semper secundum mare tenentes: Sardesque Lydiæ, præter arcem ceperunt; Ardye Gygis filio ibidem tum regnante[p].

3366. Theræi, quum per biennium Platæam incoluissent, uno e suis ibi relicto, Delphos navigaverunt, oraculum sciscitaturi, quid ita secum in Lybiam profectis nihilo tamen melius ageretur. Acceptoque responso, ad urbem Lybiæ (sicut eis injunctum fuerat) nondum illos concessisse: in Platæam reversi, recepto quem ibi reliquerant, incoluerunt locum in Libya e regione insulæ, nomine Aziristum; amœnissimis collibus utrinque conclusum, et utrin-

[l] 2 Reg. cap. 21. ver. 23, 24, 26. 2 Chron. cap. 33. ver. 24, 25.
[m] 2 Reg. cap. 22. ver. 1. 2 Chron. cap. 34. ver. 1.
[n] Herodot. lib. 4. cap. 151, 152.
[o] Idem. ibid. cap. 153. et 156.
[p] Herodot. lib. 1. cap. 15. et 103. et lib. 4. cap. 1. et 12.

que flumine præterlabente[r]. Ibi, circa Hesperidum hortos Syrtimque majorem, imbre piceo madefacta tellure, silphii sive laseris plantam repente natam Cyrenæi referunt, septemante urbem suam conditam annis[s].

3369. Phraortes Medorum rex, in obsidione Ninives, cum magna exercitus parte periit. Cui Cyaxares filius succedens, annis 40. regnum obtinuit: in cujus initio, necem paternam ulturus, tota supra Halyn fluvium Asia sibi conciliata, bellum contra Assyrios instauravit[t].

3370. *a.* Josias anno ætatis 16. ex Zebudda Pedaiæ e Ruma, filium suscepit Eliakimum: qui 25. annorum fuit, quum regnare inciperet[u].

c. Idem octavo regni sui anno, quum esset adhuc puer, (et pater tamen) cœpit quærere Deum Davidis patris sui[x].

Cyaxares prælio superavit Assyrios. Cui Niniven deinde obsidenti ingruit ingens Scytharum exercitus; qui Cimmerios ex Europa ejectos prosecuti, a Mæotide palude profecti, Caucaso monte ad dextram relicto, in Mediam penetrarunt: rege Madye, Protothyæ filio, duce[y]. Qui Indathyrsus ille Scytha est; quem, ex Scythia erumpentem, Asiam ad Ægyptum usque invasisse, ex Megasthene Strabo, sub initium libri Geographiæ suæ decimi quinti, et Arrianus, in rerum Indicarum libro, referunt: Indathyrso illi Scytharum regi cognominis, adversus quem Darium Hystaspis filium expeditionem infeliciter postea instituisse legimus[z]. Hic vero Medi, cum Scythis congressi prælioque fusi, superioris Asiæ imperium amiserunt: quod deinde Scythæ 28. annis obtinuerunt[a]. Quo prophetiam illam referunt Tremellius et Junius[b]: "Recensebit [Cyaxares, Niniven obsidens] magnificos suos; sed illi corruent in ambulatione illorum;" Scytharum scilicet quorum expeditio, ambulatio potius et velitaris cursus, quam domina-

[r] Herodot. lib. 4. cap. 157.
[s] Theophrast. Plantar. histor. lib. 6. Plin. natur. histor. lib. 19. cap. 3.
[t] Herodot. lib. 1.
[u] 2 Reg. cap. 23. ver. 36.
[x] 2 Chron. cap. 34. ver. 3.
[y] Herodot. lib. 1. cap. 104. lib. 2. cap. 1. et lib. 7. cap. 20.
[z] Herodot. lib. 4. cap. 76. 126, 127.
[a] Herodot. lib. 1. cap. 104. et lib. 4. cap. 1.
[b] Nahumi cap. 2. ver. 5.

tio et administratio dicenda erat: quippe qui Mediam, Assyriam, Asiamque spatio annorum 28. percurrerunt, occuparunt atque amiserunt: "festinabunt ad murum illius, quasi paratus fuisset protector;" id est, festinanter volabunt in oppidum, quasi ipsum a Cyaxaris violentia liberassent et porro protecturi essent.

3371. *c.* Shallum, sive Jehoachaz, patrem habens Josiam, matrem Hamitalem filiam Jeremiæ e Libna, natus est. Eum enim 23. annos natum, senioribus fatribus posthabitis, populus regem patris loco constituit[c]. Shallumi nomine, ut videtur, melioris ominis causa, in aliud mutato: quod commune illud ei fuisset cum Shallumo Jabeshi filio; qui unico tantum mense regno potitus, a Manahemo est occisus[d]. Ex quatuor vero Josiæ filiis, 1 Chron. cap. III. ver. 15. commemoratis, Shallumum hunc esse, postremo loco nominatum, ex Jeremiæ cap. XXII. ver. 11, 12. cum 2 Reg. cap. XXIII. ver. 33, 34. et 2 Chron. cap. XXXVI. ver. 3, 4. collato, apparet; non Johananem primogenitum, ut nonnulli existimant. Nam primogenitum non fuisse Jehoachazum, tum ex eo colligitur, quod a populo unctus fuisse dicatur[f], quum ungi non solerent filii regum primogeniti, ad quos jure ordinario regni hæreditas spectabat: tum ex ætate illa 23. annorum, quam unctionis suæ tempore egisse dicitur; quum post trimestre spatium substitutus illi frater Eliakim, 25. annorum fuisse legatur. Unde eum Jehoachazo seniorem fuisse liquet: quod et Josephus[g] confirmat.

3373. Sadyartes, Ardyis filius, apud Lydos annis 12. regnavit[h].

Scythæ universa Asia superiore potiti, hinc recta in Ægyptum contendunt. Quibus jam Syriam Palæstinam ingressis Psammitichus Ægypti rex occurrens, muneribus precibusque effecit ne ulterius progrederentur. Scythæ vero regredientes, quum in urbem Syriæ Ascalonem pervenissent, plerisque nullo illato damno prætergressis, pauci

[c] 2 Reg. cap. 23. ver. 30, 31.
[d] Ibid. cap. 15. ver. 13, 14.
[f] 2 Reg. cap. 23. ver. 30.
[g] Libro 10. antiquit. cap. 6. al. 7.
[h] Herodot. lib. 1. cap. 16.

aliquot relicti Veneris Uraniæ fanum spoliarunt: qui, simul cum posteris, hæmorrhoidibus percussi sunt[i]. Hoc vero anno, qui secundus Olympiadis XXXVII. fuit, Scythas Palæstinam pervasisse, in Eusebii chronico notatum est: uti et Sinopen fuisse conditam, quam Ponti urbem nobilissimam a Milesiis Strabo, libro duodecimo, a Macritio Coo conditam refert Phlegon apud Stephanum, in Σινώπη. Constat autem Cimmerios in Asiam venientes, quum fugerent Scythas, Chersonesum condidisse, ubi nunc Sinope Græca urbs sita est: inquit Herodotus[k].

Thærei septimo postquam Aziristum incolere cœperunt anno, admonitu Lybium, ad locum Irasa dictum inde commigrarunt; et ad fontem, qui Apollinis esse ferebatur, consederunt[l]. Ibi Battus, Cyrene condita, anno secundo Olympiadis XXXVII. (ut in Eusebii chronico legitur) regnavit 40. annis, et post eum filius ejus Arcesilaus 16. cum primis hisce colonis: ad quos sub tertio rege, Batto Arcesilai filio, magna Græcorum multitudo, Appollinis Delphici oraculo invitata, postea accessit; Apria apud Ægyptios imperante[m]. Qui regis Ægyptii synchronismus jam positum conditæ Cyrenes tempus verius esse confirmat, quam quod ab allis varie habetur assignatum.

3374. *c.* Josias, anno regni sui duodecimo cœpit mundare Judam et Hierosolyma ab idololatriæ sordibus: excelsis, et lucis, et altaribus Bahalimorum, cum subdialibus statuis quæ impositæ erant eis, sculptilibusque et fusilibus destructis; et ossibus sacerdotum combustis super altaria illorum. Deinde progressus ad civitates Manassis, et Ephraimi, ac Simeonis, usque ad Naphthali, altaria, et lucos, et sculptilia, omnesque subdiales statuas, similiter demolitus est per totam terram Israelis[n].

3375. *c.* Jeremias, anno decimo tertio regis Josiæ, ad propheticum munus a Deo vocatus, se excusat: sed repetito Dei mandato, cum promissionibus et signis ad prophetiæ argumentum pertinentibus, confirmatus; de calamitate a Babylonio Judæis superventura habitatores illius

[i] Herodot. lib. 1. cap. 105.
[k] Lib. 4. cap. 12.
[l] Herodot. lib. 4. cap. 158.
[m] Herodot. ibid. cap. 159.
[n] 2 Chron. cap. 34. ver. 3—7.

terræ præmonere jubetur[o]. Cui adjunctus Zephanias, et alii prophetæ, populum rebellem ad pœnitentiam revocare frustra conantur[p].

Prusias (vel Prusa, in Bithynia) condita[q].

3378. Nabopollasarus Babylonius a Saraco (sive Chynaladano) Assyriorum et Chaldæorum rege, qui[r] eum exercitui suo præfecerat, deficiens, Niniven copias adversus eum eduxit. Cujus impetum ille formidans, se ipsum cum regiis concremavit: et Chaldæorum suorum principatum Nabopollasarus obtinuit. Quibus per annos 21. illum præfuisse, et in tertio rerum Chaldaicarum libro tradit Berosus, et regum canone Ptolemæus.

Quis vero Saraco in regno Assyriaco successerit, ignoratur. Nondum enim illud dissolutum fuisse quod Josephus[s] et Hieronymus[t] sensisse videntur, tum ex sacra historia constat[u], tum ex Herodoto, qui non ante expulsos ex Asia Scythas Niniven expugnatam, et Assyriam a Medis subactam fuisse confirmat. Vide infra ad annum mundi 3398. et 3403.

3379. Sadyattes Lydorum rex cum exercitu terram Milesiorum invasit: et per sex annos bellum illud gessit[w].

3380. *d.* Josias anno regni decimo octavo, Hilkiæ summo sacerdoti mandat, ut ex collectis pecuniis domus Dei restauraretur. Ille operi intentus, librum legis (authenticum, a latere arcæ fœderis repositum[x]; qui ab initio regni Manassis amissus fuisse videtur) reperiens, per Shaphanem scribam ad regem mittit. Josias, libri lectione perculsus, Huldam prophetissam consulit; a qua, de regni excidio, sententiam accipit; ejus executione tamen, dum ipse viveret, dilata[y]. Hinc rex, congregatis ad se omnibus senioribus Judæ et Hierosolymorum, cum sacerdotibus et prophetis, librum illum legis coram toto populo le-

[o] Jerem. cap. 1. ver. 2—17. cum cap. 25. ver. 3.
[p] Zephan. cap. 1. ver. 1. Jerem. cap. 25. ver. 3, 4, 5.
[q] Euseb. chronic.
[r] Alexander Polyhistor. in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 38, et 39.
[s] Lib. 9. antiqu. cap. 11. et lib. 10. cap. 6.
[t] Præfat. in Jonam, cap. 7. [u] 2 Reg. cap. 23. ver. 29.
[w] Herodot. lib. 1. cap. 18. [x] Deut. cap. 31. ver. 26.
[y] 2 Reg. cap. 22. ver. 3—20. 2 Chron. cap. 34. ver. 8—28.

gendum curat; fœdus inter Deum et populum redintegrat, templum et regnum ab idololatria repurgat, et Dei cultum fidelissime restituit[z]. Altare etiam et excelsum, quod Jeroboamus filius Nebati extruxerat, diruit; combustis prius super eodem altari mortuorum ossibus: sicut ante annos 350. de eo nominatim prædictum fuerat[a]. Cumque similiter omnes domos excelsorum, quas fecerant reges Israelis, in civitatibus Samariæ amovisset; et mactavisset omnes sacerdotes super ipsa altaria, combussissetque ossa hominum in eis: demum reversus est Hierosolyma[b]. Atque ab hac solenni fœderis renovatione et reformatione publica, cum desolationis tamen propter peccata populi inducendæ sententia inevitabili conjuncta; tum tricesimi anni in ipso initio prophetiæ Ezechielis, tum quadraginta annorum peccati Judæ, in ejusdem capite quarto, versu sexto, epocha deducitur.

3381. *c.* Josias, eodem anno regni sui decimo octavo ad finem tendente, mensis primi die decimo quarto, Maii quarto, feria secunda, toto Juda et Israele præsente et habitatoribus Hierosolymorum, festum Paschatis observavit majori celebritate, quam quisquam regum Israeliticorum aut Judaicorum ante ipsum[c]. Denique pythones, et ariolos, et imagines, ac stercoreos deos, et omnes abominationes quæ conspiciebantur in terra Judæ et Hierosolymis, sustulit: ut præstaret verba legis scripta in libro quem invenerat Hilkia sacerdos in domo Domini[d].

3383. *c.* Anno Nabopollasari quinto desinente, qui est 127. a Nabonasaro, Athyr secundum Ægyptios die 27. (εἰς τὴν κη) cœpit luna in Babylone deficere; post mediam noctem 5. horis temporalibus[e]. Aprilis videlicet Juliani die 22. feria septima incipiente a media nocte: vel Athyr Ægyptiaci die 27. feria sexta desinente: hoc enim Ptolemæi illud indicat, κζ εἰς τὴν κη. quia post mediam noctem

[z] 2 Reg. cap. 23. ver. 1—14. 2 Chron. cap. 34. ver. 29. 33.
[a] 1 Reg. cap. 13. ver. 2. [b] 2 Reg. cap. 23. ver. 15—20.
[c] 2 Reg. cap. 23. ver. 21, 22, 23. 2 Chron. cap. 35. ver. 1—19.
[d] 2 Reg. cap. 23. ver. 24. cum Deut. cap. 18. ver. 9, 10, 11.
[e] Ptolem. Syntax. lib. 5. pag. 125. edit. Græc.

sex horis temporalibus exactis, sole exoriente, dies 28. erat initurus.

3384. *d.* Hamutala peperit Josiæ, post Shallumum sive Jehoachazum, etiam Mattaniam, qui Sedekias postea dictus est. Erat enim is annorum 21. quum regnare inciperet[f].

Xenophanes Colophonius, Eleaticæ disciplinæ princeps, ἐγένετο (ut apud Sextum Empiricum legitur, libro primo adversus mathematicos, capite duedecimo,) vel ἐγεννήθη (ut ex Apollodoro rectius habetur, apud Clementem Alexandrinum, libro primo Stromatum) natus est Olympiade XL.

3385. Post Sadiattem in Lydia regnavit filius ejus Halyattes junior annis 57. quorum quinque prioribus bellum contra Milesios a patre susceptum continuavit[g].

3387. *c.* Jehojakimus Josiæ filius, ex Nehushta filia Elnathanis Hierosolymitana, filium sustulit Jehojacinem sive Jechoniam: qui 18. annos natus erat, quum regnare inciperet[h].

3388. Necos, Psammitichi filius, in Ægypto regnat annis[i] 16. qui in Scriptura Neco et Pharaoh Neco appellatur[k]. Hic a Nilo ad Arabicum sinum fossam ducere aggressus est: in qua fodienda 120. millia Ægyptiorum perierunt. Sed postquam in medio opere destitisset, Phœnices quosdam ad Africam circumnavigandam misit: qui cum navibus e sinu Arabico sive mari Erythræo solventes, in mare australe abierunt, ac tandem per columnas Herculis transvecti, tertio anno in Ægyptum redierunt[l].

3390. Anno duodecimo belli inter Lydos et Milesios gesti, quum Halyattis exercitus Milesiorum segetes (ut singulis annis facere solebat) incendisset: flammæ vi venti adactæ templum Minervæ apud Assesum incendio absumpserunt. Et quum post exercitus reditum Sardibus Halyattes decubuisset, diuturniusque ægrotaret: consulta

[f] Jerem. cap. 52. ver. 1. 2 Reg. cap. 24. ver. 17, 18.
[g] Herodot. lib. 1. cap. 17, 18. 25.
[h] 2 Reg. cap. 24. ver. 8.
[i] Herodot. lib. 2. cap. 159.
[k] 2 Chron. cap. 35. ver. 20. 2 Reg. cap. 23. ver. 29. Jerem. cap. 46. ver. 2.
[l] Herodot. lib. 1. cap. 158. et lib. 4. cap. 42.

ea de re apud Delphos Pythia, priusquam repararetur templum illud, se reddituram responsum negavit. Thrasybulus oraculi sententia per Periandrum Cypseli filium Corynthiorum tyrannum, cui admodum familiaris fuerat, intellecta, caduceatorem ab Halyatte hac de causa missum ita excipiendum curavit, ut Milesios commessationibus et oblectationibus vacantes inveniret. Unde eos rebus omnibus Halyattes abundare arbitratus, societatem cum iis iniit: atque pro uno duo delubra apud Assesum Minervæ ædificavit; et valetudine recuperata, Delphos misit donaria[m].

3393. *a.* Jubilæus decimus septimus.

c. Anaximander Milesius, Praxidami filius, in Ionia natus est. Vide infra ad annum mundi 3457.

3394. *c.* Neco rex Ægypti, Deo jubente, ascendit contra regem Assyriæ, qui adversus ipsum belligerabat: ut Carcemishum ad flumen Euphratis oppugnaret[n].

Josias, bello contra Neconem temere suscepto, in convalle Megidduntis (ad Manassis tribum spectante[o],) illi occurrens, occisus est[p]. Quo spectat et illa Herodoti narratio, libro secundo: " Σύροισι πεζῇ ὁ Νεκὼς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε· μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίης ἐοῦσαν μεγάλην εἷλε. Necos, pedestri acie congressus cum Syris in Magdalo, victoria potitus est. Post pugnam vero, Kadytin urbem Syriæ magnam cepit:" ubi doctissimus Scaliger Kadytin illam Kadesh fuisse notat, cujus Numerorum capite vigesimo, versu decimo sexto, et Magdolum urbem in finibus Ægypti, cujus Jeremiæ capite quadragesimo sexto, versu decimo quarto fit mentio: creditque vicina fuisse, Magdolum et Mageddo; sed quia Magdolum celebrius, ob id pugnam ibi commissam dici, ut ea, quæ ad Gaugamela pugnata est, refertur ad Arbela, propter obscuritatem Gaugamelorum. Quid vero si synonima ea fuisse dicamus, ut locum illum denotare, a quo

[m] Herodot. lib. 1. cap. 19. 21, 22. 35. cum Polyæno, Stratagem. lib. 6.
[n] 2 Reg. cap. 23. ver. 29. 2 Chron. cap. 35. ver. 20, 21, 22.
[o] Josu. cap. 17. ver. 11. Jud. cap. 1. ver. 27.
[p] 2 Reg. cap. 23. ver. 29, 30. 2 Chron. cap. 35. ver. 22, 23.

Maria Magdalenæ accepit cognomentum? Matthæi certe capite decimo quinto, ubi nos Magdalam legimus, Syrus Magedu, et vetus Latinus interpres Magedan reddidit; vocabulo a Magedduntis nomine non multum discedente.

Mortuo principe optimo, cujus vita tutum reddebat populum a captivitate Babylonica[q], malorum Iliade jam ingruente, superioris anni jubilum versum est in threnodiam: ita ut pene in proverbium abierit "planctus Hadadrimmonis in convalle Megidduntis[r]." Neque enim universus solum qui tum præsens fuit Judææ populus insigni lamentatione Josiæ mortem prosecutus est; sed etiam in futurum luctus publicus, quasi pro statuto in Israele receptus est: deflente eum quoque Jeremia propheta in Lamentationibus suis[s]. Nova quoque lamentatio de flebili regni Judæorum statu, inde a morte Josiæ, ab Ezekiele proferenda postea præscribitur[t].

Post cædem Josiæ, populus, ne rex Ægypti regnum rege vacuum occuparet, Shallumum sive Jehoachazum juniorem Josiæ filium regem unxit: qui fecit quod malum videtur in oculis Domini, omnino prout fecerant majores ejus[u]. Vide supra, ad annum mundi 3371.

d. Ab Assyriaca expeditione reversus Neco, Jehoachazum, quum tribus tantum mensibus regnavisset, amovit; et seniorem ejus fratrem Eliakimum regem constituit pro Josia patre ejus, immutans nomen ejus Jehojakimum[x]; ut Jehovæ vero Israelitarum Deo victoriam de Assyrio partam acceptam se referre eo modo testaretur: a quo ad bellum hoc gerendum se incitatum professus fuerat[y]. Deinde, tributo centum talentorum argenti et talenti auri terræ Judææ imposito, Jehoachazum sive Shallumum, Riblæ in regione Hamathæ conjectum in vincula, secum abduxit in Ægyptum: ubi et mortuus est[z].

[q] 2 Reg. cap. 22. ver. 20. [r] Zachar. cap. 12. ver. 11.
[s] 2 Chron. cap. 35. ver. 24, 25.
[t] Ezek. cap. 19. ver. 1. 14.
[u] 2 Reg. cap. 23. ver. 30, 31, 32. 2 Chron. cap. 36. ver. 1.
[x] 2 Reg. cap. 23. ver. 31, 32, 34. 2 Chron. cap. 36. ver. 2, 3, 4.
[y] 2 Chron. cap. 35. ver. 21, 22.
[z] 2 Reg. cap. 23. ver. 33, 34, 35. 2 Chron. cap. 36. ver. 3, 4. Ezekiel. cap. 19. ver. 3, 4.

Jeremias, Dei mandato, in domum novi regis descendens, tum ipsum, tum servos et populum ejus promissionibus et minis ad resipiscentiam hortatus est: "Ne[a] fleatis pro mortuo (Josia) neque condoleatis ei: omnino flete pro abeunte (Shallumo) quia non revertetur amplius ut videat solum natale suum" &c.

3395. *a.* In principio regni Jehojakimi Jeremias, Deo jubente, stans in templi atrio, populum venientem ex omnibus civitatibus Judæ ad incurvandum se in domo Domini, in festo tabernaculorum, quando omnes mares ex omnibus civitatibus tenebantur comparere Hierosolymis[b], ad resipiscentiam hortatus est: recusantibus judicium Dei denuncians, "domum illam similem futuram Shilunti, et civitatem tradendam maledictioni apud omnes gentes terræ." Unde comprehensus a sacerdotibus et prophetis, totoque populo qui tum in atrio erat, capitalis criminis accusatur: sed publico principum et seniorum populi judicio absolvitur[c].

Uria quoque filius Shemaiæ ex Kiriath-jearimis prophetavit contra civitatem Hierosolymorum et terram Judæ, omnino secundum verba Jeremiæ. Et quum Jehojakimus rex morte eum afficere quæsivisset, fugiens ille venit in Ægyptum. Sed misit rex Elnathanen filium Achoris et alios cum eo in Ægyptum, qui reduxerunt eum ad Jehojakimum. Is vero prophetam percussit gladio, abjecitque cadaver ejus in populi sepulchra contemptissima. Veruntamen manus Ahikami filii Shaphanis, qui apud regis patrem Josiam authoritate valuit[d], adfuit Jeremiæ; ut non traderent eum in manum populi, ad morte afficiendum ipsum[e].

His adjungi poterit, et Habbakuk propheta: cui de Judæorum improbitate et contumacia conquerenti, responsum Deus dedit, se iis ipsis diebus Chaldæos in Judæam immissurum; consilium ea de re suum rebelli populo ita pate-

[a] Jerem. cap. 22. ver. 1, 2. 10, 11, 12.
[b] Deut. cap. 16. ver. 16.
[c] Jerem. cap. 26. ver. 1, 2—19.
[d] 2 Reg. cap. 22. ver. 12. 2 Chron. cap. 34. ver. 20.
[e] Jerem. cap. 26. ver. 20—24.

faciens: " Opus[f] operor diebus vestris, quod non credituri estis cum narrabitur. Nam ecce ego excitaturus sum Chaldæos, gentem acerbissimam et festinam; ambulaturam per latitudinem terræ, ad possidendum habitacula non sua jure hæreditario" &c.

In principio etiam regni Jehojakimi, Jeremias prædixisse dicitur, Sedekiam regem Judæ futurum, et Nebuchadnesarem regem Babyloniæ, eumque gentes finitimas dominatui suo subjecturum[g].

3397. *d.* Quum ad Ægyptium, Carcemishum possidentem, Cœlosyriæ et Phœniciæ Satrapa a Nabopollasaro rege Babyloniæ defecisset, hic adversus illos filium suum Nebuchadnesarem, in societatem regni assumptum, cum magno misit exercitu. Quod desinente tertio, et ineunte quarto Jehojakimi anno factum; ex Danielis capite primo, versu primo, collato cum Jeremiæ capite vigesimo quinto, versu primo, intelligimus.

Nebuchadnesare regnum capessente, prophetiæ rerum ab illo gerendarum Jeremiæ statim revelatæ sunt: quarum prima de Ægyptiorum clade fuit; tum illa ad Euphratem, tum illa quam domi postea essent percepturi, ipsa Ægypto a Nebuchadnesare occupata[h]. Earum prior, nulla pene mora interposita, effectum est sortita: Pharaonis Neconis copiis, quæ ad Carcemishum fuerunt, a Nebuchadnesare rege Babyloniæ, anno Jehojakimi quarto percussis[i]. Posterior, post captam Tyrum anno captivitatis Jechoniæ 27. eventu comprobata est[k].

Eodem anno quarto Jehojakimi, qui primus fuit Nebuchadnesaris regis Babyloniæ, Jeremias Judæos contestatus, quod non auscultaverint verbo Domini quod continenter elocutus fuerat illis a decimo tertio anno Josiæ usque ad hunc Jehojakimi quartum, (" hic vicesimus tertius annus est," inquit) et reliquorum omnium prophetarum, a Deo ad ipsos missorum, cohortationibus immorigeros se præbuerint: de adventante Nebuchadnesare eos com-

[f] Habbak. cap. 1. ver. 5, 6.
[g] Jerem. cap. 27. ver. 1—11.
[h] Jerem. cap. 46.
[i] Jerem. cap. 46. ver. 2.
[k] Ezech. cap. 29. ver. 17, 18, 19.

monet, et servitute Babylonica annorum septuaginta ab eis subeunda; intra quod spatium, Judæam quidem primum, deinde et reliquas quas commemorat gentes (suo quamque ordine) regi Babyloniæ servituras; ipsumque demum Babylonium excindendum, et terram Chaldæorum desolationi exponendam, prædicit[l]; quorum septuaginta annorum ab Esaia quoque in prophetia de Tyriis, obscurior longe antea facta fuit mentio[m].

3398. *a.* Anno quarto Jehojakimi, Baruc filius Neriæ scripsit ex ore Jeremiæ in volumine libri omnia verba Domini, quæ locutus illi fuerat, de Israele et Juda ac de omnibus gentibus, a diebus Josiæ usque in diem hunc: legitque ea in domo Domini, audiente populo Hierosolymitano et omnibus Judæis qui venerunt ex civitatibus suis, in die jejunii[n], solennis videlicet illius, mensis septimi die decimo, quotannis celebrati[o]: quinque diebus ante festum tabernaculorum, in quo omnes mares ex omnibus civitatibus Judæ comparebant Hierosolymis, ut supra ad annum mundi 3395. Ipsum vero Barucum, severissimis istis minis quas scripserat consternatum et frustra *ἑαυτὸν τιμωρούμενον*, verbo Dei de clade a Babylonio superventura omni carni et vita ipsius inter medias hasce turbas conservanda, Jeremias confirmat[p], quo fortasse referenda fuerint et capita illa duo consolatoria, Jeremiæ trigesimum et trigesimum primum, promissiones de instauranda Ecclesia continentia.

Rechabitæ, e posteris Jonadabi filii Rechabi[q], Nebuchadnesare rege Babyloniæ in Judæam adveniente, metu copiarum Chaldæorum et Syrorum, relictis tentoriis suis (in quibus, ex præscripto Jonadabi progenitoris sui, habitare solebant) ingressi sunt Hierosolyma[r] ubi, quum de tempore præsente dicant; "Ita considemus Hierosolymis:" colligimus capitis hujus historiam, de vino a Rechabitis

[l] Jerem. cap. 25. ver. 1. 3. 11, 12.
[m] Esai. cap. 23. ver. 15. 17.
[n] Jerem. cap. 36. ver. 1—8.
[o] Levit. cap. 16. ver. 29. cap. 23. ver. 27. Num. cap. 29. ver. 7.
[p] Jerem. cap. 45. ver. 1—5.
[q] 2 Reg. cap. 10. ver. 15.
[r] Jerem. cap. 35. ver. 11.

recusato, eo tempore fuisse gestam, quo urbs a Nebuchadnesare fuit obsessa[s].

In manum Nebuchadnesaris tradidit Dominus Jehojakimum regem Judæ, cum parte instrumentorum domus Dei[t], mense videlicet nono sive Cisleu: ut colligitur ex anniversario jejunio, quod in memoriam, ut videtur, hujus calamitatis, more apud Judæos recepto[u], eo mense observatum est. Illum locum Chronicorum referendum potius putant ad finem Jehojakimi, anno mundi 3405. *c.* Sed versus proximus (septimus) de vasis templi tum asportatis (quod hic prætereundum non fuerat) cum Danielis capite primo, versu secundo, collatus, ad hunc annum referendum esse docet.

Jehojakimum catenis vincivit Nebuchadnesar, ut abduceret eum Babyloniam[w]: sed pactis postea conditionibus servitutis, domi eum reliquit; ubi servus illi permansit tribus annis[x]. A qua prima omnium regis et populi Judaici sub Nebuchadnesare facta servitute, numerandi sunt anni septuaginta captivitatis Babylonicæ, a Jeremia propheta prædicti[y].

Nebuchadnesar Ashpenazo præfecto eunuchorum sive aulicorum suorum præcepit, ut exportaret e filiis Israelis, tum ex semine regio, (ut Ezekiæ ab Esaia prædictum fuerat[z];) tum ex proceribus, pueros formæ elegantia et intelligentiæ facultate præstantes; qui in literis et lingua Chaldæorum per triennium ab eo instituti, regi postea in palatio essent ministraturi. Inter quos, e filiis Judæ, præcipui fuerunt; Daniel qui Beltshar, Hananiah qui Shadrach, Mishael qui Meshach, et Azariah qui Abednego, mutato nomine, a præfecto est appellatus[a].

Postquam 28. annis superioris Asiæ imperium Scythæ jam obtinuissent; eorum potiorem partem Cyaxares atque Medi hospitio acceptam inebriatamque interemerunt[b]. Præter istos, et alii aliquot Scytharum Nomadum, per se-

[s] Dan. cap. 1. ver. 1.
[t] Ibid. cap. 1. ver. 2.
[u] Zachar. cap. 7. ver. 3. 5. et cap. 8. ver. 19.
[w] 2 Chron. cap. 36. ver. 6.
[x] 2 Reg. cap. 24. ver. 1.
[y] Jerem. cap. 25. ver. 11. et cap. 29. ver. 10.
[z] Esai. cap. 39. ver. 7.
[a] Dan. cap. 1. ver. 3—7.
[b] Herodot. lib. 1. cap. 106.

ditionem finibus suis pulsi, a Cyaxare suscepti fuerant: tum venationibus faciendis, tum pueris instituendis ab eo deputati. Qui aspere admodum et indigne ab eo tractati (simul etiam, ut videtur, recentis in gentiles suos injuriæ memores) uno puerorum quos docebant trucidato, et pro ferina apparato, atque Cyaxari convivisque suis apposito; Sardes et Halyattem regem supplices confugerunt. Quos reposcenti Cyaxari quum ille reddere abnuisset: bellum inter Lydos Medosque quinquennale conflatum est[c]. Cimmerios vero, de quibus supra ad annum mundi 3368. ipse Halyattes ex Asia exegit[d].

3399. *a.* Anno quinto Jehojakimi, mense nono, indictum est jejunium coram Domino toti populo Hierosolymis: in memoriam, ut videtur, urbis eodem superioris anni mense a Chaldæis captæ. Ubi Baruc, ad ostium portæ domus Domini, legit e libro omnia verba Domini quæ ex ore dictantis Jeremiæ scripta exceperat; audiente toto populo, qui Hierosolyma ex civitatibus Judæ venerat. De quo principes per Micam Gemariæ filium certiores facti, Barucum advocant, legentem audiunt, et metu regis, ut Jeremias et ipse delitescant, admonent. Jehojakim rex, audita parte voluminis, illud scalpello prius laceratum in ignem projecit, qui erat in foco[e], in cujus horrendi facti detestationem, Judæi ad hanc usque diem jejunium die septimo (vel. 28. potius: ut in suo kalendario habet Scaliger:) mensis hujus noni, sive Cisleu, observant.

Jehojakimus rex, divino volumine combusto, præcepit Jerachmeeli filio suo, et Seraiæ filio Azrielis, et Shelemiæ filio Abdielis, ut caperent Barucum scribam et Jeremiam prophetam. Sed abscondens eos Dominus, in impium regem et regnum ipsius sententiam hanc denunciavit: *b.* "Tu exussisti volumen illud, dicens: Quare scripsisti in eo, dicendo: omnino venturus est rex Babyloniæ, et perditurus terram hanc, facturusque ut cessent ex ea homines et jumenta? Idcirco sic ait Dominus de Jehojakimo rege Judæ: Non erit ei sedens in solio Davidis; et cada-

[c] Herod. lib. 1. cap. 73, 74.
[d] Id. ibid. cap. 16.
[e] Jerem. cap. 36. ver. 9—23.

ver ejus erit projectum æstui diurno et gelu nocturno. Et animadvertam in eum, et in semen ejus, et in servos ejus, iniquitatem ipsorum: et adducam contra eos, et contra habitatores Hierosolymorum, ac contra viros Judæ, totum illud malum quod proloquebar eis;" in eo volumine scilicet quod ab illis exustum est. Deinde, Domino præcipiente, Baruc in altero volumine scripsit ex ore Jeremiæ omnia verba quæ erant in volumine illo priore, quod Jehojakimus combusserat; multis etiam consimilibus adhuc additis[f].

Nebuchadnesar, victorias suas prosecutus, a flumine Ægypti usque ad fluvium Euphratis cepit quicquid fuerat regis Ægypti: ita ut deinceps Neco concluderetur intra terminos regionis suæ[g]. Interea vero pater illius Nabopollasarus, morbo laborans, in civitate Babylonia vitam terminavit; quum per annos 21. regno fuisset potitus. Cujus mortem is non multo post cognoscens, demandata amicis cura captivorum Judæorum, Syrorum, Phœnicum et Ægyptiorum traducendorum in Babyloniam cum exercitu et impedimentis; ipse cum paucis, breviori itinere, per desertum Babylonem properavit. Ubi factus totius paterni imperii dominus, captivos advenientes per opportuna Babyloniæ loca in colonias distribuit[h].

Ex instrumentis etiam domus Dei quæcunque visum est deportavit Nebuchadnesar Babylonem: ubi ea reposuit in templo et thesauro Dei sui[i], Beli nimirum: quem ipse *πρόγονον* sive progenitorem suum appellat, in Abydeni Assyriacis; et cujus templum ex belli hujus manubiis magnifice illum exornavisse, Berosus author est.

Scytharum reliquiæ, quæ Medorum gladios evaserunt, domum reversæ, non exiguum exercitum juventutis, quam ex servis suis uxores, ipsis absentibus, pepererunt, sibi occurrentem offenderunt. Cum quibus sæpe pugna commissa, quum nihil Scythæ proficerent: tandem sumptis flagellis servos fugaverunt[k].

[f] Jerem. cap. 36. ver. 26—32. [g] 2 Reg. cap. 24. ver. 7.
[h] Berosus, rerum Chaldaicarum libro 3.
[i] Dan. cap. 1. ver. 2. 2 Chron. cap. 36. ver. 7.
[k] Herodot. initio lib. 4.

3401. *a.* Jehojakimus, postquam triennio in fide quam Nebuchadnesari dederat permansisset, aversus rebellavit contra eum[l].

Daniel et tres socii ejus, quum recusato cibo et vino regio leguminibus tantum vescerentur et aquam biberent, vultu tamen magis vivido et carne magis vegeta inventi sunt, quam reliqui omnes pueri qui regis cibario pascebantur. Quumque triennio institutionis jam completo, ministerio aulico essent admoti: in omnibus rebus ad peritiam intelligendi pertinentibus, quas requirebat ab eis rex, inveniebat eos decuplo superiores omnibus magis et astrologis qui in toto regno ipsius erant[m].

Anno secundo regni, sive monarchiæ Babylonicæ a morte patris inceptæ; Nebuchadnesar somnium de statua ex diversis metallis conflata somniavit. Cujus ille oblitus, a Chaldæis somnium suum cum interpretatione sibi proferri; et quum illi non possent, eos trucidari jubet. Daniel vero, quum judicatum cœpisset fieri, causam rei cognoscens, dilationem a rege imperat: Deumque cum sociis orans, somnium interpretationemque cognoscit. Is deinde somnium regi aperit, et quatuor imperia ordine sibi succedentia eo significata fuisse declarat. Quibus auditis, rex Danielem, amplissimis muneribus donatum, dominatorem constituit in tota provincia Babyloniæ, et præfectum antistitum super omnes sapientes Babyloniæ: eoque petente, tres etiam illius socios præfecit negotio provinciæ Babyloniæ[n].

3403. *d.* Sexto anno belli inter Medos et Lydos gesti ineunte, quum utrinque æquo Marte certaretur, eclipsis solis facta est, quam futuram Thales Milesius Ionibus prædixerat. Uterque exercitus, diem noctescere videns, a pugnando destitit: indeque Syennesis Cilicis et Labyniti (id est, Nebuchadnesaris) Babylonii interventu, pax conclusa est; Halyatte Arienam filiam Astyagi Cyaxaris filio nuptum dante[o]. Hanc eandem eclipsin, a Thalete prædictam, eo quoque tempore contigisse quo rex Me-

[l] 2 Reg. cap. 24. ver. 1.
[m] Dan. cap. 1. ver. 5—20.
[n] Dan. cap. 2. ver. 1—49.
[o] Herodot. lib. 1. cap. 74.

dorum Cyaxares pater Astyagis et Lydorum Halyattes Crœsi pater, signis collatis inter se præliarentur, in astronomica sua historia Eudemus confirmat: de qua et Plinius, libro primo, capite duodecimo, defectus utriusque sideris rationem exponens. " Apud Græcos investigavit primus omnium Thales Milesius, Olympiadis XLVIII. anno quarto prædicto solis defectu, qui Alyatte rege (ita enim habet vetus lectio; non, ut vulgata, sub Astyage rege) factus est, urbis conditæ anno CLXX." Clemens Alexandrinus, libro primo Stromatum, circa quinquagesimam Olympiadem, Cyaxaris pugnam, et solis defectionem hanc factam fuisse retulit; ab Eudemi, quem citat, multum aberrans sententia. Nam et tempus, tum ab eo, tum a Plinio designatum, non Cyaxaris, sed Astyagis regno convenit: et ex tabulis lunæ-solaribus Ptolemæi (quæ eædem sunt et Hypparchi) Cyaxare regnante, anno quarto Olympiadis XLIV. solem defecisse apparet; anno videlicet Nabonasari 147. mensis Ægyptiaci Pachon die quarto sive Septembris Juliani 20. feria prima, horis 3. minutis 25. ante meridiem. Fuitque eclipsis hæc digitorum novem, et duabus fere horis duravit.

Pace inter Medos et Lydos facta, Astyages Mediæ satrapes a patre Cyaxare constitutus, et Labynitus sive Nebuchadnesar illius gener (duxisse enim hunc Amyitem filiam Astyagis Mediæ satrapæ, docet Alexander Polyhistor[p],) adversus Assyrios copias suas inde traduxisse videntur, et Niniven expugnasse. Ut enim in Herodoto[q], post 28. imperii Scytharum annos, Cyaxare regnante, captam Nini urbem et subactam a Medis Assyriam; ita in fine Græci Tobiti legimus, cepisse Niniven Nebuchodonosorum et Assuerum (quo nomine Danielis cap. IX. ver. 1. Astyagem appellatum invenimus) superstite adhuc Tobia juniore qui, capta Samaria, a Salmanasare in Assyriam puer cum patre deportatus, annos 127. vixerit, quum 120. ab Israelitica captivitate hucusque decurrerint.

3404. *c.* Psammis, Neconis filius, annis 6. in Ægypto regnat[r].

[p] In Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 38.
[q] Lib. 1. cap. 106. [r] Herodot. lib. 2. cap. 161.

Phocæenses, ex Ionia navigantes, Massiliam in mari Ligustico condiderunt, ante pugnam Salaminiam annis 120. ut ex Timæo refert Marcianus in Periegesi sua: Olympiadis videlicet XLV. anno primo, ut et in chronico tradit Eusebius, et in Polyhistore Solinus; licet hic priorem hanc Phocæensium coloniam sub Tarquinio Prisco, cum posteriore eorum profectione sub Servio Tullio facta, de qua infra ad annum mundi 3461. confundat. Nuptiarum vero historia, quæ urbi condendæ viam fecerunt, apud Athenæum libro decimo tertio ex Aristotele ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν πολιτείᾳ, et Justinum libro quadragesimo tertio ex Trogo Pompeio, in eandem fere sententiam sed variantibus personarum nominibus, plenius habetur exposita.

Nebuchadnesaris exercitus, ex turmis Chaldæorum, Syrorum, Moabitarum et Ammonitarum constans, contra rebellem Jehojakimum missus, Judæam vastavit[s]: deportatis in captivitatem 3023. Judæis anno septimo Nebuchadnesaris[t].

Astyagi sive Ahasuero[u] ex Ariena, quam superiore anno in uxorem duxerat, natus est filius Cyaxares, qui et Darius Medus: annorum 62. circiter existens, quum Belshasari interfecto in regno Chaldæorum succederet[x]. Astyages vero, patre adhuc superstite, Mandanem filiam, ex priore uxore natam, matrimonio locavit Cambysæ Achæmenis filio, Persarum regi, (ut Xenophonti placet, libro primo Κύρου παιδείας) qui a Perseo generis sui duxit originem: ex quibus, sequente anno, Cyrus natus est, ut nullo modo Ctesias sit audiendus: qui, contra et Herodotum et Xenophontem et reliquos authores cum illis consentientes, Astyigan (sic enim eum appellat) genere Cyro junctum fuisse negat.

3405. *c.* Jehojakimus, a Chaldæis captus, abjectus fuit insepultus: nempe sepultura asini sepultus, tractus et projectus ultra portas Hierosolymorum; juxta prophetiam Jeremiæ[y], licet, ad communem naturæ legem respectu habito, dormivisse dicatur ille cum patribus suis[z].

[s] 2 Reg. cap. 24. ver. 2.
[t] Jerem. cap. 52. ver. 28.
[u] Dan. cap. 9. ver. 1.
[x] Ibid. cap. 5. ver. 30, 31.
[y] Cap. 22. ver. 18, 19. et cap. 36. ver. 30.
[z] 2 Reg. cap. 24. ver. 6.

Succedens illi filius Jehojachin (qui et Conias et Jechonias dictus est) tribus mensibus et decem diebus regnavit Hierosolymis: et fecit quod malum videtur in oculis Domini, omnino prout fecerat pater ejus[a]. Contra hunc severissimum Dei judicium denunciatum extat in fine capitis XXII. Jeremiæ; sententia hac, quasi in acta referenda, demum conclusum. " Scribite[b] virum istum liberis carentem, virum non prosperaturum in diebus suis: nam non prosperabitur de semine ejus quisquam sessurus in solio Davidis, et dominaturus amplius in Juda," de quo consulendus Christophorus Helvicus, in libro de genealogia Christi. Hoc tempore sequentis quoque capitis, vigesimi tertii Jeremiæ prophetia edita fuisse videtur.

Vertente anno, (ex quo prior missus fuerat exercitus) ascenderunt servi Nebuchadnezaris regis Babyloniæ Hierosolyma; ut veniret civitas in obsidionem. Quumque venisset Nebuchadnesar ad ipsam civitatem, servis ejus obsidentibus eam: prodiit Jehojachin rex Judæ ad regem Babyloniæ, ipse cum matre sua (Nehushta Hierosolymitana,) servi quoque ejus, et præfecti ejus cum aulicis ejus; quem cepit rex Babyloniæ anno octavo regni sui prope completo. Et depromptis inde omnibus tum templi tum regiæ thesauris, confregit omnia instrumenta aurea quæ fecerat Salomon pro templo Domini: quemadmodum[c] Dominus prædixerat. Et deportavit rex in Babyloniam Jehojachinem regem, cum matre et uxoribus (vel fœminis) et aulicis ejus, et e totis Hierosolymis tum omnes præfectos, tum omnes valentes robore, decies mille captivos; omnesque fabros lignarios ac ferrarios: nihil Hierosolymis relicto præter tenuem populum terræ. Ex reliqua vero regione viros strenuos 7000. et fabros lignarios ac ferrarios 1000. omnes robustos bellatores deduxit rex Babyloniæ captivos in Babyloniam[d]. Inter quos captivos erat et Mordecaius Benjaminita, Jairis

[a] 2 Reg. cap. 24. ver. 8, 9. 2 Chron. cap. 36. ver. 8, 9.

[b] Jerem. cap. 22. ver. 30.

[c] Esaiæ cap. 39. ver. 6.

[d] 2 Reg. cap. 24. ver. 8—16. 2 Chron. cap. 36. ver. 10. Jerem. cap. 24. ver. 1. cap. 29. ver. 1, 2. Ezek. cap. 17. ver. 12.

filius[e], et Ezekiel sacerdos, filius Buzi: qui idcirco in prophetiis suis ab hac deportatione epocham suam deducit[f]; quam et deportationem suam nominat[g].

Jeremiæ inscripta ad deportandos fertur epistola; adversus idololatriam Babylonicam eos confirmans[h].

Dum Babylonius ita in Judæam grassaretur, vermem paravit Deus qui luxuriantem istam arborem suo tempore esset perditurus: oppressi sui populi clamore illo exaudito. "Filia[i] Babyloniæ vastanda; beatus sit qui rependet tibi maleficium tuum quo affecisti nos: beatus, qui prehendet et dissipabit parvulos tuos, allidens ad petram[i]." Hoc enim anno in lucem editus est Cyrus Perso-medes, patre Persa, matre Meda (ut ad superiorem annum est notatum) genitus: de quo hic ipse Nebuchadnesar, jam jam moriturus, apud Abydenum, ad suos vaticinatus fuisse legitur: "Veniet Perses mulus, vestris dæmonibus ut commilitonibus usurus, et servitutem inducet:" quomodo et oraculum illud Crœso datum,

Ἀλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,

de Cyro, ex duobus diversarum gentium parentibus orto, Pythia[k] interpretata est. Sed omnium et certissime et clarissime, noster Esaias, servitutem servituros Babylonios[l], et parvulos illorum allidendos ante oculos eorum[m], et vindiciis secundum libertatem captivos hosce Judæos tandem potituros, prædixit: ipso vindice, ante tot annos, etiam sua propria Cyri appellatione compellato[n]: Deo quoque tam inusitatæ revelationis rationem ita reddente: "Propter servum meum Jacobum, et Israelem electum meum, vocavi te de nomine tuo: cognominavi te, quamvis ignores me[o]."

Ætatis autem Cyri annos nobis conservavit Cicero, libro primo de Divinatione, ex Dionysio, Persicæ gentis

[e] Esther, cap. 2. ver. 5, 6.
[f] Ezek. cap. 1. ver. 2, 3.
[g] Cap. 40. ver. 1.
[h] Baruc. cap. 6.
[i] Psal. 137. ver. 8, 9.
[k] Herodot. lib. 1. cap. 55. et 91.
[l] Cap. 47. ver. 1, 2.
[m] Cap. 13. ver. 16.
[n] Cap. 44. ver. 28. cap. 45. ver. 1.
[o] Cap. 45. ver. 4.

scriptore, ista referens. Quum " dormienti Cyro sol ad pedes visus esset; ter eum scribit Dionysius frustra appetivisse manibus, cum se convolvens sol elaberetur et abiret: ei magos dixisse (quod genus sapientum et doctorum habebatur in Persis) ex triplici appetitione solis triginta annos Cyrum regnaturum esse portendi; quod ita contigit, nam ad septuagesimum pervenit, quum quadraginta annos natus regnare cœpisset." A quo fortasse somnio, sic a magis exposito, Cyrus nomen accepit: quod solem significare, recte scripsit Ctesias, et eum secutus Plutarchus in Artaxerxe; quum Chur et Chursaid apud Persicos poetas, etiam ad hunc usque diem idem denotare dicatur. Atque ex hoc Ciceronis loco, cum altero Danielis cap. V. ver. 31. comparato, ante Cyrum, avunculum ipsius Darium Medum, sive Cyaxarem Astyagis filium, natum fuisse apparet: qui idcirco apud Xenophontem, libro sexto Cyri παιδείας, ita loquens introducitur: "Ἐπειδὴ παρὼν τυγχάνω, καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκός με ἄρχειν λόγου. Quum ipse præsens adsim, et Cyro senior existam; æquum est, ut sermonem ego incipiam;" et in libro quarto, ipse Cyrus, ad eum scribens: " Συμβουλεύω δέ σοι, καίπερ νεώτερος ὤν. Consilium autem tibi do, quanquam ipse junior."

Nebuchadnesar, Jechoniæ loco, regem substituit patruum ipsius Mattaniam, Josiæ filium; nomine ejus in Tsidki-jah sive Sedekiam immutato[p]: quod justitiam Domini significat. Cum enim pepigisset cum eo fœdus; et Dei nomine interposito fidelitatis juramentum ab eo exegisset[q]: hujus nominis impositione, de justa Dei vindicta, si pactum violaret, commonefaciendum eum fuisse censuit.

Sedekias undecim (plenis) annis regnavit Hierosolymis; et fecit quod malum videbatur in oculis Domini Dei sui; neque depressit se a facie Jeremiæ prophetæ loquentis illi ex ore Domini, sed obdurans cervicem suam, obfirmavit cor suum, ne converteretur ad Dominum Deum Israe-

[p] Jerem. cap. 37. ver. 1. 2 Reg. cap. 24. ver. 17.
[q] 2 Chron. cap. 36. ver. 13. Ezek. cap. 17. ver. 13, 14. 18.

lis[r]. Etiam omnes principes sacerdotum et populus terræ multiplici transgressione prævaricati sunt, polluentes domum Domini quam sanctificaverat Hierosolymis, neque auscultarunt verbis Domini quæ loquebatur per Jeremiam et reliquos prophetas, sed spreverunt ea, et subsannaverunt nuncios Dei: donec accensus est æstus iræ Domini in populum suum, adeo ut non esset curatio[s].

Postquam deportatus esset Jechonias, Deus, ostensa Jeremiæ visione duorum calathorum ficuum, novi regis populique deportationem futuram prænunciat[t].

In principio regni Sedekiæ, prophetia de Elamitis tum subigendis tum restaurandis a Jeremia prolata est[u]. Elymaidem enim provinciam, cum Susane ejus metropoli ad Ulaium sive Eulæum fluvium posita, Astyagi Nebuchadnesar ademit, et Chaldæorum imperio adjecit[x]. Elamitis vero postea simul cum Medis copias suas adversus Babylonios conjungentibus[y], sublato rege eorum Belshasare, sub Cyro uncto suo Deus in Elamo solium suum reposuit; ejusque metropolis Susan ab eodem Cyro Persarum facta est regia; ut in libro decimo quinto nos docet Strabo.

Regum Edomæorum, Moabitarum, Ammonitarum, Tyri et Sidonis legatis Hierosolyma ad visitandum novum regem Sedekiam venientibus, Deus Jeremiam vincula et lora tradere jubet, ad dominos suos perferenda: mandato addito, ut Nebuchadnesaris dominatui se subjiciant, neque prophetis et planetariis suis aliud suadentibus aurem præbeant. Sedekiam quoque similiter admonet, ut se dedat Babylonio, et a pseudo-prophetis caveat: et omnes ordines ad Babylonii obsequium minis et promissionibus provocat[z].

Post abductum Jechoniam et captivos reliquos, Sedekias ad Nebuchadnesarem in Babyloniam misit Elhasam

[r] Jerem. cap. 1. ver. 3. cap. 32. ver. 1, 2. 2 Reg. cap. 24. ver. 18, 19. 2 Chron. cap. 36. ver. 11, 12, 13.

[s] Jerem. cap. 37. ver. 2. 2 Chron. cap. 36. ver. 14, 15, 16.

[t] Jerem. cap. 24. ver. 1, 2. 8, 9.

[u] Jerem. cap. 49. ver. 34. 39.

[x] Jerem. cap. 25. ver. 25. cum Daniel. cap. 8. ver. 1, 2.

[y] Esai. cap. 21. ver. 2. [z] Jerem. cap. 27.

filium Shapanis et Gemariam filium Hilkiæ: per quos et Jeremias epistolam ad seniores, sacerdotes, prophetas, atque ad totum populum a Nebuchadnesare deportatum, Hierosolymis deferendam curavit. In ea Judæos de officio in captivitate admonet, gratiosæ liberationis, completo præstituto septuaginta annorum termino, promissione consolatur; et calamitates reliquorum, qui in Judæa post deportationem relicti fuerant, simulque Ahabi filii Kolaiæ, et Sedekiæ filii Maaseliæ pseudo-prophetarum funestum exitium, prænunciat[a].

3406. Shemaja, cum Sedekiæ legatis, ut videtur, Babylone redeuntibus, ad Zephaniam, secundanum sacerdotem[b], et reliquos sacerdotes Hierosolymitanos literas increpatorias adversus superiorem Jeremiæ epistolam scripsit: quibus, audiente Jeremia, perlectis, severam contra eum Dei sententiam propheta pronunciat[c]. Quo etiam tempore videntur editæ duorum sequentium capitum XXX. et XXXI. de regno Christi et restauratione ecclesiæ insignes prophetiæ.

3407. Halyatti Lydorum regi, ex uxore Carica, natus est Crœsus filius: quippe qui 35. annorum fuit, quum regnare inciperet[d].

3408. *d.* Anno Sedekiæ quarto, mense quinto Hananias pseudo-propheta post biennium et omnia instrumenta domus Domini, et Jechoniam et omnes deportatos e Babylonia reducendos prædixit. Cui opponente se Jeremia, lorum collo ejus detractum ille fregit: addens, ita fracturum esse Deum jugum Nebuchadnesaris, intra biennium justum, e collo omnium gentium. Unde Jeremias, loco ligneorum lororum, jugum ferreum impositurum esse Deum collo omnium gentium istarum pronunciat, ut serviant regi Babyloniæ[e].

3409. *a.* Hanania pseudo-propheta, mense septimo, mortem obiit a Jeremia prædictam[f].

Astyages, post patrem Cyaxarem, annis 35. Medis im-

[a] Jerem. cap. 29. ver. 1, 2—23.
[b] 2 Reg. cap. 25. ver. 18.
[c] Jerem. cap. 29. ver. 24—32.
[d] Herodot. lib. 1. cap. 26. et 92.
[e] Jerem. cap. 28. ver. 1—14.
[f] Jerem. cap. 28. ver. 16, 17.

perat[g]. Danielis cap. IX. ver. 1. et Tobit. cap. XIV. ver. 17. Ahasuerus vel Assuerus dictus.

c. Deus per Jeremiam, Babylonem et terram Chaldæorum a Medis et Persis vastandam prædicit: populumque suum recuperandæ liberationis promissionibus confirmat[h].

Sedekias, anno regni sui quarto, vel ipse profectus est, vel ipsius potius loco in Babyloniam misit Seraiam filium Neriæ filii Maaseiæ, principem Menuchæ: cui Jeremias præcedentia vaticinia de excidio Babylonico in libro descripta tradidit, prælegenda primum et in Euphratem deinde projicienda[i]. Cum quo et frater ejus Baruc, filius, item Neriæ filii Maaseiæ[k], scriba Jeremiæ, Babylonem simul profectus fuisse putatur.

d. Baruc verba libri sui coram Jechonia filio Jehojakimi, et captivis omnibus qui habitabant in Babylonia, legisse dicitur, "anno[l] quinto (a deportatione Jechoniæ scilicet) septimo die mensis, eo tempore quo ceperant Chaldæi Hierosolyma, eaque incenderant igne" eodem, ut existimatur, mense quo, dedente se Jechonia, capta fuerant Hierosolyma, et a Chaldæis fortasse incendi cœpta: nam Severo Sulpicio assentiri non possumus, qui, hujus ipsius fortasse loci authoritate fretus, Nebuchadnesarem hoc tempore "Hierosolymam cum exercitu ingressum, urbem murosque ad templum solo stravisse," in primo sacræ suæ historiæ libro retulit. Prior tamen doctissimi Junii de restincto igne et oppido conservato conjectura, Anglo-Duacensium expositione aliquanto est tolerabilior; "qui totum tempus captionis Hierosolymorum undecim annis duravisse priusquam ea essent combusta, (a tempore videlicet quo sub Jechonia, usque ad tempus quo sub Sedekia capta sunt,) et in quinto spatii illius anno librum hunc conscriptum fuisse," asserunt. Grotius vero, primum quidem scriptorem annum quintum post deportatum Jechoniam, hic intellexisse putat; sed illud de Hierosolyma succensa igni, ab alio aliquo fuisse additum

[g] Herodot. lib. 1. cap. 130.
[h] Jerem. cap. 50. et 51.
[i] Jerem. cap. 51. ver. 59—64.
[k] Jerem. cap. 32. ver. 12. Baruc. cap. 1. ver. 1.
[l] Baruc. cap. 1. ver. 2, 3, 4.

qui existimavit Baruchum nunquam ivisse in Babyloniam ante deportationem quæ Sedekia regnante contigit.

Anno tricesimo ineunte, (a solenni scilicet fœderis redintegratione et cultus Dei instauratione, celeberrimo illo anno decimo octavo regis Josiæ facta) qui fuit a deportatione Joiachinis sive Jechoniæ annus quintus, item iniens; quarti mensis quinto die, Julii 24. feria sexta, Ezekieli inter deportatam multitudinem ad fluvium Chebaris (Straboni et Ptolemæo Chaborræ dicti) versanti, prima visio a Deo est oblata[m]. Hinc, ad propheticum munus inter Judæos deportatos exsequendum missus est: ad quos Thelabibi juxta fluvium Chebaris habitantes, ille perveniens, quasi in stuporem abreptus septem dies desedit. Quibus exactis, Deus illum iterum de vocatione admonet, officiumque explicat, adhibitis promissionibus et minis: deinde repetito signo eum confirmans, verbo suo metum ipsius amovet, et mandato novo ejus vocationem sancit[n].

Propheta tabulæ lateritiæ figuram obsidionis Hierosolymorum insculpere jubetur, et diebus 390. lateri suo incumbere: qui et totidem dierum quibus arctissima urbis obsidio esset duratura, et totidem annorum iniquitatis domus Israelis, typum essent exhibituri[o].

3410. Psammis Ægypti rex, facta in Æthiopiam expeditione, mox vita defunctus est. Cui succedens filius Apries 25. regnavit annos[p]: in Scriptura Pharaoh Hophra nominatus[q]. Hic cum instructissimis terra marique copiis in Cyprum et Phœniciam impressione facta, Sidonem vi cepit, aliasque Phœniciæ urbes terrore subegit. Et ingenti pugna navali Phœnicibus et Cypriis devictis, cum magna spoliorum vi in Ægyptum reversus est[r]. Ferturque ea fuisse persuasione, ut ne Deum quidem ullum sibi putaret posse regnum adimere; adeo videbatur sibi illud stabilivisse[s], quod Ezekielis cap. XXIX. ver. 3. (ut ad eum locum Tremellius annotat) allegorica illa prosopopœia

[m] Ezek. cap. 1. ver. 1, 2—28.
[n] Ezek. cap. 2. et 3.
[o] Ezek. cap. 4.
[p] Herodot. lib. 2. cap. 161.
[q] Jerem. cap. 44. ver. 30.
[r] Diodor. Sicul. lib. 1.
[s] Herodot. lib. 2. cap. 169.

elegantissime exprimitur: "Mihi est rivus meus, nam ego feci mihi." Nemo est qui rivum meum mihi possit adimere, et vindicare sibi.

c. Ezekiel, postquam lateri sinistro per dies 350. incubuisset, ad latus dextrum conversus per dies 40. illi incubuit, totidem annorum iniquitatis domus Judæ typum gerentes[t]. Quo referendum et caput quintum ejusdem prophetiæ, cum duobus sequentibus.

d. Anno deportati Jechoniæ sexto, die quinto, Septembris 22. feria quarta, Deus Ezekieli, per spiritum Hierosolymam abducto, visione indicat confertissimam Judæorum idololatriam, et supplicia propter illam eventura[u].

Eo prophetante, Pelatia filius Benaiæ moritur. Deus pios in Babyloniam deportatos præsentiæ suæ sanctificatione, et evangelicis in futurum promissionibus consolatur. Visione disparente, propheta per spiritum ad suos in Chaldæam reductus, enarravit illis omnia quæ Dominus ipsi ostenderat[w].

3411. *a.* Deus, typis et verbis, Sedekiæ regis nocturnam fugam, excæcationem, captivitatem, et mortem in Babylonia; itemque Judæorum deportationem, et calamitates ante eam ipsis eventuras, prædicit[x]. Ad quem annum etiam septem sequentia capita sunt referenda: ex quibus intelligimus, eo tempore et Danielis, ob preces pro salute aliorum effusas, nomen fuisse celebre[y], et Sedekiam fœderis et juramenti religione contempta, contra Nebuchadnesarem rebellavisse[z].

d. Anno deportati Jechoniæ septimo, mensis quinti die decimo, Augusti 27. feria prima, Ezekiel seniores ad Deum consulendum accedentes redarguit hypocriseos: deinde calamitates eventuras omnibus, minas contra idololatras, et promissiones erga bonos pronunciat[a]. Quo et tria sequentia capita videntur referenda.

3413. Batto Cyrenensis regni conditori, quum 40. reg-

[t] Ezek. cap. 4. ver. 6.
[u] Ezek. cap. 8. ver. 1. cap. 9, 10, 11.
[w] Ezek. cap. 11. ver. 13.—25.
[x] Ibid. cap. 12.
[y] Ezek. cap. 14. ver. 14. 20.
[z] Ibid. cap. 17. ver. 15. 17.
[a] Ezek. cap. 20. ver. 1.

navisset annos, succedens filius Arcesilaus, 16. annis regnavit[b].

3414. *a.* Annus sabbatarius: in quo Hierosolymitani, adventante adversus eos cum copiis Nebuchadnesare, servorum libertatem[c] promulgarunt[d]. Nam Babylonius adversus rebellem Sedekiam ducens exercitum, vastata regione et occupatis arcibus, ad ipsam Hierosolymam oppugnandam demum accessit[e]. Omnes enim civitates Judæ jam occupaverat, Hierosolyma, Lacisho et Azeka exceptis; quas oppugnavit ille, cum omnibus copiis suis, omnibusque regnis terræ in dominio suo[f].

b. Ante mediam vero hyemem non est cœpta obsidio Hierosolymitana. Anno enim regni Sedekiæ nono, mense decimo, die decimo, Januarii 30. feria quinta, Nebuchadnesar et omnes ejus copiæ castra juxta Hierosolymam posuerunt; extruentes contra eam propugnacula circumquaque[g]. In cujus memoriam, non solum captivitatis tempore[h], sed etiam ad hodiernum usque diem jejunium annuum a Judæis est observatum.

Eodem ipso die, obsidio urbis Ezekieli in Chaldæa a Deo revelatur: ejusque determinatum excidium per bullientis ollæ typum significatur. Uxor prophetæ vespere moritur, quam ille luctu prosequi vetatur: gravissimæ Judæorum calamitatis ea in re typum exhibens, quæ planctum omnem sit superatura[i].

d. Jeremias, Deo jubente, Sedekiæ regi prænunciat: Hierosolymam a rege Babyloniæ capiendam et comburendam, regem vero ipsum in Babyloniam abducendum, ibidemque morientem honorifice esse sepeliendum[k].

Propheta, ob hoc vaticinium, a Sedekia inclusus est atrio custodiæ quæ erat in domo regia; ubi, anno ejusdem

[b] Herodot. lib. 4. cap. 159.
[c] Juxta legem, Exod. cap. 21. ver. 2. et Deuter. cap. 15. ver. 1, 2, 12.
[d] Jerem. cap. 34. ver. 8, 9, 10.
[e] Joseph. antiquit. lib. 10. cap. 10.
[f] Jerem. cap. 34. ver. 1. 7.
[g] 2 Reg. cap. 25. ver. 1. Jerem. cap. 39. ver. 1. et cap. 52. ver. 4.
[h] Zachar. cap. 8. ver. 19. [i] Ezek. cap. 24. ver. 1, 2, &c.
[k] Jerem. cap. 34. ver. 1—7.

Sedekiæ decimo, Nebuchadnesaris vero decimo octavo ineunte, promissione restitutionis a Deo accepta, Hanameelis filii patrui sui agrum jure redempturæ sibi comparavit[l], cæteraque contigerunt, quæ in Jeremiæ capitibus XXXII. et XXXIII. continentur.

Pharaonis Hophræ, sive Vaphris, copiis ex Ægypto egressis, ut Sedekiæ ferrent suppetias; Chaldæi, eis occursuri, Hierosolymis discesserunt. Sedekias ad Jeremiam prophetam, (soluta obsidione jam liberum, et in arctam et tetram, quæ postea secuta est, custodiam nondum datum) legatos misit; qui preces ipsius pro salute populi expeterent. Propheta auxiliares illas Pharaonis copias in Ægyptum reversuras, atque Chaldæos iterum civitatem oppugnaturos captamque combusturos, pronunciat[m].

Hierosolymitani, præsenti obsidionis metu liberati, servos et ancillas, quos ex legis præscripto manumiserant, contra fœdus suum in servitutem retraxerunt: quos impii et inhumani facti Jeremias reprehendens, vicissim contra ipsos libertatem gladio, pesti et fami promulgavit; Babylonios intermissam obsidionem redintegraturos, et civitatem captam combusturos, prænuncians[n].

Interea, dum abessent copiæ Chaldæorum Hierosolymis propter exercitum Pharaonis, Jeremias fugam meditans, a principibus cæsus in foveam carceris qui erat in domo Jonathanis conjicitur; multisque diebus ibi detinetur[o].

Nebuchadnesar, Ægyptiaco exercitui occursurus, anno regni sui decimo octavo ex iis qui, ante solutam obsidionem, Hierosolymis ad ipsum defecerant, 832. Babylonem deportandos curavit[p].

Pittacus Mitylenæus, septem sapientum unus, cum classe missus a suis est in Troadem adversus Atheniensium ducem Phrynonem Pancratiastem et Olympionicem; qui Sigeum et Achilleum pagum Lesbiis ibi eripuerat. In prælio victores effecti Athenienses, Alcæi Mitylenæi poetæ, qui

[l] Jerem. cap. 32. ver. 1—16.
[n] Jerem. cap. 34. ver. 11—22.
[p] Jerem. cap. 52. ver. 29.
[m] Ibid. cap. 37. ver. 3—10.
[o] Ibid. cap. 37. ver. 11—16.

abjectis armis fugerat, clypeum apud templum Minervæ in Sigeo suspenderunt. Phrynoni deinde ad singulare certamen provocanti siquis congredi vellet, occurrit Pittacus; et retejaculo, quod sub clypeo occultaverat, involutum tridente ac pugione confodit. Unde, ob agrum ita servatum, Mitylenæis magna ei dona offerentibus, conjecta hasta id duntaxat agri petiit, quo cuspis pertigisset: qui locus, ab illo sacratus, Pittacii nomen postea obtinuit. Historiam mutilatam tradidit Herodotus[q], cujus defectum supplevit Plutarchus libro de malignitate Herodoti; cum Strabone[r], Polyæno[s], Festo in Retiario, et Diogene Laertio[t], qui Pittaco tunc principatum a Mitylenæis ultro delatum esse indicat, viginti annis ante mortem; quam anno tertio Olympiadis LII. obiisse illum narrat. Unde rationibus subductis, ad annum tertium Olympiadis XLVII. referre maluimus, quam cum Eusebio ad XLIII. Olympiadis secundum, licet illud magis ei faveat, quod in stadionicarum catalogo, Olympiade XXXVI. Phrynon victor fuisse annotatur.

Neque tamen per duellum hoc plane finitum est bellum. Arbiter vero ab utraque parte delectus Periander Corinthius, et ipse e septem sapientum numero unus, ita litem diremit, ut utrique ea colerent quæ haberent; Atheniensibus Sigeo, Mitylenæis Achilleo pago relicto[u]; quem ipsum Periandrum sexto abhinc anno, ante Olympiadem XLIX. decessisse, ex Sosicrate ostendit in ejus vita Laertius. Quod Herodoti detegit anachronismum; qui pacem hanc inter Athenienses et Mitylenæos a Periandro factam ad posteriora Pisistratidarum tempora retulit.

3415. *b.* Anno deportati Jechoniæ decimo, mense decimo, die duodecimo, Februarii 1. feria prima, Ezekiel vaticinatur contra Pharaonem et Ægyptum; quod esset baculus arundineus domui Israelis (frustra enim suppetias obsessis Hierosolymitanis jam tulerat:) primum Pharaoni, Hophræ, sive Apriæ, cladem in Libycis solitudinibus a

[q] Lib. 5. cap. 95.
[r] Lib. 13.
[s] Lib. 1.
[t] Lib. 1.
[u] Herodot. lib. 5. cap. 94, 95. et Strabo, lib. 13.

Cyrenæis (ut ad annum mundi 3430. videbimus) deinde desolationem totius Ægypti, a Babylonio inferendam, et 40. annorum spatio continuandam, prædicit[x].

c. Fugato Pharaonis exercitu, Hierosolymitanam obsidionem redintegravit Nebuchadnesar circa 15. diem tertii mensis; diebus videlicet 390. ante captam urbem: ut ex typo Ezekielis cap. IV. ver. 5. 8. colligimus. Tum vero Jeremias, a Sedekia consultus, de eo in manum Nebuchadnesaris tradendo responsum dat: qui et ejus precibus motus, ex fovea carceris qui erat in domo Jonathanis ad atrium custodiæ transferri eum jubet; tracta panis in diem ex vico pistorum illi concessa, donec consumptus est omnis panis ex civitate[y].

d. Continuata obsidione, Jeremias iterum a Sedekia per legatos consultus, simile reddit responsum: et regem et cives in manum Nebuchadnesaris tradendos; eos qui in civitate mansuri sunt, gladio, aut fame, aut peste morituros, eos autem qui ad Chaldæos egressuri sunt, vita sua loco spolii potituros[z].

Ob hoc responsum Jeremias a principibus in foveam Malchiæ, quæ erat in atrio carceris, conjicitur. Unde opera Ebed-melechi eunuchi eductus, a rege denuo consulitur: et repetito judicio contra Judæam, in atrio carceris usque ad urbem captam servatur[a], ubi Ebed-melecho, Dei nomine, liberationem ab omnibus periculis pronunciat[b].

3416. *c.* Anno deportati Jechoniæ undecimo, mensis primi, ut videtur, (non, ut Tremellio et Prado placuit, quinti: is enim in annum duodecimum incidit) die primo, Deus per Ezekielem Tyro, de miserando jamjam a Nebuchadnezare capiendæ Hierosolymæ statu exsultanti, ab eodem Nebuchadnesare excidium venturum pronunciat, tam admirabile, ut omnes exteri aspicientes et recordantes præteritam illius gloriam subitumque casum perhorrescant. Idemque finitimis Sidoniis eventurum propheta vaticinatur, ad gloriam Dei et Ecclesiæ bo-

[x] Ezek. cap. 29. ver. 1—16.
[y] Jerem. cap. 37. ver. 17—21.
[z] Jerem. cap. 21.
[a] Ibid. cap. 38.
[b] Jerem. cap. 39. ver. 15—18.

num: cujus promissione prophetia hæc terminatur[c]. In qua et illud notandum; tantam eo tempore apud exteros omnes sapientiæ Danielis fuisse famam, ut in proverbium abierit. Inde enim Deus Tyriorum regi, Ithobalo, insolentiam animi exprobrans; "Ecce," inquit, "sapientior es Daniele, quicquam occultum non absconditur tibi[d]."

Eodem anno, mense primo, die septimo, Aprilis 26. feria tertia, Deus Ezekieli revelat, se regem Babyloniæ contra Pharaonem armaturum, et Ægyptios subversurum[e].

Eodemque anno, mensis tertii die primo, Junii 19. feria prima, ostendit Deus, Ægyptium non magis posse judicium ipsius effugere, quam Assyrius ante eum poterat[f].

d. Anno Sedekiæ undecimo desinente[g], mense quarto, die nono, Julii 27. feria quarta, quum invaluisset fames Hierosolymis, perrupta est civitas, et a Chaldæis occupata[h].

Capta urbe, Sedekias rex et omnes bellatores noctu aufugerunt. Verum Sedekiam assecutæ copiæ Chaldæorum in campestribus Jerichuntis, Riblam eum ad Nebuchadnesarem deduxerunt: ubi, occisis prius ejus liberis in conspectu ipsius, occæcatus ac deinde numellis chalybeis vinctus in Babyloniam deportatus est[i], completis eo modo prophetarum vaticiniis; quod oculis suis oculos regis Babyloniæ videret[k], sed Babyloniam non videret, quamvis ibi moriturus esset[l].

Mense quinto, die septimo, Augusti 24. feria quarta, Nebuzaradan præfectus satellitum, a Nebuchadnesare missus, Hierosolymam ingressus est[m]: et, comparatis per biduum rebus, decimo die, Augusti 27. ipso Sabbati die, (in quem fortasse mandati exsequutionem is consulto distulerat) templum Dei, ac palatium regis, cum reliquis ædi-

[c] Ezek. cap. 26. ver. 1. ad finem capitis 28.
[d] Ezek. cap. 28. ver. 3.
[e] Ibid. cap. 30. ver. 20—26.
[f] Ezek. cap. 31.
[g] Jerem. cap. 1. ver. 3.
[h] 2 Reg. cap. 25. ver. 2, 3, 4. Jerem. cap. 39. ver. 2, 3. et cap. 52. ver. 5, 6, 7.
[i] 2 Reg. cap. 25. ver. 4—7. Jerem. cap. 39. ver. 4—7. et cap. 52. ver. 7—11.
[k] Jerem. cap. 32. ver. 4. et cap. 34. ver. 3.
[l] Ezek. cap. 12. ver. 13.
[m] 2 Reg. cap. 25. ver. 8.

ficiis Hierosolymorum, concremavit[n]. Die septimo ignem iis subjectum fuisse, die autem decimo eadem deflagrasse, Lidyatus noster existimat. In cujus calamitatis memoriam, mensis quinti jejunium est institutum[o]: quod et ad hunc usque diem a Judæis retinetur; sed nono, non decimo die mensis quinti, Ab, observatum. Destructum vero est templum, anno[p] Nebuchadnesaris 19. desinente: Olympiadis XLVIII. anno primo ineunte, Nabonasari 160. currente; postquam a Salomone condi cœptum est, annis 424. mensibus tribus, et diebus octo.

Eodem mense quinto[q], omnibus muris Hierosolymorum circumquaque dejectis, eos qui relicti fuerant in civitate, et eos qui defecerant ad regem Babyloniæ, et reliquum vulgi, una cum thesauris regis atque principum, et instrumentis domus Dei, deportavit Nebuzaradan in Babyloniam[r]. Sic migravit Juda e terra sua[s]: ab initio regni Davidis anno 468. a decem tribuum distractione 388. ab Israelitici regni excidio 134.

[n] Jerem. cap. 52. ver. 13. cum cap. 39. ver. 8.
[o] Zachar. cap. 7. ver. 3. 5. cap. 8. ver. 19.
[p] Jerem. cap. 52. ver. 12. 2 Reg. cap. 25. ver. 8.
[q] Jerem. cap. 1 ver. 3.
[r] Jerem. cap. 39. ver. 8, 9. cap. 52. ver. 14—23. 2 Reg. cap. 25. ver. 10—17. 2 Chron. cap. 36. ver. 18, 19, 20.
[s] Jerem. cap. 52. ver. 27. 2 Reg. cap. 25. ver. 21.

ÆTAS MUNDI VI.

De populo tenuissimos, quibus nihil erat quicquam, reliquit Nebuzaradan in terra Judæ; ut essent vinitores et agricolæ: quibus rex Babyloniæ Gedaliam Ahikami filium, ejusdem gentis præposuit[a], sed absque ullo insigni regio, aut imperii nomine; quia præesse paucis et calamitosis, nulla dignitas erat: inquit, in fine libri primi sacræ suæ historiæ, Severus Sulpicius.

Seraja primarius et Sephania secundanus sacerdos, ac tres custodes liminis, primoresque alii a Nebuzaradane Riblam ad Nebuchadnesarem adducti, occisi ibi sunt[b]. Serajæ vero filius, et post eum summus sacerdos, Jehosadakus captivus est abductus[c].

Jeremias vinctus catenis cum deportanda multitudine Ramam usque perductus, ibi a Nebuzaradane liberatur: optione ei data, ut vel in Babyloniam honorifice tractandus cum eo proficisceretur, vel cum reliquiis populi in deserta patria remaneret. Quam posteriorem conditionem ille eligens, ad Gedaliam præfectum, qui Mispæ Benjaminitarum sedem suam fixerat, cum muneribus missus est[d].

Duces et milites, qui cum Sedekia Hierosolymis noctu aufugerant[e], in agris passim palantes, omnesque Judæi qui ad Moabitas, Ammonitas, et gentes finitimas se receperant, ad Gedaliam in patriam suam sunt reversi: ubi vini

[a] Jerem. cap. 39. ver. 10. cap. 40. ver. 5. 7. cap. 52. ver. 16. 2 Reg. cap. 25. ver. 11. 22, 23.

[b] Jerem. cap. 52. ver. 24—27. 2 Reg. cap. 25. ver. 18—21.

[c] 1 Chron. cap. 6. ver. 15.

[d] Jerem. cap. 39. ver. 11—14. cap. 40. ver. 1—6.

[e] 2 Reg. cap. 25. ver. 4. Jerem. cap. 52. ver. 7.

et olei et æstivorum fructuum copiosum proventum collegerunt[f].

Ismael Nethaniæ filius, Judæus e semine regio, a Baaliso Ammonitarum rege ad occidendum Gedaliam submissus, cum decem viris primariis, Mispæ familiariter ab eo sunt excepti; proditionis hujus detectoribus, malo suo, nullam fidem adhibente[g].

3417. *a.* Mense septimo Ismael, cum decem suis sociis, Gedaliam, et Chaldæos, et viros militares Mispæ repertos, nefarie trucidavit[h]. In cujus cædis memoriam annuum Judæi observant jejunium mensis hujus septimi, Tisri, die tertio.

Altero post clam occisum Gedaliam die, octoginta ex illis, qui lugubri habitu Shecemo, Shilunte et Samaria munera et suffitum ad domum Dei in ruinis suis jam jacentem ferebant, Mispam per dolum ductos in urbis medio interemit Ismael; eorumque cadavera in Asæ regis puteum conjecit[i].

Ismaeli regis filias et reliquum populum Mispæ relictum in captivitatem ad Ammonitas abducenti, ad aquas Gibeonis cum exercitu occurrens Johanan filius Kareæ, captivos omnes liberavit: Ismaele, non amplius quam octo comitantibus, ad Ammonitas confugiente[k].

Johanan, et omnes copiarum præfecti, totusque populus juxta Bethlehemum considentes, Chaldæorum metu fugam in Ægyptum meditantur[l]. Sed prius Jeremiam frequentes adeunt, sciscitantes divinum responsum: quod ille post decem dies retulit; verbis Dei universos hortatus, in solo patrio manerent. Si id fecissent, Dei præsidio tuendos nullumque a Babyloniis periculum fore: sin Ægyptum peterent, omnes ibi ferro ac fame diversoque mortis genere perituros. Sed plebs assueto malo insolens parendi salubribus consiliis, et divino imperio, profecta est in Ægyptum: ipso etiam Jeremia et Baruco filio Neriæ concomitante. Quibus Tahpanhesum usque pervenientibus, typo

[f] Jerem. cap. 40. ver. 7—12. 2 Reg. cap. 25. ver. 23, 24.
[g] Jerem. cap. 40. ver. 13—16.
[h] Ibid. cap. 41. ver. 1, 2, 3. 2 Reg. cap. 25. ver. 25.
[i] Jerem. cap. 41. ver 4—9. [k] Ibid. cap. 41. ver. 10—15.
[l] Ibid. cap. 41. ver. 16, 17, 18.

proposito, Jeremias excidium Ægypto a Nebuchadnesare, quem fugerant, inferendum prænunciat[m].

b. Anno deportationis Jechoniæ duodecimo, mensis decimi die quinto, Januarii 25. feria quarta, nuncio ad Ezekielem perlato de percussis Hierosolymis; extremam desolationem ultimis Israelitarum reliquiis (post profectionem illam Ægyptiacam) in vastitatibus patriæ commorantibus eventuram propheta prædicit[n].

Anno eodem duodecimo, mense item duodecimo, die primo, Martii 22. feria quarta, contra Pharaonem, et de gravissima plaga per Nebuchadnesarem Ægyptiis infligenda, prophetat Ezekiel[o].

Die mensis decimo quinto de Pharaone et universa ejus multitudine ad inferos, inter gentes omnes incircumcisas, deducenda prophetat idem[p].

De clade Israelitis Migdoli, non procul a mari rubro[q]; Taphanhesi, (sive Daphnis Pelusiis) Nophi, (sive Memphide) et in Pathrosi provincia apud Ægyptios habitantibus superventura vaticinatur Jeremias: ipsius Ægypti regis Pharaonis Hophræ (sive Apriæ) casu pro signo dato[r].

Obadias propheta contra Idumæos, qui Judæorum calamitati eversis Hierosolymis insolentissime insultaverant, vaticinatur: quod et Jeremias[s], Ezechiel[t], et Psalmorum LXXIX. et CXXXVII. scriptores eodem fere tempore fecerunt.

3418. Cyrus, quum per annos duodecim, aut paulo amplius, in Persia cum patre vixisset, cum matre Mandane ab avo Astyage accersitus, in Mediam venit[u].

3419. *b.* Tyrus, Ithobalo ibi regnante, per annos tredecim a Nebuchadnesare est obsessa: quemadmodum, ex Philostrato et aliis rerum Phœniciarum scriptoribus, refert Josephus[x]; intra quod temporis spatium finitimi quoque Sidoniorum, Moabitarum, Ammonitarum, et Edomæorum populi a Babylonio videntur esse subacti; juxta prophetias

[m] Jerem. cap. 42. et 43. cum Sever. Sulpic. histor. sacr. lib. 2.
[n] Ezek. cap. 33. ver. 21—29.
[o] Ibid. cap. 32. ver. 1—16.
[p] Ibid. cap. 32. ver. 17—32.
[q] Exod. cap. 14. ver. 2.
[r] Jerem. cap. 44. ver. 1—30.
[s] Ibid. cap. 49. ver. 7.
[t] Ibid. cap. 25. ver. 12.
[u] Xenoph. institut. Cyri, lib. 1.
[x] Antiqu. lib. 10. cap. 11. et lib. 1. contra Apion.

Jeremiæ cap. XXVII. XLVIII. XLIX. et Ezechielis cap. XXV.

3420. *a.* Nebuchadnesare Tyrum obsidente, in termino terræ Israeliticæ positam[b], anno regni 23. Nebuzaradan, satellitio ipsius præfectus, Judæorum et Israelitarum cum eis mixtorum reliquias deportavit; ad capita hominum 745[c]. In qua extrema desolatione, quæ terram penitus incultam reliquit, iniquitatis Israelis (a Juda sejuncti) 390. et Judæ 40. terminantur anni ab Ezekiele[d] præmonstrati.

3421. Quum Cyrus sexdecim fere esset annorum, regis Assyriorum filius, Evilmerodachus, uxorem ducturus Nitocrim, venandi et prædandi causa, cum magno equitum et peditum numero, in fines Mediæ excurrit. Quibus Astyages Medorum rex, cum filio Cyaxare et nepote Cyro (qui tunc primum arma induit) occurrit: et equestri potitus victoria, Assyrios repulit[e].

Cyrus deinde a patre Cambyse domum revocatus est; cum annus adhuc illi unus in puerili institutione peragendus superesset[f]. Quo referendum, quod ex Dione narrat Athenæus[g], Cyrum, quum primum Astyagis ῥαβδοφόρων ac deinde ὁπλοφόρων unus fuisset, in Persiam rediisse: eoque tempore Angarem musicum, Astyage cum amicis convivante, cecinisse; in palustria dimissam esse belluam immanem, apro truculentiorem, imperaturam illis provinciis, et prospere cum paucis adversus multos præliaturam; indeque Astyagem revocare Cyrum, sed frustra, tentavisse.

3422. Cyrus, cum annos fere septemdecim inter pueros egisset, decem annos inter ephebos exegit[h].

3424. Olympiade quinquagesima, qua Epitelides Lacedæmonius stadium vicit, Cnidiorum et Rhodiorum nonnulli, asperitate regum Asiaticorum offensi, coloniæ deducendæ consilia inierunt. Creato igitur ad hoc duce Pentathlo Cnidio (qui generis ortum ad Hippotam Herculis filium referebat) in Siciliam appulerunt, tempore quo Ægestani ac Selinuntii bellum inter se gerebant. Ubi Pentathlo, opem Selinuntiis ferente, occiso; reliqui, Gorgo

[b] Josu. cap. 19. ver. 29.
[c] Jerem. cap. 52. ver. 30.
[d] Ezek. cap. 4. ver. 5, 6.
[e] Xenoph. instit. Cyri, lib. 1.
[f] Id. ibid.
[g] Delpnosophist. lib. 14.
[h] Xenoph. Institut. Cyri, lib. 1.

ac Thestore et Epitherside ex illius familia ducibus delectis, in Lipara deinde insula consederunt[i].

3429. Arcesilao, quum per annos sexdecim regno Cyrenaico præfuisset, successit filius Battus, Eudæmon cognominatus. Ad quem ingens Græcorum multitudo, Delphici oraculi monitu, confluens finitimorum Libyum agros vastabat, atque inter se partiebatur: quum prius Cyrenaica colonia per annos 56. ex Theræis solis constaret, qui cum primo Batto illuc missi fuerant[k].

3430. *c.* Anno captivitatis Jechoniæ vigesimo quinto, principio anni, (id est, mense primo; ut Jonathan paraphrastes Chaldæus exponit) decimo die mensis, Aprilis 30. feria tertia, anno decimo quarto postquam urbs percussa est, de templi, urbis, et regni Israelitarum constitutione visio Ezekieli est exhibita: instaurationem Ecclesiæ per Christum, ejusque amplitudinem, dignitatem et præstantiam significans[l].

Libyci, cum rege eorum Adricano, agris a Cyrenæis exuti, Apriæ Ægyptiorum regi sese dediderunt. Ille comparatum grandem Ægyptorum exercitum adversus Cyrenas misit. Cyrenæi, instructa apud Irasa et ad fontem Thestin acie, hostes ita profligarunt, ut pauci ex eis in Ægyptum redirent. Qua de re Ægyptii succensentes Apriæ, ab eo desciverunt, opinati se ab illo in apertam perniciem fuisse dimissos; ut his internecione deletis, ipse cæteris Ægyptiis imperitaret securius[m].

3431. Amasis (Saites ille, a Platone in Timæo celebratus) ab Aprie ad pacandos rebelles missus, rex ab eis efficitur. Patarbemi viro spectabili, ad Amasim revocandum misso, quod eum secum non adduxisset, Apriæ jussu aures et nasus præciduntur. Cujus facti indignitate moti alii, ad Amasis partes transierunt[n].

3432. *b.* Tyrus se in Nebuchadnesaris potestatem tradidit. Non enim vi fuisse a Chaldæis captam, et prædæ expositam, ex Ezekielis cap. XXIX. vers. 18, 19. colligitur;

[i] Diodor. Sicul. lib. 5.
[k] Herodot. lib. 4. cap. 159.
[l] Ezek. cap. 40. ver. 1. usque ad libri finem.
[m] Herodot. lib. 4. cap. 159. et lib. 2. cap. 161. Diodor. Sic. lib. 1.
[n] Herodot. lib. 2. cap. 162.

sed certis potius conditionibus interpositis deditione receptam. Unde pro rege Ithobalo, אתבעל, ex eadem sua gente Baal, בעל, regulus constitutus, per decem annos Tyriis præfuit: ut ex Phœnicum annalibus, in libro primo contra Apionem, Josephus confirmat.

c. Anno deportati Jechoniæ vigesimo septimo, mensis primi die primo, Aprilis 20. feria tertia, Deus Nebuchadnesari, ob diuturnam in Tyriis debellandis navatam sibi operam, Ægyptum mercedis loco se daturum pollicetur[o].

Cyrus, quum 27. fere annorum esset, ex ephebis excedens, juxta Persarum instituta, virorum censui adscriptus est[p].

Nebuchadnesar, Ægyptiacæ seditionis occasione captata, et ab Amasi etiam fortasse ad subigendum Apriem invitatus, in Ægyptum cum exercitu invasit.

3433. Nebuchadnesar Ægypto potitus, a Syene usque in terminum, tum Ægyptiorum tum Judæorum inter illos habitantium, alios gladio cecidit, alios abduxit captivos: juxta prophetias Jeremiæ cap. XLIII. XLIV. XLVI. et Ezekielis cap. XXIX. XXX. XXXI.

In Thebaidem pulso Pharaone Hophra sive Apria, reliquæ Ægypto Amasim Nebuchadnesar proregem præfecisse videtur: licet Herodotus ista ignoraverit. "Sacerdotes enim Ægyptii, qui ei sciscitanti de rebus Ægyptiacis respondebant, ea, quæ ad laudem gentis faciebant, tantum docuerunt; cætera, quæ ad illorum ignaviam, servitutem, et tributa, quæ Chaldæis pendebant, tacuerunt:" ut, in notis ad fragmenta recte observavit Josephus Scaliger.

3434. Nebuchadnesar, finitis expeditionibus bellicis, Babylonem reversus: dum quietus esset in domo et florens in palatio suo, somnium illud de arbore mirabili excindenda habuit; cujus interpretationem, a Chaldæis suis frustra quæsitam, Daniel illi aperuit[r].

Babylonem magnifice instauravit Nebuchadnesar; extra urbem veterem, novam aliam construens, triplicique muro lateritio et hanc et illam circumdans: addito quoque, in gratiam Medicæ suæ conjugis, Amyitis filiæ Astyagis; (de

[o] Ezek. cap. 29. ver. 17—20.
[p] Xenoph. institut. Cyri, lib. 1.
[r] Dan. cap. 4.

qua ad annum mundi 3404.) pensili illo horto celebratissimo; de quo Berosus: Κατεσκεύασε τὸν καλούμενον κρεμαστὸν παράδεισον, διὰ τὸ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐπιθυμεῖν ὀρείας διαθέσεως, ὡς τεθραμμένην ἐν τοῖς κατὰ τὴν Μηδίαν τόποις· et Quintus Curtius: "Syriæ regem Babylone regnantem hoc opus esse molitum memoriæ proditum est, amore conjugis victum; quæ desiderio nemorum silvarumque in campestribus locis, virum compulit naturæ genium amœnitate hujus operis imitari." Sed de hisce magnificentissimis structuris, Berosi et Abydeni fragmenta consulenda sunt: quorum prior Græcos quoque, miranda ista Nebuchadnesaris opera Semiramidi tribuentes, coarguit, (Josepho, libro primo contra Apionem, referente;) posterior mœnia illa, quæ ad Macedonum imperium duraverunt, portis æneis instructa, et inter orbis miracula connumerata, Nebuchadnesaris opus fuisse asserit[s]. Clitarchus vero, et qui cum Alexandro in Asiam trajecerunt, mœnium ambitum 365. stadiorum, juxta dierum anni numerum, fuisse scripserunt[t], singulorumque stadiorum structuram singulis diebus perfectam fuisse, memoriæ proditum est[u], quanquam quindecim dierum spatio tantum opus confectum fuisse, Berosus et Abydenus tradiderint.

3435. Exactis a viso somnio mensibus duodecim Nebuchadnesar, structurarum suarum magnificentiam jactitans, mente alienatus et a suis depulsus, per septennium ferinam cum bestiis vitam egit[x].

Apries, qui et Pharao Hophra, conductis auxiliariorum ex Ionibus et Caribus triginta millibus, ad urbem Memphim cum Amasi congressus est. Sed prælio fugatus et captus, asservatusque in urbe Saitana, demum strangulatus est[y]; juxta prophetiam Jeremiæ cap. XLIV. ver. 30.

Post ejus mortem 44. annos regnavit Amasis; ut refert Herodotus[z]: sed, quod sacerdotes Ægyptii illum celarunt, Babylonio vectigalis.

[s] Euseb. lib. 9. præparat. evangel. cap. ult.
[t] Diodor. Sic. lib. 1. [u] Q. Curt. lib. 5. cap. 4.
[x] Daniel. cap. 4. ver. 32, 33.
[y] Herodot. lib. 2. cap. 163. et 169. Diodor. Sicul. lib. 1.
[z] Lib. 3. cap. 10.

3442. *a.* Jubilæus decimus octavus.

Nebuchadnesar post septem annos, agnita demum Dei potentia, sanitati et regno suo restitutus, beneficium erga se et gloriam Dei apud omnes gentes, edito programmate, promulgat[a].

b. Idem, de clade Babyloniis a Cyro inferenda vaticinatus, ut ex Chaldæorum relatione narrat Abydenus[b], statim obiit: postquam annis 43. solus, et ad vicesimum circiter mensem simul cum patre regnavisset.

Successit illi Evilmerodachus filius, anno a deportatione Jehojacinis, sive Jechoniæ, regis Judæ trigesimo septimo, circa mensis duodecimi diem 25. Aprilis 15. feriam tertiam, quo de eodem Jechonia e carcere liberando mandatum dedit[c]. Unde, post biduum, ejusdem videlicet mensis die 27. Aprilis 17. mutatis vestimentis carceris sui, cæteris principibus in aula Babylonica degentibus prælatus, et in amicis imperatoris habitus, coram illo jugiter esitabat, omnibus diebus vitæ suæ[d].

In Lydia Crœsus, mortuo patre Halyatte, regnavit[e] annis 14.

Post regem Baalem, Tyro a Babylonio præfecti sunt judices: quorum primus, Ecnibalus Baslachi filius, עכני־בעל בן מצלח Scaligero, mensibus tribus, deinde Chelbes Abdæi filius, חלבש בן אבדי, decem præfuit mensibus: ut, ex Phœnicum annalibus, in primo contra Apionem libro, prodit Josephus.

3443. Abbarus, אב־בר, summus pontifex Tyrios mensibus tribus judicavit; atque post eum Mytgonus et Gerestratus Abdelini filii, מות־נאוג, וגר עשתורת בני עבד־אלים annis sex[f].

Ad Crœsum tum cæteri omnes e Græcia sophistæ Sardes confluxerunt, tum Atheniensium legislator Solon; qui celebre illud de vitæ hujus incertitudine et hominis felicitate cum eo colloquium habuit[g]. Fertur ad Crœsum epis-

[a] Dan. cap. 4.
[b] Apud Euseb. lib. 9. Præpar. evangel. cap. ult.
[c] Jerem. cap. 52. ver. 31.
[d] 2 Reg. cap. 25. ver. 27, 28, 29.
[e] Herodot. lib. 1. cap. 86.
[f] Ibid.
[g] Herodot. lib. 1. a cap. 28. ad 33.

tolium Solonis (in fine vitæ illius, apud Diogenem Laertium) in quo accersitum ab illo se significat, Athenis jam rerum potito Pisistrato.

Æsopus Phryx, nominatissimus ille fabularum conditor, quem eodem tempore Sardes accitum Crœsus in honore habebat, Solonis illiberaliter ab illo propter παῤῥησίαν dimissi vicem dolens, et cum regibus agendum monens "ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἥδιστα, aut nequaquam aut quam jucundissime; ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἄριστα,, aut nequaquam aut quam optime" cum eis agendum, a Solone responsum accipit[h].

Æsopus Sardibus Delphos profectus, injuste ibi damnatus e rupe Phœdriade præcipitatur, circa Olympiadem LIV. ut apud Suidam legitur: sub finem videlicet Olympicæ illius Tetraeteridis; si superiora recte constituta sunt tempora. Cujus cædis pœnas, ab oraculo Delphico sæpius indictas Iadmon postea sumpsit; Iadmonis illius Samii ex filio nepos, cui Æsopus, una cum Rhodope Thracia meretrice illa famosissima, prius servierat[i].

Solon a Crœso in Ciliciam profectus, urbem condidit, atque ex suo nomine Solos appellavit: in qua Atheniensium aliquot statuit, qui tractu temporis, quum patriam linguam corrupissent, σολοικίζειν dicti sunt. Hæc, in Solonis vita, Diogenes Laertius: quæ tamen ad Solios Cypri, non ad Solenses Ciliciæ spectare, ex ipsius Solonis ad Philocyprum regem elegis apparet, a Plutarcho in ejusdem vita recitatis; ubi et ille docet, Cyprium hunc regulum, Solonis ope et consilio hic usum, exiguum oppidum Æpeam prius dictum, in subjectum campum habitationi longe commodiorem transtulisse, et in Solonis honorem Solos denominasse.

Post abitum Solonis Crœsus, qui seipsum omnium hominum beatissimum arbitratus fuerat, quæ de rerum humanarum incertitudine moleste atque iracunde ab illo audierat, nimis vera fuisse, propria edoctus experientia, didicit. Statim enim ei quiescenti somnium est oblatum, Atym filium, ferrea trajectum cuspide, interimendum fore

[h] Plutarch. in Solone.

[i] Herodot. lib. 2. cap. 134.

significans. Quem casum dum ille omni cura prævertere conaretur, et nuptias filii in manibus haberet: Phryx regii generis Adrastus, ob fratrem a se imprudenter interfectum, a patre Mida Gordii filio (qui alius fuit ab antiquo illo Mida Gordii filio, Phrygum rege; cujus tumulo ab Homero inscriptum carmen Herodotus in poetæ vita recitat) ejectus, ut a Crœso expiaretur, Sardes venit. Cui expiato filii ille tutelam commisit, a Mysis ad opprimendum ingentis magnitudinis aprum acciti, qui Olympi montis culta, crebra cum agrestium strage, pervastabat. Adrastus, vibrata in feram lancea, cuspide illius Atym imprudens percussit: et fortuitæ cædis venia a patre obtenta, super interempti tumulum se transfodit. Crœsus filio orbatus, ingenti in luctu duos annos egit: quem de Cyri (qui ipsum regnum illi postea eripuit) oriente potentia sollicitudo demum terminavit[k]. De quo videnda etiam excerpta ex Diodoro Siculo, ab Henrico Valesio edita[l], et Valerius Maximus[m].

3444. *c.* Evilmerodachus rex Babyloniæ, propter iniquitates et libidines passus insidias, a marito sororis suæ Neriglissoro peremptus est; quum plus quam duobus regnasset annis: ut docet Berosus, in tertio rerum Chaldaicarum libro, a Josepho citatus[n]. Cumque ab eo stipendium diarium accepisse legatur Jechonias rex Judæ, " usque ad diem mortis suæ, omnibus diebus vitæ suæ[o]:" circa hoc idem tempus Jechoniam quoque 57. annos natum, vita fuisse functum, verisimili admodum conjectura colligitur.

Evilmerodacho succedens interfector ejus Neriglissorus, נרגל-לצר, quatuor regnavit annis[p].

In regno quoque Mediæ, defuncto Astyagi, (Tobit. cap. XIV. ver. 17. Assuero dicto,) filius ejus Cyaxares successit, matris Cyri frater: ut in libro primo institutionum Cyri habet Xenophon, sub initium videlicet anni primi

[k] Herodot. lib. 1. a cap. 34. ad 46.
[l] Pag. 238.
[m] Lib. 1. cap. 7.
[n] Lib. 1. contra Apion.
[o] Jerem. cap. 52. ver. 34. 2 Reg. cap. 25. ver. 30.
[p] Beros. ibid.

Olympiadis LV.; ante mortem Cyri annis 31. Danieli Darius Medus, Assueri filius, dictus.

3445. Rex Babylonius, non subditos solum suos, sed etiam Crœsum Lydorum regem; una cum Cappadocibus, Phrygibus utrisque, Caribus, Paphlagonibus, Cilicibus, atque Indis, ad societatem belli contra Medos et Persas ineundam sollicitat: magnas eos gentes esse dictitans, et adfinitatibus mutuis devinctos; ac, nisi mature illis occurreretur, ordine singulas nationes oppressuros. Qua occasione, Cyrus a patre Cambyse et regni senatoribus exercitus Persici imperator constitutus, cum 30000. militibus et ὁμοτίμοις ducibus mille, in Mediam mittitur: ut in primo institutionis Cyri libro refert Xenophon. Ibi ab avunculo Cyaxare, qui eum accersiverat, Medicarum etiam copiarum præfectura, et belli adversus Babylonium gerendi administratio illi committitur. A quo tempore, anni 30. principatus Cyri dinumerantur: ad finem tendente anno primo Olympiadis LV. ad quem, ex Diodori, Thalli, Castoris, Polybii, Phlegontis et cæterorum chronographorum consensu, in tertio annalium suorum libro, refert initium illius Julius Africanus, ab Eusebio in evangelicæ præparationis libro decimo laudatus.

Eodem tempore (vere nimirum, eundem ejusdem Olympiadis annum claudente) Solon Philocypro et Soliis suis valedicens, reditum in patriam meditabatur: ut ex illius elegis, a Plutarcho productis, intelligitur. Verum morbo correptus, in Cypro octogenarius mortem obiit: ut scribit Laertius. Athenis tum archonte Hegestrato, secundo Pisistrati dominationis anno; ut ex Phania Ephesio Plutarchus refert.

3446. *b.* Anno a diruta urbe Hierosolymitana tricesimo, quarti libri Esdræ scriptor apocryphus colloquia cum angelo Uriele a se habita fuisse fingit[q], quum dux populi esset Salathiel[r], utpote Jechonia rege jam defuncto.

Crœsus adversus Cyrum sese comparans, magnis missis

[q] 4 Esdr. cap. 3. ver. 1. cap. 4. ver. 1.
[r] 4 Esdr. cap. 5. ver. 16.

donariis, de eventu Delphicum consulit oraculum; ante Sardium expugnationem tribus annis[s].

3447. Armenius, postquam sensit hostes in Cyaxarem parare, neque auxilium illi misit, neque tributum solvit: contra pacta conventa quæ, ab Astyage bello superatus, cum Medis hac de re ille inierat. Hinc Cyrus, simulata venatione, Armenium invasit: eumque cum filio Tigrane superans, sub Medorum potestatem iterum redegit. Montes quoque inter Armenios et Chaldæos interjectos cepit; ibique arce extructa, certis conditionibus pacem inter utramque gentem constituit[t].

3448. *c.* Cyaxares et Cyrus adversus Babylonium, Crœsum et reliquos fœderatos, exercitum ducunt; eosque prosternunt. In prælio rex Babylonius occiditur: Crœsus, cum reliquis, desertis castris, noctu fugiunt. Cyrus cum Hyrcaniis, qui a Babylonio ad eum defecerant, fœdere inito, eis ductoribus et adjutoribus usus, hostes persequitur et denuo vincit. Crœsus mulieribus, quod æstas esset, noctu præmissis, ut in frigore facilius iter facerent, cum equitatu e castris se subducit. Cappadocum regem, et Arabum, Hyrcanii trucidant. Cyrus dedititiis et captivis parcens, prædam dividit[u].

Neriglissoro in imperio Babylonico filius ejus Laborosoarchodus, לבו־רצר־כד, improbitate quam ætate longe maturior, succedens, mensibus novem regnavit[v].

Balatorus, בעל־טור Tyri, inter judices, regnavit anno uno[x].

Gobrias, cujus unicum filium novus ille Babyloniorum rex, tempore regnantis patris, inter venandum nefarie interemerat, ad Cyrum cum suis deficit[y].

Cyrus Babyloniorum fines invadit: et ad ipsam urbem Babyloniam progressus, novo regi duellum offert. Gadatas vir primarius, quem rex iste zelotypia motus castraverat, ad Cyrum deficit. Babylonii, Gadatæ agrum invadentes, a Cyro profligantur. Cadusii vero, quibus extremi agminis custodia a Cyro fuerat commissa, eo in-

[s] Herodot. lib. 1. cap. 53, 54, 55. 91.
[t] Xenoph. institut. Cyri, lib. 3.
[u] Xenoph. institut. Cyri, lib. 3. et 4.
[v] Beros.
[x] Phœnic. annal.
[y] Xenoph. lib. 4.

scio in regionem versus Babylonem sitam temere excurrentes, a rege Babylonio, ex urbe sua quo confugerat egresso, cæduntur. Eorum cædem ultus Cyrus, ut ex utraque parte deinceps cum agricolis pax esset; cum armatis bellum, pactum cum rege init. Deinde Babylonem prætervectus, et tribus hostium castellis receptis, ad Assyriorum Medorumque confinia, unde initium expeditionis fecerat, exercitum reduxit. Quo accersitus ab eo avunculus Cyaxares, in tabernaculo regis Assyrii (Neriglissori occisi) honorifice excipitur: et, hyeme jam adventante, de rebus ad continuandum bellum comparandis communi deliberatur consilio[a].

3449. *b.* Laborosoarchodum, Nebuchadnesaris ex filia nepotem, ab amicis, eo quod morum ipsius improbitas nimis sese exsereret, interemptum excepit ejusdem Nebuchadnesaris ex filio Evilmerodacho nepos; Beroso Nabonidus נבי־נ֫ים, Herodoto Labynitus לבי־נ֫ים, Abydeno Nabannidochus, Danieli prophetæ Belshasar sive Baltasar dictus: cui 17. imperii annos tribuit in libro tertio Chaldaicæ historiæ Berosus, et in regum canone Ptolemæus.

Hujus anno primo, de quatuor bestiis totidem regna significantibus, et Deo imperium omne filio hominis tradente, Danieli somnium est oblatum[a].

Mortuo Tyri regulo Balatoro, Babylone accitus Merbalus, מר־בעל, regnavit annos[b] 4.

3451. Belshasaris anno tertio, Arietis et Hirci visum, cladem imperio Persico ab Alexandro et populo Dei ab Antiocho inferendam præsignificans, Danieli, quum esset Shushane in provincii Elami ad fluentum Ulaii, est exhibitum[c]. Circuit autem amnis Eulæus arcem Susorum, et Susianam ab Elymaide (id est, Shushanchæos ab Elamitis, ut Ezræ cap. IV. ver. 9. utriusque provinciæ incolæ distinguuntur) disterminat: quemadmodum nos docet Plinius[d]. Unde liquet, hoc tempore Susianam, non Medis aut Persis sed Babyloniis (sub quibus tum vixit Daniel) sub-

[a] Xenoph. lib. 5. et 6. initio.
[b] Phœnic. annal.
[c] Dan. cap. 7. ver. 1.
[d] Dan. cap. 8. ver. 1, 2.
[e] Lib. 6. cap. 27.

ditam fuisse: ut supra ad annum mundi 3405. est annotatum.

Sub postremo vero hoc Babyloniorum rege, muros circa fluvium Babyloniæ civitatis, a Nabuchadnesare tantum inchoatos, ex latere cocto et bitumine fuisse constructos, in libro tertio Chaldaicæ suæ historiæ narrat Berosus[e]. Hujus enim mater Nitocris, mulier solertissima, Medorum Babyloniæ jam imminentium potentiam et insidias verita, ut per anfractus fluvii remora fieret navigantibus, Euphratem qui rectus et celer erat depressis fossis flexuosum lentumque effecit. Aggerem deinde miræ magnitudinis ad utramque fluminis ripam excitavit; et supra urbem paludem ingentem effodit, in quam averso flumine siccatus est ejus alveus. Tum vero ripas intra urbem, ac descensus qui ex portulis ad flumen ferebant muris lateritiis munivit, juxta mœnium quæ urbem ambiebant rationem. Extruxit item circa mediam fere urbem pontem lapideo opere; atque his omnibus demum perfectis, Euphratem ex palude in pristinum alveum revocavit[f]. Pontis hujus, qui domos regias in utraque fluminis ripa positas junxit, mirandam fabricam describens Philostratus[g], a regina ex Medorum gente nata extructum illum fuisse asserit. Unde, ut Nebuchadnesarem Amyitim, ita et filium ejus Evilmerodachum Nitocridem, Medici generis uxorem habuisse colligimus.

3453. Merbalo mortuo, Tyriis a Babylonio præfectus est Hiromus חירום frater ejus: qui 20. regnavit annis[h].

3455. Darius Hystaspis filius natus est: paulo ante mortem Cyri annum fere 20. ætatis agens; testante Herodoto[i].

3456. *c.* Crœsus, Babylonii et confœderatorum exercitus imperator delectus, Halym fluvium qui Medorum et Lydorum ditionem disterminabat, Thaletis Milesii industria, sine ponte trajiciens, in Cappadociam pervenit: ibique urbem Pteriam expugnavit, cunctasque circa urbes

[e] Apud Josephum, lib. 1. contra Apion.
[f] Herodot. lib. 1. cap. 185, 186. 188.
[g] In vita Apollonii, lib. 1. cap. 18.
[h] Phœnic. annal.
[i] Lib. 1. cap. 209.

cepit, Syros nihil commeritos exterminans. Cappadoces enim a Græcis Syros nominatos, confirmat Herodotus[k]. Cyrus, caduceatoribus prius ad Iones tentandos ut ad se a Crœso deficerent frustra missis, æquo marte cum Crœsi copiis conflixit. Postero die Crœsus, quum Cyrus ipsum supersederet invadere, Sardes regressus est: ubi per hyemem quiescere decreverat, et initio statim veris tendere adversus Persas. Auxiliarios igitur qui aderant dimisit, et ad absentes socios, inter quos erant et Lacedæmonii, caduceatores ablegavit: utrisque edicens, uti ad quintum mensem Sardibus convenirent. Ita dissipato Crœsi exercitu, subito supervenit Cyrus cum suis. Quorum inopinato adventu territus Crœsus, Lydos tamen educit in prælium, equitatu maxime confisus. Ejus ut vim Cyrus eluderet, camelos equis ejus objecit: quorum odorem cum equi ferre non possent, aversi equites abducebant a prælio. At Lydi ex equis desiliunt, et pedites cum Persis confligunt; multisque aliquandiu utrinque cadentibus, tandem vertuntur in fugam: quos insecuti Persæ Sardes, post quatuordecim dierum obsidionem, expugnarunt. Crœsus incendio damnatus, Solonis nomine ter inclamato, (cujus de rerum humanarum inconstantia sermonem prius contempserat) a Cyro liberatus est, et a consiliis deinceps habitus. Cyrus Abradatæ Susorum regis, qui a Babylonio ad ipsum deficiens in pugna interemptus est, et Pantheæ quæ super mariti cadaver se jugulavit, funus curat, et ingenti apposito monumento decorat[l].

Crœsus, vinculis suis Delphos missis, per oracula se delusum frustra conqueritur[m].

Ionas et Æolas, volentes iisdem conditionibus stare quibus Crœso fuerant subjecti, Cyrus repulit: solis Milesiis hoc concesso, qui sibi metuentes prius cum eo fœdus

[k] Lib. 1. cap. 72.

[l] Herodot. lib. 1. a cap. 75. ad 90. cum Xenoph. institut. lib. 7. Diodori excerptis ab Hen. Valesio edit. pag. 241. Plutarch. in Solone, Polyæn. stratagem. lib. 7. in Cyro et Crœso, et Solino in Polyhistor. cap. 1. ubi, Olympiade octava et quinquagesima victorem Cyrum intrasse Sardes, scribit; anno nimirum illius primo ut habet etiam Eusebius in chronico.

[m] Herodot. lib. 1. cap. 90, 91.

pepigerant[n]. Reliqui, mœnibus suis communitis, Pythermonem Phocensem cum aliis legatis ad Lacedæmonios mittunt, ut auxilium ab illis rogarent. Quod licet illi recusassent, per Lacrinem tamen Cyro denunciarunt, ne ulli Græciæ civitati damnum inferret; utpote se id minime toleraturis. Qui se deinceps operam daturum respondit, ut Græcis, non Ionum, sed propria sua incommoda essent deploranda[o].

Thales Milesius Ionibus consulit, ut unam communem curiam in Teo haberent; quæ in media erat Ionia[p].

3457. Cyro Sardibus manente, machinasque fabricante et arietes, ut eorum qui parere nollent mœnia solo æquaret; ejus opem Cares implorant, ut civile inter eos bellum ortum componeret. Is Adusium Persam cum exercitu ad eos mittit; perlibenter in ea expeditione Cilicibus et Cypriis ejus signa sequentibus. Adusius Carum controversiam ita componit; ut in utriusque tamen partis arcibus milites præsidiarios relinqueret[q].

Olympiade LVIII. ad finem primo illius anno tendente, Thales Milesius defunctus est; quemadmodum ex Sosicrate refert Laertius: et Anaximander Milesius obliquitatem Signiferi primus observavit, ut ex aliis a Plinio habetur traditum, libro primo, capite octavo; licet præceptori ipsius Thaleti eam non fuisse incognitam, rectius Plutarchus nos docuerit, libro secundo de placitis Philosophorum, capite duodecimo. Ipsum vero Anaximandrum, ejusdem hujus Olympiadis anno secundo, ætatis annum 64. egisse, ac paulo post obiisse diem, ex Apollodori Atheniensis chronicis refert Laertius: de inventis ejus mathematicis, ex Phavorini historia, præterea addens: " Εὗρε δὲ καὶ γνώμονα πρῶτος, καὶ ἔστησεν ἐπὶ τῶν σκιοθήρων ἐν Λακεδαίμονι, καθά φησι Φαβωρῖνος ἐν παντοδαπῇ ἱστορίᾳ. τροπάς τε καὶ ἰσημερίας σημαίνοντα καὶ ὡροσκόπια κατεσκεύασε. Primus gnomonem invenit, eumque Lacedæmone in loco captandæ umbræ idoneo constituit; quemadmodum Phavorinus ait in varia historia. Horoscopia quoque fabricatus est, quæ

[n] Herodot. lib. 1. cap. 141. 143. 169.
[o] Herod. lib. 1. cap. 141. 152, 153. [p] Ibid. cap. 170.
[q] Xenoph. institut. lib. 7.

solstitia et æquinoctia ostenderent." Ita enim distinguendus videtur gnomon, sive umbilicus horarius, ab horoscopiis quibus æquinoctia et tropæ indicabantur. Quanquam gnomonis et horologii inventionem non illi, sed Anaximeni ejus discipulo et municipi attribuit Plinius. " Umbrarum[r] hanc rationem, et quam vocant gnomonicen, invenit Anaximenes Milesius, Anaximandri discipulus: primusque horologium quod appellant sciothericum Lacedæmone ostendit." Vide supra ad annum mundi 3291.

Anaximandro igitur in schola successit Anaximenes Milesius, Eurystrati filius: ut in primo Stromatum libro docet Alexandrinus Clemens. Pythagoras vero, præceptoribus suis, Thalete et Anaximandro, jam defunctis, in Ægyptum, uti Thales illi suaserat, commigravit: per epistolam (ut refert in vita illius Laertius) a Polycrate Samiorum tyranno commendatus Amasidi, quem Semneserteum appellasse videntur Ægyptii: eo enim regnante, Pythagoram in Ægypto fuisse notat Plinius[s]. Ibi vero annos omnino duos et viginti cum sacerdotibus versatus, astronomiæ et geometriæ operam dedit, cunctisque eorum sacris initiatus est[t]. Ea enim de causa et circumcisus est, ut ad adyta admissus, mysticam Ægyptiorum addisceret philosophiam: in quo studio Sonchedis Ægyptii archiprophetæ opera præcipue usus est[u]: Sonchidis Saitæ, ni fallor, cujus et Solonem consuetudine prius fuisse usum, narrat in ejus vita Plutarchus. Ab Ægyptiis quoque μετεμψύχωσιν, sive animarum in quodvis animal transmigrationem, illum didicisse, sub libri primi finem Siculus refert Diodorus. Et " literis gentis ejus assuefactus, præteriti ævi sacerdotum commentarios scrutatus, innumerabilium seculorum observationes cognovit:" inquit Valerius Maximus[x].

3458. Hystaspes et Adusius, conjunctis exercitibus, Phrygiam Hellesponto finitimam, capto illius rege, in Cyri potestatem redigunt[y].

[r] Plin. lib. 2. cap. 76.
[s] Lib. 36. cap. 9.
[t] Jamblich. vit. Pithagor. cap. 3, et 4.
[u] Clem. Alex. lib. 1. Strom.
[x] Lib. 8. cap. 7.
[y] Xenoph. institut. lib. 7.

Cyrus, Sardes Tabalo Persæ committens, et Crœsi cæterorumque Lydorum thesaurum Pactyæ Lydo deferendum tradens, versus Ecbatana contendit, Crœsum una secum ducens: Ionum interim non magna ratione habita. Verum simulatque Cyrus Sardibus est profectus, Pactyas Lydos ad desciscendum a Tabalo et Cyro impulit; et thesauro quem habebat auxiliariis conductis, Tabalum in arce undique conclusum obsedit. Cyrus hæc ex itinere intelligens, consilio cum Crœso habito, Mazarem Medum cum parte exercitus remisit: qui Lydis arma ademit, et ad molliorem vitæ rationem traduxit[a]. Et sic gens industria quondam potens, et manu strenua; effeminata mollitie luxuriaque, virtutem pristinam perdidit[a].

3459. Mazares Pactyam a Cumæis, ad quos ille territus confugerat, reposcit. Hi, ex oraculo apud Branchidas responsum acceperunt, supplicem esse dedendum. Sed quum neque Persis illum tradere vellent interimendum, (constanter id dissuadente Aristodico Heraclidis filio, viro inter illos clarissimo) neque eundem penes se detinendo Cyrum ad civitatis suæ expugnationem excitare; hominem in Mitylenam ablegant. Mitylenæis deinde eum tradere volentibus, Cumæi misso ad Lesbum navigio deportandum in Chium curarunt. Inde vero ex Minervæ templo violenter raptus, a Chiis redditur: Atarneo, Mysiæ loco e regione Lesbi sito, pro mercede accepto[b], quanquam Mitylenæos et Chios eo argumento excusare conetur Plutarchus, in libro de malignitate Herodoti, quod eo antiquior historicus Charo Lampsacenus, simpliciter ita rem factam narret. " Pactyes, audito exercitum Persicum appropinquare, profugit primo Mitylenam, deinde in Chium: eumque cepit Cyrus."

Recepto Pactya, Mazares mox in illos castra promovit, qui una cum Pactya Tabalum oppugnassent: et partim Prienenses subegit, partim Mæandri campum incursavit,

[a] Herodot. lib. 1. a cap. 153. ad 157.
[a] Justin. ex Trogo, lib. 1. cap. 7.
[b] Herodot. lib. 1. a cap. 157. ad 160.

eumque cum Magnesia in prædam suis militibus exposuit[c].

3461. Harpagus, qui apud Cyrum primi loci habebatur, adversus Ioniam dimicat: ut in Eusebii chronico, ad annum secundum Olympiadis LIX. notatum habetur. Mazare enim ex morbo vita functo, Harpagus Medus (quem Harpalum alii per errorem nominant) dux a Cyro constitutus est: qui simul atque in Ioniam venit, urbes, ductis circa mœnia aggeribus, expugnavit; sicque Phocæa prima Ionum civitate potitus est[d].

Phocæenses urbe sua Persis relicta, cum conjugibus et liberis in Chium trajecerunt: unde Phocæam iterum divertentes, præsidiis Persarum quæ Harpagus ibi reliquerat trucidatis, ex Oenusis insulis in Cyrnum sive Corsicam, ubi ante annos 20. civitatem Alaliam condiderant, navigarunt. Hic per quinquennium commorati, cum omnem viciniam armis infestarent, Tyrrheni et Carthaginienses 60. navibus instructi contra totidem Phocæensium depugnarunt. Ibi Phocæenses cruenta potiti victoria, 40. navibus amissis, Rhegium demigrarunt, et civitatem Hyelam sive Veliam in agro Oenotriæ condiderunt[e]. Phocæenses, qui Massiliam condiderunt, mari Carthaginienses devicisse, in libro primo historiæ suæ confirmat Thucydides. Partem enim eorum Veliam, partem Massiliam condidisse, Romæ regnante Servio Tullio, post annum amplius sexcentesimum quam Æneas in Italiam venit, Hyginus testatur, ab A. Gellio citatus[f]; ejusdemque Massiliensis coloniæ meminit Isocrates in Archidamo. Vide supra ad annum mundi 3404.

Similiter et Teii, simulatque aggerum beneficio eos cepisset Harpagus, omnes conscensis navibus trajecerunt in Thraciam: ibidemque urbem condiderunt Abderam, cujus fundamenta prius Timesius Clazomenius jecerat: ut supra ad annum mundi 3349. est notatum. Reliqui vero Iones omnes, præter Milesios qui jam Cyro fœdere astricti fuerant, superati tandem accesserunt Harpago; et in

[c] Herodot. lib. 1. cap. 161.
[d] Ibid. cap. 162.
[e] Herodot. lib. 1. cap. 164—167.
[f] Lib. 10. Noct. Attic. cap. 6.

patria remanentes, ea quæ imperabantur subibant[g]. Iisdem tamen, etiamsi afflictis, nihilominus sese ad Panionium recipientibus Bias Prienæus, inter septem sapientes præcipuus, consuluisse dicitur, sed frustra; ut communi classe solventes, Sardiniam peterent, et ibi unam civitatem omnium Ionum construerent. Hoc enim pacto eos servitute liberatos feliciter esse[h] victuros[i].

3464. *a.* Cyrus, quum continentem universam subegisset, Assyriis bellum intulit; adversus Labynitum, sive Nabonidum, eorum regem ducens exercitum[k], rumore ea de re ad Babylonios perveniente, altero ante obsessam urbem anno[l]. Cyrus enim Babylonem jam tendens ubi venit ad Gyndem amnem, qui influit in Tigrim, navigiis destitutus, trajicere eum non poterat. Interim equorum candidorum unus, qui sacri illis erant, fluvium ingressus, vorticibus ejus absorptus est. Quod ægerrime ferens Cyrus, expeditione in Babylonem intermissa, fluvium in 360. alveos diduxit: ut vel a mulieribus (quod comminatus fuerat) transiri posset, ne genua quidem tingentibus. Atque in eo opere perficiendo, tota æstas est absumpta[m].

3465. *b.* Sequente vere Cyrus, conjunctis Medorum et Persarum gentiumque fœderatarum copiis, Babylonem perrexit: ubi prælio inter duos dominatores, Cyrum et Belshazarem sive Nabonidum, commisso, Chaldæi prælio fusi ad urbem confugerunt, et obsidionem passi sunt[n], quam illi tamen contempserunt: tum quod eis commeatus esset copiosior quam in annos viginti, tum quod de Cyri exercitu plurimos animis erga se magis esse benevolis arbitrarentur quam erga Persas[o].

Cyrus a suis fossam latissimam profundissimamque circa urbis murum undique agendam curavit, terra versus seip-

[g] Herodot. lib. 1. cap. 168, 169.

[h] Herod. lib. 1. cap. 170.

[i] De Xanthiis vero Lyciæ, Harpago dedere se recusantibus; vid. Appian. lib. 4. bell. civil. pag. 635. c. cum Plutarcho, in M. Bruto, pag. 999. init.

[k] Herodot. lib. 1. cap. 178. et 188.

[l] Jerem. cap. 51. ver. 46.

[m] Herodot. lib. 1. cap. 189, 190. et 202. cum lib. 5. cap. 52.

[n] Herodot. lib. 1. cap. 190. cum Jerem. cap. 51. ver. 27, 28. 30.

[o] Herodot. lib. 1. cap. 190. Xenoph. institut. lib. 7.

sos adgesta; et multas turres exstruendas, ut quamplurima essent excubiarum loca: divisoque in partes duodecim exercitu, ut pars quælibet unum anni mensem in excubiis esset, mandavit[p].

3466. *b.* Cyrus quum jam longo tempore nihil admodum res ipsius proficerent, a flumine ad ingentem illam paludem, quam, latitudine quoquo-versus 320. vel 420. stadiorum, regis hujus Babylonii mater Nitocris nuper defoderat, fossam duxit: deinde et hujus et alterius circa urbis murum ab eo ductæ fossæ ostia aperiens, aqua fluminis eo derivata, pristinum ejus alveum (duorum stadiorum latitudine per urbem tendentem) hominibus pervium reddidit[q].

Per fluvium jam vadosum Cyrus cum exercitu transiens, obseratis omnibus quæ ad flumen ferebant portulis conscensisque septis, urbem invasit, quum die festo agitarentur convivia[r]. Tantaque urbis erat magnitudo, ut (quemadmodum narrabant accolæ) quum capti jam essent qui extremas urbis partes incolebant, ii qui mediam habitabant urbem id non animadverterent[s]. Quo spectant et illa prophetæ[t]: "Cursor obviam cursori curret, et nuncius obviam cursori curret, et nuncius obviam nuncio; ad indicandum regi Babyloniæ, captam esse civitatem ejus ab extremitate."

Eo tempore Belshasar (qui et Nabonidus et Labynitus) epulo magnificentissimo proceres excepturus, vasa domus Dei, quæ Nebuchadnesar ipsius pater (sive avus: fuisse enim filium filii ejus, ex Jeremiæ cap. XXVII. ver. 7. colligitur) Hierosolymis exportaverat, ad idolorum suorum gloriam verique Dei contumeliam, producit. Deus, immissa manu, de annorum imperio Babylonico præfinitorum numeratione ejusdemque appensi et justo longe levioris inventi ad Medos ac Persas translatione, impendens judicium in tectorio parietis ante oculos omnium describit.

[p] Xenoph. institut. lib. 7.

[q] Herodot. lib. 1. cap. 190, 191. Xenoph. instit. lib. 7. cum Jerem. cap. 50. ver. 38. et cap. 51. ver. 32. 36.

[r] Id. ibid. cum Jerem. cap. 51. ver. 39. 57.

[s] Herodot. lib. 1. cap. 191. [t] Jerem. cap. 51. ver. 31.

Chaldæis scriptionem legere nescientibus, reginæ monitu accersitus Daniel eam legit et interpretatur: qui propositum a rege præmium accipiens, tertius in regno futurus proclamatur[u]. Cum autem uxores Belshasaris convivio adfuisse[x], regina vero postea supervenisse[y] dicatur, regina mater hæc fuisse intelligitur, illa videlicet Nitocris; quam postremi hujus Assyriorum sive Chaldæorum regis matrem fuisse, ex Herodoto jam audivimus.

Eadem qua convivium celebratum est nocte, interfectus est Belshazar rex Chaldæorum[z]: a Gobryæ et Gadatæ militibus[a]. Atque ita Babylonicum imperium est destructum (prout ab Esaia, cap. XIII. XIV. XXI. XLIII. XLVI. XLVII. Habbakuko, cap. II. et Jeremia, cap. XXV. L. LI. fuerat prædictum) atque ad victores Medos et Persas translatum[b].

Darius Medus Assueri, sive Cyaxares Astyagis filius, Chaldæorum imperium a victore Cyro Persa sibi traditum accepit[c]. Cui et domum, et palatia Babylone Cyrus seposuerat; ut si eo veniret, tanquam in sua posset divertere[d]. Eumque, primo hoc imperii sui anno, angelus confirmasse et roborasse dicitur[e]; imperavit autem annis duobus.

Cyrus, rebus Babylone compositis, per Medorum regionem in Persidem ad patrem Cambysem et matrem, adhuc viventes, profectus est: indeque in Mediam reversus, unicam filiam et hæredem Cyaxaris in matrimonium duxit, dotis nomine universæ Mediæ hæreditate accepta; nuptiisque celebratis, mox cum ea discessit. Quumque esset Babylone, ad nationes in ditionem redactas misit satrapas: in Arabiam, Megabyzum; in Phrygiam majorem, Atracaman; in Lydiam et Ioniam, Chrysantam; in Cariam, Adusium; in Phrygiam Hellespontiacam et Æolidem, Pharnuchum. Ciliciæ vero, et Cypro, et Paphlagonibus satrapas Persicos nullos misit; quod ultro visi essent ad-

[u] Dan. cap. 5. [x] Ibid. ver. 2, et 3.
[y] Dan. cap. 5. ver. 10.
[z] Dan. cap. 5. ver. 30. [a] Xenoph. instit. lib. 7.
[b] Dan. cap. 5. ver. 21. cum cap. 6. ver. 8. 12. 15.
[c] Dan. cap. 5. ver. 31. et cap. 9. ver. 1.
[d] Xenoph. institut. lib. 8. [e] Dan. cap. 11. ver. 1.

versus Babylonem illius signa sequuti. Sed tamen his etiam tributa indixit adferenda[f].

Regiones, Medicarum quibus præfectus fuerat copiarum opera subactas, ad Cyaxaris ditionem se adjecisse, professus est Cyrus[g]: ideoque ejus consilio in superiori illo congressu adhibito, satrapiarum eam distributionem, illum instituisse, ut credamus par est. Ut enim de Cyro Xenophon[h]; "Ἐδόκει αὐτῷ σατράπας ἤδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη, Visum est ei satrapas jam mittere ad subactas nationes;" ita propheta Daniel (Babylone, ut videtur, hoc tempore cum Cyro in Mediam profectus) de Cyaxare: "Visum est Dario præficere regno satrapas centum viginti, qui essent in toto regno[i]." Super istos autem satrapas eparchos tres constituit, quorum summus erat ipse Daniel. Unde stimulati invidia cæteri, edictum a rege obtinuerunt, ut illi soli per dies triginta supplicaretur. Cui quum non paruisset Daniel, in foveam leonum conjectus incolumis inde eductus est. Darius vero accusatores leonibus objiciens, decretum de reverentia Deo Danielis præstanda in universo regno suo promulgavit[k].

3467. *a.* Sub finem primi anni imperii Darii Medi (ab eversa Babylonica monarchia deducti) iniit annus septuagesimus servitutis Babylonicæ, sub Jehojakimo, anno primo Nebuchadnesaris cœptæ: illorum postremus, qui calamitati huic præfiniti fuerant, in prophetia illa[l]: "Sic dicit Dominus: Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos et præstabo erga vos verbum illud meum optimum, reducendo vos in locum hunc, &c. Quum invocaveritis me ut abeatis, et oraveritis me; tum exaudiam vos." Qua temporis jam imminentis consideratione incitatus Daniel, remissionem peccatorum, et suorum et popularium, promissamque captivitatis solutionem ardentissimis precibus a Deo flagitat. Cui angelus Gabriel non de hoc solum responsum affert, sed etiam de spirituali

[f] Xenoph. institut. lib. 8.
[g] Apud Xenoph. lib. 5.
[h] Institut. lib. 8.
[i] Daniel. cap. 6. ver. 1.
[k] Dan. cap. 6.
[l] Jeremiæ cap. 29. ver. 10.

Ecclesiæ liberatione, Messiæ morte demum procuranda; nobilissimo illo septuaginta septimanarum edito vaticinio[m].

Cyrus, anno postquam Babylonem cum conjuge venit exacto, exercitum Babylonem coegit: in quo, ad centum viginti equitum millia, currus falcatos bis mille, peditum millia sexcenta, habuisse proditur. Quo adparatu facto, expeditionem illam suscepit, qua nationes universas sibi subjecisse dicitur, quæ a Syria ad mare rubrum usque sedes suas habent[n].

3468. *a.* Cyrus, Cambyse patre in Persia et Cyaxare socero in Media vita functis, orientis monarchia potitus est: a qua et ἀρχῆς illius annos septem in libro octavo παιδείας ipsius dinumerat Xenophon; et primum illius annum, ex ipsis Medorum et Persarum archivis, sacra deducit Scriptura. Hoc enim anno promulgatum esse docet edictum illud celebre, cujus initium: "Sic ait Cyrus rex Persidis: Omnia regna terræ tradidit mihi Jehova Deus cœli:" quo, exactis jam septuaginta annis servitutis Babylonicæ a Jeremia prædictis, juxta vaticinium ab Esaia de eo nominatim editum[o], Judæis in universo regno suo versantibus in patriam revertendi potestatem concessit, et reduces templum Deo Hierosolymis reædificare jussit; structuræ etiam modulo præscripto, vel concesso potius, (si enim observatus ille fuisset, longe amplior futura fuisset hæc domus, quam prior illa Salomonis; contra Hagg. cap. II. ver. 3. nisi cubiti in Cyri edicto minoris mensuræ fuerint quam priores illi Salomonici;) impensis e domo regia subministratis, et instrumentis domus Dei quæ Nebuchadnesar abstulerat restitutis[p].

Judæorum reducum principem, sive legatum regium, Cyrus constituit Sesbasarem: cui et ejus jussu Mithridates præfectus ærario vasa sacra tradidit; Hierosolymam perferenda, et in templo collocanda[q]. Chaldaico vero sive

[m] Dan. cap. 9. ver. 1, 2. &c.

[n] Xenoph. institut. lib. 8.

[o] Esai. cap. 44. ver. 28. et cap. 45. ver. 13.

[p] 2 Chron. cap. 36. ver. 22, 23. Ezr. cap. 1. ver. 1, 2. 7. cap. 5. ver. 13, 14. et cap. 6. ver. 2—5.

[q] Ezr. cap. 1. ver. 7—11. et cap. 5. ver. 14, 15.

aulico nomine Sesbasar dictus fuisse putatur, qui Hebraico Zerubbabel[r].

c. Judæi in patriam reditum instituunt. Pauperiores imperatis subsidiis juvantur[s]. Numerus filiorum provinciæ (sive extorrium Hebræorum, in Chaldæa genitorum) cum præside Zerubbabele Shealticlis sive Salathielis filio, et summo sacerdote Jesu sive Josua Josadaki filio, redeuntium fuit 42360. præter proselytos servos et ancillas, numero 7337[t]. Numeri quidem singulares, in Ezræ catalogo summam tantum conficiunt 29818. in Nehemiæ, 31031. quarum utraque minor est summa illa universali 42360. quæ in utroque pariter catalogo universæ congregationis fuisse dicitur[u]. Eos vero qui ad complendam illam summam desiderantur, quærendos esse " in iis qui ascenderunt de reliquis tribubus," in chronici sui majoris capite vigesimo nono Hebræi significant. Superfuerunt enim usque ad extremum reipublicæ Judaicæ excidium, cæterarum etiam decem tribuum reliquiæ[x]; non solum in διασπορᾷ[y], et Hierosolymis[z] et reliquis civitatibus Judææ[a], sed in propriis etiam sedibus. Neque enim integras regni Israelitici tribus Salmanasar abduxerat, ut ad annum mundi 3327. ex Josiæ historia ostendimus: sed aliquantam earum partem in terra sua reliquit, a Nebuchadnesare postea simul cum Judæis, Benjaminitis et Levitis in Babyloniam deportatam, et a Cyro inde dimissam. Indeque captivitate soluta, ut primo anno Cyri omnes Israelitæ habitavisse dicuntur in civitatibus suis[b]: ita et sexto Darii iidem templi encænia celebravisse memorantur, oblatis " pro peccato totius Israelis hircis duodecim, juxta numerum tribuum Israelis[c];" et Christo evangelium in Galilæa prædicante[d], impleta fuisse

[r] Ezr. cap. 3. ver. 8. 10. collat. cum cap. 5. ver. 16.
[s] Ezr. cap. 1. ver. 5, 6.
[t] Ezr. cap. 2. ver. 1—65. Nehem. cap. 7. ver. 6—67. et cap. 12. ver. 1—9.
[u] Ezr. cap. 2. ver. 64. Nehem. cap. 7. ver. 66.
[x] Act. cap. 26. ver. 7. [y] Jacob. cap. 1. ver. 1.
[z] 1 Chron. cap. 9. ver. 3. Luc. cap. 2. ver. 36.
[a] 2 Chron. cap. 11. ver. 16. cum cap. 31. ver. 6.
[b] Ezr. cap. 2. ver. 70. [c] Ibid. cap. 6. ver. 16, 17.
[d] Matth. cap. 4. ver. 14.

dicitur Esaiæ prophetia, de populo terræ Zabulonis et Nephthali videnti lucem magnam.

Primores paternarum familiarum Hierosolymam pervenientes, pro facultate sua, ad templi instaurationem obtulerunt auri drachmas 61000., argenti pondo 5000., et tunicas sacerdotum 100. Habitaveruntque sacerdotes ac Levitæ, similiterque omnes Israelitæ, in civitatibus suis[e].

3469. *a.* Mensis septimi die primo, in Tubarum festo, Israelitæ ex civitatibus suis Hierosolymam unanimiter pervenientes, extructo altari, sacrificia ordinaria unoquoque mane et vespere Deo obtulerunt: ejusdemque mensis die decimo quinto festum Tabernaculorum celebrarunt. Materiam quoque et opifices ad templum extruendum pararunt; secundum facultatem a Cyro ipsis datam[f].

c. Anno ab adventu eorum secundo, mense secundo, sive Ijar, Levitas operi domus Dei præfecerunt: et templi secundi fundamenta, cum seniorum qui prius illud, ante annos 53., viderant planctu, et juniorum lætitia, posuerunt[g].

Hostes Judæorum Cuthæi, ab Esar-haddone in Samariam traducti, operam suam ad templi structuram fraudulenter offerunt: sed repulsam ferentes, opus interturbant, et manus ædificantium debilitant[h].

3470. *a.* Primus annus sabbaticus, post reditum a captivitate Babylonica, a Judæis actus est.

c. Samaritani per Cyri aulicos, largitione sibi conciliatos, cœptum a Judæis opus impediunt[i]. Unde Danieli trium septimanarum luctus obortus fuisse videtur: in quibus jejunium circa tertium mensis primi diem, anno imperii Cyri tertio cœptum, ipsis etiam festi paschalis diebus continuatum est[k]. Quo finito, die vigesimo quarto mensis primi illa de regum Persicorum, Alexandri magni et successorum ejus imperiis visio Danieli, ad Hiddekel sive Tigrim fluvium consistenti, est exhibita, quæ tribus ultimis prophetiæ capitibus continetur: quam et omnium postremam illum habuisse, paulo ante vitæ terminum, ex ejusdem epilogo colligitur.

[e] Ezr. cap. 2. ver. 68, 69, 70.
[f] Ibid. cap. 3. ver. 1—7.
[g] Ezr. cap. 3. ver. 8—13.
[h] Ibid. cap. 4. ver. 1—4.
[i] Ezr. cap. 4. ver. 5.
[k] Dan. cap. 10. ver. 1—4.

3473. Amasis a Cyro defecisse videtur, et captiva multitudo Ægyptiorum in terram suam rediisse, exactis quadraginta annis post eorum dispersionem sub Nebuchadnesare factam: vetere quidem regno, sed præ reliquis humili parumque diuturno, postremis Amasis diebus eisdem restituto[l]. Cyrum enim Ægyptum sub imperio suo habuisse, tum in octavo institutionis Cyri libro, tum in totius operis prologo, confirmat Xenophon: et a Cambyse ejus filio postea fuisse subactam agnoscunt omnes. Unde tempore intermedio in libertatem se vindicavisse colligimus.

Hujus defectionis occasione, fortasse etiam apud Tyrios, Hiromi (in quo ipsorum judicum et proregum catalogus apud Josephum terminatur) viginti annis jam completis, pro indigenis (cujusmodi apud eos, ut Amasim apud Ægyptios, hactenus fuisse collocatos, vel ipsa Punica eorum nomina fidem fecerint) alienæ gentis præsides sunt substituti.

3475. *b.* Cyrus septuagenarius vita functus est; postquam Persici et Medici exercitus imperator declaratus est 30. annis, post captam Babylonem 9. post initam monarchiam 7. cum mense uno aut altero. De mortis genere, magna inter authores est dissensio. Herodotus[m], Justinus ex Trogo[n], et Valerius Maximus[o] in prælio contra Massagetas vel Scythas occisum; cæsique caput amputatum a Tomyri regina, insatiabilem cruoris sitim illi exprobrante, in utrem humano sanguine repletum conjectum fuisse narrant. Diodorus Siculus[p] eam Cyrum in acie captum cruci affixisse affirmat. Ctesias[q] in prælio contra Derbicas, populum Hyrcanis vicinum, Cyrum jaculo ab Indo quodam sub coxa in femore vulneratum, Derbicum regem Amoræum cum duobus filiis interfectum, et tertio a vulnere accepto die Cyrum mortem obiisse, scribit. Johannes Malela Antiochenus, ex commentitio quodam scripto Pythagoræ Samii, in pugna navali a Samiis interemptum esse Cyrum refert. Sed Xenophon[r] in Perside inter suos placida morte defunctum fuisse memorat: quum, inter alia multa, filiis præcepisset ut cadaver suum nec in auro nec

[l] Ezek. cap. 29. ver. 11—16. Jerem. cap. 46. ver. 26.
[m] Lib. 1. cap. 214.
[n] Lib. 1. cap. 8.
[o] Lib. 9. cap. 10.
[p] Lib. 2.
[q] Lib. 11.
[r] Instit. lib. 8.

in argento nec ulla in re alia sed in terra quamprimum conderent; Persas tamen omnes ac socios ad monumentum ejus evocarent; atque illis exhibitis quæcumque in hominis fortunati funere solenne est exhibere dimitterent. Conditorium vero illius Pasargadis in Perside positum, rerum Alexandri magni scriptores memoriæ commendarunt, Curtius, Plutarchus, Arrianus, et qui præsens Alexandri jussu illud inspexerat Aristobulus, a Strabone in libro decimo quinto Geographiæ productus; ubi ex eo et inscriptionem hanc monumenti refert: "O homo, Cyrus ego sum, qui Persis imperium constitui, et rex Asiæ fui. Ne igitur monumentum mihi invideas." Nam Græca illa, (sed Persicis, si credere libeat, literis exarata) quæ apud geographum ex Onesicrito subjicitur,

Ἐνθάδ' ἐγὼ κεῖμαι Κῦρος βασιλεὺς βασιλήων.
Cyrus ego, rex olim regum, conditus hic sum,

ejusdem est fidei, cujus commentum illud quod ex eodem repetit Lucianus, in libro de Longævis, alterum; Cyrum, quum desideraret amicos, a Cambyse filio sublatos, centesimum ætatis annum agentem, præ mœrore vitam finivisse.

Cyrus seniori filio Cambysæ imperium; juniori vero Tanaoxaræ vel Tanyoxarcæ (quem Herodotus Smerdim, Justinus ex Trogo Mergim appellat) ut Ctesiæ quidem placet, Bactriorum, Choramnæorum, Parthorum et Carmaniorum, ut vero Xenophonti[s] Medorum, Armeniorum, et Cadusiorum, satrapias reliquit.

In principio regni Ahasueri (sic enim Scriptura Cambysem nominat) Samaritani, qui vivente Cyro cuniculis hactenus egerant, accusationem scriptis comprehensam contra habitatores Judæ et Hierosolymorum ad hunc deferre non sunt veriti[t], quam immane inter patris et filii mores discrimen esset, non ignari; quippe quum Cyrus esset πρὸς τοὺς ὑποτεταγμένους εὐγνώμων καὶ φιλάνθρωπος, Cambyses vero φύσει μανικὸς καὶ παρακεκινηκὼς τοῖς λογισμοῖς: ut a Diodoro Siculo recte est observatum[u].

[s] Lib. 8. institut.
[t] Ezr. cap. 4. ver. 6.
[u] In excerptis ab Henr. Valesio editis, pag. 238. et 249. cum Herodoto, lib. 3. cap. 89.

3477. *a.* Secundus annus sabbaticus a reducibus Judæis actus est.

3478. Cambapheus eunuchus, qui plurimum apud Ægyptiorum regem poterat, patruelis sui Izabatis eunuchi, qui non minus apud Cambysem authoritate valebat, interventu, pontes et alias Ægyptiorum res Persæ prodidit: pactione interposita, ut ipse Ægypti præfecturam consequeretur[x].

Inde exercitum sibi Cambyses, terrestrem quidem tum ex aliis quibus imperabat, tum ex Græcis Ionibus Æolibusque, navalem vero ex Phœnicibus præcipue et Cypriis (qui seipsos Persis dediderant) comparavit. Polycrates quoque Samiorum tyrannus quadraginta triremes, impositis in eas suspectis sibi civibus, auxilio misit; rogans Cambysem, ne eos domùm remitteret[y].

Phanes genere Halicarnasseus, inter auxiliarios Ægypti non minimus, et rerum Ægypti satis gnarus, Amasi infensus, ad Cambysem molientem adversus Ægyptum expeditionem transfugit: eique cum alias Amasis res exposuit, et quo pacto carentia aquis loca transmitteret ambigentem, ut missis ad regem Arabum nunciis tutum transitum obtineret, eum edocuit[z]. Eo enim invito, aditus illi in Ægyptum patere non poterat[a].

3479. *b.* Arabs, fœdere cum nunciis inito, camelos omnes utribus aqua completis oneratos egit ad loca humore carentia, ibique Cambysis exercitum præstolabatur[b].

Cambyses cum exercitu in Ægyptum progressus; Amasim non vivum nactus est, sed defunctum, quum 44. annos regnasset[c]. Vitam illum cum morte commutasse, quando Cambyses Ægyptum bello adortus est, Olympiadis LXIII. anno tertio, desinente scilicet, in libro primo bibliothecæ refert Diodorus Siculus. Post eum filius Psammenitus, Ctesiæ Amyrtæus dictus, mensibus 6. regnavit[d]. Sub quo, apud Thebas Ægyptias pluit: quod in superiori Ægypto magnum habitum est portentum[e].

[x] Ctes. Persicor. lib. 12.
[z] Herod. lib. 3. cap. 4. et 7.
[b] Herod. lib. 3. cap. 9.
[d] Herodot. lib. 3. cap. 14.
[y] Herodot. lib. 3. cap. 1. 19. et 44.
[a] Ibid. cap. 88.
[c] Id. ibid. cap. 9, et 10.
[e] Ibid. cap. 10.

Persæ, ubi siccanea peragraverunt, subsedere vicini Ægyptiis[f]. Cambyses vero Pelusium oppugnans, canes, oves, feles, ibides, et quotquot animalia Ægyptii deorum honore colunt, ante suum exercitum collocavit: quo territi obsessi Ægyptii, jaculari destiterunt; metuentes ne sacrum aliquod animal læderent. Atque ita Cambyses, Pelusio capto, aditum in Ægyptum sibi fecit[g].

Ægyptiorum auxiliarii Græci et Cares, Phani, quod externum exercitum in Ægyptum adduxisset, infensi filios ab eo in Ægypto relictos in ejus conspectu obtruncaverunt; epotoque eorum sanguine, conflixerunt[h].

Acri prælio commisso, plurimisque utrinque cadentibus, in fugam vertuntur Ægyptii[i].

Ad Ægyptios, qui nullo ordine servato Memphim confugerant, Cambyses adverso flumine navim Mitylenæam mittit cum caduceatore viro Persa, qui illos ad deditionem hortaretur. Illi frequentes urbe effusi, navim corrumpunt, virosque frustatim dilaniatos in oppidum afferunt. Deinde obsidionem aliquamdiu tolerant[k].

Arcesilaus, Batti claudi et Pheretimæ filius, Cyrenen Cambysi tradidit, et tributariam fecit[l]. Cyrenæi enim et Barcæi, et Libyes Ægypto contermini, vicinorum casu territi, sese citra pugnam dediderunt; tributumque inter se partiti, dona miserunt. Cambyses munera quæ a Libybus venere, perbenigne accepit; quæ a Cyrenæis, quod exigua essent, aspernatus; quingentas enim argenti minas miserant: quas sua manu prehensas, dispersit in milites[m].

Decimo die quam muros Memphis cepisset Cambyses, regis Psammeniti in suburbana custodia cum aliis Ægyptiis ignominiæ gratia positi patientiam expertus est: in conspectu ejus filia, cum aliis primæ nobilitatis virginibus, servili habitu, ad aquam in hydria comportandam missa; et filio, una cum duobus Ægyptiorum millibus, æqualis ætatis, vinctas fune cervices et frenata ora habentibus, ad

[f] Herod. lib. 3. cap. 11.
[g] Polyæn. stratagem. lib. 7.
[h] Herod. lib. 3. cap. 11.
[i] Id. ibid.
[k] Herod. lib. 3. cap. 13.
[l] Id. lib. 4. cap. 163.
[m] Herod. lib. 3. cap. 13. et 91.

mortem rapto. Luebant autem hi pœnas Mitylenæis, qui cum navi missi fuerant ad Memphim obtruncati: regiis judicibus statuentibus, pro singulis suorum interemptis denos primariorum Ægyptiorum interficiendos. Atque inter hos primo loco sublatus est Psammeniti filius: cui sero nimis Cambyses parcendum voluerat. Ipse vero pater apud Cambysem vixit, nihil violentum passus: donec Ægyptios ad defectionem sollicitasse convictus, epoto cruore taurino vitam finiit[n]; quanquam in Susa illum relegatum affirmet Ctesias.

Memphi profectus Cambyses, Sain abiit: ubi in ædes Amasis ingressus, cadaver ejus e conditorio afferri, verberibusque prius atque omni contumelia affectum tandem cremari jussit[o].

Ita Ægypto potitus Cambyses anno imperii sui quinto per triennium in ea regnavit[p]. Ægyptiorum quinquaginta millibus in pugna cæsis, et sex millibus Susam translatis[q].

Pythagoram quoque ab ipsius militibus captum, Babylonem fuisse abductum, ibique cum Magis conversatum, narrat in illius vita Iamblichus. Addit alius vitæ Pithagoræ scriptor, Malchus sive Porphyrius; eum Babylone et cum aliis Chaldæis versatum fuisse, et Zabratum etiam adiisse, ab eoque pristinæ vitæ sordibus fuisse expurgatum. Is Nazaratus ille Assyrius fuisse putatur, quem Alexander (Polyhistor, ni fallor) ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῶν συμβόλων, Pythagoræ fecit magistrum, aliique nonnulli Ezeckielem fuisse perperam sunt opinati: ut in primo Stromatum libro Clemens Alexandrinus retulit. Cum Babyloniensibus tamen Judæis eum conversatum fuisse, illud argumento fuerit; quod eorum dogmata complura in suam philosophiam traduxerit: ut Hermippus ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ Πυθαγόρου βιβλίων a Josepho[r] et ἐν τῷ πρώτῳ περὶ νομο-

[n] Herodot. lib. 3. cap. 14, 15.

[o] Herodot. lib. 3. cap. 16. et Diodor. Sicul. in excerptis Henr. Valesii, pag. 249.

[p] Jul. Afric. et Euseb. chronic. Græc. pag. 17.

[q] Ctes.

[r] Lib. 1. contra Apionem.

θετῶν ab Origene[s] citatus, indicat. Quod ipsum etiam Aristobulus Judæus, disciplinæ Peripateticæ philosophus, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς τὸν Φιλομήτορα confirmat[t]; ea, ut videtur, ratione etiam inductus, ut ante Persarum imperium libros Mosaicos Græce conversos fuisse crederet: quum ex consuetudine, quam cum Hebræis habuit, eam sapientiæ suæ partem adeptum fuisse Pythagoram, multo fuerit credibilius. Nam et cum illis quoque congressum fuisse Pythagoram, in illius vita, ex Diogene, ἐν τοῖς ὑπὲρ Θούλην ἀπίστοις, nos docet Porphyrius.

3480. Cambyses navales copias adversus Carthaginienses frustra parat: Phœnicibus, ex quibus nauticus præcipue constabat exercitus, adversus colonos suos militare recusantibus. Interea ab urbe Elephantina accersit ex Ichthyophagis Æthiopicæ linguæ maxime gnaros, eosque ad Æthiopes Macrobios (sive longævos,) qui Africam ad australe mare incolunt, exploratores mittit, per speciem dona ferendi illorum regi, et mensam solis spectandi. Rex Æthiopum, tenso coram exploratoribus arcu, eum laxatum Cambysi per eos misit: monens, ut quum Persæ tam facile tantæ magnitudinis arcus tenderent, tunc copiis supramodum magnis instructus Macrobiis Æthiopibus bellum inferret[u].

Smerdis sive Tanyoxarces, Cambysis ex eisdem parentibus frater, arcum hunc ad duos digitos intendit: quod nemo alius e Persis poterat. Unde invidia commotus Cambyses, in Persidem eum remisit[x].

Cambyses ira percitus, adversus Æthiopes exiit in expeditionem, neque rei frumentariæ apparatu indicto, neque secum ipso ratione inita quod in extrema terrarum faceret expeditionem: sed veluti vesanus, nec mentis compos, simul atque Ichthyophagos audiit, profectus est cum omni peditatu; Græcis, qui aderant, manere imperatis[y].

[s] Lib. 1. contra Celsum.

[t] Apud Clementem lib. 1. Stromat. et Eusebium lib. 13. præparat. evangelic.

[u] Herod. lib. 3. a cap. 17. ad 25.

[x] Herod. lib. 3. cap. 30.

[y] Id. ibid. cap. 24.

Ubi Thebas pervenit Cambyses, delegit de exercitu 50. circiter millia; quorum præfectis mandavit, ut oraculum Jovis Ammonis spoliatum incenderent, et universos accolas in servitutem redigerent: ipse cum reliquis copiis adversus Æthiopes contendit[z].

In ea expeditione, Æthiopas Cambyses subegit Ægypto conterminos, qui Nisam incolunt et Baccho dies festos agunt[a]. Ibique Sabæ Æthiopum regiæ, atque insulæ in qua ea sita erat, in honorem sororis suæ germanæ, ejusdemque et uxoris, Meroes nomen dedit[b]. Hanc enim, in Ægyptum eum comitatam, ibidemque postea vita functam, in uxorem, novo apud Persas exemplo, duxit: aliquantoque post et seniorem alteram[c], Atossam scilicet, quæ deinde et Mago et Dario Hystaspis filio nupta fuit[d].

Copiæ adversus Ammonios missæ, Thebis moventes, septem dierum per arenas itinere confecto, ad urbem Oasin (quam incolebant Samii ii qui ferebantur e tribu Æschrionia esse) et regionem quæ Beatorum insula vocabatur, pervenerunt. Quumque inde per arenam iter facerent, jamque medio fere spatio inter Oasin et Ammonios pranderent; magnum ac validum austrum ingruisse ferunt, et ingestis arenæ cumulis eos obruisse[e]. Plutarchus, in vita Alexandri, quinquaginta hominum millia arenis oppressa fuisse notat, id est, universum exercitum.

Exercitum adversus Æthiopes profectum, antequam quintam itineris partem confecisset, commeatus omnis defecit, mox et jumenta ad vescendum defecerunt: cumque ulterius etiam progrederentur et ad arenas devenissent, ex seipsis sortiti, decimum quemque comederunt. Id audiens Cambyses, retro rediit, Thebasque pervenit, multis de exercitu amissis[f]. De quo Lucianus, libro decimo:

—— Vesanus in ortus
Cambyses longi populos devenit ad ævi;

[z] Herod. lib. 3. cap. 24. Diodor. Sicul. in excerptis ab Hen. Valesio edit. pag. 219.
[a] Herodot. lib. 3. cap. 97.
[b] Strabo, Geograph. lib. 17. Joseph. antiquit. lib. 2. κεφ. ε. al. cap. 10.
[c] Herodot. lib. 3. cap. 31. [d] Ibid. cap. 68. et 88.
[e] Herodot. lib. 3. cap. 26. Justin. lib. 1. cap. 9.
[f] Herodot. lib. 3. cap. 25. Senec. natural. quæst. lib. 2. cap. 30.

Defectusque epulis, et pastus cæde suorum,
Ignoto te, Nile, redit.

Cambyses regressus Memphim, Græcos missos fecit, ut illinc enavigarent[g]. Ibi cum reperisset Ægyptios diem festum agere, quod Apis eis apparuisset; ipse contra ratus lætari eos de clade sui exercitus, addictum ad se Apim mucrone percussit: imperavitque suis, ut sacerdotes quidem flagris cæderent, cæteros autem Ægyptios, ut quemque feriantem adipiscerentur, occiderent. Apis vero sauciatus in templo jacens extabuit: quem e vulnere extinctum tumulavere sacerdotes clam Cambyse[h].

Ob hoc, insania correptum fuisse Cambysem dicunt Ægyptii, quum ne antea quidem mentis compos ille fuisset. Post hoc vero, primum furoris indicium in cæde fratris procuranda erupit. Eo enim in Persidem profecto, Cambysæ per quietem videbatur nuncius quidam inde adveniens significare, Smerdim in regio sedentem solio cœlum capite contingere. Quo somnio exterritus, ad fratrem interimendum misit Prexaspem, sibi ex omnibus Persis virum fidelissimum. Hic ubi Susa conscendit, Smerdim necandum curavit, ut quidam aiunt, quum eum eduxisset venatum: dicunt vero alii, quum ad mare rubrum produxisset, ibi eum demersisse[i]. Justinus ex Trogo[k], Cometæ mago id negotii datum, neque ante Cambysæ mortem Mergim (sic enim Smerdim vocat) ab eo interfectum fuisse, refert. Ctesias, dedita (ut illi mos est) opera, ab Herodoto dissentiens, longe aliam historiam hic nobis exhibet. Sphendadatem magum a Tanyoxarce (sive Smerdi) flagris cæsum, in suspicionem regni appetendi eum apud Cambysem vocavisse: et de ejusdem magi consilio, Tanyoxarcem, e Bactriana in Ægyptum accersitum, magi loco, qui illi simillimus erat, taurini sanguinis haustu sublatum fuisse; ipsum vero magum ad Bactrios remissum, omnia, non secus ac si verus Tanyoxarces esset, administravisse.

3481. Orœtes Persa, post Harpagum, Sardibus, totiusque Lydiæ, Ioniæ et Phrygiæ provinciis, a Cyro præfec-

[g] Herodot. lib. 3. cap. 25.
[h] Ibid. cap. 27, 28, 29.
[i] Herodot. lib. 3. cap. 30. et 65.
[k] Lib. 1. cap. 9.

tus, caduceatorem in Samum ad Polycratem, cujusdam rei rogandæ causa, misisse fertur: Polycrates vero tunc forte in conclavi cubans, assistente ei Anacreonte Teio, (insigni illo, ex Ionia, poeta Lyrico; quem amatoriorum carminum inventorem facit, in primo Stromatum libro, Clemens) nec aspectu nec responso præconem dignatus fuisse dicitur. Quem contemptum ulcisci statuens Orœtes, misso ad eum Myrto quodam Lydo Gygis filio, fingit se Cambysis metu cum thesauris suis ad illius domum velle perfugere. Polycrates nimis credulus, cum alios secum ducens tum Democedem Calliphontis filium Crotoniensem medicum, Magnesiam ad Meandrum pervenit: ubi captum Orœtes cruci suffixit; Samiis qui illum comitati fuerant dimissis, peregrinis vero, et in his Democede, atque servis jure captivitatis sibi vindicatis[l]. Valerius Maximus, libro sexto, capite ultimo, "ab Oronte Darii regis præfecto (ita enim cum Cicerone, libro tertio de finibus, eum appellat) in excelsissimo Mycalensis montis vertice cruci affixum" fuisse Polycratem narrat: in eo videlicet Ioniæ promontorio, quod Samum spectat; quum Darius tamen eo tempore non rex, sed Cambysis satelles et nullius adhuc admodum magnæ authoritatis fuerit: ut ex Herodoto[m] liquet, ubi in expeditione Cambysis Ægyptiaca amiculum a Polycratis fratre Sylosonte in foro Mempheos ei donatum fuisse narrat; a quo ortum proverbium, ἡ Συλόσωντος χλαμὺς. Eo vero tempore quo in Ægypto dubiæ sanitatis fuit Cambyses, suspensum esse Polycratem, docet idem[n]: a quo non dissentit Plinius[o], hoc factum referens sub annum Romæ conditæ 230. quo juxta Varronianas, quas ille sequi solet, rationes, LXIV. acta est Olympias.

Cambyses sororem, de qua dictum est, Meroen, eandemque et conjugem, fratris cædem ægre ferentem, e medio sustulit[p].

Anno septimo Cambysis, Nabonasari 225. mensis Pha-

[l] Herodot. lib. 3. a cap. 120. ad 127.
[m] Lib. 3. cap. 139, et 140.
[n] Ibid. cap. 120.
[o] Lib. 33. cap. 1.
[p] Herodot. lib. 3. cap. 31, 32.

menoth secundum Ægyptios die 17. Julii 16. ante mediam noctem hora prima Babylone eclipsis lunæ observata est[q].

Cambyses Prexaspis filium, qui illi a poculis erat, adacta per cor ejus sagitta transfixit. Altero die duodecim primarios Persas, nullo crimine mortem commeritos, vivos in caput defodit. Crœsum, Lydorum quondam regem, de rebus hisce amice illum monentem, occidi jussit. Sed postea pœnitens, servatum quidem illum fuisse gavisus est, conservatores vero illius interfecit. Multa quoque hujusmodi alia tam in Persas quam in socios, dum Memphi moraretur, per insaniam faciebat. Vetusta recludens sepulchra, mortuos inspiciebat. Vulcani templum adiens, multo derisu simulacrum illius cavillatus est. In templum etiam Cabyrorum, inaccessum alteri quam sacerdoti, ingressus; quæ illic erant simulacra, multis in ea jocatus verbis, concremavit[r]. Templa partim igni, partim ferro devastavit, mutilans, exscindens, comburens; quemadmodum et obeliscos[s].

3482. Patizithes magus, quem Cambyses rerum suarum familiarium curatorem domi reliquerat, cognita Smerdis nece, quæ occultabatur paucisque Persarum erat cognita, fratrem suum magum, Smerdi et cognominem, et corporis specie simillimum, in regio solio collocavit: caduceatoribus cum alia in loca, tum vero Ægyptum ad exercitum dimissis; qui edicerent, ut Smerdi Cyri filio deinceps obedirent, non Cambysi. Ita Herodotus[t]; ex Trogo enim Justinus[u], statim post mortem Cambysis Cometem magum, prostrato Mergide, sive Smerdi, cui regnum debebatur, fratrem suum Oropasten subjecisse refert, et oris et corporis lineamentis illi persimilem. Ctesias vero Bagabatem eunuchum, et Artasyram Hyrcanium (qui in Ægypto cum Cambyse erant, et plurimum authoritate apud eum valebant) Sphendadati mago, qui occiso Cyri filio erat simillimus, regni tradendi consilium, antequam Cambyses mo-

[q] Ptolem. magn. syntax. lib. 5. cap. 14.
[r] Herodot. lib. 3. a cap. 34. ad 38.
[s] Strabo, lib. 17.
[t] Lib. 3. cap. 61.
[u] Lib. 3. cap. 9.

reretur, iniisse, et post illius mortem ei detulisse regnum narrat.

Cambysi ex urbe Buti redditum fuerat oraculum, eum in Ecbatanis decessurum: quod ille de Ecbatanis Mediæ, ubi res ejus omnis erat, intellexerat. In Ecbatanis vero Syriæ cum exercitu agenti caduceator præcepta Magi exposuit. Qui, conjuratione intellecta, in equum insiliit, habens in animo quamprimum Susa versus exercitum ducere in Magum. Insilienti in equum gladius vagina excidit; a quo in femore vulnus accepit. Vicesimo dehinc die, accitis Persarum primoribus, et fratris sui cædem et magorum fraudem detexit: utque iis pulsis, imperium ad Medos (Magus enim erat Medus; ut ex Herodoto[x] colligere licet) rursus redire non sinerent obtestatus; femore celerrime contabescente interiit, cum regnasset septem omnino annos et menses quinque[y]. Revertentem ab expeditione Ægyptiaca, apud Damascum esse mortuum, narrat Josephus[z], pro Ecbatanis Herodoti Damascum substituens. Ctesias Babylonem usque pervenisse ait, ibique vulneratum occubuisse: de morte ejus, et portentis quæ eam antecesserunt, ita scribens.

Sacrificante Cambyse, quum victimæ jugularentur, sanguis non effluxit: qua ex re animo concidere cœpit. Et Roxane puerum capite carentem ei peperit: et magis dejecto erat animo. Magique renunciarunt, hanc prodigiorum esse significationem; nullum regni successorem ab eo relictum iri. Mater etiam noctu illi in somnis apparens, ob fraternam cædem interminari illi est visa: ideoque magis etiam angebatur. Quumque Babylonem accessisset, et ibi parvum lignum cultro poliens, tempus ut falleret, femoris musculum feriisset; undecimo die mortem obiit[a]. Ex Ægypto vero discedens, præfectum ibi Aryandem reliquerat[b].

Cambyse mortuo, nequaquam persuasum est Persis

[x] Lib. 3. cap. 73. et 126.
[y] Herodot. lib. 3. a cap. 62. ad 66.
[z] Lib. 11. antiqu. cap. 3.
[a] Ctes.
[b] Herodot. lib. 4. cap. 166.

rerum potiri Magum, sed revera fratrem illius regnare: Prexaspe præsertim pernegante eum a se fuisse interfectum; quum illi tutum jam non esset, ipsius manu filium Cyri inreremptum fuisse confiteri[c]. Quæ res eo occultior etiam fuit, quod apud Persas persona regis sub specie majestatis occulitur[d]. Indeque Magus, simulando se Smerdin esse Cyri filium, qui ipsi fuerat cognominis et specie simillimus, securus regnavit menses 7. qui reliqui erant ad implendum octavum annum regni Cambysis: per quos menses omne genus liberalitatis in subditos munificentiæque exhibuit; adeo ut ejus defuncti magnum ceperit desiderium omnes Asiam incolentes, ipsis Persis exceptis. Nam missis ad singulas quibus imperabat nationes edictis, immunitatem tributorum ac vacationem militiæ in triennium tribuit, atque hoc statim adeptus imperium edixit[e]. Atossam quoque Cyri filiam, et reliquas omnes Cambysis uxores, sibi accepit[f].

Ex septem magis (tot enim fuisse, in libro nono, capite secundo, Valerius Maximus indicat,) principes duo fuerunt; ab Herodoto[g] memorati: Patizites (Trogo Cometes dictus) et ejus frater, qui solus, filii Cyri persona assumpta, regium nomen obtinebat; Herodoto Smerdis, Æschylo Mardus, Ctesiæ Sphendadates, Trogo Oropastes, in sacra Scriptura Artachshashta nominatus.

Ad Artachshashtam hunc Samaritanorum perlatæ sunt literæ, de prohibenda ædificatione Hierosolymæ; utpote civitatis (ut illi criminabantur) rebellis ac pessimæ, et quæ, ubi ædificata foret, tributa Persico imperio negatura esset[i].

3483. *a.* Artachshashta rescripto suo Hierosolymam ædificari vetat, donec a se aliter constitueretur. Cujus interdicti authoritate fulti Samaritani, Hierosolymam advolantes, armata manu Judæos ab ædificando prohibent. Unde illi, non ab urbis tantum, sed etiam a templi ædificatione (quæ Cyri edicto expresse mandata fuerat) cessa-

[c] Herodot. lib. 3. cap. 66.
[d] Justin. lib. 1. cap. 9.
[e] Herodot. lib. 3. cap. 67.
[f] Ibid. cap. 68. et 88.
[g] Lib. 3. cap. 61. et 78.
[i] Ezr. cap. 4. ver. 7—16.

runt; cujus opus, hactenus interturbatum, deinceps plane intermissum est usque ad annum secundum regni Darii[k].

Dum Magus imperium obtineret, Orœtes Persa Sardibus agens, Mitrobatem Dascylii satrapam (qui illi, dum viveret adhuc Polycrates, quod insulam Samum provinciæ suæ adjacentem regi non acquireret, exprobraverat) et filium ejus Cranapem, spectatos in Persis viros, interemit: et cum alia quoque omnifaria flagitia commisit, tum quendam e nunciis qui ad ipsum a Dario venerat, quod parum jucunda nunciasset, trucidandum curavit[l].

b. Izabatem eunuchum, qui Cambysis corpus in Persidem sepeliendum portaverat, Magi fraudem universo exercitu patefecisse, confugientique ad templum caput esse abscissum, narrat Ctesias. Herodotus, octavo post mortem Cambysis mense, Otanis filii Pharnaspis sagacitate rem primum compertam, deinde a Prexaspe palam contestatam fuisse, dicit. Hunc enim ad convocatos Persas e turri oratione habita, se a Cambyse adactum Smerdim Cyri occidisse professum, et magos esse qui tunc regnarent; sese inde in caput præcipitem dedisse, refert[m]. Otanis vero industriam, et magorum casum, ex Herodoto et Trogo Pompeio, Justinus sic exponit.

Ostanes (sive Otanes ille) per internuncios quærit de filia, nomine Phædyma, quæ inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex esset. Illa nec seipsam scire ait, nec ex alia posse cognoscere; quia singulæ separatim recludantur. Tum pertrectare dormienti caput jubet; nam Mago Cambyses (vel Cyrus, ut vult Herodotus) aures utrasque præciderat. Factus deinde per filiam certior, sine auribus esse regem, optimatibus Persarum rem indicat; et in cædem falsi regis impulsos, sacramenti religione obstringit. Septem tantum conscii fuere hujus conjurationis, qui ex continenti (ne, dato in pœnitentiam spatio, res per quenquam narraretur) occultato sub veste ferro, ad regiam pergunt. Ibi obviis interfectis, ad magos perveniunt: quibus ne ipsis quidem animus ad auxilium sui

[k] Ezr. cap. 4. ver. 17—24.
[l] Herodot. lib. 3. cap. 126.
[m] Herodot. lib. 3. cap. 68. et 75.

defuit; siquidem stricto ferro duos de conjuratis interficiunt (vel sauciant potius; ut ab Herodoto est traditum). Ipsi tamen corripiuntur a pluribus: quorum alterum Gobryas medium amplexus, cunctantibus sociis ne ipsum pro Mago transfoderent, quia res obscuro loco gerebatur, vel per suum corpus adigi Mago ferrum jussit; fortuna tamen ita regente, illo incolumi Magus interficitur[n].

Horum septem Persarum, apud Ctesiam, nomina sunt, Onophas, Idernes, Norodobates, Mardonius, Barises, Artaphernes, et Darius Hystaspis filius; apud Herodotum: Otanes, Hydarnes, Megabyzus, Gobryas, Aspathines, Intaphernes, et Darius; qui Susis (quibus pater ipsius Hystaspes præerat) tunc advenerat. Uterque vero, in liberationis ab his partæ perpetuam memoriam, annuum Magophoniæ festum a Persis celebratum fuisse indicat.

Sexto post cædem magorum die, septem Persæ de forma reipublicæ constituenda deliberant: Otane democraticum, Megabyzo oligarchicum, et Dario monarchicum statum commendante. Quæ postrema sententia, de principatu uni deferendo, cum vicisset, Otanes cæteris sex hac lege jus suum imperii cessit, ut nulli ipsorum aut ipse aut ullus unquam posterorum illius subesset. Unde factum, ut deinceps sola hæc familia inter Persas libertatem retineret: nec regis imperio, nisi quantum ei visum fuerit, pareret, leges Persarum non transgrediens. Et quia primus Otanes fuit, qui rem agitaverat, et reliquos in cœtum coegerat: ipsum cum posteris suis, tum omni alio magnificentiæ genere apud Persas honorificentissimo, tum Medica quotannis veste, donandum censuerunt. De regni autem negotio ita inter eos convenit, ut sub ortum solis conscensis equis, cujus equus hinnitum primus edidisset, is regnum Cambysis obtineret. Quod auspicium quum Dario Hystaspis filio, Oebaris equisonis sui arte, obtigisset: cæteri ex equis desilientes, Darium adoraverunt et regem salutaverunt[o].

Neque privilegiorum suorum tamen, magis quam Otanes,

[n] Justin. lib. 1. cap. 9.

[o] Herodot. lib. 3. a cap. 80. ad 88.

interim sunt obliti. Hoc enim in commune obtinuerunt, ut et illi et cæterorum unicuique in regiam aditus pateret; et ad regem sine internuncio introire liceret, nisi forte cum uxore cubantem[p]. Deinde, ut tiaræ suæ situ a reliquis omnibus Persis distinguerentur. Cum enim regi soli et regni hæredi designato datum esset, ut rectam capite tiaram gestarent; (ut apud Senecam, libro sexto de beneficiis capite trigesimo primo, et Plutarchum, in Themistocle et Artaxerxe videre licet;) magnatum vero alii in posteriorem capitis partem eam obverterent: his et posteris eorum est concessum, ut in anteriorem partem prominentem eam ferrent; quod, cum magorum aggrederentur cædem, hac usi fuissent tessera[q]. Hoc enim pro signo, ut in tenebris mutuo se possent agnoscere, tum Darius dederat: ut vinculum, quod a posteriore capitis parte tiaram connectebat, in frontem reducerent[r].

Darium, quum unus ex septem illis esset, principatum adeptum, in septem partes totum regnum divisisse, ejusque partitionis ad sua usque tempora parva quædam quasi semina superfuisse, in libro tertio de legibus refert Plato. Et quum septem magorum nomine a B. Hieronymo[s] nuncupati isti reperiantur: videndum et an non ad eos quoque Ammiani Marcellini illud spectet, in libro vigesimo tertio scribentis; "Ex hoc magorum semine septem post mortem Cambysis regnum inisse Persidos, antiqui memorant libri; docentes Darii factione oppressos, imperitandi initium equino hinnitu sortiti." Ante eos enim oppressos, licet Darius dictatura quasi perpetua potiretur; ipsi tamen per vices annis singulis veluti tribunitiæ cujusdam potestatis consortes adsciti fuisse videntur.

Cujus quidem rei triplex hæc consideratio suspicionem mihi injecit. Primum, quod conjurati isti, onerosos (qua vero ratione magis quam ista?) Dario futuros se prævidentes, "sanctissimo Persis jurejurando illum obstrinxerint," ne quem eorum, "aut veneno, aut ferro, aut ulla

[p] Herodot. lib. 3. cap. 84. et 118.
[q] Plutarch. in præceptis gerendæ reipubl.
[r] Polyæn. stratagem. lib. 7. [s] In Daniel. cap. 11. ver. 2.

vi, aut inopia alimentorum necaret:" quemadmodum confirmat Valerius Maximus[t]. Deinde, quod Æschylus, qui adversus Darii copias in pugna Marathonia dimicavit, inter Magi cædem et Darii imperium duos ordine reges nominet, Maraphim et Artaphrenem: quorum alter Mardonius, alter Artaphernes Ctesiæ omnino esse videtur. Denique, quod in sacris literis edicto, anno secundo Darii de ædificando templo promulgato, etiam Artachshashtam, regem Persiæ dictum, ex Ezræ cap. VI. ver. 14. consensum præbuisse appareat: per quem, alium quam Artaphernem illum, difficiliter possumus statuere[u].

Principio regni, Darius Cyri filiam Atossam, quæ fratri Cambysæ primum, deinde Mago, nupserat, in matrimonium recepit, regalibus nuptiis regnum firmaturus: ut non tam in extraneum translatum, quam in familiam Cyri reversum videretur[x]. Et ut ipse, prius Ochus (ut ex Valerio Maximo, libro nono, capite secundo, liquet) id est, אחש appellatus, regio ורוש postea recepto additamento, cum Cambysæ regno, ejusdem etiam cognomentum obtinuisse videtur; ita et Achash-verosh sive Assuerus ille fuisse, qui in historiæ Estheræ initio regnum dicitur obtinuisse, "ab India usque ad Æthiopiam, centum viginti septem provinciarum;" et hanc primariam illius uxorem non aliam quam Vashtin esse habendam opinamur, cujus eodem in loco celebris habetur memoria.

Darius Orœtem Sardium præfectum, mille Persarum satellitibus stipatum, missis ad eos per Bagæum Artontis filium regiis literis, interimendum curavit. Cum cujus bonis Susa deinde traductis, etiam Democedes Crotoniensis medicus est deportatus[y].

Contigit non diu post, ut in venatu ferarum Darius, dum ab equo desilit, pedem intorserit vehementerque luxaverit. Quem retorquendo ac violenter tractando, quum Ægyptii medici per integrum septiduum Dario somnum abstulis-

[t] Lib. 9. cap. 2.

[u] Refer hæc ad annum, in quo Darii *μοναρχουμένου* initium in Marmore Arundelliano collocatur.

[x] Herodot. lib. 3. cap. 88. et lib. 7. cap. 2. Justin. ex Trogo, lib. 1. cap. 10.

[y] Herodot. lib. 3. cap. 127, 128, 129.

sent, octavo die adductus est ad eum Democedes, sicut erat, pannosus ac compedes trahens. Qui Græcis medicamentis usus, compotem eum somni fecit, et brevi tempore incolumem reddidit. Ita Susis sanato Dario, Democedes multo auro ab eo et uxoribus ejus donatus maximas ædes obtinebat, et cum rege ad mensam sedebat; omnibus rebus affluens, præter hanc unam quod ad Græcos redire non poterat. Quinetiam Ægyptios medicos, quum essent patibulis suffigendi, quod a Græco medico superati forent, impetrata ab rege venia liberavit. Vaticinum quoque quendam Eleum, qui Polycratem cum eo Magnesiam fuerat secutus, et Susis inter captivos pro neglecto habitus, relaxavit[a].

Interjecto brevi tempore, contigit ut Atossæ Cyri filiæ et Darii uxori in mamilla ulcus exoriretur, deinde rescissum porro grassaretur. Eam quum curasset Democedes, ab ea obtinuit, ut maritum ad subigendam Græciam sollicitaret. A qua persuasus Darius, accitis quindecim viris Persarum spectatis, præcepit ut sequentes Democedem omnia Græciæ maritima loca collustrarent, et rursus eum secum reducerent. Isti, quum in Phœnicem descendissent, et ex Phœnice in urbem Sidonem: comparatis omnibus, in Græciam trajiciebant, atque maritima ejus loca intuebantur et describebant; primi Persarum qui explorandi gratia in Græciam advenerunt. Tum pleraque ac celeberrima Græciæ loca contemplati, in Italiam Tarentum transmiserunt: unde Crotonem ad domum suam profectus Democedes, ibique Milonis Crotoniensis nobilis illius athletæ filia in uxorem ducta, ad Darium redire recusavit[a].

3484. *a.* Tertius annus sabbaticus a reducibus Judæis actus est.

c. Somnium Mardochæus Judæus habuisse dicitur, in Græcis Estheræ additionibus[b] regni Artaxerxis magni (sic enim ibi appellatur Assuerus, sive Darius Hystaspides) anno secundo, mensis Nisanis die primo, de fluvio Esthe-

[a] Herodot. lib. 3. cap. 129, 130. 132.

[a] Ibid. a cap. 133. ad 138. cum Athenæi Deipnosophist. lib. 12. et Æliani var. histor. lib. 8. cap. 17.

[b] Cap. 11.

ram, et duobus draconibus seipsum et Hamanem significantibus[c].

d. Anno secundo Darii regis, quo Olympias LXV. acta est, mensis sexti die primo, Haggæus propheta negligentiam Judæorum in extruendo templo reprehendit: continuam agrorum sterilitatem cæterasque quas hucusque perpessi fuerant plagas, ob opus Dei neglectum (inter primum et tertium annum sabbaticum) accidisse declarans, et erroris emendationem serio urgens. Unde excitati Zorobabel Judæorum præses, Josua summus sacerdos, populusque reliquus, intermissum opus repetunt, et rerum ad ædificationem necessariarum apparatum faciunt, mensis ejusdem sexti die vigesimo quarto[d].

3485. *a.* Mensis sequentis septimi die 21. Deus per Haggæum promissione præsentiæ suæ Judæos in opere confirmat: et licet, in oculis eorum qui prius templum (anno ante hunc 69.) conspexerant, initia ista admodum despicabilia viderentur; desideratissimi tamen Messiæ post breve tempus (anno post hunc 516.) hic primum sistendi, pacisque hinc ab eo in omnes gentes propagandæ ratione habita, hujus templi gloriam prioris illius longe excellentiorem futuram prænunciat[e].

Mense octavo, anno eodem Darii secundo, Zacharias propheta, Barachiæ filius, populum ad resipiscentiam hortatur[f].

Mensis noni, die 24. anno eodem secundo, tempore inter sementem (qui peractum annum sabbaticum statim secutus est) et messem quasi medio, a Zorobabele et Josua sacerdote, cum Haggæi et Zachariæ prophetantium auxilio, templum super jactis pridem fundamentis extrui cœptum est[g].

Eodem die 24. duæ postremæ Haggæo revelatæ sunt prophetiæ: de plagarum hucusque maledicto populo inflic-

[c] Esth. cap. 10.
[d] Hagg. cap. 1. ver. 1—15.
[e] Hagg. cap. 2. ver. 1—9.
[f] Zachar. cap. 1. ver. 1—6.
[g] Ezr. cap. 5. ver. 1, 2. Hagg. cap. 2. ver. 10. 18, 19.

tarum cessatione, una; de regnorum eversione et Zorobabelis exaltatione, altera[h].

b. Tatnaius præfectus regionis cis flumen, Setharboznaius et socii ejus Apharsakitæ, Hierosolymam advenientes, templi structuram impedire conantur: cujusnam mandato fuissent opus hoc aggressi, a Judæorum seniоribus inquirentes. Qui Cyri edicto fretos hoc se fecisse respondentes, in ædificando strenue perrexerunt[i]. Quum enim, ex Medorum et Persarum lege, regum edicta essent perpetua, nec mutari possent[k], sine novæ alicujus authoritatis expectatione, licitum fuerat Judæis cœptum opus perficere.

Judæorum responsum hostes Dario per epistolam indicant; num ejusmodi Cyri edictum in archivis Babylonicis extaret inquiri petunt, et quid hac in re fieri regi placeat significari sibi postulant[l].

Opere eum in modum ab inimicis interturbato, et fame adhuc (frugibus ad messem nondum maturis,) in Judæa invalescente; mensis undecimi Sedat die 24. anno Darii secundo, equitum totum terrarum orbem quietum jam et tranquillum obeuntium visio Zachariæ est exhibita. Unde, propheta audiente, respondit Dominus verba bona et consolatoria angelo deprecanti iram ejus atque indignationem, quæ efferbuerat contra populum Judaicum atque urbem Hierosolymorum et civitates Judæ jam 70. annis[m], quorum initium a cœpta extrema Hierosolymorum obsidione (de qua supra ad annum mundi 3415.) est deducendum[n]. Eodem quoque referenda, quæ in posteriore parte capitis primi Zachariæ, et tribus proximis, subsequuntur; ubi, quæ capite secundo, vers. 6, 7. ad Judæos in Babylonia commorantes legitur hortatio, ut inde fuga propere se subducant, ad calamitatem illam referenda videtur, quæ paulo post a Dario Babylone capta contigit.

[h] Hagg. cap. 2. ver. 10—23.
[i] Ezr. cap. 5. ver. 3, 4, 5. 13. 16.
[k] Dan. cap. 6. ver. 8. 12. Esther. cap. 1. ver. 19. et cap. 8. ver. 8.
[l] Ezr. cap. 5. ver. 5—17.
[m] Zachar. cap. 1. ver. 7—12, 13.
[n] Jerem. cap. 34. ver. 1. cum Ezek. cap. 5. ver. 12, 13.

Edictum Cyri, de templo reædificando, Achmethæ sive Ecbatanis in provincia Medorum repertum, cum novo pro Judæis rescripto a Dario ad Tatnaium et socios missum est: quo mandatum illis est, ut opus domus Dei cœptum non modo non impedirent, sed etiam collatis ex tributo regio expensis promoverent; sumptibus quoque ad quotidiana sacrificia a sacerdotibus Hierosolymitanis offerenda necessariis in diem suppeditandis. Quibus decretum imperatorium sine mora exequentibus; Judæi, Haggæi et Zachariæ prophetiis confirmati, in ædificio perficiendo prospere processerunt[n].

Artachshashtam vero[o], cum Dario hic conjunctum, consortem cum eo imperii hoc tempore fuisse opinati sumus: e septem videlicet Persis qui Magum oppresserunt unum; Æschylo in Persis Artaphrenem, Hellanico (ut habet illius scholiastes) Daphernem, Ctesiæ Artaphernem, Herodoto Intaphernem appellatum. Hic, ex privilegio principibus illis concesso, ad Darium sine internuncio introire volens a janitore et ab admissionali est prohibitus: quod regem rei uxoriæ operam dare dicerent. Is vero, mentiri eos ratus, educto acinace, aures utrique naresque præcidit; et freni equini loris ad cervices ipsorum alligatis, dimisit. Qui quum sese regi exhibuissent, et cur id passi fuerant exposuissent: Darius sigillatim quemque Persarum accersivit, veritus ne id communi sex illorum consilio factum esset. Cumque comperisset, sine horum consensu id actum fuisse: Intaphernem, cum filiis suis, maximo tantum natu matri donato, interimendum curavit. Ita Herodotus rem narrat[p], velut statim post magorum interitum peractam. Verum alios secutus authores Valerius Maximus, libro nono, capite secundo, non hunc solum, sed et cæteros omnes, "onerosos sibi" jam factos, noxo excogitato mortis genere, a Dario sublatos fuisse refert. "Septum enim altis parietibus locum (inquit ille) cinere complevit, suppositoque tigno prominente, benigne cibo et potione exceptos in eo collocabat: e quo, somno sopiti, in illam in-

[n] Ezr. cap. 6. ver. 1—14.
[o] Ibid. ver. 14.
[p] Lib. 3. cap. 118, et 119.

sidiosam congeriem decidebant." Qua crudeli mortis ratione licet eos peremptos fuisse non sit verisimile: adempto tamen illis deinceps regni omni consortio, onere illo Darium se levasse maxime est credibile.

c. Indeque solus absoluta jam monarchia potitus Darius, qui nobis Assuerus est, a primo principatus sui initio anno tertio, cum sederet in solio regni sui Susis; ad ostentandam gloriam regni sui et decorem magnitudinis suæ, satrapis et magnatibus provinciarum suarum per dies 180. magnificum exhibuit convivium[q]. Urbem vero Susanam ab ipso Dario conditam affirmat Plinius[r], vel potius regiarum ædium magnificentia amplificatam; ut Ælianus[s] explicat: ibique et domicilium, et pecuniarum suarum thesauros eum habuisse, docet Herodotus[t].

3486. *a.* Semestre magnatum convivium excepit septiduanum aliud, toti populo qui præsto erant Susis, a maximo usque ad minimum, præparatum: viris in atrio horti palatii regii cum Assuero, fœminis intus in domo regia cum Vashti Augusta, quæ nobis Atossa est Cyri filia, accumbentibus[u].

Postremo hujus convivii die rex, vino aliquantulum incalescens, ut uxoris pulchritudinem viris ostentaret, Vashtin evocat; et venire recusantem, consilio Memucanis, unius e septem Persidis et Mediæ primariis jus et judicia noscentibus, (regii enim erant hi judices, qui apud Persas jus dicebant, et legum patriarum erant interpretes; quorum apud Herodotum, libro tertio capitibus 14. et 31. ac Plutarchum, in Artaxerxe, fit mentio) repudiatam regno abdicat: promulgata lege, ut esset quisque vir dominator domi suæ[w].

Delectus puellarum forma præstantium ex omnibus provinciis regni Assueri instituitur, ut ei apta inveniatur uxor, quæ regnet loco Vashti repudiatæ: in quarum numerum Hadassa Hebræa, quæ et Esther, Abichajilis Benjaminitæ filia, adscita est[x].

[q] Esther. cap. 1. ver. 2, 3, 4.
[r] Lib. 6. cap. 27.
[s] Lib. 13. de animalib. cap. 59.
[t] Lib. 5. cap. 49.
[u] Esther. cap. 1. ver. 5. 9.
[w] Esther. cap. 1. ver. 10—22.
[x] Esth. cap. 2. ver. 1—8.

3487. *a.* Anno quarto Darii, mensis noni Chisleu die quarto, Judæis per Shareserem et Regem-melechum de jejunio quinti mensis, ob urbis et templi excidium instituto, sacerdotes ac prophetas consulentibus; Deus jejunia illa quinti et septimi mensis, per septuaginta annos ab illis observata, sibi minus grata fuisse respondet, et de obstinatione in peccatis, quæ desolationem terræ induxit, eos admonet[y]. A dicto vero excidio, et cæde Gedaliæ, quæ septimi mensis jejunio occasionem præbuit, post bimestre spatium illud subsecuta, usque ad præsens tempus, 70. annos chronologia nostra exhibet.

Restauraturum deinde se Hierosolymam, finem prioribus ærumnis impositurum, jejunia mensis quarti, cujus die nono urbs capta fuit, quinti, (cujus die decimo templum combustum fuit) septimi, (quo populi reliquiæ, cæso Gedalia, dispersæ sunt) et decimi, (cujus die decimo urbs sub Sedekia a Nebuchadnesare primum obsideri cœpta est) in hilaria commutaturum, et gaudium atque dilatationem populo suo concessurum, promittit Deus[z].

3489. *b.* Anno Darii sexto desinente, mensis duodecimi Adar die tertio, structura templi finita est. Cujus dedicationem Israelitæ, ex captivitate reduces, cum gaudio et amplissima sacrificiorum oblatione celebrarunt: sacerdotibus et Levitis in ministerio templi secundum ordines suos constitutis[a].

Iidem die decimo quarto mensis primi, Pascha primum in secundo templo celebrarunt: festum deinde Azimorum septem diebus cum lætitia peragentes; quod cor regis Assyriorum convertisset ad eos Dominus[b]; Darii videlicet: qui Babylone, quæ ab eo defecerat, Zopyri opera mense a cœpta obsidione vigesimo recuperata, non minus Assyrii quam Persici imperatoris titulum jam jure obtinebat[c].

3490. *a.* Cum pervenisset terminus Estheræ, ut suo ordine ingrederetur ad regem Assuerum; ab Hegaio eunucho e gynæceo in regium cubiculum est perducta[d]. " Ἐν

[y] Zachar. cap. 7. ver. 1—14.
[z] Ibid. 8.
[a] Ezr. cap. 6. ver. 15—18.
[b] Ezr. cap. 6. ver. 19—22.
[c] Herodot. fin. lib. 3. et Justin. fin. lib. 1.
[d] Esth. cap. 2. ver. 12—15.

περιτροπῇ γὰρ δὴ γυναῖκες φοιτέουσι τοῖς Πέρσῃσι. Persarum enim fœminæ per vices in orbem ad illos pergunt:" ut notat etiam Herodotus[d].

Anno vero regni Assueri septimo, mense decimo Tebeth, assumpta ad eum Esthera, obtinuit benignitatem et gratiam coram eo, præ omnibus aliis virginibus: adeo ut imponeret coronam regiam capiti ejus, et reginam constitueret loco Vashti[e]. Unde, ut Vashtim esse Atossam, ita Estheram Artystonam virginem esse arbitramur; quam " Darium ex uxoribus maxime adamasse, ejusque imaginem ex auro solido compactam habuisse," narrat Herodotus[f]. Utcunque Hadassæ alterum Estheræ nomen ad Atossæ appellationem multo propius accedere, et Artystonam sororem Atossæ ac Cyri filiam ab Herodoto statui, non ignoremus: sive Persicas genealogias minus illum percepisse putandum fuerit, sive ipsos Persas per invidiam genus Estheræ dissimulavisse.

b. In novarum nuptiarum honorem, Assuerus convivium magnificum, Estheræ dictum, omnibus principibus et servis suis exhibuit; levamenta onerum provinciis concessit, ac dona largitus est secundum facultatem regiam[g].

3491. *a.* Jubilæus decimus nonus.

Hippias Atheniensium tyrannus, quarto ante exilium suum anno, sibi metuens, externa cœpit circumspicere præsidia. Indeque Æantidæ filio Hippoclis Lampsaceni tyranni filiam suam Archedicen in matrimonium dedit; quod eos in magna apud regem Darium authoritate esse videret[h].

3494. *b.* Haman Amedathæ filius Agagæus, ex regia Amalekitarum stirpe ortus, Mordecaio Judæo adorare eum nolenti infensus, de tota gente illius, genti originis suæ inimicissima[i] perdenda cogitat. Cui proposito exequendo tempus prosperum indagaturus, ad κληρομαντείαν conversus, mense primo Nisan, anno duodecimo regis Assueri, pur, id est sortem, coram se conjici jussit; ut quo die et mense tollendi e medio essent Judæi cognosceret: ceci-

[d] Lib. 3. cap. 69.
[e] Esth. cap. 2. ver. 16, 17.
[f] Lib. 3. cap. 88. cum lib. 7. cap. 69.
[g] Esth. cap. 2. ver. 18.
[h] Thucydid. lib. 6.
[i] Deuteron. cap. 25. ver. 19.

ditque sors in mensem duodecimum Adar, totius anni extremum[j].

Deinde speciosas quasdam rationes immani suo cœpto prætendens, oblatis Assuero decem talentorum argenti millibus (quæ illi a rege sunt remissa) mandatum de toto Judæorum genere delendo ab eo impetravit[k].

Mensis primi die decimo tertio Susis proposita, et in provincias omnes regi Assuero subjectas per cursores missa sunt edicta, ut omnes Judæi, nulla aut ætatis aut sexus ratione habita, die decimo tertio mensis duodecimi Adar occiderentur[l]. Quo intellecto, Mardochæus, Esther, et universi Judæi, pro salute sua cum fletibus et jejuniis Deo summisse supplicaverunt[m]. In cujus rei memoriam hodieque eorum posteri decimo tertio die mensis Adar solenne observant jejunium, quod Estheræ jejunium nominant.

Esther regem adit magnifico apparatu, ab eo benigne accipitur, regem et Hamanem invitat ad convivium semel iterumque. Haman Mardochæo crucem parat[n].

Assuerus fugiente per noctem somno annales recognoscens, insidias a Bigthane et Teresho, aulicis duobus ex custodibus liminis, in necem ipsius paratas, per Mordecaium patefactas fuisse invenit: eumque, ob acceptum hoc ab eo beneficium, publice regiis honoribus affici jubet, idque per Hamanem capitalem illius hostem[o].

Haman ab Esthera regina accusatus, in crucem Mardochæo præparatam agitur[p]. Hamanis domus reginæ traditur: et Mardochæus, illius patruelis et nutritius, novis dignitatibus honoratur[q].

Mensis tertii Sivan die 23. Susis proposita, et in provincias 127. per cursores missa sunt edicta regis Assueri; ut Judæis die decimo tertio mensis Adar, ad cædem eorum ab Hamane prius constituto, ubique liceret armis se defendere, omnesque inimicos vim tentantes occidere, et spolia eorum diripere. Unde Susis et in omnibus provin-

[j] Esther. cap. 3. ver. 1—7.
[k] Esther. ver. 3. ver. 7—11.
[l] Ibid. ver. 12—15.
[m] Esther. cap. 4.
[n] Ibid. cap. 5.
[o] Esther. cap. 6.
[p] Ibid. cap. 7.
[q] Esther. cap. 8. ver. 1, 2. 15.

ciis ingens oborta est lætitia: multique ex populis terræ eis se adjungentes, proselyti facti sunt[r].

d. Hippias, ante pugnam Marathoniam, in qua ipse senex cum Medorum copiis militavit, annis 20. Athenis a Lacedæmoniis et Alcmæonidis exulibus pulsus, Sigeum primo, fide ab Atheniensibus accepta, inde Lampsacum ad Æantidem generum suum, atque ab eo ad regem Darium profectus est[s]. Sigeum vero, in Troade, Pisistratus Hippiæ pater, Hegesistrato filio suo notho gubernandum tradiderat: quæ Hippiæ postea, et Pisistratidarum eo confugientium, postea sedes fuit[t].

3495. *b.* Mensis duodecimi Adar die 13. adveniente, Judæi eos impune sustulerunt, qui in ipsos ex Hamanis decreto eodem die fuerant insurrecturi; in Susano palatio hominibus 500. cum decem filiis Hamanis, in provinciis vero hominibus 75000. interemptis: sed consulto sibi a præda temperarunt[u].

Die decimo quarto, provinciales Judæi, ab hostium cæde desistentes, epulis et hilaritatibus sese dediderunt: qui vero Susis commorabantur, alio vindictæ die a rege concesso, 300. homines trucidarunt, et decem filiorum Hamanis cadavera e patibulo suspenderunt[w].

Die decimo quinto Judæi Susis habitantes, ad epulas ac convivia conversi sunt[x].

A Mordecaio instituta est consuetudo celebrandi festum Purim sive sortium quotannis die 14. et 15. mensis Adar, et ab Esthera regina confirmata[y]. Suntque hæc hodie Judæorum Bacchanalia: in quibus historiam Estheræ legentes, quoties mentio fit Hamanis, pugnis et malleis pulsant scamna in synagogis.

3500. Ex Naxo insula quidam locupletes a plebe in exilium missi, ad Aristagoram confugiunt Molpagoræ filium, eundemque generum ac consobrinum Histiæi Mileti tyranni; quem loco suo civitatis gubernatorem ille reliquerat, quum eum Darius per honoris speciem Susa secum abdu-

[r] Esther. cap. 8. ver. 9—17.
[s] Thucyd. lib. 6.
[t] Herodot. lib. 5. cap. 65. 91. et 94.
[u] Esther. cap. 9. ver. 1—16.
[w] Ibid. cap. 9. ver. 13—19.
[x] Esther. cap. 9. ver. 18.
[y] Ibid. cap. 9. ver. 20—32.

ceret. Aristagoras re cum Artapherne, Hystaspis filio, Darii fratre, Ioniæ præfecto, Sardibus communicata, suadet illi, ut Naxum et quæ ex ea penderent, Parum et Andrum, cæterasque Cycladas insulas regi acquireret. Quo consilio a Dario Susis approbato; ad expeditionem sequente vere suscipiendam, ducentas naves instruxit[a].

3501. *c.* Artaphernes Megabatem Achæmenidem, suum ac Darii consanguineum, Persici exercitus ducem constitutum, cum 200. navibus Miletum mittit: qui assumpto ibi Aristagora cum Ionico exercitu Chium pervenit. Ubi rixa inter Megabatem et Aristagoram orta, in obsidione Naxi frustra quatuor consumptis mensibus, uterque re infecta domum rediit[a].

3502. *b.* Anni 70. a capta per Nebuchadnesarem Tyro hic terminantur: quot depressæ urbis illius conditioni ab Esaia propheta assignati leguntur[b]; in quem scribens Hieronymus libro sexto in Esaiæ cap. XXIII. "Hæc omnia," inquit, "juxta historiam expleta esse, consonis Græcorum et Phœnicum literis indicatur: quod post septuaginta annos instaurata, ad potentiam pristinam sit reversa:" unde ea nunc sui juris facta, usque ad Alexandri magni tempora, ab externo dominio libera permansisse videtur.

Aristagoras Milesius sibi metuens, quia quod Artapherni de subigenda Naxo receperat præstare non poterat, nec exercitui stipendium exigenti dare; de defectione cogitare cœpit. Interim commode contigit, ut Susis ab Histiæo servus quidam veniret compuncto notis capite, quibus Aristagoras monebatur, ut et ipse a Dario deficeret, et Ioniam ad parem defectionem sollicitaret[c].

Aristagoras, re cum suæ factionis hominibus communicata, eos in sententiam suam perduxit; Hecatæo historico bellum adversus regem Persarum sumendum frustra dissuadente. Inde Iatrogaras Myuntem ab eis missus ad exercitum qui e Naxo reversus agebat, præcipuos classiariorum duces dolo cepit. Aristagoras, palam a Dario defi-

[a] Herodot. lib. 5. cap. 30, 31, 32.
[a] Herodot. lib. 5. cap. 32, 33, 34. [b] Esai. cap. 23. ver. 15. 17.
[c] Herodot. lib. 5. cap. 35. Polyæn. stratagem. lib. 1.

ciens, Milesiis libertatis quandam speciem restituit, et ex reliquis civitatibus Ioniæ tyrannos sustulit: deinde Lacedæmonem ad opem implorandam profectus, a Cleomene Spartanorum rege repulsam passus est[d].

3503. *a.* Anno Darii 20. Nabonasari 246. mensis Epiphi secundum Ægyptios die 28. Novembris 19. desinente, circa mediam noctem eclypsis lunæ Babylone observata est[e].

Hippias Pisistrati filius, Sigeo in Græciam falsa restitutionis spe a Spartanis revocatus, Lacedæmone in Asiam rediit: atque accusatis apud Artaphernem Atheniensibus, ut Athenæ in Darii potestatem venirent, omnem operam dedit[g].

Athenienses, audientes se ab Hippia apud Artaphernem esse insimulatos, mittunt Sardes nuncios ad dissuadendum Persis fidem habere exulibus Atheniensium. Sed jubet eos Artaphernes, si salvi esse vellent, rursus Hippiam recipere. Dum vero illi eam conditionem recusarent, e Sparta Athenas veniens Milesius Aristagoras ab eis 20. naves, Ionibus auxilio mittendas obtinuit; Melanthio illis præfecto, viro inter Athenienses spectatissimo[h]. Quas naves initium malorum Græcis pariter et Barbaris extitisse, recte notavit Herodotus[i]. Hæc etenim omnium deinceps inter Persas et Græcos bellorum, in Persici imperii excidio tandem terminatorum, origo prima fuit.

Aristagoras, Miletum revectus, Pæonibus, quos a flumine Strymone Megabazus Thraciæ præfectus in Phrygiam Darii jussu transtulerat, reditum ad patriam persuasit. Qui sumptis liberis atque uxoribus, ad mare fuga se proripuerunt: nonnullis eorum præ metu illic remanentibus. Reliqui in Chium transmittentes, a Chiis in Lesbum, a Lesbiis in Dotiscum sunt transportati; unde terrestri itinere se in Pæoniam receperunt[k].

3504. Classis Atheniensium Miletum appulit: cui et in

[d] Herodot. lib. 3. cap. 36, 37, 38. 49, 50, 51.
[e] Ptolem. magn. syntax. lib. 4. cap. 9.
[g] Herodot. lib. 5. cap. 91. 96.
[h] Herodot. lib. 3. cap. 96, 97.
[i] Ibid. cap. 98.
[k] Herodot. lib. 5. cap. 98.

Milesiorum gratiam quinque triremes Eretriorum se adjunxerunt. Aristagoras, ipse Mileti remanens, Milesiorum Charopino fratre suo et aliorum Ionum Hermophanto duce constituto, adversus Sardes expeditionem fecit. Iones, cum Atheniensibus et Eretriis, classe Ephesum advecti, relictis navibus apud Coresum (quod est agri Ephesii) Sardes advenerunt: omniaque ejus urbis loca, præter arcem, quam Artaphernos ipse tutabatur, ceperunt et incenderunt; templo quoque Cybeles simul deflagrante. Lydis et Persis ex urbe in forum (cujus medium amnis Pactolus interfluebant) confluentibus, et sese defendentibus; Iones metu perculsi, ad Tmolum montem, atque illinc noctu ad naves se receperunt. Persæ qui intra Halyn domicilia habebant, Ephesi eos assecuti, infugam verterunt: cum aliis multis occisis, tum Eualcide Eretriorum duce, qui donatus laurea in certaminibus fuerat, et a Simonide Ceo majorem in modum celebratus. Ex ea pugna qui evasere, per urbes fuere dissipati. Athenienses vero desertis prorsus Ionibus, etsi per nuncios Aristagoræ magnopere rogati, negaverunt se auxilio deinceps futuros[l].

Onesilus, seniore fratre suo Gorgo Salaminiorum rege urbe excluso et ad Medos fugere coacto, Cypriis omnibus ut a Medis deficerent persuasit; solis exceptis Amathusiis. Quos dum ille obsideret, de captis incensisque Sardibus ad Darium perlatus est nuncius: quo audito, in Athenienses excandescens, cuidam famulorum præcepit, ut sibi semper apposita cœna ter diceret: "Here, memento Atheniensium." Deinde, admodum improvide, Histiæum e Susis Miletum remisit; Ionici deinceps belli ducem contra se futurum[m].

Iones Hellespontum invecti, Byzantium ac cæteras circa urbes in suam potestatem redegerunt. Inde evecti, magnam Cariæ partem in belli societatem adsciverunt; nam Caunus, quæ prius societatem facere recusaverat, ubi Sardes conflagrarunt, et ipsa Ionibus accessit[n].

Clazomenis (quæ primum insula, ut in libro primo

[l] Herodot. lib. 5. a cap. 99. ad 103. [m] Ibid. cap. 104, 105, 106.
[n] Herodot. lib. 5. cap. 103.

docet Strabo, deinde per Isthmum Ioniæ continenti juncta est) Anaxagoras philosophus Hegesibuli filius Olympiade LXX. natus est: ut, ex Apollodori chronicis, notavit in vita ejus Diogenes Laertius.

Onesilo Salaminio Amathusios obsidenti nuncius affertur, Artybium Persam cum numeroso exercitu Cyprum petere. Ille Iones in auxilium advocat: qui cum magna statim classe ad eum se contulerunt. Persæ vero navibus e Cilicia trajicientes, terrestri itinere Salaminem contenderunt, Phœnicibus classe circumeuntibus promontorium quæ claves Cypri vocantur. Mox exercitus conflixere terrestres navalesque; et classe quidem Iones eo die strenue pugnantes superavere Phœnices; Samiorum tamen præcipua virtus extitit. In terra autem, cæteris pugnando occupatis, Stesenor Curii tyrannus socios Curienses prodidit: statimque Salaminii, qui curribus vehebantur, idem fecerunt. Unde Cypriorum acie in fugam versa, cum alii multi occubuere, tum vero Onesilus qui Cyprios ad defectionem induxerat, et Soliorum rex Aristocyprus illius Philocypri filius quem Solon Cyprum profectus inter tyrannos maxime versibus celebravit. Iones, ubi didicere res Onesili perditas, et cæteras Cypriorum urbes obsessas præter Salaminem, eam autem Gorgo pristino regi Salaminios restituisse, in Ioniam redire maturaverunt. Civitatum autem Cypriarum diutissime obsidionem Soli pertulit: quam Persæ, quinto mense quam obsidere cœperunt, circum suffosso muro expugnaverunt. Atque ita Cyprii, quum annum liberi fuissent, denuo in servitutem sunt redacti[o].

3505. Persarum satrapæ, qui Darii filias in uxores duxerunt, Daurises, Hymees et Otanes, persecuti eos Iones qui adversus Sardes expeditionem fecerant, postquam in naves repulerunt prælio victos, dehinc inter se partiti sunt urbes quas expugnarent[p]. Daurises quidem ad urbes in Hellesponto sitas conversus, cepit Dardanum, Abydum, Percotrem, Lampsacum et Pæson, singulas diebus singulis. Cui a Pæso ad urbem Parion contendenti nun-

[o] Herodot. lib. 5. a cap. 103. ad 116. [p] Ibid. cap. 116.

cius adfertur, Cares cum Ionibus sentientes, a Persis defecisse: indeque converso itinere ex Hellesponto adversus Cariam copias duxit[q]. Hymees ad Propontidem conversus, cepit Cion Mysiæ. Qua expugnata audiens Daurisem relicto Hellesponto tendere adversus Cariam, omissa Propontide, in Hellespontum duxit exercitum[r]. Artaphernes autem Sardium præfectus, et Otanes tertius dux, adversus Ioniam confinemque Æolidem delecti imperatores, cepere ex Ionia quidem Clazomenas, ex Æolia vero Cumam[s]. Quibus captis, Aristagoras Milesius cum suæ factionis hominibus de fugiendo deliberavit: Hecatæo historico consulente, mœnia in Lero insula ædificanda, atque illic quiescendum, deinde illinc Miletum esse remeandum. Sed Aristagoræ erat sententia Myrcinum, urbem inter Edones, ad Strymonem fluvium, ab Histiæo prius conditam, esse abeundum. Mileti igitur procuratione Pythagoræ, viro inter populares probato, demandata; ipse sumptis secum omnibus voluntariis in Thraciam navigavit, regionemque obtinuit ad quam concesserat[t].

Histiæus Mileti tyrannus, a Dario dimissus, Sardes venit: ubi ab Artapherne præfecto excitatæ Ionicæ rebellionis insimulatus, prima statim nocte fuga se ad mare proripuit, et in Chium transmisit. Ubi a Chiis, existimantibus illum a Dario ad res novandas fuisse missum, in vincula conjectus, et cognoscentibus deinde hostem fuisse Darii liberatus; literas Sardes per Hermippum Atarniteum de defectione procuranda ad Persas misit. Sed negotio per nuncium Artapherni patefacto, de Persis illis sumptum est supplicium. Histiæus itaque hac spe lapsus, exoratis Chiis, Miletum reductus est. Sed Milesii, libenter etiam Aristagora liberati, nullo pacto animum inducebant ad alium tyrannum illuc recipiendum, libertate jam gustata. Atque adeo Histiæus sub noctem conatus introire Miletum, a quodam Milesio in femore vulneratus est. Unde, rejectus a patria, rursus se recepit in Chium[u].

[q] Herod. lib. 5. cap. 117.
[r] Ibid. cap. 122.
[s] Herod. lib. 5. cap. 123.
[t] Ibid. cap. 124, 125, 126.
[u] Herodot. lib. 6. initio.

3505. Daurise Persa adversus Cares exercitum ducente, convenerunt illi ad columnas quæ Albæ dicitur, juxta amnem Marsyam. Ubi Pixodarus Mausoli filius, vir Cindyensis, qui Syenesis Cilicum regis filiam in matrimonio habebat, illis consuluit, ut transmisso Mæandro flumen a tergo habentes, ita demum cum hoste congrederentur. Sed vicit altera sententia, quæ suasit, ut Persis potius a tergo Mæander esset; ut si Persæ fugerent, tamen in flumen incidentes, abire non possent. Ad amnem igitur Marsyam Cares prælium conseruere cum Persis acre et diuturnum: in quo Persarum duo, Carum decem ceciderunt millia. Caribus vero ad Labranda in Jovis militaris templum fuga se recipientibus, et utrum sese Persis dederent an Asiam penitus relinquerent consultantibus, subsidio venere Milesii cum sociis. Unde animati, cum invadentibus Persis concurrerunt: et quum diutius quam prius dimicatum esset, fugati sunt; multis cæsis, Milesiorum præcipue. Post acceptam calamitatem hanc Cares copiis reparatis denuo pugnaverunt. Audientes enim urbes suas invasum iri a Persis, insidias illis in via quæ in Mylassa fert collocaverunt; authore Heraclide Ibanolio, viro Mylassensi. In eas insidias Persæ noctu incidentes, obtruncati sunt cum ducibus suis Daurise et Amorge et Sisamace, nec non Myrse Gygis filio[x].

Hymees Persa, in Hellespontum ducto exercitu, cepit Æoles omnes qui oram Iliadem incolunt, et Gergithas qui ex priscis Teucris remanserant. Et quum has gentes cepisset, morbo decessit Troade[y].

Histiæus Milesius, quum Chios ad tradendas sibi naves inducere non posset, trajecit Mitylenen: ubi Lesbii, ab eo persuasi, octo triremes armarunt; quibus cum illo Byzantium navigarunt. Ibique subsidentes, Ionum onerarias naves, quæ e Ponto cursum tenebant, intercipiebant; præterquam eorum qui se Histiæo paratos obsequi dicebant[z].

Aristagora Milesio Myrcinum Edonum urbem obsidente

[x] Herodot. lib. 5. a cap. 118. ad 121.
[y] Herodot. lib. 5. cap. 122. [z] Id. lib. 6. cap. 5. et 26.

tam ipse quam ejus exercitus a Thracibus, tametsi illinc accepta fide excedere volentibus, interemptus est: ut in ipso fine libri quinti tradit Herodotus. Thucydides vero libro quarto hinc annos 61. numerat, ad Atheniensium coloniam cum Agnone Niciæ filio Amphipolim deductam: quam anno quarto Olympiadis LXXXV. factam, in duodecimo bibliothecæ suæ libro docet Diodorus Siculus. Ad quam temporis normam sexennii defectionis Ionicæ historia, in anno sequente terminata, a nobis hic digesta est.

3507. Adversus Miletum ingens hostium exercitus terra marique imminebat. Duces enim Persarum coactis in unum copiis cuncti in eam contendebant; minoris cætera oppida facientes. Inter classiarios promptissimi erant Phœnices: cum quibus militabant et Cyprii recens subacti, et Cilices, et Ægyptii[a]. Hujus impendentis discriminis mentio videtur facta in literis quæ tribuuntur Anaximeni Milesio, apud Diogenem Laertium in ejus vita, ad Pythagoram, Crotona tunc agentem; ubi is, "cum annos viginti egisset, Metapontum migravit, ibique decessit:" ut ex Trogo, refert Justinus[b]: Olympiadis videlicet LXX. anno quarto (ut in Eusebii legitur chronico) qui partem hujus, partem sequentis anni, occupat.

Ionum classis 363. navium fuit, Barbarorum 600. Æaces filius Sylosontis Sami tyrannus, aliique similiter Ioniæ tyranni, qui ab Aristagora Milesio exuti principatu ad Medos perfugerant, suos quique populares a reliquis sociis abducere conati sunt. Navali pugna ad Ladam (quæ parva est insula urbi Milesiorum objacens) inter Phœnices et Iones inita, ex 60. Samiorum navibus, 50. ex acie excedentes domum redierunt; quod idem et 70. Lesbiorum naves, et Ionum pleræque aliæ fecerunt. Chii 100. navibus instructi, fortiter dimicaverunt; donec compluribus captis hostium navibus, pluribus suarum amissis, cum cæteris in terram suam perfugerunt. Quidam vero eorum insequente hoste ad Mycalem fugientes, impactis terræ navibus, pedestri itinere noctu Ephesum pervenerunt,

[a] Herodot. lib. 6. cap. 6. [b] Lib. 20. cap. 4.

quum illic a mulieribus Thesmophoria agerentur. Unde accurrentes Ephesii Chios, fures fuisse suspicati, ex improviso occiderunt. Trium vero Phocensium navium dux Dionysius, captis tribus hostium navibus, abiit non in agrum Phocensem (probe sciens eum cum cætera Ionia direptum iri) sed ut erat, recta contendit in Phœnicem: ubi navibus onerariis spoliatis raptaque ingenti pecunia, in Siciliam navigavit[c].

Persæ, victis pugna navali Ionibus, Miletum a terra atque mari obsederunt: suffossisque muris, et omni tormentorum genere admoto, funditus everterunt; sexto quam rebellaverat Aristagoras anno[d]. Milesiorum a cæde conservatorum quidam, una cum Samiis, in Siciliam coloniam duxerunt[e]: reliqui Susa perducti sunt; quos rex Darius nulla alia pœna afficiens, collocavit in urbe Ampa ad mare quod rubrum vocatur sita, ubi fluvius Tigris eam præter, fluens exit in mare. Agrum Milesium urbi circumjectum atque planitiem ipsi Persæ obtinuere, montana Caribus Pedasensibus possidenda dederunt[f].

Statim expugnata Mileto Persæ Cariam cepere; civitatibus partim se ultro dedentibus, partim vi adactis[g].

Histiæus Milesius, audita urbis suæ clade, cum Lesbiis quos habebat, Chium navigavit; et Chios, superioris pugnæ navalis damno jam confectos, facile subegit. Illinc cum multa Ionum et Æolum copia adversus Thasum contendit. Cui Thasum obsidenti quum esset nunciatum Phœnices a Mileto in reliquam Ioniam profectos esse, Thasum inexpugnatam relinquens, cum omnibus copiis in Lesbum transmisit. Inde vero, quod ejus copiæ sibi metuerent, in provinciam Atarnis trajecit, tanquam frumentandi gratia tam illinc quam ex agro Caico qui erat Mysorum. Erat tum in illis locis Harpagus Persa, non parvi exercitus dux: qui cum Histiæo egresso in terram pugna apud Malenam commissa, et ipsum vivum cepit, et majorem exercitus ejus partem delevit. Histiæum Sardes perductum Artaphernes in crucem sustulit; capite Susa ad

[c] Herodot. lib. 6. a cap. 7. ad 17.
[d] Herodot. lib. 6. cap. 18.
[e] Ibid. cap. 22.
[f] Herod. lib. 6. cap. 20.
[g] Ibid. cap. 25.

regem Darium delato. Darius objurgatis qui id fecerant quod hominem vivum in conspectum suum non adduxissent, illius caput sepeliri jussit tanquam viri de ipso ac de Persis bene meriti[h].

3508. Persarum nauticæ copiæ, circa Miletum hybernantes, altero a profectione anno insulas continenti adjacentes ceperunt; Chium, Lesbum, Tenedum[i]. In Lesbo etiam natus hoc tempore est Hellanicus Mitylenæus historicus; utpote 65. annos natus initio belli Peloponnesiaci; quemadmodum ex Pamphyla refert Aulus Gellius[k].

Post insulas, etiam urbes Ioniæ in continente Persarum duces ceperunt: iisque potiti, formosissimos quosque puerorum eunuchos factos, virginesque forma præstantissimas ad Darium transmiserunt; urbes, cum ipsis templis incendentes. Atque ita tertio Iones sunt in servitutem redacti; primum a Lydis, bis deinceps a Persis[l].

Byzantii, et qui in opposito illis litore sunt Chalcedonenses, ante adventum Phœniciæ classis, relictis suis urbibus, in interiora Euxini ponti recesserunt: ubi urbem Mesambriam condiderunt[m].

3509. Profectus ab Ionia navalis Phœnicum exercitus, omnia quæ ad lævam sunt in Hellespontum navigantibus, subegit; nam quæ sunt ad dexteram, jam subacta erant a Persis per continentem. Chersonesi deinde urbes, præter Cardiam, Phœnices subegerunt: quarum usque ad id tempus tyrannus erat Miltiades Cimonis filius[n]. Miltiadem vero Cardia solventem, et cum quinque triremibus Athenas navigantem, Phœnices insecuti, navem eam ceperunt cui præerat filiorum ejus natu maximus Metiochus. Quem Darius ad se missum donavit domo, facultatibus, et uxore Perside, ex qua liberos suscepit[o].

Artaphernes Sardium præses, aceitis hostium nunciis, adegit Iones ad pactiones inter se faciendas, ut injurias

[h] Herodot. lib. 6. cap. 26. 28, 29.
[i] Herodot. lib. 6. cap. 31.
[l] Herodot. lib. 6. cap. 31, 32.
[n] Herodot. lib. 6. cap. 33, 34.
[k] Noct. Att. lib. 15. cap. 23.
[m] Ibid. cap. 33.
[o] Ibid. cap. 41.

mutuo persequi ex jure possent, utque a mutuis direptionibus abstinerent[p].

Ad hoc adactis Ionibus, per parasangas (ita enim Persæ triginta stadia appellant) regiones Artaphernes divisit; regionatimque vectigal instituit quod regi penderent, eadem pene qua prius conditione institutum: inquit Herodotus[q], ad eam tributorum ordinationem respiciens, quam initio principatus sui in toto imperio Persico Darium constituisse scripserat[r], ante subactas ab eo insulas[s]. In cujus narratione, illud observare liceat: utcunque, ad commodiorem tributorum exactionem, 127. imperii Persici provincias, in Estheræ historia commemoratas, ad 20. satrapias Darius reduxisse dicatur, utrobique tamen eosdem retineri totius imperii terminos, Indiam et Æthiopiam; hanc a Cambyse, illam ab ipso Dario acquisitam; de cujus censu, Herodotus: "Indi, ut sunt multitudine multo numerosissimi inter omnes quos novimus mortales, ita tributum super cæteros omnes afferebant 360. talenta aureorum ramentorum. Vicesima portio, (sive satrapia,) hæc est." Cum vero in regni principio Darium India nequaquam fuisse potitum, vel ex iis quæ in libro quarto, capite quadragesimo quarto, ipse narrat Herodotus, satis appareat: eodem potius tempore quo ab Artapherne in Ionia, in reliquis quoque provinciis ab aliis præfectis similiter tributorum descriptionem fuisse factam, multo videri posset esse credibilius.

Videndum itaque an non ad hoc tempus, quo Darius, ab Atheniensibus irritatus, vires suas omnes in debellanda Græcia experiri statuerat, referendum fuerit, quod in principio decimi capitis Estheræ legitur: "Postea imposuit rex Assuerus tributum terræ, et insulis maris;" vel, ut in editione vulgata Latina habetur: "Rex vero Assuerus omnem terram, et cunctas maris insulas fecit tributarias." Ut enim Darium insulas, in Ægæo mari positas, Phœnicum classe subegisse, in primo historiæ libro Thucydides, atque insulis dominatum esse, in Menexeno suo

[p] Herodot. lib. 6. cap. 42.
[q] Lib. 6. cap. 42.
[r] Lib. 3. cap. 89, 90.
[s] Ibid. cap. 96.

confirmat Plato: ita a filio ejus Xerxe, (cui insulas, quæ intra Cyaneas sunt et Triopium Cnidiæ Suniumque Atticæ terræ promontorium, triremes subministrasse, in undecimo bibliothecæ suæ libro testatur Diodorus Siculus) statim post bellum Græcanicum, et ante annum regni duodecimum (post quem tributum hoc insulis ab Assuero impositum Scriptura significat) amissas fuisse constat; neque præter Clazomenas (quam eo tempore parvam insulam fuisse, in libro octavo nos docet Thucidides) et Cyprum, sub successorum illius potestate alias fuisse, ex Antalcideæ pacis formula, apud Xenophontem, libro quinto Hellenicōn, intelligimus. Quod magno sane argumento fuerit, non alium esse habendum Assuerum quam Darium hunc; quem ob tributi ordinationem, et huic alia consimilia, κάπηλον, id est, cauponem, vel institorem, a Persis dictum fuisse notat Herodotus: quum sub Cyro et Cambyse nihil dum fuisset circa tributa institutum, sed munera tantum afferri solerent[1]; de quo et in epitome libri decimi quinti Strabonis legimus: "Primus Darius Longimanus (Artaxerxis cognomento avo Dario per errorem dato) tributa ferre statuit. Ante illum enim, ex iis quæ regio unaquæque ferebat, solvebatur: veluti frumentum, equi," &c. et in Polyæni stratagematum libro septimo, "Darius primus tributa gentibus imposuit. Verum ne moleste ferrent, non ipse exegit, sed satrapas constituere jussit. Quibus ingentia tributa describentibus, ipse dimidiam partem subditis remisit. Qui libentibus animis dimidium pependerunt; quasi magno jam beneficio a rege affecti." Quam historiam attingit etiam Plutarchius in apophthegmatibus regum et imperatorum.

3510. Ineunte vere, aliis ducibus a rege abdicatis, Mardonius Gobriæ filius adhuc adolescens, recens in matrimonium accepta Darii filia Artozostra, ad mare descendit, permagnas ducens peditum et classiariorum copias. Quo cum exercitu postquam pervenit in Ciliciam, aliis ducibus pedestres copias in Hellespontum ducentibus, ipse classe in Ioniam pervenit: et Ionum tyrannis abrogato

[1] Herodot. lib. 3. cap. 89.

imperio, statum popularem in civitatibus constituit. Classe deinde Thasios, peditatu Macedones subegit. Classis e Thaso Acanthum usque procedens, indeque solvens, dum montem Athon circumvertit, tempestate jactata, ad trecentas naves et hominum supra viginti millia amisit. Mardonium autem cum pedestribus copiis in Macedonia stativa habentem Thraces Brygi sub noctem invaserunt, et cum alios multos ex eis occiderunt, tum ipsum Mardonium vulnerarunt. Qui, hisce demum subactis, reduxit exercitum et in Asiam rediit[u].

3511. Insequenti anno Darius Thasios, a vicinis insimulatos tanquam defectionem molientes, muros suos diruere et naves omnes in Abdera transportare coegit. Deinde quid in animo Græci haberent, pugnarene secum an sese dedere tentandum ratus, legatos per Græciam misit, regi terram et aquam petere jussos: tributariis sibi maritimis civitatibus interim imperans, ut naves longas, et hippagogas quibus equi ferrentur, præpararent. Terram et aquam multi, tum in continente tum in insulis, Persæ dediderunt: et inter primos Æginetæ[x].

3512. Æginetæ, ut Græciæ proditores, a Cleomene Lacedæmoniorum rege bello petuntur. Orta inter eum et collegam Demaratum contentione, Demaratus regno exutus, in Asiam ad Darium profugit: a quo magnifice exceptus, territorioque ac urbibus donatus est[y].

3513. Anno Darii 31. Nabonasari 257. mensis Tybi die tertio, nostri Aprilis 25. dimidia ante mediam noctem hora, lunare deliquium Babylone est observatum[z].

Darius Mardonium, qui male rem navalem gesserat, præfectura amovit, aliosque designatos duces adversus Eretriam et Athenas misit; Datin genere Medum, et Artaphernem (Artabazum Equitum Aristophanis scholiastes eum nominat) Artaphernis fratris sui filium. His in maritima Ciliciæ planitie castra ponentibus, advenerunt nauticæ copiæ omnes, cum hippagogis navibus quas tributarii præparaverant: in quas introductis equis atque terrestri

[u] Herodot. lib. 6. cap. 43, 44, 45.
[x] Herodot. lib. 6. cap. 46. 48, 49.
[y] Ibid. cap. 49, 50. 61. 67. 70.
[z] Ptolem. magn. syntax. lib. 4. cap. 9.

peditatu, sexcentis cum triremibus in Ioniam contenderunt[a]. Plato in Menexeno trecentas tantum naves, hominum quingenta millia memorat: quem militum numerum etiam Lysias retinet in Corinthiacorum auxiliariorum epitaphio. Æmilius Probus in Miltiade, classem quingentarum navium, peditum ducenta millia, equitum decem fuisse scribit.

3514. *c.* Persæ, ex Samo solventes, ad Naxum appulerunt; urbemque et delubra incenderunt. Delo vero parcentes, ad alias insulas inde profecti, sumebant illic tum copias tum liberos insulanorum obsides. Quod cum facere renuerent Carystii; tamdiu obsessi sunt, donec in deditionem Persarum venerunt[b].

d. Persæ Eretria septimo obsidionis die potiti, et aliquot illic dies morati, in Atticam navigaverunt, ejusque magnam partem vastaverunt; ab Hippia Pisistrati filio demum deducti in campos Marathonios: ubi ab Atheniensibus et Platæensibus, Miltiadis, qui in Thracia Chersoneso dominatum obtinuerat, auspiciis profligati sunt; ex eorum parte tantum centum nonaginta duo, ex Persarum vero circiter sex millia et quadringenti occumbentibus[c]. Victi Persæ in naves confugerunt: ex quibus multæ suppressæ, multæ captæ sunt. Ducenta millia Persæ eo prælio, sive naufragio amisere. Cecidit et Hippias, tyrannus Atheniensis, auctor et concitor ejus belli[d]. Universum vero Persarum exercitum trecentorum millium fuisse, Valerius Maximus libro quinto, capite tertio, et sub initium Parallelorum suorum Plutarchus significat; sexcentorum millium Justinus et eum secutus Orosius; peditum centum, equitum decem millium, Æmilius Probus in Miltiade. Atheniensium decem fuisse millia, et Platæensium auxiliarium mille, ait Justinus, cum Orosio: mille Platæensium adventu, decem totius exercitus millia completa fuisse, Probus affirmat. Parta autem est celeberrima hæc victoria, Boedromionis, tertii a solstitio æstivo mensis Attici, die sexto, ut in Camillo refert Plu-

[a] Herodot. lib. 6. cap. 94, 95.
[b] Ibid. cap. 95, 96. 99.
[c] Herod. lib. 6. cap. 101, 102. 112. 117.
[d] Justinus ex Trogo lib. 2. cap. 9.

tarchus; Phanippo Athenis archonte, ut in Aristide habet idem; LXXII. videlicet Olympiadis anno tertio, quadriennio ante mortem Darii, ut in libro secundo sacræ historiæ Severus Sulpicius indicat; anno ante Xerxis in Græciam transitum decimo, ut in primo historiæ suæ habet Thucydides, et in Corinthiacorum auxiliariorum epitaphio Lysias; et ante pugnam Salaminiam, eodem mense Boedromione factam, decem annis completis, ut apud Platonem libro tertio de legibus invenimus.

Datis et Artaphernes in Asiam redeuntes, captivos Eretrienses Susa perduxerunt[e]. Quanquam a Ctesia sit proditum, in prælio Marathonio Datim occubuisse, ejusque cadaver petentibus Persis denegatum fuisse.

3515. Darius Eretrienses in conspectum suum adductos in Cissiæ regionis stathmo collocavit, cui nomen est Anderica; 210. stadiis procul a Susis[f]. De quibus videndus Philostratus in vita Apollonii[g].

3517. *d.* Cum per triennium majorem contra Græcos apparatum Darius in Asia instruxisset; quarto anno Ægyptii a Persis defecerunt[h].

3519. Darium expeditionem in Ægyptios et Athenienses suscepturum, ex instituto Persarum, prius regni successorem declarare oportebat. Artobazanes (Artemenes vel Ariamenes aliis dictus) quem ex Gobriæ filia ante principatum Darius susceperat, primogenituræ jure sibi deferri regnum asserebat. Sed Xerxes, a patre regnum jam obtinente, ex Atossa filia Cyri, Persici imperii conditoris, genitus, rex declaratus est[i]. De qua amica fratrum concertatione videndus Justinus[k], ex Trogo, et Plutarchus in Artaxerxe, et apophthegmatibus et libro περὶ φιλαδελφίας.

c. Darius, declarato Xerxe rege, quum conaretur rebus apparatis exire in expeditionem, (jam jam scilicet in Græciam transiturus, ut sub initium libri undecimi bibliothecæ suæ refert Diodorus Siculus) proximo a defectione Ægyp-

[e] Herodot. lib. 6. cap. 119.
[f] Ibid.
[g] Lib. 1. cap. 17.
[h] Herodot. lib. 7. cap. 1.
[i] Herodot. lib. 7. cap. 2, 3.
[k] Lib. 2. cap. 10.

tiorum anno, ad finem tendente, supremum diem obiit, [illegible]6. annis regni expletis[l].

Ei successit Xerxes, post Cyrum quartus rex Persidi[illegible]: qui, maximis suis divitiis confisus, subditos sociosqu[illegible]e omnes concitavit adversus regnum Græciæ; secundu[illegible]m prophetiam, Danielis cap. XI. vers. 2. Quanquam no[illegible]n sua voluntate, sed Mardonii consobrini sui, Gobriæ e[illegible]t Darii sororis filii, Aleuadarum Thessaliæ regum, Pisistra[illegible]- tidarum et Onomacriti Atheniensis sortilegi suasionibus[illegible], initio ad hoc bellum inductus est[m].

3520. Xerxes, secundo post mortem Darii anno ineunte[illegible], adversus rebelles Ægypios expeditionem fecit: quos sub[illegible] actos, et in arctiorem quam sub Dario fuerant servitutem[illegible] redactos, Achæmeni fratri suo, Darii filio, gubernandos [illegible] tradidit[n].

Halicarnassi in Caria Herodotus historicus, Lyxi et Dryonis filius, in lucem est editus. Initio enim belli Peloponnesiaci, annos 53. natum illum fuisse, ex Pamphila confirmat Aulus Gellius[o]. Eo vero tempore, Artemisia Lygdamis Halicarnassæi filia, defuncto viro, pupilli filii (quem Pisindelim dictum fuisse, ex Suida colligitur in Ἡρόδοτος) tyrannidem obtinens, Halicarnasseis, Cois, Nisyriis et Calydniis imperabat: quæ cum quinque navibus Xerxem paulo post in Græciam est sequuta[p].

3523. Xerxes, cum triennii spatio per omnes ubique oras imperio suo subditas, Ægyptum, Phœniciam, Cyprum, Ciliciam, Pamphyliam, Pisidiam, Licyam, Cariam, Mysiam, Troadem, Hellespontum, Bithyniamque et Pontum, naves longas supra 1200. comparasset: dato mandato, ut ad Cumam et Phocæam eæ cogerentur, ipse, ex omnibus undique provinciis peditatu et equitatu contracto, e Susis tandem movit; sub initium videlicet anni quarti Olympiadis LXXIV. licet Diodorus Siculus in libri undecimi initio, duorum annorum res gestas in unum compingens, sub sequentis Olympiadis anno primo ista referat. Herodotus[q] apparatum hunc superiori triennio factum esse confirmat: sed in præcedente

[l] Herodot. lib. 7. cap. 4.
[m] Ibid. cap. 5, 6.
[n] Herodot. lib. 7. cap. 7.
[o] Lib. 15. cap. 23.
[p] Herodot. lib. 7. cap. 99.
[q] Lib. 7. cap. 21.

capite præmissa notatione alia, quæ cum exacta temporis ratione non potest consistere. " Ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου ἀλώσεως, ἐπὶ μὲν τέσσαρα ἔτεα πλήρεα παραρτέετο στρατιήν τε καὶ τὰ πρόσφορα τῇ στρατιῇ· πέμπτῳ δὲ ἔτεϊ ἀνομένῳ, (vel ut rectius cum Valla interprete legendum,) ἀρχομένῳ ἐστρατηλάτεε χειρὶ μεγάλῃ πλήθεος. Si quidem a debellata Ægypto per totum quadriennium Xerxes comparaverat exercitum, atque ejus apparatum; quinto autem anno ineunte, movit cum ingenti copiarum manu." Revera enim, ineunte quinto non debellatæ Ægypti sed imperii sui anno, Susis exercitum ille cœpit ducere: ut minus accurate Trogi epitomator Justinus[r], eumque secutus Orosius[s] quinquennium, imprudentissime vero Julianus, oratione priori de laudibus Constantii, non minus quam decennium, in belli Græcanici apparatum insumpsisse Xerxem dixerit. Multo quidem verecundius, sed non exquisite tamen, junctis Darii et Xerxis operis decennale hoc spatium in Βασιλικῷ tribuit Libanius: cum a pugna Marathonia ad Salaminiam, quæ primo Olympiadis LXXV. anno fere integro post Xerxis discessum e Susis pugnata est, decem tantum decurrisse, ex Platone supra docuerimus.

Critalis in Cappadocia coactæ sunt omnes terrestres Xerxis copiæ. Cum quibus ille inde profectus, transmisso Haly flumine, Celænas Phrygiæ urbem pervenit; ubi Pythius Lydus (qui Plinio[t] Bithynus est) Atyis filius eum totumque ejus exercitum magnificentissimo excepit hospitio. Hinc, Anava Phrygiam urbem prætergressus, et stagnum ex quo conficitur sal, Colossas Phrygiæ oppidum pervenit, ubi Lycus amnis hiatum terræ subiens occulitur: indeque ad oppidum Cydra, quod est in Phrygum ac Lydorum confinio. Dein Mæandrum fluvium transiens, urbemque Callatebum præteriens, Sardes demum ingressus est; unde præcones in Græciam dimisit, qui terram et aquam in signum deditionis exposcerent[u].

Ad Eleuntem Chersonesi classis habebat stationem: unde omnes copiæ sub verberibus ad perfodiendum isthmum montis Athos, qui duodecim stadiorum erat, adigebantur,

[r] Lib. 2. cap. 10.
[s] Lib. 2. cap. 9.
[t] Lib. 33. cap. 10.
[u] Herodot. lib. 7. a cap. 26. ad 32.

adjuvantibus etiam in effodiendo accolis; præpositis operi, Bubare Megabyzi, et Artachæo Artæi filio, viris Persis. Quorum opera intercisus est isthmus, ad mare recipiendum in fossam tantæ latitudinis ut duæ triremes pariter illac agitari possent[w]. Alia vero exercitus pars in jungendo pontibus Hellesponto occupata est. Est autem ex Abydo ad ulteriorem continentem septem stadiorum trajectus: quem pontibus junctum ingens adorta tempestas ea omnia dirupit atque dissolvit. Quod indigne ferens Xerxes, trecenta Hellesponto verbera infligi, et in ejus pelagus par compedum demitti, atque eis qui præpositi operi erant capita præcidi jussit. Deinde ab aliis architectis firmiores pontes perfici curavit[x].

3524. *b.* Primo vere, Xerxes Sardibus, ubi hibernaverat, instructo cum exercitu profectus est Abydum versus. Cui moventi sol in cœlo apparere desiit, quum nullæ nubes, verum serenissimus aer esset, et pro die nox extitit. Quo stupendo portento (naturale enim solis deliquium hoc tempore tabulæ astronomicæ nullum nobis exhibent) Pythius Lydus perterritus, rogavit regem, ut ex quinque suis liberis copiis ipsius adscriptis unum sibi natu maximum solatium senectutis relinqueret. Is vero indignatus, illum ipsum medium discindi jussit, mediasque inter partes traduci exercitum[y].

Hermotimus, qui ex Pedasensibus super Halicarnassum genus ducebat, et apud Xerxem ex omnibus eunuchis plurimum poterat, in Artaneum Mysiæ agrum veniens, Panionium Chium mangonem, qui ipsum execuerat, cum uxore et liberis ad se accersiit: patreque ut quatuor filiorum, et filiis ut patris sui genitalia abscinderent adactis, mutilati corporis injuriam ultus est[z].

Xerxis exercitus e Lydia ad flumen Caicum et regionem Mysiam pergens; inde ad terram Iliensem pervenit: ubi sub Ida noctem agenti tonitrua et fulgura ingruerunt, et complures ex eo exercitu occiderunt. Deinde ad Scamandrum fluvium est ventum: quem aqua sua destituit,

[w] Herodot. lib. 7. cap. 22, 23, 24.
[x] Herodot. lib. 7. cap. 33. ad 36.
[y] Herodot. lib. 7. cap. 37, 38, 39.
[z] Herodot. lib. 8. cap. 105, 106.

nec hominibus jumentisque potantibus suffecit. Eo Xerxes postquam pervenit, Priami Pergamum ascendit, loci visendi cupidus: ubi Minervæ Iliadi mille boves immolavit, et libamine magi heroibus parentaverunt. His actis terror per noctem exercitum invasit: qui simul atque illuxit illinc movens, Abydon tandem pervenit[a].

Hic Xerxem incessit cupido omnem exercitum oculis subjiciendi; itaque in prætorio quodam, quod ei Abydeni prius ab eo jussi e candido lapide in tumulo pro dignitate extruxerant, residens prospiciebat litus, et illic terrestres copias atque classem. Quam dum intuetur, subiit eum cupiditas spectandi navale certamen. Id postquam est commissum, in quo Sidonii vicere, voluptatem Xerxes cepit, cum certaminis tum copiarum spectaculo. Et quum intueretur omnem Hellespontum navibus obductum, omnia litora atque Abydenorum plana hominibus referta; humanæ vitæ brevitatem reputans, quod ex tanta multitudine ad centesimum annum nullus esset superfuturus, lacrymas profudit[b].

Xerxes, Artabano patruo suo ad tutandam domum et regnum Susa prorege dimisso, ad transitum in Europam se paravit. Ubi exortus igitur sol est, ex aurea phiala libans in mare, apud solem vota concepit, ne quid sibi adversi contingeret, quo prius desisteret Europam subigere quam ad illius terminos pervenisset. Hæc precatus phialam in Hellespontum abjecit, aureumque craterem, et Persicum acinacem. His actis, per alterum pontium, qui vergebat in pontum, peditatus omnis equitatusque transivit; per alterum, qui vergebat in Ægeum, jumenta atque servitia: continuo septem dierum totidemque noctium spatio in transitu consumpto. Classis deinde extra Hellespontum occidentem versus ad promontorium Sarpedonis navigavit. Terrestres copiæ per Chersonesum Agoram profectæ, ad sinum Melana deflexerunt: ubi fluvius illis cui idem est nomen non suffecit, sed alveum suum deseruit. Hoc fluvio transmisso, occidentem versus iter facientes, ad Doris-

[a] Herodot. lib. 7. cap. 42, 43.

[b] Herodot. lib. 7. cap. 44, 45. cum Valer. Maxim. lib. 9. cap. 13.

cum Thraciæ litus pariter et campum ingentem, quem grande flumen Hebrus interfluit, castra posuerunt[c].

c. In hoc litus appulsa classe ac subducta, terrestrem primum, deinde nauticum Xerxes lustravit exercitum. In priore, peditum Herodotus[d] 170. myriades, sive 1700000. equitum, præter camelos et currus, 8. myriades, sive 800000. fuisse refert[e]: inter pedestrium copiarum duces, duos etiam Darii filios ex Artystona, quam nos Estheram fuisse opinati sumus, susceptos commemorans; Arsamem Arabum et Æthiopum qui trans Ægyptum incolunt[f], et Gobryam Maryandenorum et Ligyum et Syrorum ductorem[g]. Diodorus Siculus pedestris exercitus supra 80. myriades, sive 800000. recenset: numeri ab Herodoto positi ne dimidiam quidem partem exprimens. Eum vero numerum quem pedestribus copiis Diodorus, universo Persico exercitui assignat Ctesias; 80. videlicet myriadum, præter currus. Isocrates in Panathenaico, in pedestri exercitu 70. militum myriades, sive 700000. fuisse ait: quem totius similiter exercitus numerum fuisse, affirmat Ælianus[h]. Plinius[i] 788000. numerat; ubi tamen pro Xerxis, Darii nominatus reperitur exercitus. Trogi abbreviator Justinus, et eum secutus Orosius[k], Xerxem septingenta millia de regno armavisse, et trecenta millia de auxiliis. Æmilius Probus in Themistocle, terrestres ejus exercitus septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuisse scribit.

Triremes inito numero 1207. fuerunt: quarum 300. Phœnices præbuerunt, cum Syris qui Palæstinam incolunt; ut ait Herodotus[l], Palæstinæ nomine, maritimum Syriæ tractum, et quicquid Ægypto tenus est, se intelligere subjiciens; quam et Syriam Palæstinam vocatam esse alibi[m] dicit: et incolas habere circumcisos[n]. Inter reliquas enim gentes Persico imperio subditas, erant et Judæi: quos

[c] Herod. lib. 7. a fin. cap. 52. ad init. 59.
[d] Herod. lib. 7. cap. 60.
[e] Ibid. cap. 87.
[f] Herod. lib. 7. cap. 69.
[g] Ibid. cap. 72.
[h] Var. histor. lib. 13. cap. 3.
[i] Lib. 33. cap. 10.
[k] Lib. 1. cap. 10.
[l] Lib. 7. cap. 89.
[m] Lib. 3. cap. 91.
[n] Herod. lib. 2. cap. 104.

cum Xerxe contra Græcos militavisse, etiam ex illis Chœrili poetæ confirmare conatur Josephus, libro primo contra Apionem,

Τῷ δ' ὄπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι,
Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες.
Ὤκουν τ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατείῃ παρὰ[m] λίμνῃ,
Λύχμαλίοι κορυφὰς τροχοκούριδες· αὐτὰρ ὕπερθεν
Ἵππων δαρτὰ πρόσωπ' ἀφόρουν ἐσκληκότα καπνῷ.

Hujus miranda specie gens castra secuta,
Phœnissam ignoto linguam mittebat ab ore.
Sedes huic Solymi montes, stagnum prope vastum.
Tonsa caput circum, squalenti vertice, equini
Exuvias capitis duratas igne gerebat.

Quæ de Judæis intelligenda, sentit etiam clarissimus Salmasius, in linguæ Hellenisticæ Ossilegio: licet Scaliger[n], Cunæus[o], et eruditissimus Bochartus[p], de Pisidiæ Solymis accipienda esse contendant.

Præter triremes vero istas 1207. lembos 30. aut 50. remorum, et actuaria navigia, et alia minuta, atque hippagogas equis vehendis accommodatas, ad trium millium numerum pervenisse, addit Herodotus[q]. Diodorus Siculus, triremes plures quam 1200. fuisse ait, hippagogas 850. et onerarias triginta remis instructas 3000. Apud Æschylum in Persis, navium numerum nuncius ita enarrat:

Ξέρξῃ δὲ (καὶ γὰρ οἶδα) χιλιὰς μὲν ἦν
Ὧν[r] ἦγε πλῆθος· αἱ δ' ὑπέρκομποι τάχει
Ἑκατὸν δὶς ἦσαν, ἑπτά θ'· ὧδ' ἔχει λόγος.

Xerxi, scio, naves erant certo quidem mille;
Verum ducentæ et septem erant celeres
Supra modum: sic obtinet rumor volans.

Sive naves universas mille tantum fuisse voluerit; ex quibus 207. ut celeritate præstantes, præcipue celebrarentur: sive, utroque numero conjuncto, 1207. omnino fuisse; quod

[m] ἐνὶ.
[n] In notis suis ad fragmenta.
[o] Lib. 2. de republ. Hebræor. cap. 18.
[p] In Geographiæ suæ sacræ parte 2. lib. 1. cap. 6.
[q] Lib. 7. cap. 97.
[r] Νεῶν τὸ πλ. apud Plutarch. in Themistocl.

et cum singulari navium ab unaquaque gente suppeditatarum enumeratione ab Herodoto facta, et cum generali summa ab eodem proposita, exacte convenit. Ad priorem sententiam accedit Ctesias et in prima Verrina Cicero: ad posteriorem Isocrates in Panegyrico et Panathenaico, et Lysias in Epitaphio, numero rotundo, 1200. naves fuisse referentes. Orosius præter rostratas naves 1200. onerarias etiam 3000. fuisse narrat. Nam navium decies centum millium numerum, qui in libris Justini legitur, vitiosum esse, non est quod quisquam dubitet.

In navibus 1207. ex Asia profectis, viros fuisse 241400. conjecturam facit Herodotus, 200. viros singulis navibus assignans: præter 30. in unaquaque Persarum Medorumque ac Sacarum epibatas; qui 36210. numerum efficiunt. Reliquis vero illis 3000. navigiis viros ascribit 240000. singulis 80. sic attribuens, ut in quibus plures erant compensarent ea in quibus erant pauciores. Ita classis universa hominibus constaret 517610. Quibus addito terrestrium copiarum numero, peditum 1700000. equitum 80000. Arabumque qui camelos et Libyum qui currus agitabant quasi 20000. universus nauticus simul et terrestris ex Asia contractus exercitus numerum efficeret 2317610. præter servitia quæ sequebantur, et eos qui in frumentariis vehebantur[s].

Xerxes e Dorisco in Græciam tendens, ut quosque populos adibat, secum militare cogebat[t]. Unde ad classem illius navium 120. facta est accessio: in quibus virorum (singulis 200. ut superius, tribuendo) 24000. numerus fuisse existimatur. Terrestris exercitus incrementum triginta myriadum, sive 300000. fuisse opinatur Herodotus, licet Diodorus Siculus paulo minus 20. myriadibus fuisse dicat: indeque Europæarum simul et Asiaticarum Xerxis copiarum summam ad 2641610. militum numerum pervenisse. Quo etiam non minorem sed majorem fuisse existimat famulitii numerum, eorumque qui frumentariis in navigiis erant, et qui in aliis navibus una cum militibus vehebantur: ut si vel duplicaretur prior illa summa, fieret numerus eorum, quos per mare ad Sepiadem et per terram ad

[s] Herodot. lib. 7. cap. 184. [t] Id. ibid. cap. 108.

Thermopylas Xerxes duxit, 5283220. Nam mulierum pinsentium et concubinarum et eunuchorum numerum nemo pro comperto queat dicere: ac ne impedimentorum quidem, aliorumque jumentorum sarcinariorum, neque canum Indicorum exercitum comitantium, præ multitudine quisquam inire numerum possit. Ut mirum non videatur, quorundam amnium fluenta tot hominum myriades defecisse[u]: juxta Juvenalis illud, Satyra decima.

——— Credimus altos
Defecisse amnes, epotaque flumina Medo
Prandente. ———

Neque etiam mirum, Isocratem in Panathenaico et Plutarchum in Parallelis, 5000000. Xerxem in Græciam secutos tradidisse.

Neque vero in tanto numero ullus erat, qui aut specie aut magnitudine corporis cum ipso Xerxe posset contendere, tanquam dignior qui illud imperium obtineret: si Herodoto[w] credimus; ut quemadmodum Saul in populo Israelitico[x], ita et hic εἶδος ἄξιον τυραννίδος habuisse visus fuerit. Et tamen "si regem spectes, (inquit ex Trogo Justinus) divitias, (Danielis cap. XI. ver. 2. prædictas) non ducem laudes: quarum tanta copia in regno ejus fuit, ut cum flumina multitudine consumerentur, opes tamen regiæ superessent. Ipse autem primus in fuga, postremus in prælio visus est: in periculis timidus, sicubi metus abesset, inflatus."

Leonides Lacedæmoniorum rex, cum quatuor Græcorum millibus, in angustis Thessaliæ faucibus quæ ab aquis calidis Thermopylæ sunt dictæ, 300. Xerxianorum myriadibus se opposuit: ut ex epitaphio eorum liquet, quod ab Herodoto[y] memoriæ habetur traditum.

Μυριάσιν ποτὲ τῇδε τριηκοσίαις ἐμάχοντο
Ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες.

[u] Herodot. lib. 7. cap. 185, 186, 187.
[w] Lib. 7. cap. 187.
[x] 1 Sam. cap. 10. ver. 23, 24.
[y] Lib. 7. cap. 228.

Myriades quondam repulere hic Marte trecentas
Mille quater Pelopis de regione viri.

Myriades 300. efficiunt 3000000. quot universo Xerxis exercitui in decimo Θεραπευτικῆς Theodoretus attribuit. Apud Diodorum Siculum libro undecimo in hoc epigrammate[a], pro τριηκοσίαις, leguntur διακοσίαις, id est, 2000000. quum idem tamen[a] in toto exercitu paulo minus 100. myriadibus sive 1000000. fuisse prius dixerit; et de hac ipsa pugna Thermopolytana speciatim agens[b], quingentos viros in centum myriadas impetum fecisse significaverit. Eandem tamen historiam ex Trogo narrans Justinus[c], "sexcentos viros castra quingentorum (vel, ut apud Orosium legitur, sexcentorum) millium irrupisse;" et Isocrates in Archidamo, illorum mille barbarorum septingentis millibus obviam iisse scripsit. Quos vero 1000. Isocrates, in Archidamo et Panegyrico, 600. Justinus et Orosius, 500. Diodorus numerat, illi Græcorum sunt intelligendi quos, cæteris sociis dimissis, ad extremum conflictum secum retinuit: in quo et omnes simul cum eo fortiter occubuerunt; ex Spartanis quidem 300. ex Thespiensibus et Thebanis reliqui[d]. Quorum vicem rependerunt viginti hostium millia hic occisa[e].

Per eosdem dies quibus terrestria ad Thermopylas, etiam navalia prælia ad Artemisium Eubœæ promontorium sunt gesta[f]. Eurybiades Lacedæmonius communi Græcorum classi hic præfuit, ex navibus 271. (præter 9. quinquagenum remorum navigia) constanti; quarum 127. ab Atheniensibus et Platæensibus suppeditatas refert Herodotus[g], quum ipsorum Atheniensium proprias 60. tantum fuisse, dicat Isocrates in Panegyrico et Areopagitico. Communem tamen classem 300. navium, et earum 200. Atheniensium fuisse, narrat Æmilius Probus in Themistocle. Ancipiti marte utrinque decertatum fuisse, produnt

[a] Tom. 1. pag. 430.
[b] Lib. 11. cap. 9.
[c] Lib. 2. cap. 11.
[d] Herodot. lib. 7. cap. 222. 224.
[e] Herodot. lib. 8. cap. 24.
[f] Id. ibid. cap. 15.
[g] Herodot. lib. 8. cap. 1.
[a] Lib. 11. cap. 13.

Herodotus, Diodorus et Probus: licet Persas clade hic affectos, et Isocrates in Panegyrico et Ælianus in Variæ historiæ libro secundo capite 25. retulerit. Tempus tamen, diei sexti Thargelionis, secundi vernalis mensis Atheniensium, rei gestæ ab Æliano hic assignatum, cum narratione Herodoti non satis convenit: qui media æstate, a vere videlicet inchoata, hæc acta fuisse docet[h]; quo Olympiacus agon inter medios bellorum strepitus, a Græcis actus est[i]. Olympias nimirum LXXV. qua bellum Græciæ Xerxem intulisse, præter alios, etiam in libri noni Romanarum antiquitatum initio testis est Dionysius Halicarnasseus.

d. Quatuor post trajectum Hellesponti mensibus, Xerxis exercitus in Atticam perveniens, Athenas desertas cepit, Calliade tum archonte[k]; quo etiam magistratum illum gerente, Anaxagoram Clazomenium, Anaximenis Milesii auditorem, quum annos tantum viginti natus fuisset, Athenis philosophari cœpisse, ex Demetrii Phalerei archontum descriptione, refert in illius vita Laertius: ex Ionia, ut in libro primo Stromatum notat Clemens Alexandrinus, philosophia Athenas translata; eo videlicet tempore, quo a Pisistrato et Atheniensibus congestam "librorum copiam Xerxes, Athenarum potitus, urbe ipsa præter arcem incensa, abstulisse, asportavisseque in Persas;" refert Aulus Gellius[l]; cui arcem tamen ab incendio hic excipienti non facile assentiendum: quum totam illam acropolim incensam Herodotus[m], et Ctesias; atque quod in ea fuerat templum Minervæ dirutum fuisse Diodorus confirmet. Delo vero ob religionem parcunt Persæ[n].

Quo magis penetrabat in Græciam Xerxes, eo plures eum nationes sequebantur: Melienses, Dorienses, Locri, Bœoti, Carystii, Andrii, Tenii, &c. Quibus supplementis priores jacturæ ita resarcitæ fuisse existimantur: ut non minori numero vel pedestres copiæ vel nauticæ ad Salaminem et Athenas promotæ fuerint, quam ad Sepiadem atque Thermopylas[o]. Quo spectant et superius citati ver-

[h] Lib. 8. cap. 12.
[i] Ibid. cap. 26.
[k] Herodot. lib. 8. cap. 51.
[l] Lib. 6. noct. Attic. cap. 17.
[m] Lib. 8. cap. 53.
[n] Cicero, lib. 1. in Verrem.
[o] Herodot. lib. 8. cap. 66.

sus illi Æschyli, in pugna Salaminia, naves 1000. vel 1207 Xerxi tribuentes: et quod refert Ctesias, Persas plus quam mille naves in ea habuisse, ut Plutarchi, in libello de gloria Atheniensium, locum taceam, de Salaminia Themistoclis victoria, mille navigiorum naufragiis constante. A Græcis vero multo plures ad Salaminem contractæ sunt naves, quam ad Artemisium: triremes videlicet 380. quarum 16. tantum Lacedæmonii, 180. Athenienses præbuerunt[p]. De Atticarum navium numero convenit Plutarchus, in Themistocle: ut locum ex Herodoti libro octavo, Diodori Siculi libro decimo quinto huc non advocem, de Atheniensibus in bello Xerxico 200. naves πεπληρωμένας possidentibus: Æschylus universum Græcarum navium numerum in pugna Salaminia 300. fuisse ait, cum decem eximiæ notæ aliis: licet 700. Ctesias illis tribuat. Ex horum navibus, inter dimicandum quadraginta; Xerxianorum vero supra 200. periisse, præter naves una cum viris captas, scribit: quum Persicas naves 500. amissas affirmet Ctesias[q]. Artemisia autem regina Halicarnassi, quæ in auxilium Xerxi venerat, inter primos duces bellum acerrime ciebat: quippe ut in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres[r]; adeo quidem, ut et ipse Xerxes hac occasione dixisse feratur: viros extitisse sibi fœminas, fœminas autem viros[s].

Ita, ductu quidem Eurybiadis Lacedæmonii sed Themistoclis Atheniensis consilio et prudentia, parta est ipsa Marathonia non inferior victoria Salaminia. In cujus tempore designando, admodum inconstans Plutarchus deprehenditur: quippe quam in vita Lysandri et in libello de gloria Atheniensium, ad Munychionis, primi mensis vernalis Attici, diem decimum sextum; in vita vero Camilli, ad Boedromionis, tertii mensis æstivi, diem vigesimum ille retulerit. Nempe in sinu Saronico, quem Salaminiacum ab aliis dictum in libro octavo testatur Strabo, inter Æginam et Salaminem insulam, Artaxerxe Memore apud Per-

[p] Herodot. lib. 8. cap. 42, 43, 44. 48. 82.
[q] Diodor. Sic. l b. 11.
[r] Justin. lib. 2. cap. 12.
[s] Herodot. lib. 8. cap. 88.

sas regnante, inter decem Lacedæmoniorum triremes quibus Gorgopas, et tredecim Atheniensium quibus Eunomus præfuit, ad Zosterem Atticæ isthmi promontorium nocturnam pugnam factam fuisse legimus: " Ναυμαχίας δὲ πρὸς τὴν σελήνην γενομένης, τέτταρας τριήρεις λαμβάνει ὁ Γοργῶπας καὶ ἀναδησάμενος ᾤχετο ἄγων εἰς Αἴγιναν· αἱ δὲ ἄλλαι νῆες αἱ τῶν Ἀθηναίων ἐς τὸν Πειραιᾶ κατέφυγον· Commisso navali ad lunam prælio, quatuor triremes Gorgopas capit, iisque religatis ad suas, in Æginam revertitur. Cæteræ naves Atheniensium fuga se in Piræeum receperunt:" ut in quinto Græcarum historiarum libro refert Xenophon. Quum vero decimo sexto mensis illius lunaris Attici die, quo ex improviso classiculam Atticam adortus est Gorgopas, plenilunium factum fuerit; cujus beneficio ex imminente periculo, cum quatuor tantum navium jactura, illa evaserit: eum diem deinceps lunæ, quam Artemidis sive Dianæ nomine colebant, Athenienses consecravisse videntur; indeque Plutarchus, posteriorem hanc naumachiam Salaminiam cum Xerxiana confundens, in libro illo de gloria Atheniensium per errorem ita scripsisse: " Τὴν δὲ ἕκτην ἐπὶ δέκα τοῦ Μουνυχιῶνος Ἀρτέμιδι καθιέρωσαν, ἐν ᾗ τοῖς Ἕλλησι περὶ Σαλαμῖνα νικῶσιν ἐπέλαμψεν ἡ Θεὸς πανσέληνος. Decimam sextam Munychionis Dianæ consecraverunt, quod ea die vincentibus ad Salamina Græcis Dea pleno orbe affulsit." Circa vigesimum enim Boedromionis diem Salaminiam victoriam a Xerxe fuisse reportatam, et ab ipso Plutarcho, ἐν τῷ περὶ ἡμερῶν, in tractatu de diebus, ab ipso in Camillo citato, demonstratum est: et ex Herodoti historia manifeste apparet. Eo enim tempore Eleusinia mysteria ab Atheniensibus celebrata fuisse, ille[t] clare indicat: quorum diem maxime solennem vigesimum Boedromionis, quo mystica Iacchi pompa educebatur, ex eodem Plutarchi Camillo, fuisse constat. Unde, quum ab insequendo fugientem hostem Athenienses suos avertere vellet Themistocles, hac oratione ad eos usum idem narrat Herodotus[u]: " Nunc quidem in Græcia manentes, et nostri ipsorum et domesti-

[t] Lib. 8. cap. 65. [u] Lib. 8. cap. 109.

corum nostrorum curam geramus; et unusquisque domum suam reficiat, et sementi sedulo det operam, Barbaro prorsus ejecto: quum autem ver appetet, in Hellespontum et Ioniam navigemus." Quod sane argumento est, non in veris principio, sed in æstatis fine, Persas ad Salaminem fuisse debellatos.

Post pugnam Xerxes Phœnicum, qui primi fugerant, maxime sontes vita mulctat; cæterisque dignam meritis pœnam interminatur. Quarum minarum metu perterriti Phœnices, tum quidem in Atticam contendunt, sed nocte postera in Asiam transmittunt[y], pluresque naves, non minus sævitiam regis quam hostem timentes, domum dilabuntur[z].

Xerxes, clade Salaminia territus, filios suos cum custode eorum Hermotimo Ephesum ducendos Artemisiæ Halicarnassi reginæ committit[a].

Cleombrotus Lacedæmonius, Leonidæ, qui Thermopylis occubuit, frater, ut Persis aditum in Peloponnesum intercluderet, Isthmum muro muniendum curavit[b]. Sacrificanti vero adversus Persam quum sol in cœlo obscuratus esset, copias quæ murum extruebant reduxit, non diu post vita functus. Cui successit filius ejus Pausanias, Plistarchi pueri Leonida geniti patruelis et tutor[c]. Solarem vero eclipsim digitorum 8. et minutorum 32. Octobris Juliani die secundo, hora prima, minutis 39. post meridiem, calculus Prutenicus exhibet.

Themistocles, ut Xerxem quamprimum ex Græcia amoliretur, ex Salamine fictum illi nuntium misit, decrevisse Græcos Hellespontum classe petere, et pontes ejus interscindere. Quo accepto, perculsus ille, quamprimum ex Europa in Asiam trajicere statuit[d].

Xerxes e Græcia fugiturus, classem suam e Phalero Hellespontum versus præmittit, ad custodiendas rates

[y] Diodor. Sicul. lib. 11. ad ann. 1. Olymp. 75.
[z] Justin. lib. 2. cap. 12.
[a] Herodot. lib. 8. cap. 103. 107.
[b] Herodot. lib. 8. cap. 71. [c] Idem, lib. 9. cap. 10.
[d] Herodot. lib. 8. cap. 110. Diodor. Sic. lib. 11. ad ann. 1. Olymp. 75. Plutarch. in Themistocle.

quibus pertransiret; et Mardonio cum terrestribus copiis eum comitante in Thessaliam ipse properat[e].

Mardonius cum Xerxe in Thessaliam veniens, ex universis copiis peditum et equitum 30. myriadas, sive 300000. delegit, quos ad subigendam Græciam secum retinuit; cum quibus, quia intempestivum anni tempus erat belligerari, in Thessalia hyemavit[f]. Eundem numerum militum cum Mardonio relictorum ex Trogo etiam habet Justinus[g], et Plutarchus in Aristide: licet eum Diodorus non minorem 40. myriadibus fuisse scribat.

Hoc interim tempore Lacedæmonii, jubente Delphico oraculo, caduceatorem ad Xerxem mittunt, qui eorum nomine pœnas necis regis sui Leonidæ ab eo reposceret. Quibus ille dedit responsum; Mardonium tales eis pœnas redditurum, quales illos decerent. Deinde, Mardonio in Thessalia relicto, ipse ad Hellespontum ire maturavit: nullam propemodum copiarum partem secum ducens, sed Hydarni ad Hellespontum post se deducendam committens[h].

Pedestres vero illas copias fames primum, deinde et pestis excepit: tantaque fœditas morientium fuit, ut viæ cadaveribus implerentur; alitesque et bestiæ, illecebris solicitatæ, exercitum sequerentur[i].

In Asia, Bosphori Cimmerii regnum per annos 42. Archæanactidæ, qui vocantur, obtinuerunt[k]; ab Archæanacte Mitylenæo originem ducentes; quem ex veteris Ilii lapidibus Sigæum substruxisse ferunt[l].

3525. *a.* Intra 45. dies ad Hellesponti trajectum Xerxes pervenit: ut refert Herodotus[m]. Tertiam temporis illius partem demit Æmilius Probus, in vita Themistoclis: "qua sex mensibus iter fecerat, (tantam enim moram in Europa Xerxes fecerat) eadem minus diebus triginta in Asiam reversum" fuisse scribens.

Xerxes, solutum pontem hybernis tempestatibus offendens, piscatoria scapha trepidus trajecit. Erat res spec-

[e] Herodot. lib. 8. cap. 107. 113. 115.
[f] Herodot. lib. 8. cap. 113, 114.
[g] Lib. 2. cap. 13.
[h] Herodot. lib. 8. cap. 114, 115. 118.
[i] Herodot. lib. 8. cap. 15. Justin. lib. 2. cap. 13.
[k] Diodor. Sic. lib. 12. ad ann. 3. Olymp. 85.
[l] Strabo, lib. 13.
[m] Lib. 8. cap. 115.

taculo digna, et æstimatione sortis humanæ, rerum varietate miranda, in exiguo latentem videre navigio, quem paulo ante vix æquor omne capiebat; carentem etiam omni servorum ministerio, cujus exercitus propter multitudinem terris graves erant[n].

Pedestres copiæ, Xerxem secutæ, pontem similiter tempestate dissolutum invenientes, Hellespontum navibus trajecere ad Abydum. Ibi copiosiorem quam in itinere commeatum adepti, nulla moderatione sese reficientes, ac mutatis aquis, permulti interierunt ex iis qui de exercitu superfuerant: cæteri cum Xerxe Sardes pervenerunt[o].

Xerxes, quum Sardes proficisceretur, misit Megabyzum ut templum Delphicum diriperet: illoque id recusante, Matacas eunuchus mittitur; qui, re confecta, ad Xerxem reversus est[p].

Nuncius per angaros Susa perlatus Xerxem Athenis potitum esse, tanta Persas voluptate affecit; ut omnes vias myrto consternerent, et per eas odores incenderent, et ipsi in sacrificiis ac gaudiis versarentur. Secundus autem de clade Salaminia ita eos consternavit; ut universi vestes dilaniarent, vociferationeque et ejulatu irrequieto uterentur[q]. Quem luctum graphice in Persis suis expressit Æschylus.

Classiarius Xerxis exercitus qui superfuerat, ubi a Salamine fugiens attigit Asiam, rege cum aliis copiis e Chersoneso Abydum traducto, apud Cumas Æoliæ hyemavit[r].

Artabazus Pharnabazi filius, cum 60. militum millibus a Mardonio acceptis Xerxem ad Hellesponti trajectum comitatus, quum jam ille in Asia esset, regressus circa Pallenen agebat; utpote Mardonio per Thessaliam Macedoniamque hybernante, nec alias copias obire curante. Cumque Potidæatas, cum Pallenensium aliis, a Xerxe defecisse comperisset, et Olynthios mox defecturos suspicaretur: et Potidæam et Olynthon obsedit. Capta vero Olyntho,

[n] Justin. ex Trogo, lib. 2. cap. 13.
[o] Herodot. lib. 8. cap. 117.
[p] Ctesias.
[q] Herodot. lib. 8. cap. 99.
[r] Ibid. lib. 8. cap. 130.

Bottiæisque habitatoribus trucidatis, urbem Critobulo Torunæo origine Chalcidensi regendam tradidit[s].

Persas tres jam menses Potidæam obsidentes ingens æstus maris excepit; qui in Pallenen coegit eos recedere: plurimis tamen eluvie illa absorptis, multis etiam nando servare se conantibus per Potidæatas adnavigantes interemptis. Eos autem qui superstites fuerant Artabazus in Thessaliam ad Mardonium duxit[t].

b. Primo vere, Xerxianæ classis reliquiæ, quæ Cumis in hybernis fuerant, ad Samum transierunt, ubi nonnullæ naves hyemaverant. Ejus classis plerique epibatæ erant ex Persis et Medis; ducesque supervenerant, Mardontes Bargæi, et Artayntes Artachæi filius: qui ibi subsistentes, Ioniam a defectione cohibebant, trecentas naves cum Ioniis habentes[u]. Diodorus vero naves, quæ e Samo Ioniam observabant, plures quam 400. fuisse affirmat; ad annum secundum Olympiadis LXXV.

Græcorum classis, navium 110. Leotychide rege Spartano et Xanthippo Atheniense ducibus, Æginam profecta est. Quo advenientes Ionum nuncii, oraturi Græcos ut ad ipsos liberandos in Ioniam navigarent, ægre exoratos Delon usque perduxerunt[x]. Idem vero Diodorus eos, in Ægina dies aliquot commoratus, in Delum inde cum 250. triremibus navigavisse scribit.

c. Xerxes Celænis in Phrygia regiam et arcem extruxisse dicitur[y].

Mardonius Athenas adhuc desertas petiit, decimo mense postquam fuerant a Xerxe captæ: iisque incensis, et ædificiis quæ supererant dirutis, ad regionem Megarensem exercitum duxit; occidentalissimum Europæ terminum; ad quem Persica hæc processit expeditio[z].

d. Ad Græcorum classem in Delo permanentem venerunt e Samo legati, orantes, uti Græci et ipsos et Græcos Asiæ incolas a Persarum servitute liberarent. Leotychides Spartæ rex, habito super hoc ducum consessu cum illis de-

[s] Herodot. lib. 8. cap. 126, 127.
[t] Ibid. cap. 129.
[u] Herodot. lib. 8. cap. 130.
[x] Ibid. cap. 131, 132.
[y] Xenophon. Κύρου ἀναβάς. lib. 1.
[z] Herodot. lib. 9. cap. 3. 13, 14.

cernit, urbes Græcorum liberandas esse : et inita cum Samiis societate, Samum applicantes, classem ad templum Junonis locavere, sese ad prælium navale apparantes[a].

Persicæ classis duces in Samo hærentes, audita Græcorum in se expeditione, cum se ad pugnam navalem impares esse viderent, Phœnissas quidem naves abire permiserunt, cum cæteris vero ad Mycalen Ioniæ promontorium navigarunt: ubi peditatus agebat, præcepto Xerxis ad tutandam Ioniam relictus, numero 60000. duce Tigrane, omnium Persarum et specie et statura eminentissimo. Ibi juxta Cereris Eleusiniæ templum subductas naves munimento circumdederunt: et saxis stipitibusque et circum munitiones depactis sudibus se instruxerunt[b]. Nihiloque segnius interim ex Sardibus et locis finitimis copias terrestres accersiverunt: ita ut ad 100000. cogerentur. Res quoque aliæ, quas belli usus efflagitat, ut in promptu essent, providerunt; Iones etiam ad hostem defecturos suspicati[c].

Equestri pugna ad Erythras Bœotiæ inter Græcos et Persas commissa, occubuit Persarum dux Masistius, a Græcis Macisius dictus, summo cum suorum luctu[d].

Græci, duce Pausania Lacedæmonio Cleombroti filio, ad Plateas in Bœotia Persarum copias dissiparunt. Eas 12. myriadum, sive 120000. fuisse scribit Ctesias; 22. myriadum, id est, ducentorum millium peditum et viginti millium equitum, Æmilius Probus in Pausania; 30. myriadum circiter, sive 300000. Plutarchus in Aristide. Quibus 30. myriadibus, et Græcos Mardonii auxiliarios addit Herodotus: quos ad quinque myriadas fuisse, ille[e] conjectat. Diodorus Siculus ad annum secundum Olympiadis LXXV. Mardonium ait, præter eos quos a Xerxe acceperat, ex Thracia et Macedonia et sociis urbibus supra viginti myriadas contraxisse, et in universo exercitu quasi 50. myriadas, sive 500000. numeravisse. In Græcorum castris 7300. tantum Ctesias nominat: quum solorum Atheniensium

[a] Herodot. lib. 9. cap. 89. 91. 95. cum Diodor. Sic. lib. 11.
[b] Herodot. lib. 9. cap. 95, 96. [c] Diodor. lib. 11.
[d] Herodot. lib. 9. cap. 20. 22. 24. et Plutarch. in Aristide.
[e] Lib. 9. cap. 31.

octo in eo fuisse millia Herodotus et Plutarchus confirment: et universus Græcorum exercitus vel decem myriadum sive centum millium fuerit, ut Diodorus Siculus, Trogus Pompeius et Orosius, vel undecim myriadum sive 110000. ut Herodotus[f] tradidit. Ex his vero 1360. tantum in pugna cæsos fuisse refert, in Aristide, Plutarchus: licet plures quam 10000. Diodorus numeret.

Persicarum copiarum summus præfectus Mardonius, regis (non Xerxis, ut in Pausania innuit Æmilius Probus, sed patris ipsius Darii, ut ad annum mundi 3510. supra est ostensum) gener, in prælio cecidit; ab Aimnesto vel Arimnesto nobilii Spartano lapide percussus[g]. Neque enim audiendus Ctesias, qui eum vulneratum aufugisse, et quum a Xerxe ad diripiendam Apollinis ædem missus esset, ingruente ingenti grandine oppressum interiisse narrat: quanquam et ex Trogo Justinus, et ex Justino Orosius, victum Mardonium veluti ex naufragio cum paucis profugisse referat.

Sublato duce, Persæ cæteraque multitudo ad ligneum castrorum suorum murum effugiunt: eoque demum expugnato, plusquam decem eorum myriades, sive centena millia, frustra hostium implorata misericordia, trucidantur[h]. Unde, ex 30. eorum myriadibus, exceptis quatuor cum quibus Artabazus aufugit, ne tria quidem hominum millia cædem evaserunt[i].

Leotychides Græcorum dux ad Mycalen perveniens Ionibus qui in exercitu Persarum erant ad defectionem sollicitatis, et illorum et suorum opera memorabilem obtinuit victoriam; simul cum Mardonte classiarii et Tigrane pedestris exercitus duce, plus 30. Persarum millibus interemptis. Duo vero alii classiarii exercitus duces, Artayntes et Ithramites, effugerunt: qui evaserant aliis ad cacumina Mycales se recipientibus[k].

Et juxta Cereris Eleusiniæ templa, et eodem ejusdem mensis die, pugna ad Platæas in Europa diluculo diei

[f] Lib. 9. cap. 29.
[g] Herodot. lib. 1. cap. 63. Plutarch. in Aristide. Pausan. lib. 1.
[h] Diodor. Sic. lib. 11.
[i] Herodot. lib. 9. cap. 69.
[k] Herodot. lib. 9. a cap. 97. ad 104. cum Diodoro, lib. 11.

gesta est, et vesperi apud Mycalem in Asia. Tantamque famæ velocitatem fuisse ferunt, ut per tantum spatii, tam brevi horarum momento, de Platæensi victoria rumor ad Græcos in Mycale pugnaturos accesserit[l]; quanquam Diodorus rectius Leotychidem nihil tum de Platæensi victoria audivisse, sed ex industria commentum hoc ad animandos suos milites, stratagematis loco, adhibuisse censuerit. Diem vero illum sextum fuisse Thargelionis, secundi mensis vernalis Attici, refert Ælianus[m]: quem melius Plutarchus, Boedromionis tertii æstivi mensis, diem vel tertium, ut in Camillo, et libro de gloria Atheniensium, vel quartum, ut in Aristide, fuisse tradidit. Ita anno a Xerxis transitu secundo, pugna ad Mycalen gesta est[n].

Ionia a Persis defecit[o]; una cum Æolensibus et Insulanis[p].

Græci, Persarum navibus et castris ad Mycalen crematis, in Samum reversi, de gente Ionica (et Æolica etiam, ut Diodorus addit) ex Asia, in qua Persarum violentiæ nimis videbantur futuri obnoxii, in Græciam transferenda consultarunt. Athenienses autem veriti, ne Iones sui coloni ad universos Græcos jus coloniæ transferrent, ut in Asia manerent persuaserunt: promittentes se, ut jure cognationis devinctos, ipsorum auxilio nunquam defuturos[q].

Græci cum Samiis, Chiis, Lesbiis ac cæteris insulanis qui secum militabant societatis fœdere initio, dataque et accepta fide cum jurejurando, se permansuros in societate nec ab ea descituros; e Samo Hellespontum versus navigantes, primum circa Lectum promontorium stationem habuerunt, a ventis intercepti. Inde solventes, Abydum tenuerunt: et quum pontes, quorum præcipue causa illuc ierant, credentes se adhuc eos intentos esse inventuros, reperissent solutos, Leotychides Lacedæmonius cum sociis suis Peloponnesiis domum rediit; Athenienses vero et dux eorum Xanthippus (cum sociis, ut addit Thucydides, ex Ionia et Hellesponto qui jam a rege desciverant) in Chersonesum trajicientes, Sestum obsidebant. Præfuit autem illi pro-

[l] Herodot. lib. 9. cap. 99. 130. cum Justino, lib. 2. cap. 14.
[m] Var. histor. lib. 2. cap. 25.
[n] Herodot. lib. 7. cap. 80.
[o] Herodot. lib. 9. cap. 103.
[p] Diodor. Sic. lib. 11.
[q] Herodot. lib. 9. cap. 105. Diodor. Sic. lib. 11. ad anu. 2. Olymp. 75.

vinciæ Xerxis præfectus Artayctes Persa, homo nefarius: et in urbem, validissimo muro munitam, contulerunt se cum alii ex aliis circa oppidis, tum ex Cardia Oebazus, vir Persa, qui arma e pontibus illuc comportaverat[r].

Artabazus Pharnacis filius, qui cum militum quibus præfuit quatuor myriadibus (40000.) e pugna Platæensi se subduxerat, per Phocidem, Thessaliam et Macedoniam, properavit ad Thraciam: ac regionem mediterraneam præcidens, pervenit Byzantium; multis sociorum in itinere relictis, qui vel a Thracibus obtruncati, vel fame atque labore fuerant enecti. Ex Byzantio vero navigiis transmisit in Asiam[s].

Pauci vero illi qui ad Mycales montis cacumina profugerant, Sardes se receperunt, ubi Xerxes adhuc agebat. In eo itinere, cum Masistes Darii Hystaspis filius Artayntem, (classiarii exercitus ducem, superius commemoratum) inter alia probra, muliere ignaviorem in bello illo gerendo se exhibuisse dixisset: stricto acinace ob id ab illo petitus, interponente se Xenagora Halicarnassæo, a præsente periculo liberatus est; Xenagora a Xerxe, ob fratrem servatum, totius Ciliciæ præfectura donato[t].

Sardibus autem tunc agens Xerxes, uxorem fratris Masistis, quæ illic erat, deperibat: quam cum de adulterio frustra sollicitasset, hujus et fratris sui filiam Artayntam Dario filio suo despondit; sperans hac ratione commodius se illa potiturum. Contractoque matrimonio, aliisque ex consuetudine celebratis, domum reversus est[u]: parte exercitus ad bellum cum Græcis continuandum Sardibus relicta[x].

3526. Xerxes in fuga sua oraculum Didymei Apollinis in Branchidis (ut et alia templa Asiæ omnia, præter Ephesium) incendit. Branchidæ, quod Dei sui thesauros tradidissent, una abiverunt; ne sacrilegii et proditionis pœnas dare cogerentur[y].

Herodot. lib. 9. cap. 105. 113, 114, 115.
Herodot. lib. 9. cap. 65. 69. 76. 88.
[t] Herodot. lib. 9. cap. 106. [u] Ibid. cap. 107.
[x] Diodor. Sicul. ann. 2. Olymp. 75.
[y] Strabo, lib. 14. cum Curtio lib. 7. cap. 5. et Solino, cap. 40.

Xerxem Susa profectum esse Herodotus, Ecbatana concessisse Diodorus significat. Ex Babylone ad Persas abiisse scribit Ctesias. In urbe Babylone templum Beli et cætera Babyloniorum loca sacra eum e Græcia reversum subvertisse, in libro septimo expeditionis Alexandri Arrianus author est. Beli quoque ibi sepulcrum ab eo fuisse eversum, apud Strabonem[a] et statuam ex auro solido duodecim cubitorum ex illius templo ab eo fuisse sublatam, sacerdote qui eam loco dimovendam prohibuerat interempto, apud Herodotum[a] legimus.

Atheniensibus Sestum obsidentibus, quum advenisset autumnus, et murus expugnari non posset; de obsidione solvenda consultatum est.

Verum obsessis tanta fame laborantibus, ut funibus lectorum elixis vescerentur; sub noctem, cum alii Persæ, tum Artayctes et Oebazus, a muris delapsi fugam capesserunt. Postquam illuxit, Chersonitani e turribus rem Atheniensibus indicaverunt, portasque patefecerunt[b].

Quum magnum numerum Barbarorum, qui capti Sesti et Byzantii fuerant, socii Cimoni Atheniensi dividendum commisissent: ille unam partem nuda corpora constituit, alteram quæ illi gerebant corporibus ornamenta posuit; quam socii reliquissent, ea Athenienses fore contentos dictitans. Socii, Herophyto Samio suadente, ornamenta ut longe majoris pretii delegerunt; Atheniensibus captivorum reliquerunt corpora, male ad laborem comparata. Verum brevi post amici et propinqui eorum qui capti erant, ex Phrygia et Lydia venientes, singulos grandi pretio redemerunt. Unde classem quatuor menses Cimon aluit: insuperque non parum reipublicæ ex redemptione illorum auri superfuit. Ibi tum Cimonis solertia admirationi cœpit esse: Athenienses autem longe pluribus acceptis pecuniis, socios quibus ipsi prius ridiculi visi fuerant deriserunt[c].

Oebazum in Thraciam fuga elapsum Thraces Absinthii Plestoro Deo suo immolaverunt; comitibus ejus aliter in-

[a] Lib. 16. [a] Lib. 1. cap. 183.
[b] Herodot. lib. 9. cap. 116, 117.
[c] Plutarch. in Cimone. Polyæn. stratagem. lib. 1.

terfectis. Artayctem cum suis ad Ægos fluenta captum duxerunt Sestum: et in litore in quo Xerxes trajectum junxerat, (vel, ut alii aiunt, in tumulo urbi Madyto imminente) depactis humi asseribus suspenderunt: filio ejus ante patris oculos lapidibus obruto. His actis, Athenienses in Græciam remeaverunt, portantes tum alias pecunias, tum vero arma pontium, tanquam apud templa reposituri. Nec aliud præterea quippiam gestum est per eum annum[d]. Xanthippus, præsidio urbi imposito, socios dimisit et cum civibus ipse Athenas rediit. Atque ita bellum Medicum, quod vocatur, cum per biennium durasset, hoc eventu terminatum est[e].

Bagapates eunuchus, cum septem annos sepulchro Darii assedisset, mortuus est[f].

Megabyzus uxorem suam Amytin, Xerxis et Amestris filiam, adulterii insimulat: quæ idcirco acriter a patre reprehenditur[g]; quum ipse interim pater in incesto adulterio voluptabundus totus jaceret. Ab uxore enim fratris sui Masistis ad eorum filiam, eandemque nurum suam, Artayntam amore converso; nefaria illius consuetudine Susis quotidie fruebatur[h].

3527. Pausanias, Cleombroti filius, dux Græcis a Lacedæmone missus ut Græcas urbes barbaricis adhuc præsidiis occupatas liberaret, navibus 20. (50. habet Diodorus) e Peloponneso ductis, et sociorum Atheniensium 30. aliis, quæ Aristidis imperio regebantur, adjunctis, in Cyprum expeditionem fecit; multasque ibi civitates, quæ a Persicis adhuc præsidiis tenebantur, servitute exemit[i].

Xerxes natalis regni sui festum celebrans, fratris sui Masistis uxorem petenti Amestri conjugi suæ donavit: quæ eam mamillis, naribus, auribus, labris, lingua mutilatam remisit domum. Unde Masistes, confestim inito cum liberis consilio, ad Bactrianam provinciam, cujus ipse erat præses, profecturus, eamque cum Sacis ad defecti-

[d] Herodot. lib. 9. cap. 118, 119, 120.
[e] Diodor. Sic. lib. 11. ad ann. 2. Olymp. 75.
[f] Ctesias. [g] Idem.
[h] Herodot. lib. 9. cap. 107, 108.
[i] Thucidid. lib. 1. Diodor. Sicul. ad ann. Olymp. 75.

onem inducturus, in itinere a copiis Xerxis cum liberis et toto comitatu trucidatus fuit[k]. Bactrianam vero illam satrapiam Hystaspi filio suo Xerxes concessit[l].

3528. Pausanias, capto post discessum ex Cypro Byzantio, Persas urbem tenentes, et inter eos Xerxis quosdam necessarios et propinquos ibi captos (profugisse eos sparso rumore) omnes regi sine aliorum sociorum conscientia remisit. Hæc omnia per Gongylum quendam Eretriensem agebat: quem etiam cum literis ad Xerxem misit, in quibus ipsius filiam sibi conjugem dari petiit, et vicissim se Spartam et reliquam Græciam ipsi subjecturum esse pollicitus est. Lætus ad eum confestim rescripsit Xerxes per Artabazum Pharnacis filium: quem in maritimam regionem idcirco misit, ut consilia sua cum eo commodius posset communicare Pausanias. Atque eum in finem Dascylitidis provinciæ præfecturam illi demandavit; Megabate, qui præfuerat, revocato. Cumque hinc insolentior factus Pausanias, more Persico vitam instituëret, et sociis acerbe ac tyrannice imperaret: major eorum pars, maxime Iones et quicunque regia nuper servitute liberati erant, ad Atheniensium ductum se receperunt[m].

Pausanias a sociis accusatus, Byzantio a Lacedæmoniis Spartam revocatus est: ubi de privatis quibusdam criminibus condemnatus, a crimine proditionis absolutus est. Hellesponti vero præfectura exutus, ipse privatim accepta trireme Hermionica, injussu Lacedæmoniorum, eo profectus est; ut sub specie Græci belli sua cum Xerxe consilia agitaret. Ab Atheniensibus vero Byzantio vi ejectus Spartam non rediit. Colonis autem in Troade subsistens, iterum ad eos delatus est; quod et cum Barbaris consilia agitaret, et non optima de causa moram faceret. Quare secundo Spartam ab ephoris revocatus, in carcerem conjicitur. Sed cum se juri sisteret, rursum dimissus est[n].

3530. Translato a Lacedæmoniis, ob odium Pausaniæ, ad Athenienses, voluntate sociorum, principatu Græciæ; sub titulo ulciscendarum regionum statuerunt illi, quas

[k] Herodot. lib. 9. a cap. 108. ad 112.
[l] Diodor. Sicul. ad ann. 4. Olymp. 78.
[m] Thucyd. lib. 1. [n] Id. ibid.

civitates pecunias conferre adversus Persam, quas naves, oporteret: Græciæ et Asiæ civitatibus tributum cupide ad præsidium salutis suæ conferentibus. Pecuniarum vero summa primum constituta fuit 460. (non, ut apud Diodorum legitur, 560.) talentorum; in Delo insula, ut communi ærario, quotannis deponenda[o].

Pausanias, proditus ab Argilio amasio suo, cui literas ad Xerxem ultimas Artabazo deferendas tradiderat, fame necatus est[p].

3531. Artabanus, natione Hyrcanus, satellitum regiorum princeps, (qui apud Xerxem maximam obtinebat authoritatem, quemadmodum ejus pater Artasyras apud Darium obtinuerat) communicato consilio cum regis cubiculario Mithridate eunucho (Spamitrem vel Aspamitrem appellat Ctesias) amicitiæ et cognationis necessitudine sibi obstricto, in regis cubiculum cum septem robustissimis filiis ab eo introductus, Xerxem noctu jacentem in lecto jugulavit. Deinde profunda adhuc nocte ad Artaxerxem properans, a Dario, qui trium Xerxis filiorum natu erat maximus, quo maturius regno potiretur, patrem occisum fuisse finxit, (quod et Ælianus[q] credidisse videtur:) impulitque illum ut fratrem regiis satellitibus obtruncandum traderet[r].

Ita Artabani opera regno potitus est Artaxerxes[s]; qui lenitate atque animi celsitudine præcelluit; Μακρόχειρ sive Longimanus nominatus, quod manum dexteram haberet altera longiorem[t]. Septem vero primi imperii illius menses in Eusebii chronico, ipsi Artabano attribuuntur: quod tanto tempore procuratoris, ut videtur, nomine sub Artaxerxe regnum ille administrasset. Etsi enim mox post Xerxis et Darii filii cædem Artabanum interfectum Diodorus innuat: aliquantum tamen temporis intercessisse, et Ctesiæ

[o] Thucyd. lib. 1. Diodor. lib. 11. Justin. lib. 16. cap. 3. Plutarch. et Æmil. Prob. in vita Aristidis.
[p] Thucyd. lib. 1. Diodor. lib. 11. Æmil. Prob. in Pausania.
[q] Lib. 13. cap. 3.
[r] Ctesias. Diodor. Sic. Justin. lib. 3. cap. 1.
[s] Ctes. [t] Plutarch. initio Artaxerxis sui.

et Justini pleniores hujus historiæ narrationes satis indicant.

Themistocles Atheniensis, ut consiliorum Pausaniæ de prodenda Persis Græcia ad necem quæsitus, et ob id e Græcia fugere coactus, Pydnæ, in Thermaico Macedoniæ sinu, navem onerariam in Ioniam iter facientem conscendit[t]: quæ tempestate in Atheniensium exercitum Naxum obsidentem delata est. Nauclero igitur pecuniarum pollicitatione Themistocli conciliato, nocte ac die supra exercitum in salo ad anchoras navis constitit; indeque Ephesum salva appulit[t]. Plutarchus refert, Themistoclem Cumam delatum, multos sensisse rei maritimæ præfectos insidias ad se capiendum tendere, præcipue Ergotelem et Theodorum, quod præmium rex in caput ejus ducenta talenta pronunciasset: ideoque Ægas Æolicum oppidulum confugisse, ibique paucos dies apud Nicogenem delituisse; qui Æolum erat locupletissimus, et principibus qui circa regem erant familiaris. Lysitheiden hunc Diodorus nominat; tantarumque opum fuisse addit, ut omnem in transitu Xerxis exercitum convivio exceptum laute tractaverit. Hospitis vero hujus opera, Themistoclem, in curru undique obtecto, (ut pellices regis et magnatum vehendi apud Persas mos erat) tutum in Persiam iter habuisse, uterque narrat: licet cum Persa quodam ex maritima regione eum ascendisse tantum dicat Thucydides. Ex Epheso vero Sardes trium dierum, ex Sardibus Susa trium mensium iter esse, ostendit Herodotus[u].

Artabanus vitæ Artaxerxis insidias struens, consilium suum cum Megabyzo (qui jam ob suspectam adulterii uxorem suam Amytin, Artaxerxis sororem, mœrore affectus erat) communicat: fidemque mutuo datam jurejurando firmant. Sed re tota Megabyzi indicio prodita, Artabanus ea morte qua Artaxerxes erat afficiendus afficitur: atque adeo quæcunque in Xerxem Dariumque perpetrata fuerant patefiunt. Aspamitres quoque (vel Spamitres eunuchus) qui cædis Xerxis ac Darii conscius fuerat, acerbissimo genere

[t] Thucyd. lib. 1. Æmil. Prob. in Themistocle. Polyæn. stratagem. lib. 1.
[u] Lib. 5. cap. 50. 53, 54.

mortis, adhibitis videlicet per scapham tormentis (quæ a Plutarcho in Artaxerxis vita describuntur) plectitur[x]. Pro Megabyzo Justinus Bacabasum, in societatem consilii assumptum hic nominat: et modum cædis Artabani ita enarrat: " Artaxerxes, verens Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse armatum exercitum jubet, recogniturus et numerum militum, et in armis industriam singulorum. Itaque cum inter cæteros ipse Artabanus armatus assisteret, rex simulat se breviorem loricam habere: jubet Artabanum secum commutare: exuentem se, ac nudatum, gladio trajecit." Ex quo loricæ modulo obiter notandum, Artaxerxem, non modo adolescentem sed etiam puerum admodum a Justino dictum, ita adulta tum fuisse ætate, ut deinde septimo imperii anno filiorum pater esse potuerit: quod Scriptura sacra confirmat[y].

Post Artabani mortem, eorum qui cum illo conjurarunt, et Persarum aliorum pugna oritur; in qua cadunt tres Artabani filii, et graviter Megabyzus vulneratur. Quem casum Artaxerxes, ejusque sorores Amytis, Megabyzi uxor, et Rhodogune, ac mater Amestris ingenti luctu prosecuti sunt: atque adeo vix tandem hæc Apollonidis medici Coi opera, summam adhibentis diligentiam, mortis periculo liberatur. Desciscunt ab Artaxerxe Bactra, aliusque item præfectus Artabanus: et æquo marte pugnatur. Ita Ctesias: cujus illud, καὶ ὁ σατράπης ἄλλος Ἀρτάπανος vel Ἀρτάβανος, ambigue scriptum est. Vel enim quod ex Henrici Stephani interpretatione a nobis hic est positum significare potest; alium a Bactrianorum satrapa fuisse præfectum Artabanum hunc: vel Bactrianum satrapam fuisse ipsum Artabanum, sed alium ab Artabano illo, cujus mortis proxime facta fuerat mentio. Si posterior admittatur sensus, ad posteriora tempora referenda fuerit hæc de Bactrorum defectione historia: si prior, ad præsentia. Hac enim tempestate Hystaspem Xerxis filium Bactrianorum satrapiam administrasse, ex Diodoro Siculo; eumque medium inter Darium et Artaxerxem fuisse genitum, ex Ctesia didicimus. Et quum juniorem fratrem in imperio

[x] Ctesias.

[y] Ezræ cap. 7. ver. 23.

sibi prælatum ille cerneret; ut Bactrianorum et aliorum sociorum auxiliares copias ad suum jus recuperandum ille cogeret, rationi nemini videbitur non esse consentaneum.

Olympiadis LXXVI. anno quarto (eodem de quo nunc agimus) Themistoclem in Persas fugisse, in chronico suo notat Eusebius: traditioni Thucydidis satis convenienter, qui inter Naxiorum obsidionem et nobilem illam Cimonis de Persis ad Eurymedontem partam victoriam Themistoclis ad Artaxerxem adventum statuit; simulque ipsius Artaxerxis imperii initium intra eosdem terminos collocat. Ait enim Themistoclem literas tum dedisse ad Artaxerxem νεωστὶ βασιλεύοντα, nuper regnare incipientem; quibus et amicitiam illius expetierit, et operam suam adversus Græcos obtulerit. Unde verum initium imperii Artaxerxis eruitur; eo quod vulgo est receptum toto fere novennio anterius. Plutarchus refert ex Phania, Themistoclem ab Artabano chiliarcho ad regem introductum fuisse; et ex Eratosthene, chiliarchi gratiam pellicis ipsius opera, quæ mulier erat Eretrica, obtinuisse. Sed quis Artabanus ille fuerit, non explicat: utrum is qui imperium affectans ab Artaxerxe est occisus, an alter ille ejusdem nominis satrapa ex Ctesia jam commemoratus, an vero Artabanus, cui regni tutelam a Xerxe in Europam transituro commissam fuisse ante septennium annotavimus. Si enim primus ille accipiendus, intra septem primos Artaxerxis menses Themistoclis adventus, juxta Eusebianas rationes, esset includendus: si vero alius, ad aliquam aliam anni primi imperii ipsius partem ille referri posset; quod etiam Thucydidis loco, de Artaxerxis regno nuper incepto, abunde satisfecerit. Chiliarchi vero, qui secundum gradum imperii tenebat, munus fuisse, admittendos ad regem introducere; ex Æmilio Probo in Conone, et Æliano[z] notum est.

Themistocli a rege humaniter accepto novum a Mandane Darii Hystaspidis filia creatum fuisse dicitur periculum. Hæc liberis suis in pugna Salaminia orbata, rege primum frustra sollicitato, optimos quosque Persarum multis pre-

[z] Lib. 1. var. histor. cap. 21.

cibus ambit, et multitudinem tandem ad irrogandum Themistocli supplicium concitat. Inde, concursu in regiam facto, rex sententiæ senatus se rem totam permissurum promittit: et tempore sat longo ad præparationem judicii concesso, Themistoclem a præsente discrimine liberat[a].

3532. Secunda inter Persas et Bactrianos commissa pugna, quum in Bactrianorum faciem ventus spiraret, vincit Artaxerxes, et in ejus ditionem universa Bactria concedit[b].

Themistocles, cum per anni spatium linguam Persicam, quantum fieri poterat, prædidicisset, ("unum intra annum optime locutum esse Persice, constare" dicit Quintilianus[c]) et instituta moresque regionis percepisset: non solum objecta crimina diluit, sed etiam tantam apud regem gratiam consecutus est, quantam non alius unquam Græcorum. Adhibuit enim eum etiam venationibus et domesticis oblectationibus: ita ut ad matrem quoque regis Amestrin admitteretur, eaque uteretur familiariter. Uxorem quoque Persicam ei dedit, nobilitate, forma et morum honestate præditam: servorum præterea numerum ad ministeria, et poculorum omnis generis copiam, cæteraque ad usus quotidianos, imo ad voluptates etiam et delicias accommoda, largitus est[d].

Quum Demaratus Lacedæmonius (qui cum Xerxe e Græcia reversus est) magna in offensa apud regem fuisset; quod ut more regum, directam capite tiaram gestans, curru vectus Sardes intraret, stulte postulasset: Themistocle intercedente, reconciliatus illi est[e].

Magnesiæ provinciæ præfectus Themistocles, in minorem Asiam rediit[f]. Insidias in itinere ab Epixye Persa superioris Phrygiæ satrapa et Pisidis ipsi positas, monente Dindymena Deorum matre (ut ipse per meridiem dormiens somniavit) effugit: cui idcirco Magnesiæ templum condidit, ejusque filiam suam Mnesiptolemam creavit sacerdo-

[a] Diodor. Sic. lib. 11. [b] Ctesias.
[c] Lib. 2. cap. 2.
[d] Thucyd. lib. 1. Diodor. Sic. lib. 11. Plutarch. in Themistocle.
[e] Plutarch. in Themist. cum Seneca, lib. 6. de Benefic. cap. 31.
[f] Thucyd. lib. 1.

tem[g]; vel uxorem suam, ut alii volunt[h]. Ut splendidius vero Themistocles in Asia viveret, donavit illi rex Magnesiam ad Mæandrum, quinquaginta quotannis talenta pendentem, ad panes ipsi suggerendos; Lampsacum ad Hellespontum, unde vinum sumeret: et Myuntem juxta Mæandri ostia positam, ex qua obsonium haberet. Duas adjiciunt ex Troade alias Neanthes Cyzicenus, Phanias et Athenæus[i], Percoten et Palæscepsin, ad strata et vestimenta suppeditanda[k].

3533. Cimon, Miltiadis (quo duce apud Marathonem pugnatum est) filius, Græcorum contra Persas dux ab Atheniensibus constitutus, cum 200. triremium classe e Piræeo egreditur. Postea Ionum et quotquot erant sociorum navibus adscitis, trecentarum numerum explevit. Cum tota igitur classe Cariam petit: ubi quicquid maritimarum erat urbium, a Græcis illuc deductarum, a Persis subito defecit; cæteras ab indigenis possessas, et præsidiis adhuc Persicis obnoxias, vi summa Cimon oppugnavit. Subactis urbibus Cariæ, quæcunque in Lycia erant eodem victoriæ cursu in fidem recepit. Cumque subinde illis, qui ad societatem Atheniensium se adjunxerant, naves imperaret; factum est, ut magno classis numero augeretur[l].

Persæ copias terrestres ex gentibus suis conscribebant: nauticarum vero e Phœnicia, Cypro et Cilicia, delectus agebant. Summus Persici exercitus imperator erat Tithraustes, Xerxis filius nothus[m]. Eum classi regiæ præfuisse tradit Ephorus, terrestribus vero copiis Pherendatem. Sed Callisthenes Ariomandis Gobryæ filii summum in exercitu imperium fuisse scribit[n].

3534. Post subactos ab Atheniensibus Naxios, ut in libro primo docet Thucydides, Athenienses sociique Cimone duce, eadem die Persas et navali prælio juxta litus Cypri et terrestri ad Eurymedontem fluvium in ora Pamphyliæ profligaverunt: Olympiadis LXXVII. anno

[g] Plutarch. in Themist.
[h] Apud Strabonem, lib. 14.
[i] Lib. 1. cap. 22.
[k] Thucyd. lib. 1. Diodor. lib. 11. Plutarch. et Æmil. Prob. in Themistocle.
[l] Diodor. lib. 11.
[m] Id. ibid.
[n] Plutarch. in Cimone.

tertio, ut in libro undecimo narrat Diodorus Siculus; qui tamen (ut in fine libri secundi Justinus) Xerxem adhuc regnavisse sensit; contra mentem Thucydidis, qui rei gestæ tempore proximus fuit. Rectius Eusebius ad annum Artaxerxis quartum victoriam hanc retulit: hanc ad eum notationem apponens: "Cimon juxta Eurymedontem Persas navali pedestrique certamine superat: et Medicum bellum conquiescit." Ab Artaxerxis enim initio, juxta Thucydidis rationes a nobis constituto, quartus illius annus in tertium Olympiadis LXXVII. a Diodoro hic positum, incidit: licet Eusebio, primum illius annum cum primo Olympiadis LXXIX. vitiose comparante, quartus illius in quartum ejusdem Olympiadis necessario conjiciendus fuerit. Sed totam rei gestæ seriem ex Diodoro et Plutarcho, præstat hic repetere.

Quum audiisset Cimon regios duces cum magno exercitu et ingenti classe circa Pamphyliam stativa habere; quo iis mare, quod inter insulas Chelidonias est, redderet inaccessum, a Cnido et Triopio cum 200. triremibus provectus, ad Phaselitarum (qui Græci erant) urbem decurrit: et quia classem ipsius non recipiebant, neque desciscere volebant a rege, agrum eorum ussit et muros oppugnavit. Sed Chiis qui simul cum eo navigabant intercedentibus, pax inter eos conciliata est; ea lege, ut talenta decem numerarent, Cimonem sequerentur, unaque arma ferrent in barbaros[o].

Inde Cimon, exploratum habens Persarum classem juxta Cyprum versari, directo illuc cursu cum 250. navibus adversus 340. progreditur[p]. Persarum naves 350. fuisse scribit Ephorus, 600. Phanodemus. Verum nihil hi pro tanta classe ediderunt memorabile: sed qui terræ proximi erant, relictis navibus, ad exercitum pedestrem, qui erat in propinquo instructus, refugere; cæteri oppressi una cum navibus periere. Athenienses vero ducentas naves captivas abduxere[q]. Thucydides triremes Phœnicum cepisse eos ait, et demersisse omnes numero ad ducentas.

[o] Plutarch. in Cimone.
[p] Diodor. lib. 11.
[q] Plutarch. in Cimone.

Æmilius Probus in Cimone, eum "Cypriorum et Phœnicum ducentarum navium classem devictam cepisse" scribit. Diodorus Athenienses, multis hostium navibus extinctis, plures quam centum cum ipsis classiariis in potestatem suam redegisse; reliquas vero, a militibus fuga ad Cyprum dilapsis desertas, vacuas in eorum manus venisse narrat. Quas militibus refertas naves ex Phœnicum classe fuisse, versus illi donario quod a populo Atheniensi Deo est oblatum inscripti, (apud eundem Diodorum et Aristidem in oratione Platonica secunda) indicant:

Οἵδε γὰρ ἐν γαίῃ[r] Μήδους πολλοὺς ὀλίσαντες,
Φοινίκων ἑκατὸν ναῦς ἕλον ἐν πελάγει
Ἀνδρῶν πληθούσας. ——————

Namque hi per terram Medorum examine fuso,
Centum Phœnicum rostra tulere mari
Plena viris. ——————

Plutarchus quoque in commentariolo de gloria Atheniensium, Cimonem ab Eurymedonte centum triremes Phœnissas tulisse, memorat. Diodorus vero, non modo triremes plures quam centum, sed etiam ipsas 340. (id est, integram Persarum classem) et supra 20. virorum millia, eum cepisse affirmat.

Navali victoria non contentus Cimon, continuo totam classem ad exercitum pedestrem Persarum appulit, ad Eurymedontem fluvium in Pamphylia tum stativa habentem. In naves autem barbaricas quas ceperat suos milites imposuit, tiaris et cætero ornatu Persico amictos. Unde illi, suas triremes esse existimantes, eas ut amicas receperunt. Cimon igitur nocte jam oborta, quæ illunis erat densissimisque tenebris involuta, milites suos exposuit: qui in hostium castra irrumpentes, omnes qui occurrebant occiderunt, et alterum barbarorum ducem Pherendatem, regis fratris filium, in tabernaculo oppressum trucidarunt; omnesque tandem, non opinata irruptione consternatos,

[r] Diodor. Κύπρῳ.

terga dare coegerunt[s]. Hujus etiam stratagematis meminit Polyænus, libro primo, (qui, pro Pamphilia, ad Cyprum milites suos Cimonem eduxisse male tradidit) et Julium Frontinum, libro quarto extremo: apud quem Cononis, pro Cimonis, nomen perperam legitur.

Cimon naves Phœnissas 80. quæ prælio non interfuerant nec adhuc rem gestam certo intellexerant, ad Hydrum stantes cepit[t].

3535. Cimon, cum quatuor triremibus Athenis solvens, 13. Persarum naves in Chersoneso Thraciæ cepit; ejectisque Persis et Thracibus domitis, totam Chersonesum in ditionem Atheniensium redegit: effecitque ut in Asia, ab Ionia usque ad Pamphyliam, nusquam Persica arma apparerent[u]. Indeque factum, ut Pericles (qui hoc anno principatum apud Athenienses obtinere cœpit) cum 50. navibus et Ephialtes cum 30. Chelidonias insulas, in Pamphylio mari, supervectus, nihil classis barbaricæ viderit; (ut ex Callisthene Plutarchus ibidem retulit:) et Persas nec longis navibus intra Phaselidem navigare ausos fuisse, nec intra Halym fluvium pedestres copias ducere, in Areopagitico de Panathenaico dixerit Isocrates. Eos tamen, augescentem Atheniensium potentiam veritos, triremibus ampliori numero construendis operam dedisse, Diodorus scribit.

3537. *b.* Ezra sacerdos, scriba (sive legis-peritus) promptus in lege Mosis, ab Artaxerxe rege et septem consiliariis ejus ad rempublicam Judaicam constituendam et ecclesiam reformandam Hierosolymam missus, amplissimum diploma obtinuit: quo, Judæis in patriam redeundi iterum fit potestas, eoque aurum omne et argentum deferendi, tam quod rex cum suis, quam quod ipsi Judæi Deo offerre vellent; instrumenta in ministerium domus Dei donantur, et quicquid præterea esset necessarium e fisco regio suppeditandum quæstoribus trans flumen præscribitur: templi quoque ministris omnibus immunitas a

[s] Diodor. lib. 11. cap. 61.
[t] Plutarch. in Cimone.
[u] Plutarch. in Cimone.

tributis, totique populo αὐτονομία et suarum legum exercendarum jus conceditur[x].

c. Anno Artaxerxis septimo, mensis primi die primo, Ezra cum magna Judæorum multitudine e Babylonia profectus est[y].

Ezra et itineris socii ad flumen Ahavæ triduo in tentoriis manserunt; dum Levitæ, qui deerant, congregarentur. Omnibus congregatis indixit Ezra jejunium et preces, ad propitiandum numen pro itinere prospero: omnisque auri et argenti Deo dicati curam duodecim delectis sacerdotibus totidemque Levitis commisit[z].

d. Mensis primi die duodecimo, a flumine Ahavæ profecti, mensis quinti die primo, Artaxerxis anno septimo, Hierosolymam pervenerunt; ibique triduo quieti consederunt[a].

Mensis quinti die quarto appensum est aurum et argentum, et cum instrumentis sacris in domo Dei repositum. Sacrificia quoque a reducibus Deo sunt oblata: iisque peractis, edicta regis tradita sunt satrapis et principibus trans flumen; qui et populum et domum Dei favore prosecuti sunt[b].

3538. *a.* Ezra de affinitate Israelitarum cum exteris certior factus, luget, jejunat, et Dei iram sedulo pro omnibus publice deprecatur[c]. Magna quoque quæ ad eum confluxerat populi multitudine in fletus soluta, Shecanias author fuit Ezræ, ut populus voto se obligaret Deo, ad alienigenas uxores una cum ipsarum liberis dimittendas. Quod et factum est[d].

Omnibus reducibus deportationis denunciatum est, ut intra triduum sisterent se Hierosolymis; gravi pœna absentibus proposita. Unde convenientibus in templi atrio hominibus omnibus Judæ et Benjaminis mensis noni die vigesimo et trementibus tum propter hanc rem tum ob

[x] Ezr. cap. 7. ver. 11—26.
[y] Ezr. cap. 7. ver. 6, 7. 9. cap. 8. ver. 1—14.
[z] Ezr. cap. 8. ver. 15—30.
[a] Ezr. cap. 7. ver. 8, 9. et cap. 8. ver. 31, 32.
[b] Ezr. cap. 8. ver. 33—36. [c] Ibid. cap. 9.
[d] Cap. 10. ver. 1.

Inaros cum Ægyptiis et Atheniensibus, terrestrem pugnam adversus Persas init. Et ad tempus quidem Persæ multitudine sua præpollebant. At cum strenue in illos Athenienses inferrentur, et adversum sibi cornu pellerent; plurimis in acie trucidatis, reliqua etiam Barbarorum multitudo fugam arripit. Magna tum strages inter fugiendum editur[q]. Ex 400. quæ duxerat Achæmenides millibus, 100. hominum millia una cum ipso cæsa sunt. Ille enim, vulnere ab Inaro accepto, interiit; ejusque cadaver ad Artaxerxem missum est[r]. Achæmenis filii Darii et Persarum cum eo in Papremi ab Inaro Libye Psammetichi filio interemptorum, meminit Herodotus[s].

Athenienses Persas fugientes insecuti, duabus Memphidis partibus potiti sunt; et tertiam, Album murum dictam, in quam Persæ et Medi confugerant, oppugnarunt[t].

3546. Artaxerxes rex, suorum clade intellecta, Megabazum Persam cum multis pecuniis Lacedæmonem mittit; ut Peloponnesios ad bellum Atheniensibus inferendum sollicitaret: reversuros hoc pacto ex Ægypto, ad succurrendum patriæ, Athenienses victores ratus. At Lacedæmonii neque pecunias accipiunt, neque alias postulatis Persarum aures præbent. Nihil igitur succedente, pecuniis etiam frustra effusis, Megabazum cum reliqua pecunia rex evocat: et Megabyzum Zopyri novam in Ægyptios expeditionem parare jubet[u]. Megabyzum videlicet, quem in Xerxis exercitu imperatoris munere functum fuisse Herodotus[x], et Xerxis filiam Amytin uxorem duxisse refert Ctesias: Zopyri illius filium, qui Babylonem Dario Hystaspidæ recuperavit; ut in ipso libri tertii fine idem confirmat Herodotus.

3547. Artabazus et Megabyzus, ad bellum Ægyptiacum imperatores designati, ex patria equestres et pedestres copias, ultra 300. hominum millia educunt[y]. Sed 200. tantum millia habet Ctesias.

[q] Diodor. lib. 11. cap. 74.
[r] Ctesias.
[s] Lib. 3. cap. 12. et lib. 7. cap. 7.
[t] Thucyd. Diodor.
[u] Ibid.
[x] Lib. 7. cap. 82.
[y] Diodor. lib. 11. cap. 75.

Ubi in Ciliciam et Phœniciam ventum est, ab itineris molestia exercitum duces recreant: atque Cyprios, Phœnices et Cilices classem instruere jubent. Trecentis ergo triremibus ædificatis classiarios imponunt fortissimos, armis telisque et cunctis rebus ad certamen navale idoneis instructos[a]; quibus Oriscus præfuit[a].

In hoc belli apparatu, dum assidue milites exercent, et ad rei militaris industriam et artes unumquemque adsuefaciunt; totum prope annum consumunt. Athenienses interea obsidionem illorum, qui in album murum refugerant, urgent. Sed cum Persæ fortiter se tutarentur, nec capi locus ille posset; obsidio per totum hunc annum continuatur[b].

3548. Persarum in Asia duces, cum terrestri exercitu per Syriam et Phœniciam iter fecerunt; præternavigante ad latus 300. navium classe in Cilicia comparata: et Memphim tandem pervenerunt[c]; ubi 200000. illis quos secum adduxerant, adjunxerunt se 300000. quos in Ægypto reliquerat Achæmenides. Ab his cum Ægyptiis eorumque sociis acriter pugnatum est: utrinque multis, sed pluribus ex Ægyptiis, cadentibus. Tandem Megabyzus Inarum in femore vulnerat, fugatque: et Persæ victores evadunt. Inarus vero fugiens, ad munitissimam Bybli urbem, in Prosopitiden Nili insula positam, se recepit; et cum eo Græci, et quicunque in prælio et cum Charitimide cæsi non fuerant. Ægyptus, præter Byblum, partes Megabyzi sequitur[d].

Megabyzus Ægyptios et Græcos, acie devictos, Memphide ejectos, et in Prosopitidem insulam compulsos, annum et sex menses ibi obsedit[e].

3550. *a.* Anno Artaxerxis vigesimo mense nono, Cislevo, Nehemias Susæ (ubi reges Persarum hyemare solitos, libro duodecimo Deipnosophistων Athenæus confirmat) accepto nuncio de adversis rebus in Judæa (quod "murus Hierosolymæ dissipatus esset, et portæ combustæ igne")

[a] Diodor. lib. 11. cap. 75.
[b] Diodor. lib. 11. cap. 75.
[c] Ctesias.
[d] Diodor. lib. 11. cap. 77.
[e] Thucyd. lib. 1.

luget, et adhibito jejunio Deum orat, ut populo ignoscat et regem sibi propitium reddat[f].

c. Anno eodem vigesimo, mense Nisane, quum tempus advenisset ut suo ordine in aula Nehemias regi (cui erat a poculis) ministraret; ille, tristitiæ suæ causa Artaxerxi et conjugi assidenti (quam Ctesiæ Damaspiam fuisse putamus) exposita, una cum præfectura Judææ, ædificandæ Hierosolymæ potestatem obtinet[g]. Indeque septimanarum Danielis arcessitur initium[h].

Nehemias literis et comitatu a rege instructus, Sanballato Horonita Moabitidis et Tobia Ammonitidis Toparcha fremente, Hierosolymam pervenit, opus aggreditur, et inimicis illis cœptum irridentibus respondet[i].

Persarum duces in Ægypto, fluvii qui Prosopitidem insulam cingebat alveo exsiccato, et aqua per fossas alio aversa, naves Atheniensium quæ ibi stationem habebant in arido statuerunt, et insulæ majorem partem continentem reddiderunt. Quamprimum ergo classis in sicca terra subsedit, Ægyptii timore perculsi, posthabitis Atheniensibus, cum Persis in gratiam redierunt. Athenienses vero a sociis destituti, ubi naves deinceps ad usum incommodas viderunt, subjecto igne omnes concremarunt: ne in hostium potestatem venirent. Persæ indè transgressi, insulam terrestri prælio ceperunt: sed Græcorum egregia audacia conspecta, et præteritis suorum cladibus æstimatis, cum illis, quorum erant sex millia et amplius, data fide sunt pacti, ut absque periculo incolumes Ægypto excederent, et domum quum liberet redirent[k].

Hoc modo res Græcorum in Ægypto, cum in sextum annum extraxissent bellum, eversæ sunt: et in potestatem Artaxerxis tota Ægyptus rediit, præter Amyrtæum, regem eorum qui in paludibus degunt. Hunc enim, et propter magnitudinem paludis, et quia gens illa bellicosissima est Ægyptiorum, expugnare non potuerunt[l].

d. Eliashibus, filius Joiakimi, filii Jesu sive Jehoshuæ,

[f] Nehem. cap. 1. ver. 1—11.
[g] Ibid. cap. 2. ver. 1—6.
[h] Dan. cap. 9. ver. 24, 25.
[i] Nehem. cap. 2. ver. 7—20.
[k] Thucyd. Diodor. Ctesias.
[l] Thucyd. lib. 1.

summus sacerdos, et reliqui Judæi suo ordine, mœnibus Hierosolymitanis construendis strenue incumbunt[l] a mensis quinti Ab die quarto incipientes; ut ex Nehemiæ cap. VI. ver. 15. colligitur.

Sanballatus et Tobias, una cum Samaritis et aliis hostibus vicinis, cœptam urbis instaurationem primum ludificantur: deinde, quum dimidiam muri partem extructam esse intelligunt, conspirant et in ædificatores insidias moliuntur. Quibus auditis, Nehemias Deum precatus disciplinam militarem instituit, et inimicorum conatus eludit[m].

Nehemias expostulantem populum, servitutis, æris alieni, et bonorum oppignerationis onere liberari curat: et ipse exemplo suo præiens de suo remittit, populum publicis oneribus sublevat, et sua cum ipsis communicat[n].

Nehemias non solum a Sanballato et aliis vicinis hostibus insidiis appetitur, sed etiam a pseudoprophetis et falsis fratribus objecta impedimenta sustinet. Quibus omnibus superatis, 52. dierum spatio murus tandem perfectus est, mensis sexti, Elulis, die 25. adversariis tum exteris tum domesticis frustra sese opponentibus[o].

Muri dedicatio, maxima cum celebritate et lætitia, peragitur[p].

Nehemias officia domus dei recognoscit, urbi præsides instituit custodiasque ordinat; et conventu habito, Israelitas reduces recenset, ad urbem incolis muniendam: qui omnes pro suis facultatibus Deo offerunt[q].

Quum Græcorum quinquaginta triremes, in priorum sociorum vicem successuræ, in Ægyptum navigassent; ignaræ omnium quæ acta essent, ad Mendesium Nili ostium stationem habuerunt. Hos adorti ab terra Persarum pedites, et in mari classis Phœnicum, majorem navium partem submerserunt: paucæ fuga elapsæ sunt. Ex priorum etiam illorum magno numero pauci per Libyam Cyrenem profugientes, incolumes, majore parte amissa,

[l] Nehem. cap. 3.
[m] Ibid. cap. 4.
[n] Nehem. cap. 5.
[o] Ibid. cap. 6.
[p] Nehem. cap. 12. ver. 27—43.
[q] Ibid. cap. 7.

vaserunt. Hunc exitum habuit magna Atheniensium sociorumque in Ægyptum expeditio[r].

3551. *a.* In festo tubarum, mensis septimi die primo, universo Judæorum populo Hierosolymis congregato lex Dei ab Ezra sacerdote legitur et exponitur. Qua audita, universi perculsi et in lachrymas soluti e Nehemia, Ezra, et Levitis qui eos docebant, eriguntur et ad festivam hilaritatem invitantur[s].

Die secundo, de dubiorum quorundam in lectione legis occurrentium intellectu, a primoribus paternarum familiarum, sacerdotibus ac Levitis, Ezra consulitur. Festum tabernaculorum in tuguriis et scenis frondeis sub dio, juxta legem[t] observandum indicitur[u].

Die decimo quinto et sex sequentibus, festum tabernaculorum summo studio et religione celebratur; et quotidiana libri legis lectio per septem dies habetur: octavo quoque interdicti die, pro ritu Levitic. cap. XXIII. ver. 36. observato. "Neque fecerant a diebus Josuæ filii Nun tam celebriter filii Israel usque ad diem illum: et fuit lætitia magna valde[x];" de quo Hebræi, in majoris sui chronici capite trigesimo "dici potest, quod comparat ingressum Israelitarum in terram diebus Ezræ, cum eorundem in eandem ingressu diebus Josuæ. Quemadmodum diebus Josuæ obligati sunt ad decimas, annos Shemitæ sive remissionis et jubilæos, et sanctificarunt muratas urbes: sic in suo ingressu Ezræ tempore, astricti fuerunt legibus de decimis, de annis Shemitæ, de jubilæis; sanctificarunt urbes mœnibus cinctas, et vehementer lætati sunt coram Domino."

Die vigesimo quarto Israelitæ reduces, separantes se ab omnibus alienigenis, resipiscentiam suam publice profitentur[y]: fœdereque cum Deo renovato, ad legis et cultus ipsius observationem se obstringunt[z]; atque illius præcepti

[r] Thucyd. lib. 1.
[s] Nehem. cap. 8. ver. 1, 2—12.
[t] Levitic. cap. 23. ver. 40.
[u] Nehem. cap. 8. ver. 13, 14, 15.
[x] Nehem. cap. 28. ver. 17, 18.
[y] Ibid. cap. 9.
[z] Nehem. cap. 10.

speciatim[a], de agrorum cultura et debitorum exactione anno quoque septimo intermittenda[b].

Principes populi consederunt Hierosolymis: plebs vero reliqua sortes conjecit, ut decima pars urbem sanctam incoleret; præter eos, qui sponte se obtulerunt ad habitandum in ea[c].

c. Megabyzus, Sartama Ægypti præfecto constituto, una cum Inaro et Græcorum nonnullis ad Artaxerxem proficiscitur: post datam fidem, nihil eos ab illo detrimenti passuros. Quod etiam a rege, licet Inaro ob Achæmenidem interemptum vehementer irato, ita obtinuit: ut mater illius Amestris (pro qua Amytis nomen in Ctesiam hic irrepsit) Inarum et Græcos, ipsumque Megabyzum generum suum, ad pœnas exposcens, repulsam pateretur[d].

3554. Athenienses Cimonem imperatorem cum ducentis suis sociorumque navibus in Cyprum miserunt. Ex his sexaginta naves in Ægyptum, accersitæ ab Amyrtæo rege in paludibus degentium, navigarunt: reliquæ Citium in Cypro oppugnarunt[e]. Persicis tum copiis præerant Artabazus et Megabyzus: quorum prior, classis prætor cum 300. triremibus ad Cyprum stationem habebat: posterior terrestribus copiis (quæ ad 300. hominum millia erant) præfectus, in Cilicia stativa habebat[f].

Cimon legatos ad templum Ammonis misit, de re quadam occulta oraculum consulturos[g].

3555. In Citii obsidione, ut author est Thucydides, decessit Cimon; vel ex morbo, ut Æmilius Probus, vel (ut alii volunt) ex vulnere quod confligens cum barbaris accepit. Moriens monuit suos ut extemplo discederent; et mortem suam tegerent. Contigitque ut, nemine sentiente neque hostium neque sociorum, illi reverterentur incolumes ductu auspiciisque Cimonis (ut Phanedemus ait) dies jam triginta defuncti. Qui vero ad consulendum

[a] Levit. cap. 25. ver. 4. Deut. cap. 15. ver. 1, 2.
[b] Nehem. cap. 10. ver. 31.
[c] Nehem. cap. 11. cum 1 Chronic. cap. 9.
[d] Ctesias. [e] Thucyd. lib. 1.
[f] Diodor. Sic. lib. 12. ad ann. 3. Olymp. 82.
[g] Plutarch. in Cimone.

oraculum missi fuerant, accepto ab Ammone responso, quod jam ipse Cimon apud se esset; ad socios in Ægypto reversi, ab eis didicerunt, eodem tempore Cimonem mortem obiisse[h].

Ex Ægypto redeunte Græcorum exercitu, qui Citium oppugnabant fame pressi, obsidione soluta, ad Salaminem Cypriam cursum tenuerunt: ubi cum Phœnicibus, Cypriisque et Cilicibus, terra et mari congressi sunt. In navali pugna, plurimas triremium demerserunt, centum cum ipsis militibus ceperunt, cæteras ad Phœniciam usque insecuti sunt. Persæ vero cum parte navium adhuc reliqua in Ciliciam, ubi Megabyzus in castris exercitum continebat, refugerunt. Sed Athenienses citato illuc itinere profecti, exposito in littus milite, prælio hostes adorti sunt: in quo Anaxicrates classis præfectus egregie decertans, heroico mortis genere occubuit. Cæteri prælio victores, magna strage edita, in naves se receperunt: et simul cum iis quæ in Ægyptum ierant navibus, domum sunt reversi[i]. Athenienses vero in Ægypto triremes 200. una cum supplementis, in Cypro 150. amisisse, scribit Ælianus[k].

Rex Artaxerxes suorum in Cypro clade audita, de bello consilium cum amicis init. Ibi pax ut ineatur cum Græcis ex usu reipublicæ esse decernitur. Per literas ergo ducibus et satrapis bello Cyprico præfectis edicit, ut quibuscunque possint conditionibus bellum cum Græcis componant. Artabazus itaque et Megabyzus legatos Athenas de pace verba facturos mittunt: in quorum conditiones cum consentirent Athenienses; legatos et ipsi plena cum potestate mittunt, quorum princeps erat Callias Hipponici filius[l]. Quo etiam tempore Argivi legatos Susa miserunt, qui Artaxerxem interrogarent, an amicitiam quam cum patre ejus Xerxe contraxissent putaret adhuc durare, an ab illo pro hostibus haberentur. Quibus Artaxerxes, imo vero maxime perdurare respondit; nullamque sibi civitatem amiciorem putare quam Argos[m].

[h] Plutarch. in Cimone.
[i] Diodor. Sic. ad ann. 3, et 4. Olymp. 82. ex Thucydide correctus.
[k] Var. histor. lib. 5. cap. 10. [l] Diodor. ann. 4. Olymp. 82.
[m] Herodot. lib. 7. cap. 151.

Pacis fœdus inter Athenienses horumque socios et Persas his legibus est sancitum. Ut Græcis per Asiam civitatibus universis libertate ac suo jure uti permittatur. Ne satrapæ Persarum trium dierum itinere inferius ad mare descendant. Ne longa navi intra Phaselidem et Cyaneas excurratur; vel (ut apud Plutarchum habetur expressum) ne intra insulas Cyaneas et Chelidonias longam navem vel rostratam rex haberet. Hæc ubi rex et militiæ præfecti rata habuerunt; Athenienses contra jurarunt se in provincias Artaxerxis arma non expedituros[n]. Aram quoque pacis hac de causa perhibentur erexisse, ac Calliam qui eam legationem obierat summis honoribus decorasse[o].

3556. Artaxerxes, importunæ matris precibus per quinquennium fatigatus, Inarum et Græcos tandem illi tradidit. Et Inari quidem corpus tranversum tribus crucibus suffixit Amestris: Græcis vero quinquaginta (nam plures capere non potuerat) capita amputavit[p]. Inarum Libyæ regem, proditione captum, in crucem actum fuisse, refert Thucydides. Filium tamen illius Thannyram, Persarum beneficio, recepisse quem pater obtinuerat principatum, docet Herodotus[q].

Megabyzus, magno dolore ob Inari et Græcorum cædem affectus, ut sibi in Syriam provinciam suam proficisci liceret petiit. Huc etiam clam præmisit Græcos alios; ipseque eo profectus a rege descivit: maximasque copias coegit, ex centum et quinquaginta millibus constantes[r].

3557. Adversus Megabyzum Osiris cum ducentis millibus mittitur. Pugna conserta Osiris jaculo Megabyzum in femore percutit, et vulnus duos digitos altum infligit: ille vero similiter jaculo Osirin in femore, deinde et in humero vulnerat. Unde Osirin ex equo cadere contigit: sed eum complexus Megabyzus, sublatum servari jussit. Multi autem Persæ ceciderunt, Zopyro Artiphyoque Megabyzi filiis fortiter pugnantibus. Itaque tandem viribus longe superior evadit Megabyzus: et victoria potitus, magnam

[n] Diodor. ann. 4. Olymp. 82.
[o] Plutarch. in Cimone.
[p] Ctesias.
[q] Lib. 3. cap. 15.
[r] Ctesias.

Osiris curam gerit; eumque ad Artaxerxem mittit, ipsum repetentem[s].

3558. Adversus Megabyzum alter mittitur exercitus: duce Menostane (vel Menostate) filio Artarii satrapæ Babylonis et regis Artaxerxis fratris. Quibus inter se confligentibus, Menostanes in humero a Megabyzo percutitur, et præterea in capite, sed non lethali vulnere, feritur. Fugam deinde una cum omnibus suis capit: et Megabyzus splendida potitur victoria[t].

Artarius primum per legatos, deinde Artoxares Paphlagon eunuchus et Amestris Megabyzo studiose consilium dant, ut cum rege paciscatur. Missique ad eum, et ipse Artarius, et Amytis uxor, et Artoxares jam viginti annos natus, et Osiris filius Petisas, vix ut ad regem proficiscatur persuadent. Cui tandem reverso rex per nuncios veniam se illi eorum quæ admisisset dare significavit. Sed quum egresso ad venationem rege, et eum adorto leone, Megabyzus belluam in pedes se erigentem jaculo percutiens interfecisset; succensens ei rex quod eam percussisset antequam ipse eam ullo ictu attigisset, caput abscindi imperavit. Verum Amestris et Amytis aliorumque precibus remissa ei mortis pœna, ad urbem Cyrtæ circa mare rubrum relegatur. Artoxares quoque eunuchus in Armeniam relegatur, quod sæpe pro Megabyzo liberius apud regem loquutus esset[u].

3559. Herodotus, quum Athenis libros suos in concilio legisset, honoratus est: ut in Eusebii chronico legitur. Ubi annotat Scaliger, scripsisse libros suos Herodotum ante profectionem in magnam Græciam, non in magna Græcia, ut quidam putant, Plinium hic secuti; ut in anno sequente videbimus. Verum nos belli Peloponnesiaci in hisce libris mentionem factam animadvertimus; tum in libri septimi cap. 137. tum in libri noni cap. 72. in quorum priore res gesta anno belli illius secundo, in posteriore quod anno decimo nono Deceleæ est factum (post tempus in Eusebiano chronico consignatum 33.) habetur

[s] Ctesias. [t] Idem.
[u] Ctesias.

commemorata. Vide infra ad annum mundi 3596. et 3597.

3560. Olympiadis LXXXIV. anno primo, Praxitele Athenis archonte, annis 12. ante bellum Peloponnesiacum, Atheniensibus colonos in magnam Græciam ad urbem Thurium instaurandam mittentibus, cum eis profectus est Lysias, annum decimum quintum ætatis tum agens[x]: et Herodotus quadragesimum primum, qui licet Halicarnassi in Caria natus fuerit, Thurii tamen obtinuit postea cognomentum, " διὰ τὸ κοινωνῆσαι τῆς εἰς Θουρίους ἀποικίας, quod socium se deducendæ in Thurios coloniæ præbuisset:" ut in libro decimo quarto habet Strabo. Acta vero est jam dicta Olympias LXXXIV. anno Romæ conditæ, juxta Varronis rationes, 310. quo, Herodotum " Thurii in Italia condidisse historiam" scripsit Plinius[y] ut superiore anno notatum est.

3562. Per Asiam, Græciam, Siciliam, Italiam, Galliam, Hispaniam, et totum fere terrarum orbem, alta pax erat[z].

Nehemias, quum 12. annis Judææ præfuisset, ab anno 20. usque ad 32. Artaxerxis, rediit ad regem[a].

Eo absente, Eliashib sacerdos præpositus cubiculo domus Dei, affinitate cum Tobia contracta, paravit ei in atriis templi cubiculum magnum, in quo recondi solebant sacra munera atque decimæ. Filius quoque Joiadæ, filii Eliashibi sacerdotis summi (qui a jam dicto Eliashibo fuit diversus) Sanballati Horonitæ gener est factus. Quæ cum aliis corruptelis, quæ occasione absentiæ illius irrepserant, Nehemias cum nova potestate Hierosolymam reversus postea severe correxit[b].

3563. Megabyzus, quum in exilio quinque annos esset commoratus, aufugit, se pisagan esse simulando (pisagas autem a Persis dicitur leprosus, ad quem nemini accedere

[x] Plutarch. et Dionys. Halicarnass. in vita Lysiæ oratoris.
[y] Lib. 12. cap. 4.
[z] Diodor. Sic. ann. 3. Olymp. 84.
[a] Nehem. cap. 5. ver. 14. et cap. 13. ver. 6.
[b] Nehem. cap. 13.

licet) et ad uxorem Amytin domumque proficiscitur; et vix agnitus, per Amestrin et Amytin cum rege reconciliatur: qui eum, quemadmodum antea, suæ mensæ participem facit. Et quum 76. vixisset annos, mortuus est: propter quod magno rex est mœrore affectus[c].

3564. Bellum inter Samios et Milesios, ob Prienen, ortum est: anno post tricennalia Atheniensium et Lacedæmoniorum fœdera, ut ait Thucydides sexto, (ineunte scilicet) Olympiadis vero LXXXIV. ut notat Diodorus, anno quarto, quasi medio. Priene urbs Cariæ est: quam et Samii et Milesii sibi vindicabant. Milesii, bello inferiores, assumptis ex ipsis Samiis privatis quibusdam qui novari statum reipublicæ cupiebant, Athenas profecti, de Samiorum injuriis conqueruntur. Quibus mandarunt illi, ut a bello quiescerent, et apud se de controversia disceptarent. Quod cum Samii facere recusarent: bellum adversus eos pro Milesiis decernendum procuravit Pericles, in gratiam amasiæ suæ Aspasiæ, nobilis illius meretricis, quam non tam ob summam formæ præstantiam quam ob singulares animi dotes mire ille diligebat, quæ patre Axiocho quodam Mileti nata fuerat. Athenienses igitur in Samum quadraginta missis navibus, duce Pericle, non magno negotio urbem in potestatem suam redegerunt, et optimatum gubernationem in popularem ibi converterunt.

Statim vero post Periclis discessum, gravis in Samo seditio orta est: aliis popularem statum tuentibus, aliis optimatum administrationem magis probantibus. Qui ergo democratiæ noviter inductæ adversabantur, consilio cum primoribus civitatis inito, in Asiam ad Pissuthnem Hystaspis filium regis Persarum satrapam, qui Sardibus tum imperitabat, profecti; societate cum eo contracta, et 700. circiter militum manu ab eo accepta, cum eis furtim noctu in Samum trajiciunt. Ubi a complicum suorum factione adjuti, urbe potiti sunt: et apertos sese hostes Atheniensium professi, præsidium eorum et præfectos Pissuthni donarunt. Quibus peractis, extemplo adversus Miletum,

[c] Ctesias.

Byzantiis quoque ad defectionem pertractis, expeditionem adornarunt.

Athenienses, cognita Samiorum defectione, naves in Samum 60. trajiciunt: quarum 16. partim in Cariam Phœnicum navibus obviam sunt missæ, partim in Chium ac Lesbum, ut auxilia inde evocarent; reliquæ 44. cum Pericle militiæ duce et novem collegis manserunt. Samii, revocatis 20. navibus militem portantibus, quas ad Miletum oppugnandam miserant, et 50. aliis adjunctis, cum 44. Atheniensium navibus ad Tragiam insulam congressi, superati sunt. Inde, quum Athenis 40. naves et Chiorum Lesbiorumque 25. auxilio venissent, Athenienses egressi in terram, et ibi quoque superiores facti, portum occuparunt, triplicique urbem muro cingentes, a mari navibus clauserunt.

Paucis interjectis diebus, Pericles, acceptis ab Cauno Cariaque nunciis, quod Phœnicum contra se naves venirent, quas Persæ auxilio Samiis mittebant, parte copiarum ad obsidionem relicta, 60. ex statione naves assumpsit, maturatoque illuc itinere contendit. Stesagoras quoque ex Samo cum quinque navibus, et alii in Phœnicum occursum tendebant.

Samii, discessum Periclis idoneum sibi tempus attulisse considerantes, quo reliquas ejus naves invaderent, hortatu et ductu Melissi Ithogenis filii, summi philosophi, eruptione subito facta, castra Atheniensium intuta neglectaque invadunt; præsidiariisque navibus demersis, cum reliquis acie congressi, eas superant. Hinc mari vicino quatuordecim dies potiti, exportabant et importabant quæcunque volebant.

Pericles, suorum clade audita, sine mora regressus, classem numerosam ac validam contrahit. Cumque subito 40. naves Thucydides Agnonque et Phormio, 20. Tlepolemus et Anticles ab Athenis adduxissent, 30. quoque Chii et Mitylenæi misissent; jam magnis instructus copiis, Melisso acie fuso, obsidionem terra marique intentat, assiduisque urbem oppugnationibus fatigat. Obsidionales machinæ, arietes videlicet et testudines, ab Artemone

Clazomenio primum ibi inventæ fuisse dicuntur: quem Artemonem mechanicum cum Artemone Periphoreto, cujus in versibus suis[d] meminit Anacreon, perperam confudit Ephorus Historicus[e].

3565. Nono mense Samii sese dediderunt; dejectis muris, datis obsidibus, traditis navibus, impensas belli præfinito temporis spatio soluturi. Convenerunt et Byzantini, ut, sicut prius, Atheniensibus subjecti essent[f].

3566. Archæanactidis in regno Bosphori Cimmerii successit Spartacus[g].

3571. Spartacus mortem obiit: quem regnasse annos septemdecim apud Diodorum Siculum ad annum quartum Olympiadis LXXXVI. septem vero, apud eundem, ad annum tertium Olympiadis LXXXV. legimus; quum interstitium inter utrumque annum Olympiacum, initio et fini ejus assignatum, quinque vel (utroque incluso termino) ad summum sex regni annos nobis exhibeat. Spartaco vero in regno Bosphori successit Seleucus.

3572. Athenis, anno præturæ Apseudis et quarto Olympiadis LXXXVI. prope completo, Meton solstitium æstivum observavit die vigesimo primo Ægyptii mensis Phamenoth, sive Junii Juliani 27. tempore matutino[h]. Deinde Enneadecaeteridem suam, sive cyclum lunarem novemdecim annorum instituit[i]: a novilunio solstitium illud proxime secuto, sive Julii Juliani die decimo quinto, initium illius deducens.

3573. A Cyrenæis occisus est Arcesilaus, octavus eorum rex: ille qui 31. Pythiadem (anno tertio Olympiadis LXXIX.) curru vicit; a Pindaro in Oda 4. et 5. celebratus. Cui succedere conatus filius, a Cyrenæis repulsus est: et in Hesperidas insulas se conferens, ibi defunctus est. Atque ita Cyrenaicum regnum, quod 200. annis duraverat, quatuor Battis ac totidem Arcesilais (juxta Del-

[d] Apud Athenæum, libro 12.
[e] Thucyd. lib. 1. Diodor. ann. 4. Olymp. 84. et Plutarch. in Pericle.
[f] Thucyd. lib. 1.
[g] Diodor. ann. 3. Olymp. 85.
[h] Ptolem. magn. syntax. lib. 3. cap. 2.
[i] Diodor. Sic. ann. 4. Olymp. 86.

phicum oraculum, ab Herodoto[k] commemoratum, alternatim sibi succedentibus, finitum est[l].

Ad finem decurrente anno primo Olympiadis LXXXVII. cum duo tantum menses magistratus Pythodori Atheniensis archontis superessent; ineunte vere, cœptum est geri inter Lacedæmonios et Athenienses bellum Peloponnesiacum: in quo, Atheniensium partibus se adjunxerunt Asiatici maris accolæ, Cares, Dorienses, Iones, Hellespontii et omnes Insulani, exceptis qui Melum et Theram inhabitabant. Legationes vero utrique ad Artaxerxem regem Persæ destinabant, subsidium ab eo expetentes[m].

Initio hujus belli, tres nobiles historici vixerunt; Hellanicus 65. Herodotus 53. et Thucydides 40. annos natus: ut ex Pamphilæ libro undecimo refert Aulus Gellius[n]; quorum postremus belli hujus historiam, usque ad annum 21. per æstates et hyemes diligenter pertexuit; ab initio veris æstatem, ab initio autumni hyemem inchoans.

Prima hujus belli æstate, tanta post meridiem solis eclipsis contigit, ut stellæ conspectæ fuerint[o]. Unde terror, ut prodigio oblato magno, incessit omnes. Pericles[p] vero navis suæ gubernatorem trepidum et stupentem cernens, chlamydem objecit oculis ejus; rectumque interrogavit nunquid horrendi id esset, aut portenderet gravius? Abnuente eo: Quid autem, infit, inter hoc et illud interest, nisi quatenus illud quod caliginem invexit, chlamyde est grandius? et quæ a præceptore suo Anaxagora pertinentia ad solis et lunæ cursum acceperat, disseruit: nec ulterius trepidare cives suos vano metu passus est[q]. Hoc autem anno, tertio die Augusti, hora post meridiem quinta, ad decem circiter digitos solem Athenis fuisse obscuratum, astronomicus etiam calculus demonstrat.

3574. Pestis horrenda, in Æthiopia primum orta, inde Ægyptum Libyamque et maxime regis Persarum regiones pervagata, Athenas secunda belli æstate gravissime af-

[k] Lib. 4. cap. 163.
[l] Scholiast. Pindari, in od. 4. Pythion.
[m] Thucyd. lib. 2.
[n] Lib. 15. cap. 23.
[o] Thucyd. lib. 2.
[p] Plutarch. in Pericle.
[q] Valer. Maxim. lib. 8. cap. 11.

fixit[r]. Genus morbi historice descripsit, qui et ipse eo morbo laboravit et alios laborantes vidit, Thucydides; medice, qui ei curando tum præsens operam præstitit, explicavit Hippocrates[s], poetice vero, qui longo post tempore vixit, depinxit Lucretius.

In Colophoniorum oppido Notio domestica seditione orta, Itamanes et Medi ab altera factione accersiti superiorem partem urbis occuparunt[t].

Extrema æstate, Aristeas Adimanti filius Corinthius, et Lacedæmoniorum legati, Aneristus, et Nicolaus, et Pratodemus, ac Tegeates Timagoras, suoque nomine Polis Argivus, in Asiam ad Artaxerxem euntes, ut ab eo pecuniam ad bellum auxiliaque compararent; in Thraciam prius ad Sitalcem regem Terei filium pervenerunt. Sed cum inde trajicere Hellespontum cogitarent ad Pharnacem Pharnataci filium, per quem ad Artaxerxem deducerentur: a Sadoco Sitalcis regis et Nymphodoro Abderita Pythei filio proditi, Athenas deportati sunt. Quo postquam venerunt, indemnatos et dicere etiam quædam conantes, Athenienses eadem die omnes necaverunt, et necatos in fossas conjecerunt[u].

3575. *a.* Sequente hyeme, Athenienses sex naves in Cariam, duce Melesandre, ablegarunt: ut et pecunias in illis regionibus exigerent, et prædones tollerent, qui ex Peloponneso exeuntes infestare solebant naves onerarias, ex Phaselide Phœniceque et illa continente navigantes. Melesander vero cum Atheniensium navalibus copiis et sociis egressus in Lyciam, acie victus, ipse cum parte exercitus interfectus est[x].

Seleucus in Bosphoro Cimmerio regnare desiit; quum annis quatuor principatum illum obtinuisset[y]. Post quem regnasse videtur Spartacus II. annis 22.

3576. Pericles mortuus est, anno quarto Olympiadis

[r] Thucyd. lib. 2.
[s] Lib. 3. epidem. sect. 3.
[t] Thucyd. lib. 3.
[u] Thucyd. lib. 2. cum Herodoto, lib. 7. cap. 137.
[x] Thucyd. lib. 2.
[y] Diodor. ad ann. 4. Olymp. 86.

LXXXVII[a]. post inchoatum bellum Peloponnesiacum (cujus ipse præcipuus author fuerat) annis duobus et mensibus sex[a]; quum 40. annis reipublicæ Atheniensium præfuisset[b].

Anaxagoras Clazomenius, Periclis præceptor, mortem obiit: cum annos 72. vixisset: Olympiade LXX. natus, et anno primo Olympiadis LXXVIII. (lege, LXXXVIII.) mortuus; ut ex Apollodori chronicis refert, in illius vita, Lacrtius; ubi etiam addit, Lampsacenos eum honorifice sepelivisse, hoc enim (quod apud Ælianum quoque legitur[c]) apposito epitaphio:

Ἐνθάδ' ὁ πλεῖστον ἀληθείας ἐπὶ τίρμα περήσας
Οὐρανίου κόσμου κεῖται Ἀναξαγόρας.

Hic jacet ille, cui rerum patuere recessus
Atque arcana poli, magnus Anaxagoras.

3577. Hyeme quarti anni belli Peloponnesiaci, Athenienses naves duodecim, quæ ab sociis tributum exigerent, ablegarunt, duce Lysicle cum quatuor collegis. Is cum hinc inde obeundo pecunias exigeret, dum Cariam ex Myunte per Mæandrium campum usque ad Sandium collem transgreditur; Cares Anæitæque ex insidiis coorti, eum cum magna parte exercitus deleverunt[d].

Alcidas classis Lacedæmoniorum præfectus, ad Myonesum Teiorum promontorium appellens, Græcorum Asiaticorum captivos plerosque quos in navigando interceperat, peremit. Quum vero Ephesum attigisset, Samiorum qui ex Anæis erant legati supervenientes, non rite eum Græciam liberare dixerunt, si eos interficiat, qui neque arma contra ipsum tulissent, neque hostes essent, sed tantum Atheniensium necessario socii fuissent. Quibus ille persuasus, reliquos dimisit[e].

Seditione iterum inter veteres cives, qui in inferiore parte urbis Notii habitabant, et eos qui illuc fugerant,

[a] Diodor. lib. 12.
[a] Thucyd. lib. 2. Aristid. orat. Platon. 2.
[b] Cicero, lib. 3. de oratore; et Plutarch. in Pericle.
[c] Lib. 8. var. histor. cap. ult.
[d] Thucyd. lib. 3.
[e] Id. ibid.

orta: alteri a Pissuthne, Lydiæ satrapa, auxiliis Arcadum et barbarorum acciti, muro se intersepserunt; atque iis qui Colophoniorum superiorem urbem tenentes Medorum partis erant sese adjungentes, unam rempublicam fecerunt. Alteri vero, cum se clam istis subduxissent, et exularent, Pachetem Atheniensium ducem accersierunt. Is vocato ad colloquium Hippia, Arcadum qui in munitione erant duce a Pissuthne constituto, dataque fide ut, si inter eos non conveniret, salvum et incolumem intra muros restitueret: postquam exivit, extemplo in custodiam eum, sine vinculis tamen, tradidit. Inde munitionem repente capit, et ex inopinato Arcadas barbarosque qui intus erant interimit: ipsumque postremo Hippiam, ut spoponderat, introducit, introductum vero comprehendit, sagittisque configit. Notium Colophoniis, præterquam qui Medorum partis fuerant, restituit. Postea colonos illuc Athenienses miserunt, et suis legibus urbem administrarunt; undique per omnes civitates Colophoniis civibus conquisitis[f].

3579. *c.* Artaxerxes Artaphernem Persam ad Lacedæmonios legatum misit, cum epistola literis Assyriis scripta: in qua, inter alia multa, quænam ipsorum voluntas, quive animus esset, non potuisse se assequi significavit. Nam et legatos venire multos, et nullius tamen cum cæteris verba consentire: quod si suam aperire mentem velint, cum hoc Persa mitterent aliquos[g].

d. Artaxerxes vita excessit: eique filius Xerxes in imperio ad unum duntaxat annum successit[h]. Cujus mater Damaspia, eodem ipso die quo Xerxes, (vel Artaxerxes maritus potius; ut sequentia indicant) e vita discessit. Bagorazus vero eunuchus cadaver patris et matris in Persiam tulit[i].

3580. *a.* Hyeme anni septimi belli Peloponnesiaci, Aristides, Archippi filius, unus ex præfectis navium quæ

[f] Thucyd. lib. 3. Polyæn. stratagem. lib. 3.
[g] Thucyd. lib. 4.
[h] Diodor. Sicul. ann. 4. Olymp. 88.
[i] Ctesias.

tributi ab sociis colligendi causa Athenis missæ fuerant; Artaphernem Persam legatum ab Artaxerxe ad Lacedæmonios euntem, Eione ad Strymonem fluvium comprehensum, Athenas advexit. Athenienses vero Artaphernem triremi miserunt Ephesum, et suos una legatos. Qui cum illic audissent Artaxerxem mortem nuper obiisse, domum redierunt[k].

b. Principio insequentis æstatis, solem ex parte defecisse, libro quarto narrat Thucydides; a veris principio, ut solet, æstatem inchoans. Martii enim Juliani die 21. ad finem tendente anno quarto Olympiadis LXXXVIII. ante meridiem solem ultra dimidiam diametri partem obscuratum fuisse, calculus Prutenicus ostendit.

Exules Mitylenæorum, post captam ab Atheniensibus Mytilenen, aliorumque Lesbiorum magno numero coacti, et auxiliis ex Peloponneso mercede conductis, Rhœtium ceperunt: acceptisque duobus millibus staterum Phocaicorum, urbem inviolatam suis restituerunt. Inde Antandrum motis copiis, urbem proditione occuparunt. Constituerant enim cum reliquas, quæ Actææ appellantur, urbes (quas Mitylenæi prius coluerant, tunc vero Athenienses tenebant) tum maxime Antandrum, liberare: qua firmata, cum naves ibi ædificare, ob lignorum copiam et Idam propinquam, possent: his alioque apparatu, se Lesbum inde propinquam infestare, inde Æolica quæ in continente essent oppida, in potestatem redigere posse sperabant[l].

c. Erant tunc in Hellesponto Aristides et Demodocus (Symmachum appellat Diodorus) præfecti navium Atheniensium stipendium ab sociis exigentium; Lamacho, qui tertius erat, in Pontum navibus decem provecto. Illi, ubi Mitylenæos Antandrum communire velle accepissent; ex sociis exercitu coacto, illo navigant, hostes ab Antandro egressos acie fundunt, et oppido iterum potiuntur. Lamachus vero qui in Pontum ierat, quum in Heracleotide fluvium Calecem (Cachetem Diodoro dictum) subiisset; relictis in ea statione navibus, agros Heracliensium, qui, ob amicitiam regis Persici, collationem tributi abnuerant,

[k] Thucyd. lib. 4. cap. 50.

[l] Thucyd. lib. 4. cap. 52.

populatus est. Sed cum magna vis imbrium effusa esset, et amnis violento aquarum impetu se præcipitaret; navibus ad confragosa litorum loca illisis classem cum majore parte exercitus amisit. Itaque cum neque mari posset amissis navibus, neque terra auderet cum parva manu inter tot ferocissimas gentes reverti; Heraclienses honestiorem beneficii quam ultionis occasionem rati, instructos commeatibus auxiliisque dimiserunt: bene agrorum suorum populationem impensam existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent. Lamachus autem, cum reliquis quos habebat militibus, terra per vicinos Thraces, qui trans mare in Asia sunt, Chalcedonem pervenit[m].

d. Quum Xerxes in quodam festo ebrius esset, atque in regia sua dormiret; frater ejus Secundianus, ex Aloguna Babylonia susceptus, et Pharnacyas eunuchus ingressi, eum interfecerunt[n].

Secundianus, Sogdianus aliis dictus, imperio potitus est mensibus septem, ut habet Diodorus, ad annum primum Olympiadis LXXXIX. vel mensibus sex, et diebus quindecim, ut Ctesias.

Secundianus jampridem cum Bagorazo eunucho simultatem exercens, ex eo quod circa patris cadaver absque consilio suo egerat criminis prætextu arrepto, lapidibus obrui imperavit. Quod factum ægerrime exercitus tulit: qui quamvis ab eo muneribus donaretur, eum nihilominus ob Bagorazi et fratris Xerxis cædem odio prosequebatur[o].

3581. *a.* Ochus (quem pater Artaxerxes Hyrcanorum præfectum constituerat) a fratre suo Secundiano accersitus, venturum se promittit; sed minime venit: et hoc ab eo sæpius fit. Tandem Ochus multo se munit exercitu, et regnum occupaturus speratur. Arbarius equitum Secundiani præfectus ab eo ad Ochum defecit, deinde Arxanes Ægypti satrapa, Artoxares quoque ex Armenia ad eum venit; ipsique invito cidarim imposuerunt[p].

[m] Thucyd. lib. 4. Diodor. lib. 12. Justin. lib. 16. cap. 3.
[n] Ctesias. [o] Ibid.
[p] Ctesias.

b. Regnat Ochus, et nomine mutato Dariæus appellatur: qui dolis juramentisque, monitu Parysatidis, sororis suæ simul et uxoris, Secundianum tentat. Secundianus vero Menostanes, qui præcipuum inter eunuchos apud eum locum tenebat, diligenter hortabatur ne crederet ejus juramentis, neque cum fallacibus hominibus pacisceretur: sed nihilominus Secundianus persuadetur et capitur, et in cinerem conjectus moritur[q]. De quo supplicii genere, vide supra ad annum mundi 3485. *b.* et 2 Maccab. cap. XIII. ver. 5, 6.

Interfecto Secundiano sive Sogdiano, solus regnat Ochus, Darius Nothus appellatus: ad finem decurrente anno primo Olympiadis LXXXIX. ut ex Thucydidis libro octavo, et Diodori Siculi duodecimo, intelligitur.

3582. Deliis ab Atheniensibus patrio solo expulsis, Pharnaces Adramyttium in Asia incolendam dedit[r].

3583. Athenienses, Delphico oraculo moniti, Deliis insulam suam restituerunt[s].

3588. Byzantini et Chalcedonii, adjunctis etiam Thracibus, magno cum exercitu in Bithyniam trajiciunt: agrisque pervastatis, multisque oppidulis per vim expugnatis, facinora supra modum crudelia perpetrarunt. Magno enim captivorum agmine ex viris, mulieribus et pueris collecto; ad unum omnes promiscue jugularunt[t].

3589. *a.* Jubilæus vigesimus primus quem postremum veteris Testamenti prophetæ viderunt. Neque enim locus Nehemiæ cap. XII. ver. 22. de Dario ultimo accipiendus est, sed de Dario Notho: cujus tempore summum pontificatum post patrem Joiadam (Judam Josepho dictum) obtinuisse Johananem, (qui et Johannes et Jonathan appellatus est) et Jadduam ejusdem filium pontificatus hæredem fuisse natum; Nehemias[u] innuit. Verum istorum obiter tantum ille meminit: cum justam historiam intra imperii Artaxerxis Longimani, patris hujus Darii, termi-

[q] Ctesias.
[r] Thucyd. init. lib. 5. Diodor. ann. 3. Olymp. 89.
[s] Thucyd. lib. 5.
[t] Diodor. ann. 1. Olymp. 91.
[u] Cap. 12. ver. 22, 23.

nos contineat: de quo Josephus, libro primo contra Apion: "A morte Mosis usque ad Artaxerxem Persarum regem, qui fuit post Xerxem, prophetæ suorum temporum res gestas in tredecim libris conscripserunt. Ab Artaxerxe vero usque ad nostrum tempus, singula quidem conscripta, non tamen prioribus simili fide sunt habita, eo quod non fuerit certa successio prophetarum." Et Eusebius in chronico, ad annum Artaxerxis hujus trigesimum secundum in quo Nehemiæ continua historia desinit: "Hucusque Hebræorum divinæ Scripturæ annales temporum continent. Ea vero, quæ post hæc apud eos gesta sunt, exhibemus de libro Maccabæorum, et Josephi et Africani scriptis; qui deinceps universam historiam usque ad Romana tempora prosecuti sunt."

Ultimum vero prophetarum Malachiam Nehemiæ fuisse σύγχρονον, ex eo colligunt: quod non hortetur populum ad ædificationem templi, ut Haggæus et Zacharias fecerunt; sed extructo jam templo, eas reprehendat corruptelas, quas tempore secundæ suæ præfecturæ apud Judæos se reprehendisse, in postremo libri sui capitulo Nehemias indicat; conjugia nimirum cum alienigenis inita[x], decimarum detentionem[y], et divini cultus depravationem[z]. Et quia deinceps solita prophetarum successio non erat expectanda, extremis prophetiæ suæ verbis populum Malachias hortatur, ut legi Mosis constanter adhæreat, usque dum exhiberetur summus Ecclesiæ propheta Christus; cujus præcursor Johannes Baptista venturus esset "in[a] spiritu et virtute Eliæ, ut converteret corda patrum in filios, et rebelles ad prudentiam justorum." Quo spectat et illa Ecclesiæ vox, apud Hieronymum[b]: "Post Aggæum et Zachariam et Malachiam, nullos alios prophetas usque ad Johannem Baptistam videram." Vide 1 Maccab. cap. IV. ver. 46. et cap. IX. ver. 27. et Augustinum de Civitate Dei, lib. 17. cap. 24.

Prophetis successisse viros synagogæ magnæ, initio libri

[x] Nehem. cap. 2. ver. 11. [y] Ibid. cap. 3. ver. 8.
[z] Nehem. cap. 1. ver. 13. cap. 2. ver. 8.
[a] Malach. cap. 4. ver. 4. collat. cum Luc. cap. 1. ver. 17. Matth. cap. 11. ver. 14. et cap. 17. ver. 12.
[b] Lib. 13. commentar. in Esai. cap. 49.

Pirke Aboth legimus: licet Judæi posteriores in horum numerum ipsos etiam prophetas, Haggæum, Zachariam et Malachiam referant; et Ezram caput synedrii hujus constituant.

3590. Pissuthnes Lydiæ satrapa a Dario rege defecit; et adversus eum Tissaphernes, Spitradates et Parmises missi sunt. Pissuthnes vero adversus eos tendit; secum habens Lyconem Atheniensem, cum Græcis quorum ille dux erat. Sed regis duces pecuniis Lyconem Græcosque captarunt; et ut a Pissuthne desciscerent, persuaserunt. Deinde Pissuthni fide data, et ab eo accepta, eum ad regem duxerunt: qui eum in cinerem conjecit, ejusque satrapiam Tissapherni tradidit. Lycon autem et urbes et regiones mercedem proditionis accepit[c].

Ægyptum a Persis recessisse, et regnavisse ibi Amyrtæum Saitem annis sex, notat Eusebius in chronico: qui Amyrtæus ille fuisse videtur, cujus meminit Herodotus libri secundi capite 140. et libri tertii capite 15. ubi plurimis malis Persas eum affecisse significat.

3591. Æstate undevicesima belli Peloponnesiaci, cum Nicias noctu Atheniensium exercitum Syracusis clam esset abducturus; lunæ defectio in medio mensis Metagitnionis, Augusti Juliani die 27. hora post meridiem circiter decima oborta est: cujus conspectu ille territus, dilato abnavigationis tempore, et se et exercitum perdidit[d].

Insequente hyeme, duo Darii in ora maritima minoris Asiæ præfecti, Tissaphernes Lydiæ et Pharnabazus Pharnabaci filius Hellesponti satrapa, quo ex Græcis provinciarum suarum urbibus tributum regi pendi solitum, quod Athenienses solvi prohibuerant, recuperarent; ut ab Atheniensibus deficerent, eas solicitarunt: simulque Peloponnesios ab bellum contra eos gerendum instigantes, ut societatem cum rege quamprimum Lacedæmonii inirent laborarunt. Debilitatis etiam hoc modo in Asia viribus Atheniensium, quorum auxilio fretus Pissuthnes a rege defe-

[c] Ctesias.

[d] Thucyd. lib. 7. Polyb. lib. 9. Diodor. Sic. ann. 4. Olymp. 91. Plin. lib. 2. cap. 12. Plutarch. in Nicia, et in lib. de superstitione.

erat, Amorgen filium illius spurium, qui circa Cariam rma ceperat, sperabat Tissaphernes, ut ei ab rege præ-ptum erat, aut vivum adducturum aut interfecturum. um Chios igitur et Erythræos paratos ad rebellandum erneret, una cum illorum legatis suum etiam, ad ne-otium communi consilio promovendum Lacedæmonem iit[e].

Sub idem tempus Colligetus Laophontis et Timagoras thenagoræ filius, Megarensis ille, hic Cyzicenus, sua terque patria extorris, Cyzicenorum nomine a Pharnabazo, ujus hospites erant, Lacedæmonem venerunt; ut naves ab is, quas in Hellespontum deducerent, impetrarent. Hæc eorsim utrisque, Pharnabazi et Tissaphernis legatis, agen-ibus, magnum inter Lacedæmonios studiorum certamen xarsit: his ut in Ioniam et Chium, illis ut in Hellespontum lassis prius mitteretur, persuadere nitentibus. Sed tandem hiorum et Tissaphernis apud Lacedæmonios maxime va-uit petitio. Alcibiade quoque Cliniæ filio causam eorum ad-uvante; qui, capitis ab Atheniensibus suis damnatus, apud ndium ephorum paternum hospitem tum degebat. Ery-hræis igitur et Chiis in societatem receptis; quadraginta, uæ eis mitterentur, naves decretæ sunt. Calligetus autem t Timagoras, Pharnabazi et Cyzicenorum nomine, ad clas-em quæ in Chium mitteretur instruendam nihil contulerunt; 25. talenta, quæ secum ad naves conducendas attulerant, lare nolentes, quia propria postea classe navigare ipsis in animo erat[f].

3592. *b.* Æstate vigesima belli Peloponnesiaci, ab Endio cæterisque ephoris Alcibiades Atheniensis et Chal-ideus Lacedæmonius cum quinque navibus in Ioniam missi, ut urbes ibi Græcas ab Atheniensium societate averterent, Corycum approperato itinere attigerunt. Eo-rumque suasu, Chii primum, deinde et Erythræi, ab Athe-nsibus aperte defecerunt. Exin tribus navibus Clazomenas provecti, eas quoque ad defectionem pertraxerunt. Cla-zomenii protinus in continentem transgressi, castellum condiderunt; quo perfugium sibi esset, si qua ex parva insula, quam tenebant, cedere cogerentur. Sic omnes

[e] Thucyd. lib. 8. [f] Ibid.

quicunque defectionis participes erant, summo studio se communire bellumque apparare cœperunt[g].

Strombichides Atheniensium dux Samum cum octo navibus adveniens, illinc sumpta una Samia, Teum trajecit; ejusque incolis ne quid moliri vellent persuasit. Eodem et Chalcideus cum 23. navibus advenit: aderatque ei Clazomeniorum atque Erythræorum peditatus. Teii peditatum illum quum a principio excipere noluissent, post Atheniensium fugam introduxerunt: qui expectato aliquandiu Chalcideo ab insecutione Atheniensium necdum revertente, murum quem mediterranea versus ad urbem Atheni-enses extruxerant demolitus est, adjuvantibus eum aliquot qui supervenere barbaris, duce Tage Tissaphernis prætore. Chalcideus Alcibiadesque ad Samum usque Strombichidem persecuti, assumptis navibus Chiis viginti Miletum navigarunt: eamque Alcibiadis præcipue opera, quod ei familiaritas cum primoribus Milesiorum intercederet, ad defectionem induxerunt. Eos insecuti cum octodecim navibus Athenienses, quum a Milesiis non reciperentur, in Ladam insulam e regione sitam appulerunt[h].

Statim post Milesiorum defectionem, prima Lacedæmoniorum cum rege Persarum societas per Tissaphernem et Chalcideum facta est: ea conditione, ut quascunque regiones aut urbes rex jam possideret, ejusque majores possederunt, in regis ditione manerent[i].

Confestim inde Chii cum decem navibus, ut quid Mileti ageretur cognoscerent et simul ad defectionem civitates solicitarent, Anæam in Caria vela dederunt. A Chalcideo autem nuntio ut redirent accepto, quoniam Amorges, Pissuthnis filius, terra militem adduceret, ad Dioshieron, Ioniæ oppidulum, navigarunt. Ibi conspectis sexdecim navibus, quibus post Thrasyclem Diomedon ab Athenis exierat; Chii cum una navi Ephesum, cum reliquis Teum diffugerunt. Sed earum quatuor ab Atheniensibus interceptæ sunt, vacuæ tamen, hominibus prius in terram elapsis: reliquæ urbem Teiam tenuerunt. Posthæc cum in Samum Athenienses abiissent, Chii cum reliquis navibus

[g] Thucyd. lib. 8.
[h] Ibid.
[i] Thucyd. lib. 8.

et pedestribus simul copiis digressi, Lebedum et Eras in Ionia ad defectionem pertraxerunt[k].

Posteaquam ab Teo pedestres Chiorum copiæ abscesserunt, Tissaphernes cum exercitu adveniens, diruto Tei, si quid reliquum erat, muro, abiit. Digresso eo, paulo post Diomedon cum decem navibus Atheniensium advenit; cumque Teiis, ut se quoque reciperent, paciscitur. Et illinc profectus Eras, quum urbem adortus expugnare non posset, abscessit[l].

Athenienses, capto Clazomeniorum in continente castello, ipsos in urbem suam, quæ in insula erat, remigrare coegerunt; præter defectionis authores, qui Daphnuntem concesserant. Sic in fidem Atheniensium Clazomenæ reverterunt[m].

c. Eadem æstate naves viginti Atheniensium, quæ in Lada insula adversus Miletum in statione fuerant, ad Panormum Milesii agri excensione facta, Chalcideum Lacedæmonium præfectum cum paucis occurrentem obtruncarunt. Hinc tertia discedentes die trophæum erexerunt: quod Milesii, tanquam ab iis positum qui regione haud quaquam potiti fuissent, dejecerunt[n].

Extrema æstate, 1500. Athenienses gravis armaturæ, et 1000. Argivi, totidemque ex sociis, navibus 48. Phrynicho et Onomacle et Scironida ducibus, Athenis transmiserunt in Samum; indeque ad Miletum transgressi, castra posuerunt. Adversus eos egressi, Milesiorum 800. gravis armaturæ milites, Alcibiades cum iis quos Chalcideus adduxerat Peloponnesiis, auxilia item Tissaphernis peregrina quædam, ipseque Tissaphernes cum suo equitatu, prælium cum Atheniensibus et eorum sociis committunt. Argivi qui primam aciem in suo cornu tenebant, nimium viribus suis fisi, a Milesiis (quos ut Ionas, contempserant) fugati, paulo minus trecentos ex suis desiderarunt. Sed victoria præcipua penes Athenienses fuit: qui trophæo posito, Miletum in peninsula sitam obsidere parabant.

[k] Thucyd. lib. 8.
[l] Ibid.
[m] Thucyd. lib. 8.
[n] Ibid.

Sed adventantis classis Siculæ et Peloponnesiæ nuncio turbati, suasore Phrynicho, in Samum se receperunt[o].

Classis adveniens, aucta navibus Chiis quæ prius cum Chalcideo ab hostibus pulsæ fuerant, petente Tissaphern, Iasum invasit : ubi Amorges Pissuthnæ filius spurius, qui a Dario defecerat, se tenebat. Peloponnesii, sub Astyocho, rei maritimæ præfecto, ad quem Theramenes Lacedæmonius classem illam adduxerat, et Syracusani (quorum in hoc negotio, sub duce Hermocrate, præ cæteris maxime virtus enituit) Iasios, non hostiles sed Atticas illas naves fuisse opinantes, improviso adorti oppresserunt. Amorgen vivum captum Peloponnesii Tissapherni tradiderunt; ut eum ad regem (sicut ille imperaverat) si ei liberet, perduceret. Iasum ipsam, antiqua fortuna divitiisque opulentum oppidum, milites diripuerunt, ingentem inde prædam consecuti. Auxiliarios quos Amorges habuerat, inviolatos ad se Peloponnesii receperunt; interque milites suos, quod plerique eorum essent ex Peloponneso, conscripserunt. Oppidum Tissapherni tradiderunt, cum omnibus captivis tam liberis quam servis : pro singulis staterem Daricum pacti. Inde Miletum reversi, Pædaritum Leontis filium præfectum a Lacedæmoniis in Chium missum, terrestri itinere cum Amorgæ auxiliaribus Erythras usque deduxerunt; et Mileto Philippum præfecerunt[p].

d. Hyeme insequente, Tissaphernes, cum præsidium Iaso imposuisset, Miletum veniens, pecuniam (ut erat Lacedæmone promissum) Spartanis et sociis solvit, drachmam Atticam menstruam in singula capita : et in futurum tempus de certo stipendii modo convenit[q].

Astyochus Lacedæmonius navarchus, cum decem Peloponnesiis navibus, et totidem Chiis, Pteleum nequicquam expugnare adortus transmisit Clazomenas, ibique eos qui Atheniensium partis essent deditionem facere, et in Daphnuntem migrare jussit : quod idem jubebat et Tamos Ioniæ proprætor. Illis facere imperata recusantibus,

[o] Thucyd. lib. 8.
[p] Ibid.
[q] Thucyd. lib. 8.

adortus urbem muris carentem, tamen expugnare quum non posset, abiit. Acri autem coorto vento, ipse quidem Phocæam et Cumam tenuit: cæteræ naves in insulas Clazomenis objacentes, Marathusam, Pelam et Drimyssam, ejectæ sunt. Ibi per octo dies tempestatibus retenti, omnibus rebus, quæ a Clazomeniis eo metu belli occulte exportatæ fuerant, partim direptis et absumptis, partim in naves congestis, Phocæam Cumamque ad Astyochum navigarunt[r].

Eadem hyeme Hippocrates Lacedæmonius a Peloponneso profectus cum Thurinis decem navibus (quarum præfectus Dorieus Diagoræ filius cum aliis duobus erat) et una Laconica unaque Syracusana, in Cnidum trajecit, quæ jam a Tissapherne desciverat. Horum adventu cognito, qui Mileti erant eis negotium dant, ut parte dimidia navium in præsidio Cnidi relicta, cæteris juxta Triopium, Cnidiæ promontorium, onerarias ab Ægypto transmittentes comprehendant. Ea re audita, Athenienses a Samo profecti, sex naves ad Triopium præsidiarias interceperunt; classiariis in terram elapsis. Inde Cnidum provecti, urbem mœnibus nudatam adorti, parum abfuit quin caperent. Sequenti die iterum aggressi, cum ipsi per noctem se communissent, et qui a Triopio ex navibus profugerant urbem intrassent, difficilior jam expugnatio erat. Itaque agris vastatis, in Samum redierunt[s].

3593. a. Quum a Peloponnesiis fœdus inter Chalcideum et Tissaphernem ictum, non omnino integrum, et sibi parum æquum, visum esset: aliud inter Lacedæmonios sociosque, et regem Darium ejusque filios et Tissaphernem, percussum est scriptumque clarius, Theramene Spartano præsente. Post quod Theramenes, classe Astyocho tradita, in celoce abnavigans e conspectu abiit[t].

Cum Pharnabazo altero Persico præfecto, qui circa Hellespontum regis sui res curabat, et legatos Calligetum Megarensem atque Timagoram Cyzicenum Spartam miserat, negotium ob quod illi venerant confectum est: naves-

[r] Thucyd. lib. 8.
[s] Ibid.
[t] Thucyd. lib. 8.

que 27. quas illi a Lacedæmoniis Pharnabazo procuraverant, duce Antisthene Spartano, circa brumale solstitium ex Peloponneso in Ioniam moverunt. Miserunt una Lacedæmonii undecim legatos Spartanos (quorum unus fuit Lichas Arcesilai filius) ut eorum consilio Astyochus uteretur. Eis imperatum, ut ubi Miletum pervenissent, tum cætera quam rectissime administrarent, tum naves istas, aut omnes aut plures paucioresve, in Hellespontum, si ipsis videretur, ad Pharnabazum mitterent; Clearcho Ramphii, qui simul navigabat, præfecto constituto: utque Astyocho (quem Pædariti literæ suspectum fecerant) a classis præfectura, si ipsis sic videretur, amoto Antisthenem surrogarent. Hi vero a Malea, in sinu Laconico, solventes, Melum insulam primo tenuerunt: deinde longiore circuitu, quo ab hostibus tutiores essent, ad Caunum in Asia appulerunt[u].

Astyochus Cnidum appellens, inde festinavit ad occurrendum navibus Atticis, quæ Peloponnesias Caunum appulsas observabant. Ad quas cum pervenisset: Athenienses illata primum, non magna, deinde accepta majore clade, Halicarnassum se receperunt; victores Peloponnesii Cnidum redierunt. Athenienses deinde in Symam insulam (ad quam victi fuerant) ab Samo cum universis navibus contenderunt; nec tamen adversus classem ad Cnidum stantem quidquam tentarunt: sed receptis ex Syma navium armamentis, et Lorymis in continente oppugnatis, Samum redierunt[x].

Coacta ad Cnidum universa Peloponnesiorum classe (quæ 94. navium erat) undecim legati Lacedæmoniorum cum Tissapherne, qui huc advenerat, de rebus jam transactis agitabant, si qua illarum eis displiceret; deque bello futuro, quemadmodum id quam rectissime e re utriusque partis gereretur. Et ante omnes Lichas, quæ transacta essent considerans, utrumque fœdus, etiam quod cum Theramene ictum erat, recte factum fuisse negavit. Nullo enim modo tolerandum, ut rex omnes eas teneret regiones, quibus aliquando ipse majoresve ipsius imperitassent. Ita

[u] Thucyd. lib. 8. [x] Ibid.

enim oportere rursus et insulas omnes, et Thessaliam, et Locros et deinceps Bœotia tenus, in servitutem redigere; ac Lacedæmonios, pro libertate, imperio Medorum Græcos subigere: quare aliud de integro fœdus faciendum, aut hocce non utendum, nec ex eo stipendium petendum. Hac de re stomachatus Tissaphernes, infecto negotio, inde abscessit[y].

Cum a Peloponnesiis literæ Astyocho venissent, ut Alcibiadem, qui et illis suspectus, et regi Lacedæmoniorum Agidi erat inimicus, interficeret; ille clam ad Tissaphernem se subduxit: eique persuasit, ne stipendia tanta classi Peloponnesiorum præberet; sed hoc potius ageret, ut neque hi Athenienses evertere omnino possent, et bello eo utrique attriti et confecti, tandem regi obtemperare cogerentur[z].

Pisander et decem alii Atheniensium legati, decreto populi, missi sunt, ut cum Tissapherne et Alcibiade agerent, prout e republica esse putarent. A quibus Alcibiades, Tissaphernis nomine, adeo ingentia postulavit; ut quamvis multa concedentes, tamen ad ultimum pactionem aspernarentur. Postulabat enim, ut Athenienses Ioniam traderent universam cum insulis circumjacentibus. Quod cum illi non negarent; tandem in tertio congressu petiit, ut regi liceret naves facere, et ipsorum præternavigare terram, quacunque et quanta cum classe vellet. Tum vero non amplius toleranda ista rati Athenienses, et se deceptos ab Alcibiade credentes; ira succensi abierunt inde, et in Samum se receperunt[a].

b. Secundum hæc, nondum confecta hyeme, Tissaphernes protinus Caunum se contulit, animo Peloponnesios iterum revocandi Miletum, initisque aliis quibuscunque posset pactionibus, stipendium solvendi; ne prorsus sibi hostes redderet. Convocatis igitur Peloponnesiis, stipendium eis numeravit, fœdusque cum eis tertium iniit; cujus hoc erat principium: "Tertiodecimo anno regni Darii, ephoro Lacedæmone Alexippida, pactiones initæ sunt in campo Mæandri inter Lacedæmonios sociosque, ac Tissaphernem

[y] Thucyd. lib. 8.
[z] Ibid.
[a] Thucyd. lib. 8.

et Hieramenem et Pharnaci liberos, de regis deque Lacedæmoniorum et sociorum rebus. Quæcunque regio in Asia regis est, rex teneto; et de regionibus suis, ut volet, statuito." &c. De stipendii vero solutione pactum est; ut præsenti classi Tissaphernes illud præbeat, donec naves regiæ venerint: post quarum adventum, Lacedæmonii et socii suam classem ipsi alant, si velint; sin a Tissaphernе stipendium accipere malint, ipsum præbiturum esse, sed ea lege, ut finito bello pecuniam ei reddant quam acceperint[b]. Unde petenda explicatio illius, quod apud Justinum[c] brevius habetur propositum. "Darius rex Persarum, facta cum Lacedæmoniis per Tissaphernem præfectum Lydiæ societate, omnem sumptum belli pollicetur."

Ineunte statim proximæ æstatis vere, quod anno belli Peloponnesiaci vigesimo primo initium dedit, Dercyllidas Spartanus Mileto cum parva manu in Hellespontum terrestri itinere, ut Abydum Milesiorum coloniam ad rebellionem sollicitaret, mittitur: quæ ad eum et Pharnabazum, ut et biduo post Lampsacus, ab Atheniensibus deficit. Quo audito, Strombichides cum 24. Atheniensium navibus ex Chio propere accurrens, Lampsacenos obviam egressos acie vincit, urbemque mœnibus carentem primo impetu capit: rebusque ibi constitutis, Abydum aggressus, sed ab Abydenis fortiter se tuentibus repulsus, Sestum e regione sitam in Europa trajecit, ibique præsidium ad tutelam totius Hellesponti collocavit[d].

Universa Atheniensium classis ad Samum coacta, pacto cum Samiis inito, ad restituendum popularem Athenis et tollendum quadringentorum noviter ibi erectum dominatum, communi juramento se obstringunt: Thrasybulo et Thrasyllo ducibus constitutis. De Alcibiade ab exilio reducendo deliberant: ejus opera ad se Tissaphernem a Peloponnesiis avertendum, et regis amicitiam sibi conciliandam, sperantes[e].

Inter classicos Peloponnesiorum milites qui Mileti erant, contra Astyochum et Tissaphernem murmur ortum. Illum

[b] Thucyd. lib. 8.
[c] Lib. 5. cap. 1.
[d] Thucyd. lib. 8.
[e] Id. ibid.

namque prius, quando ipsorum vires validæ et Atheniensium classis exigua fuisset, dimicare noluisse: nec adhuc velle, cum et seditiones inter ipsos esse audiret, et naves nunquam in uno loco congregatas haberet. Ab hoc vero, Phœnicum naves (uti promiserat) non accersente, et stipendium militibus neque continenter neque integrum præbente, magno classem incommodo affici. Quum igitur quamprimum prælio rem committendam flagitarent: Astyochus sociique Milesios cum terrestribus copiis Mycalen procedere jubent; ipsi cum universa classe, quæ 112. navium erat, eodem circumvehuntur. Atheniensium naves 82. quæ in Glauca Mycales stationem habebant, horum classe conspecta, se in Samum recipiunt: Strombichide vero cum navibus ab Hellesponto ad eorum auxilium adventante, Peloponnesii Miletum revertuntur. Quos secuti Athenienses, armatas naves 108. jam habentes, acie ad Miletum explicata, quum hostem prodire non cernerent, in Samum sine pugna redeunt. Post quæ Peloponnesii animadvertentes, ne cum universa quidem classe sustinere se robur classis Atticæ posse, nec habere se unde tot classiariis stipendia solverent; præsertim Tissapherne maligne promissa præstante; Clearchum Ramphii filium cum navibus quadraginta ad Pharnabazum in Hellespontum, ultro invitantem et stipendia prompta pollicentem aliaque studia offerentem, mittunt[f].

c. Thrasybulus, ad Tissaphernem profectus, Alcibiadem in Samum secum perduxit: ubi ab exercitu in imperatorum numerum allectus est, omniumque rerum summa ei permissa. Ille, Atheniensis exercitus imperator creatus, ad Tissaphernem protinus navigavit, ut omnia consilia cum ipso communia habere videretur: ita in rem suam callide tractato negotio, ut et Athenienses per Tissaphernem, et Tissaphernem per Athenienses posset terrefacere[g].

Hoc præterea astu illud quoque apud Peloponnesios qui Mileti erant obtinuit; ut ad prius erga Tissaphernem odium magnus hinc cumulus accesserit: ita ut non contra

[f] Thucyd. lib. 8. [g] Ibid.

illum solum tumultuarentur, sed etiam contra Astyochum; quem privati emolumenti gratia cum Tissapherne colludere criminabantur. Inter hæc vero accidit, ut Syracusanorum Thurinorumque nautica turba stipendium ab Astyocho procacius flagitarent. Cumque ille tanto protervius responderet minareturque, et Dorieo, Thurinarum navium præfecto (quanquam τῷ γε Δωριεῖ, de Syracusanarum navium duce Hermocrate, Græcus accipiat Thucydidis scholiastes) nautis suis astipulanti fustem intentaret; nautæ cum clamore in eum irruerunt: periissetque omnino, nisi ad aram quandam repente confugisset. Milesii quoque facto clam impetu, castellum a Tissapherne in sua urbe ædificatum, ejectis qui custodiæ causa inerant militibus, occuparunt. Quæ res a reliquis etiam sociis probata est, maxime a Syracusanis: solo improbante Licha Lacedæmonio, qui Milesios, aliosque qui in regis ditione essent, Tissapherni moderate imperanti obtemperare debere aiebat, donec bello felix finis imponeretur[h].

Hac contentione illis occupatis, Pindarus successor Astyocho in præfectura maritima ab Lacedæmone venit, et imperium ab ipso traditum accepit. Cum Astyocho inde Lacedæmonem discedente, Tissaphernes legatum e suis Gauletem quendam Carem misit, linguæ utriusque, Persicæ et Græcæ, gnarum: qui et Milesios de castello accusaret, et simul pro ipso Milesiorum et Hermocratis Syracusani delationibus responderet; quos eo simul profecturos noverat, ipsumque, quod cum Alcibiade rebus Peloponnesiis noceret fideique ambiguæ esset, criminaturos[i].

Tissaphernes, infensis ei tum ob alia tum ob Alcibiadis reditum Peloponnesiis, ut qui jam aperte Atheniensium rebus faveret; sui, ut visus est, purgandi causa Aspendum, quo Phœnicum naves 147. pervenerant, profectus est, Licha Lacedæmonio una ire jusso: Tamo legato suo relicto, qui absente se stipendium Peloponnesiis militibus exsolveret; quod ab illo tamen satis indiligenter fuit præstitum. Philippum quoque Lacedæmonium cum duabus triremibus ad Phœnicum naves visendas, Tissapherne jubente, Peloponnesii miserunt. Sed et Alci-

[h] Thucyd. lib. 8. [i] Ibid.

biades, quum Aspendi Tissaphernem fuisse cognovisset, cum 13. navibus Caunum Phaselidemque navigavit, ingentia omnia certissimaque auxilia suis pollicitus: quibus et in Samum demum reversus nunciavit, se ne Phœnicum naves Peloponnesiis mitterentur confecisse, et Tissaphernem amiciorem quam antea Atheniensibus reddidisse. Nam ille quidem Aspendi cum Phœnicibus congressus est, sed nullas eorum naves Peloponnesiis tradidit; illud nugatorie prætexens, quod pauciores quam jussisset rex essent contractæ: quum illi constitutum fuisset, suspensos tenere Græcorum animos, et neutris accedendo, utrosque paribus viribus inter se commissos atterere[k].

Quadringentorum dominatus Athenis abrogatus est, quinque millibus eorum loco substitutis: qui de Alcibiadis, et aliorum qui cum ipso erant in patriam reditu legem tulerunt[l]: parique ille absens imperio præficitur simul cum Trasybulo et Theramene: quorum virtute magna statim in melius Atheniensium rerum facta est commutatio[m].

Dum Peloponnesii cum classe Mileti hærent, nemo eorum quibus id a Tissapherne Aspendum eunte mandatum fuerat stipendium classiariis solvebat; nec promissa classis, nec ipse Tissaphernes illuc veniebat: scripsitque Mindaro maritimæ rei præfecto Philippus qui cum Tissapherne missus fuerat, et Hippocrates Spartanus Phaselide tunc agens, neque venturam classem Phœniciam, neque justi quicquam a Tissapherne esse expectandum. Contra vero Pharnabazus, qui ad Hellespontum res Persicas curabat, omnem benevolentiam iisdem ostentabat. Nam ultro eas sollicitabat, et accepta ab iis classe cupidum se declarabat reliquas præfecturæ suæ civitates ab Atheniensibus avertere (quod ipsum quoque Tissaphernes præ se ferebat) sperans hoc modo res suas sese aucturum. Hisce commotus Mindarus, summa cura instructis navibus 73. proposito subitaneo edicto, ut magis hostem in Samo lateret, cum iis Mileto solvens in Hellespontum cursum

[k] Thucyd. lib. 8.
[l] Ibid.
[m] Æmil. Prob. in Alcibiade.

direxit: quem Thrasyllus dux Atheniensium e Samo cum navibus 55. est insecutus[n].

Mindari et Syracusanorum classis cum Thrasylli et Thrasybuli classe ad Cynos-sema, promontorium Hecubæ tumulo notum, confligit: ubi post ancipitem pugnam Athenienses victoriam obtinuerunt; amissis navibus 15. hostium vero captis 21. Quod prælium navale a Thucydide plenius descriptum habetur in libro octavo, et Diodoro Siculo anno secundo Olympiadis XCII.

Quarta post pugnam die, refectis magno studio Sesti navibus, Athenienses Cyzicum quæ ab ipsis defecerat navigarunt; conspicatique ad Harpagium et Priapum octo naves profectas e Byzantio, aggressi sunt; ac superatis prælio qui in terra erant, eas in potestatem redegerunt. Mox Cyzicum progressi, eam quoque mœnibus tum carentem receperunt, illincque pecunias exegerunt[o].

d. Alcibiades cum navibus 22. e Samo profectus, ab Halicarnassensibus vim magnam pecuniæ exegit: deinde Meropidem populatus, Con muro munivit; et jam autumno propinquo, magna cum præda in Samum rediit[p].

Astacus Persa Tissaphernis legatus, concepto contra Delios, qui patria sua ab Atheniensibus pulsi Atramyttium incolebant, occulto odio; sub amicitiæ ac societatis specie optimos eorum quosque in expeditionem evocatos, cum prandentes observasset, militibus suis circumdedit et jaculis confixit[q].

Antandrii, in Æolide, ne in se simili scelere sæviret Astacus veriti, et onerum impatientes ab eodem sibi impositorum, Peloponnesiorum milites, qui in Hellesponto tum versabantur, ex Abydo per montem Idam in urbem suam deductos acceperunt, et Astaci præsidium ex arce ejecerunt[r].

Tissaphernes ab Aspendo in Ioniam reversus, et hac re, et aliis quæ Mileti Cnidique (nam et illinc præsidia ejus pulsa fuerant) acciderunt commotus, magna se a Peloponnesiis contumelia affectum fuisse existimavit. Plura igitur

[n] Thucyd. lib. 8.
[o] Ibid.
[p] Thucyd. lib. 8. Diodor. ann. 2. Olymp. 92.
[q] Thucyd. lib. 8.
[r] Id. ibid.

ab iisdem mala sibi metuens, simulque anxius, ne Pharnabazus qui minore tempore sumptuque eos aluisset, felicius res contra Athenienses gereret: ipse ad eos in Hellespontum ire constituit; ut et de Antandrio facto eos argueret, et de Phœnicum navibus aliisque objectis criminibus sese quam posset commodissime purgaret. Cumque Ephesum primum venisset, sacrificium Dianæ fecit[s].

Hic Thucydidis terminatur historia: quam deinceps per annos 17. Theopompus, per annos vero 48. continuavit Xenophon[t]. Prioris opus historicum interiit: posterioris extat; sed ἀκέφαλον. Præter procemium enim, duorum in eo annorum historia desideratur: a fine æstatis anni vigesimi primi belli Peloponnesiaci, in quo Thucydides desiit, usque ad exitum æstatis anni vigesimi tertii.

3594. De 300. navibus in Phœniciam remissis, Tissaphernes ea ratione Lacedæmoniis se purgavit; id fuisse factum, quod et ab Arabum et ab Ægyptiorum rege Amyrtæo Phœniciæ insidias parari cognovisset: ut ad annum tertium Olympiadis XCIII. habet Diodorus Siculus; quum 147. tantum Phœnicum naves Aspendum pervenisse et a Tissapherne, contra promissi fidem, dimissas fuisse, Thucydides docuerit.

3595. *c.* Alterum ad Cynos-sema inter Lacedæmonios et Athenienses navale prælium est factum, in quo Atheniensibus erat victoria, quod a Theopompo est descriptum; ut refert vitæ Thucydidis Græcus scriptor anonymus.

d. Thymochare Athenis cum paucis navibus veniente, statim Lacedæmonii et Athenienses prælio navali rursum congressi sunt; in quo Lacedæmonii ductu Hegesandridæ victores evaserunt[u].

Paulo post Dorieus Rhodius Diagoræ filius, triremium Thurinarum ex Italia præfectus, hyemis initio cum quatuordecim navibus Rhodo profectus, ad Hellespontum transmisit; ut cum Mindaro se conjungeret, qui ad Abydum subsistens, naves Peloponnesiaci nominis socias undique cogebat. Jamque ad Sigeum Troadis provectus

[s] Thucyd. lib. 8. fin.
[t] Diodor. ann. 2. Olymp. 92.
[u] Xenophon, initio lib. 1. Hellenicῶn.

erat Dorieus, quum Athenienses juxta Sestum commorantes, explorato ejus cursu, cum viginti navibus in eum feruntur. Dorieus, accepta fuga, in litus Rhœteum triremes suas subduxit: expositisque militibus, et urbis Dardaniæ præsidio adsumpto, e terra pariter ac navibus pugnam contra Athenienses sustinuit; donec illi tandem nihil se proficere cernentes, Madytum rediere ad reliquum exercitum. Hac pugna conspecta Mindarus, qui apud Ilium Minervæ sacrificabat, ut subsidium suis ferret navesque Doriei reciperet, ad Dardanium promontorium cum navibus 84. contendit: quibus et terrestres Pharnabazi copiæ aderant, ad classem Lacedæmoniorum sublevandam. Quibus obviam procedens Atheniensis navium 74. classis, ad litus juxta Abydum cum eis prælium iniit. Mindarus 97. suas et Doriei naves sub imperio habens, in lævo cornu Syracusanos statuit; dextrum ipse rexit. Dextrum Atheniensium cornu Thrasybulus, sinistrum Thrasyllus duxit. A matutino tempore ad vesperam anceps trahebatur pugna: quum repente Alcibiades, cum 18. navibus ex Samo in Hellespontum navigans, se conspiciendum præbuit. Ex eo Peloponnesii versus Abydum fugerunt: quos ocyus Athenienses insecuti, decem eorum navibus confestim sunt potiti. Exorta dehinc magna ventorum procella, indeque multis circa persecutionem objectis impedimentis; Peloponnesii ad litus incolumes elapsi ad terrestres Pharnabazi copias se receperunt. Qui quidem ipse ingressus equo mare, quousque poterat, dimicabat: idemque ut facerent, equites peditesque suos hortabatur. Peloponnesii quoque navibus constipatis, et opposita hostibus acie, non procul a litore pugnabant. Nocte igitur jam appetente, Athenienses cum 30. vacuis hostium navibus quas ceperant, ac suis in prælio corruptis, Sestum discesserunt: et quam primum illuxit, collectis naufragiorum reliquiis, trophæum excitaverunt. Deinde 40. navibus ibi relictis, cum cæteris alii alio extra Hellespontum ad exigenda tributa sunt profecti. Unus e ducibus Thrasyllus Athenas navigavit, ea quæ acciderant nunciaturus, militemque et naves in supplementum classis petiturus[w].

[w] Xenoph. Hellen. lib. 1. Diodor. lib. 13. Plutarch. in Alcibiade.

Mindarus circa primam noctis vigiliam Abydum revectus, naves prælio concussas resarcit, et ad Lacedæmonios tam pedestres copias quam supplementa nautica postulatum mittit. Dumque ad instruendam classem necessaria pararentur, terrestribus suis copiis cum Pharnabazo socias Atheniensium in Asia urbes oppugnare constituit[x].

3596. *a.* Interea venit in Hellespontum Tissaphernes: cui quum Alcibiades, tam nobili potitus victoria, ostentare se affectaret; cum muneribus donisque hospitalibus, et comitatu imperatorio, triremi ad eum profectus est. Verum Tissaphernes, apud Lacedæmonios jampridem male audiens et ne apud Darium crimen sibi pararetur metuens, comprehensum eum Sardibus conjecit in vincula: præ se ferens, mandatum sibi fuisse a rege, ut Athenienses hostium loco haberentur. Post dies vero triginta Alcibiades, cum Mantitheo quodam in Caria capto, equos nactus nocturna fuga Clazomenas se contulit; Tissaphernem insuper calumniatus, dimissum se ab illo fuisse[y].

b. Mindarus, hyeme jam exeunte, cum sexaginta navibus Cyzicum petiit, castrisque suis cum Pharnabazi exercitu conjunctis, oppugnatam urbem vi cepit. Contra eum, cum octoginta sex navium classe profecti Alcibiades, Thrasybulus et Theramenes, navali eum primum, deinde terrestri prælio (in quo heroice pugnans ipse cecidit) superaverunt. Syracusani, cum effugere non possent, suas ipsi naves cremarunt: reliqua classe universa potiti Athenienses, ad Prœconnesum captivas naves abduxerunt. Rem gestam plenius descripserunt, Xenophon libro primo Hellenicorum, Diodorus libro decimo tertio, Plutarchus in Alcibiade, et in primo stratagematum libro Polyænus.

Postridie Athenienses e Prœconneso Cyzicum navigant: ubi in urbem, a Peloponnesiis et Pharnabazo desertam, a Cyzicenis recepti sunt[z]. Duoque ex utraque victoria trophæa excitarunt: unum pugnæ navalis, in Polydori insula; alterum pedestris conflictus, ubi primum hostes in fugam conjecerunt[a].

[x] Diodor. lib. 13.
[y] Xenoph. Hellen. lib. 1. Plutarch. in Alcibiade.
[z] Xenoph. [a] Diodor.

Cyzici per viginti dies commoratus Alcibiades, grandi a Cyzicenis accepta pecunia, nullo præterea damno eis illato, in Præconnesum revertitur[b].

Ductores Atheniensium qui ad Cyzicum hærebant, Chalcedonem devecti, Chrysopolim muris cingunt; locumque in eo ad colligendas decimas, de venientibus e Ponto navibus, constituunt[c]. Relictum hic triginta navium præsidium cum duobus ducibus, Theramene ac Eubulo; qui et oppidum et naves e Ponto venientes observarent, aliisque damnis hostes quibuscunque possent afficerent[d].

Interceptæ sunt ab Atheniensibus et istæ Laconice scriptæ literæ, ab Hippocrate Mindari legato Lacedæmonem ad ephoros de clade Cyzicena missæ: "Ἐρρέι[e] τὰ καλά· Μίνδαρος δ' ἀπέσσυται· πεινῶντι τ' ἄνδρες· ἀπορέομες τὶ χρὴ δρᾶν. Effluxerunt res præclaræ; Mindarus interiit: esuriunt milites; quid facto opus sit, nescimus."

His malis fracti Lacedæmonii, pacem petierunt: quam ne acciperent, opera eorum effectum est, quibus ea res quæstum præstabat[f]. Etsi enim Atheniensium modestissimi ad pacem animis inclinabant: qui tamen bellis serendis et ducendis adsueti erant, et ex publicis tumultibus compendium faciebant, bellum prætulerunt. Quam sententiam promovit Cleophon, demagogorum illius temporis maximus: qui cum multa ad rem propositam accommodate dixisset; ἐμετεώρισε τὸν δῆμον, τὸ μέγεθος τῶν εὐηρημάτων προφερόμενος, ὥσπερ τῆς τύχης οὐκ ἐναλλὰξ εἰθισμένης βραβεύειν τὰ κατὰ πόλεμον προτερήματα, ut eleganter rem expressit Diodorus Siculus. Cleophon autem iste, qui turbulentis suis concionibus populum ad suam perniciem (ut rerum mox secuta vicissitudo declaravit) a pace avertit, lyrarum faber fuit, quem multi compedibus vinctum meminerant; per fraudem tamen ac turpiter in civium album inscriptus, populo largitionibus corrupto, se gladio collum ei præcisurum minitabatur, qui pacis menti-

[b] Xenoph.

[c] Xenoph. Hellen. lib. 1. Polyb. lib. 4. pag. 312. et Diodor. ann. 4. Olymp. 92.

[d] Xenoph.

[e] Xenoph. et Plutarch.

[f] Justin. lib. 5. cap. 4.

onem fecisset: ut in oratione de falsa legatione habet Æschines.

Peloponnesii et socii eorum Syracusani, quotquot ad urbis Cyzicenæ præsidium relicti et e prælio fuga servati fuerant, ad Pharnabazi castra se receperunt[g]. Eos consolatus Pharnabazus, non esse ob naves ligneas amissas animos abjiciendos dixit, cum lignorum abundans copia sit in ditione regis, dummodo salvi sint homines: simul vestem singulis et bimestre stipendium dedit. Ad hæc armatis nautis, præsidia constituit per universam oram maritimam curæ suæ commissam: et civitatum triremiumque præfectis convocatis naves novas apud Antandrum extruere jussit totidem quot erant amissæ: largitusque est in hunc usum pecunias, materiamque ex Ida monte, quanta esset opus, sumere permisit. Iisque ita constitutis, Chalcedoni suppetias tulit[h].

c. Dum classis ædificatur, Syracusani cum ipsis Antandriis muro Antandrum circumdederunt, locumque illum munitissimum reddiderunt: cujus beneficii gratia Syracusani ab Antandriis civitate sunt donati[i].

Ducibus Syracusanis domi a populo exilio damnatis, eorum primarius Hermocrates quum Tissaphernem Lacedæmone accusasset, ac non solum Astyochi testimonio sublevaretur, sed etiam ipse verum dicere visus esset; ad Pharnabazum se conferens, priusquam quicquam peteret, magnam pecuniæ summam ab eo accepit: peregrinisque militibus et triremibus comparatis, in patriam reversus est[k].

Parisippida Spartæ exilio mulctato quod, conjuncta cum Tissapherne opera, ut omnes qui a Lacedæmoniorum partibus stabant ex Thaso insula per seditionem ejicerentur, procurasse crederetur; ejus loco missus Cratesippidas, navales illius copias in Chio accepit[l]. Hic cum viginti quinque navibus, nihil memorabile gerens, tempus aliquod circa Ioniam contrivit. Postea vero, ejectorum e Chio

[g] Diodor. lib. 13.
[h] Xenoph. Hellen. lib. 1.
[i] Xenoph. Hellen. lib. 1.
[k] Xenoph. Hellen. lib. 1. cum Diodoro, ann. 4. Olymp. 92.
[l] Xenoph. Hellen. lib. 1.

pecunia instructus, illos domum reduxit, et exilii auctores numero 600. urbe expulit: qui Atarneum, locum in opposita continente natura munitissimum, occupantes, assiduis eos excursionibus inde infestabant[l].

d. Olympiade XCIII. qua stadio Euboras Cyrenæus vicit, Euarchippo apud Spartanos ephoro, Euctemone Athenis archonte, bigarum mularium cursus, ξυνωρὶς sive συνωρὶς dictus, ludis Olympiacis adjectus est: ut in libro primo Hellenicorum Xenophon indicat. Cujus instituti, præter Diodorum Siculum libro decimo tertio et Pausaniam libro Eliacorum priore, meminit etiam in stadionicarum catalogo Julius Africanus: addens etiam, eadem Olympiade pancratio vicisse Polydamantem Scotussæum; illum videlicet, quem Darius Nothus per legatos donis et promissis invitatum Susa ad se evocavit; ubi tres de cohorte regia quæ immortalium est dicta (de qua Herodotus videndus[m],) simul in se irruentes occidit: ut in posteriore Eliacorum libro refert Pausanias, qui etiam, in eodem libro, de Eubota stadionica narrat; cum ei Ammonis in Libya oraculum victoriam e cursu prædixisset, statuam ante faciendam sibi curavisse, eodemque die et victorem renuntiatum fuisse et victoriæ testem statuam dedicavisse.

Hoc anno Medos, qui a Dario Persarum rege defecerant, rursus ei se dedidisse, in primo Hellenicorum suorum testatur Xenophon. Medos quoque aDario defecisse, et prælio victos iterum subactos fuisse, in libro primo historiæ suæ, capite 130. refert Herodotus. Qui cum et Deceleani belli, libri noni capite 72. ante quinquennium gesti meminerit, et libri tertii capite 15. filii Amyrtæi post patrem in Ægypto regnantis (de quo, ad annum sequentem erit dicendum:) extremis belli Peloponnesiaci temporibus historiam illum suam vel scripsisse vel saltem recognovisse colligimus.

Anni hujus æstate ineunte, Athenis Thrasyllus acceptis navibus sibi decretis, et nautis 5000. cetratorum instar armatis, quos cæteris cetratis adjungeret, ad Samum tra-

[l] Diodor. ann. 4. Olymp. 92. [m] Lib. 7. cap. 83.

jicit. Ubi triduum moratus, ad Pygelensem in Ionia oram navigat; evastatoque illo agro, ad oppidi murum copias admovet. Cumque e Mileto quidam subsidio Pygelensibus venissent, et palantes Atheniensium leviter armatos premerent; reliqui Athenienses suis succurrentes, Milesios omnes (paucis exceptis) occidunt, ducentisque scutis cæsorum potiti trophæum statuunt. Postridie Notium navigant: indeque paratis ad iter rebus omnibus, Colophonem pergunt; quæ statim iis cessit. Nocte proxima Lydiam ingrediuntur, adulto jam frumento, multosque vicos exurunt: pecuniam, mancipia, prædam aliam ingentem capiunt. Cumque hinc inde sparsi, ac prædæ separatim intenti essent; Stages Persa (Tages ille, ut videtur, cujus ad annum mundi 3592. ex Thucydide facta est mentio) equitum suorum opera vivum unum capit, et septem interficit[n].

Tissaphernes Thrasyllum ad Ephesum oppugnandam navigaturum animadvertens, magnas cogit copias; equitibusque dimissis, imperat omnibus ut Dianæ latum opem Ephesum accurrerent. Thrasyllus, decimo septimo postquam Lydiam invasisset die, Ephesum navigat: gravem armaturam ad Coressum exponit, equites, cetratos, epibatas, cæteros omnes propter paludem ex oppidi parte altera: quumque jam illuxisset, bipertitum exercitum admovet. Contra oppidani et auxiliares a Tissapherne adducti, gravis primum armaturæ pedites, qui erant Coressi, aggrediuntur. Quos posteaquam in fugam vertissent; et interfectis plus minus 100. reliquos usque ad mare persecuti fuissent; ad eos, qui propter paludem erant, se convertunt. Ubi et Atheniensibus in fugam conversis, et 300. eorum interfectis, statuerunt hoc loco trophæum, et alterum apud Coressum. Ex auxiliaribus vero Syracusani præcipue et Selinuntii ob strenuam hic navatam operam, præmiis ab Ephesiis sunt affecti: concessa et immunitate perpetua, si quis esse civis cuperet[o]. Ærei trophæi ab Ephesiis in opprobrium Atheniensium erecti, meminit etiam Plutarchus in Alcibiade.

[n] Xenoph. Hellen. lib. 1. [o] Ibid.

Athenienses, receptis per inducias cæsorum suorum corporibus, et Notii sepultis, Lesbum versus et Hellespontum navigant. Cumque in portu Methymnæ urbis Lesbiæ hærentes, 25. naves Syracusanorum, qui ad Ephesum cum ipsis conflixerant, prætervehi conspexissent: impetu in eas facto, quatuor earum cum vectoribus in potestatem redegerunt; cæteras in fugam datas Ephesum usque sunt persecuti. Captivos omnes Thrasyllus Athenas misit; præter Alcibiadem Atheniensem, Alcibiadis consobrinum et exilii socium, quem interemit. Inde Sestum ad exercitum navigat, et e Sesto copiæ universæ Lampsacum trajiciunt: simulque hyems (ab autumno cœpta) aderat. Lampsaci vero quum vellet Alcibiades universas copias in eosdem ordines redigere, milites illius cum Thrasyllianis commisceri recusabant; invicti scilicet hactenus, cum iis qui victi fugatique venirent[p].

3597. *a.* Quum Lampsacum (Labdacum vitiose hic habent Diodori codices) Alcibiadis et Thrasylli ibidem hyemantes copiæ militari communivissent opere, adversus Abydenos expeditionem susceperunt: quibus cum magna manu suppetias veniens [Pharnabazus, prælio superatus et fugatus est. Eum Alcibiades cum equitatu suo et 120. gravis armaturæ peditibus, quibus Menander præerat, in multam noctem usque persequi non destitit. Hac victoria parta milites inter se conciliati et sponte permisti, simul ovantes in castra rediere[q].

Postero die trophæum excitavit Alcibiades, et Pharnabazi provinciam, nemine ire contra auso, ferro et igni vastavit. Sacerdotes vero ibi captos sine pretio dimisit[r].

Lacedæmonii, Tissaphernis tergiversatione offensi, Bæotium, et alios legatos ad Darium miserunt: qui a rege omnia, quæ petebant, impetrarunt[s].

Eadem hyeme, Alcibiadis et Thrasylli milites, diversis expeditionibus in Asiæ continentem factis, ditionem regis populationibus vexabant[t].

[p] Xenoph. Hellen. lib. 1.
[q] Id. ibid. et Plutarch. in Alcibiade.
[r] Plutarch. in Alcibiade.
[s] Xenoph. Hellen. lib. 1. 7.
[t] Xenoph. Hellen. lib. 1. 7.

b. Darius filium suum Cyrum juniorem, annum decimum sextum ætatis non excedentem; (utpote a patre jam regnante susceptum, ut narrat Ctesias, et Plutarchus in Artaxerxe) oræ maritimæ, cum satrapæ titulo, præfecit; eorumque omnium qui ad Castoli planitiem congregari solebant summum ducem constituit: dato mandato, ut in bello contra Athenienses gerendo Lacedæmoniis se adjungeret[u]. Justinus, libri quinti capite quinto, ex Trogo, "in locum Tissaphernis Darium regem Persarum filium suum Cyrum Ioniæ Lydiæque præposuisse; eumque Lacedæmonios auxiliis opibusque ad spem fortunæ prioris erexisse," narrat. Eum enim in finem, Cyrum a patre fuisse missum, ut in bello contra Athenienses persequendo Lacedæmonios adjuvaret, refert Diodorus, ad annum primum Olympiadis XCIII. a quo etiam Cyrus ἄρχων ἐπὶ θαλάττης σατραπῶν, ad annum secundum Olympiadis XCIV. et τῶν ἐπὶ θαλάττης σατραπειῶν ἡγούμενος, ad annum quartum ejusdem Olympiadis, satraparum sive satrapiarum oræ maritimæ princeps constitutus fuisse, recte dicitur. Sub ejus enim ducatu et Pharnabazum et Tissaphernem etiam satrapiis suis illic præfuisse certum est.

Amyrtæo Saitæ in regno Ægyptiaco successisse Nepheritem, novæ dynastiæ regem, in chronico Eusebiano legimus: quum ante Nephereum sive Nepheritem illum proxime regnavisse Psammitichum, a veteris Psammitichi (qui in 26. Manethonis dynastia, quæ Saitarum etiam fuit) posteris oriundum, ex Diodoro Siculo, ad Olympiadis XCV. annum primum, didicerimus. Ut quæri etiam merito hic possit, an non Pausiris iste fuerit Amyrtæi filius; quem, Persarum beneficio, paternum recuperavisse imperium, Herodotus[x] author est. De hujus autem et subsequentium regum annis, in Ægyptiaca nostra eginus chronologia.

c. Anno quo Spartæ ephorus erat Pantacles, archon Athenis Antigenes, ineunte vere (quod illorum magistra-

[u] Xenoph. Hellen. lib. 1. 7. et in expedit. Cyri, lib. 1. initio.
[x] Lib. 3. cap. 15.

tum proxime antecessit) Athenienses cum universis copiis Præconnesum navigarunt, indeque profecti, castra Chalcedoni admoverunt[y]. Ad Theramenem, qui tunc Chalcedonem oppugnabat, 70. naves et 5000. milites sub imperio habens, eos navigasse scribit Diodorus, ad annum quartum Olympiadis XCII.

Chalcedonenses, cognito Atheniensis exercitus adventu, bona sua omnia apud Thraces Bithynos, oppido ipsorum finitimos, deposuere. Alcibiades autem assumpta militum parte cum equitatu istuc profectus, et navibus eodem quoque sequi jussis, res omnes eorum deposcens, et arma minitans nisi pareretur, a Bithynis recepit: atque ita constituta cum illis pace, jam spoliis auctus, ad castra reversus est; et Chalcedonem, universi exercitus opera, a mari ad mare muro ligneo cinxit. Tum præfectus Lacedæmonius Hippocrates, eductis ex oppido copiis suis, cum parte Atheniensium quos ducebat Thrasyllus conflixit, fortuna diu ambigua, donec tandem Alcibiade cum peditum equitumque subsidiis accurrente cæsus est Hippocrates, copiæque victæ in oppidum refugere sunt coactæ. Pugna vero hac durante Pharnabazus parte alia extra munitionem Atticam cum pedestribus et equestribus copiis validis se inferens, perrumpere ad opem ferendam Hippocrati cum frustra conatus fuisset; in Heracleum (sive fanum Herculis) quod erat in agro Chalcedonensium, ubi castra munita habebat, se recepit[z].

d. Post hæc Alcibiades in Hellespontum et Cherronesum ad conficiendam pecuniam contendit: reliqui vero copiarum duces (Theramenem solum Diodorus memorat) de Chalcedone convenere cum Pharnabazo, ut daret Atheniensibus talenta viginti et legatos Atticos ad regem deduceret. Mutuoque juramento se obstrinxere duces et Pharnabazus in hanc sententiam; ut Chalcedonenses tributum non minus quam solebant Atheniensibus penderent, quæque jam debebant, ea quoque solverent: interea Athenienses arma non inferrent Chalcedonensibus, donec le-

[y] Xenoph. Hellenic. lib. 1.

[z] Xenoph. Hellenic. lib. 1. Plutarch. in Alcibiade.

gati a rege rediissent. Reversus quoque Alcibiades duobus a Pharnabazo missis Chrysopoli, Pharnabazus totidem ab Alcibiade deputatis Chalcedone, non solum jusjurandum publicum præstiterunt, sed privatim etiam ipsi fœderibus se devinxerunt[a].

His ita factis, statim Pharnabazus discessit, ac legatos ad regem proficiscentes occurrere sibi ad Cyzicum jussit. Missi vero ad hanc legationem ab Atheniensibus fuere, Dorotheus, Philodices, Theogenes, Euryptolemus, Mantitheus; et his adjuncti ab Argivis Cleostratus et Pyrrholochus. Etiam Lacedæmoniorum legati, Pasippidas et alii, ad regem perrexere: quibus se conjunxit Hermocrates, qui jam Syracusis exulabat, ejusque frater Proxenus[b].

Dum horum deducendorum cura Pharnabazum teneret, ex opposito litore trajecit ad eum Clearchus Lacedæmonius præfectus, partim ut ab eo stipendium pro milite sumeret, partim ut naves, quæ in Hellesponto et apud Antandrum et alibi erant, in unum cogerent. Ea enim classe sperabat se Atheniensium socios clade aliqua affecturum; eaque ratione a Byzantii obsidione copias ipsorum abstracturum. Verum dum abesset ille, Byzantium Atheniensibus proditum est[c].

Pergentibus ad regem legatis Atheniensium occurrerunt Bæotius et cæteri Lacedæmoniorum legati a rege redeuntes, ipseque Cyrus maritimis omnibus cum imperio præfuturus: quo viso, maxime quidem illi cupiebant ad regem proficisci; sin id non liceret, domum reverti. Cyrus vero Pharnabazo præcepit, ut aut sibi legatos traderet, aut domum eos remitteret: nolens scilicet scire Athenienses, quæ agebantur. Verum Pharnabazus detinens interea legatos, jam ad regem se eos deducturum, jam domum dimissurum profitebatur: atque ita suspensos per tres annos (an menses potius?) secum detinuit; tandemque venia a Cyro impetrata, ad suos remisit[d].

Alcibiades, sumptis e Samo viginti navibus, in Ceramicum sinum Cariæ navigat; et collectis illic talentis cen-

[a] Xenoph. Hellen. lib. 1.
[b] Ibid.
[c] Xenoph. Hellen. lib. 1.
[d] Ibid.

tum, captivarum et oppressarum a se navium non minus ducentarum spolia secum ducens, Athenas venit: ubi generalis dux belli cum summa potestate creatus, plusquam ducentis talentis (ut in oratione contra filium ejus Alcibiadem Lysias indicat) a civitate acceptis, exercitum 1500. gravis armaturæ peditum et 150. equitum, cum 100. navium classe, ibi conscripsit[e].

Satyrus Spartaci filius Bosphori Cimmerii regnum per annos quatuordecim obtinet[f].

Lacedæmonii, quum Cratesippidæ navarcho magistratus sui tempus exiisset, Lysandrum ejus loco mittunt. Is cum ad Rhodum appulisset, coactis navibus, in Con insulam Miletumque navigat: inde Ephesum; ubi cum septuaginta navibus substitit, dum Sardes Cyrus accederet[g]. Et quum Ephesum offendisset sui cupidam et enixe facientem cum Lacedæmoniis, afflictam autem et moribus Persicis et Persarum commerciis (ob Lydiæ viciniam et crebram præfectorum regiorum hic præsentiam) prope barbaram factam: communivit ibidem castra, naves onerarias imperavit illuc omnes decurrere, ac navalia ædificandarum triremium extruxit. Ita portus eorum frequentavit mercatoribus, negotiationibus forum, quæstu ædes atque officinas complevit[h].

Certior factus Lysander Cyrum applicuisse Sardes, cum legatis Laconicis illuc ad eum profectus est: incusato multum Tissapherne; cui quum imperatum esset Lacedæmoniis opem ferre et mari exigere Athenienses, videbatur factus per Alcibiadem remissior pigrescere, ac præbendo maligne stipendia navalem manum perdere. Cupiebat autem deferri et male audire Cyrus quoque Tissaphernem: improbum hominem et privatim sibi infensum. Lysandro vero adolescentem ad bellum acrius capessendum incitanti, ille amplissima quæque promptissime promisit; affirmans sic sibi a patre fuisse mandatum: nec studium, nec pecuniam defore ostendit. Stipendium diurnum classiarii ex-

[e] Xenoph. Hellen. lib. 1. Diodor. lib. 13. Justin. lib. 5. cap. 4, 5. Plutarch. et Æmil. Prob. in Alcibiade.

[f] Diodor. ad ann. 4. Olymp. 96.

[g] Xenoph. Hellenic. lib. 1. [h] Plutarch. in Lysandro.

ercitus ex tribus obolis quatuor obolorum reddidit, quod jam ante debebatur id totum militi exsolvit, et stipendium menstruum ante tempus dependit, decem Daricorum millibus Lysandro numeratis: atque ita exercitum universum multo quam ante erat alacriorem reddidit; hostium vero classem brevi exinanivit. Complures enim ad eos, ubi stipendium esset uberius, transibant: qui vero remanebant, segnes redditi sunt et seditiosi, ac negotia ducibus quotidie exhibuerunt[i].

Hæc quum Athenienses magno cum animi mœrore audiissent, Tissaphernis opera legatos ad Cyrum mittunt. Eos ille non admittebat; quanquam rogaret Cyrum Tissaphernes, ac se diceret Alcibiadis consilio facere, quæ faceret: quod is esset auctor, ut hoc unum spectaret, ne ulli Græcorum potentes essent; sed imbecilli potius omnes, suis ipsi dissidiis attriti[k]. Tres tamen adhuc annos restiterunt Athenienses; cum a Cyro pecuniis ad classem Peloponnesii juvarentur[l]. Et quis miretur, tam florentes Atheniensium opes ruisse; cum ad opprimendam unam urbem, totius orientis vires concurrerent[m]?

Lysander Ephesum reversus, ibique quietem agens, naves 90. quas illic habebat in siccum subductas refecit[n]. Ex urbibus quoque vicinis potentissimos accersiit; initoque cum illis fœdere societatis, re bene gesta, suæ quemque urbis principem se effecturum pollicebatur. Hinc evenit, ut illi studiis inter se certantes plura imperatis subministrarent: et opinione celerius Lysander omnibus ad bellum conducentibus abundaret[o].

Quum accepisset Alcibiades, Thrasybulum extra Hellespontum progressum munire Phocæam; ad eum navigat, relicto apud classem gubernatore suo Antiocho; cum mandatis, ne adversus Lysandri classem proveheretur. Antiochus vero cum navi sua, et alia Notiana, (ut apud Xenophontem habetur et Plutarchum: Diodorus enim decem naves lectissimas illum eduxisse refert) in portum Ephe-

[i] Xenoph. Hellen. lib. 1. Diodor. lib. 13. et Plutarch. in Lysandro.
[k] Xenoph. Hellen. lib. 1. Diodor. lib. 13. et Plutarch. in Lysandro.
[l] Thucyd. lib. 2.
[m] Justin. lib. 5. cap. 1.
[n] Xenoph. Hellen. lib. 1.
[o] Diodor. lib. 13.

siorum invectus ad ipsas Lysandri navium proras prætervehi ausus est. Tum Lysander, primo paucis navibus deductis, eum insequitur. Sed quum Antiocho pluribus cum navibus socii opem ferrent, universa classe instructa in eos pergit. Itaque et Athenienses reliquis triremibus e Notio deductis in hostes provecti sunt. Verum quum naves eorum, nullo servato ordine, sparsæ vagarentur, amissis 15. triremibus, terga tandem dederunt: ipso etiam duce Antiocho interfecto. His navibus Lysander secum sumptis, et erecto ad Notium trophæo, Ephesum, Athenienses vero Samum trajecerunt. Quo cum Alcibiades rediisset, universa cum classe ad Ephesiorum portum provectus, aciem ante ostium ejus instruxit. At quum Lysander classem suam non educeret, quod navium numero longe inferior esset, Samum reversus est[p].

Alcibiades ex Samo cum universa classe Cumam navigans, falsis in oppidanos objectis criminibus, multos eorum captivos in naves abduxit. At ubi conjunctis totius civitatis viribus Cumæi ex improviso ad defensionem suorum hostem invaderent; eorum impetum aliquamdiu Alcibiades sustinuit: cum vero subinde plures ex oppido et agro accurrerent, relictis captivis, ad naves confugere coactus est. Victum igitur se ægre ferens, armatorum cohortes ex Mitylene accersit, et instructa ante urbem acie Cumæos ad conflictum provocat. Sed nemine prodeunte, vastatis illorum agris, Mitylenen repetiit. Cumæi vero legatis Athenas missis, actionem contra eum instituunt; quod socii nominis urbem, quæ ipsos nulla injuria affecerit, populando vexasset. Multæ quoque aliæ de improbitate hominis querelæ tum afferebantur. Nonnulli enim præsidiariorum in Samo, illi infensi, Athenas trajecerant; et in publica illum concione criminabantur, quod cum Lacedæmoniis colluderet, et familiarem cum Pharnabazo amicitiam contraxisset, in eam maxime spem ut, bello confecto, civibus ipse dominaretur[q].

[p] Xenoph. Hellenic. lib. 1. Diodor. lib. 13. Plutarch. in Alcibiade et Lysandro.

[q] Diodor. lib. 13.

3598. *a.* Cumæis igitur suo, et Thrasybulo Thrasonis filio exercitus nomine, Athenis Alcibiadem ob imperium male administratum accusantibus: ejus loco Conon et alii novem duces substituuntur. Id ille ut audivit, relicto exercitu, in Thraciæ Chersonesum una triremi ad castella sua se recepit[r].

b. Lysander, Ephesum ex urbibus accersens eos quos maxime præstare cæteris audacia et prudentia videbat, ut coitiones facerent arripiendisque rebus publicis adjicerent animum eos incitavit: fiducia illis injecta, simul atque oppressi Athenienses essent, solutos ipsos fore populari imperio et principatum in patriis suis habituros[s].

c. Luna vespere defecit[t], Aprilis Juliani die 15. circa tertiam post occasum solis horam: ut astronomicus ostendit calculus.

Pitya apud Lacedæmonios ephoro, Callia Athenis archonte, quum Lysandri præfecturæ annus exiissent, successor illi a Lacedæmoniis ad classem missus est Callicratidas. Cui infensus Lysander, naves quidem Ephesi illi tradidit, sed datæ sibi a Cyro pecuniæ ad stipendium nauticum remisit residuum Sardes: jubens Callicratidam petere, si ei visum esset, et videre qua ratione sustentaret milites. Unde necessitate ille compulsus, ad Cyrum in Lydiam perrexit, et nautis stipendium ab eo poposcit. Ubi homo minime aulicus, dilationem graviter ferens, et Græcos mortalium miserrimos esse affirmans, qui pecuniæ causa barbaris adularentur; re infecta, rediit[u].

Callicratidas Miletum navigans, pecuniam a Milesiis impetrat; indeque Chium petens, Delphinium ibi castellum, quod Atheniensium præsidiarii circiter 500. tenebant, traditum sibi diruit. E Chio deinde quinque drachmarum viatico in nautas singulos coacto, adversus Teios pergens, et noctu mœnibus illapsus, urbem diripit. Inde ad Lesbum profectus, Methymnam expugnat. Ad ejus auxilium Cononem Atheniensium ducem, cum 70. navibus,

[r] Diodor. lib. 13. Xenoph. Hellenic. lib. 1. Plutarch. in Alcibiade.
[s] Plutarch. in Lysandro. [t] Xenoph. Hellen. lib. 1.
[u] Xenoph. Hellen. lib. 1. Plutarch. in Lysandro.

sero advenientem, cum 170. navibus persequens, pugna navali vincit; et 30. navibus amissis, cum reliquis 40. in portum Mitylenes fugere coactum, terra marique obsidet. Quo tempore, a Cyro etiam pecunia illi est allata[x].

Atheniensium classis, quæ universa plurium quam 150. navium fuit, ad Mitilynæam obsidionem solvendam prodiit. Callicratidas, Eteonico cum 50. navibus ad continuandam obsidionem relicto, cum cæteris 120. provectus, ad Arginusas insulas, inter Malcam Lesbi et Catanidem Asiæ promontorium positas, fortiter pugnans occubuit. Victores Athenienses naves 25. amiserunt, una cum hominibus; paucis exceptis, qui ad litus evaserunt. Peloponnesii, 77. suorum navibus desideratis, fuga in Chium, maximaque ex parte in Cumæorum et Phocæensium regionem, se receperunt[y]. Callia vero Athenis archonte, hoc est, anno tertio Olympiadis XCIII. navale hoc ad Arginusas prælium commissum fuisse, cum Xenophonte et Diodoro Athenæus etiam in libro quinto Deipnosophistōn confirmat.

3599. Cyrus consobrinos suos Autobœsacem et Mitræum, sororis patris sui Darii filios, interemit; quod quum occurrissent ei, manus intra manicam non continuissent obvolutas; qui honor soli regi deferri erat solitus. Id quum Hieramenes et uxor ejus (occisorum, ut videtur, parentes) rescivissent: Darium monuerunt, iniquissimum esse, ad tantam filii injuriam ipsum connivere. Quapropter eum Darius missis nuntiis ad se arcessit, ægritudinem prætexens: quum apud Thamneria Medorum in castris ageret, contra finitimos Cadusios, qui ab eo defecerant, expeditione suscepta[z].

Lacedæmonii in Æolide, et Ionia, insulisque hic illic dispersi, conventu Ephesi habito, legatos Lacedæmonem miserunt, qui præsentem rerum statum exponerent, et Lysandrum remitti ad castra cum imperio peterent, prioribus experimentis probe ipsis cognitum. Misit cum iisdem postulatis et Cyrus. Sed quia bis eundem classi

[x] Xenoph. Hellen. lib. 1. Diodor. lib. 13. [y] Id. ibid.
[z] Xenoph. Hellenic. lib. 2.

vetabat lex præfici, nec horum voluntati deesse Lacedæmonii volebant, nomen præfecturæ accommodaverunt Araco cuidam; Lysandrum verbo legatum, re cum summa potestate miserunt. Lysander igitur Ephesum veniens, Eteonicum e Chio cum navibus arcessit: coactis etiam e Peloponneso et aliunde navibus universis, ubicumque essent. Atque non has solum reficiebat, sed etiam alias apud Antandrum ædificabat[a].

Lysander ad Cyrum profectus, pecuniam ab eo petit. Qua ægre ab eo impetrata (demonstrabat enim Cyrus prioribus pensionibus liberalibus se exhaustum) trierarchos constituit, et nautis stipendium debitum persolvit[b].

Carthaginienses, capta Gela in Sicilia, Apollinis extra urbem miræ magnitudinis æneam statuam inde abreptam Tyrum transmiserunt[c].

Cyrus, nuncio a patre accepto, Lysandrum Sardes ad se accersens, ne cum Atheniensibus prælio navali decerneret, vetuit; nisi multo majorem navium numerum haberet: magnam se in reditu ex Phœnicia et Cilicia adducturum classem promittens. Suæ deinde præfecturæ urbes fidei Lysandri commendavit, et quæ ex illis tributa ipsi peculiariter pendebantur adsignavit ei omnia; et quod pecuniarum reliquum erat ei donavit[d].

Ad patrem deinde ascendit Cyrus, Tissapherne tanquam amico sibi adjuncto, cum trecentis gravis armaturæ militibus Græcis, quibus Xenias Parrhasius præerat[e].

Cyro ad patrem profecto, Lysander, soluto militibus stipendio, in Cerameum Cariæ sinum cum classe pergit: et castris ad Cedreas Atheniensibus confœderatum oppidum admotis, postridie expugnatas diripit, et habitatores, qui erant semibarbari, servituti mancipat. Ita in secundo Hellenicorum rem narrat Xenophon. Diodorus vero, ad annum quartum Olympiadis XCIII. ita. Lysander cum magno

[a] Xenoph. Hellen. lib. 2. Diodor. ann. 3, et 4. Olymp. 93. Plutarch. in Lysandro.

[b] Xenoph. Hellenic. lib. 2.

[c] Diodor. Sicul. ann. 4. Olymp. 93.

[d] Xenoph. Hellen. lib. 2. Diodor. ann. 4. Olymp. 93. Plutarch. in Lysandro.

[e] Xenoph. expedit. Cyri, lib. 1. pag. 243. et 254.

triremium numero, Thasum Cariæ urbem Atheniensibus societatis jure obnoxiam adortus, vi expugnat; pubemque omnem ad 800. jugulat, puerisque ac mulieribus sub hasta venditis, urbem solo æquat. Ubi pro Cedrenensibus, nomen Thasiorum perperam habetur positum: qui non Cariæ sed Thasi insulæ, longe ab ea disjunctæ, erant incolæ; et post victoriam ad Ægos-potamos, everso Atheniensium statu, a Lysandro non vi sed dolo sunt oppressi; ut ex mutilata apud Æmilium Probum in Lysandro, et integra rei gestæ historia apud Polyænum in primo stratagematum libro, intelligitur.

d. Mileti quidam paucorum dominatus studiosi populare imperium, Lacedæmoniorum auxilio, sustulerunt. Ac initio quum Dionysia celebrarentur, factioni suæ maxime adversantes in ædibus suis comprehensos, ad 40. trucidarunt. Post observato tempore, quo forum hominibus refertum erat, delectos e populo 300. omnium locupletissimos capite mulctant. Interim cives aliquot ornatissimi, qui populi causæ favebant, mille numero non minores, metu circumstantis periculi, ad Pharnabazum satrapam confugiunt. Is perquam humaniter illos excepit, aureoque statere singulis donato Clauda, quod Claudiæ [an Claudæ insulæ? Act. cap. XXVII. ver. 16.] castellum est, inhabitanda profugis concessit[f].

Athenienses, Samo profecti et regis fines depopulati, Chium et Ephesum versus navigabant, ad navale prælium sese parantes. Interim Lysander Rhodo solvens, relicta a dextris Ionia, in Hellespontum cum classe contendit; prohibiturus illic navium exitus, et civitates quæ defecerant invasurus[g].

Lysander, Abydo profectus, cum classe Lampsacum petiit Atheniensium sociam: simul pedestri itinere Abydenis et aliis eo se conferentibus, quibus Thorax Lacedæmonius præfuit. Adorti civitatem, vi eam capiunt; divitemque et frumento, vino, rebus aliis plenam diripiunt. Atticum in ea præsidium fide data Lysander incolume

[f] Diodor. ann. 4. Olymp. 93. [g] Xenoph. Hellenic. lib. 2.

dimisit, ingenuis omnibus hominibus libertatem donavit, direptamque a militibus urbem Lampsacenis restituit[h].

Atheniensium classis, quæ 180. navium fuit, ad Ægospotamos (sive Capræ fluenta) in angustiis Hellesponti, a Lysandro capta est, ex toto numero vix decem triremibus evadentibus; simulque cum ducibus, tria hominum millia[i].

Conon, perditas jam res esse Atheniensium animadvertens, et crudelitatem civium metuens, cum navibus novem ad Abarindem Lampsaci promontorium appulit: ablatisque inde majoribus navium Lysandri malis, cum octo navibus ad regem Cyprium Euagoram, cum quo amicitia ipsi intercesserat, navigavit; Paralo, sive triremi publica, Athenas remissa, ut ea quæ accidissent renunciaret[k].

Lysander, castris direptis, naves, captivos et spolia, ad mœnia et cantus triumphales ducens, Lampsacum se recepit: eodemque die Theopompum Milesium prædonem victoriæ nuncium Lacedæmonem misit, cum lectissima triremi, armis cæterisque spoliis magnificentissime exornata; qui triduo iter illud confecit. Philocles dux et captivi Athenienses omnes (3000. numero; ut habet Plutarchus in Alcibiade et Lysandro) duce Adimanto solo excepto trucidati sunt[l].

Rebus Lampsaci constitutis, Lysander Byzantium et Chalcedonem navigans ab utraque civitate receptus est: Atheniensium præsidiariis fide data dimissis. Qui Byzantium Alcibiadi prodiderant, in Pontum tunc fuga elapsi, inde Athenas profecti, ibi civitati adscripti sunt. Lysander vero, Byzantii et Chalcedone relicto Sthenelao Lacedæmonio præfecto, Lampsacum ad reficiendas naves rediit[m].

[h] Xenoph. Hellenic. lib. 2. Diodor. ann. 4. Olymp. 93. et Plutarch. in Lysandro.

[i] Xenoph. Hellen. lib. 2. Diodor. ann. 4. Olymp. 93. et Plutarch. in Lysandro.

[k] Xenoph. Hellen. lib. 2. Diodor. ann. 4. Olymp. 93. et Plutarch. in Lysandro; cum Isocrate in Euagora et ad Philippum, Aristotele lib. 2. rhetoric. Justino lib. 5. cap. 6. et Aristide in orat. Rhodiaca.

[l] Xenoph. Diodor. Plutarch. [m] Xenoph. Hellen. lib. 2.

Lysander ex omnibus urbibus qui Atheniensium rebus studebant ejectis, deletoque passim populi jure et alia reipublicæ formis, Harmostas Lacedæmonios singulis reliquit: denis ex conflatis ab se per oppida sodalitiis rectoribus delectis, quibus summum imperium potestatemque omnium rerum commisit. In horum enim numerum nemo admittebatur, nisi qui aut ejus hospitio contineretur, aut se illius fore proprium fide confirmarat. Atque ita δεκαδαρχίᾳ sive decemvirali potestate in omnibus urbibus constituta, ipsius nutu omnia gerebantur[n].

Haud longo in his consumpto spatio, Lysander, præmissis Lacedæmonem nuntiis adesse se cum ducentis navibus, una cum Agide et Pausania regibus Spartanis Athenas obsedit: brevi sperans urbem se capturum. Sed, quum defenderent se fortiter Athenienses, rediit in Asiam: ubi civitatum respublicas demolitus est æque omnium, et δεκαδαρχίας sive decemviratus constituit; multis in unaquaque occisis, multis fugientibus. Et quum Mileti amici et hospites ejus, quibus operam suam ad opprimendum populum et adversarios pellendos fuerat pollicitus, mutato consilio rediissent cum æmulis suis in gratiam: mira simulatione et insigni usus perfidia, eorum qui partes populi tuebantur numero non minus 800. Oligarchicis necandos tradidit[o].

3600. *c.* Athenienses, terra marique a Lacedæmoniis obsessi, pacem certis conditionibus consequuntur. Die decimo sexto Munychionis Attici, Aprilis Juliani 24. Atheniensibus a Lysandro conditiones pacis violatas objectum esse narrat in ejus vita Plutarchus: quod decem dies elapsi essent intra quos, juxta pacta conventa, urbis mœnia diruere tenebantur. Unde circa Munychionis diem sextum, Aprilis 14. pacem illam factam esse colligitur, quæ bello Peloponnesiaco, post annos 27. ut in libro quinto docet Thucydides, finem dedit.

Brevi post hanc pacem, Darius Asiæ rex, cum per annos 19. imperium tenuisset, mortem obiit. Cui succedens

[n] Plutarch. et Æmil. Prob. in Lysandro.
[o] Plutarch. et Æmil. Prob. in Lysandro.

filiorum natu maximus Artaxerxes, 43. annos regnavit[p]. Ocho Dariæo Babylone mortuo successisse Arsicam sive Arsacem, ex Parysatide antequam regnum adipisceretur genitum, et mutato nomine Artaxerxem fuisse appellatum; scribit hujus ipsius Artaxerxis, qui a memoriæ felicitate Mnemonis cognomentum obtinuit, medicus Ctesias Cnidius. Neque alio referendam existimaverim historiam illam, apud Athenæum libro duodecimo Deipnosophistων, Ochum jam moriturum, a filio natu maximo interrogatum, qua industria regnum per tot annos conservasset, id edoctus ut imitaretur; justa erga Deos omnesque homines faciendo illud se consecutum, respondisse. Etsi enim Ochus Darius ab uxore Parysatide, juniorem filium Cyrum majore affectu complexa, Darii Hystaspidis exemplo urgeretur, ut juniorem sibi regnanti natum seniori ante regnum genito anteponendum statueret: id tamen ille facere noluit, sed regnum Artaxerxi, Cyro civitates quarum præfectus erat, testamento legavit[q].

Artaxerxe regnum adepto, uxoris suæ Statiræ Idernis filiæ impulsu, Udiastæ (qui Terituchmem satrapam Statiræ fratrem et Amistris sororis Artaxerxis maritum, interfecerat) extracta retro per cervicem lingua exsecatur: et ejus mortui loco, filius Mitradates vel Mithridates, qui urbem Zarim filio Terituchmis conservaverat, satrapa constituitur[r].

Quum Pasargadas profectus esset Artaxerxes ut, pro more, stola sua posita eam indueret quam Cyrus priscus, priusquam regno potiretur, gesserat, sacrisque regiis a sacerdotibus Persicis inauguraretur: adducit ad eum Tissaphernes sacerdotem illum, qui in pueritia Cyri magister patriæ institutionis fuerat, atque artem magicam eum docuerat. Cui idcirco fides est habita, Cyrum deferenti; quod in templo circumvenire insidiis regem, atque cum vestem exueret adoriri et obtruncare statuisset[s].

Artaxerxes fratrem Cyrum, interficiendi consilio, comprehendit; et compedibus aureis (regiæ familiæ honore

[p] Diodor. Sicul. ann. 4. Olymp. 93.
[q] Plutarch. in Artoxerxe. Justin. lib. 5. cap. 11.
[r] Ctesias.
[s] Plutarch. in Artoxerxe.

habito) vinxit. Sed moriturum jam mater ulnis complexa, ac capillo suo circumjiciens colligansque illius collum cum suo, multis lamentis et obsecrationibus obtinuit ei veniam: effecitque ut ad suam in Lydia et maritimis civitatibus præfecturam remitteretur[t].

Alcibiades, formidine imperantium terra jam marique Lacedæmoniorum, in eam Bithyniæ partem quæ a Thracibus incolebatur secessit: eoque magnam vim pecuniæ tulit secum, majorem etiam in qua degebat arce relinquens. Sed Thraces illi Bithyni, postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, insidias ei fecerunt, et ea quæ apportavit abstulerunt: ipsum tamen capere non potuerunt. Inde igitur in Phrygiam ad Pharnabazum transiit: quem adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. Unde ei Grynium dedit in Phrygia castrum, ex quo quinquaginta talenta vectigalis habebat[u].

Lysandria, in honorem Lysandri, sunt instituta: in quibus quum Antimachus Colophonius et Niceratus Heracleotes carminibus certarent, Niceratum Lysander corona donavit. Antimachum, id moleste ferentem et poema suum abolentem, tum juvenis Plato consolatus est: ignorantiam dicens iis quibus inesset tantum nocere, sicut cæcitatem iis solum qui ipsi capti luminibus essent[x].

d. Proxima post receptas a Lysandro Athenas Olympiade, qua stadium vicit Crocinas Thessalus, quæ XCIV. est numerata, solis esse factum deliquium, in Hellenicorum libro secundo testatur Xenophon. Quod quidem hoc anno, tertio Septembris die, tempore matutino contigisse, calculus astronomicus demonstrat.

3601. *a.* Cyrus in Lydiam reversus, vinculorum memor, consilia init, quo pacto se deinceps e potestate fratris eximeret, atque etiam, si fieri posset, ejus loco regno potiretur. Itaque Græcas copias quam poterat occultissime

[t] Plutarch. in Artoxerxe; cum Xenoph. expedit. Cyri, lib. 1. Justin. lib. 5. cap. ult. et Ctesia.

[u] Plutarch. et Æmil. Prob. in Alcibiade.

[x] Plutarch. in Lysandro, cum Diodoro, ann. 4. Olymp. 93. ex Apollodoro.

ebat, et prætextibus variis externum militem undique quirebat, ut regem imparatissimum offenderet[y]. Lydro quoque triremem bicubitalem ex auro et ebore am, victoriæ causa gratulatoriam misit: quam ille in sidæ et Acanthiorum thesauro reposuit[z]. Et quum ad a Lysander a sociis dona gerens venisset; (inter quæ nile fortasse illud fuerit, quod ex Thessalia a Scopa iore illi missum Ælianus memorat[a],) hortum Sardibus e dispositum et consitum Cyrus illi ostendit, eosque de ticæ rei exercitiis sermones cum eo habuit, quos recen- Socrates in Xenophontis Oeconomico.

Apud Persas Satibarzanes Orontem criminatur: cum rysatide Artaxerxis matre consuetudinem eum habere ens; quum alioqui caste illa viveret. Morte igitur letatur Orontes: et mater regi indignatur, venenoque rituchmis filium, Mithradatem, necat[b].

Alcibiades, quum Cyrum fratri bellum clam parare, cedæmoniis adjuvantibus, intellexisset, ad Artaxerxem statuit, ut primus ipse de insidiosis hisce molitionibus n edoceret; hac ratione et suis se rebus, Themistoclis mplo, consulere potuisse sperans, et patriam regis aux-, a Lacedæmoniorum servitute liberare. Interim Cri-, et triginta tyrannorum Athenis a Lacedæmoniis impo- rum alii, certos homines ad Lysandrum in Asiam erunt, qui eum certiorem facerent, nisi Alcibiadem sus- isset, nihil earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis stituisset. Neque prius tamen hæc Lysandrum move- t, quam a magistratibus urbanis est scytala allata, quæ eret ut Alcibiadem tolleret. Pharnabazo igitur satra- renunciat, societatem quæ regi cum Lacedæmoniis et stare non posse, fœderaque irrita futura, nisi Alcibi- m vivum aut mortuum tradidisset. Itaque Pharnaba- Susamithren patruum et Magæum (Bagoam, Æmilio bo) fratrem ad Alcibiadem interficiendum misit; cum esset in quodam Phrygiæ pago Melissa dicto, et in nte Elaphoente posito, iterque ad regem compararet.

Xenoph. expedit. Cyri, lib. 1. Plutarch. in Artoxerxe.
Plutarch. in Lysandro. [a] Var. histor. lib. 12. cap. 1.
Ctesias.

Barbari ad illum opprimendum ab eis submissi, cum ferro eum aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa domum in qua quiescebat, eamque succenderunt: deinde ex incendio evadentem Alcibiadem telis et sagittis eminus missis interemerunt, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. Reliquum corpus amica, quæ cum eo vivere consueverat, muliebri sua veste, qua paulo ante interitum amictum se fuisse somniaverat, contectum, ædificii incendio cremavit; pro ea quæ suppetebat copia, funus ei faciens splendidum atque honorificum[c].

b. Clearchus Lacedæmonius, Byzantii tyrannidem exercens, et a suis duce Panthœda profligatus, fuga per noctem arrepta, in Ioniam trajecit. Ubi familiaritate cum Cyro, bellum adversus fratrem Artaxerxem moliente, contracta, dux copiarum factus est. Videns enim in eo robur animi esse et confidentiam ad quidvis promptam, decem millia Daricorum nummorum ei dedit: quibus ille instructus, copias coegit, ac progressus e Chersoneso, Thracibus iis quibus supra Hellespontum sedes sunt bellum intulit. Quæ res quia Græcis commodo erat, etiam sponte sua civitates Hellesponticæ pecunias ad alendum hunc militem conferebant. Quapropter et hæ copiæ Cyro clam alebantur[d].

c. Quum Pharnabazi provinciam Lysander vastaret, misit ille Spartam qui eum ob hoc accusarent. A Lacedæmoniis autem Pharnabazus, quod inter regios præfectos in bello gerendo promptissimum se illis approbasset, diligebatur. Unde infensi ephori, unum ex amicis et collegis Lysandri Thoracem, quod habere eum domi argentum comperissent, necaverunt: ipsum vero Lysandrum missa scytala domum ab Asia revocaverunt. Pharnabazum igitur Lysander oravit, ut alias scriberet literas, quibus priores querelæ tollerentur. Ille pollicitus, aperte quidem ejusmodi scripsit quales Lysander petebat; alias vero

[c] Ephorus, lib. 17. apud Diodor. Sic. ann. 1. Olymp. 94. Aristotel. hist. animal. lib. 6. cap. 29. Cicer. lib. 2. de Divinat. Valer. Maxim. lib. 1. cap. 7. Justin. lib. 5. cap. 8. Athen. Deipnosophist. lib. 13. Plutarch. et Æmil. Prob. in Alcibiade.

[d] Xenoph. expedit. Cyri, lib. 1. Diodor. ann. 2. Olymp. 94.

riptas clam habebat, quas inter signandum prioribus is substituit. Eas Lysander Lacedæmonem reversus horis tradens, imprudens suus ipse accusator factus t[e].

Paucis diebus interpositis, ægre et non sine labore, ab horis peregrinationis ad Jovis Hammonis delubrum ysander veniam impetravit: sacrificia quæ ante prælia verat solvenda prætendens, sed nihil aliud interim ens, quam ut oraculi istius antistites largitione corrumret. Eum in finem magna pecuniæ vi secum transcta, in Libyam ille perrexit: cum circa illa loca rex ibys paternus ipsius hospes esset; ad quam amicitiam stificandam, fratri Lysandri nomen Libyis fuerat indim. Verum præsides oraculi non solum corrumpi non ituerunt, sed etiam legatos Lacedæmona miserunt, qui ysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumre conatus esset. Hic ergo Lacedæmonem reversus, l causam dicendam arcessitus, judicum est absolutus ntentiis[f].

3602. Urbes Ionicæ, quæ prius Tissapherni a rege fuent traditæ, hoc tempore omnes, excepta Mileto, ad yrum defecerunt. Cum enim Tissaphernes Mileti præensisset, Milesios eandem ad Cyrum defectionem moliri; urtim eos occiderat, partim ejecerat. Hos Cyrus in exium actos quum excepisset; exercitu comparato, terra arique Miletum obsidebat, et ejectos reducere conabar[g]. In terrestri exercitu, ex Græcis, Socrates Achæus it cum gravis armaturæ circiter quingentis; et Pasio legarensis cum septingentis fere[h]. Mari vero Tamos Egyptius, Cyri navarchus, 25. navibus instructus urbem bsidebat[i].

Cyrus ad Artaxerxem mittens, eum orabat, ut fratri otius quam Tissapherni concedere in eas urbes imperium ellet: qua in re matris etiam studio adjuvabatur. Itaque cidit, ut rex insidias sibi strui non animadverteret; sed

[e] Plutarch. et Æmil. Prob. in Lysandro. Polyæn. stratagem. lib. 7.
[f] Diodor. ann. 2. Olymp. 94. Plutarch. et Æmil. Prob. in Lysandro.
[g] Xenoph. exped. Cyri, lib. 1. [h] Ibid.
[i] Xenoph. exped. Cyri, lib. 1.

existimaret Cyrum idcirco copias alere, quia Tissaphemi bellum faceret: adeoque moleste non ferret, bellum inter ipsos geri. Nam mittebat Cyrus tributum Artaxerxi debitum iis ex urbibus quas Tissaphernes habuerat[k].

Hunc Cyrum, qui neque Persico neque Babylonico unquam potitus est imperio, illum fuisse suaviter somniavit Georgius Hervartus, qui soluta captivitate Babylonica Judæis, cum præside Zorobabele et Josua sive Jesu Jozadaki filio summo sacerdote, in patriam redeundi potestatem dedit: quum Artaxerxes Mnemon hisce temporibus imperator fuerit, summus sacerdos Johannes (Nehemiæ cap. XII. ver. 11. 22, 23. Johanan et Jonathan dictus) populi vero præses Persicus satrapa a Josepho[l] nominatus " Βαγώσης ὁ στρατηγὸς τοῦ ἄλλου (λαοῦ inepte legunt vulgata exemplaria) Ἀρταξέρξου, Vagoses dux alterius Artaxerxis," ut Rufinus quoque vertit: alterius nimirum a Longimano Artaxerxe, de quo in præcedente capite Josephus egerat. Historia vero quam de hisce ille narrat, est ejusmodi.

Johanni summo pontifici frater erat Jesus: cui Vagoses amicum existens, pontificatum se daturum est pollicitus. Hac fiducia Jesus quum liberius cum fratre in templo altercaretur, re ad rixam usque progressa, tantam fratri bilem movit, ut ab eo per iram interficeretur. Quo cognito, Vagoses superveniens templum ingressus polluit; illud jam ante a sacerdote summo fratris sanguine prophanatum dictitans: ac per septennium ejus cædis pœnas a Judæis exegit, gravi mulcta imposita; ut priusquam quotidianas hostias offerrent, pro unoquoque (non anno, u habent editæ Josephi versiones easque secutus Salianus sed) agno, ex publico quinquaginta drachmas penderent. Ea vero pœna terminata videtur fuisse cum ejus, a quo facinus perpetratum est, pontificis Johannis obitu: quem ad hujus Artaxerxis (non Ochi) principatum et quidem illius annos primos, idcirco referimus; quod Johananis sive Johannis hujus (nondum tamen pontificis) mentionem

[k] Xenoph. exped. Cyri, lib. 1. [l] Antiquitat. lib. 11. cap. 7.

in Esræ libro factam invenerimus[m]. Inter septimum enim annum Artaxerxis Longimani, ad quem illa Ezræ historia pertinet, et finem septimi anni Artaxerxis Mnemonis (ante quem vita non excessisse Johannem supponimus) septuaginta annorum intervallum rationes nostræ constituunt. Ita Johanni post nonagesimum ætatis annum defuncto, successisset Jaddus filius: qui ad Alexandri usque imperium pontificatum obtinuit; et circa octogesimum tertium ætatis annum (si sub finem regni Darii Nothi natum illum fuisse ponamus) ex hominum vita demigravit. Sed hæc extra callem. Ad institutam chronici seriem, et minoris Cyri (intra 22. annum ætatis) interitum, jam recurrimus.

3603. *b.* Cyrus Lacedæmonem legatos misit, rogans, ut quemadmodum ipse Lacedæmoniis contra Athenienses opem tulisset, ita et illi auxilia et milites sibi mittant: in literis suis jactitans, se largiturum, si pedestres venissent, equos, si equestres, bigas; si prædia haberent, vicos, si vicos, urbes; stipendiumque militibus non annumeraturum, sed admensurum. Lacedæmonii, justa eum postulare censentes et ex re sua bellum istud fore arbitrati, velut ignorantes contra quem bellum pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda: quærentes apud Cyrum gratiam; et apud Artaxerxem, si vicisset, veniæ patrocinia, cum nihil adversus eum aperte decrevissent. Ephori igitur confestim ad Samium suum navarchum miserunt, ut quicquid Cyrus imperaret exsequeretur[n].

Lacedæmoniorum navarchus cum triremibus suis Ephesum ad Tamon Ægyptium Cyri navarchum trajiciens, ad omnia promptam illi operam exhibuit. Classem enim suam cum illius conjungens, et simul cum illo ex Ionia in Ciliciam circumvectus, effecit ut Syennesis qui ibi rerum potitus est Cyrum adversus fratrem pergentem terra impedire non posset[o]. Diodorus Samio Lacedæmoniorum na-

[m] Esr. cap. 10. ver. 6. cum Nehem. cap. 12. ver. 23.

[n] Xenophon, lib. 3. Hellenic. init. Diodor. Olymp. 94. ann. 4. Justin. lib. 5. cap. ult. Plutarch. in Artoxerxe.

[o] Xenoph. et Diodor. Olymp. 94. ann. 4. cum Cyri expedit. lib. 1. pag. 248. et 252.

varcho, cui Sami nomen fuisse putat, 25. triremes assignat, et Tamo 50. quum ex certiore expeditionis Cyri historia appareat, Tamo 25. fuisse naves, Pythagoræ vero Lacedæmonio (sic enim alterum nominat navarchum) 35.

Cyrus, quum in superiorem Asiam movere statuisset, causam belli eam præ se ferebat, quasi vellet adversus Pisidas, regionem ipsius infestantes, exercitum ducere: indeque Clearchum Lacedæmonium, Aristippum Thessalum, Xeniam Arcadem, exules Milesios cum iis qui Miletum obsidebant, Proxenum Bœotium, copiasque quas habebat omnes, tum Græcas tum Barbaricas, Sardes accersivit[p].

Tissaphernes, cum animadverteret apparatum belli majorem esse, quam ut adversus Pisidas comparari videretur cum quingentorum equitum comitatu ad Artaxerxem quam potuit maximis itineribus contendit: qui re ex eo cognita, omnia ad bellum necessaria comparare cœpit[q].

Cyrus, quum curatores Lydiæ Persas constituisset sibi propinquos, Ioniæ autem et Æolidi vicinisque locis Tamon, navarchum, fidum sibi amicum, natione vero Memphitem, præesse jussisset: mox ipse cum exercitu Ciliciam et Pisidiam versus movit; rumore passim disseminato, quod nonnulli gentium istarum ab officio recessissent[r].

Quo pacto autem Cyrus, "*στράτευμά τε συνέλεξε, καὶ τοῦτ' ἔχων ἀνέβη ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν, καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, καὶ ὡς ἀπέθανε, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπεσώθησαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ θάλατταν, Θεμιστογένει τῷ Συρακουσίῳ γέγραπται.* Quomodo et copias collegerit, et cum eis adversus fratrem ascenderit; tum qui pugna commissa fuerit, perierit ipse; Græci deinde salvi ad mare pervenerint: Themistogenes Syracusanus memoriæ prodidit:" in tertii Hellenicorum initio, inquit Xenophon. Cum quo conferendus locus ille Plutarchi, in libro de gloria Atheniensium, de Xenophonte. "*Ξενοφῶν αὐτὸς ἑαυτοῦ γέγονεν ἱστορία, γράψας*

[p] Xenoph. expedit. Cyri, lib. 1. [q] Ibid.
[r] Diodor.

stiam loco stipendiarii Græci 400. gravis armaturæ, qui Artaxerxi sub Abrocoma militaverant, castris Cyri se adjunxerunt. Ipse vero Abrocomas, relicta Phœnicia, cum trecentis hominum millibus ad regem perrexit: licet non ante quintum a pugna diem ad eum pervenerit. Unde per Syriæ portas, ab eo desertas, traducto exercitu Cyrus ad locum pugnæ tandem devenit: ab Epheso eousque stathmis 93. parasangis autem 535. (sive stadiis 16050.) confectis.

Locum pugnæ Cunaxa appellatum fuisse, refert Plutarchus; a Babylone stadiis 500. distantem. Unde, quum in secundo Ἀναβάσεως libro stadiorum 3060. commemoratur distantia; pro, εἰς Βαβυλῶνα, Jacobus Cappellus εἰς Σοῦσα legendum esse putat. In Cyri exercitu censa sunt Græcorum 13. fere millia; (licet 10. tantum millia Justinus habeat, libro quinto, capite ultimo) e quibus 10400. scutati erant, 2400. vel 2500. cetrati: Barbarorum 10. myriades (100000.) et currus falcati fere 20. Ex partibus Artaxerxis, 90. myriades (900000.) prælio interfuisse dicuntur, et currus falcati 150. Sed apud Plutarchum, Ctesias Cnidius, qui prælio interfuit, et apud Diodorum Ephorus, 40. myriades (400000.) tantum commemorant. In pugna, ex hujus copiis interfectos fuisse supra 15000. refert Diodorus, ex Cyri vero 3000. Apud Plutarchum Ctesias 9000. cæsorum numerum ad Artaxerxem relatum fuisse perhibet; sibi vero non minus 20000. visos qui ceciderant. Commissa vero pugna est, sub initium anni quarti Olympiadis XCIV. archonte Athenis Xenæneto, ante mortem Socratis anno uno: ut in vita Xenophontis indicat Diogenes Laertius.

Hic utroque fratre in prælio concurrente, prior Artaxerxes a Cyro per ipsam loricam in pectore vulneratus est: quod vulnus Ctesias se curasse commemorat. Cyrus vero dum pugnæ successu elatus incautius in hostes fertur, a quodam percussus occubuit. Victor Artaxerxes contumeliosis modis in fratris cadaver sæviit: caput et dextram qua percussus ab eo fuerat abscindens, et quasi per triumphum circumferens. Quæ tristis mater Parysatis, Babylonem profecta, vix tandem recuperavit, Susa

misit, ibique sepeliit. Hunc amborum fratrum conflictum, ex Dinone et Ctesia, plenius Plutarchus explicat.

Rex castra diripiens, Phocaicam Cyri concubinam, sapientiæ et elegantiæ nomine celebratam cepit[t]. Phocæensis genere ex Ionia hæc fuit, Hermotimi filia, a suis primum Mitto vocata, postea a Cyro, quod Aspasiæ Milesiæ Axiochi filiæ et Periclis amicæ (de qua supra ad annum mundi 3564.) forma et prudentia non impar videretur, Aspasia est appellata. Hanc singulari studio rex Artaxerxes requisivit: quumque ad ipsum vinctam eam ducerent, exanduit, et qui hoc fecerant in vincula conjecit. Aspasiam vero inter omnes pellices (quas 360. alebat forma præstantissimas) primam habuit, et præcipue adamavit[u].

Græci cladis hujus et Cyri interitus ignari, fortiter ex alia parte pugnarunt, et Tissaphernem ejusque copias vicerunt. Sex tantum millia Græcorum hic fuisse, affirmat Isocrates in panegyrico: quos neque ex optimis delectos fuisse addit, sed homines ita perditos, ut in suis civitatibus vivere non possent; ignaros regionis, destitutos a sociis, a comitibus proditos, duce quem secuti fuerant amisso. Castra vero ipsorum rex cum suis, qui Tissapherni in auxilium venerat, diripuit: ad quæ, copiis regiis iterum fugatis, Græci reversi, maxima ex parte incœnati pernoctarunt; cum omnes etiam impransi essent. Atque hic primus Ἀναβάσεως Cyri liber terminatur.

Secundus liber narrat, quo modo Græci, duce Clearcho Lacedæmonio, in patriam redire constituerint: et ut Tissaphernes, comitem se cum copiis suis et ducem itineris fore promittens, Clearchum cum tribus ducibus, Proxeno Bœotio, Agia Arcade et Socrate Achæo, 20. præfectis cohortium, et 200. circiter militibus; fœdere ac jurejurando violato, tollendos e medio procuraverit. Narraverat et antea in Persica sua historia (quam author hujus libri legerat) Ctesias Cnidius: quo pacto Tissaphernes per Menonem Thessalum dolo juramentisque Clearchum du-

[t] Ἀναβάσεως, lib. 1.

[u] Plutarch. in Pericle et Artoxerxe. Ælian. Var. histor. lib. 12. cap. 1. Justin. lib. 10. cap. 2.

cesque cæteros in potestatem suam redegerit, eosque compedibus vinctos Babylonem ad regem miserit; et quomodo Ctesias ipse, quum medicus esset Parysatidis, Clearcho dum in carcere esset multa humanitatis officia per eam præstiterit; ut rex Parysatidi matri deprecanti pro Clearchi incolumitate jurejurando annuerit, verum impulsu Statiræ uxoris cunctos duces, præter Menonem, deinde trucidaverit; ut cæterorum ducum cadavera a canibus et alitibus laniata fuerint, terræ vero cumulus magnæ altitudinis, venti procella excitatus, Clearchi corpus contexerit[x].

d. Libro tertio, et quatuor sequentibus, reliquorum Græcorum, qui Tissaphernis insidias evaserant, reditus in patriam explicatur; ut milites a Xenophonte persuasi alios sibi duces elegerint, (quorum unus Xenophon ipse fuit, in Proxeni locum suffectus) et per medias hostium regiones, longæ hyemis inclementiam et infinita passi discrimina, domum reversi fuerint. Eorum summa apud Diodorum Siculum habetur, in anni quarti Olympiadis XCIV. historia: cui adjungi et ea possunt, quæ hac de re habet Isocrates in panegyrico.

Tissapherni Artaxerxes, ob operam ipsi in bello contra fratrem strenue navatam, non solum ejus quam ipse prius obtinuerat, sed etiam satrapiarum, quibus Cyrus præfuerat, imperium concessit[y]. Magnificis etiam muneribus donato, suam ipsi filiam matrimonio adjunxit: et de reliquo fidissimum eum amicum fuit expertus[z].

Carem, a quo in poplite Cyrus vulneratus occubuit, post decem dierum tormenta, effossis oculis et ære fervente in aures infuso, Parysatis necandum curavit. Mithridates qui primus Cyrum sauciaverat, atque eum interfecisse in mensa gloriatus fuerat, binis scaphis septemdecim dies inclusus, a vermibus absumptus est. Bagabatem sive Mesabatem Artaxerxis eunuchum, qui illius jussu caput et manum Cyri a cadavere absciderat, Parysatis, victo in

[x] Ctes. in Photii excerptis, et Plutarchi Artoxerxe.
[y] Xenoph. Hellenic. lib. 3. Diodor. ann. 4. Olymp. 94.
[z] Diodor. ann. 4. Olymp. 94.

talorum lusu rege filio, obtinuit: quem vivum excoriari jussit, deinde corpus transversum in tres sustolli cruces et pellem seorsum palo suffigi. Quo tempore Parysatis, propter multam Artaxerxis obsecrationem, flere Cyrum cessavit[a].

Parysatis Statiram reginam nurum suam veneno hunc in modum sustulit. Ancillam habebat fidam, quæ plurimum apud ipsam poterat, Gingen vel Gigin dictam: quam administram veneni Dinon tradit fuisse, consciam modo invitam Ctesias. Illum qui venenum dedit, hic Belitaram appellat, Dinon Melantam. Nascitur apud Persas exigua avis, rhyntaces (vel rhyndaces) dicta, quæ omni caret excremento, habetque intestina omnia adipe differta. Hanc autumat Ctesias cultello, quem altero latere illeverat toxico, dissecuisse Parysatidem; partemque sinceram mandisse ipsam, Statiræ vero dedisse veneno infectam alteram. Dinon non Parysatidem, sed Melantam, medicatas carnes secuisse cultro et Statiræ apposuisse. Quum animam igitur ea magnis cum cruciatibus ageret, suspicionem regi adversus matrem attulit, feritatem illius et animum implacabilem cognoscenti. Unde quæstioni extemplo intentus, ministros matris et structores corripuit ac tormentis laceravit. At Gigin diu Parysatis in cubiculo suo tenuit, deposcentique denegavit regi. Verum postea orante illa ut domum nocte dimitteretur, certior factus locatis insidiis comprehendit Gigin, et veneficii reis debito affecit supplicio. Parysatidem vero Artaxerxes nullo nec verbo nec facto læsit, nisi quod petentem relegaverit Babylonem; adjiciens, quoad superesset illa, non visurum se Babylonem[b].

Aristo cum quibusdam aliis Cyrenen occupavit; a quibus 500. civium omnium potentissimi subito incursu trucidati sunt: de cæteris ornatissimus quisque profugit. Exsules itaque Cyrenæi, assumpta Messeniorum circiter 3000. (ex Græcia a Lacedæmoniis hoc tempore expulsorum) manu in aciem contra urbis occupatores descendunt:

[a] Ctesias: et Plutarch. in Artoxerxe.
[b] Plutarch. in Artoxerxe.

ræliοque commisso, utrinque magna Cyrenæorum strages litur, et Messenii prope omnes ibi cadunt. A pugna ro missis ultro citroque legatis, Cyrenæi rem compomt; et sub fide, per juramentum data et accepta, injuarum memores se nunquam fore, communi deinceps jure vitatem administrarunt[c].

3604. *a.* Tissaphernes (pro quo, Pharnabazi nomen ud Diodorum per errorem hic irrepsit) ad omnes oræ aritimæ satrapias in fidem accipiendas ab Artaxerxe mis, mox civitates Ionicas omnes imperio suo parere vobat[d].

Cum præfecti et urbes, qui Cyro adhæserant, in anxio vore essent, ne pœnas luerent eorum quæ in regem dejuissent: cæteri quidem satrapæ per legatos Tissaernis gratiam reconciliare sibi studuerunt. At qui urimum inter eos poterat Tamos (Memphites; de quo pra, ad annum mundi 3593. *c.* et 3603. *b.*) Ioniæ præctus, opes filiosque omnes, præter unum Gaum qui regium postea copiarum dux fuit, triremibus imponens; in Egyptum ad Psammitichum regem, quem beneficiis sibi vinctum habuerat, cum classe discessit. Psammitichus ro, tum benefactorum necessitudinem tum jus supplim pro nihilo habens, supplicem et amicum una cum eris jugulavit, ut pecuniis et classe potiretur[e].

Græci Trapezunte (quæ prima urbs Græca fuit ad quam nerant, in litore ponti Euxini et regione Colchorum sita) profecti, tridui pedestri itinere Cerasuntem (aliud ræcum oppidum, in Colchide quoque ad mare situm) rvenerunt: ibique decem dies substitere, quibus intuta lustratione, censi sunt milites 8600. qui ex 10000. rciter salvi evaserant; quum reliqui partim per hoes incursiones, partim a nivibus, partim etiam mor consumpti periissent. Inde per Mosynæcorum, Chaum et Tibarenorum regiones progressi, Græcorum oppidum Cotyora venerunt, Sinopensium coloniam: to videlicet (vel quinque potius, ut series historiæ pos-

[c] Diodor. ann. 4. Olymp. 94.
[d] Xenoph. Hellenic. lib. 3. Diodor. ad ann. 1. Olymp. 95.
[e] Diodor. ad ann. 1. Olymp. 95.

tulare videtur) post pugnam in regione Babylonica commissam mensibus; stathmis 122. parasangis vero 620. sive stadiis 18600. confectis. Hic vero 45. dierum stativa habuerunt[f].

Dum istic hæreretur, partim ex Cotyorensium foro, partim ex præda, quam ex Paphlagonum finibus agebant, Græci sibi victum quæsiverunt. Paphlagones vicissim Græcos aut dissipatos spoliabant, aut paulo longius a castris tabernacula habentes noctu oppugnabant: donec inter eos pax Corylæ, qui tum Paphlagonibus cum imperio præerat, interventu constituta est. Naves deinde Græci ab Heracleensibus et Sinopensibus nacti, ad Harmenen Sinopæ portum navigarunt; ibique dies quinque sunt commorati. Inde Heracleam, Megarensium coloniam in Maryandenorum finibus sitam, navigarunt; et ad Acherusiam peninsulam appulerunt. In tres deinde partes diviso exercitu, Arcades et Achæi qui supra 4500. erant omnes gravis armaturæ pedites, navibus ab Heracleensibus impetratis primi navigarunt; ut subito Bithynos adorti, quamplurima auferrent: et ad portum Calpæ, qui in media fere Bithynica est Thracia, noctu descendentes, ad vicos proximos stadiis plus minus 50. a mari perrexerunt. Lacessiti vero ab eis Thraces, maxima eos clade affecerunt. Una enim cohors, cum duce Smicrete, in conflictu tota deleta est; ex alia, octo tantum cum duce Hegesandro servati sunt: reliqui autem duces et milites omnes, in colle quo convenerant, arcta obsidione a Thracibus sunt circumsessi. Chirosophus, cum gravis armaturæ 1400. et cetratis 700. (qui Thraces erant, et Clearchum secuti fuerant) inde ab Heraclea per regionem pedibus iter fecit; deinde cum Bithynicam Thraciam attigisset, ac jam valetudine infirmiore uteretur, navem conscendit, et ad Calpæ portum tuto pervenit. Xenophon, cum gravis armaturæ peditibus 1700. cetratis 700. et 40. plus minus equitibus, maritimo itinere in eos fines venit, qui Bithynicæ Thraciæ et Heracleotidis agros terminant: deinde per mediterranea progressus, socios suos a Thracum obsidione liberavit. Simulque tandem ad Calpæ portum omnes coierunt[g].

[f] Expedit. Cyri, lib. 5.

[g] Expedit. Cyri, lib. 6.

ortuo ibi Chirosopho, in ejus locum Neo Asinensis urrogatus: qui, quum exercitum misere premi comus inopia videret, coactis plus minus duobus homimillibus ad prædam faciendam per Bithynorum vicos rrit. Eos primi Pharnabazi equites invadunt: qui mis opem laturi advenerant, et eorundem vicissim i copiis, avertere volebant Græcos, ne Phrygiam inrentur. Trucidant hi equites ex Græcis non pau- 500. Cæteri quemdam in montem fuga se recipi-, suppetias illis Xenophonte veniente, salvi ad castra solis occasum sunt reducti. Spithridate deinde et hine cum novis copiis ad auxilium Bithynis ferendum ntantibus, Græci insigni adversus eos potiti victoria, o trophæo ubi primum conflixerant, ad castra sua mare plus minus 60. stadiis ab eo loco posita rent. Post eam pugnam hostes, suis rebus providenlomesticos et facultates suas quo poterant longissime xerunt. Græci vero postea, cum recta incedentes Bithynos via nihil usquam offenderent, unius diei ac s itinere in Bithyniam reversi, amplam et mancipioet ovium copiam secum abduxerunt. Indeque sexto Chrysopolim Chalcedoniæ urbem pervenerunt: ubi eptem commorati, prædam vendiderunt[h].

04. Pharnabazus, metuens ne Græcorum istæ copiæ em suam bello peterent, Anaxibii Lacedæmonii naopera, qui tum forte Byzantii erat, effecit ut milites rsi ex Asia Byzantium traducerentur. Anaxibius Xenophonte in Asiam reversus, Cyzici ex Aristarcho Byzantii præfecto intellexit, successorem sibi datum ellespontum adventare Polum: indeque Parium naes, ad Pharnabazum misit, qui eum moneret, ut quæ Græcorum traductionem promiserat ipsi præstaret. uo spe sua frustratus, Xenophonti negotium dat, ut corum copias in Asiam summa celeritate iterum redu-. Verum a Pharnabazo persuasus Aristarchus com illum impediit. Unde sub Seuthe Thraciæ rege are coactus est Xenophon: sæviente adhuc hyeme,

[h] Expedit. Cyri, lib. 6.

et vi frigoris ita intensa, ut nares et aures ab eo adustas multi Græcorum amiserint[i]. Partem quidem Græcorum in patriam rediisse, partem vero maximam, ad 5000. fere, ducem Xenophontem secutam in Thraciam fuisse, refert Diodorus ad annum primum Olympiadis XCV. Unde liquet, vitiatum apud eum esse numerum, ubi Chrysopolim 3800. tantum superstites pervenisse legimus[k].

c. Ionicæ et aliæ Græcæ per Asiam urbes, quod partim in libertatem se vindicare cuperent, partim Tissaphernem metuerent, (quia Cyrum, dum is adhuc esset in vivis, Tissapherni prætulerant) recipere eum recusabant: missisque ad Lacedæmonios legatis petebant ut, quando totius ipsi Græciæ præsides ac duces essent, se natione Græcos habitantes in Asia non negligerent: sed darent operam, ut ipsorum ager a populationibus immunis esset, atque ipsi libertate fruerentur[l]. Hanc legationem libenter Lacedæmonii audierunt: qui, more ingenii humani, quo plura habent eo ampliora cupientes, non contenti accessione Atheniensium opum vires sibi duplicatas, totius Asiæ imperium affectare cœperunt[m].

Lacedæmonii igitur, promissis statim auxiliis, per legationem a Tissapherne contendunt, ne hostica Græcis oppidis arma inferre velit. At ille Cumæorum urbem cum exercitu primum adortus, omnem circumquaque regionem vastat, magnoque captivorum numero potitur. Post urbem ipsam obsidione cingit: sed cum propter hyemis interventum capere illam nequiret, captivis pro magna pecuniæ summa redditis, ab obsidione discessit[n].

Thimbron a Lacedæmoniis in Asiam missus est cum exercitu: in quo erant mille novitiorum civium Laconicorum, 4000. Peloponnesii, equitesque Atheniensium 300. quibus triginta tyranni fuerant usi; quos civitas Attica peregre perire, quam domi cum periculo manere volebat. Atque his Thimbron, cum in Asiam venisset, ex Græcis istius regionis urbibus plures addidit[o]. Ephesi enim, tum

[i] Expedit. Cyri, lib. 7.
[k] Diod. ad ann. 4. Olymp. 94.
[l] Xenoph. Hellen. lib. 3. Diodor. ad ann. 1. Olymp. 95.
[m] Justin. lib. 6. cap. 1.
[n] Diodor. ad ann. 1. Olymp. 95.
[o] Xenoph.

ex urbibus confœderatis tum aliunde, 2000. conscripsit, Inde vero, sub signis suis plures 7000. habens, 120. stadia progressus, Magnesiam Tissaphernis ditioni subjectam primo statim impetu cepit. Mox etiam Tralles Ioniæ oppidum adortus, oppugnationem ejus instituit: verum ubi nihil per loci firmitatem proficere licuit, Magnesiam retro flexit. Hæc nullo tum muro cincta fuit. Idcirco veritus ne denuo post discessum suum Tissaphernes illam subigeret; ad proximum montem, nomine Thoracem, eam transtulit. Hostium deinde agros incursans, varia militem præda locupletavit. Verum ubi magno cum equitatu Tissaphernem imminere accepit, Ephesum se recepit[p]. Illius enim equitatui sustinendo impar, in planitiem descendere noluit: satis esse sibi ducens, si populationes iis in regionibus prohibere posset, in quibus ipse degeret[q].

Quum duobus jam prope mensibus Græci sub Seuthe in Thracia Europæa militassent, Charminus Laco et Polynicus a Thimbrone missi in castra venientes, eum hujus exercitus opera in bello contra Tissaphernem egere declararunt: pollicitumque esse, se cuivis militi singulos in menses Daricum nummum daturum in stipendium, præfectis cohortium binos, ducibus quaternos. Xenophonte vero ad iter in patriam se comparante, orarunt eum homines e toto exercitu lectissimi, ne prius discederet, quam copias abduxisset ac Thimbroni tradidisset. Inde igitur Lampsacum cum eis navigio trajecit: ubi cum Euclide Phliasio vate congressus est. Hinc per Troadem profecti, Pergamum pervenerunt: ubi ab Hellade Gongyli Eretriensis uxore, et ejus filiis Gorgione et Gongylo, Xenophon hospitio est exceptus. Horum consilio et opera, cum ille Asidaten Persam capere frustra (et non sine suo et sociorum magno periculo) fuisset conatus: easu demum in eum Xenophontis milites incidentes, ipsum cum uxore, liberis, equis, et fortunis omnibus (quæ magnæ erant) ceperunt. His ita gestis Thimbron supervenit: acceptumque a Xeno-

[p] Diodor. [q] Xenoph.

phonte exercitum cum reliquo agmine Græco commiscens, bellum Tissapherni et Pharnabazo intulit[r].

Atque hic terminantur septem libri Ἀναβάσεως: quos scriptor, qui toti expeditioni ipse interfuit, hoc concludit epilogo: "Præerant hi ditioni regis, quam nos ingressi peragravimus: Lydiæ, Artimas; Phrygiæ, Artacamas; Lycaoniæ et Cappadociæ, Mithradates; Ciliciæ, Syennesis; Phœniciæ et Arabiæ, Dernès: Syriæ et Assyriæ, Belesis; Babyloni, Rhoparas; Mediæ, Arbacas; Phasianis et Hesperitis, Teribazus. Carduchi, Chalybes, Macrones, Colchi, Mosynœci, Cœti, Tibareni, sui juris erant. Paphlagoniæ cum imperio præerat Corylas; Bithyniæ, Pharnabazus; Thracibus, qui in Europa sedes habent, Seuthes. Totum iter, tum ascensus tum descensus, (τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως) stathmis 215. confectum est, parasangis 1150. stadiis vero 34255. (vel 34500. potius; singulis parasangis 30. tribuendo stadia.) Temporis ascensus et descensus spatium, annus unus, ac tres menses."

d. Novis Xenophontis copiis auctus Thimbron, in campis contra Tissaphernem castra locare ausus est: et Pergamum sponte deditam in suam potestatem accepit, itemque Teuthraniam et Halisarniam; quibus Eurysthenes ac Procles, orti a Demarato Lacedæmonio, cum potestate præerant. Gorgio etiam et Gongylus, jam dicti fratres, ad ipsius partes transierunt: quorum alter Gambrium et Palægambrium, alter Myrinam et Grinium possidebat. Urbes quoque aliquas non satis munitas vi Thimbron cepit[s].

3605. Thimbron Larissam, Ægyptiam vocatam, imperata facere detrectantem, castris circum eam locatis, obsedit. Quam cum per vim frustra aliquandiu oppugnasset, ab Ephoris mandatum accepit, ut relicta Larissa in Cariam militem transferret. Et erat jam Ephesi, profecturus in Cariam, quum Dercyllidas (vir machinarum peritia clarus, et ob ingenii solertiam Sisyphi cognomentum adeptus) ad exercitum venit, in imperio successor illi datus.

[r] Expedit. Cyri, lib. 7.

[s] Xenoph. Hellenic. lib. 3.

Thimbron vero domum reversus, atque a sociis accusatus, quod exercitui licentiam spoliandi fœderatos concessisset, exilio mulctatus est[t].

Mania Dardanensis, virilis animi mulier, quæ post mariti sui Zenis Dardanensis obitum Æolidis satrapiam sub Pharnabazo feliciter administraverat, et maritimas urbes Larissam, Hamaxitum et Colonas imperio suo adjecerat, a genero suo Midia, quum annos jam 40. excessisset, una cum filio 17. plus minus annos nato, perfide interimitur. Cæde perpetrata Scepsim et Gergithem munita oppida, in quibus imprimis opes suas Mania recondiderat, Midias occupat: reliqua oppida præsidiariis militibus Pharnabazo integra servantibus. Ille missis ad Pharnabazum muneribus, ut regionem eam legibus illis quibus habuerat Mania sibi obtinere liceret, frustra postulat: vitam sibi acerbam fore, non vindicata Maniæ morte, Pharnabazo respondente[u].

Dercyllidas, cum videret sibi adversus duos præfectos Artaxerxis regis, Pharnabazum et Tissaphernem, maximarum gentium viribus instructos, dimicandum; atque illos invicem sibi suspectos esse non ignoraret: ne cum utroque simul decertare necessum haberet, cum Tissapherne, statutis conditionibus, pacem fecit[w].

Post habitum cum Tissapherne colloquium, Dercyllidas in Æolidem Pharnabazo (cui ob ignominiam ab eo dudum, cum Abydo sub Lysandro navarcho præfuit, acceptam, infensior erat) parentem, exercitum suum, nullo sociorum in itinere læso, abduxit: ac statim uno die Larissam, (pro qua Arisbam ponit Diodorus) Hamaxitum et Colonas, oppida maritima, per deditionem spontaneam cepit. Paulo post eodem modo Neandrenses, Ilienses et Cocylitas sine vi admota in potestatem suam redegit: Cebrenen etiam munitissimam urbem, ostentata oppugnatione territam, ad deditionem compulit. Cui cum præsidium imposuisset;

[t] Xenoph. Hellenic. lib. 3. Diodor. ad ann. 2. Olymp. 95.

[u] Xenoph. Hellenic. lib. 3. cum Polyæno, lib. 8. in Tania vel Phania: ita enim ibi Maniæ nomen perperam habetur exaratum.

[w] Xenoph. Hellenic. lib. 3. cum Justino, lib. 6. cap. 1. Hercyllidâ pro Dercyllida nominato.

recta Scepsim ac Gergithen versus contendit; ubi Midiam, qui et Pharnabazum et cives metuebat, colloquii causa acceptis obsidibus sibi occurrentem, ac de societate verba facientem, secum retinuit; eique ostendit nullam aliam esse rationem societatis ineundæ, quam si cives liberos suis legibus vivere permitteret. Simulque cum eo Scepsim ingressus[x], facto ibi Minervæ sacrificio, et Midiæ præsidio educto, cives ad restitutam libertatem conservandam est cohortatus. Deinde Gergithen cum exercitu profectus, nequicquam petente Midia sibi eam relinqui, jussu ejusdem Midiæ portis apertis urbem illam quoque intravit; et repertis ibi Maniæ thesauris, qui octo militum millibus in integrum prope annum stipendio sufficerent, Midiam exutum male partis Scepsim ad privatim vitam ibi degendam habitatum dimisit. Atque ita spatio dierum octo, novem urbibus eum potitum esse refert Xenophon; omnesque Troadis urbes, partim dolo eum occupavisse, partim etiam vi subegisse, scribit Diodorus ad annum secundum Olympiadis XCV.

Inter Artaxerxem et Evagoram regem Salaminis (qui urbis illius dynastam regis Persici amicum, ut ad annum secundum Olympiadis XCVII. idem Diodorus memorat, Abdemonem Thyrsium vel, ut Theopompus in excerptis Photii num. 176. appellat, Abdymonem Citieum inde ejecerat) dissentio orta. Cononis Atheniensis qui apud hunc in Cypro et Ctesiæ Cnidii qui apud illum in aula Persica agebat interventu, sopita est: ab Evagora tributo Artaxerxi dato, et muneribus ad Satibarzanem missis. Ad Euagoram quoque, de reconciliatione cum Anaxagora Cypriorum rege, a Ctesia datæ sunt literæ: quas, una cum aliis ejusdem generis Evagoræ et Cononis epistolis, Persicæ suæ historiæ inseruit ipse Ctesias.

Dercyllida ad Pharnabazum mittente percunctatum, utrum pacem an bellum mallet; is Phrygiæ (in qua sedem domicilii habebat) metuens, Æolidi, quam Dercyllidas obtinebat, finitimæ, inducias delegit[y].

[x] De quo legendus Polyænus, in stratagem. lib. 2.

[y] Xenoph. Hellenic. lib. 3.

3606. *a.* Factis induciis, Dercyllidas Bithynicam in Thraciam profectus, ibidem hybernavit, non admodum hoc graviter ferente Pharnabazo; quod Bithyni sæpius illi bellum facerent. Dercyllidas vero res Bithynorum secure rapiens, commeatus copia abundabat[a].

b. Odrysæ equites plus minus 200. et cetrati plus minus 300. e Thracia a Seuthe auxilio Dercyllidæ missi, prædatum exeuntes, magna clade a Bithynis affecti sunt: posteaque castra sua cum Græcorum castris conjungentes, Bithynorum agros populationibus ac flammis vastaverunt[a].

Ineunte vere Dercyllidas e Bithynorum finibus excedens, Lampsacum venit: ubi ex tribus patriæ legatis intelligit, imperium sibi in annum proximum esse prorogatum. Iisdem legatis ephororum mandato milites quod antehac sociis injurii fuissent redarguentibus, et quod hoc anno neminem læsissent collaudantibus, a præfecto copiarum quæ Cyrum secutæ fuerant est responsum; milites quidem unos eosdemque esse, sed diversos duces diversos militum mores fecisse. Legatos deinde Dercyllidas Epheso per Græci nominis civitates dimisit; quod eas tranquillo in statu visuri essent, sibi gratulatus[b].

c. Dimissis ex Asia legatis, Dercyllidas rursum per nuncios Pharnabazum percunctatus est, induciasne quæ per hyemem fuerant continuatæ, an bellum habere mallet. Quo inducias bello rursum præferente, statim transmisso Hellesponto, isthmum Chersonesi Thraciæ, qui 37. stadiis porrigebatur, muro interclusit: quem verno tempore inchoatum, ante autumnum absolvit[c].

Conon Atheniensis e Cypro ad Artaxerxem de rebus suis misit epistolam: quam communicari illi voluit, vel per Zenonem Cretensem saltatorem, vel per Polycritum Mendæum medicum, vel, si illi abessent, per Ctesiam medicum. Fama est Ctesiam, accepta Cononis epistola, de suo illi apposuisse, ut ipsum quoque ad se rex mitteret;

[a] Xenoph. Hellenic. lib. 3. [a] Ibid.

[b] Xenoph. Hellenic. lib. 3.

[c] Xenoph. Hellenic. lib. 3. cum Diodoro, ann. 2. Olymp. 95. ubi duorum annorum res gestas in unum compingit.

ut ad negotia maritima tractanda perutilem. Ipse autem Ctesias ait, regem sua sponte hoc sibi muneris injunxisse[d]. Cononis vero literas, tum ad regem tum ad seipsum, ut et orationem quam ad regem de Conone ipse habuit, historiæ suæ Ctesias inseruit: ubi et de nunciis, quos Lacedæmonii hoc tempore ad regem miserunt, adhibita custodia retentis, narrationem exponit.

Pharnabazus, post inducias cum Dercyllida factas, ad regem adscendens, Tissaphernem apud eum criminatus est, ut Lacedæmonios Asiam ingressos non repulerit armis, sed impensis regiis aluerit: indignum esse dicens, bella non perfici sed redimi, hostem pretio non armis summoveri. Hortatusque regem est, ut adornata classe, Cononem Atheniensium navarchum ei præficiat. A quo et Cyprio rege Euagora persuasus ille, 500. talentis ad apparandam classem Pharnabazo numeratis, Phœnissas triremes Cononi tradere, eumque navalis belli ducem constituere jussit[e].

Pharnabazus ex aula Persica reversus Cononem, post habitum de prætura navali colloquium, imperio maris præficit; multa regis nomine præclara illi pollicitus. Conon, munere illo suscepto sed classe nondum satis instructa, cum quadraginta quas paratas tum habebat navibus in Ciliciam devehitur; et ad bellum ibi gerendum sese accingit[f].

d. Ctesias ab Artaxerxe ad mare missus, in patriam suam Cnidum primum, deinde Lacedæmonem profectus est: ut sub Persicæ suæ historiæ finem ipse narrat; quam cum hoc Olympiadis XCV. anno tertio illum terminasse, Diodorus author est.

Dercyllidas ex Chersoneso in Asiam regressus, visitatis urbibus, Chiorum exules Atarna occupasse comperit; indeque excursionibus in Ioniam factis, ex vicinorum prædis victum sibi comparasse. Et quamvis munitum esset

[d] Plutarch. in Artoxerxe.

[e] Diodor. ad ann 2. Olymp. 95. cum Isocrate in Evagora et orat. ad Philippum, Pausania in Atticis, et Justin. lib. 6. cap. 1.

[f] Diodor. ad ann. 2. Olymp. 95.

oppidum, et magna tum frumenti copia instructum; castris tamen circumdatum, per octo mensium spatium obsidere non cessavit[g].

3607. Compulsis tandem ad deditionem faciendam obsessis, Dercyllidas loci curam Draconti Pellenensi committit: ipse largissima commeatus copia in eum convecta, ut illuc veniens diversorium haberet, Ephesum adiit[h].

Cum Ionicarum civitatum legati Lacedæmonem profecti significassent; si Caria, in qua Tissaphernis sedes erat, infestaretur, existimare se, statim ipsum αὐτονομίαν eis concessurum, et ut arbitratu suo rempublicam administrarent permissurum: Dercyllidæ mandarunt Ephori, ut cum terrestribus copiis in Cariam se transferret; et Pharaci classis suæ præfecto, ut in oram Cariæ naves suas duceret[i].

Eodem tempore Pharnabazus etiam ad Tissaphernem venit: partim quod is imperator omnium designatus esset; partim ut ad bellum in Græcos communi opera gerendum se paratum testaretur. Atque hunc primum Tissaphernes secum in Cariam ad rem ibi constituendam duxit; deinde impositis ibi in munitiones præsidiis, cum eodem in Ioniam rediit. Dercyllidas autem, ubi rursus eos Mæandrum transmisisse accepisset; habito cum Pharace colloquio, quo vereri se ostendebat, ne Tissaphernes ac Pharnabazus Ioniam a præsidiis nudam percurrendo popularentur: et ipse Mæandrum transiit[k].

In Persarum exercitu 20000. pedites, et 10000. equites erant: Dercyllidas non plures 7000. sub signis suis habuit[l]. Et quotquot quidem erant e Peloponneso milites, tranquilli subsistentes ad prælium se parabant: quotquot vero e Priene et Achillio, itemque et insulis et oppidis Ionicis, Dercyllidæ se adjunxerant, partim, armis in segete (quæ tunc densa in Mæandri planitie erat) relictis, fuga sibi consulebant; partim, cum ad pugnam veniendum

[g] Xenoph. Hellenic. lib. 3.
[h] Ibid.
[i] Xenoph. Hellenic. lib. 3.
[k] Ibid.
[l] Diodor. ad ann. 2. Olymp. 95.

esset, minime mansuros se esse satis declarabant. Tissaphernes tamen, cum secum cogitaret, quo pacto Cyri milites cum ipsis pugnavissent, eisque Græcos omnes similes esse arbitraretur; ut prælium (quod Pharnabazus suadebat) iniret, adduci non poterat: sed missis ad Dercyllidam nunciis, cupere se cum ipso in colloquium venire significabat. Datis igitur prius acceptisque utrinque obsidibus, de pacis conditionibus actum est: postulante Dercyllida, ut rex urbes Græcas liberas et sui juris esse sineret; Tissapherne vero et Pharnabazo, ut Græcæ copiæ regis e finibus, et Lacedæmoniorum præfecti ex civitatibus abirent. Placuitque inducias esse tantisper, donec de his Dercyllidas ad Lacedæmonios, Tissaphernes ad regem retulisset. Utroque vero dimisso exercitu; Persarum copiæ Tralles, Græcorum Leucophryn discessere[m].

3608. Herodas quidam Syracusanus, cum nauclero quodam in Phœnicia tum vivens, cum triremes Phœnissas partim aliunde istuc adpellere, partim ibidem instrui, partim adhuc ædificari videret, audiretque trecentas numero futuras: prima nave quæ in Græciam tenderet conscensa, Lacedæmoniis indicat, hanc classem tum a Tissapherne tum a rege parari; sed quo ea mittenda esset, dicens se ignorare. Eo nuncio commotis Lacedæmoniis, ex regibus eorum alter Agesilaus, a Lysandro persuasus, ad Asiaticam contra Persas expeditionem sese obtulit: adjunctis sibi triginta Spartanis, quorum consilio uteretur. Eorum primus ipse Lysander fuit: qui decemviratus abs se in urbibus Asiaticis institutos (quos Ephori sustulerant, jussis omnibus more patrio rempublicam gerere) Agesilai opera restituturum se iterum sperabat. Ita Agesilaus, acceptis copiis bis millium e novis Spartæ civibus conscriptorum ac sex millibus sociorum, cum annonæ tanto quantum in sex menses sufficeret, Geræsto, Eubœæ portu, cum amplissimis quas ibi coegerat copiis solvens, Ephesum navigavit: tanta celeritate hic usus, ut prius in Asiam cum copiis pervenerit, quam regii satrapæ eum scirent profectum;

[m] Xenoph. Hellenic. lib. 3. et Diodor. ad ann. 2. Olymp. 95.

quo factum est, ut omnes imperatores imparatos offenderet[n].

Novo delectu Ephesi quatuor militum millibus conscriptis, exercitum 10000. peditum et 400. (vel 4000. ut in Latina versione legitur) equitum in campum eduxit. Quos circumforanea quædam colluvies prædæ gratia sequebatur, numero non inferior[o].

Per internuncios vero a Tissapherne interrogatus, quam veniendi causam haberet; respondit, ut Græcas in Asia civitates in libertatem vindicaret. Petiit deinde Tissaphernes, ut tantisper Agesilaus a rebus gerendis abstineret, quoad ipse ad regem mitteret; spem faciens omnia illi ex sententia se confecturum. Hinc, tribus mensibus ad eam rem conficiendam definitis, Tissaphernes Heripidæ, Dercyllidæ et Migialio missis ad se sacramentum præstitit, omnino sine dolo malo se pacem procuraturum: illis Agesilai nomine jurantibus, si hoc Tissaphernes faceret, se sine fraude servaturos inducias. Verum Tissaphernes, jurejurando mox violato, magnas a rege copias accersebat, quas cum iis quibus jam ante utebatur conjungeret. Et quanquam hæc Agesilaus animadverteret, nihilominus in servandis induciis perstitit[p].

Quum in hoc otio apud Ephesum Agesilaus commoraretur, quod rerumpublicarum status in urbibus perturbati essent, neque populariter amplius eæ administrarentur (ut sub Atheniensium dominatu factum fuerat) neque decemviratus in eis essent, qui Lysandro rerum potito instituti erant: urgebant Lysandrum omnes, hominem sibi notum, uti quæ cuperent ipsi ab Agesilao impetraret. Eam ob causam factum, ut magna hominum turba eum semper sectaretur; ita ut privatus quidam Agesilaus, Lysander rex esse videretur. Quod Agesilaus ægre ferens, authoritatem illius primum minuebat et sensim labefactabat;

[n] Xenoph. Hellenic. lib. 3. et orat. de Agesilao; cum Plutarcho, et Æmil. Probo, in vita ejusd. Agesilai, et Pausania in Laconicis; qui tamen Sardes primum appulisse Agesilaum scribit.

[o] Diodor. ann. 4. Olymp. 95.

[p] Xenoph. Hellenic. lib. 3. et in Agesilao: cum Plutarcho et Æmil. Probo, in Agesilao.

deinde legatum in Hellespontum mittebat. Ibi cum comperisset Lysander, Spithridatem Persam (Mithridatem Plutarchus appellat) a Pharnabazo nonnihil opprimi, ad colloquium invitato persuasit, ut cum liberis, pecuniis, et 200. equitibus deficeret; statimque rebus ejus cæteris apud Cyzicum relictis, cum filio ad Agesilaum eum adduxit: id quod gratum Agesilao fuit, studiose ex illo de Pharnabazi rebus percunctanti[q].

Tissaphernes ob missas sibi a rege copias animo elatus, Agesilao bellum denunciavit, ni statim Asia excederet. Quam denunciationem hilari animo ille accipiens, ut ad expeditionem se pararent, militibus præcepit; simulque Ionibus, Æolibus et Hellespontiis significavit, ut copias suas auxiliares Ephesum ad se mitterent. Cumque Cariam eum petiturum existimaret Tissaphernes, Phrygiam ille petiit: subactisque inopina irruptione civitatibus, magnam opum vim cepit; tutusque ac sine periculo ad vicina Dascylii pervenit. Ibi equites ejus reliquum agmen præcedentes ab equitibus Pharnabazi excepti et in fugam compulsi, homines duodecim et equos duos amiserunt: sed opem cum peditatu ferente Agesilao, barbari uno ex suis amisso cesserunt[r].

Agesilaus, maxima æstatis parte in populatione Phrygiæ finitimæque regionis consumpta, locupletatum commodis exercitum sub autumnum Ephesum reduxit[s]. Ibique hyemavit[t].

3609. Nephereus, sive Nepherites in Ægypto regnat annis sex.

Lacedæmonii per legatos Nephereum Ægypti regem de societate armorum solicitant: qui auxiliorum loco Spartanis ad centum triremes apparatum, et quingenta tritici millia donat[u]. Hercinionem hunc appellat Justinus et eum secutus Orosius; ita rem narrans: " Lacedæmonii a rege Ægypti Hercinione auxilia navalis belli per legatos

[q] Xenoph. Hellen. lib. 3. Plutarch. in Lysandro et Agesilao.

[r] Xenoph. Hellenic. lib. 3. et in Agesilao; cum Plutarcho et Æmil. Probo, in Agesilao.

[s] Diodor. ann. 1. Olymp. 96.

[t] Æmil. Prob. in Agesilao.

[u] Diodor. ann. 1. Olymp. 96.

[illegible]

Agesilaus [illegible] Deinde appetente jam vere, exercitum universum apud Ephesum exegit: ibique tam equites tam pedites omnis generis armaturae exercuit diligenter et ad munera militaria paratiores reddidit, fecitque ut durante hoc exercitio urbs Ephesina supra modum solutum spectatu digna videretur, velut belli quaedam officina. Adfecit et alia, ad animos militum spe bona erigendos et alacriores reddendos comparata[a].

[x] Justin. lib. 6. cap. 2. Oros. lib. 3. cap. 1.

[y] Diodor. ann. 1. Olymp. 96. [z] Justin. lib. 6. cap. 2.

[a] Xenoph. Hellen. lib. 3. et in Agesilao, cum Plutarch. et Aemilio Probo in Agesilao.

Jamque annus exierat, a discessu Agesilai e patria, regressique domum sunt triginta viri, quorum princeps erat Lysander; et alii totidem in decedentium locum, principe Herippida, submissi. Ex his Agesilaus Xenoclem, cum quodam alio, copiis equestribus præfecit; novis civibus, qui armatura gravi utebantur, Scythen; Cyri militibus, Herippidam; Migdonem, missis ab oppidis militibus. Denuntiavit etiam, confestim se ducturum rectissima via in munitissima regionis; ut tum corpora, tum animi militum ad pugnam præpararentur. Tissaphernes autem hæc ab Agesilao jactari ad se rursum fallendum arbitratus, in Cariam, quo revera ipsum irrupturum credebat, iterum cum peditatu ivit; equitatumque in Mæandri campo subsistere jussit. Sed non aliter fecit quam dixerat Agesilaus; rectaque Sardianam in regionem impetum fecit. Quumque triduum hoste nullo conspecto, progrederetur; magnam rerum necessariarum copiam pro exercitu habebat. Die quarto equites hostium aderant: qui Græcos hinc inde palatos prædam agere conspicati, complures ex eis trucidarunt. Quibus auxilium ferens Agesilaus, cum considerasset, necdum hostibus peditatum adesse, sibi vero nihil eorum quæ ad bellum paraverat deesse; prope Pactolum fluvium pugna commissa, insignem victoriam consecutus est. Tum castris Persarum potitus, atque universa tum amica tum hostilia copiis suis circumplexus, inter alias opes, quas talenta 70. excedere comperit, camelos etiam cepit, quos postea secum in Græciam abduxit. Tissaphernes vero pugnæ hujus tempore Sardibus erat: eamque ob causam a Persis est insimulatus, quasi ab eo deserti proditique fuissent.

Ita rem gestam narrat Xenophon. Sed Diodorus Tissaphernem cum equitum decem et peditum quinquaginta millibus adfuisse refert. Agesilaum, declives ad Sipylum tractus capessentem, ac totam Sardes usque provinciam incursantem, hortos ipsumque Tissaphernis paradisum (sive viridarium, arboribus et aliis ad oblectationem facientibus magno sumptu et artificio excultum) pervastasse. Inde sese convertentem, Xenoclem Spartanum cum 1400. militibus, medio inter Sardes et Thybarnas spatio, ad in-

iis hostes excipiendum collocasse: posteaque pugna
ıserta, Persas fugasse, ultra sex eorum millia occidisse,
›tivorum multitudinem magnam collegisse, et castra
ltis emolumentis referta diripuisse. His autem peractis
ıssaphernem Sardes se recepisse, Agesilaum ad mare
:rcitum reduxisse. Pausanias in Laconicis, Agesilaum
congressum cum Tissapherne in Hermi campis, vicisse
rsarum non modo equitatum, sed etiam peditatum; qui
to tunc numero erat collectus, ut post eum exercitum
:m Xerxes adversus Athenas duxit, et ante illum Da-
ı contra Scythas, esset maximus. Verum Xenophonti
gis hic fidendum: qui non Agesilaum solum instituit
in tertio de Oratore habet Cicero) vel eo saltem usus
familiarissime (ut in vita Agesilai Æmilius Probus et
rita Xenophontis refert Diogenes Laertius) sed etiam
: tempore in Asia cum Agesilao præsens adfuit, et
ıuente anno cum eodem in Græciam inde rediit.

Conon, Persicæ classis præfectus, ob militaris stipendii
ıtionem diu rege per epistolas frustra fatigato, ad pos-
mum ad eum pergere statuit: Pharnabazo quoque ip-
n mittente, ut Tissaphernem apud regem proditionis
ıusaret. Hieronymo igitur et Nicodemo Atheniensibus
ıale imperium committens, in Ciliciam navigat, atque
ie Thapsacum Syriæ delatus, secundo Euphratis amne
bylonem delabitur. Ibi primum ex more Persarum ad
liarchum, qui secundum gradum imperii tenebat, Tith-
ıstem accessit; seque ostendit cum rege colloqui velle.
d cum ad aspectum et colloquium, nisi rege prius ado-
o, admitti non posset: per literas et internuntios res
acta. Rex vero tantum auctoritate ejus motus est, ut
ssaphernem hostem judicarit, et Lacedæmonios bello
›sequi jusserit, et ei permiserit, quem vellet, eligere ad
pensandam pecuniam. Hinc magnis muneribus dona-
ı ad mare est missus, ut Cypriis et Phœnicibus cæteris-
e civitatibus maritimis naves longas imperaret, classem-
e qua proxima æstate mare tueri posset; dato adjutore
ıarnabazo, sicut ipse voluerat[b].

[b] Diodor. ad Olymp. 96. ann. 1. Justin. lib. 6. cap. 2. Æmil. Prob. in Co-
ıe.

Ad Cyprios vero quod attinet: ex Isocratis Evagora est observandum, Artaxerxem etiam inter accipiendum beneficia, bellum adversus eos molitum fuisse, decem ante illud finitum annis; quorum fere octo in apparatum fuisse insumptos, ex iis quæ de belli Cyprii exitu ad annum quartum Olympiadis XCVIII. habet Diodorus, infra videbimus. Ex octo vero illis annis, sex effluxisse significare videtur Isocrates, quum habitus ab eo fuit Panegyricus: in quo de irritis hac in re Artaxerxis conatibus ita ille scribit: "Ἐπ' Εὐαγόραν στρατεύσας, ὃς ἄρχει μὲν μιᾶς πόλεως τῶν ἐν Κύπρῳ, ἐν δὲ ταῖς συνθήκαις ἔκδοτός ἐστιν· οἴκων δὲ τὴν νῆσον, κατὰ μὲν θάλασσαν προδεδυστύχηκεν, ὑπὲρ δὲ τῆς χώρας τρισχιλίους ἔχει μόνον πέλτασταϛ· ἀλλ' ὅμως οὕτω ταπεινῆς δυνάμεως οὐ δύναται περιγενέσθαι βασιλεὺς πολεμῶν, ἀλλ' ἤδη μὲν ἓξ ἔτη διατέτριφε. Bello contra Evagoram moto, unius urbis Cypriæ dominum, et in fœdere deditum: qui cum insulam incolat, et mari prius cladem acceperit, et pro suæ regionis defensione tria millia cetratorum duntaxat habeat; tamen copias adeo tenues rex bello superare nequit, sed et jam in eo sex annos contrivit."

Delatas adversus Tissaphernem criminationes exacuente Parysatide, ob Cyri filii mortem illi infensissima, Tithraustem, cum mandato illum interimendi, summum belli ducem facit; et datis huc illuc ad civitates et satrapas literis, ut omnes dicto audientes ipsi sint, edicit[c].

Proficiscenti Tithraustæ duas alias epistolas Artaxerxes tradidit: unam ad ipsum Tissaphernem de bello contra Græcos, summam omnium rerum ei permittens; alteram ad Ariæum satrapam Larissæum ut in illo comprehendendo Tithraustæ operam tribueret. Eas reddidit Tithraustes, quamprimum Colossas Phrygiæ devenit. Eo Tissaphernem Ariæus, lectis suis literis, vocavit ad communicanda consilia, cum de rebus aliis, tum imprimis de Græcis. Ille nihil suspicatus mali, copias Sardibus reliquit: ipse vero cum trecentis delectis Arcadibus et Milesiis profectus, apud Ariæum divertit; jamque balneis operam

[c] Diodor. ann. 1. Olymp. 96.

dans, acinacem deposuerat. Ariæus cum famulis eum in balneo comprehendit, conclusumque in vehiculo Tithraustæ tradidit. Qui Celænas usque eum ducens, resectum ejus caput inde ad Artaxerxem perferendum curavit. Rex matri Parysatidi illud misit: quæ ob filii Cyri mortem illius supplicio maxime est lætata; ut et Græcorum omnium matres et uxores, qui Cyrum secuti Tissaphernis fraude circumventi fuerant[d].

Tithraustes legatos ad Agesilaum nunciatum mittit, belli hujus authorem Tissaphernem meritas jam luisse pœnas: regem vero æquum censere, ut ille domum repetat, et Asiæ civitates, suis utendi legibus impetrata facultate, pristinum regi tributum pendant. Negante vero Agesilao se id absque magistratuum in patria consensu facturum: tandem conventum est ut, acceptis in commeatum exercitus sui triginta talentis, in Pharnabazi ditionem ille discederet, donec voluntatem suorum de tota re cognosceret. Ita, in tertio Hellenicorum, Xenophon. Diodorus tantum scribit, Tithraustem, Agesilao in colloquium pellecto, semestres cum eo fecisse inducias. Addit, in oratione de laudibus Agesilai, Xenophon; Tithraustæ dona ei complura offerenti, si suis finibus excederet, Agesilaum respondisse: "Existimatur apud nos honestius imperatori esse, Tithrausta, exercitum suum ditare quam seipsum; et ab hostibus spolia potius quam dona referre."

Dum Phrygiam versus, quæ Pharnabazo parebat, Agesilaus pergeret; accepit a magistratibus urbanis scytalam, qua classis non minus quam terrestris exercitus illi delatum est imperium, potestate etiam ei concessa, ut classi navarchum daret quem vellet. Ille celeriter, tum publico civitatum tum privato eorum qui gratificari ipsi volebant studio, classem 120. navium confecit; eique Pisandrum uxoris suæ fratrem præposuit; virum quidem laudis cupidum, et promptæ audaciæ, sed agendarum rerum minus peritum[e].

[d] Diodor. ann. 1. Olymp. 96. Polyæn. stratagem. lib. 7. Xenoph. Hellen. lib. 3. et in Agesilao. Plutarch. in Artoxerxe et Agesilao.

[e] Xenoph. Hellenic. lib. 3. Plutarch. in Agesilao. Pausan. in Laconicis.

Pisandro ad classem digresso, et Agesilao in Phrygiam porro eunte; Tithraustes animadvertens Agesilao nequaquam esse in animo Asia excedere, sed potius magnas ipsum de rege superando spes concepisse, Rhodium Timocratem (quomodo et a Plutarcho in Apophthegmatibus Laconicis appellatur, licet apud eundem in Artoxerxe nomen Hermocratis irrepserit) cum auro, quod argenti talenta quinquaginta æquaret, in Græciam misit. Quo corrupti civitatum principes hoc effecerunt, ut maximæ civitatum inter se conspirarent, et cum Atheniensibus commune contra Lacedæmonios bellum gererent[f].

3610. *a.* Agesilaus sub autumnum Pharnabazi Phrygiam ingressus, regionem incendiis ac populationibus infestavit, urbes vero partim vi, partim spontanea deditione cepit. Deinde a Spithridate monitus Paphlagoniam petiit, ut eam ad defectionem a Persis alienaret. Rex illius Cotys, qui a rege Persico accersitus ad eum profectus non fuerat, cum Agesilao fœdus iniit; et Spithridatis suasu mille equites et cetratorum duo millia illi reliquit. Atque ut gratiam Spithridati referret, ut illius filiam Cotys in uxorem acciperet, Agesilaus antequam Paphlagonia discederet effecit[g]. Erat enim amicis gratificandi valde studiosus: cujus affectus testis etiam profertur Laconica ista ad Idricum Carem illi adscripta epistola: "Νικίας[h] εἰ μὲν μὴ ἀδικεῖ, ἄφες· εἰ δὲ ἀδικεῖ, ἡμῖν ἄφες. πάντως δὲ ἄφες. Niciam, si nihil admisit, absolve; sin quid admisit, nobis absolve: omnino vero absolve."

Relicta Paphlagonia, Dascylium profectus est Agesilaus: quo in loco regia Pharnabazi erat, et circum eam vici frequentes, ampli, copia commeatus abundantes. Atque hic in hybernis mansit; et partim indidem, partim aliunde prædas agendo, commeatum exercitui paravit[i].

[f] Xenoph. Hellenic. lib. 3. Plutarch. in Artoxerxe. Pausan. in Laconicis et Messenicis.

[g] Xenoph. Hellenic. lib. 4. Plutarch. in Artoxerxe. Pausan. in Laconicis et Messenicis; et Plutarch. in Agesilao.

[h] Plutarch. in Agesilao, et Apophthegm. Laconicis.

[i] Xenoph. Hellenic. lib. 4.

b. Quum milites aliquando, contemptis hostibus, incaute commeatum quærerent, quod ante id temporis adversi nihil eis accidisset; forte Pharnabazus in eos per planitiem palatos, cum duobus falcatis curribus et 400. equitibus, incidit. Eum Græci adequitantem conspicati, ad septingentos celeriter in unum globum coeunt. Ille nihil cunctatus, constitutis in fronte curribus, quos ipse a tergo cum equitatu subsequebatur, agi eos in hostem jubet. Posteaquam immissi currus globum Græcorum disjecissent, mox equites ad 100. homines prosternunt: cæteris fuga se ad Agesilaum recipientibus, qui cum gravi armatura non procul aberat[k].

Secundum hæc tertio vel quarto die Spithridates castra Pharnabazum habentem amplo in vico, cui nomen Caue, plus minus 160. stadiis abesse comperit: ac mox ea de re certiorem Herippidam facit, triginta consiliariorum primarium. Ille gravis armaturæ pedites 2000. totidemque cetratos, et equitum quotquot suadendo permovere poterat, ab Agesilao petiit et impetravit: licet ne dimidia quidem singulorum pars eum secuta fuerit. Cum illis vero quos habebat sub primas tenebras iter ingressus, oriente jam die castra Pharnabazi invasit; Mysis, qui ante ea custodes collocati fuerant, magna ex parte trucidatis. Fugientibus deinde Persis, castra diripiens, divite præda cum pretiosa Pharnabazi supellectile potitus est. Ille enim obsidionem Græcorum metuens, Nomadum instar castra identidem huc illuc transferebat, eaque quam maxime occulta habere cupiebat. Hic vero acerbus interversæ prædæ Herippidas scrutator, dispositis militaribus præfectis, Spithridatæ ac Paphlagonibus omnia quæ avehebant ademit. Qua contumelia illi adfecti, rebus suis noctu collectis, Sardes abiere ad Ariæum: qui et ipse aliquando defecerat, ac bellum cum rege gesserat. Hac abitione Spithridatis et Megabatis filii ejus (cujus amore mirifice flagrabat Agesilaus) et copiarum Paphlagonicarum, nihil in tota hac Asiatica expeditione Agesilao accidit molestius[l].

[k] Xenoph. Hellenic. lib. 4.

[l] Xenoph. Hellenic. lib. 4. et Plutarch. in Agesilao.

Colloquio inter Agesilaum et Pharnabazum de ineunda amicitia, Apollophanis Cyziceni, qui hospes utriusque erat, opera conciliato, Pharnabazus (ut in oratione de Agesilao habet Xenophon) aperte professus est, se, ni totius exercitus fieret imperator, defecturum a rege; sin imperator crearetur, fortissime bellum adversus Agesilaum gesturum, quam quidem diu posset. Agesilaus vero pollicitus est, se, quanta celeritate posset, e Pharnabazi finibus exiturum; ac deinceps, quamdiu superesset alius quem bello peteret, ab illo rebusque illius abstenturum. Et jam conscenso equo Pharnabazus abibat, quum ejus ex Parapita filius ad Agesilaum accurrens, hospitii jus datis et acceptis muneribus cum eo sanciit[m].

Et jam ver appropinquabat, cum Agesilaus in campestria Thebes deveniens castra illic ad fanum Dianæ Astyrinæ posuit; ibidemque, præter eas quas habebat, permagnas copias undequaque collegit. Parabat enim sese ad iter in regiones superiores; confidens gentes omnes, quas esset a tergo relicturus, a rege se aversurum[n]. Et eo ingens de Agesilao fama pervenerat; circumacto jam altero imperii ipsius anno[o].

c. Lacedæmonii, cum jam certo cognovissent pecuniam Persicam in Græciam esse missam, maximasque civitates in bellum contra se conspirasse; Epicydidam ad Agesilaum miserunt, qui eum ad opem patriæ ferendam domum revocaret. Hoc mandato accepto Agesilaus, quanquam animo turbatus quod magna spe rei bene gerendæ dejiceretur, tamen parendum censuit[p]. Et hanc, quam Apophthegmatibus suis Laconicis Plutarchus inseruit, ad Ephoros rescripsit epistolam: "Ἀγησίλαος τοῖς ἐφόροις χαίρειν. Τὰν πολλὰν τᾶς Ἀσίας κατεστρεψάμεθα, καὶ τῶς βαρβάρως ἐλάσαμες, καὶ ἐν τᾷ Ἰωνίᾳ ὅπλα ἐποιήσαμες πολλά. Ἐπεὶ δὲ κέλεσθέ με κατὰ τὰν προθεσμίαν παραγένεσθαι, ἕπομαι τᾷ ἐπιστολᾷ, σχεδὸν δι' αὐτὰν καὶ φθάσω. ἄρχω γὰρ οὐκ ἐμαυτῷ ἀρχὰν, ἀλλὰ τᾷ πόλει καὶ τοῖς συμμάχοις. καὶ τότε ἄρχων ἄρχει ἀλαθέως κατὰ δίκαν, ὅταν καὶ ἄρχηται ὑπό τε νόμων, καὶ

[m] Xenoph. Hellenic. lib. 4. et Plutarch. in Agesilao.
[n] Xenoph. Hellenic. lib. 4.
[o] Plutarch. in Agesilao.
[p] Xenoph. Hellenic. lib. 4.

ἐφόρων ἢ οἱοι ἂν ἄλλοι ἐν πόλει ἄρχοντες ὦσιν. Agesilaus Ephoris salutem. Magnam Asiæ partem subegimus; barbaros profligavimus, et in Ionia multum armorum paravimus. Sed quoniam me ad definitum venire diem jubetis, sequor epistolam; fere autem et antevertam. Imperium enim gero non mihi, sed civitati et sociis; ac tum imperator vere justeque imperat, quando regitur a legibus et ephoris, aut si qui sunt alii in civitate magistratus." Ferunt etiam ad amicos eum dixisse, triginta sagittariorum millibus ex Asia se a rege expulsum: quot tot aureis Daricis, Sagittarii nota signatis, a Timocrate inter populi doctores distributis, Græcorum civitates ad bellum Lacedæmoniis inferendum inductæ fuerint[q].

Agesilaus Euxenum præfectum post se in Asia constituit; præsidiariis non paucioribus 4000. cum eo relictis, ut civitatibus re ita exigente succurreret. Et ut quam maxime validas copias in patriam secum adduceret, propositis præmiis et honoribus civitates et militum præfectos, de optimis peditum equitumque cohortibus instruendis, in æmulationem concitavit[r].

Xenophon, cum Agesilao ex Asia in Bœotiam ad bellum contra Thebanos profecturus, dimidium auri quod in reditu ab expeditione Cyri secum tulerat, Ephesi apud Megabyzum ædituum Dianæ reliquit. Videbatur enim illo itinere aleam prælii cum Agesilao apud Coroneam subiturus. Itaque mandatum dedit, si salvus ipse evasisset e prælio, restituendam sibi esse pecuniam sacram; sin aliquid humanitus ei accideret, a Megabyzo illam Dianæ esse dedicandam. Ex dimidio reliquo Apollini donaria Delphos misit[s]. Agesilaus vero ex manubiis in Asia intra biennium receptis, decumam Delphico Apollini consecravit, 100. talentis ampliorem[t].

Agesilaus, trajecto Hellesponto, apud Amphipolim de Lacedæmoniorum circa Corinthum parta victoria nuncium accepit: atque ab eo in Asiam quam celerrime Dercylli-

[q] Plutarch. in Apophthegm. Lacon. et Artoxerxe.
[r] Xenoph. Hellen. lib. 4.
[s] Expedit. Cyri, lib. 5. Diogen. Laert. in Xenophonte.
[t] Xenoph. et Plutarch. in Agesilao.

das missus est, ut socias civitates hac de re certiores reddens, majorem hinc animis fiduciam illæ concipe-rent[u].

d. Celebris illa navalis pugna ad Cnidum (et Dorium montem, ut in libro secundo Eliacorum habet Pausanias) commissa est, archonte Athenis Eubolo (vel Eubulide, cujus prætura cum tertio Olympiadis XCVI. anno cœpit) ut in oratione de rebus Aristophanis testis locupletissimus est Lysias. Circa Doryma Chersonesi classis regiæ prætores cum pluribus quam 90. triremibus agebant: Phœnissis Pharnabazo, Græcis navibus Conone Atheniensi imperante. Pisander autem (pro quo Periarchus apud Diodorum perperam legitur) Lacedæmoniorum navarchus cum 80. triremibus e Cnido profectus ad Physcum Chersonesi appulit: atque inde vela tendens, in classem regiam incidit, primisque navibus congressus superior fuit. At ubi Persicæ triremes ad ferendam suis opem confertim imminerent, sociique fuga ad terram sibi caverent; Pisander navem suam in hostes convertens, multis eorum occisis, in conflictu fortiter occubuit. Tum Cononiani Lacedæmonios ad continentem persecuti, 50. triremibus potiuntur. At virorum major pars natando ad terram evaserat, quingentis circiter captis: triremes reliquæ Cnidum incolumes effugerunt[x].

Ad Agesilaum, in Bœotorum fines jam irrumpentem, de Lacedæmoniorum clade ista et Pisandri, fratris uxoris suæ, morte tristis allatus est nuncius: quo tempore sol deficiens instar lunæ falcatus conspiciebatur[y]. Eam eclipsim die decimo quarto Augusti, anno ante æram Christianam 394. contigisse, calculus ostendit astronomicus.

Pharnabazus et Conon, post navalem ad Cnidum victoriam circumnavigantes, præsidia et præfectos Lacedæmoniorum ex insulis et urbibus maritimis ejecerunt: spe eis facta, nullas se in eis arces exstructuros, ac proprii

[u] Xenoph. Hellen. lib. 4. Plutarch. in Agesilao.

[x] Xenoph. Hellen. lib. 4. Diodor. ad ann. 2. Olymp. 96. Justin. lib. 6. cap. 3. Æmil. Prob. in Conone.

[y] Xenoph. Hellen. lib. 4. Plutarch. in Agesilao.

juris se eas esse permissuros[a]. Hinc Coi primum, deinde Nisiæi, Tii et Chii a Lacedæmoniis defecerunt; quorum exemplum Mitylenæi, Ephesii et Erythræi secuti sunt: simileque defectionis studium reliquas civitates repente invasit; quarum aliæ præsidiis Lacedæmoniorum ejectis libertatem retinuerunt, aliæ Cononi adhæserunt. Atque ex hoc tempore maris imperium Lacedæmonii amiserunt[a].

Dercyllidas Lacedæmonius, Pharnabazo jam olim infestus, navalis ad Cnidum prælii tempore Abydi existens, nequaquam cæterorum præfectorum exemplo civitate excessit, sed gravi oratione ad Abydenos habita, eos in fide Lacedæmoniorum continuit. Qui simul etiam venientes ad se præfectos amanter in urbem admittebant, et qui sponte non veniebant ultro accersebant. Et quum complures Abydum confluxissent, Dercyllidas inde Sestum e regione sitam trajecit: ibique eos qui urbibus Europæ exciderant suscepit, et ad similem constantiam excitavit; cogitandum eis proponens, ipsa in Asia, quæ ab initio regis fuerat, et Temnum, oppidum haud amplum, et Ægienses, et alia quædam oppida rempublicam suam administrare, regis imperio minime subjecta[b].

3611. *a.* Pharnabazus Ephesum descensurus, triremibus quadraginta Cononi traditis, ut ad Sestum sibi accurreret jussit. Sesto vero et Abydo minaciter denunciavit, ni Lacedæmonios ejicerent, se bellum adversus ipsos moturum. Quibus non obtemperantibus, Cononi mandavit, ut ab usu maris eos arceret; ipse vero Abydenorum agrum vastavit. Ea re quum nihil efficere se in subjiciendis eis videret, domum profectus est: Cononi vero in mandatis dedit, ageret cum civitatibus Hellesponto proximis de classe quam posset fieri maxima ad ver proximum conficienda. Et his agendis rebus hyems exacta est[c].

b. Ineunte vere, magno navium numero instructo, prætereaque conducto externo milite, Pharnabazus et cum eo Conon per medias insulas in Melum navigavit, ut Laconi-

[a] Xenoph. Hellen. lib. 4.
[b] Xenoph. Hellen. lib. 4.
[a] Diodor. ad ann. 2. Olymp. 96.
[c] Ibid.

cam oram inde invaderet. *c.* Post populationem locorum maritimorum Pharnabazo in Asiam redituro persuasit Conon, ut classem sibi attribueret. Se enim Athenas profecturum, ac longos muros instauraturum, et Piræeum muniturum: quo nihil gravius Lacedæmoniis accidere posse affirmabat. Perlibenter eo a Pharnabazo dimissus Conon, datis etiam pecuniis ad murorum instaurationem, cum octoginta triremibus Piræeum appulit, muros utrosque et Piræei et Athenarum reficiendos curavit, pecuniæque quinquaginta talenta, quæ a Pharnabazo acceperat, civibus suis donavit[d].

d. Lacedæmonii hæc audientes, Antalcidam Spartiatam Leontis filium ad Tiribazum ducem regis alterum, Sardibus præfectum, mittunt, ut eum, si posset, in partes suas traduceret, pacemque inter eos ac regem faceret. Quibus intellectis, Athenienses quoque Cononem cum aliis pluribus in Asiam ad eundem mittunt: suos etiam legatos Bœotis, Corinthiis et Argivis simul mittentibus. Posteaquam ad Tiribazum perventum esset, Antalcidas adesse se dixit, ut a rege pacem reipublicæ suæ peteret; eamque talem, cujusmodi rex cuperet. Nam Lacedæmonios nec de sitis in Asia Græci nominis urbibus adversus regem contendere; et satis esse ducere, si omnes insulæ ac reliquæ extra Asiam civitates libertate legibusque suis fruantur. Cui quum reliqui legati nullo modo assentirentur: pace hac non admissa, domum singuli redierunt. Tiribazus autem, quanquam absque regis auctoritate se Lacedæmoniis adjungere non tutum existimabat; nihilominus clam pecunias Antalcidæ dedit, ut classe a Lacedæmoniis instaurata, Athenienses et eorum socii ad pacem propensiores redderentur. Cononem etiam velut injuriosum in regem, ac vere reum eorum quæ de ipso Lacedæmonii detulerant, (quasi copiis regiis urbes Atheniensibus compararet, atque ut Ioniam et Æoliam eis restitueret, clam operam daret) Sardibus vinctum in custodia detinuit. Tum statim ad regem profectus est; expositurus ei a Lacedæ-

[d] Xenoph. Hellen. lib. 4. Diodor. ad ann. 2. et 3. Olymp. 96. Plutarch. in Agesilao et Laconicis Apophthegmatib. Justin. lib. 6. cap. 5. Æmil. Prob. in Cononе.

moniis proposita, et quid ac quare de Conone a se sit actum, deque his omnibus sententiam regis quæsiturus[e].

Mortuo Satyro successit in Bosphori Cimmerii regno Leuco filius, per annos quadraginta[f].

Ex palmis, quas Parysatis per inservientes sibi eunuchos in Clearchi Lacedæmonii aggere sepulchrali clam defoderat, post octo annos mirandum nemus excrevisse et locum eum inumbrasse, in Persicis suis retulit Ctesias: addens, magna inde pœnitentia ductum fuisse regem Artaxerxem, quod virum diis charum peremisset[g].

Cononem Atheniensem ad regem abductum et mortis supplicio fuisse affectum, nonnulli scripserunt: inter quos et Isocrates est, in Panegyrico. Dinon autem historicus, cui in Persicis rebus multum tribuitur, effugisse eum narrat: illud addubitans, utrum Tiribazo sciente an imprudente fuerit factum[h].

3612. Rex, dum Tiribazus apud eum esset, Strutham in Asiam minorem misit, rem maritimam curaturum. Quem cum Lacedæmonii, propter memoriam eorum malorum quæ provinciæ regiæ ab Agesilao perpessæ fuerant, sibi inimicum comperissent, Atheniensibus vero et eorum sociis amicissimum; Thimbronem ad bellum ei faciendum miserunt. Is trajecto mari, ex urbe Epheso et cæteris urbibus in campestribus Mæandri sitis, itemque ex Priene, Leucophrye, Achilleo excurrens, regis agrum populando vexabat[i]. Ionda enim et Coressum (prælti verticis montem, quadraginta stadiis ab Epheso distantem) occupans, et octo militum habens millia, quibus in Asia adscripti accesserunt; regis provincias populabundus invadebat[k].

Progressu temporis Struthas, cum magna equitatus barbarici copia, gravis armaturæ quinque millibus et levis supra viginti non procul a Lacedæmoniis castrametatus, et Thimbronem nullo ordine aut cura suos educere animadvertens; mittit in planitiem equites, quos excursione facta

[e] Xenoph. Hellen. lib. 4. cum Plutarcho in Apophthegmatibus Laconicis et Agesilao, Diodoro ad ann. 3. Olymp. 96. et Æmil. Probo, in Conone.

[f] Diodor. ann. 4. Olymp. 96.

[g] Ctes. in Photii excerptis, et Plutarchi Artoxerxe.

[h] Æmil. Prob. in Conone. [i] Xenoph. Hellen. lib. 4.

[k] Diodor. ad ann. 3. Olymp. 97.

quidquid facere prædæ poterant abigere jubet. Deinde ubi primos nec multos numero, et incondite suis opem ferentes vidit; cum magnis equitum instructisque copiis ipse in eos irruit. Ceciderunt inter primos Thimbron et Thersander ipsi charus; qui non solum tibicen egregius, sed et belli peritus erat. Græci reliqui his cadentibus in fugam versi sunt: quos Persæ insecuti, partim interemerunt, partim vivos ceperunt. Pauci tamen in castellum Cnidum et amica oppida delati sospites evaserunt[l].

3613. Ecdicus cum octo navibus ad opem exulibus Rhodiis ferendam a Lacedæmoniis missus, Cnidum appulit: ubi cum populum Rhodium terra marique rerum potiri et classem duplo sua majorem habere cognovisset; quiete Cnidi se continuit[m].

Iisdem in navibus miserunt et Diphridam cum mandato, ut in Asiam trajiceret, et urbes quæ Thimbronem receperant tueretur; utque collectis copiis e clade incolumibus, atque aliis quantas posset conscriptis, bellum contra Strutham gereret. Paruit hic, et inter alia a se prospere gesta, Tigranem Struthæ generum cum uxore Sardes euntem in itinere intercepit, magnaque pecuniæ vi accepta dimisit; ea occasione statim nactus, unde militi stipendium numeraret[n].

Evagoras rex Salaminius, Protagoræ filii sui opera usus, totam fere Cyprum in suam ditionem redegit[o]. Et cæteras quidem civitates partim vi, partim verborum illecebris statim imperio suo subjecit: sed Amathusii cum Soliis et Citiensibus bellum armis depulsuri, per legatos Artaxerxem de missitandis auxiliis sollicitant. Evagoræ præterea interfecti Agyris, qui confœderatus Persis fuisset, crimen impingunt; seque in occupatione insulæ probam regi operam navaturos pollicentur. Rex igitur tum quod majus Evagoræ incrementum accedere nollet, tum quod Cyprum ad suppeditandum navales copias, quibus Asia defendi posset, situm peridoneum habere conside-

[l] Diodor. ad ann. 3. Olymp. 97.
[m] Xenoph. Hellen. lib. 4. cum Diodor. ann. 2. Olymp. 97.
[n] Xenoph. Hellen. lib. 4. [o] Isocrat. in Evagora.

raret, auxilia decrevit. Dimissisque Cypriorum legatis, omnibus maritimis urbibus ut triremes compingerent, et ad classis usum pertinentia sedulo ac mature apparent, edixit: ipse vero per superiorum provinciarum urbes transiens, magnas terrestres copias coegit[p]. Imperatore creato Antophradate Lydiæ satrapa, navarcho vero Hecatomno Cariæ dynasta[q]; quorum posterior tamen, contra Evagoram bellum gerere jussus, clam illi pecunias in peregrini militis stipendia subministrabat[r].

3614. *c.* Quum intellexissent Lacedæmonii Ecdicum non satis habere virium ad commodandum amicorum rebus; Teleutiam cum navibus duodecim e sinu Corinthiaco evocatum ad illum se conferre, eoque dimisso imperium sibi sumere, et Rhodiis partium Laconicarum studiosis auxilio esse ac inimicos premere præceperunt. Qui cum in Samum venisset, aliquot ibi navibus auctus Cnidum pervenit: dimissoque domum Ecdico ipse Rhodum contendit, navibus instructus viginti sex[s].

In Rhodum navigans Teleutias, incidit in Philocratem Ephialtæ filium, qui Athenis cum navibus decem in Cyprum, ad ferendum Evagoræ subsidium, proficiscebatur.

Has omnes intercepit Teleutias: et manubiis potitus, ad eas dividendas Cnidum repetiit. Atque ita accidit, ut qui Persarum regis hostis esset, clade afficeret eos, qui ad bellum gerendum contra eundem regem proficiscebantur[t].

d. Athenienses videntes Lacedæmonios mari rursum invalescere, Thrasybulum Styrensem cum classe navium quadraginta contra eos emittunt. Is in Ioniam excurrens, pecunias a sociis accepit. Et quum Asiaticis urbibus amicis uteretur, ob eam qua rex et Athenienses conjuncti erant amicitiam; Byzantium navigans, decumam e Ponto navigantibus impositam publicanis vendidit. Deinde pel-

[p] Diodor. ann. 2. Olymp. 97.
[q] Theopomp. in bibliotheca Photii, num. 176.
[r] Diodor. ann. 2. Olymp. 97. et ad ann. 3. Olymp. 98.
[s] Xenoph. Hellen. lib. 4. cum Diodoro, ann. 2. Olymp. 97.
[t] Xenoph. Hellen. lib. 4.

lectis in amicitiam Chalcedonensibus, extra Hellespontum discessit[u].

Post hæc Thrasybulus cum sua classe in Asiam rediens, tum ab aliis, tum etiam ab Aspendiis, ad Eurymedontem fluvium navibus adductis, pecuniam exegit. Verum quum soluta jam pecunia, militum ejus nonnulli per injuriam aliquid ex agris abigerent; irati Aspendii, compositis per noctem insidiis Athenienses adorti, et alios quosdam necarunt et ipsum Thrasybulum suo in tentorio obtruncarunt. Quo trierarchi Atheniensium in pavorem conjecti, navibus illico impletis, in Rhodum abnavigarunt. In Thrasybuli vero locum Athenienses Argyrium ducem surrogatum ad classem miserunt[x].

3615. Acoris in Ægypto regnat annis 13.

Hic, cum Barcæis et Evagora Cyprio fœdere inito, hostiles cum Persis inimicitias gessit[y].

Lacedæmonii, quanquam de Dercyllida quod quererentur non haberent, in Abydi tamen præfectura successorem illi miserunt Anaxibium; gratia Ephororum potissime nixum, et amplissima de seipso pollicitum, si modo classe et pecunia juvaretur. Datæ ei triremes tres, et pro mille conductitiis militibus stipendium. Qui cum Abydum venisset, primum terra coactis conductitiis copiis, civitates nonnullas Æolicas a Pharnabazi fide avellebat, et agrum hostilem vastabat. Deinde tribus navibus ad priores quas secum adduxerat additis, Athenienses eorumque socios eo mari utentes infestabat; navigia eorum (si qua oblata essent) capta Abydum secum abducens[z].

Athenienses de his certiores facti, ad tuenda ea quæ a Thrasybulo erant constituta et acquisita, Iphicratem cum navibus 8. et militibus cetratis 1200. domum ex bello Corinthio reversum adversus Anaxibium miserunt. Quo in Chersonesum perveniente, submissis hinc inde prædonibus, per eos bellum inter se Anaxibius et Iphicrates gerebant[a].

[u] Xenoph. Hellen. lib. 4. cum Diodor. ann. 1. Olymp. 97.
[x] Xenoph. Hellen. lib. 4. Diodor. ann. 3. Olymp. 98.
[y] Theopomp. in excerptis Photii. Diodor. ad ann. 3. Olymp. 98.
[z] Xenoph. Hellenic. lib. 4. [a] Id. ibid.

3616. Anaxibius cum copiis conductitiis et Laconicis suis et 200. Abydenis gravis armaturæ peditibus, Antandrum profectus, a civibus amice susceptus est. Interim illi Abydum inde reversuro Iphicrates insidias in montibus locat: triremes, quæ noctu ipsum transvexerant, secundum Chersonesum litus sursum versus legere jubens; ut pro more suo pecuniæ colligendæ causa eo navigasse videretur. Ubi vero Abydeni, qui erant prima in fronte, ad eum campum pervenerant qui est juxta Cremastem (ubi et fodinas auri habebant) reliquæ vero copiæ per declivia sequerentur, ac jam Anaxibius ipse cum Laconicis militibus descenderet: tum Iphicrates suos ex insidiis prorumpere jubens, Anaxibium desperata salute fortiter pugnantem occidit, et cum eo præfectos urbium Lacedæmonios qui ad eum se contulerant ad duodecim. Cæteros in fugam actos ad urbem usque persecutus est: cæsis ex aliorum quidem numero 200. Abydenis vero gravis armaturæ peditibus fere 50. Deinde in Chersonesum se retulit[b].

Hierace a Lacedæmoniis navarcho constituto; Teleutias, incredibili sui desiderio militibus relicto, in patriam rediit[c].

3617. Hieraci in classis præfectura successorem Lacedæmonii dederunt Antalcidam, quod in eo rem Tiribazo maxime gratam facturos existimarent. Ille Ephesum veniens, Nicolocho legato relicto, cum Tiribazo ad Artaxerxem pro pace constituenda profectus est[d].

Nicolochus, ut Abydenis præsidio esset, Epheso profectus, vastato in itinere Tenediorum agro, et accepta pecunia, Abydum inde concessit. Interim duces Atheniensium e Samothrace, Thaso, et vicinis locis, opem Tenediis laturi properabant. Verum ubi certiores facti essent, Nicolochum se Abydum recepisse: profecti ex Chersoneso cum 32. navibus, ipsum 25. naves habentem obsidebant[e].

Chabrias publice ab Atheniensibus Evagoræ adjutor

[b] Xenoph. Hellen. lib. 4. fine. [c] Xenoph. Hellen. lib. 5.
[d] Xenoph. Hellenic. lib. 5. Diodor. ad ann. 2. Olymp. 98.
[e] Xenoph. Hellen. lib. 5.

datus, cum octingentis cetratis et decem triremibus in Cyprum navigavit; neque prius inde discessit, quam totam insulam bello devinceret: qua ex re magnam Athenienses gloriam sunt adepti[f]. Legationis Cypriæ pro auxilio ad Athenienses missæ meminit, in oratione de rebus Aristophanis, Lysias.

Artaxerxes, qui a cæteris Spartiatis semper fuit aversus, homines esse eos æstimans, ut ait Dinon, omnium impudentissimos; profectum in Persidem (atque inter Persas Leonidam et Callicratidam saltantem) impense complexus est Antalcidam: coronamque ex rosis et croco consertam, quam in convivio capite gerebat, in pretiosissimum intingens unguentum, ex cœna illi misit. Ad quem Antalcidas, Suscipio quidem, inquit, donum et benevolentiam: sed rosarum odorem naturæque fragrantiam artis adulteratione perdidisti[g].

Cum Tiribazo a rege rediit Antalcidas; fœdus et societatem armorum cum eo pactus, si Athenienses et eorum socii pace uti nollent, quam ipse proponebat. Pharnabazus a rege vocatus, in superiorem Asiam perrexit: ubi et filiam regis uxorem duxit[h].

Quum Nicolochum, una cum navibus, ab Iphicrate et Diotimo Abydi obsideri Antalcidas accepisset; pedestri itinere istuc profectus, accepta inde classe, noctu in mare provectus rumorem sparsit, a Chalcedonensibus se accersiri, sed Percopes portum ingressus ibi conquievit. Hac de re certiores facti quatuor navarchi partium Atticarum, persequi eum qua Prœconesum itur constituerant. At ille, cum jam hi prætervecti essent, converso cursu Abydum repetiit: et in insidiis 12. navibus expeditissimis collocatis, octo naves, quas Thrasybulus Atheniensis tribu Cotalytensis ex Thracia adductas cum reliqua classe Attica conjungere cogitabat, imperatorio usus stratagemate, in potestatem suam redegit[i].

[f] Xenoph. Hellen. lib. 5. et Æmil. Prob. in Chabria.

[g] Plutarch. in Artoxerxe, et Pelopida, et Symposiac. lib. 7. quæst. 8. Athenæ. Deipnosophist. lib. 2. Ælian. var. histor. lib. 14. cap. 39.

[h] Xenoph. Hellen. lib. 5.

[i] Xenoph. Hellen. lib. 5. Vid. Polyæn. stratagem. lib. 2. in Antalcida.

Antalcidas, acceptis navibus 20. Syracusanis et Italicis quas adduxit Polyxenus, et aliis tum ab Ionia quæ Tiribazo, tum ab ea regione quæ Ariobarzani veteri ipsius hospiti parebat, classem navium amplius quam 80. jam habens, totius maris imperio potiebatur; atque ita naves e Ponto Athenas petituras averso cursu ad socios suos deflectere cogebat[k].

Cum adesse eos Tiribazus jussisset, qui pacis formulæ ab Artaxerxe missæ obedire vellent: omnes urbium Græcarum legati celeriter ad eum convenerunt. Quibus ille, regiis sigillis commonstratis, hæc quæ perscripta erant recitavit. "Rex Artaxerxes æquum esse censet, urbes quæ in Asia sunt, ut et insulas Clazomenas et Cyprum, sui imperii esse: alias vero urbes Græcas, tum parvas tum magnas, liberas et sui juris relinqui, præter Lemnum, et Imbrum, et Scirum; quas ut olim, ita nunc etiam, Athenienses obtineant. Hanc vero pacem qui non recipient, eis ego cum cæteris, qui eandem amplectentur, terra marique navibus ac pecuniis bellum inferam." Quæ cum legati, ad suas quique civitates, retulissent: licet Asiaticas Græcorum civitates, pro quibus bellum gesserat Agesilaus, ita fœde regi proditas esse moleste ferrent; necessitate tamen coactæ, leges illas pacis receperunt[l]. Promulgatam vero esse pacem hanc anno post navalem pugnam ad Ægos-potamos undevigesimo, ante Leuctricam decimo sexto, in libro primo notat Polybius.

Pace composita, ad Agesilaum, quem strenuum illius exsequutorem fuisse docet Xenophon, Lacedæmoniis ejus custodibus et tutoribus in Græcia constitutis, Artaxerxes epistolam per Persam quendam cum Callia Lacedæmonio misit; in qua hospitium et amicitiam illi obtulit. Quam ille non accipiens, regi renunciari jussit: nihil eum opus habere mittendis ad se epistolis; nam si amicum se rex Lacedæmoni et Græciæ gerat, ipsum summopere ei fore amicum: sin vero insidiari deprehendatur, non esse quod

[k] Xenoph. Hellen. lib. 5.

[l] Xenoph. Hellen. lib. 5. Isocrat. in Panathenaico. Diodor. ann. 2. Olymp. 98. Plutarch. in Agesilao et Artoxerxe, et Laconicis Apophthegmatib. Aristid. in Leuctrica 1. et 4.

se credat ipsi amicum fore, etiamsi plurimas acciperet epistolas[m].

In formula pacis Antalcideæ, ex Xenophonte (qui eam ignorare non potuit) superius proposita, non omnes quidem (ut in Artoxerxe credidisse videtur Plutarchus) quæ Asiæ contribuuntur insulas, Artaxerxi traditas fuisse vidimus, sed duas tantum: Clazomenas (quam eo tempore insulam fuisse, ad annum mundi 3504. et 3509. indicavimus) et Cyprum, e qua pax hæc Chabriam nunc evocabat; quem adjutorem Evagoræ ab Atheniensibus datum, totam illi insulam debellasse nuperrime diximus. Indeque Evagoras, tota prope Cypro evocata, adversus Artaxerxem bello Græcorum distentum numerosissimum coegerat exercitum. Qui a longa cum Græcis controversia jam liberatus, copias suas in bellum Cypricum paratas esse jussit[n].

3618. Artaxerxes copias suas tum terrestres 300000. militum, tum navales triremium plurium quam 300. contra Evagoram Cypri regem eduxit. Pedestribus generum suum Orontem, navalibus Tiribazum, duces præfecit. Qui assumptis in Phocæa Cumaque exercitibus, in Ciliciam descenderunt: unde in Cyprum transvecti, strenua in bellum administrandum opera incubuerunt. Evagoras, Ægyptios, Tyrios, Arabas, aliosque Persarum inimicos sibi adjungens; triremes 90. (quarum 20. erant Tyriæ, reliquæ Cypriæ) et militum, propriorum sex millia, auxiliarium multo plures habebat. Cumque pecuniæ affatim illi suppeterent; numerosam peregrinorum manum stipendio conduxit[o].

Evagoras navibus prædatoriis, quarum sat multas ad manum habebat, onerarias hostium, quibus commeatus adferebatur, insidiis exceptas vel intercepit, vel demersit, vel accessu prohibuit. Unde ingente statim annonæ caritate in castris Persarum orta, conductitii eorum milites nonnullos duces occiderunt, tumultuque tota castra imple-

[m] Plutarch. in Laconicis Apophthegmatibus.
[n] Diodor. ann. 2. Olymp. 98.
[o] Diodor. lib. 15. ann. 3. Olymp. 98.

verunt: ut non nisi magna cum difficultate tribuni militares et navalis exercitus prætor Gaos seditionem illam comprimere potuerint. Cum tota igitur classe avecti, magnam frumenti copiam e Cilicia transportabant: unde castris deinceps alimenta suppetebant. At Evagoræ rex Acoris ex Ægypto frumenti et pecuniæ cæterique apparatus, quantum sat esset, transmittebat[p].

Evagoras classe hostili suam longe inferiorem esse cernens, 60. præterea naves implevit, et ab Acori 50. præter has accersivit: ut triremes in universum 200. haberet. Ac pedestri primum suo agmine partem terrestris hostium exercitus aggressus, victoriam obtinuit. Deinde classem eorum, Citium versus præternavigantem, nec opinato adortus, dispersarum triremium partem submersit, partem in potestatem suam redegit. At cum navarchus Persarum aliique duces fortiter vim hostis exciperent, acris incruduit pugna, qua primum Evagoras superior erat: sed post, ubi Gaos omni virium suarum mole infertur et animose decertat, Evagorani cum magna triremium jactura fugam capessunt. Persæ itaque, prælio hoc victoriam adepti, utrumque exercitum congregant ad Citium: unde armis in hostem expeditis, Salaminem obsidione cingunt, urbemque a terra simul et mari oppugnant[q].

Tiribazus a prælio navali in Ciliciam trajiciens, atque inde ad Artaxerxem profectus, victoriæ nuncium pertulit: et duo talentum millia ad belli usus reportavit. Evagoras, relicto ad defensionem urbis filio Pythagora (Protagora fortasse, de quo supra, ad annum mundi 3613. ex Isocrate mentio est facta) et summa rerum in Cypro administratione illi commissa, cum decem triremibus clam hostibus noctu e Salamine solvit, et in Ægyptum devehitur: ubi regi Acori persuadet, ut totis secum viribus in hoc bellum incumbat[r].

3619. Evagoras ab Ægypto in Cyprum redit; pecunias quidem secum adferens, sed expectatione sua longe pauciores. Cumque Salaminem vehemente obsidione pressam inveniret, seque sociorum auxilio destitutum; de pacifica-

[p] Diodor. lib. 15. ann. 3. Olymp. 98.
[q] Diodor. lib. 15. ann. 3. Olymp. 98.
[r] Diodor. lib. 15. ann. 3. Olymp. 98.

tione legationem mittere cogitur. Tiribazus igitur, penes quem summa tum potestas erat, se transactionem admissurum, si Evagoras omnibus per Cyprum urbibus cedens, et unius Salaminis dominio contentus, annuum regi tributum dependat, et ad imperata, ut servus domino, sit præsto, respondit. His conditionibus, licet duris, annuit Evagoras; postrema tantum excepta. Dicebat enim se ut regem regi, non ut servum domino, subjectum fore. Quod admittere tamen recusavit Tiribazus[s].

Alter copiarum præfectus Orontes, Tiribazi gloriæ invidens, missis clam ad socerum suum Artaxerxem literis, tum de aliis illum criminatus est, tum quod rerum novarum studiosus, privatam belli societatem cum Lacedæmoniis contraheret, et copiarum duces sibi ad benevolentiam et obsequia obnoxios redderet. Quas calumnias veras esse credens Artaxerxes, Orontæ rescribit, ut Tiribazum comprehensum illico ad se transmittat[t].

Orontes, Tiribazum metuens, per insidias ita eum cepit. Domus erat quæ specum profundam habebat. Super specu lectum collocavit, non intensum, sed variis tapetibus ornatum. Vocat Tiribazum, quasi colloquium cum eo habiturus. Tiribazus clam ingressus, consedit; et per lectum in fossam defertur, atque comprehensus ad Artaxerxem vinctus mittitur[u].

Orontes copiis in Cypro cum summo imperio præfectus, dum magno Evagoram animo rursus obsidionem tolerare, et milites captivitatem Tiribazi moleste ferentes imperium detrectare et obsidionem relinquere videt; Evagoram ad pacis conditiones, quibus ille cum Tiribazo consenserat, admittit: ut certum quotannis tributum regi persolvens, Salaminis ipse regnum retineat, et ut rex regis imperio auscultet. Atque ita bellum Cyprium, ad decennii fere tempus (parte tamen maxima in apparatibus consumpta) protractum, cum duos tantummodo per totum hoc spatium annos bellum esset, finem suum accepit[x]. In quam expeditionem quum rex Persarum amplius quinquaginta millia talentum insumpsisset, et bellum in decimum usque annum

[s] Diodor. ann. 4. Olymp. 98.
[t] Id. ibid.
[u] Polyæn. stratagem. lib. 7.
[x] Diodor. ann. 4. Olymp. 98.

prorogasset; dominum earundem rerum reliquit Evagoram, quas ante illatum bellum habuerat[y].

Gaos navalis exercitus prætor, cui filia Tiribazi nupta erat, metuens ne ob communicati cum socero consilii suspicionem ab Artaxerxe ad supplicium raperetur, defectionis a rege consilium cepit. Et quum opum militumque copia instructus esset, et trierarchos insuper favore sibi præcipuo addictos haberet; cum Acori Ægyptiorum rege et Lacedæmoniis contra Artaxerxem societatem iniit[z].

Artaxerxes, Cambysem imitatus[a], judices quosdam vivos excoriari, eorumque pelles circum tribunalia expandi jussit: ut judices alii his insidentes semper ante oculos supplicii, quod judiciorum pravitas mereretur, exemplum sibi propositum haberent[b].

3620. Artaxerxes, exercitum trecentorum millium peditum et decem millium equitum ducens, Cadusiis bellum intulit[c]. In eo, multis utrinque millibus interfectis, inter alios cecidit et Camissares, natione Car, vir manu fortis et bello strenuus: quem parti Ciliciæ, juxta Cappadociam quam incolunt Leucosyri, Artaxerxes præfecerat. Cui et successorem Datamem filium dedit; cujus in hoc Cadusiano bello magna fuit opera[d].

Artaxerxes, cum exercitu suo, ob commeatuum defectum ad magnas redactus angustias (ita ut caput asini sexaginta drachmis vix emi posset) a Tiribazo, qui tunc in castris abjectus et contemptus erat, hunc in modum est servatus. Duo erant Cadusiis reges, iique castra seorsim habebant. Re igitur cum Artaxerxe communicata, Tiribazus ad alterum regem profectus est misso occulte ad alterum filio suo. Uterque autem utrumque decipiebat: regum utrique seorsim significatione facta, alterum legatis ad Artaxerxem missis, sibi tantum, omisso collega, amicitiam et societatem cum eo quærere. His ambo fidem ha-

[y] Isocrat. in Evagora. Diodor. ann. 4. Olymp. 98.
[z] Diodor. ann. 4. Olymp. 98.
[a] Herodot. lib. 5. cap. 25. et Valer. Maxim. lib. 6. cap. 3.
[b] Diodor. ann. 4. Olymp. 98.
[c] Diodor. Olymp. 98. ann. 4. Plutarch. in Artoxerxe.
[d] Æmil. Prob. in Datame.

buere: et quia invidiam mutuam habebant suspectam alter cum Tiribazo, alter cum Tiribazi filio, ad Artaxerxem legatos misit. Atque ita pax cum utroque est composita et fœdus initum[e].

Cadusiano bello finito, Artaxerxes Tiribazi causam tribus judicibus eximiæ inter Persas auctoritatis commisit: quibus ita ille suam probavit innocentiam, atque in regem merita, ut ab omnibus absolutus fuerit, et a rege deinceps maximis honoribus exornatus. At Orontem falsæ accusationis damnatum, ex amicorum catalogo expunxit, extremaque ignominia notavit[f].

Cum Gaos in Cypro esset, Græcique quos apud se habebat iis qui in Ionia degebant literas contra ipsum scriberent: ut nocentes deprehenderet, triremem adduxit, remigibusque viaticum præbuit, atque in Ioniam navigare jussit. Cum gubernator navigationem data opera protraheret, multi multas epistolas remigibus dederunt: qui solventes, non procul supra urbem appulerunt. Gaos pedes in eum locum profectus, ubi triremis stabat, præcepit remigibus, ut omnes sibi epistolas adferrent. In quibus cum invenisset eos qui contra se scripserant; non subito, sed in quæstionibus examinatos interfecit[g].

3621. Gaos, quum Lacedæmonios et Ægyptiorum regem ad bellum Persis inferendum concitasset, dolo quorundam necatus, id quod moliebatur non peregit. Post mortem autem ejus Tachos, ejusdem negotii administratione suscepta, exercitum sibi collegit, urbemque juxta mare loco quodam sublimi ædificavit, Leucam nomine; in qua et Apollini fanum extruxit. Sed cum paulo post is vita esset defunctus, Clazomenii, et Cumæi de ejus urbis possessione contenderunt; et Clazomenii dolo Cumæos antevertentes, ea sunt potiti. Atque his ita gestis, rebelliones per Asiam sponte sua finem habuerunt; et Lacedæmonii, post Gai Tachique mortem, res Asiæ omiserunt[h].

[e] Plutarch. in Artoxerxe.

[f] Diodor. Olymp. 98. ann. 4.

[g] Polyæn. stratagem. lib. 7. in Gao: pro quo, Ἄλως et Γλως ibi perperam scriptum habetur.

[h] Diodor. ann. 2. Olymp. 99.

3622. Phanostrato Athenis archonte, mense Posideone, anno Nabonasari 366. mensis Ægyptiaci Thoth die 26. Decembris Juliani die 23. ineunte, post mediam noctem horis quinque cum semisse; eclipsis lunæ parva Babylone est observata[i].

Eodem archonte, mense Scirrhophorione, eodemque anno Nabonasari, Phamenoth die 24. Junii 18. ad finem tendente, ante mediam noctem horis quinque cum semisse; altera lunæ eclipsis ibidem est observata[k].

3623. Archonte Athenis Evandro, mense Posideone priore, anno Nabonasari 367. Thoth die 16. Decembris 12. desinente, horis duabus cum semisse ante mediam noctem; tertia lunæ eclipsis, eaque totalis, ibidem observata est[l].

3627. Acoris Ægyptiorum rex, inimicitias jampridem cum rege Persarum exercens, magnas tum aliorum peregrinorum copias undique contrahebat, tum præcipue Græcorum; quibus Chabriam Atheniensem ducem præfecit. Hic, licet absque populi consensu id fieret, imperatoris munere suscepto, copiis in Ægypto præerat; magnoque ad bellum gerendum cum Persis studio se præparabat. Pharnabazus autem summus militiæ dux ab Artaxerxe declaratus, cum ingentes ex Persicis opibus in bellum apparatus et ipse fecisset; nunciis Athenas missis, Chabriam criminabatur, quod Ægyptiis ducem se prostituendo, benevolentiam regis a populo alienaret: simulque rogabat, ut Iphicratem sibi ducem tribuerent. Athenienses igitur, quibus hoc inprimis curæ erat, ut regis Persarum benevolentiam sibi conciliarent, et Pharnabazum suis commodis addictum haberent, sine mora Chabriam ex Ægypto revocant, et Iphicrati Persis auxiliandi negotium imponunt[m].

Iphicrates ab Artaxerxe conducto adversus Ægyptium regem exercitui præfectus, cujus numerus duodecim millium fuit, sic illum omni disciplina militari erudivit: ut,

[i] Hipparch. apud Ptolemæum, magn. syntax. lib. 4. cap. ult.
[k] Hipparch. apud Ptolemæum, magn. syntax. lib. 4. cap. ult.
[l] Hipparch. apud Ptolemæum, magn. syntax. lib. 4. cap. ult.
[m] Diodor. ann. 4. Olymp. 100.

quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Græcos in summa laude fuerint[n]. Plures autem annos in belli hujus apparatibus consumpsit Pharnabazus. Cujus expeditam in sermone facultatem et in rebus peragendis tarditatem animadvertens Iphicrates, mirari se dixit, quare ille oratione quidem celer esset, factis vero tardus et cunctabundus. Id vero hac ratione fieri abs se Pharnabazus respondit; quod verborum ipse, operum rex fuisset dominus[o].

Hecatomno filius Mausolus in principatu Cariæ successit: quem annis 24. obtinuit[p]; duarum sororum natu majore Artemisia matrimonio sibi sociata[q].

3628. Post Acorim, apud Ægyptios regnavit Psammuthis, annum unum.

3629. Post hunc, Nepherites, postremus Mendesiorum dynastiæ rex, menses quatuor. Quem excepit, primus Sebennytarum dynastiæ rex Nectanabis, annis duodecim.

Artaxerxes Ægyptiis bellum illaturus, quo facilius auxiliares e Græcia copias haberet, legatos misit, qui Græcos ad communem pacem inter se faciendam ea lege induceret, ut omnibus urbibus suo deinceps jure et absque præsidiis liceret vivere. Eam soli Thebani repudiarunt: reliqui Græci concordi sententia admiserunt[r].

3630. Artaxerxis copiis ad Acen Syriæ urbem (Ptolemaidem postea dictam: qua Persas receptaculo adversus Ægyptum usos fuisse notavit Strabo[s]) congregatis, lustratione inita, Barbarorum ducenta millia sub Pharnabazi, Græcorum conductitiorum viginti millia sub Iphicratis imperio recensita fuere. Classis vero (præter navigia, quæ commeatum et cætera ad præsentes usus necessaria advehebant) numerus erat, triremes trecentæ, trigintaremes (τριακόντοροι) ducentæ. Ineunte æstate, sive primo vere, regii ductores in Ægyptum procedentes, Pelusium, quod e Syria

[n] Æmil. Prob. in Iphicrate.
[o] Diodor. ad ann. 3. Olymp. 101.
[p] Diodor. ad ann. 4. Olymp. 106.
[q] Strabo, lib. 14.
[r] Diodor. ann. 2. Olymp. 101.
[s] Lib. 16. pag. 758.

tendentibus primum objectum erat, a Nectanabi rege mirifice præmunitum offenderunt. Quapropter in altum revecti, ne scilicet ab hoste conspicerentur, Mendesio Nili ostio longe porrectum litus habenti classem adverterunt. Ibi tribus armatorum milibus expositis, Pharnabazus et Iphicrates castellum super ostio extructum aggrediuntur. Sed cum tria equitum peditumque simul millia ad defensionem loci educerent Ægyptii, pugna vehemens committitur; in qua Ægyptii tandem a Persarum multitudine (nam subinde plures e navibus accurrebant) conclusi magna strage cæduntur; non paucis etiam captis, et reliquis in oppidulum refugere coactis. Iphicratis vero milites simul cum præsidiariis castelli intra muros illapsi, propugnaculum hoc impetu captum funditus evertunt, locique incolas captivos abducunt[t].

Inde Iphicrates ipsam metropolim Memphim, præsidio tunc vacuam, cum classe statim aggrediendam esse consulebat, prius quam reliquæ Ægyptiorum copiæ sese aggregarent: Pharnabazus contra, cum suis, omnes Persarum copias exspectandas esse, quod hoc modo expeditio Memphitica minus periculosa foret, existimabat. Interim Ægyptii sufficiens nacti otium, idoneo Memphim præsidio muniunt, et ad oppidulum illud eversum cum universo exercitu profecti, assiduis Persas conflictibus lacessunt, et magnam eorum cædem faciunt. Cumque jam flatu Etesiarum Nilus insurgens omnem circa locum excursu inundaret, et Ægyptum subinde munitiorem efficeret: Persarum duces, quod ipsa naturæ conditio obluctari videretur, discessum ex Ægypto maturandum esse censuerunt. Atque ita tam magni apparatus expeditio in nihilum recidit[u].

Quamprimum in Asiam rediere, Pharnabazo cum Iphicrate dissidium recruduit. Ex quo timens sibi Iphicrates, ne quod Cononi pridem acciderat, in vincula compingeretur: subornato navigio noctu se subducit, Athenasque revehitur. Eum missis illuc legatis Pharnabazus Ægypti non recuperati reum agit. Cui responsum Athenienses

[t] Diodor. ann. 3. Olymp. 101. [u] Id. ibid.

reddunt; illum pro merito, si noxium cognoverint, a se punitum iri: post breve tamen temporis intervallum, totius suæ classis imperium ei tradunt[w].

Nicocles eunuchus in Cypro, obtruncato per insidias rege Evagora, Salaminiorum regnum sibi rapuit: ut habet hoc anno Diodorus. Et ab eunucho quidem interfectum fuisse Evagoram, etiam Aristoteles libro quinto Politices, capite decimo, indicat: sed Thrasydæi fuisse illi nomen, ex Theopompo[x] didicimus; qui eunucho hoc genere Eleo procurante, Evagoram et cum Nicocreontis (Cyprii illius tyranni, a quo ad epulas invitatum Isocratem, in hujus vita Plutarchus narrat) filia concubuisse, et ob hoc ipsum mortem occubuisse significat. Nicoclem enim ipsius Evagoræ fuisse filium, et patri in regno successisse et liberis operam dedisse, constat ex Isocrate: quem 20. talentis, ob scriptam ad eum orationem, donatum ab illo fuisse scribit in Isocratis vita Plutarchus. Extat vero ejus oratio, ad Nicoclem de regno sive regis munere; et alia, Nicocles inscripta, in qua, sub ipsius Nicoclis persona, civium erga regem officium describitur. Tertia item, Evagoræ titulo: quæ funebris in eum est oratio. Cum enim hoc anno occisi Evagoræ funus, non magnifico tantum et splendido apparatu, sed et choris, et musica, et ludis gymnicis, equorumque et triremium certaminibus, ornaret Nicocles: hanc de patris laudibus orationem illi dicavit, existimans et Nicocli ipsi, et liberis ejus, et cæteris ab Evagora oriundis longe pulcherrimam fore adhortationem. *ἡγούμενος καί σοι καὶ τοῖς σοῖς παισὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπ' Εὐαγόρου γεγονόσι, πολὺ καλλίστην ἂν γενέσθαι ταύτην τὴν παράκλησιν*[y]. Hinc igitur Diodori emendandus est error, et dicendum; interempto per Thrasydæum eunuchum rege Evagora, filium Nicoclem in regno Salaminio illi successisse.

3633. Alcisthene Athenis archonte, Artaxerxes Græciam denuo turbulentis moribus conquassari videns, per

[w] Diodor. ann. 3. Olymp. 101.
[x] Bibliotheca Photii, num. 176.
[y] Isocrat. in Evagora.

legatos iterum ad pacem inter se, juxta leges nuper conditas, stabiliendam adhortatus est. Indeque singulæ Græcorum civitates communem inter se pacem renovantes, jurejurando se fœderi obstrinxerunt: solis Thebanis exceptis. Pace vero ab Atheniensibus, Lacedæmoniis et Artaxerxe jurata, Iphicrates cum classe ab Atheniensibus domum revocatus est[a].

Die vero decimo quarto Scirrhophorionis, anni Attici et magistratus Alcisthenis mensis extremi, Junii Juliani decimo sexto, fœdus hoc pacis Lacedæmone a Græcis pactum fuisse, docet Plutarchus in Agesilao.

3634. Lacedæmonii a Thebanis, duce Epaminonda in pugna Leuctrica profligati, Agesilaum in Ægyptum, et Antalcidam ad Artaxerxem, ad pecuniam sibi comparandam miserunt. Antalcidæ vero petitio ita ab Artaxerxe rejecta est atque despecta; ut regressus ille, quod videret se hostibus esse ludibrio, et metueret insuper ephoros, vitam inedia finierit[a].

3635. Philiscus Abydenus ab Ariobarzane Artaxerxis satrapa in Græciam missus, Thebanos eorumque socios et Lacedæmonios, pacis componendæ gratia Delphos evocavit. Ubi, Thebanis non permittentibus ut Messene Lacedæmoniorum esset in potestate, offensus ille, milites bis mille selectissimos stipendio conductos Lacedæmoniis relinquens, in Asiam rediit[b].

3636. Thebani, Græciæ principatum ambientes, legatos ad regem Persarum mittendos censuerunt. Convocatis igitur sociis, quod Euthycles Lacedæmonius apud regem jam esset prætexentes; ad eundem, ex Thebanis Pelopidam, ex Arcadibus Antiochum pancratiastem, ex Eleis Archidamum, simul cum Argivo quodam, ire jusserunt. Quo cognito, Athenienses quoque ex civitate sua Timagoram, et Leontem miserunt. Inter quos omnes, apud regem Pelopidas primum, secundum authoritatis et honoris locum Timagoras obtinuit[c].

[a] Diodor. ann. 1. Olymp. 102. cum Xenophon. Hellen. lib. 6. et Dionys. Halicarnass. in vita Lysiæ.

[a] Plutarch. in Artoxerxe.

[b] Xenoph. Hellen. lib. 7. Diodor. ann. 4. Olymp. 102.

[c] Xenoph. Hellen. libro 7.

Ismenias Thebanus, Pelopidæ in hac legatione collega, quum a Tithrauste chiliarcho ad regem adductus adorare eum juberetur; annulum quem gestabat e digito detractum clam abjecit ad pedes, confestimque procumbens sustulit eum iterum: indeque existimatus regem adorasse, quicquid ab eo petiit, impetravit[d].

Timagoras Atheniensis epistolam eo tempore de rebus arcanis per Beburim scribam ad regem mittens, mille Daricis donatus est: cœna quoque lautissima ei missa. Unde frater regis Ostanes: "Memineris," inquit, "hujus Timagora mensæ. Neque enim levi de causa ita tibi instructa apponitur." Quæ improperatio proditionis potius quam beneficii erat suggestio[e]. Dedisse præterea rex ei dicitur octoginta vaccas, quæ illum valetudinis causa lactis bovini indigentem comitarentur; lectum quoque pretiosum cum veste stragula et stratoribus, quasi rudibus ad sternendum Græcis, ad eum misisse: atque lectica demum ad mare infirma valetudine affectum deferendum curavisse, quatuor talentorum mercede bajulis præbita[f]. Sed Athenæus libro secundo Timagoram Atheniensem, cum regem adorasset, magno honore acceptum fuisse scribens; illi tantum ex appositis regi ferculis missam quandam fuisse portionem affirmat: quod vero de pretioso lecto et stragulis cum stratore (quasi Græci quomodo substerni oporteret ignorarent) ab Artaxerxe missis narratur, ad Timagoram Cretensem refert, vel Entimum Gortynium, ut Phanias Peripateticus eum nominat.

Pelopidas, ea qua apud Artaxerxem pollebat gratia, literas obtinuit, quibus a Lacedæmoniorum potestate Messene immunis esse jubebatur, et Athenienses navigia sua subducere: ni parerent utrique, bellum eis indicendum; et si qua civitas sequi recusaret, eam primum bello petendam esse. Leonte vero contra libere pronunciante, tempus jam poscere, ut Athenienses alium sibi amicum loco regis quærerent: adscribi Artaxerxes mandavit; quod, si

[d] Plutarch. in Artoxerxe. Ælian. Var. histor. lib. 1. cap. 21.
[e] Plutarch. in Artoxerxe.
[f] Plutarch. in Artoxerxe. et in Pelopida.

quid æquius Athenienses scirent, hoc regem adeuntes eum docerent[g].

Domum legatis reversis, Athenienses Timagoram, inter officium salutationis regem more gentis illius adulatum, capitali supplicio affecerunt: unius civis humilibus blanditiis, totius urbis suæ decus Persicæ dominationi summissum graviter ferentes. Ita Valerius Maximus[h]. Alii ob sordidam Persicorum donorum acceptionem necatum eum volunt: de quo videndus Plutarchus, in Artoxerxe et Pelopida. Sed a Leonte collega accusatum memorat Xenophon; quod ne quidem uti secum eodem contubernio voluisset, et omnia consilia cum Pelopida communicasset: quam præcipuam damnationis illius causam fuisse non est dubium.

Thebani, convocatis ad audiendum regis literas reliquis urbibus Græcis, et literis regiis a Persa earum latore, ostenso prius regis sigillo, recitatis, jubebant omnes qui amici regis et Thebanorum esse vellent, in ista quæ literis continerentur jurare. Sed urbium legatis primum, et ipsis civitatibus deinde jurare recusantibus; tota illa Persica legatio, et per eam a Pelopida et Thebanis affectata dominatio, in nihilum recidit[i].

3638. *a.* Jubilæus vigesimus secundus.

d. Artaxerxes, nova legatione ad Græcos missa, ut bellicis controversiis finem statuerent, et communem inter se pacem sancirent, tandem persuasit[k].

Eudoxus Cnidius, ob famæ celebritatem Ἔνδοξος dictus, hoc tempore maxime claruit. Qui in Ægyptum cum Chrysippo medico profectus, commendatitias ab Agesilao literas ad Nectanabin attulit: qui eum sacerdotibus commendavit. Ubi cum Ichonuphy Heliopolitano (qui Conuphis Clementi Alexandrino est, in primo libro Stromatum) eo agente, pallium illius circumlambit Apis. Unde celebrem illum quidem futurum, sed non longævum, sacerdotes dixerunt: ut refert Phavorinus in commentariis. In Ægypto annum unum et menses quatuor moratus, pube

[g] Xenoph. Hellenic. lib. 7.

[h] Lib. 6. cap. 3. in cujus textum, Darii nomen, pro Artaxerxis, nescio quo pacto irrepserit.

[i] Xenoph. Hellenic. lib. 7.

[k] Diodor. ann. 3. Olymp. 103.

superciliisque rasis, Octaeteridem secundum quosdam conscripsit[k]. Inde Cyzicum atque ad Propontidem accessisse philosophantem, atque ad Mausolum pervenisse dicitur[l]. Alii Eudoxum cum Platone in Ægyptum profectum, et ambos cum sacerdotibus annos tredecim fuisse versatos, tradiderunt: ut apud Strabonem libro decimo septimo legimus.

3639. Heracleæ in Ponto, cum plebs novas tabulas (quibus debitores ære alieno liberarentur) et agrorum ex æquo divisionem impotenter flagitaret: optimates adversus eam auxiliis a Timotheo Atheniensium et Epaminonda Thebanorum duce frustra petitis, Clearchum civem suum, quem ipsi in exilium egerant, ad tutelam suam revocarunt[m].

3640. Clearchus, dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans, primo tacitus cum Mithradate, rege Ponti, civium suorum hoste colloquitur; et inita societate paciscitur, ut revocatus in patriam, prodita ei urbe, præfectus ejus constitueretur. Statuto vero tempore, quo urbem Mithradati traderet, ipsum cum amicis suis cepit; captumque, accepta ingenti pecunia, dimisit. Atque ut in illo subitum se ex socio fecit hostem: sic ex defensore senatoriæ causæ, repente patronus plebis evasit; et adversus auctores potentiæ suæ non solum plebem accendit, verum etiam nefandissima quæque tyrannicæ crudelitatis exercuit. Summo enim a plebe ad eum imperio delato, sexaginta senatores comprehensos (nam cæteri in fugam dilapsi erant) in vincula compegit: eosque primum fortunis, deinde vita spoliavit[n]. Seque totum ad imitationem Dionysii Syracusanorum tyranni componens, principatum Heracliensium per duodecim annos gessit[o].

3641. Tachos, Polyæno[p] Thamus, Aristoteli[q] Taos, Julio Africano Teos dictus, in Ægypto regnat annos duos.

[k] De qua, in nostræ de Macedonum et Asianorum anno dissertationis capite extremo, aliquid est dictum.

[l] Diog. Laert. in Eudoxo.

[m] Justin. lib. 16. cap. 4.

[n] Justin. lib. 16. cap. 4.

[o] Diodor. Olymp. 104. ann. 1. cum excerptis ex Memnonis historia Heracliensi, in Photii bibliotheca, num. 224.

[p] Lib. 7. stratagem.

[q] Lib. 2. Oeconomic.

Cum hoc anno et Hellenicorum suorum libros septem Xenophon Atheniensis, et primam Hellenicorum suorum partem conclusit Anaximenes Lampsacenus: qui a θεογονίᾳ et generis humani primordiis exorsus, ad prælium apud Mantineam commissum et Epaminondæ mortem historiam deduxit; universas prope Græcorum et Barbarorum res gestas duodecim voluminibus complexus[r]; in altera deinde parte res omnes suo tempore a Philippo Macedone et filio ejus Alexandro peractas adjiciens[s].

Mithradate rege Ponti mortuo, Ariobarzanes Phrygiæ satrapa ab Artaxerxe constitutus regnum illius occupavit; et per annos 26. illud obtinuit[t].

Clearchus Heracleæ tyrannus, quum senatores qui profugerant civitates finitimas adversus se concitare et bellum moliri didicisset, servos eorum manumittit: uxoresque eorum et filias eis nubere, proposita recusantibus morte, compellit; ut eos sibi fideliores, et dominis infestiores redderet. Sed cum matronis tam lugubres nuptiæ repentinis funeribus essent graviores: multæ se ante nuptias, multæ in ipsis nuptiis, occisis prius novis maritis, interimunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannus captivos senatores in triumphi modum per ora civium trahit. Reversus in urbem, alios vincit, torquet alios, alios occidit: nullus locus urbis a crudelitate tyranni vacat[u].

3642. Lacedæmonii cum Artaxerxe, quod socium se eorum professus, Messenen tamen eos dimittere et Messenios communi Græcorum fœdere comprehendi mandasset, simultates exercebant[w]. His se conjunxit Ariobarzanes Phrygiæ satrapa, qui Mithradatis demortui regnum potestati suæ nuper vindicaverat[x].

Autophradates, Lydiæ præfectus, Ariobarzanem socium Lacedæmoniorum ad Assum obsidens, Agesilaum (qui tum senex, ut pecunias patriæ suæ obtineret, in Asia legationem obibat) veritus, fuga inde discessit: Cotys item

[r] Diodor. ann. 2. Olymp. 104. [s] Pausan. Eliac. lib. 2.
[t] Diodor. ad ann. 3. Olymp. 104. et ann. 4. Olymp. 110.
[u] Justin. lib. 16. cap. 5.
[w] Xenoph. in Agesilao. Diodor. ad ann. 3. Olymp. 104.
[x] Diodor. ad ann. 3. Olymp. 104.

Sestum obsidens, quæ etiam tunc Ariobarzanis erat, et ipse soluta obsidione se subduxit. Mausolus etiam, qui utrumque illum locum mari centum navibus obsidebat, non metu sed persuasione adductus, domum cum classe abiit: et pecuniis in usum Lacedæmoniorum collatis, Agesilaum in patriam remisit[y]. De Ariobarzane etiam Adramytii ab Autophradate terra marique obsesso, in septimo stratagematum libro Polyænus meminit.

Mausolus, amicis convocatis, fingit se a rege Persarum patrio principatu spoliatum iri, nisi ingenti pecuniæ summa eum vellet redimere. Cui illi fidem adhibentes, eodem die infinitam pecuniæ vim ultro illi mittendam curarunt[z]. Quam tantum aberat ut ille regi tribueret, ut etiam satrapis et ducibus illis qui regi bellum tunc intulerunt sese adjungeret. Defecerunt enim hoc tempore ab Artaxerxe, de Ionum gente Lycii, Pisidæ, Pamphylii et Cilices: et præter hos Syri ac Phœnices cunctique fere maris Asiani accolæ. Tachos quoque Ægyptiorum rex, decreto in Persas bello, et navibus extruendis et pedestribus conscribendis copiis operam dedit: plurimisque hinc inde e civitatibus Græciæ conductis, Lacedæmonios etiam in partes suas adduxit[a].

Tanta in Persas undique conspiratione excitata, pars vectigalium dimidia Artaxerxi decesserat; reliqua vero necessariis belli usibus haud satis erat: quum eodem tempore cum Ægyptiorum rege, et Græcis in Asia urbibus, et Lacedæmoniis, horumque adjutoribus satrapis et ducibus qui maritimas sub imperio oras tenebant, simul fuerit belligerandum[b].

Agesilaum Lacedæmoniorum regem accersiit ad se rex Ægyptiorum; imperatoris in exercitu munus illi promittens[c]. Ad cujus auxilium a patria ille allegatus, eo stipendio quod sibi miserat Tachōs mercenarium militem conscripsit: completisque navibus, atque adjunctis con-

[y] Xenoph. in Agesilao.
[z] Poliæn. lib. 7. collat. cum Aristotele, in Oeconom. lib. 2.
[a] Diodor. ann. 3. Olymp. 104. [b] Id. ibid.
[c] Xenoph. in Agesilao.

[illegible]ariis Spartiatis triginta, in Ægyptum cum mille gravis armaturæ militibus est delatus[d]. Hujus de adventu fama [illegible] ad regios esset perlata, celeriter munera eo cujusque [illegible]eris sunt allata. Ut vero apparatum circa eum nullum conspexere, tantum senem in herba ad litus decumbentem, incomptum et corpore pusillum, horrido et obsoleto amictum pallio; despicatui eum duxerunt. Multoque magis insulsitatem ejus sunt mirati, quum hospitalibus muneribus adductis, farinam, vitulos et anseres accepisset; bellaria, cupedias et unguenta, servis dispertienda reliquisset[e]. Rex quoque Ægyptius, qui illum arcessiverat, promissum imperatoris munus illi non detulit[f]: ob brevitatem corporis eum deridens, et fabulam in eo impletam esse dicens; "Parturire montem, et murem nasci." Quo audito, iratus Agesilaus retulisse illi fertur: "Videbor[g] aliquando tibi leo."

Chabrias Atheniensis, non publico quidem jussu patriæ missus (ut Agesilaus) sed a Tacho rege persuasus, privato officio in hac militia operam navabat[h]. Qui regi pecuniis indigenti consilium dedit, ut ditiores regionis incolas juberet confestim quantum unusquisque posset auri vel argenti contribuere: et ex annuis tributis id postea eis rependeret. Atque hoc pacto multas pecunias ille collegit: neque injuriam cuiquam fecit[i]; cujusmodi technas quoque alias, ad pecuniam undique corradendam ab eo adhibitas, in secundo Oeconomicorum libro recenset Aristoteles.

Qui in Asia ab Artaxerxe defecerant, totius belli administrationem Oronti Mysiæ satrapæ commiserunt: qui, accepto stipendio viginti millibus conductitiorum in annum solvendo, eos primum qui pecunias attulerant comprehensos ad Artaxerxem transmisit; multasque deinde urbes, et conductitiam peregrinorum manum, legatis ab eo missis prodidit[k]. Belli ab Oronte cum Autophradate et aliis

[d] Plutarch. in Agesilao. Diodor.
[e] Plutarch. et Æmil. Prob. in Agesilao.
[f] Xenoph. in Agesil.
[g] Athenæus, lib. 14. cum Plutarcho.
[h] Diodor. et Plutarch.
[i] Polyæn. stratagem. lib. 3.
[k] Diodor. ann. 3. Olymp. 104.

regis ducibus gesti meminit, in septimo stratagematum libro, Polyænus. Sed cum in postremo Artaxerxis Mnemonis anno ipsum Autophradatem simul cum Oronte et reliquis satrapis ab illo defecisse confirmet Diodorus: pro filio ejus Ocho Artaxerxe Autophradatem, et adversus eum belligerasse Orontem, dicendum omnino est.

Artabazo, copiarum Artaxerxis Mnemonis ductore, in Cappadociam invadente; Datames provinciæ illius satrapa, cum multis equitum turmis et conductorum peditum viginti millibus, castra illi opposuit. Tum Mithribarzanes illius socer, equitatui præfectus, noctu cum equitibus ad Artabazum transiit. Qui utrinque ab utroque exercitu cæsi, defectionis suæ pœnas dederunt. Addit Diodorus Artaxerxem, de Datamis in hoc procurando imperatoria solertia certiorem factum, eum e medio tollere maturavisse, ac per insidias brevi post interfecisse. Verum diutius eum fuisse superstitem, ex Æmilio Probo constat: qui, ut obscuriora fuisse Datamis gesta pleraque libenter agnovit, ita eo diligentius res ejus sibi disquirendas et describendas proposuit. Ut quæ plenius hic ab eo et a Polyæno, in libro septimo stratagematum, habentur explicata, ad Ochi Artaxerxis tempora esse referenda minime dubitemus.

Rheomithres, a deficientibus satrapis in Ægyptum missus, quingentis ibi talentis et quinquaginta longis navibus acceptis, Leucas Asiæ urbem cum classe petiit; et multos defectorum duces illuc accersitos comprehendit, vinctosque ad Artaxerxem transmisit. Atque hoc proditionis munere in gratiam apud regem offensum est repositus[1].

Tachos, comparatis jam in Ægypto rebus ad bellum necessariis, mercenariorum e Græcia militum decem millibus Agesilaum, classi Chabriam ex 200. triremibus constanti (quas qua ille arte intra paucos dies remigibus idoneis instruxerit, in septimo stratagematum libro docuit Polyænus) peditum Ægyptiorum octoginta millibus Nectanebum suum vel potius fratris aut sororis suæ (ἀνεψιὸν enim vocat Plutarchus) filium, præfecit: summo exercitus

[1] Diodor. ann. 3. Olymp. 104.

imperio sibi ipsi reservato. Et quanquam suaderet Agesilaus, ut ipse in Ægypto subsistens legatorum opera bellum administraret: obtemperare tamen noluit[m]. Navigantem tamen in Phœniciam comitatus Agesilaus est; præter dignitatem suam et ingenium, obsecundans illi[n].

Ægyptiaco exercitu in Phœnicia stativa habente, missus inde Nectanebus est ad expugnandas urbes Syriæ: ubi, conjuratione cum eo qui Ægypti præses fuerat relictus inita, Ægypti regem se declaravit: exercitus præfectos largitionibus, et milites pollicitationibus, ad societatem belli contra Tachon pelliciens[o].

3643. *a.* Tachos, et ab Ægyptiis suis et ab Agesilao (quem incivili scommate offenderat) desertus, sibi metuens, Sidonem Phœniciæ, indeque ad regem Persarum fuga se recepit: ut cum Xenophonte et Plutarcho in Agesilao, habent etiam Theopompus et Lyceas Naucratites in Ægyptiacis, ab Athenæo in libri decimi quarti capite primo citati. A rege vero humaniter eum fuisse exceptum, Diodorus et Ælianus indicant; licet illud Diodoro non assentiamur: summum belli contra Ægyptios moti imperatorem declaratum, in patriam eum rediisse, et Agesilai opera regnum suum recuperavisse; sicut nec illud Æliano[p]: frugaliter illum in patria vixisse, Persico vero luxu postea corruptum vitam amisisse; quum Ægyptiacas illius cœnas Persicis longe fuisse lautiores, ex Lynceo (vel Lycea fortasse jam dicto) confirmet Athenæus, libri quarti capite decimo.

Inde ex Mendete alius rex declaratus, contractis centum hominum millibus, in Nectanebum insurrexit[q]. Ita duobus ab Ægyptiis creatis regibus, Agesilaus illius qui Græcorum magis studiosus esse videbatur militiam est secutus[r]. Is erat Nectanebus: cum quo in castellum quoddam inclusus Agesilaus, ab hostibus circumvallabatur. Ægyptio circumvallationem non ferenti, et pugnæ aleam experiri volenti, non obtemperavit Agesilaus: sed in castello mansit, donec totum exercitu et muro circumdatum

[m] Diodor. ann. 3. Olymp. 104.
[n] Diodor. ann. 3. Olymp. 104.
[o] Plutarch. in Agesilao.
[p] Var. histor. lib. 5. cap. 1.
[q] Plutarch. in Agesil.
[r] Xenoph. in Agesil.

esset; excepto admodum exiguo spatio, per quod ostium et transitus muri fuit. Tum vero per ostium erupit: non paucos hostes in angustia cædens; et circumdatum murum quasi munimentum habens, ut circumdari ab hostibus non posset[s].

b. Regem illum alterum, nationem Græcorum odio prosequentem, Agesilaus victum prælio cepit; alterum in regno constituit, et Lacedæmoni amicum fecit[t]. Chabriam quidem Nectanebo regnum constituisse, scribit Æmilius Probus: quia conjuncta Atheniensis Chabriæ et Lacedæmonii Agesilai opera id factum est. Hinc autem ad Nectanebum regno exutum duodecim anni in Diodoro numerantur: quot etiam regno illius tribuendi sunt, non octodecim, ut in Africano et Eusebio.

Contendit ab Agesilao amice Nectanebus, ut secum hybernaret: Verum festinavit ille ad bellum domesticum, certus rempublicam suam ærarii inopia laborare, et externum militem alere. Itaque honorifice et munifice illum prosecutus, præter alios honores et munera, ad bellum domesticum 230. (vel, ut Æmilius Probus habet, 220.) talenta ei donavit[u].

Pecuniis acceptis, Agesilaus domum versus navigavit, quanquam media hyeme; idcirco festinans, ne sequenti æstate civitas adversus hostes otiosa foret[x]. Tempestate vero in locum desertum delatus, quem Menelai portum nuncupant, jacentem inter Cyrenas et Ægyptum; in morbum implicitus, e vita decessit. Ibi eum amici quod mel non haberent, cera circumfuderunt: atque ita Lacedæmonem deportaverunt[y]. Corpus ejus melle conditum Spartam relatum, et regio ibi cultu ac honore sepultum, affirmat Diodorus[z].

c. Ochus legitimus Artaxerxis filius, fratrem Arsamem ex concubina susceptum, quod magna apud patrem gratia

[s] Plutarch. in Agesil. Polyæn. stratagem. lib. 2. cum Diodoro, ann. 3. Olymp. 104. ubi tamen pro rege Mendesio Tachon ille non recte substituit.

[t] Xenoph. in Agesil.

[u] Plutarch. in Agesilao.

[x] Xenophon, in Agesilao.

[y] Plutarch. et Æmil. Prob. in Agesilao.

[z] Ann. 3. Olymp. 104.

valeret, submisso percussore Harpate Tiribazi filio, e medio tollendum curavit. Artaxerxes, allato ei de dilecti filii interitu nuncio, ne paulisper quidem duravit; verum illico luctu et mœrore extinctus est[a].

Ochus, cum sciret patrem superstitem adhuc formidabilem subditis extitisse, se vero post ejus obitum pro nihilo habitum iri; cum eunuchis, cubiculariis et chiliarcho pactum iniens, mortem illius ad decem menses celavit. Interea temporis regium sigillum circummittens, nomine parentis edixit, ut Ochum regem promulgarent[b].

3644. Clearcho Heracleæ Ponti tyranno natus est filius Dionysius; qui 55. annos vivendo exegit: teste Athenæo, libro duodecimo et Memnone in excerptis Photii, capite quinto.

Ochus, cum omnes eum regem salutarent obedientiamque ei præstarent, patris mortem confessus, regium luctum secundum leges Persarum imperavit[c]; et paterno nomine Artaxerxes cognominatus est[d]. Deinde regiam cognatorum cæde et strage principum replevit; nulla non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordia permotus[e]. In quibus, Ocham sororem, atque eandem socrum, vivam capite defodit; et patruum cum centum amplius filiis ac nepotibus vacua area destitutum, jaculis confixit[f]; qui pater fuisse videtur Sisigambis, Darii regis ultimi Persarum matris: cujus octoginta fratres eodem die Ochum trucidavisse, adjecto etiam stragi tot filiorum patre, confirmat Q. Curtius[g].

3646. Chiis, Rhodiis, Byzantiis et Cois deficientibus ab Atheniensibus, bellum Sociale exortum est. Chio ab Atheniensibus obsessæ, præter socios, etiam Mausolus Cariæ dynastes auxilia misit[h]. Thracum, Pæonum, et Illyriorum reges contra se conspiratos Philippus subegit[i].

[a] Plutarch. in Artoxerxe.
[b] Polyæn. stratagem. lib. 7.
[c] Polyæn. lib. 7.
[d] Diodor. Sic. Valer. Maxim.
[e] Justin. lib. 10. cap. 3.
[f] Valer. Maxim. lib. 9. cap. 2.
[g] Lib. 10. cap. 8.
[h] Demosthen. in orat. de pace, et de Rhodiorum libertate. Diod. ann. 3, Olymp. 105.
[i] Demosthen. in Olymp. 106. ann. 1.

3648. Olympiadis CVI. anno primo (ut in Eusebii chronico, ex Fuxensi codice ab Arnaldo Pontaco emendato, recte legitur) Alexander, qui Asia debellata Magni cognomentum postea obtinuit. Pellæ in Macedonia natus est. Cùm enim annos 32. et menses 8. ille vixerit, ut ex Aristobulo retulit Arrianus; et ad finem tendente anno primo Olympiadis CXIV. Thargelione videlicet penultimo Attici anni mense, vita decesserit, uti suo loco videbimus: eo quo dictum est anno, et quidem mense anni Attici tertio Boedromione, in lucem eum prodiisse consectarium est. Ut et illi[k] magnopere erraverint, qui eodem sexto Thargelionis die et in vitam eum introiisse, et e vita egressum esse, tradiderunt; et Plutarchus quoque, qui in vita Alexandri " ἱσταμένου μηνὸς Ἑκατομβαιῶνας ὃν Μακέδονες Λῶον καλοῦσιν ἕκτῃ," incipientis mensis Hecatombæonis quem Macedones Loum appellant sexta," die natum eum fuisse asserit. Et Loi quidem mensis die sexta natum fuisse, ut illi dicerent qui tum viventes primi literis hoc mandarunt, rationi erat consentaneum: quum eo tempore Lous Macedonicus Metonico Boedromioni reipsa responderet; quemadmodum ex ipsius Philippi patris Alexandri epistola ad Peloponnesios, in dissertationis de anno Macedonum et Asianorum capitulo primo declaravimus. Quod posteriorum temporum scriptores ignorantes, et Calippicum Syro-macedonum Loum cum Attico Hecatombæone congruere cernentes; sexto Hecatombæonis die natum fuisse Alexandrum crediderunt.

Atque ex hac origine Plutarchi ille error ortus fuisse videtur; quem et novo, in hac quam subjicit narratione, errato auxit: " Philippo, quum jam cepisset Potidæam, tres eodem tempore advenerunt nuntii. Unus quidem a Parmenione magna clade affectos fuisse Illyrios. Alter, equo celoce in certamine Olympico se vicisse. De Alexandri vero nativitate tertius." Atqui non anno hoc, sed ante biennium, Potidææ expugnationem contigisse, ex Demosthene in oratione contra Leptinem et Diodoro Siculo ad annum tertium Olympiadis CV. didicimus. Et ut

[k] Apud Ælianum, lib. 2. Var. histor. cap. 25.

n ipsam Olympiadem CVI. ea incidisset, et sexto Hecatombæonis die lucem Alexander aspexisset; mirum profecto esset, illud non multo prius patrem rescivisse, quam le Olympica victoria nuntius ad eum pervenisset. In plenilunio enim agonem Olympicum actum fuisse, et Lunæ (sive mensis) die decimo sexto judicium esse factum, vetus Pindari[l] nos docuit scholiastes. Simplicius ex Trogo rem retulit Justinus[m], eadem qua Alexander natus est die, " nuntium patrem ejus duarum victoriarum accepisse: alterius, belli Illyrici; alterius, certaminis Olympici, in quod quadrigarum currus miserat." Ex quibus non plane inter se consentientibus narrationibus, licet Alexandri nativitatem in æstatem incidisse illius anni quo apud Eleos Olympias est acta, recte colligi posse non abnuam: Aristobuli tamen, cui tantopere notus ipse Alexander fuit, de mense ejus natalitio tanti apud me ponderis est testimonium; ut Philippum, prius quam nasceretur ipsi filius, de Olympica sua victoria certiorem fuisse redditum, ne dubitandum quidem esse censeam.

Eodem die quo natus est Alexander, Ephesi Dianæ templum conflagravit. Unde ortus est ille sive Timæi (ut Cicero) sive Hegesiæ Magnesii (ut Plutarchus vult) jocus, sane frigidus: quod Diana, quum ea nocte in partu Olympiadis occupata domo abesset, templo suo succurrere non potuerit[n]. Qui templum incendit, eculeo impositus, id se fecisse fassus est, ut opere pulcherrimo consumpto, nomen ejus per totum terrarum orbem diffunderetur. Unde a communi concilio Asiæ decretum est, ne quis nomen ejus illo tempore nominaret[o]. Quod Theopompus tamen historiis suis inseruit: sive Herostratus illud fuerit, ut apud Strabonem legimus libro decimo quarto et Solinum, capite quadragesimo, sive Ligdamis, ut apud Hesychium, in Λύγδαμι.

Magi, quotquot eo tempore agebant Ephesi, templi inflammationem existimantes alterius esse prodigium cladis,

[l] In Od. 5. Olymp. [m] Lib. 12. cap. 16.

[n] Cicero, lib. 2. de natura Deor. et lib. 1. de Divinat. Plutarch. in vita Alexandri.

[o] Valer. Maxim. lib. 8. cap. 14. A. Gell. lib. 2. cap. 6.

discurrerunt, et facies cæciderunt: clamaveruntque, grandem pestem et perniciem Asiæ illo die editam[p].

3648. Artabazus, ab Ocho deficiens, suis et Charetis Atheniensis copiis conjunctis, regis satrapas, septuaginta armatorum millibus instructos, in pugna superat: tantaque pecuniæ summa Charetem remunerat, ut in totum suum exercitum stipendia inde erogare posset. Ea de re rex cum Atheniensibus expostulat: qui, rumore disseminato eum cum trecentis navibus subsidio venturum illorum hostibus, contra quos Sociale bellum Charete duce tum gerebant; pace composita, bellum illud finierunt[q].

3650. Leuco, Bosphori Cimmerii rex, moritur. Ei Spartacus filius succedens, regnum quinque annos tenuit[r].

3651. Artabazus, a Charete et Atheniensibus desertus, ad Thebanos confugit: qui Pammenem, cum quinque armatorum millibus, ei tradiderunt. Pammenes in Asiam trajiciens, junctis cum Artabazo copiis, duobus magnis prœliis regios satrapas superavit[s].

Clearchus Heracleæ in Ponto tyrannus, cum in Dionysiis sive Bacchanalibus ludos spectatum iret, duodecimo principatus sui anno trucidatus est[t]. Cædis author præcipuus Chion Heracleotes fuit, Matridis filius, Platonis discipulus, et necessitudine sanguinis tyranno devinctus. Huic se adjunxerunt Leonides et Antitheus, et ipsi philosophi, et Euxenon, cum cognatis circiter quinquaginta; quos in insidiis locarunt. Opportunam igitur occasionem se adeptos rati, quum commune populi sacrum tyrannus ageret; manu Chionis ensem trans ilia ipsius adegerunt. Qui inter multos et sævissimos cruciatus magis magisque ingravescentes, et pavores a spectris incussos (erant autem simulacra eorum quos crudelem in modum necaverat) altero die post vitam cum morte commutavit. Conjurati vero prope omnes, partim a satellitibus in ipso aggressionis articulo (ubi tamen strenuos se viros gerebant) con-

[p] Plutarch. in Alexandro.
[q] Diodor. Olymp. 106. ann. 1. et 4.
[r] Diodor. ann. 3. Olymp. 106.
[s] Diodor. ann. 4. Olymp. 106.
[t] Diodor. ann. 4. Olymp. 106.

cisi; partim aliquanto post capti, et atrocibus suppliciis (quæ fortiter tolerarunt) adfecti, occubuerunt[u]. Vide ipsi Chioni adscriptas epistolas ad Matridem.

Satyrus, Clearchi frater, in tyrannide ei successit[w]; eamque per septem annos obtinuit. Ille non de insidiatoribus fratris tantum vindictam sumpsit; sed et in liberos eorum, qui rei perpetratæ conscii non erant, sæviit. Timothei vero et Dionysii filiorum fratris curator relictus, adeo eorum rationem habuit; ut licet conjugali uxoris, quam unice amabat, consuetudine uteretur, liberos tamen ex ea procreare nollet: ne quem omnino insidiatorem fratris filiis relinqueret[x].

Olympiadis CVI. anno quarto (non C. anno secundo ut apud Plinium[y] perperam legitur) Mausolus Cariæ regulus obiit. Cui Artemisia soror et conjux ad biennium successit[z]; marito sine prole decedente[a]. Ea vero luctu atque desiderio mariti flagrans, ossa cineremque ejus, mixta odoribus contusaque in faciem pulveris, aquæ indidit ebibitque: ipsa vivum ac spirans viri sepulchrum fieri cupiens[b].

3652. Olympiade CVII. (non CIII. ut apud Suidam habetur in Θεοδέκτης) Artemisia agonem, præmiis amplissimis propositis, Mausoli laudibus dicundis fecit. Ad eas laudes decertandas venisse dicuntur viri nobiles ingenio atque lingua præstabili; Theopompus Chius omnium Isocratis discipulorum (ut eum in epistola ad Pompeium Dionysius Halicarnassæus celebrat) clarissimus, Theodectes Phaselites e Lycia poeta tragicus, Isocratis item auditor, et Naucrates Erythræus Naucratites, (quorum omnium in Bibliotheca meminit Photius[c].) Sunt etiam qui Isocratem ipsum cum iis certavisse memoriæ mandaverint: inter quos et Plutarchus est, in ejus vita. Verum non Atheniensis Isocrates ille fuit, sed ejusdem nominis alter, ipsius disci-

[u] Memnon, in excerpt. cap. 2. Justin. lib. 16. cap. ult. Suid. in Κλέαρχος.
[w] Justin. lib. 16. cap. ult.
[x] Memnon, excerpt. cap. 3.
[y] Lib. 36. cap. 5, et 6.
[z] Diodor.
[a] Strabo, lib. 14.
[b] A. Gellius, lib. 10. cap. 18. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 6.
[c] Num. 176. et 260.

pulus, et successor; ut ex Callistrato oratore docet Suidas. In eo certamine, Theopompum quidam; alii Theodectem, edita tragœdia quæ Mausolus inscribitur, vicisse memorant[d]; licet Theopompo ex animi sententia rem hic non successisse, vel illud arguat; quod qui hic ad laudes Mausoli dicendas conductus erat, spe sua (ut videtur) fraudatus, in historia postea scripta a nullo illum facinore, pecuniæ causa, sibi temperasse scripserit[e].

De Theopompo vero hoc (aliquoties a nobis antehac citato) historico et Theodecte tragico, non prætermittenda hic est Demetrii Phalerci apud Aristeam (indeque apud Josephum, libro duodecimo antiquitatum, capite secundo; atque Eusebium, libro octavo præparationis evangelicæ, capite tertio et quinto) in Septuaginta interpretum historia, narratio. Theopompum quidem, quod ex libris Mosaicis vellet quædam historiæ suæ inserere, mentis perturbatione dies amplius triginta laborasse; et in morbi intermissione cum exorasset Deum votis, ut indicaret sibi qua de causa hoc accidisset; in somno ei fuisse indicatum, eo evenisse illud, quia divina studio suo voluisset diffundere in vulgus: atque ita mutato consilio, pristinæ sanitati restitutum fuisse. Theodectem vero, cum e sacris illis libris in tragœdiam quandam suam aliquid transferre statuisset, in oculorum glaucoma incidisse; donec perpendisset, propter hoc suum factum evenisse illud, et per multos dies Deum sibi reconciliasset.

3653. Artemisia, molita ingenti impensu operis, conservandæ mariti memoriæ, sepulchrum illud Halicarnassi memoratissimum, dignatumque numerari inter septem omnium terrarum spectacula, luctu demum confecta contabuit[f]. Opus id ut esset inter septem miracula, summi ætatis illius artifices maxime fecere: Scopas qui ab oriente, Bryaxis qui a septentrione, Timotheus qui a meridie, et Leochares qui ab occasu cælavit. Et licet prius quam opus peregis-

[d] A. Gell. lib. 10. cap. 18. Suidas, in Θεοδέκτης et Ἰσοκράτης.
[e] Suid. in Μαύσωλος.
[f] Cicero, Tuscul. quæst. lib. 3. Strabo, lib. 14. A. Gell. lib. 10. cap. 18.

sent Artemisia obierit: non recesserunt tamen, nisi eo jam absoluto; id gloriæ ipsorum artisque monumentum judicantes[g]. Unde et ab eo, Romani magnificentissima quæque apud se monumenta mausolea appellarunt[h].

Post Artemisiam frater ejus Idrieus vel Hidrieus principatum Cariæ per annos septem tenuit[i]. Qui secundus Hecatomni filius existens, secundam illius filiam Adam, sororem suam juxta Carum legem uxorem sibi conjunxit[k].

Thebani bello Phocico ad summam rei nummariæ inopiam redacti, missis ad Artaxerxem Ochum legatis 300. argenti talenta ab eo obtinuerunt[l].

Phœnices, Sidonii præsertim, ab Ochi præfectis contumeliose tractati, defecerunt: et legatis ad Nectanebum Ægyptiorum regem missis, societatem belli adversus Persas cum eo inierunt. Magno deinde triremium et mercenariorum militum numero, atque aliis ad belli usum necessariis comparatis, regium Persarum hortum excisis arboribus devastarunt; fœnum ad regiorum equorum usum collectum incenderunt, et Persas a quibus male habiti fuerant ad supplicia rapuerunt. Eos Syriæ satrapa et Mazæus Ciliciæ præfectus conjunctis viribus oppugnabant. Tennes vero Sidonis rex, quum quatuor millia stipendiariorum Græcorum, quibus Mentor Rhodius præerat, ab Ægyptiis in subsidium accepisset, horum et civium suorum conjunctis copiis, satrapas illos profligavit, hostesque Phœnicia expulit[m].

Novem civitatum Cypri reguli, Persarum regi subjecti, facta inter se conspiratione, Phœnicum exemplo desciverunt; et necessariis ad bellum præparatis, merum regnis suis imperium arrogabant. Adversus hos, Artaxerxis Ochi jussu, Idrieus nuper Carum principatum adeptus (ex instituto majorum amicus Persarum bellique socius) quadraginta triremes, cum octo mercenariorum millibus, ductu Phocionis Atheniensis et Evagoræ, qui superioribus annis in illa insula regnum obtinuerat, in Cyprum misit.

[g] Plin. lib. 36. cap. 5. cum Vitruvio, in lib. 7. procemio.
[h] Pausan. in Arcadicis.
[i] Diodor. ann. 2. Olymp. 107.
[k] Strabo, lib. 14. Arrian. de reb. Alexandri, lib. 1.
[l] Diodor. ann. 2. Olymp. 107.
[m] Ibid.

Hi amplissimam inter cæteras urbes Salaminem terra marique oppugnaverunt: ad quos plurimi ex opposita Syriæ ex Ciliciæ continente, spe prædæ, ultro confluxere; ita ut ad duplum jam Phocionis et Evagoræ excresceret exercitus[n].

Artaxerxes Ochus, 300000. peditum et 30000. equitum coacto exercitu, cum 300. triremibus et 500. onerariis res venales importantibus; promotis a Babylone castris, Phœniciam petiit. Mentor vero, quem Sidonii conductitiorum ex Ægypto militum ducem acceperant, adventu regio territus, Thessalionem quendam ad regem mittit: promittitque se illi prodituram Sidonios, insuperque bello Ægyptio utilissimam operam navaturum. Thessalio fide a rege accepta, et dextræ datione confirmata, rediens regis promissa clam Sidoniis Mentori renunciavit[o].

Interea Ochus, missis ad Græcos legatis auxiliares ad bellum Ægyptiacum copias ab eis deposcit. Athenienses igitur et Lacedæmonii, amicitiam se quidem cum Persis tueri velle, sed auxilia jam mitti integrum non esse, responderunt. Thebani vero Lacratem designatum ad hanc militiam ducem, cum mille gravis armaturæ militibus, suppetias regi ferre jusserunt. Tria etiam millia suppeditarunt Argivi, quibus tamen ipsi ducem non præfecerunt; propterea quod regi Nicostratum (qui heroico quodam furore adflatus, Herculis exemplo, et leoninam in pugnis et clavam solebat gestare) pro duce nominatim expetenti refragandum non esse censuerunt. Græci quoque maritimas Asiæ urbes incolentes, 6000. milites miserunt: ut totus auxiliarium Græcorum numerus esset 10000. Sed jam ante horum adventum rex Syriam emensus in Phœniciam devenerat, et castra non procul Sidone locarat[p].

Tennes Sidoniorum rex, cum Mentore proditionis societate inita, eum ad custodiam partis cujusdam in urbe obeundam, et negotium proditionis promovendum, reliquit: ipse vero cum 500. militibus ex urbe egrediens, ad publicum Phœnicum conventum se pergere simulavit. Ha-

[n] Diodor. ann. 2. Olymp. 107.
[o] Ibid.
[p] Diodor. ann. 2. Olymp. 107.

bebat autem in comitatu centum primariæ nobilitatis cives, quasi consiliarios: quos, tanquam defectionis authores, Artaxerxi jaculis configendos tradidit. Quingentos deinde Sidoniorum primores, habitu supplicum cum oleæ ramis ad se venientes, Artaxerxes similiter jaculis trajecit: quum ex Tenne intellexisset, sine certis conditionibus urbem illi esse tradendam. Postea Tennes, persuasis mercenariis Ægyptiis ut se cum rege intra mœnia reciperent, urbem Artaxerxi prodidit. Qui videns Tennis operam sibi ultra minime necessariam, eum interfici jussit[q].

Sidonii, qui ante regis adventum naves suas universas incenderant, ne quis privatim sibi fuga consuleret, quum mœnibus occupatis urbem captam viderent; se cum liberis et uxoribus intra ædes conclusos admotis flammis combusserunt. Numerum hoc incendio consumptorum (domesticis simul ministris connumeratis) quadraginta millia excessisse ferunt. Urbis combustæ cineres, auro argentoque liquefacto commixtos, multis talentis rex vendebat. Aliæ vero urbes terrore perculsæ, Persis deditionem statim fecerunt[r].

Inde progressus Ochus, Jerichuntem bello subegit; ut ex Solino, capite trigesimo quinto, et ad expeditionem Ægyptiacam multos secum Judæos adduxit, ut ex Aristea colligitur, in libello de Septuaginta interpretibus; ubi et in epistola Ptolemæi Philadelphi ad Eleazarum, Hierosolymis multi ex Judæis in Ægyptum a Persis abducti fuisse dicuntur, cum illi rerum potirentur. Quod ad Artaxerxis Ochi tempora referendum videtur: sicut et illud Justini[s], si quid in utrovis veri fuerit; " primum Xerxem regem Persarum Judæos domuisse."

3654. Salamine ab Evagora et Phocione circumsessa, urbes Cypri cæteræ omnes se Persis submiserunt: solo Protagora Salaminis rege obsidionem tolerante. Interim Evagoras paternum sibi regnum asserebat, et regis Persarum auxilio restitutionem sui in pristinum moliebatur. Sed criminose postea delatus apud Artaxerxem, cum rex Protagoram adjuvaret; abjecta spe restitutionis, de ob-

[q] Diodor. ann. 2. Olymp. 107.
[r] Ibid.
[s] Lib. 36. cap. 3.

jectis se criminibus purgavit, aliamque ista majorem in Asia provinciam sortitus est. Protagoras vero, ultro Persarum se imperio subjiciens, regnum Salaminis deinceps quiete retinuit[t]. Videtur autem Evagoras iste alterius Evagoræ, ante annos 24. mortui, ex filio Nicocle fuisse nepos. Seniorem enim Evagoram filios habuisse Nicoclem, qui illi in regno Salaminio successerit, et Protagoram, docet Isocrates. Nicocli vero succedens junior Evagoras, paterno regno a patruo Protagora exutus fuisse videtur. Majore vero in Asia principatu ab Ocho donatus, cum provinciam illam male administrasset, in Cyprum denuo profugit; ibique comprehensus, supplicio affectus est: ut Diodorus indicat.

Ochum Ægyptum hoc Olympiadis CVII. anno tertio obtinuisse, Nectanebo in Æthiopiam pulso, atque in eo Ægyptiorum regnum destructum fuisse, et Manethonem rerum Ægyptiacarum commentarios terminavisse; notat Eusebius in chronico. Expugnatæ Ægypti historiam ad eundem annum fuse Diodorus Siculus enarrat: cujus summa hæc est.

Ochus, cum post excidium Sidonis auxiliares copiæ ex Argis et Thebis Græcisque Asiæ urbibus ad ipsum venissent, conjunctis in unum exercitibus, ad Sirbonidem paludem pervenit: ubi ad voragines illas, quæ Barathra nominantur, per imperitiam locorum exercitus partem amisit. Inde Pelusium, ad primum Nili ostium, venit: quod quinquies mille præsidiarii tutabantur, in quos Philophron imperium habebat. Hic Græci prope urbem, Persæ 40. stadiorum inde intervallo castrametati sunt. Copias Græcorum in tria agmina ita Ochus divisit, ut unumquodque duos haberet duces, Græcum unum, Persam alterum. Primum ordinem tenebant Bœoti: quorum duces fuerunt Lacrates Thebanus, et Rosaces Persa Ioniæ Lydiæque satrapes. Secundum Argivi: quorum duces Nicostratus et Aristazanes Persa. Tertium Mentor, qui Sidonem prodiderat, et Bagoas eunuchus Persa. Singulis autem agminibus multæ peditum equitumque barbarorum et trire-

[t] Diodor. ann. 3. Olymp. 107.

mium copiæ sunt adjunctæ. Ex altera parte Nectanebus, ex Græcia mercenariorum militum viginti millia, ex Libya totidem, et Ægyptiorum, qui Bellatores nominantur, sexaginta millia sub vexillis habebat: cum navium fluviatilium, ad conflictus in Nilo accommodatarum, incredibili prope numero. Postquam igitur oppida præsidiis non invalidis firmasset; ipse cum triginta millibus Ægyptiorum, et quinque millibus Græcorum, Libyumque dimidio, aditus irruptionibus maxime opportunos insedit.

Ad hunc modum rebus utrobique instructis, Nicostratus Argivorum ductor duces nactus Ægyptios, quorum liberi et uxores a Persis obsides tenebantur, cum classe per fossam quandam in locum a conspectu remotiorem transmisit. Vicini Ægyptiarum munitionum præsidiarii, adventu hostium cognito, milites numero 7000. non minores, Clinio ex insula Co ductore, ad eos propulsandum emittunt. Prælio inito, Græci Persarum socii eorum plus quam quinque millia, una cum duce Clinio, trucidant. Qua suorum cæde Nectanebus audita, ad regiam urbem Memphim tuendam, cum manu quam circum se habebat, regreditur. Interea primi agminis ductor Lacrates Thebanus ad obsidionem Pelusii festinat; alveoque fossæ aliorsum derivato, eductoque per siccum aggere, machinamenta urbi admovet. Græci, qui per dies aliquot obsidentibus fortiter restiterunt, de regis discessu fama ad ipsos allata, de compositione legatos mittunt. Quibus cum Lacrates sub juramenti religione fidem dedisset, fore, ut Pelusii deditione facta, cum rebus quas tum efferrent in Græciam reveherentur; propugnaculum tradiderunt.

Mentor tertii agminis ductor, cum urbes omnes duarum gentium, Græcorum videlicet et Ægyptiorum, præsidiis defendi considerasset; rumorem per castra spargi curavit, constituisse Artaxerxem quam humanissime accipere eos qui se sponte dedissent, iis autem quos vi expugnasset parem cum Sidoniis exitum expectandum esse. Atque hinc inter Græcos et Ægyptios ortum est certamen, utri alios in deditione facienda anteverterent. Hac fraude Bubastus primum, deinde et cæteræ urbes certis conditionibus in Persarum fidem se dediderunt.

Interim Memphi subsistens Nectanebus, ubi hostium expeditos progressus vidit, spe regni abjecta, congregatis quas licuit opibus fugit in Æthiopiam[u]. Alii eum, rasa coma et mutato habitu, per Pelusium ad Philippum Macedonum regem Pellam transfugisse ferunt[x].

Artaxerxes Ochus, tota Ægypto occupata, urbium maxime nobilium mœnia destruxit; fanisque expoliatis, ingentem vim auri argentique coacervavit. Commentarios etiam ex templis antiquis secum asportavit: quos tamen Bagoas aliquanto post grandi pecuniæ summa redemptos sacerdotibus restituit[y]. Sacra quoque eorum, et Apim in Deum receptum, Ochus irrisisse traditur[z]. Cumque eum Ægyptii, ob inertem ejus animum, Asinum appellassent: ille Apim, vi abstractum, immolavit asino[a]. Neque id solum, sed et a coquis carnes ejus dissecari, et ad cœnam præparari voluit[b].

Græcos deinde Ochus, quorum opera militiam confecerat, pro merito cujusque muneribus amplissimis honoratos in patriam dimisit: et Pherendate Ægypti satrapa constituto, ipse gloria clarus spoliisque onustus, Babylonem cum exercitu rediit[c]. Eo vero partem quandam Judæorum captivam secum abduxit; pluribus in Hyrcaniam ad mare Caspium deportatis. Sic enim, ex Julio Africano, Georgius Syncellus retulit: *Ὦχος Ἀρταξέρξου παῖς, εἰς Αἴγυπτον στρατεύων, μερικὴν αἰχμαλωσίαν εἵλεν Ἰουδαίων· ὧν τοὺς μὲν ἐν Ὑρκανίᾳ κατῴκισε πρὸς τῇ Κασπίᾳ θαλάσσῃ, τοὺς δὲ καὶ ἐν Βαβυλῶνι, οἱ καὶ μέχρι νῦν εἰσὶν αὐτόθι ὡς πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἱστοροῦσιν.* Ochus Artaxerxis filius, in Ægyptum expeditione suscepta, partem Judæorum captivam duxit; quorum alios quidem in Hyrcania collocavit ad mare Caspium, alios vero in Babylone ipsa: qui et hucusque ibi sunt, ut Græcorum multi narrant."

[u] Diodor. ann. 3. Olymp. 107.

[x] Vide excerpta Barbaro Latina a Scaligero edita, pag. 58. chronicon Alexandrinum (sive fastos Siculos) a Radero edit. pag. 396. Cedrenum, edit. Basil. pag. 124. et Glycam, pag. 195. ex Pseudo Callisthenis de Alexandro fabulosa historia.

[y] Diodor. ann. 3. Olymp. 17.

[z] Sever. Sulpic. histor. sacr. lib. 2.

[a] Ælian. Var. histor. lib. 4. cap. 8.

[b] Suidas, in Ὦχος.

[c] Diodor. ann. 3. Olymp. 107.

t " multarum quidem myriadum a Persis in Babylo-
ı traductarum," in libro de Judæis, Hecatæus Abderita
ıinit, a Josepho citatus in priore contra Apionem libro:
nigratione vero in Hyrcaniam, ita in libri trigesimi
ıi capite septimo scripsit Paulus Orosius: " Ochus,
et Artaxerxes, post transactum in Ægypto maximum
urnumque bellum, plurimos Judæorum in transmigra-
em egit, atque in Hyrcania ad Caspium mare habitare
cepit: quos ibi usque in hodiernum diem, amplissimis
:ris sui incrementis consistere, atque exinde quando-
erupturos, opinio est:" quæ tamen opinio ex apocry-
Esdræ libro quarto, capite XIII. ver. 40—46. de decem
ıbus a Salmanasare deportatis et Judæorum de He-
is clausis et fluvio Sabbatione fabulis originem traxisse
tur. Nam quod Petrus Trecensis[d] istos decem tri-
m captivos intra montes Caspios arctiori postea cus-
a ab Alexandro conclusos narrat; Josephi (quem ille
ıorem hic laudat) historiæ nullo modo, sed Pseudo-
ionidis et Pseudo-Methodii ipsiusque Alkorani Mu-
medici de Alexandro figmentis multo magis reperitur
ıentaneum.

555. Ochus Mentorem Rhodium, centum argenti ta-
is et magni pretii suppellectile donatum, Asiaticæ oræ
fecit, bellique contra defectores administrationem ei
ı summa potestate commisit. Qua gratia ille usus,
abazum et Memnonem qui Persis bellum non ita pri-
ı intulerant (vide supra ad annum mundi 3648. et 3651.)
que ex Asia profugi apud Philippum in Macedonia
morabantur, regi reconciliavit; et statim utrumque
ı omni familia ad se accersiit. Erant enim Artabazo
Mentoris et Memnonis sorore undecim filii et decem
ɔ: qua liberorum multitudine delectatus Mentor, filios
lescentes ad nobilissimas militiæ præfecturas paulatim
xit[e].

Mentor Hermiam Atarnensium tyrannum Artaxerxi re-
ıem, cujus in potestate munitiones urbesque complures

In histor. scholastic. Esther. cap. 5. indeque apud Vincent. Bellovacens.
ıl. historial. lib. 30. cap. 89.
Diodor. ann. 4. Olymp. 107.

erant, promissione veniæ a rege impetrandæ ad colloquium pellexit: sed fraude circumventum in vincula conjecit, et annulo potitus, literas ad urbes passim dedit, ipsius nomine significans, ut iis qui literas attulissent arces et oppida traderentur. Quod et factum est[f]. Nec minus alios etiam duces a Persis alienatos, partim vi subactos, partim imperatoria arte circumventos omnes brevi Mentor debellavit: conductos ære milites e Græcia identidem regi mittens, et res summa fide ac strenuitate administrans[g].

Mortuo Spartaco in Bosphori Cimmerii regno frater Parysades succedens, per annos 38. illud obtinuit[h].

3656. Olympiadis CVIII. anno primo Theophilo Athenis archonte, Plato philosophus, veteris academiæ princeps, mortem obiit: ut Hermippus apud Laertium, Dionysius Halicarnasseus in epistola ad Ammæum de Demosthene, et Athenæus libro quinto, capite decimo tertio sentiunt. De quo nota est illa Numenii Pythagorici censura, ab Hesychio Milesio in Numenio, commemorata: quod ex Mosaicis libris, quæ de Deo et mundo tradidit, subripuerit. Unde illud dictum ipsius celebre (non ab Hesychio solum et eum secuto Suida, sed ante illos etiam a Clemente Alexandrino in primo Stromate laudatum:) "Τί γάρ ἐστι Πλάτων, ἢ Μωσῆς ἀττικίζων; Quid enim aliud est Plato, quam Moses Attica lingua loquens?" Ex Mosaicis quoque libris pleraque in suos eum derivasse, asserit in libro, ad annum mundi 3479. superius allegato, Aristobulus Judæus; ut Justini Martyris, Clementis Alexandrini, Ambrosii, Theodoreti, Johannis Philoponi in Hexaemeron scribentis, et aliorum Christianorum testimonia huc advocare non sit necesse.

Mortuo Platone, discipulus ejus Aristoteles, Peripateticæ philosophiæ conditor, ad Hermiam eunuchum Atarni tyrannum (de quo in anno præcedente dictum) profectus est: cum quo per triennium est commoratus; ut ex Apollodori chronicis Laertius, et in jam citata ad Ammæum

[f] Diodor. ann. 4. Olymp. 107. Polyæn. stratagem. lib. 6.
[g] Diodor. ann. 3. et 4. Olymp. 107. Demosthen. orat. in Aristocratem.
[h] Diodor. ann. 4. Olymp. 107.

epistola docet Dionysius. Assi, quæ Hermiæ ditioni suberat et cujus in Act. cap. XX. ver. 13. facta habetur mentio, propter affinitatem cum eo initam commoratum eum fuisse, in libro decimo tertio Strabo indicat. Pythiadem enim Hermiæ adoptivam filiam (sive soror ipsius, sive fratris filia ea fuerit) uxorem duxit Aristoteles: licet post mortem Hermiæ, ob benevolentiam quam erga eum habuit, Aristotelem eam matrimonio sibi sociavisse, ex ipsius ad Antipatrum epistolis in libro septimo de philosophia, confirmet Aristocles Peripateticus[i]. Dum in Asia vero maneret, cum Judæo quodam, miræ prudentiæ et temperantiæ homine, qui de locis superioribus ad maritima descenderat, versatum fuisse Aristotelem, eumque cum multis sapientiæ studiosis ibi congregatis Græce disserentem audivisse; in primo libro de somno, primarius ipsius discipulus Clearchus Solensis (a Josepho, libro primo contra Apionem, citatus) retulit. Ut huic acceptum fortasse fuerit referendum, quod Peripatetica philosophia legi Mosaicæ et prophetarum scriptis tam multum debeat: ut ex jam dicto Aristobulo, ejusdem Peripateticæ disciplinæ alumno, in libro quinto Stromatum, confirmat Alexandrinus noster Clemens.

3658. Satyrus, Heracleæ in Ponto tyrannus, Timotheo fratris Clearchi seniori filio summa rerum tradita, non multo tempore post difficillimo corripitur morbo et immedicabili. Cancer enim inter inguen et scrotum enatus, ad interiora pascendo subinde acerbius proserpens, eum absumpsit; postquam 65. in vita, in tyrannide septem annos complevisset[k]. Timotheus vero fratrem suum Dionysium statim imperii consortem adscivit, et successorem sibi destinavit[l].

3659. Memnon Rhodius Persarum dux, simulata amicitia Hermiam eunuchum Atarni tyrannum ad se vocavit, sub nomine hospitii et simulatorum negotiorum: comprehensumque ad regem misit; a quo suspensus periit. Sed philosophi quos Hermias ad se acciverat, Aristoteles et

[i] Apud Euseb. de præparat. evangelic. lib. 15.
[k] Memnon, in excerpt. cap. 3. [l] Ibid. cap. 4.

Xenocrates (Chalcedonius e Bithynia) evaserunt; fugientes e locis quæ Persæ obtinebant[l]. Aristoteles vero, quum per triennium apud eum mansisset, Mitylenen secessit, Eubulo Athenis archonte, quarto hoc Olympiadis CVIII. anno: ut ex Apollodori chronicis refert Laertius, et in epistola ad Ammæum Dionysius Halicarnasseus. Extat vero apud Laertium epigramma hoc in Delphicam Hermiæ statuam ab Aristotele scriptum:

Τόνδε πόρ' οὐχ ὁσίως παραβὰς μακάρων θέμιν ἀγνὴν,
Ἔκτεινεν Περσῶν τοξοφόρων βασιλεὺς.
Οὐ φανερῶς λόγχῃ φονίοις ἐν ἀγῶσι κρατήσας,
Ἀλλ' ἀνδρὸς πίστει χρησάμενος δολίου.

Impius hunc quondam Persarum morte tyrannus
Mulctavit, violans jusque nefasque, virum.
Nam neque collato oppressit certamine, verum
Insidiose hominis usus amicitia.

Quod ideo adscribendum putavi; ne quis cædis Hermiæ conscium fuisse philosophum, ex illo Tertulliani concluderet, in capite quadragesimo sexto Apologetici: "Aristoteles familiarem suum Hermiam turpiter loco excedere fecit."

3660. Idrieus Cariæ dynasta (cujus opulentiam in oratione ad Philippum celebrat Isocrates) morbo extinctus est: cui succedens soror et conjux Ada, per annos quatuor principatum obtinuit[m]; cum usitatum esset in Asia, jam inde a Semiramide, ut et virorum uxores regnarent[n].

Pexodarus, filiorum Hecatomni ætate minimus, sorore Ada e principatu Cariæ ejecta, per annos quinque eum obtinuit[o]. Adæ unica, sed munitissima urbe, Alinda nomine relicta. Pexodarus autem Orontobatem Persicum satrapam accersiit ad societatem regni: eique filiam suam Adam ex Aphneide muliere Cappadocica susceptam matrimonio copulavit[p].

Philippus Macedonum rex Perinthum, Thraciæ urbem

[l] Strabo, lib. 13. pag. 909.
[m] Strabo, lib. 14. Diodor. ann. 1. Olymp. 109.
[n] Arrian. in expedit. Alexandri, lib. 1.
[o] Diodor. ann. 4. Olymp. 109. [p] Arrian. lib. 1. Strabo, lib. 14.

ad Propontidem, cum 30. armatorum millibus et telorum ac machinarum infinita copia tanto studio obsedit, nullam ut obsessis requiem præberet. Unde rex Persarum, nimia illius incrementa suspecta jam habens, regionum maritimarum satrapis per literas mandavit, ut Perinthiis, quanto possent robore, subvenirent. Quod et sedulo ab illis factum est[q]. Unde et hanc unam ex præcipuis causis cur in Asiam contra Persas exercitum duxerit, in epistola ad Darium assignat Alexander[r].

3666. *c.* Artaxerxem Ochum, quum 23. regnasset annis, ægrotantem Bagoas eunuchus militum tribunus veneno sustulit; medici ad hoc opera usus[s]. Cum enim natione esset ille Ægyptius, Ochum ob cæsum Apim tanto odio est prosecutus, ut non solum contumeliam gentis (ut loquitur Severus Sulpicius) morte regis ultus fuerit: sed etiam ejus interempti cadaver in minutas partes concisum felibus projecerit, et ejus loco aliud sepulchro regio condiderit; atque ex ejus femoribus gladiorum manubria fecerit, ut ipsius animum ad cædes propensum repræsentaret[t]. Cum autem in regno posset omnia, interfecto patre, filium ejus Arsen natu minimum regem constituit, simulque omnibus ejus fratribus necem intulit: ut desertus hoc modo rex tanto plus obsequii illi præstaret[u].

Timotheus, Heracleæ in Ponto tyrannus, annis 15. post patris Clearchi obitum vita defungitur[x]. Hic ob præclare merita non ultra tyrannus, sed Εὐεργέτης et Σωτὴρ, Benefactor et Servator nuncupatus est. Ejus cadaver frater et successor Dionysius magnificis sumptibus rogo tradidit: ludos etiam equestres, et præter hos, gymnicos et thymelicos et scenicos, alios statim, alios postea, qui magnificentiores essent, peregit[y].

Olympiadis CX. anno secundo, Xenocrates Chalcedonius Speusippi scholam suscipiens, docere cœpit[z].

[q] Diodor. ann. 4. Olymp. 109.
[r] Apud Arrian. lib. 2. pag. 85.
[s] Diodor. ad ann. 3. Olymp. 104. et ad ann. 2. Olymp. 111. Sever. Sulpic. histor. sacr. lib. 2.
[t] Ælian. var. histor. lib. 6. cap. 8.
[u] Diodor. ad ann. 3. Olymp. 107. et 2. Olymp. 111.
[x] Diodor. ann. 3. Olymp. 110.
[y] Memnon, in excerptis, cap. 4.
[z] Laert. in Xenocrate.

3967. Conventu publico apud Corinthum indicto, Philippus Macedo Græciæ totius cum summa potestate, in bello Persico gerendo, creatus imperator magnificos in expeditionem illam apparatus facit; certoque militum auxiliariorum numero singulis urbibus indicto, in Macedoniam redit[a].

Ariobarzanes quum in Ponto annos 26. regnavisset, diem suum obiit. Cui succedens Mithradates, 35. annos regnavit[b].

3968. *c.* Philippus, initio veris, tres duces in Asiam Persarum juris cum parte copiarum præmittit; Parmenionem, Amyntam et Attalum: ut Græcas in ea urbes in libertatem assererent[c].

Bagoas eunuchus, cum certis deprehenderet argumentis, Arsen scelerum pœnas ab eo repetiturum; ipsum, cum liberis, tertio imperii anno e vita sustulit. Regia vero domo sic ad solitudinem redacta, cum nemo ex ea gente superesset, qui successionem in regno sibi vindicaret; Darium, ex amicis quendam, Arsanis (qui Artaxerxis Persarum regis frater erat) filium, in regno collocat. Sic in libro decimo septimo ad annum secundum Olympiadis CXI. historiam refert Diodorus Siculus. Justinus vero[d] Codomanum, " ob memoriam pristinæ virtutis, regem a populo constitutum et Darii nomine, ne quid regiæ majestati deesset, honoratum" fuisse narrat. " Ne Darius quidem hæreditarium Persarum accepit imperium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoæ castrati hominis admissus:" inquit Alexander apud Curtium[e]; idemque in epistola ad Darium, apud Arrianum libro secundo, eundem insimulat, ut " Ἀρσῆν ἀποκτείναντα μετὰ Βαγώου, καὶ τὴν ἀρχὴν κατασχόντα οὐ δικαίως, οὐδὲ κατὰ τὸν Περσῶν νόμον, ἀλλὰ ἀδικοῦντα Πέρσας. quod Arsen cum Bagoa interficiendum curasset, et imperium neque juste neque secundum Persarum legem occupavisset, summa Persis injuria illata."

[a] Diodor. ann. 4. Olymp. 110. Justin. lib. 9. cap. 5.
[b] Diodor. ann. 4. Olymp. 110. Justin. lib. 9. cap. 5.
[c] Justinus, lib. 9. cap. 5. Diodor. ann. 1. Olymp. 111.
[d] Lib. 10. cap. 3. [e] Lib. 6. cap. 4.

Ita et Strabo, libro decimo septimo, " Νάρσην ἀποκτείνας Βαγῶος ὁ εὐνοῦχος, κατέστησε Δαρεῖον οὐκ ὄντα τοῦ γένους τῶν βασιλέων. Narsem occidens Bagous eunuchus, Darium substituit qui ex regum genere non fuerat." Plutarchus denique, in libro priore de fortuna Alexandri, ita eum Fortunam alloquentem inducit: " Δαρεῖος ἦν σὸν ἔργον, ὃν ἐκ δούλου (quæ vox hinc apud Ælianum[e], pro δούλης restituenda est) καὶ ἀστάνδου (quæ vox item apud ipsum Plutarchum in vita Alexandri, pro ἀσγάνδου, est reponenda) βασιλέως, κύριον Περσῶν ἐποίησας. Tuum erat opus Darius quem, ex servo et astanda regis, dominum Persarum fecisti." Hesychio autem ἀστάνδης, ἡμεροδρόμος est: et Suidæ astandæ et angari, Persica appellatione, οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι, tabellarii qui literas ferunt, aliis alii succedentes. Ut ex regiorum cursorum ordine Darius fuerit, qui אחשתרנים Esthеræ cap. VIII. ver. 10. 14. nominantur.

Bagoas eunuchus, sanguinaria crudelitate cui hactenus assuetus fuerat inductus, medicata potione Darium necare instituit. Sed insidiis per indicium patefactis, rex Bagoæ comiter advocato poculum tradidit, et ad ebibendum illud vi hominem adegit[f]; hac excusatione popularibus satisfaciens, quod insidiantem interemisset[g].

d. Darius, ante Philippi mortem, futurum bellum in Macedoniam transferre studuit[h].

A Dario in Samariam satrapa missus est Sanabelletes Cuthæus genere, unde et Samaritis origo est: qui Nicaso filiam suam Manassæ fratri Jaddi sacerdotis summi nuptam dedit; ratus connubium hoc ceu vadem futuræ cum Judæorum gente amicitiæ[i].

Philippus Macedonum rex, dum nuptias Alexandri Epirotarum regis cum filia sua Cleopatra celebraret, apud Ægæas Macedoniæ oppidum a Pausania Cerastæ filio ex Orestarum gente occisus est[k]. Alexander vero in

[e] Lib. 12. Var. histor. cap. 43.
[f] Diodor. ad ann. 2. Olymp. 111.
[g] Q. Curtius, lib. 6. cap. 6. [h] Diodor. lib. 17.
[i] Joseph. antiquit. lib. 11. cap. 7.
[k] Diodor. ann. 1. Olymp. 111. Justin. lib. 9. cap. 6. Joseph. lib. 11. cap. 8.

epistola ad Darium, per insidiatores, quos ingentis pecuniæ spe Persæ solicitaverant, parentem suum interfectum fuisse affirmat[l].

Paulo antequam cæderetur Philippus, Neoptolemum tragœdum ominosum carmen coram illo cecinisse, in libro decimo sexto refert Diodorus: quod et coram Caligula repetitum, eodem quo trucidatus est die, narrat in ejus vita Suetonius; "Pantomimus Mnester," inquit, "tragœdiam saltavit, quam olim Neoptolemus tragœdus ludis, quibus rex Macedonum Philippus occisus est, egerat." Eam Latinæ historiæ partem non recte (ut videtur) assecutus Josephus[m], postquam de illa a Mnestere saltata tragœdia dixisset; *ὁ ὀρχηστὴς δράμα εἰσάγει Κινύραν, ἐν ᾧ αὐτός τε ἐκτείνετο, καὶ ἡ θυγάτηρ Μύρρα.* quod Rufinus reddidit: "Pantomimus fabulam saltavit Cinyræ, in qua et ipse occisus et ejus filia Myrrha videbatur:" idem omen, quod eodem quo Philippus et Caligula ceciderant die contigisse fuit traditum, ad eundem cædis utriusque diem ita deinde pertrahit: "*Ὁμολογεῖται δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην γενέσθαι ἐν ᾗ Φίλιππον τὸν Ἀμύντου Μακεδόνων βασιλέα κτείνει Παυσανίας, εἷς τῶν ἑταίρων, εἰς τὸ θέατρον εἰσιόντα.* Receptum autem est, eundem diem fuisse, quo Philippum Amyntæ filium, Macedonum regem, in theatrum ingredientem, Pausanias sociorum unus e medio sustulit." Atque hinc nonnulli neci Philippi eundem ipsum quem cædi Caligulæ, Januarii diem 24. assignant. Sed tempus excessus Philippi, ex initio successoris Alexandri, rectius intelligitur.

Sublato Philippo, archonte Athenis sive Pythodemo ut Arrianus eum nominat, sive Pythodoro ut Diodorus, anno primo Olympiadis CXI. successit Alexander, annos viginti tum natus; ut Plutarchus, et ex Trogo Justinus scribunt. Et licet apud Arrianum in historiæ Alexandri initio, "*ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν ἔτη*, viginti circiter annorum" fuisse legatur, quum accepto post mortem patris regno in Peloponnesum profectus ille fuit; quod de vicenarii

[l] Apud Q. Curtium, lib. 4. cap. 1. et Arrian. lib. 2. pag. 41.
[m] Antiquit. lib. 19. cap. 1.

anni ratione præcisa nonnihil detrahere videatur: tamen, ut de spatio inter cædem Philippi et iter Alexandri Peloponnesiacum interposito nihil dicamus; plenitudinem numeri illius exactam satis adstruit, quod in fine ejusdem historiæ habetur annotatum, vixisse Alexandrum annos 32. cum mensibus octo, atque regnavisse annos 12. ac menses illos octo. Subductis enim annis 12. et mensibus 8. ab annis 32. et mensibus 8. relinquuntur anni 20. pleni, (non 19. ut apud Curtium, lib. 9. cap. 12. innuitur) et ab alicujus mensis vel adjectione vel detractione plane liberi. Et quum in fine Macedonici mensis Dæsii eum decessisse, ex ipsius ephemeridibus (suo loco producendis) appareat: circa principium mensis ante illum octavi, id est Dii, regnum eum iniisse; et quod inde est consequens, circa 24. diem Septembris (a quo Dium mensem cœpisse, in dissertatione de Macedonum et Asianorum anno solari demonstravimus) potius quam 24. Januarii, occisum fuisse Philippum, concludimus.

3669. *a.* In Peloponnesum profectus Alexander, exemplo patris, Corinthum evocatis civitatibus, communibus Græcorum præter Lacedæmonios suffragiis, in locum ejus imperator et dux eorum contra Persas substituitur[n].

c. Inde in Macedoniam reversus, ineunte vere per Thraciam in Triballos et Illyrios excurrit[o]; ubi magno prælio ad Danubium fluvium inito, Syrmum Triballorum regem superavit[p]. Interim nunciatur, Athenienses, Thebanos, et Lacedæmonios ab eo ad Persas defecisse; autoremque ejus defectionis magno auri pondere a Persis corruptum Demosthenem oratorem extitisse, qui Macedonum deletas omnes cum rege copias a Triballis affirmaverit[q]. Athenienses quoque Attalum, ex Macedonum in Asia ducibus unum, per legatos cum Demosthenis epistola sollicitarunt ut ab Alexandro deficeret; Græcarum civitatum exemplo, quæ decretum de abrogando illi imperio fecerunt[r].

d. Memnon Rhodius dux, cum quinque conductitiorum

[n] Justin. lib. 11. cap. 2. Diodor. lib. 17. Arrian. lib. 1. pag. 3.
[o] Arrian. lib. 1. pag. 3. [p] Plutarch. in Alexandro.
[q] Justin. lib. 11. cap. 2. cum Æschinis orat. in Ctesiphontem.
[r] Diodor. ad ann. 2. Olymp. 111. cum Demosthenis orat. pro Ctesiphonte.

millibus a Dario in Phrygiam missus, Ida monte transcenso, Cyzicenorum urbem subita impressione invadit. Conatu tamen frustratus, agrum eorum populatur, et ingenti præda onustus redit[s].

Mortuo Pexodaro gener illius Orontobates, regis Persarum authoritate fultus, Cariæ principatum obtinuit[t].

Alexander, devictis barbaris, exercitum in Græciam tumultuantem traducens, in transitu Thessalos sibi adjunxit, Thermopylasque trajecit, et Ambraciotas humanitate sibi devinxit. Tum traductis celeriter in Bœotiam copiis, et castris ad Cadmæam, quæ præsidio Macedonico tenebatur, positis; Atheniensibus per legatos petentibus veniam concessit, Thebanos eam contemnentes acriter oppugnavit[u].

Idem Hecatæum, cum manu armatorum non exigua, in Asiam ad Attalum comprehendendum misit. Attalus interea, mutato consilio, epistolam sibi a Demosthene scriptam, ad Alexandrum, cum amica sui defensione transmisit. Sed Hecatæus illum per dolum circumventum obtruncavit: atque ita Asiaticus Macedonum exercitus ad defectionem propendere desiit[x].

Parmenio, qui erga Alexandrum optime affectus erat, Grynium vi capit, ac cives sub corona vendit. Hinc Pitanem oppugnat: sed Memnon superveniens, incusso Macedonibus terrore, obsidionem solvit[y].

Callas cum Macedonum et conductitiorum agmine in Troade cum Persis, numero longe superioribus, confligit: sed victus in Rheteum sese recipit[z].

8670. *a.* Alexander Thebas Bœotias solo æquavit[a], mense Octobri Juliano, utpote circa Mysteria. Sic Plutarchus in Camillo, ubi et eodem die Lucullum Armenios et Tigranem fudisse innuit; quod pridie Nonas Octobris

[s] Diodor. ad ann. 2. Olymp. 111. cum Demosthenis orat. pro Ctesiphonte.
[t] Strabo, lib. 14. Arrian. lib. 1.
[u] Diodor. ann. 2. Olymp. 111. Plutarch. in Alexandro.
[x] Diodor. ann. 2. Olymp. 111. Plutarch. in Alexandro.
[y] Diodor. ann. 2. Olymp. 111. Plutarch. in Alexandro.
[z] Diodor. ann. 2. Olymp. 111. Plutarch. in Alexandro.
[a] Diodor. ann. 2. Olymp. 111.

factum, idem indicat in Lucullo, ut annus videlicet Romanus tunc agebatur: nam juxta Julianas rationes, posterius hoc circa Julii 28. accidit. Unde mysteriorum magnorum solennitatem, quæ in manibus tunc erant, ob luctum Athenienses intermiserunt[b]. Cæsa Thebanorum 90. in servitutem abducta 30. millia: sacerdotibus, et patris Philippi antiquis hospitibus, cum Pindari poetæ domo atque posteris, conservatis[c].

Alexander a communi Græcorum concilio, in Isthmo Peloponnesi habito, imperator contra Persas denuo electus, Corinthi Diogenem Cynicum invisit[d].

b. In Macedoniam deinde rediit[e]; ubi in oppido Dio de ratione subigendæ Asiæ cogitanti, per quietem summi sacerdotis Hierosolymitani species illi est objecta; qui eum forti esse animo hortatus est, et sine mora exercitum trajicere, utpote suo ductu potiturum Persarum imperio; ut ipse narrat, apud Josephum, libro undecimo antiquitatum capite ultimo.

c. Ineunte igitur vere, Alexander domo egressus, viginti dierum spatio Sestum pervenit: indeque cum exercitu trajecit in Asiam[f]; archonte Athenis Evæneto, ante obitum suum annis undecim: ut ex antiquioribus chronologis, in primo Stromatum libro, refert Alexandrinus Clemens, tertio videlicet mense ante initium præturæ Ctesiclis, sub qua Diodorus Siculus hanc διάβασιν collocat; quem simpliciter (ut videtur) secutus Zosimus in primo historiarum suarum libro, ad tertium regni Alexandri annum eam retulit: quum secundo revera facta fuerit, Olympiadis CXI. anno secundo currente.

In Europa sub Antipatri administratione peditibus 12000. et equitibus 11500. relictis, ipse Alexander cum 60. navibus longis in Troadem trajecit[g]. Parmenioni peditatus maximam partem et equitatum ex Sesto in Aby-

[b] Diodor. in Alexandro, et Arrian. lib. 1.
[c] Ælian. var. histor. lib. 13. cap. 7.
[d] Plutarch. in Alexandro.
[e] Arrian. lib. 1. pag. 23.
[f] Arrian. lib. 1. pag. 23.
[g] Diodor. ann. 2. Olymp. 111.

dum trajiciendi negotium dedit: qui triremibus 160. aliisque navibus onerariis quamplurimis transvecti sunt[h].

De copiarum transvectarum numero, etiam inter ipsos qui expeditioni huic interfuerant, non satis convenit. Apud Polybium[i] Callisthenes equites 4500. pedites 30000. apud Plutarchum in priore de fortuna Alexandri libello Aristobulus pedites quidem 30000. sed equites tantum 4000. Ptolemæus Lagi filius Ægypti rex, pedites item 30000. sed equites 5000. Anaximenes vero Lampsacenus, aucto numero, 40000. pedites, 5500 equites, fuisse tradidit. In equitum 4000. numero, Livius libro nono consentit cum Aristobulo; in 4500. Diodorus[k], Justinus[l] et Orosius[m] cum Callisthene: licet supra 5000. fuisse, in libro primo Arrianus asserat; et apud ipsum Diodorum, particularis enumerationis numeri 5100. conficiant. In peditum 30000. numero, cum Callisthene, Aristobulo et Ptolemæo Diodori congruens est sententia. Non plus quam 30. Livius; non multo plus quam 30. peditum millia fuisse, Arrianus asserit. His duo præterea millia Justinus et Orosius adjiciunt. Illum vero 40000. numerum, peditibus a Callisthene et Anaximene tributum, universis copiis Julius Frontinus sic assignat: "Alexander Macedo 40. millibus hominum, jam inde a Philippo patre disciplinæ assuefactis, orbem terrarum aggressus, innumeras hostium copias vicit[n]."

Stipendium his non amplius quam septuaginta talenta habuisse Alexandrum Aristobulus; Duris triginta tantum dierum commeatus: Onesicritus insuper talenta 200. eum debuisse, memoriæ prodidit[o].

Cum delati in continentem essent, Macedonum primus hastam Alexander e puppi in litus conjectam, quasi Asiæ possessionem occupaturus defixit: armatusque de navi tripudianti similis prosiluit; et cæsis hostiis precatus est, ne se regem illæ terræ invitæ acciperent. Deinde ad tumulos Achillis, a quo per matrem genus ducebat, et Ajacis

[h] Arrian. lib. 1. pag. 24.
[i] Lib. 12. pag. 663. fin.
[k] Lib. 17.
[l] Lib. 11. cap. 6.
[m] Lib. 3. cap. 16.
[n] Frontin. stratagem. lib. 4. cap. 2. Vid. et panegyricum Constantino dictum.
[o] Plutarch. in vita, et lib. 1. de fortuna Alexandri.

aliorumque ducum qui in Trojano bello ceciderant, parentavit[p]; beatum prædicans Achillem, quod et dum viveret fidelem amicum nactus esset Patroclum, et post mortem magnum præconem nactus esset Homerum[q].

Quum in Ilium venisset, Palladi Trojanæ sacrificavit: suisque armis in templo ejus fixis, sacra quædam alia ex adytis illius desumpsit, quæ ex Trojano bello adhuc superant[r]. Et quum Alexandri sive Paridis lyra monstranda afferretur: Achillis eam se videre malle dixit, qua fortium virorum laudes ille cecinisset[s].

Ex Ilio deinde ad Arisben est progressus, ubi exercitus ejus universus trajecto Hellesponto castra fixerat. Postridie Percotam, deinde Lampsacum prætergressus, ad Prosactium flumen consedit[t]. Lampsacenos quidem, quod ad Persarum regem vel jam defecissent vel defectionis essent suspecti, Alexander excindere constituerat. Atque accedenti ad illum Anaximeni historico Lampsaceno (tum ipsi tum patri Philippo ante probe cognito) conceptis verbis juravit, quod petiturus esset id se non facturum. Cui ille: Peto, inquit, ut Lampsacum diruas. Qua viri sagacitate circumventus Alexander, Lampsacenis invitus pepercit[u].

Granico, Phrygiæ amne, magno cum periculo et labore superato, cum Persarum exercitu in Adrastiis campis Alexander conflixit. In acie Persarum sexcenta millia militum fuisse, Justinus et Orosius; Persarum equitatum fuisse viginti millium, externorum vero qui mercede conducti erant peditum paulo minus viginti millium fuisse, Arrianus parum probabiliter affirmat. Magis caute Diodorus, equitum supra decem, peditum non infra centum millia, fuisse scribit. Ex his, 20000. pedites, et 2500. equites in prælio cecidisse, Plutarchus; pedites plures quam 10000. equites

[p] Diodor. Justin. Arrian.

[q] Plutarch. in Alexand. cum Ciceron. orat. pro Archia poeta, et lib. 5. epist. 12. ad familiar. et Arrian. lib. 1. de Homero.

[r] Diodor. Arrian.

[s] Plutarch. in Alexand. Ælian. var. histor. lib. 9. cap. 38.

[t] Arrian. lib. 1.

[u] Valer. Maxim. lib. 7. cap. 3. Pausan. Eliac. lib. 2. Suid. in Ἀναξιμένης.

non minus 2000. fuisse cæsos, vivos vero in hostis manus ultra 20000. venisse, Diodorus refert. Equitum Persarum mille circiter in fuga occisos, exteros mercede conductos pene omnes deletos, vivos circiter 2000. captos fuisse narrat Arrianus: ut de Orosio taceam, qui quadringenta fere millia interfecta memorat, libro quarto, capite primo, immani nimis errore.

In hac pugna Alexandro, armatura ex Palladis Iliensis adytis desumpta induto, galea capillo tenus dissecta est. De ejus exercitu desiderati, ut ex Aristobulo (qui expeditioni Alexandri interfuit) refert Plutarchus, equites viginti quinque, pedites novem. Præter pedites illos novem, equites 120. cecidisse, Justinus et Orosius narrat. Juxta Arrianum vero, Macedonum ex turma quidem regia circiter viginti quinque in primo conflictu ceciderunt; quorum æneæ statuæ a Lysippo fusæ sunt: ex reliquo equitatu supra sexaginta, ex peditatu circiter triginta sunt desiderati; quos Alexander postridie cum armis et reliquo cultu sepeliri jussit. Parta autem est insignis hæc victoria, quæ viam Alexandro in universam Asiam patefecit, mense Macedonico Dæsio, Attici Thargelionis die sexto et Maii Juliani die vigesimo, Olympiadis CXI. anno secundo adhuc currente: ut in dissertationis nostræ de Macedonum et Asianorum anno solari capitulo primo[w] declaravimus.

Refectis inde copiis per Lydiam Alexander processit, urbemque Sardianorum cum thesauris inibi conditis, Mithrinne (sive Mithrene) præfecto voluntariam deditionem faciente, occupavit[x].

d. Ephesum deinde profectus, oligarchia abrogata democratiam in civitate constituit, et tributa barbaris ante pensa Dianæ assignavit. Ephesii eos qui templum Dianæ spoliaverant, et Philippi statuam in eadem æde subverterant, ad cædem poscunt: Syrphacemque ejusque filium Pelagontem, et fratrum Syrphacis liberos, e templo protractos lapidibus obruunt[y]. Templum enim nocte Alexandri natali ab Herostrato incensum, postmodum ad cul-

[w] Op. tom. 7. pag. 350.
[x] Diodor. Arrian.
[y] Arrian. lib. 1. pag. 38.

tum augustiorem Ephesii reformarunt; fabro operi eodem Dinocrate præfecto, qui Alexandri jussu Alexandriam in Ægypto præmetatus est: ut in quadragesimo capite tradit Julius Solinus. De quo videndus Artemidorus, apud Strabonem libro decimo quarto, ubi et ipsum Alexandrum narrat promisisse Ephesiis, et factos sumptus se compensaturum, et facturum de suo reliquos, ea lege ut ipsum operi inscriberent: sed Ephesios id renuisse.

Dum Ephesi versatur Alexander, legati ex Magnesia et Trallibus adveniunt, atque urbes illi dedunt. Ipse Parmenionem cum 2500. peditibus exteris, et Macedonibus totidem, atque equitibus, ex auxiliariis, 200. mittit. Alcimalum quoque Agathoclis filium ad Æolicas et Ionicas urbes, quæ adhuc in Persarum erant potestate, cum non minoribus copiis emittit. Oligarchias ubique tolli jubet, et democratias earum loco constitui, patriasque leges cunctis restitui; atque tributa, quæ Persis pendebant, rescindi[a].

Ipse Ephesi commoratus, Dianæ sacrificavit: eique, cum universo exercitu armato ac veluti ad pugnam instructo, pompam misit. Postridie vero cum reliquo peditatu, sagittariis et Agrianis, Thracum equitatu, et sociorum copiis, ac cohorte regia, aliisque insuper tribus, Miletum profectus est[a]. Eo Persæ ex pugna ad Granicum elapsi, cum imperatore suo Memnone se receperunt[b]. Sed triduo ante eorum adventum Alexander, Nicanore cum 160. navibus misso, Laden proximam Mileto insulam occupaverat; Thracumque et aliorum exterorum militum ad quatuor millia in ipsam transmiserat: ita ut Persarum classis, quæ navium circiter 400. erat, serius appellens, sub Mycalem montem se recipere coacta fuerit[c].

Alexandro Miletum terra marique continenter oppugnante, et adhibitis machinis mœnia disjiciente; Milesii supplices sese et urbem in ejus fidem tradiderunt. Græcos mercenarios 300. qui inde in parvam insulam urbi proximam se receperunt, Alexander in exercitum suum tran-

[a] Arrian. lib. 1. pag. 38.
[b] Diodor. Olymp. 111. ann. 3.
[a] Ibid.
[c] Arrian. lib. 1.

scripsit: Milesiis vitam et libertatem dedit; Barbaros captos vel trucidavit, vel mancipiorum loco distraxit[d].

a. Alexander classem illam suam 160. navium (totam 182. fuisse[e], Justinus refert) dissolvit: 20. auxiliaribus Atheniensium et pauculis aliis navibus exceptis, quibus ad obsidionalia instrumenta vehendum uteretur[f].

Memnon Rhodius, uxore et liberis ad Darium veluti obsidibus missis, summus belli totius imperator ab eo declaratus est[g].

Alexander cum toto exercitu in Cariam contendit: quaque iter faciebat, Græcas urbes suis uti legibus et a vectigalibus immunes esse jussit; se pro liberatione Græcorum bellum in Persas suscepisse, identidem professus[h].

Dum iter adhuc faceret, Ada illi occurrit, cui Pexodarus frater principatum Cariæ ademerat. Ea ad avitum regnum recuperandum Alexandri auxilium implorat, Alinda munitissimam Cariæ urbem, ubi ipsa degebat, ei tradit; operam suam in recipiendis oppidis quæ defecerant pollicetur, quod ea a suis necessariis teneri ostenderet; ipsumque regem sibi in filium adoptat. Alexander Alinda ei custodienda relinquit, Cariæ eam reginam declarat, regnum vindicare sibi illam jubet, et filii nomen non aspernatur. Indeque Cariæ civitates, missis ad eum legatis, aureis illum coronis honorant, promptamque ad cuncta operam illi deferunt[i].

Halicarnassum Cariæ metropolim, jam inde a soceri Pexodari morte, tenebat Orontobates Persa: cui se cum copiis suis adjunxit Persici exercitus imperator, Memnon Rhodius. Alexander positis ad urbem castris, oppugnationem acrem et terribilem instituit: in cujus defensione Ephialtæ Atheniensis virtus præcipue emicuit. Eo vero cum plurimis aliis cadente, Memnon cæterique duces ac satrapæ, optimorum militum præsidio in arcem imposito,

[d] Diodor. ann. 3. Olymp. 111. Arrian. lib. 1. pag. 42.
[e] Lib. 11. cap. 6.
[f] Diodor. ann. 3. Olymp. 111. [g] Id. ibid.
[h] Id. ibid.
[i] Diodor. ann. 3. Olymp. 111. Strabo, lib. 13. Arrian. lib. 1. Plutarch. in Alexandro.

reliquam hominum turbam et opes in Con insulam secum transportarunt. Alexander, arce muro fossaque insigni cincta, urbem ipsam solo adæquavit: eique et reliquæ Cariæ præsidio imposito, exterorum peditum trium millium, equitum ducentorum, ac Ptolemæo iis præfecto; totius provinciæ principatum matri suæ adoptivæ Adæ detulit[k].

Alexander militibus suis Macedonicis, qui paulo ante expeditionem uxores duxerant, ex Caria dimissis, hybernandi cum uxoribus potestatem fecit, Ptolemæo Seleuci filio, uno ex regiis corporis custodibus, iis præfecto: ex ducibus vero copiarum, Cœno Polemocratis et Meleagro Neoptolemi filio (quod etiam hi recens uxores duxissent) adjunctis. Imperavitque ut, quum ipsi reverterentur et eos qui una dimissi erant reducerent, equitatum ac peditatum quam maximum possent ex ea regione conscriberent[l]. Cleandrum quoque Polemocratis filium ad conducendum ex Peloponneso militem cum pecunia misit[m].

Alexander Parmenionem Sardes mittit, data ei sociorum equitum præfectura: utque Thessalos equites aliosque auxiliarios et plaustra ducat, atque Sardibus in Phrygiam procedat, jubet. Ipse in Lyciam et Pamphyliam tendit; ut oris maritimis in potestatem redactis, classem hostium inutilem ipsis efficeret. Ac primo quidem ex itinere Hyparna oppidum munitum, extero milite mercenario qui arcem tenebat fide data exeunte, primo accessu cepit. Deinde Lyciam cum exercitu ingressus, Telmisseos pactis sibi conciliavit. Transmisso inde Xantho flumine, Pinara et Xanthum urbem et Patara deditione accepit, aliaque minora oppida circiter triginta[n].

b. His rebus gestis, media hyeme in Myliada, magnæ Phrygiæ regionem, movit. Ibi cum legatis e Phaselide et inferiori Lycia ad eum missis fœdus iniit, urbibus omnibus ipsi traditis. Ipse paulo post in Phaselidem profectus, castellum quoddam munitum, quod ibi Pisidæ ad Phaselitas infestandos extruxerant, expugnat[o].

[k] Diodor. ann. 3. Olymp. 111. Arrian. lib. 1.
[l] Arrian. lib. 1. pag. 50.
[m] Arrian. lib. 1. et Quint. Curtius, in ipso lib. 3. initio.
[n] Arrian. lib. 1. pag. 50. [o] Id. ibid.

Dum circa Phaselidem esset, nuntium accepit de insidiis vitæ ipsius structis ab Alexandro Aeropo, quem Thessalico equitatui ille præfecerat: licet suspectum, quod simul cum fratribus suis, Heromene et Arrabæo, necis Philippi regis conscius fuisset. Darius enim acceptis per Amyntam transfugam ab hoc Alexandro literis, Asisinem Persam ad maritimam oram miserat, prætextu quidem legationis ad Atyziem Phrygiæ satrapam, revera autem, ut Alexandro huic fidem faceret, si regem Alexandrum interficeret, Macedoniæ regnum et mille insuper auri talenta se illi daturum. Sed Asisines a Parmenione comprehensus, quum rem totam prodere fuisset coactus, cum custodia ad regem Alexandrum missus est. Rex tota re perspecta, Amphotero ad Parmenionem cum mandatis clam misso, Aeropum capiendum et custodiæ tradendum curat[p]. Quo referenda regis Alexandri illa, in literis ad Darium[q]; "Cum habeatis arma, licitamini hostium capita: sicut tu proxime talentis mille, tanti exercitus rex, percussorem in me emere voluisti[r]."

Alexander ex Phaselide movens, per litus Pamphylii maris exercitum Pergas usque deducit. Hic Pamphiliæ percursus, inquit Plutarchus, compluribus suppeditavit historicis, elegans ad miraculum excitandum et pompam argumentum: quasi divina quadam sorte cederet Alexandro mare; quo et Menander in comœdia prima allusit.

> Ὡς Ἀλεξανδρῶδες ἤδη τοῦτο; κἂν ζητῷ τινα
> Αὐτόματος οὗτος παρέσται· κᾆν διελθεῖν δηλαδὴ
> Διὰ θαλάσσης δέῃ τόπον τιν', οὗτος ἔσται μοι βατός.
>
> Quantum Alexandrina sunt ista: quæro quod si forte quem
> Ultro currens aderit hic coram:
> Sin meandum per maris fluctus profundi,
> Permeabilis mihi mox fit.

Et de Alexandro agens Appianus, in libro secundo Ἐμφυλίων, "Intimum," ait, "Pamphylium sinum vadis vento nudatis transcurrit feliciter, fortuna interim marina undas cohibente." Alexander vero ipse in epistolis suis nihil portenti ejuscemodi jactans, iter narrat fecisse se per Climaca appel-

[p] Arrian. lib. 1. pag. 51.
[q] Apud. Q. Curtium, lib. 4. cap. 1.
[r] Vid. Justin. lib. 11. cap. 7. init.

latam, atque ex Phase progressum eam peragrasse[s]; sed re hac tota audiendus Strabo, libro decimo quarto: "Termessus Pisidica urbs angustiis montium imminet per quas in Milyadem transitur: atque Alexander propterea eam diruit, ut fauces istas aperiret. Apud Phaselidem sunt ad mare angustiæ, per quas exercitum traduxit Alexander. Est enim ibi mons Climax, Pamphylio incumbens mari, et propter litus arctum relinquens transitum: qui tranquillo mari nudatur, et a viatoribus perambulari potest; mari exundante, fluctibus admodum obtegitur. Alexander autem hybernam incidit in tempestatem, (καιρὸν) cumque fortunæ maximam eventus partem crederet, antequam defluerent undæ profectus est: itaque contigit, ut totum diem milites per aquam iter facerent usque ad umbilicum in eam demersi[t]." Inde progressus Aspendum usque contendit, urbemque in edita asperaque rupe sitam circumsedit, et ad deditionem compulit. In Pisidiam deinde tendens, Telmisso urbe frustra tentata, et cum Selgeis Telmisseorum hostibus fœdere inito, Salagassum urbem vi cepit: ex Pisidis circiter quingentis cæsis, ex Alexandri vero parte Cleandro duce cum militibus circiter viginti desideratis. Inde in alios Pisidas movit: et nonnulla eorum castella vi cepit, nonnulla pactionibus ad deditionem adduxit. Posthæc in Phrygiam ad Ascaniæ paludem, et quintis castris Celænas pervenit[u].

Arcem Celænarum, quam Phrygiæ satrapa præsidio Carum mille et Græcorum mercenariorum centum tenebat, post sexaginta dierum inducias (quibus auxilium a Dario expectaretur) Alexander per deditionem recepit[w].

Alexander Celænis 1500. milites præsidio relinquit: et dies decem ibi commoratus, Antigonum Philippi filium Phrygiæ satrapam declarat; et Balacrum Amyntæ filium ejus loco auxiliaribus copiis præficit. Ipse Gordium pro-

[s] Plutarch. in Alexandro.

[t] Vid. Diodor. Arrian. et Curt. ibique Raderum in Prolegom. et Perer. de transitu maris rubri.

[u] Arrian. lib. 1. pag. 57.

[w] Arrian. lib. 1. et Curt. lib. 3. cap. 1.

ficiscitur: literis ad Parmenionem missis, uti illuc sibi cum exercitu obviam veniat[x].

Parmenio cum exercitu, et Macedones qui uxores noviter nuptas visum ierant, Gordium veniunt, et cum iis exercitus recens conscriptus: quem Ptolemæus Seleuci, et Cœnus Polemocratis, atque Meleager Neoptolemi filius ducebant. Erat is exercitus, peditum quidem Macedonum mille et equitum 300; Thessalorum equitum 200. et Eleorum (quibus Alcias Eleus præerat[y]) 150.

Memnon, quem Darius universæ classi oræque maritimæ præfecerat, bellum ex Asia in Macedoniam et Græciam transferre cogitans, trecentarum navium classe instructa, Chium insulam proditione capit; et præter Mitylenem, reliquas omnes Lesbi urbes in potestatem suam redigit[z].

Hierosolymorum seniores ægre ferentes Manassem, Jaddi summi pontificis fratrem, contra legem duxisse externi generis fœminam; postularunt, ut aut uxorem ille dimitteret, aut ad altare amplius non accederet. Cumque ob id frater pontifex a ministerio sacerdotali eum repellere cogeretur; ad socerum Sanaballatem ille profectus, se quidem amare filiam ejus dixit, nolle tamen propter eam privari sacerdotio: qui honor et gentilitius ipsi, et apud Judæos semper in maxima existimatione fuerit. Sanaballates contra recepit, se illi non sacerdotium tantum servaturum, sed et pontificatum paraturum, et totius suæ provinciæ principem eum facturum, modo ejus filiam retineret uxorem; ædificaturum quoque templum in monte qui imminet Samariæ, Hierosolymitano simile: idque se Darii regis auctoritate facturum est pollicitus. His ille captus promissis, mansit apud socerum: putans se pontificatum, dante Dario, consecuturum. Omnes quoque sacerdotes et Israelitæ, qui alienigenarum similiter implicati erant conjugiis, ad Manassem defecerunt: Sanaballate præbente eis et pecuniam et agros ad colendum, ac modis omnibus ambitionem generi promovente[a].

Alexander nexum Gordium, vel exempto temonis paxillo

[x] Arrian. lib. 1. pag. 59. [y] Ibid.
[z] Diodor. ann. 4. Olymp. 111. cum Arriano, in libri 2. initio.
[a] Joseph. antiquit. lib. 11. cap. ult.

(ut Aristobulus author est) explicuit, vel gladio (ut alii malunt) abrupit[b].

Gordio deinde Phrygiæ discedens Alexander, Ancyram Galatiæ urbem profectus est. Eo Paphlagonum legati ad eum venerunt; et fœdere cum eo inito, regionem suam dediderunt, cui Calas Phrygiæ satrapa ab eo est præpositus. Ipse, assumptis qui ex Macedonia nuper advenerant, Cappadociam petiit: omnemque quæ cis Halym fluvium est regionem, et partem aliquam ejus quæ trans Halym est, subegit[c].

Mortuo in Mitylenes obsidione Memnone, Autophradates et Pharnabazus Artabazi filius (cui Memnon moriens præfecturam suam commendarat, donec Darius aliquid de ea statueret) certis conditionibus eam receperunt. Deinde Pharnabazus, Autophradate apud classem relicto, in Lyciam navigat, exteros mercenarios ducens[d].

Darius, post mortem Memnonis, ex omnibus locis milites evocat, et Babylonem convenire jubet[e]. Castris ibi positis, universas vires in conspectum dedit: et circumdato vallo quod decies millium armatorum numerum caperet, Xerxis exemplo numerum copiarum iniit. Persarum erant centum millia; in queis eques triginta millia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant. Barcanorum (quam gentem Hyrcanis conterminam fuisse docet Stephanus) equitum duo, peditum decem millia fuere. Armenii quadraginta millia miserant peditum, additis septem millibus equitum. Hyrcani sex millia expleverant, equis militatura. Derbices quadraginta peditum, duo millia equitum armaverant. A Caspio mari octo millium pedester exercitus venerat, ducenti equites. Cum his erant ignobiles aliæ gentes; quæ duo millia peditum, equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Græcorum, mercede conducta, accesserunt. Ita numerum copiarum recenset Curtius[f], qui summam 311200. tantum efficit. Diodorus vero

[b] Plutarch. in Alexandro. Arrian. lib. 2. Curt. lib. 3. cap. 2. Justin. lib. 11. cap. 7.

[c] Arrian. lib. 1. cum Curtio, lib. 3. cap. 2.

[d] Arrian. lib. 2. init.

[e] Diodor. Olymp. 111. ann. 4.

[f] Lib. 3. cap. 2.

peditum 400. millia, equitum millia centum circiter, fuisse refert; quem numerum nuperæ etiam Justini editiones ex MSS. emendatæ retinent: licet priores editiones, una cum Justini sequace Orosio 300. peditum et 100. equitum millia exhibeant: et apud Arrianum libro secundo et Plutarchum in Alexandro, 600. in universum millia nominata reperiantur.

Charidemus Atheniensis, belli peritus, quem Athenis Alexander expulerat, Dario consulit, ut non ipse per se bellum gereret, sed per legatum, qui virtutis imperatoriæ experimenta dedisset: centum armatorum millia, quorum tertia pars e Græcia mercede esset conducenda, ad expeditionem istam sufficere confirmans. Quo sano dato consilio, in satraparum invidiam et regis iram ita incurrit, ut ad capitale supplicium statim abstractus fuerit[g].

Darius Thymondam sive Thymodem Mentoris filium, impigrum juvenem, ad Pharnabazum misit; ut omnes peregrinos milites, quibus Memnon præfuerat, ab eo acciperet, opera eorum usurus in bello: ipsique Pharnabazo tradidit imperium, quod ante Memnoni dederat[h].

d. Alexander, Abistamene (ut Curtius) vel Sabicta (ut Arrianus) Cappadociæ præposito, cum omnibus copiis ad Pylas sive angustias aditus qui Ciliciam aperit contendit: quumque ad castra Cyri, (sive a majore, ut Curtius, sive a minore potius, ut Arrianus vult, denominata) quæ quinquaginta stadia ab aditu illo aberant, pervenisset: ut Pylas valido præsidio insessas comperit, Parmenionem ibi cum cohortibus peditum, qui gravioris armaturæ erant, reliquit; ipse sub primam noctis vigiliam, sumptis secum scutatis et sagittariis atque Agrianis, ad Pylas movit, ut ex improviso præsidium invaderet. Præsidiarii vero in fugam se conjecerunt: et Arsames, qui Ciliciæ præerat, igne ferroque Cilicia vastata, ut hosti solitudinem faceret, ex Tarso ad Darium fugit[i].

Cum Tarsum magna festinatione venisset Alexander, captus Cydni fluminis amœnitate, per mediam urbem in-

[g] Diodor. Olymp. 111. ann. 4. Curt. lib. 3. cap. 2.
[h] Curt. lib. 3. cap. 3. et Arrian. circa lib. 2. initium.
[i] Arrian. lib. 2. Curt. lib. 3. cap. 4.

fluentis, projectis armis, plenus pulveris ac sudoris in præfrigidam undam se projecit. Tum repente tantus nervos ejus occupavit rigor, ut interclusa voce non spes modo remedii, sed nec dilatio periculi inveniretur[k]. Æstatem tunc fuisse, ejusque calorem non aliam magis quam Ciliciæ oram vapore solis accendere; addit Curtius[l]. Et præ nimio labore in morbum hunc incidisse Alexandrum, refert Aristobulus[m]. Philippus Acarnan medicus regem salutari potione, quamvis suspectus a Parmenione factus, curat[n].

Orontobates Persa (qui Halicarnassi arcem, et Myndum et Caunum ac Theram et Callipolim tenebat) a Ptolemæo et Asandro prælio victus est; cæsis peditum circiter 700. equitum 50. vivis non infra mille captis: indeque Myndii et Caunii, et pleraque tractus ejus, ad Alexandri ditionem accesserunt[o].

Darius, Euphrate pontibus juncto, quinque diebus trajecit exercitum[p].

Parmenionem Alexander ad præoccupandas alias Pylas sive angustias mittit, quæ Ciliciam ab Assyria (sive Syria) dividunt. Ipse ex Tarso subsecutus, primo die Anchialon pervenit[q]. Inde Solos profectus, arci præsidium militum, et civibus ducentorum argenti talentorum mulctam imposuit, quod propensiore erga Persas animo fuissent[r]. Inde cum tribus Macedonum agminibus, sagittariis omnibus, atque Agrianis, Cilicas qui montes occupaverant adorsus, iisque intra septem in universum dies partim vi partim pactionibus in potestatem suam redactis, Solos rediit. Ubi quum Æsculapio sacrificasset, ipseque pariter ac totus exercitus pompam facibus circumgestatis peregisset, ludis etiam gymnicis ac musicis editis; Solensibus democratiam concessit[s].

Græci milites, quos Thymodes a Pharnabazo acceperat, præcipua spes et propemodum unica, ad Darium perve-

[k] Justin. lib. 11. cap. 8.
[l] Lib. 3. cap. 5.
[m] Apud Arrian. lib. 2. pag. 65.
[n] Justin. Curt. Arrian. Plutarch. Valer. Maxim. lib. 3. cap. 8.
[o] Arrian. lib. 2. Curt. lib. 3. cap. 7.
[p] Curt. lib. 3. cap. 7.
[q] Arrian. lib. 2.
[r] Arrian. lib. 2. Curt. lib. 3. cap. 7.
[s] Arrian. lib. 2. pag. 68.

nientes, magnopere illi suadebant, ut retro abiret, spatiososque Mesopotamiæ campos repeteret; vel divideret saltem copias innumerabiles, neu sub unum fortunæ ictum totas vires regni cadere pateretur. Sed Dario consilium eorum displicuit: qui minime cunctandum hic esse ratus, quum jam hyems (ab autumno inchoata) instaret; pecunia rerumque pretiosissimis Damascum Syriæ (per Cophenem Artabazi filium, ut in libro secundo Arrianus indicat) cum modico præsidio militum missis, reliquas copias in Ciliciam duxit: insequentibus more patrio agmen conjuge et matre, cum filiabus et parvo filio[t]; cæteris impedimentis turbaque bellis inutili Damasci relictis[u].

Sanaballates lætus descensu Darii, aiebat se mox præstiturum quæ Manassi genero suo de pontificatu fuerat pollicitus, quamprimum reverteretur Darius post victoriam; quam illum sine dubio obtenturum, omnes Asiatici sibi persuaserant[x].

3672. *a.* Alexander, negotio Philotæ dato ut equitatum per Aleium campum ad Pyramum amnem duceret, cum peditatu et turma regia Magarsum venit, et Minervæ Magarsidi sacrificavit[y].

Inde Pyramo amne ponte juncto, ad urbem Mallon pervenit[z], ubi Amphilocho, urbis conditori, ut heroi parentavit: quumque cives seditione laborantes invenisset, ea sedata, tributa quæ Dario pendere solita erant iis remisit[a].

Quum adhuc apud Mallon esset, nuntii ad eum veniunt, Darium cum universo exercitu ad Sochos castra fixisse; locum a Pylis quæ Assyriam [sive Syriam] aperiunt duorum stathmorum intervallo dissitum[b].

Mallo deinde ad oppidum Castabalum pervenit. Ibi Parmenio illi occurrit, quem præmiserat ad explorandum iter saltus per quem ad urbem Isson penetrandum erat. Atque ille angustiis ejus occupatis, et præsidio modico relicto, Isson quoque desertam a Barbaris ceperat. Inde progressus, deturbatis qui interiora montium obsidebant, præsi-

[t] Curt. lib. 3. cap. 8.
[u] Diodor. Olymp. 111. ann. 4.
[x] Joseph. antiquit. lib. 11. cap. ult.
[y] Arrian. lib. 2. pag. 68.
[z] Curt. lib. 3. cap. 8.
[a] Curt. lib. 3. cap. 8.
[b] Id. ibid.

diis cuncta firmavit: occupatoque itinere, idem et author et nuncius venit[c].

Isson deinde Alexander copias admovit: ubi consilio habito, utrum ultra progrediendum foret, an ibi opperiendi essent novi milites, quos ex Macedonia adventare constabat: Parmenio non alium locum prælio aptiorem esse ostendit; quod illic utriusque regis copiæ numero futuræ essent pares, quum angustiæ multitudinem non caperent[d]. Alexandro vero, in Ciliciam intraturo, supplementum advenisse e Macedonia 5000. peditum et 800. equitum, retulit Callisthenes, apud Polybium[e].

Darius, superato monte qui prope Pylas Amanicas est, Isson versus movit, Alexandrum imprudens a tergo relinquens. Capta Isso, quotquot Macedones ibi propter invaletudinem relictos comprehendit, crudeliter excruciatos interficit. Postero die ad Pinarum amnem processit[f].

Postquam vero ei nuntiatum est Alexandrum instructa acie adventare, triginta millibus equitum et expeditorum sive levis armaturæ viginti millibus Pinarum flumen transiit; ut reliquum exercitum securius instruat. Ac primo quidem ex armigeris Græcos mercede conductos, numero triginta millium, adversus Macedonum phalangem constituit. Ab utroque horum latere Cardacas, qui et ipsi armigeri erant, ad sexaginta millia collocat. Neque enim plures in simplice phalange constitui, locus in quo exercitus instruebatur, patiebatur. Reliqua expeditorum atque armigerorum multitudo, pro gentium varietate, in confertos inutilesque ordines redacta, post Græcos mercenarios et Cardacas illos stabat. Sic, in libro secundo Arrianus: Curtius vero, in libro tertio, capite decimo septimo, ita: " Nabarzanes, Darii prætor, equitatu dexterum cornu tuebatur; additis funditorum sagittariorumque viginti ferme millibus. In eodem Thymodes erat, Græcis peditibus mercede conductis triginta millibus præpositus. Hoc erat haud dubie robur exercitus, par Macedonicæ phalangi acies. In lævo cornu

[c] Curt. lib. 3. cap. 8.
[d] Id. ibid.
[e] Lib. 12. pag. 664.
[f] Arrian. lib. 2. pag. 70.

Aristomedes Thessalus viginti millia Barbarorum peditum habebat. In subsidiis pugnacissimas locaverat gentes. Ipsum regem in eodem cornu dimicaturum tria millia delectorum equitum assueta corporis custodia, et pedestris acies 40. millia sequebantur. Hyrcani deinde Medique equites: his proximi cæterarum gentium ultra eos dextra lævaque dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est instructum, sex millia jaculatorum funditorumque antecedebant. Quidquid in illis angustiis adiri poterat, impleverant copiæ; cornuaque hinc ab jugo, illinc a mari stabant: úxorem matremque regis, et alium fœminarum gregem, in medium agmen acceperant." Callisthenes, qui prælio ipse interfuit, equites 30000. et auxiliares totidem in phalangem compositos fuisse significat: quem Polybius libro duodecimo in Alexandri exercitu pedites 42000. et equites 5000. ponens, multa absurda præ rei militaris et artis Tacticæ imperitia in hujus prælii descriptione temere effutiisse demonstrat.

Cum de educendo in aciem exercitu Alexandrum Hephæstio moniturus, per imprudentiam ὑγίαινε βασιλεῦ, pro χαῖρε, dixisset, conturbatis qui aderant, atque ipso Hephæstione contremiscente, ac si regem ut dubiæ sanitatis hominem notavisset; " Accipio omen," respondit Alexander, " nam nos salvos e pugna reversuros esse, hoc verbum mihi nunc pollicetur." Refert hoc in epistola ad Antipatrum Eumenes Cardianus; qui præsens tum adfuit, et in eundem errorem ipse quoque est lapsus; apud Lucianum ἐν τῷ περὶ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος.

Pugnam hanc commissam fuisse, archonte Athenis Nicostrato (vel Nicocrate, ut apud Diodorum est, anno quarto Olympiadis CXI.) mense Mæmacterione, cujus neomenia in 28. Octobris Juliani incidit: atque in ea, inter Persas, decem equitum millia et peditum ad nonaginta millia cecidisse, scribit Arrianus. Cum quo in equitum cæsorum numero reliqui consentiunt: in peditum, et ab illo et inter se, maximopere dissentientes. Nam 61. eorum millia numerat Justinus, 80. Orosius, 100. Curtius, plus 120. Diodorus Siculus. Plutarchus universe 110. militum mil-

lia cecidisse significat: 40. millia fuisse capta, Justinus et Orosius. At ex parte Alexandri quatuor et quingenti saucii fuere; triginta omnino et duo ex peditibus desiderati sunt; equitum centum quinquaginta interfecti: ut apud Curtium legitur. Cum quo de equitum numero similiter consentiunt Plutarchus, Justinus et Orosius: licet ex pedestribus, ad 300. Diodorus, 130. tantum cecidisse duo reliqui retulerint.

Ptolemæus Lagi filius, qui tum temporis Alexandrum cum suis Darium insequentem comitatus erat, author est, quum instructa phalange insequerentur, super strata hostium cadavera phalangem transiisse[g]. Alexandrum autem haud amplius quam mille equites sequebantur; cum ingens multitudo hostium caderet[h]. Sed equa, cui ex curru excussus insedit Darius, relicti domi pulli recordata, tantam celeritatem adhibuit, ut ab insequentium periculo eum liberaret[i].

Alexander, diu Darium persequendo fatigatus, postquam et nox apparebat, et consequendi spes non erat, 200. stadia emensus, circa mediam noctem in castra, paulo ante a suis capta, pervenit[k]. In iis capta est Darii mater, Diodoro Sisyngambris, Curtio Sysigambis dicta, uxor (eademque soror, ut Justinus ait) cum filio Ocho, nondum sextum ætatis annum egresso (ut Curtius notat) et filiabus duabus adultis virginibus: circum quas aliæ principum virorum uxores erant non multæ. Alii enim Persæ uxores suas cum impedimentis Damascum miserant; siquidem et Darius majorem pecuniarum partem, et quæcunque ad magnificum apparatum pertinentia reges etiam militantes comitari solent, Damascum miserat: adeo ut in exercitu ultra tria millia talentorum inventa non fuerint[l].

Reginas Alexander Hephæstione comite cum prima luce adivit: et Darii matri Hephæstionem pro rege salutanti atque errorem deprecanti, "Etiam hunc Alexandrum esse," comiter respondit[m]; tam paucis verbis (ut est apud

[g] Apud Arrian. lib. 2.
[h] Curt. lib. 3. cap. 11.
[i] Ælian. histor. animal. lib. 6. cap. 48.
[k] Diodor. et Curt.
[l] Arrian. lib. 2. pag. 80.
[m] Diodor. Curt. Arrian.

Valerium Maximum, libro quarto, capite septimo) se cum comite suo partitus. Mulieribus vero regiis omnem cultum et ornatum, quem cum Dario habuerant, restituit auxitque: neque eas dedecus ullum a quoquam pati passus est[n].

Darius fugiendo Unchas pervenit (Sochos, ut videtur, quas a Pylis Amanicis duorum stathmorum intervallo dissitas fuisse, ex Arriano supra audivimus:) ubi Persas exterosque qui ex prælio evaserant recolligens, cum quatuor eorum millibus Thapsacum contendit; ut quam citissime posset Euphratem inter se atque Alexandrum medium relinqueret[o].

Amyntas Antiochi et Thymodes Mentoris filius, et Aristomedes Pheræus et Bianor Acarnan, omnes transfugæ, fugientes Tripolim Phœniciæ pervenerunt, octo circiter militum millia habentes. Ibi sumptis navibus recens in navale subductis, quibus antea e Lesbo transvecti fuerant (tot ac sibi ad vecturam sufficere viderentur in mare protractis, reliquisque in navali succensis, ne celeriter eos insequendi facultatem suppeditarent) in Cyprum fugerunt, atque inde in Ægyptum[p].

Alexander Balacrum Nicanoris filium, unum ex regiis corporis custodibus, Ciliciæ satrapam designans; custodiæ corporis in ejus locum Menetem Dionysii filium suffecit. Polyperchonti Simæi filio agmen Ptolemæi Seleuci filii (qui in prælio ceciderat) ducendum dedit. Solensibus quinquaginta talenta, quæ adhuc reliqua erant ex summa quam iis imperarat, remisit, et obsides reddidit[q]. Tribus aris in ripa Pinari amnis Jovi atque Herculi Minervæque sacratis, Syriam petiit; Damascum, ubi Darii gaza erat, Parmenione præmisso[r]; cum quo illuc Thessalos equites, quod eorum fortissima opera usus in prælio fuisset, ex composito quo ditescerent, misit[s].

Parmenioni eo proficiscenti traditæ sunt literæ a præ-

[n] Diodor. Curt. Arrian. cum Plutarcho, lib. 2. de fortun. Alexand.
[o] Curt. lib. 4. cap. 1. Arrian. lib. 2.
[p] Arrian. lib. 2. cum Diodoro, ad ann. 1. Olymp. 112. et Curtio, lib. 4. cap. 3.
[q] Arrian. lib. 2. cum Diodoro, ad ann. 1. Olymp. 112. et Curtio, lib. 4. cap. 3.
[r] Curt. lib. 3. cap. 13. [s] Plutarch. in Alexand.

fecto Damasci ad Alexandrum, de urbe ipsi prodenda, scriptæ. Quarto die ad urbem pervenit: quando proditor, quasi parum munimentis oppidi fidens, ante solis ortum pecuniam regiam (gazam Persæ vocant) cum pretiosissimis rerum efferri jubet, fugam simulans, revera ut prædam hosti offerret; quo tempore procella subito nivem effuderat, et humus rigebat gelu. Inter fœminas tum fugientes et captas, erant tres virgines Ochi (qui ante Darium regnaverat) filiæ, uxor quoque ejusdem Ochi, Oxatrisque (frater hic erat Darii) filia; et conjunx Artabani principis purpuratorum, et filius, cui Ilioneo fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui summum imperium maritimæ oræ rex dederat, uxor cum filio excepta est. Mentoris filiæ tres, ac nobilissimi ducis Memnonis conjunx et filius: vixque ulla domus purpurati fuit tantæ cladis expers[t]. Ipse Parmenio in epistola ad Alexandrum, captas hic a se narrat pellices regias quæ callerent musicam 329. coronarum textores 46. obsonii parandi artifices 277. qui in illis coquerent 29. lactarios 13. qui pocula conficerent 17. apothecis vini præfectos cellarios 70. unguentarios[u] 40.

Summa signatæ pecuniæ ibi repertæ fuit talentorum 2600. facti argenti pondus 500. æquabat. Præterea triginta millia hominum, cum septem millibus jumentorum dorso onera portantium capta sunt[w].

Proditorem (qui Cophenes ille fuisse videtur, per quem pecuniam suam Damascum misisse Darium Arrianus memorat) unus e consciis ejus interfecit; et caput ad Darium tulit[x].

Syriæ, quam Cœlen vocant, Parmenionem (ut Curtius) vel Menonem Cerdiman (ut Arrianus vult) satrapam constituit: equitatu auxiliariorum ipsi in præsidium provinciæ commisso. Novum imperium Syri, nondum belli cladibus satis domiti, aspernabantur; sed celeriter subacti, obedienter imperata fecerunt[y].

[t] Plutarch. in Alexand.
[u] Athenæ. Deipnosoph. lib. 13. cap. 9.
[w] Curt. lib. 3. cap. 13. [x] Ibid.
[y] Arrian. lib. 2. Curt. lib. 4. cap. 1.

Parmenionem Alexander ad occupandam Persicam classem, aliosque amicos ad recipiendas Asiæ civitates misit: quæ statim, audita fama victoriæ ad Issum partæ, ipsis Darii præfectis cum auri magno pondere tradentibus se, in potestatem victorum venerunt. Tunc in Syriam proficiscitur: ubi obvios cum infulis multos orientis reges habuit. Ex his pro meritis singulorum alios in societatem recepit: aliis regnum ademit, suffectis in loca eorum novis regibus[z].

Aradi insulæ, oræque maritimæ et plerorumque longius etiam a mari recedentium, rex tum erat Gerostratus: qui, ut et alii Phœnicum ac Cypriorum reges, naves suas cum Autophradate classis Darii præfecto conjunxerat. Hujus filius, Aradiorum absente patre prorex, Strato, in Phœniciam proficiscenti Alexandro factus obvius, auream coronam capiti ejus imposuit, Aradum et Marathum (ex adverso insulæ in continente sitam, urbem magnam atque opulentam) et Mariammon urbem, cæteraque omnia quæ ad ipsorum ditionem pertinebant, ei tradidit[a].

Eo in fidem accepto, Alexander ad urbem Marathon castra movit. Ibi illi literæ a Dario redduntur, ut redimendarum sibi captivarum potestatem faceret. Quibus alia epistola Alexander respondit: ad quam perferendam Thersippus missus[b]. Legatos autem Græcorum qui ad Darium ante prælium advenerant, quum Damasci captos audiret Alexander, ad se mitti jussit. Ex quibus Thebanos Thessaliscum Ismenii filium et Dionysodorum olympionicem, atque Atheniensem Iphicratem, celebris illius ducis Iphicratis filium, statim dimisit: Euthyclem vero Lacedæmonium, primum quidem in custodiam (citra vincula tamen) tradidit; sed postea, ubi res magnæ prospere successerunt, dimisit[c].

Maratho movens Alexander, Byblum pactionibus traditam cepit: Sidonem etiam, ab Ocho non ita pridem

[z] Justin. lib. 11. cap. 10.

[a] Arrian. lib. 2. cum Curtio, lib. 4. cap. 1.

[b] Justin. lib. 11. cap. 12. Curt. lib. 4. cap. 1. Arrian. lib. 2. Diodor. Olymp. 111. ann. 4.

[c] Arrian. lib. 2. pag. 87.

tam male habitam, Sidoniis ipsis odio Persarum et Darii eum accersentibus[d]. Regnabat in ea Strato: cui, quod deditionem magis popularium quam sua sponte fecerat, Alexander regnum ademit; ejus loco Abdalonymum quendam, suburbanum hortum exigua colentem stipe, regem constituit: eique non Stratonis modo regiam supellectilem, sed pleraque etiam ex Persica præda tribuit; regionem quoque urbi appositam ditioni ejus adjiciens[e]. Alynomum hunc Plutarchus (libro secundo de fortuna Alexandri) appellat, et regem Paphi; Ballonymum Diodorus, et Tyri regem ab Alexandro factum narrat.

Jam tota Syria, jam Phœnicia quoque, excepta Tyro, Macedonum erant: habebatque rex castra in continenti, a quo urbem angustum fretum dirimit. Tyrii coronam auream magni ponderis per legatos, in titulum gratulationis, Alexandro miserunt; commeatusque large et hospitaliter ex oppido adduxerunt. Ille dona, ut ab amicis, accipi jussit: benigneque legatos allocutus, Tyrum se ire velle ad vota Herculi reddenda dixit. Cum legati responderent, esse templum Herculis extra urbem, in ea sede quam Palætyron sive veterem Tyrum ipsi vocant, ibique in antiquiore templo rectius id eum esse facturum; in deprecantes ejus introitum ita exarsit, ut urbi excidium minaretur. Eo Carthaginensium legati ad celebrandum sacrum anniversarium more patrio tunc venerant: quippe Carthaginem Tyrii condiderunt, semper parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperunt, ut obsidionem forti animo paterentur, brevi Carthagine auxilia ventura: namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur[f].

Ita bello decreto, Tyrus septem mensium continuam obsidionem pertulit[g]; rege eorum Azelmico tum absente, et (filio in urbe relicto) cum Antophradate navigante[h].

[d] Arrian. lib. 2. Curt. lib. 4. cap. 2.

[e] Curt. lib. 4. cap. 1. Justin. lib. 11. cap. 10.

[f] Curt. lib. 4. cap. 2. Justin. lib. 11. cap. 10.

[g] Diodor. ad Olymp. 112. ann. 1. Joseph. lib. 11. antiquit. cap. ult. Curt. lib. 4. cap. 4. Plutarch. in Alexandro.

[h] Arrian. lib. 2. pag. 86.

Palætyrum sive antiquam Tyrum confestim demolitur Alexander: magnaque vi saxorum per suos, et universos urbium vicinarum quos acciverat incolas, inde abducta atque in mare injecta, molem jacere aggreditur, quæ insulam in qua nova Tyrus sita erat cum continente, a quo stadiorum quatuor, (ut cum Diodoro agnoscit Curtius[j], vel 700. etiam passuum, ut Plinius[k] vult) intervallo erat dissita conjungeret[l].

Amyntas Antiochi filius, cum quatuor millibus Græcorum conductitiorum qui cum ipso ex prælio Issico (in quo Sabaces Persicus Ægypti prætor cecidit) aufugerant, e Cypro ad Pelusii ostium navigat: urbeque potitur, a Dario missum eo se præfectum esse simulans; quod satrapes, Ægypti provinciam administrans, in Cilicia Persis militans occubuisset. Inde Memphin copias ille promovit: ad cujus famam Ægyptii ex vicis urbibusque suis undique concurrentes, adversus Persas illi se conjunxerunt. Persas Memphis præsidiarios prælio superatos in urbem compulit: qui non multo post Mazacis præfecti consilio ex urbe iterum erumpentes, solutis ordinibus ad prædam delapsos et victoriæ fiducia incautos adorti, ad unum omnes cum ipso duce Amynta occiderunt[m].

Darii prætores qui prælio apud Isson superfuerant, cum omni manu quæ fugientes secuta erat, assumpta etiam Cappadocum et Paphlagonum juventute, Lydiam recuperare tentabant. Sed Antigonus prætor Alexandri, tribus præliis alia atque alia regione commissis, eos fudit. Eodem quoque tempore classis Macedonum ex Græcia accita, Aristomenem, qui ad Hellesponti oram recuperandam a Dario erat missus, captis ejus aut demersis navibus, superavit[n].

Tyrum obsidens Alexander, scriptis ad Jaddum Judæorum pontificem literis, auxilium et commeatum et tributum, quod prius Dario pendere solebat, ab eo postulavit. Pontifice vero nunciis respondente, juramento se obli-

[j] Lib. 4. cap. 2. [k] Lib. 5. cap. 19.
[l] Diodor. ad Olymp. 112. ann. 1. Curt. lib. 4. cap. 2.
[m] Curt. lib. 3. cap. 11. et lib. 4. cap. 1.
[n] Diodor. ad ann. 1. Olymp. 112. Curt. lib. 4. cap. 1.

gatum Dario, idque transgredi se non posse quamdiu ille vixerit: iratus Alexander, se Tyro capta contra pontificem esse venturum minatus est[o].

Ad eundem, Tyri oppugnationem jam incipientem, Sanaballates Cuthæus, a Dario deficiens, cum octo suorum millibus se contulit. A quo libenter acceptus, petiit ut per eum liceret templum in sua provincia excitare, cui generum suum Manassem Jaddi fratrem pontificem præficeret. Quod ubi impetratum est, omni ope adnitens, (utpote jam senior, et morti propinquus) templum ædificavit, et Manassem ejus sacerdotem constituit; amplissimum hunc honorem filiæ suæ posteris relicturum se existimans[p].

Alexander latiorem in continente aggerem ad oppugnandam Tyrum moliri orsus, novas machinas fabricari jubet. Quibus jam confectis, ipse cum scutatis et Agrianis Sidonem movit, triremes quotquot ibi habebat contracturus: quod difficilis admodum urbis expugnatio videretur, Tyriis mare obtinentibus[q].

Inter hæc Gerostratus Aradi, et Enulus Bybliorum rex, certiores facti urbes suas ab Alexandro captas, deserto Autophradate et quas ille ducebat navibus, ad Alexandrum cum sua classe venerunt, unaque cum iis etiam Sidoniorum triremes: ita ut ad octoginta Phœnicum naves Alexander jam haberet. Per eosdem dies etiam ex Rhodo triremes appulere; in quibus una peripolus dicta, et cum hac aliæ novem: ex Solis etiam et Mallo tres; ex Lycia decem. Ex Macedonia quoque navis una quinquaginta remorum; cui præfectus erat Proteas Andronici filius. Neque multo post etiam Cypri reges centum et viginti navibus Sidonem venerunt; clade quam Darius apud Issum acceperat audita, ea etiam re territi quod tota Phœnicia in Alexandri potestatem venisset. Iis omnibus Alexander præterita errata ignovit; quod necessitate potius quam sua ipsorum voluntate classem cum Persis junxissent[r]. Autophradate quoque re-

[o] Joseph. lib. 11. antiqu. cap. ult.
[p] Joseph. lib. 11. antiqu. cap. ult. et lib. 13. cap. 17.
[q] Arrian. lib. 2. pag. 93.
[r] Arrian. lib. 2. pag. 95.

licto, Azelmicus Tyri rex ad urbem suam jam obsessam rediit: in qua et captum eum postea fuisse, Arrianus indicat.

In Libano monte, unde materies ratibus et turribus faciendis Alexandro vehebatur, Arabum agrestes, incompositos Macedonas adorti, triginta fere interficiunt, paucioribus captis. Alexander, Perdicca Crateroque (vel Parmenione, ut Polyænus innuit) ad obsidionem Tyri relictis, expedita manu Arabiam petiit[s]. In Arabiam eum excurrisse, notat etiam in quarto stratagematum libro Polyænus; quod Arrianus clarius explicat, quando illum cum aliquot equitum turmis atque scutariis, Agrianis, et sagittariis in Arabiam contendisse scribit, " ad montem cui Antilibano nomen est:" et Plutarchus, " ἐπὶ τοὺς Ἄραβας τοὺς προσοικοῦντας τῷ Ἀντιλιβάνῳ, in Arabas qui Antilibanum accolunt," eum movisse narrans.

Postquam jam ad montana pervenit, ac relictis equis iter pedibus fecit, aliis longius progressis, ipse nocte ingruente atque non longe ab hostibus fessum et fatiscentem Lysimachum pædagogum deserere non sustinens; dum excitat eum et trahit, ab exercitu imprudens cum paucis est divulsus, noctemque in tenebris et acri gelu loco iniquo agere coactus est. Cernens autem procul multos ignes ab hostibus accensos, fretus agilitate corporis, ut Macedonum suorum incommodo mederetur, ad proximum accurrit ignem, et duobus barbaris assidentibus ense cæsis, torrem abreptum ad suos illos paucos pertulit: qui magno statim igne accenso, tantum terrorem barbaris injecerunt, ut noctem illam tuto transegerint. Hæc ex Charete Mitylenæo, rerum Alexandri scriptore, Plutarchus retulit.

Ea regione partim vi subacta, partim pactionibus in suam potestatem redacta, undecim dierum spatio Alexander Sidonem est reversus: ubi Cleandrum Polemocratis filium ex Peloponneso cum Græcorum mercenariorum quatuor millibus venientem reperit[t].

Parata jam classe (navium 190. ut Curtius, vel 200. ut Diodorus numerat,) Alexander ex Sidone solvens, Tyrum

[s] Curt. lib. 4. cap. 8. [t] Arrian. lib. 2.

instructa acie navigat. In dextro cornu ipse erat, regia quinqueremi vectus: simulque Cypriorum reges, reliquique Phœnices, excepto Pnytagora sive Pythagora Cypriorum rege. Nam hic et Craterus lævum totius aciei cornu tenebat[u].

c. Carthaginiensium legati triginta Tyrum venientes, domestico bello Pœnos impediri declarabant, quo minus obsessis auxilium præstare possent. Non tamen defecere animis Tyrii, quanquam ab ingenti spe destituti erant: sed conjuges liberosque devehendos Carthaginem tradiderunt; fortius quicquid accideret laturi, si charissimam sui partem extra communis periculi sortem habuissent[x].

Cum Apollo per insomnia urbe se excessurum significasse diceretur: Tyrii superstitione inducti, catenis aureis simulacrum ejus, quod Syracusis (ut Curtius) vel Gela potius (ut ad annum mundi 3599. ex Diodoro supra notavimus) eo devexerant Pœni, in basi devinxere; aræque Herculis, cujus numini urbem dicaverant, inseruere vinculum, quasi illo deo Apollinem retenturi, ejusque ex urbe migrationem impedituri[y].

Dum adhuc in obsidione Tyri versaretur Alexander, legati ad eum a Dario venerunt; decem millia (decies centum millia, in Valerio Maximo peperam leguntur) talentum pro matris, uxoris ac liberorum dimissione, omnemque regionem inter Hellespontum et Halyn amnem, una cum filiæ matrimonio, illi offerentes. Qua legatione in amicorum conventu explicata, Parmenionem dixisse ferunt, se quidem, si Alexander esset, eas conditiones accepturum: Alexandrum vero respondisse, et se, si Parmenio esset, ita facturum. Sed Dario, sua sibi dari, rescripsit; jussitque supplicem venire, et regni arbitria victori permittere[z].

Tyrus capta est, archonte Athenis Aniceto (vel Niceta

[u] Arrian. lib. 2. Curt. lib. 4. cap. 10.

[x] Curt. lib. 4. cap. 11. cum Diodoro, ad ann. 1. Olymp. 112. et Justino, lib. 11. cap. 10.

[y] Curt. lib. 4. cap. 11. Diodor. ad ann. 1. Olymp. 112. Plutarch. in Alexandro.

[z] Arrian. lib. 2. cum Justino, lib. 11. cap. 12. Curtio, lib. 4. cap. 16. Plutarcho, in Apophthegmatib. et Alexandro, ac Valer. Maxim. lib. 6. cap. 4.

potius, ut eum appellat Dionysius Halicarnassæus in Dinarcho) mense Hecatombæone[a]: in cujus medio Olympias CXII. acta est. Ex Plutarcho vero, Loi Macedonici mensis die trigesimo Attici Hecatombæonis diei quinto, et Julii Romani vigesimo quarto respondente, in fine capitis quinti dissertationis nostræ de Macedonum et Asianorum anno solari, docuimus.

Urbem per proditionem fuisse captam Justinus[b], per stratagema Polyænus[c], per apertam vim Diodorus, Curtius et Arrianus narrat. Post captam autem urbem, oppidanos pugnam eo usque continuasse, dum numero plures quam 7000. conciderentur, Diodorus scribit.

Tyriorum octo millia interfecta, prodit Arrianus. Intra munimenta urbis sex millia armatorum trucidata esse; et duo millia, in quibus occidendi defecerat rabies, per ingens litoris spatium pependisse, Curtius refert. Et juvenes quidem omnes, numero non infra 2000. Alexandrum suspendisse Diodorus memorat. Omnes qui prælio superfuerant, ob memoriam veteris cædis, crucibus eum affixisse Justinus affirmat: servili nimirum crucis hoc supplicio idcirco eos afficientem, quod Tyrii olim servi conspiratione facta, omnem liberum populum cum dominis interfecissent, ipsique rempublicam invasissent; uni Stratoni seni filioque venia data, atque regno ipsi et posteris ejus tradito.

De Alexandro vero Justinus addit: "Genus Stratonis inviolatum servavit, regnumque stirpi ejus restituit; (Ballonymo fortasse illo rege constituto, quem cum Abdalonymo Sidoniorum regulo Diodorus confudit:) ingenuis et innoxiis incolis insulæ attributis, ut, exstirpato servili germine, genus urbis ex integro conderetur." Atque "hoc modo Tyrios Alexandri auspiciis conditos" fuisse, ex Trogo Justinus asserit[d]. Sed alii omnes eversorem, non conditorem Tyri eum faciunt, Esaiæ quoque vaticinio consentiente[e]. Si Curtio enim credimus: Alexander, exceptis

[a] Arrian. lib. 2. pag. 101.
[b] Lib. 11. cap. 10.
[c] Stratagem. lib. 4.
[d] Lib. 18. cap. 34.
[e] Cap. 23. ver. 1. collat. cum 1 Maccab. cap. 1. ver. 1.

qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis injici jussit. Si Diodoro: imbellem ætatem fœmineumque sexum servituti addixit; tanta ejusmodi captivorum turba inventa, ut quamvis maxima pars Carthaginem deportata esset, reliquorum tamen ultra tredecim millia numerarentur. Si Arriano: iis quidem omnibus qui in templum Herculis confugerant (inter quos, præcipuos Tyriorum principes fuisse dicit, et regem Azelmicum, et Carthaginiensium legatos qui ex veteri consuetudine in honorem Herculis ad Metropolim conveniebant) veniam concessit, reliquos vero in servitutem redegit; Tyriorum et exterorum qui supererant venditis triginta circiter millibus.

Sidonios tamen qui urbem inter victores intraverant, cognationis cum Tyriis memores, (quippe utramque urbem Agenorem condidisse credebant) quindecim eorum millia furto subducta et in navigiis suis occultata Sidonem perduxisse; Tyrumque post excidium renatam fuisse, scribit Curtius[f]. Post cladem ab Alexandro acceptam, calamitates omnes superavisse, et cum navigationibus tum purpurarum captura se recollegisse; Strabo[g]: "Parcimonia et labore quærendi cito convaluisse;" Justinus[h]: et tam cito quidem, ut decimo octavo post plagam ab Alexandro acceptam anno, ut Antigono Asiæ domino eam denuo obsidenti non per septem solum (ut sub Alexandro) sed per ipsos quindecim menses restiterit[i]. Neque priore sua insula contenta, nunc Alexandri oppugnantis operibus continens effecta, ita terminos suos dilatavit; ut Phinii ætate oppidum ipsum 22. stadia obtinuerit, circuitus 19. passuum millia, intra Palætyro inclusa[k].

Admetus, qui primus murum ceperat, et cum eo scutati viginti, in ipso occupatæ urbis impetu; in universa vero obsidione, ex Macedonibus 400. ad summum ceciderunt[l].

Alexander Herculi sacrificium fecit, et pompam cum exercitu armato et navibus illi peregit: ludos quoque gymnicos in æde illius multis collucentibus facibus edidit. Na-

[f] Lib. 4. cap. 15.
[g] Lib. 16. pag. 757.
[h] Lib. 18. cap. 4.
[i] Diodor. lib. 19. ad Olymp. 116. ann. 2.
[k] Plin. lib. 5. cap. 19.
[l] Arrian. lib. 2. pag. 100.

vem etiam Tyriam illi sacratam, quam navali incursione ceperat, eidem cum inscriptione dicavit[m]. Apollinis vero simulacro aureas catenas et vincula detraxit; et φιλαλέξανδρον, sive Alexandri amicum, appellari jussit[n]. Ejusdemque nominis die, eademque hora (ut Timæus refert) qua Carthaginienses simulacrum illud Gelois abripuerant, Græci magnifico sacrificiorum munerumque apparatu illi litarunt, quasi ejus beneficio Tyrum expugnassent[o].

Alexander capta Tyro Judæam invadit[p]; et Syriam quæ Palæstina vocatur in suam potestatem adduxit[q]; urbes, imperii jugum adhuc recusantes, ipse obiens[r]. Cum vero Hierosolymam, sicut comminatus fuerat, peteret, Jaddus pontifex, ejus iram timens, ad Deum pro salute publica supplicationibus sacrificiisque confugit: a quo per somnium est monitus, ut coronata urbe portas aperiret, ipse cum sacerdotibus solenni sui ordinis ornatu sumpto, populus autem obviam procederet candidatus. Id agmen e longinquo conspicatus Alexander, ad pontificem accessit solus; et adorato Deo, cujus nomen aureæ tiaræ laminæ cernebatur inscriptum, prior ipsum salutavit. Ejusque rei causam a Parmenione rogatus, respondit; in Macedonia adhuc, cogitanti sibi de Asiæ imperio, tali specie et habitu qualem hic cerneret visum virum, authorem fuisse hujus expeditionis suscipiendæ, et spem successuum fecisse. Inde sacerdotibus deducentibus ingressus in urbem est, et ascendens in templum immolavit Deo ex sacerdotis præscripto: ostensoque sibi Danielis libro, in quo Græcum quendam Persas debellaturum significat[s], hunc ipsum se esse interpretatus, lætus dimisit multitudinem[t].

Sequenti vero die vocatis eis jussit ut quicquid vellent peterent. Petentibusque ut patriis legibus vivere sibi liceret, utque septimo quoque anno, quo agri non conserebantur, tributorum eis daretur immunitas; concessit om-

[m] Arrian. lib. 2.
[n] Diodor. Olymp. 112. ann. 1.
[o] Diodor. ad Olymp. 93. ann. 4.
[p] Euseb. chronic. cum Plin. lib. 12. cap. 25.
[q] Arrian. lib. 2. pag. 101.
[r] Curt. lib. 4. cap. 17.
[s] Dan. cap. 8. ver. 7. 20, 21. et cap. 11. ver. 13.
[t] Joseph. lib. 11. cap. ult.

nia. Rogantibus deinde ut eos quoque Judæos qui Babyloniam ac Mediam colerent, sineret legibus uti propriis; hic etiam postulatis eorum satisfacturum se est pollicitus; (quum illorum scilicet locorum futurus esset dominus.) Et cum fecisset eis potestatem, si qui vellent, salvis suis ritibus sequi ejus militiam, multi in eam expeditionem dederunt nomina. Atque his apud Hierosolymam actis, inde in alias propinquas urbes movens exercitum, ab omnibus amice exceptus est[u].

Samaritæ quorum tunc metropolis erat Sicima, sita ad montem Garizin et habitata a desertoribus gentis Judaicæ, Alexandro pene in Hierosolymitano agro, una cum militibus quos ad eum Sanaballates miserat, occurrunt: rogantes ut ipsorum urbem invisat, et quod apud eos erat templum præsentia sua honoret; quod ille pollicitus est, post reditum se facturum. Cumque postularent ut septimi anni tributum sibi remitteretur, quod in eo nec ipsi quoque sererent: Hebræos se esse dicentibus, (utpote a Josepho ejusque filiis Manasse et Ephraimo oriundos) Judæos vero esse negantibus, rem ad suum reditum ille distulit[x].

Ex prætoribus Alexandri, Callas Paphlagoniam (quæ post Issicum prælium defecerat,) Antigonus Lycaoniam, Balacrus Idarne prætore Darii superato Miletum recepit[y].

Alexander Ciliciam Socrati tradiderat; Philota, Parmenionis filio, regioni circa Tyrum jusso præsidere. Syriam quæ Cœle appellatur Andromacho Parmenio tradiderat, bello quod superarat interfuturus. Rex, Hephæstione Phœnicis oram classe prætervehi jusso, ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit[z]; atque in ea, Persarum præsidiis defensa, oppugnanda duos menses absumpsit[a].

Persici præsidii ibi præfectus erat Babemeses (ut Josephus) vel Batis (ut Curtius et Arrianus eum appellant) eunuchus eximiæ in regem suum fidei: qui mercenariis

[u] Joseph. lib. 11. cap. ult.
[x] Ibid.
[y] Curt. lib. 4. cap. 17.
[z] Ibid.
[a] Diodor. Olymp. 112. ann. 1. Joseph. lib. 11. cap. ult.

Arabibus conductis, multoque antea frumento collecto, modico præsidio muros ingentis operis tuebatur.

Alexander duo in obsidione urbis vulnera accepit. Batis, ab eo captus, loro crudeliter per talos trajecto religatus ad currum et equis circa urbem raptatus est. Cecidere Persarum Arabumque circa decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit[b]. Alexander Gazensium uxoribus et liberis in servitutem redactis, coloniaque ex finitimis in urbem deducta, eo tanquam præsidio ad bellum est usus[c]. Unde non simpliciter, sed ratione prioris urbis status habita, Strabonis illa de Gaza verba sunt accipienda[d]: "Ἐνδοξός ποτε γενομένη, κατεσπασμένη δ' ὑπὸ Ἀλεξάνδρου, καὶ μένουσα ἔρημος· olim illustris fuit; sed ab Alexandro dissoluta, manet deserta." Nisi posteriorem Gazam alio in loco positam fuisse dicamus; quod, in libro de locis Hebraicis, ita affirmat Hieronymus: "Quæritur, quomodo in quodam propheta dicatur Gaza futura in tumulum sempiternum. Quod solvitur ita: antiquæ civitatis locum vix fundamentorum præbere vestigia; hanc autem quæ nunc cernitur, in alio loco pro illa quæ corruit ædificatam."

Alexander res ad Gazam exsecutus, Amyntam, Andromonis filium, cum decem triremibus in Macedoniam misit; ut eximios quosque juvenes ad militiam delectos inde secum adduceret[e].

a. Alexander inde in Ægyptum, quo primum iter instituerat, contendens, septimo postquam Gaza moverat die, in regionem Ægypti castra Alexandri postea vocatam et urbem Pelusium pervenit[f]; non, retro converso itinere, Hierosolymam (uti minus considerate a Josepho est traditum) Gaza expugnata petiit.

Ægyptiorum ingens multitudo, Alexandri adventum expectans, Pelusium convenerat: qui Persarum insolentia, avaritia et sacrilegio offensi, animo lubente Macedones receperunt[g].

[b] Curt. lib. 4. cap. 10. [c] Arrian. fin. lib. 2.
[d] Lib. 16. pag. 759.
[e] Diodor. ad Olymp. 112. ann. 2. Curt. lib. 4. cap. 19.
[f] Arrian. init. lib. 3. Curt. lib. 4. cap. 20.
[g] Curt. lib. 4. cap. 20. Diodor. ad Olymp. 112. ann. 2.

Præsidio Pelusio imposito, navibusque adverso flumine Memphim petere jussis Alexander Heliopolim contendit, Nilum a dextra habens: oppidisque quotquot in itinere erant deditione receptis, Heliopolim per deserta pervenit. Inde, trajecto flumine, Memphim profectus est[h]; nec sustinuerunt adventum ejus Persæ, defectione Ægyptiorum perterriti. Jamque haud procul Memphi erat; cum in ejus præsidio Astaces prætor Darii relictus octingenta talenta Alexandro omnemque regiam supellectilem tradidit: ut apud Curtium, libro quarto, capite vigesimo legitur; in quem tamen Astacis nomen irrepsisse videtur, pro Mazacis, quomodo et ipse in quarto ejusdem libri capite eum appellat; et Arrianus in libri tertii initio; ubi Mazacem Persam, Ægypti satrapam a Dario constitutum, Alexandrum in provinciam atque urbes amice recepisse narrat.

Memphi sacrificiis, ludisque gymnicis ac musicis (ad quos præstantissimi quique e Græcia artifices convenere) peractis, inde secundo flumine Alexander ad mare devectus est: scutatos et sagittarios atque Agrianos, et regiam turmam equitum sociorum navibus imponens; quumque Canopum venisset, elegit urbi locum inter mare Ægyptium et Mariam (sive Mareotidem) paludem, quam nomine suo Alexandriam appellari voluit[i]; in cujus parte ea quæ mari et navalibus imminebat, positus erat vicus, cui Rhacotis nomen fuit[k].

Alexandriam condidit Alexander anno regni sui, non septimo (ut Eusebius in chronico, et ex eo Cyrillus Alexandrinus, in libro primo contra Julianum, et Cedrenus referunt) sed quinto, Olympiade CXII. (ut est apud Solinum[l],) et quidem anno ejus primo; non, ut apud Diodorum est, secundo, multoque minus, ut apud Eusebium, tertio. Verum enim tempus Alexandriæ condi cœptæ, rerum inter Tyri expugnationem et pugnam ad Gaugamela gestarum series ignorare nos non sinit. Unde et a quinto anno Darii, et Thoth Nabonasari 417. (qui in 14. Novembris

[h] Arrian. lib. 3. [i] Ibid.

[k] Strabo, lib. 17. pag. 1142. Pausan. in Eliac. lib. 1. pag. 169. Tacit. histor. lib. 4. cap. 84.

[l] Cap. 32.

Juliani incidit, currente Olympiadis CXII. anno primo) Ptolemæus Alexandrinus in regum canone annos Alexandri, quem (in præfatione προχείρων κανόνων, quorum pars est canon iste) Alexandrinorum more τὸν Κτίστην sive conditorem suum nominat, deducit.

Urbem metatus est Dinocrates (quem Plutarchus tum in vita tum in libro secundo de fortuna Alexandri Stasicratem, alii libri aliter nominant) nobilis ille architectus, cujus in Dianæ incenso templo restaurando Ephesii opera sunt usi: alterum idcirco a conditore in memoria locum detinens[m].

b. Tunc instare operi quibus id demandaverat jussis, ad Jovis Hammonis oraculum Alexander profectus est[n]; ambitione quadam inductus, quod Perseum et Herculem prius eo adscendisse intelligeret: ut in ejus historia narrat Callisthenes[o].

Parætonium igitur usque secus mare per solitudinem profectus, sed non omnino inaquosam, per mille sexcenta stadia iter fecit: ut tradit Aristobulus[p].

Circa itineris medium, legati Cyrenensium illi occurrerunt, coronam afferentes cum donis magnificis: inter quæ 300. equi erant ad bella condocefacti, et quinque quadrigæ de præstantissimis. Quibus acceptis, amicitiam et societatem cum illis junxit[q].

Dum Parætonio Mesogabam, ubi Hammonis templum est, per siticulosas arenas pertenderet, et austrinis incidentibus flatibus per pulverem vagaretur; imbrium superventu, et duorum corvorum ductu, servatum esse narrat Callisthenes[r]; illa quoque addita fabella, corvos illos vocibus et crocitu, si qui nocte aberrarent, revocasse atque ad vestigium viæ reduxisse[s]. Ptolemæus Lagi filius dicit

[m] Strabo, lib. 14. pag. 949. Valer. Maxim. lib. 1. cap. 4. Vitruv. proœm. lib. 2. Plin. lib. 5. cap. 10. et lib. 7. cap. 37. Solin. cap. 32. et 40. Ammian. Marcellin. lib. 22.

[n] Plutarch. in Alexandro, cum Arrian. lib. 3.

[o] Apud Strabon. lib. 17. pag. 1168.

[p] Apud Arrian. lib. 3. pag. 106. [q] Diodor. ad Olymp. 112. ann. 2.

[r] Apud Strabon. lib. 17. pag. 1168.

[s] Apud Plutarch. in Alexandro.

dracones duos, clamore edito, agmen præcessisse, eosque in oraculi sedem et duxisse et reduxisse. Sed Aristobulus (cui plures assentiunt) duos corvos ante exercitum volitasse scribit, eosque Alexandro itineris duces extitisse[t].

Ad amaram (ut nominant) paludem deveniens, atque inde stadiis centum superatis, urbes Hammonis nomine celebres præteriens, hinc unius diei itinere peracto ad Hammonis lucum et templum pervenit[u].

Ibi, quum subornasset antistites, quid sibi responderi vellet; hi templum ingredientem statim Hammonis filium salutant[w]. Ita certus Alexander fuit, nobisque prodidit, diis ipsis mutis et surdis, vel in potestate esse antistitis quid velit fingere; vel in voluntate consulentis, quid malit audire[x].

Soli regi sacerdotem concessisse, ut in templum ingrederetur habitu consueto, cæteris omnibus vestem mutare et foris oraculum adire jussis: atque alia quidem magna ex parte nutu et signis, hoc vero expressis verbis eum regi dixisse, esse ipsum Jovis filium; scripsit Callisthenes[y]. Ipse vero in epistola ad matrem Alexander oracula quædam sibi ait arcana reddita, quæ reversus soli ei relaturus esset[z].

Idem, vel in eadem vel in alia ad matrem epistola (quam et a Tertulliano, in libro de pallio, capite tertio, citatam fuisse non dubito) a magno antistite sacrorum Ægyptiorum quodam Leone secretum sibi proditum retulit, quod Dii homines quondam fuerint; et in eorum cultu majorum et regum suorum memoriam gentes servaverint[a]. Et quum in fronte epistolæ suæ ita is scripsisset: "Rex Alexander, Jovis Hammonis filius, Olympiadi matri salutem dicit;" scite rescripsit illa ad hanc sententiam: "Amabo mi filii quiescas, neque deferas me, neque criminere adversum Junonem. Malum mihi prorsum illa magnum dabit, quum tu me literis tuis pellicem illi esse confiteris[b]."

[t] Arrian. lib. 3. pag. 107.
[u] Diodor. ad Olymp. 112. ann. 2.
[w] Justin. lib. 11. cap. 11.
[x] Oros. lib. 3. cap. 16.
[y] Apud Strabon. lib. 17. pag. 1168.
[z] Plutarch. in Alexandro.
[a] Augustin. de civit. Dei, lib. 8. cap. 5. et 27. et de consens. Evangelist. lib. 1. cap. 23. Minutius Felix in Octavio; cum Cypriano, de idolor. vanitate.
[b] M. Var. in lib. cui titulus Orestes vel de insania; et A. Gell. lib. 13. cap. 4.

Alexander, accepto responso sibi (ut dicebat) grato, in Ægyptum rediit: eodem, ut Aristobulus author est, quo venerat itinere, ut vero Ptolemæus scribit, rectiore via Memphim versus[c].

Quum Memphim pervenisset, novæ ad eum accesserunt copiæ: ab Antipatro mercenarii Græci 400. quibus præerat Menœtas Hegesandri filius; ex Thracia equites circiter 500. quibus præfectus erat Asclepiodorus Eunici filius. Eo loci Jovi regi sacrificavit, donaque cum exercitu armato misit: ludos etiam gymnicos et musicos exhibuit[d].

Finitimis urbibus commigrare Alexandriam jussis, novam urbem magna multitudine implevit, et caput Ægypti esse jussit[e]. Ad quam coloniam Judæos etiam devocavit: quorum virtutem approbans, et fide dignos inveniens, "γέρας τῆς συμμαχίας ἔδωκε τὸ μετοικεῖν κατὰ τὴν πόλιν ἐξ ἰσοτιμίας πρὸς Ἕλληνας, societatis præmium eis dedit jus civitatis æquale cum Græcis;" ita ut eorum ibi tribus, non Alexandrinorum solum, sed etiam Macedonum appellationem sortita fuerit[f].

Alexander quoque Sanaballatis Cuthæi militibus, quos sequi se in Ægyptum jusserat, agros in Thebaide divisit: custodia regionis illius eis relicta[g].

Cupiditate tenebatur ipse non interiora modo Ægypti, sed etiam Æthiopiam invisendi: sed imminens a Dario bellum otiosæ peregrinationi tempore exemit. Itaque Ægypto præfecit Æschylum Rhodium et Peucesten Macedonem, quatuor millibus militum in præsidium regionis ejus datis: claustra Nili fluminis Polemonem tueri jussit; triginta ad hoc triremibus datis[h]. Et terrestribus quidem copiis quas in Ægypto reliquerat, duces illum præfecisse Peucestem Marcatati et Balacrum Amyntæ filium, classi, quæ Nili ostia et Ægyptium pelagus tueretur, Polemonem Theramenis filium, Arrianus affirmat.

[c] Arrian. lib. 3. [d] Ibid.

[e] Curt. lib. 4. cap. 21. Justin. lib. 11. cap. 11.

[f] Joseph. lib. 2. de bello, κεφ. λϛ. pag. 1098. et lib. 2. contr. Apion. pag. 1364.

[g] Joseph. antiquit. lib. 11. cap. ult.

[h] Curt. lib. 4. cap. 21.

Civilem vero universæ Ægypti administrationem Doloaspi Ægyptio commisisse eum significat.

Africæ, quæ Ægypto juncta est, præpositum fuisse Apollonium, vectigalibus ejusdem Africæ Ægyptique Cleomenem, scribit Curtius: atque in eandem sententiam Arrianus, Lybyæ finitimæ (Ægypto ad occidentem) Alexandrum præfecisse Apollonium Charini filium, Arabiæ vero quæ est ad urbem Heroum (ad Orientem, qua Petrææ Arabiæ Ægyptus est contermina) Cleomenem; mandato dato, ut huic tributa penderentur, legum autem imperium juxta veterem consuetudinem penes præsides esset. Apud Aristotelem in secundo Oeconomicorum libro, Κλεομένης Ἀλεξανδρεὺς Αἰγύπτου σατραπεύων, apud Arrianum in tertio historiæ Alexandri, Ἐκναυκράτιος ille fuisse legitur. Sed in hoc, τὸν ἐκ Ναυκρατίων sive Ναυκρατιτῶν, in illo, Ἀλεξανδρείας Αἰγύπτου σατραπεύων, restituendum censet sagacissimus Freinshemius: ut Naucratis, Milesiorum in Ægypto coloniæ, civis ille fuerit, Alexandriæ satrapa. Hujus enim porro ædificandæ et colonis complendæ curam illi fuisse commissam, partim ex Aristotele intelligitur, qui ab Alexandro illi injunctum narrat, ut "urbem juxta Pharum (septem stadiorum freto ab Alexandria dirempta ea est) incolis frequentaret, et emporium quod prius Canopi fuerat eo traduceret;" partim ex Justino, qui Cleomenem Alexandriam ædificavisse, diserte asserit[i]. Quo spectat et Alexandri anno post hunc octavo ad ipsum scripta epistola: qua Hephæstioni mortuo templum cum in urbe Alexandrina tum in Pharo insula exædificari mandabat; et tabulis contractuum quoscunque negotiatores inter se conficerent nomen illius inscribi. Refert Arrianus, in libro historiæ suæ septimo: ubi Cleomenem hunc improbum hominem fuisse refert, et multis Ægyptios injuriis affecisse.

Alexandrum, cum secundo Nilo defflueret, assequi cupiens Hector Parmenionis filius, eximio ætatis flore, in paucis regi charus, parvum navigium conscendit, pluribus quam capere posset impositis: indeque mersa nave periit. Rex amissi ejus desiderio vehementer afflictus est, repertumque corpus magnifico extulit funere[k].

[i] Lib. 13. cap. 4.

[k] Curt. lib. 4. cap. 21.

Oneravit hunc dolorem nuncius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ. Eum vivum Samaritæ cremaverant. Atque ad ejus interitum vindicandum, quanta maxime celeritate potuit, Alexander contendit[l].

c. Alexander igitur, Nilo flumine ejusque anfractibus omnibus circa Memphim ponte stratis, ineunte vere Memphi in Phœniciam movit[m]. In itinere, traditis illi qui prætorem interemerant et supplicio affectis, in Andromachi locum Memnona substituit[n]. Sumariam urbem captam Macedonibus ad inhabitandum tradidit; ut habet Eusebius, et ex eo Cedrenus, in chronico: regionem vero Samaritidem Judæis, ob fidem ab eis illi præstitam, a tributi pensione immunem adjecit; ut ex Hecatæo Abderita refert Josephus[o]. Templum tamen in Garizin monte situm mansit incolume: et si quis apud Hierosolymitas aut illiciti cibi sumpti, aut violati Sabbati, aut similis criminis reus ageretur; ad Sicimitas confugiebat, calumniam se passum dictitans[p]; cujusmodi non hic solum, sed in Ægypto etiam inter Alexandrinos Judæos et Samaritas, ob diversum utriusque templi cultum, simultates deinceps extiterunt[q].

Alexander Tyrum perveniens classem, quam præmiserat, ibi reperit: et Herculi rursus sacrificavit, ludosque gymnicos et musicos edidit[r]. In eis Cypriorum reges erant choragi: ex quibus, ad histriones maxime conspicuos exhibendos, sorte delecti; Nicocreon Salaminius Thessalum protulit, cui ipse favebat Alexander, Pasicrates vero Solius Athenodorum, qui victor suffragiis est renunciatus[s]. Cypriorum autem reges, a Dario ad Alexandrum deficientes, jam antea Tyrum oppugnanti classem miserant: indeque jam illis pro merito honor ab eo est habitus[t]. De Nicocreonte tamen in cœna ad Alexandrum dixisse ferunt Anaxarchum Abderitam philosophum, ut in vita ejus habet Laertius, oportuisse etiam caput satrapæ cujusdam illic

[l] Curt. lib. 4. cap. 21.
[m] Arrian. lib. 3. pag. 111.
[n] Curt. lib. 4. cap. 21.
[o] Lib. 2. contr. Apion. pag. 1365.
[p] Joseph. antiquit. lib. 11. cap. ult.
[q] Ut apud Josephum libro 12. cap. 1. et lib. 13. cap. 6. videre licet.
[r] Arrian. lib. 3. pag. 111.
[s] Plutarch. in Alexandro.
[t] Curt. lib. 4. cap. 21.

apponi: quod dictum crudelissimæ mortis causa illi postea extitit.

Tributis colligendis in Phœnicia Cæranum Berrhœum Alexander quæstorem constituit; in Asia Philoxenum, qui trans Taurum vectigalia cogeret. Pecuniarum autem quas penes se habebat Harpalo, in horum locum suffecto, curam dedit. In Lydiam Menandrum unum ex sociis satrapam misit; Clearcho exteris, quorum dux erat Menander, suffecto. In Arimmæ locum Asclepiodorum Eunici filium Syriæ satrapam constituit[u].

His compositis, Alexander Herculi Tyrio ex auro craterem cum triginta pateris dicavit: imminensque Dario, iter ad Euphratem pronunciari jussit[w].

Ut ad Darium fama pervenit, Alexandrum eum, quamcunque adisset regionem, esse petiturum; omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi jussit. Cumque dimidio ferme major esset exercitus, quam qui in Cilicia ad Issum fuerat; multis arma deerant, quæ summa cura comparabantur[x]. Unde mendosos apud Curtium numeros esse liquet[y], ubi summa totius exercitus, equitum 45. millium et peditum 200. millium fuisse legitur: quum longe plures Dario in Issica pugna adfuisse constet. Minorque etiam justo numerus est ille, qui apud Justinum[z] et Orosium[a] cernitur: 400. (vel 404. ut est apud Orosium) millium peditum, et 100. millium equitum. Plutarchus, in Alexandro, 10. myriadas (100. myriades, in Apophthegmatibus ejusdem, vitiose omnino, habentur) sive millena millia numerat: cum quo et Diodorus[b] facit, 80. peditum myriadas, et haud minus 20. equitum, fuisse dicens. Arrianus vero eundem aciei terrestri millium millenorum numerum tribuit, quem Plutarchus toti exercitui: 40. præterea equitum millia adjiciens (licet pro τετρακισμυρίοις, alii τεσσαράκοντισμυρίους, sive 400. millia, hic reponi malint: tum ut æquior aliquanto inter equitum et peditum numerum servaretur proportio; tum ne tanto minor quam

[u] Arrian. lib. 3.
[x] Curt. lib. 4. cap. 22.
[z] Lib. 11. cap. 12.
[b] Lib. 17.
[w] Curt. lib. 4. cap. 21.
[y] Ibid. cap. 27.
[a] Lib. 3. cap. 17.

in Issico prælio compareret equitatus, quem in hoc majorem pristino fuisse, confirmat Curtius[c] :) cum curribus falcatis 200. (in quem numerum Diodorus etiam et Curtius consentiunt) et elephantis circiter 15. quos Indi adduxerant; quum totus Alexandri exercitus, equites ad 7. millia, pedites circiter 40. millia tantum haberet[d].

Darius cum ingenti suo exercitu Babylone Ninum versus movens, a dextra parte Tigrim fluvium, a læva habebat Euphratem: agmen Mesopotamiæ campos impleverat[e]. Tigri deinde superato, cum audisset haud procul abesse hostem; Satropacem equitum præfectum cum mille delectis præmisit. Mazæo prætori sex millia data, (tria fere millia equitum Arrianus hic habet; in quibus duo Græcorum mercenariorum mille fuisse ait) quibus hostem transitu amnis arceret. Eidem mandatum, ut regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur aut ureret: quippe credebat inopia debellari posse nihil habentem, nisi quod rapiendo occupasset. Ipse Arbela profectus est: ibique commeatuum sarcinarumque majore parte deposita, ad Lycum amnem pervenit; quem ponte junxit, et per dies quinque trajecit exercitum. Inde vero octoginta stadia progressus, ad Bumellum amnem castra posuit[f]. Arrianus castra eum Gaugamelis ad flumen Bumelum (ita enim in libro sexto non, ut in libro tertio, capite quinquagesimo septimo, Bumadum, appellat) posuisse dicit, plano undique et patenti campo. Quicquid enim inæqualis soli erat, æquari Darius jussit; ut commodus ad equitandum fieret, liberque oculorum undique pateret prospectus[g].

d. Thapsacum pervenit Alexander, mense Hecatombæone, archonte Athenis Aristophane; in anni videlicet secundi Olympiadis CXII. ipso initio. Hic Euphratis erat vadum: quod duobus pontibus junctum Alexander reperit; sed qui imperfecti ad alteram usque ripam non pertingerent. Mazæus, cui Darius amnis tutelam mandaverat, statim atque Alexandrum appropinquare cognovit,

[c] Lib. 4. cap. 22.
[d] Arrian. lib. 3. pag. 122.
[e] Diodor. ad ann. 2. Olymp. 112. Curt. lib. 4. cap. 22.
[f] Curt. lib. 4. cap. 22.
[g] Arrian. Curt.

cum omnibus copiis inde aufugit. Post ejus fugam, pontibus in ulteriorem ripam jactis Alexander universum exercitum traduxit. Inde ulterius per Mesopotamiam, ad lævam Euphratem et Armeniæ montes habens, Babylonem contendit, sed non recta via; quod alia via commodior exercitui propter pabuli copiam futura esset, neque æstus tantopere gradientes torreret. In itinere exploratores nonnulli longius ab exercitu Darii speculatum digressi, capti significarunt Darium ad Tigrim fluvium consedisse, et Alexandrum transitu prohibiturum; multoque majores copias habere, quam quibuscum in Cilicia pugnaverat. Verum Alexander eo profectus, neque Darium ipsum, neque ullum ab eo præsidium ibi relictum invenit[h].

Alexander per Tigrim, non labore solum maximo, sed etiam extremo cum periculo ob fluminis rapiditatem, copias suas nemine prohibente traduxit: nec quidquam præter paucas sarcinas desideratum est[i]. Ab Euphratis autem trajectu apud Thapsacum, usque ad hunc Tigris transitum, stadia 1400. (al. 2400.) Eratosthenes numerat[k].

Motis castris, a Tigri per Assyriam Alexander exercitum duxit; a sinistra habens Sogdianorum montes, a dextra Tigrim. Quarto deinde post transitum die, Mazæus adversus eum mille præmisit equites: in quos Alexander præfectum Pæonum equitum Aristonem ferri jussit. Ille præfectum equitatus Persarum Satropacem directa in guttur hasta transfixit, fugientemque per medios hostes consecutus, ex equo præcipitavit, et obluctanti caput gladio abscidit: quod relatum ante Alexandri pedes posuit, dicens: Hoc donum, rex, apud nos poculo aureo pensatur. Arridens Alexander, Nempe vacuo, inquit: ego vero plenum mero tibi propino[l].

Biduo ibi stativa Alexander habuit: in proximum deinde diem iter pronunciari jussit. Sed prima fere vigilia luna deficiens, primum nitorem sideris sui condidit, deinde sanguinis colore suffuso lumen omne fœdavit: solicitisque

[h] Arrian. lib. 3. pag. 113.
[i] Arrian. lib. 3. Diodor. Olymp. 112. ann. 2. Curt. lib. 4. cap. 9.
[k] Strabo, lib. 2. pag. 120. et lib. 16. pag. 1082.
[l] Arrian. lib. 3. Curt. lib. 4. cap. 9. Plutarch. in Alexandro.

sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio, et ex ea formido quædam militibus incussa est[m]. "Apud Arbela, lunam defecisse noctis secunda hora, eandemque in Sicilia exorientem," recte retulit Plinius[n]: non "hora quinta in Arbelis, Carthagini hora secunda;" ut in Ptolemæi geographia[o] legitur. Recte etiam Plutarchus in Alexandro, eam mense Boedromione defecisse affirmat, περὶ τὴν τῶν Μυστηρίων τῶν Ἀθήνησιν ἀρχὴν, in medii videlicet Boedromionis plenilunio; quo magna Atheniensium mysteria, per dies aliquot continuata, peragi primum cœperunt. Hoc autem anno, in prima parte noctis quæ Septembris Juliani diem vigesimum terminabat, eclipsim hanc contigisse, astronomicus ostendit calculus.

Ut consternati militum Alexandri animi erigerentur, consulti ab Alexandro Ægyptii vates respondebant, solem Græcorum lunam esse Persarum: quoties illa deficiat, ruinam stragemque illis gentibus portendi[p]. Alexander lunæ, soli, ac terræ, a quibus eclipses fieri dicuntur, sacrificium fecit. Aristander, vates ipsius, felicem ac faustum successum Alexandro et Macedonibus per lunæ defectum portendi pronunciabat; præliumque eo ipso mense committendum esse, et sacrificia ipsa victoriam Alexandro portendere[q].

Erectis jam ad spem et fiduciam militibus, Alexander impetu animorum utendum ratus, secunda vigilia castra movit. Dextra Tigrim, læva montes Gordyæos habebat. Proxima luce, cum paucis suorum mille ferme Persarum exploratores assecutus, alios cecidit, alios cepit; equitesque præmisit simul speculatum, simul ut ignem quo barbari cremaverant vicos extinguerent: quippe fugientes raptim tectis acervisque frumenti injecerant flammas, quæ cum in summo hæsissent, ad inferiora nondum penetraverant. Extincto igitur igne, plurimum frumenti repertum est: et Mazæus, qui antea per otium vicos incenderat, jam fugere contentus, pleraque inviolata hosti reliquit[r].

Alexander haud longius 150. stadiis Darium abesse com-

[m] Curt. lib. 4. cap. 10.
[n] Lib. 2. cap. 70.
[o] Lib. 1. cap. 4.
[p] Curt. lib. 4. cap. 10.
[q] Arrian. lib. 3.
[r] Curt. lib. 4. cap. 10.

pererat. Itaque ad satietatem quoque copia commeatuum instructus, quatriduo in eodem loco substitit[s].

3674. *a.* Interceptis deinde Darii literis, quibus Græci milites solicitabantur ut regem interficerent, aut proderent; castra movit[t].

Statira, Darii soror et uxor, itineris continui labore animique ægritudine fatigata, ex collisione abjecti partus decessit: cujus morti illacrymatus Alexander, exequias ejus, nulli parcens sumptui, benigne est prosecutus[u].

Tireus vel Tyriotes spado, inter trepidationem lugentium elapsus, Dario mortem conjugis nunciavit: qui primum vehementissime perturbatus, deinde intellecta Alexandri clementia et continentia, ad cœlum manus tendens precatus est ut, si de se jam transactum esset, ne quis alius in Cyri solio sederet quam iste tam justus hostis, tam misericors victor[x]. Arrianus libro quarto paulo post Issicam pugnam hoc factum dicit.

Darius humanitate et continentia Alexandri victus, ad novas pacis conditiones ferendas decem legatos cognatorum principes misit: pro matre et duabus virginibus filiabus triginta millia talentum (auri additamentum, quod in Curtio bis hic occurrit, tollendum esse, ex collatione cum Justino liquet, et cum Diodoro etiam; si τάλαντα ἀργυρίου τριακοντακισχίλια, pro τρισχίλια, uti res postulat, apud eum reponamus) et alteram filiam (Saptinam, Statipnam, Sartinam, et Statyram, in variis editionibus Curtii[y], dictam) uxorem, et quidquid inter Hellespontum et Euphratem est, in dotem ejus offerens. Quibus ab Alexandro responsum est datum: modo milites suos literis ad proditionem, modo amicos ad perniciem ipsius, a Dario pecunia fuisse solicitatos; ideoque ad internecionem eum persequendum esse, non ut justum hostem sed ut percussorem veneficum; et quæ ille amisit, et quæ adhuc habet,

[s] Curt. lib. 4. cap. 10. [t] Id. ibid.

[u] Curt. lib. 4. cap. 10. Justin. lib. 11. cap. 12. Plutarch. in vita, et lib. 2. de fortuna Alexandri.

[x] Curt. et Plutarch. in vita, et lib. 2. de fortuna Alexandri. Athenæ. lib. 13. cap. 27.

[y] Lib. 4. cap. 5.

præmia esse belli: hoc regente utriusque terminos regni, id quemque habiturum quod proximæ lucis assignatura fortuna est[a].

Dimissi legati Dario nunciant adesse certamen. Ille confestim Mazæum cum tribus equitum millibus, ad itinera quæ hostis petiturus erat occupanda, præmisit. Reliqui, acie disposita, decem stadia procedebant; jussique subsistere armati, hostem expectabant. Alexander, omni graviore comitatu intra munimenta cum modico præsidio relicto, ad hostem contendit[a].

Panicus timor Alexandri exercitum invasit. Cœli enim fulgor tempore æstivo ardenti similis internitens, ignis præbuit speciem; flammasque ex Darii castris splendere, velut illati temere præsidiis illius, credebant. Alexander per tubicinem signo securitatis dato, peditum antesignanis mandavit, ut ante pedes arma ponerent, atque idem sequentibus se dicerent. Omnibus ex ordine id facientibus, nullam subiti causam esse terroris, sed procul stare hostem, Alexander indicavit. Tandem compotes sui, pariter arma et animos recepere: nec quidquam ex præsentibus tutius visum est, quam in eodem loco castra munire[b].

Noctu Alexander copiis eductis, circiter secundam vigiliam movit, ut prima statim luce manus cum barbaris consereret[c].

Postero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle ex quo Macedonum prospiciebantur castra consederat, ad Darium rediit. Macedones eum ipsum collem occupaverunt: quod et tutior planitie esset, et inde acies hostium quæ in campo explicabatur conspici posset[d].

Mercenarium deinde ex Pæonia militem præcedere Alexander jubet. Ipse peditum phalangem in duo cornua extenderat: quorum utrumque tegebant equites[e]. Distabant castra a castris sexaginta ferme stadiis. Jamque ad

[a] Curt. lib. 4. cap. 11. Justin. lib. 11. cap. 12. Diodor. Olymp. 112. ann. 2.
[a] Curt. lib. 4. cap. 12.
[b] Curt. lib. 4. cap. 12. Polyæn. stratagem. lib. 4.
[c] Arrian. lib. 3.
[d] Curt. lib. 4. cap. 12.
[e] Curt. lib. 4. cap. 12.

ipsos prope tumulos exercitus Alexandri processerat: quum, conspectis barbaris, cum suis ille consultavit; an ex eo loco phalanx in hostem agenda esset, an positis tum ibi castris, omnis ille locus in quo prælium erat committendum, accuratius esset perlustrandus. Prior plurium erat sententia: Parmenionis posterior, quam et Alexander probavit[f]. Melius igitur ille ratus in eodem tumulo castra munire, vallum jaci jussit: strenueque opere profecto in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit[g].

Servitia, quæ Alexandri castra sequebantur, per ludum inter se velitabantur; unius partis duce Alexandro, alterius Dario ab ipsis nuncupato. Quod ubi accepit Alexander; ipsos jussit solos congredi duces. Alexandrum ipse armavit, Philotas Darium. Spectavit exercitus pugnam, omen ex eventu capturus. Acri conserta pugna, ille qui Alexander dicebatur vicit; donoque duodecim vicos et jus stola Persica utendi accepit[h].

Accedentes ad Alexandrum amici, de militibus sunt conquesti; quod in tentoriis colloquia agitantes componerent inter se, totam se in suum lucrum versuros prædam, nihilque inde in ærarium regis illaturos. Tum subridens Alexander: "Bona," inquit, "nunciatis; audio enim colloquia hominum, non fugere sed vincere paratorum." Multique tum ad eum accesserunt milites, bono esse animo jubentes, neque multitudine hostium terreri: quod ne ipsorum quidem vociferationem (barritum enim militarem γράσσος hic denotat, non axillarum fœtorem, ut Xylander reddidit) essent toleraturi[i].

Nocte, quæ defectione lunæ erat undecima, quum exercitus utrinque in conspectu essent, continuit Darius copias suas in armis ad faces ordines suos lustrans: toto campo inter Niphatem et Gordyæos montes interposito barbaricis luminibus undique collucente. Alexander, quiescentibus Macedonibus, cum vate Aristandro pro taber-

[f] Arrian. lib. 3. [g] Curt. lib. 4. cap. 12.
[h] Eratosthenes: apud Plutarch. in Alexandro.
[i] Plutarch. in Apophthegmatibus.

naculo suo sacris quibusdam arcanis operabatur, atque Apollini immolabat[k]; vel, ut res a Curtio est expressa: Aristander in candida veste verbenas manu præferens capite velato, præibat preces regis, Jovem, Minervam, Victoriamque propitiantis.

Parmenioni et aliis amicorum pluribus suadentibus, ut intempesta nocte hostes adoriretur, et contegeret tenebris summum instantis terrorem certaminis, Alexander respondit; se non furaturum victoriam[l]. Darius vero metuens ne ejusmodi quid accideret, et castra accurate munita non haberet; cum exercitu, quemadmodum initio aciem instruxerat, ita totam noctem stetit. Quæ longa in armis mora, si quid aliud, Persarum rebus sequente die damno fuit[m].

Alexander, de summa rerum anxie sollicitus, noctem illam insomnem duxit. Circa excubias vero matutinas somno tam profundo correptus quievit, ut nec orta jam luce expergefieri potuerit. Amicisque causam tam alti somni quærentibus respondit, omni se metu ac solicitudine a Dario exoneratum, qui copias in unum locum congregasset: quod uno jam die diuturnorum laborum et periculorum se finem facturum speraret[n].

Prælium hoc commisisse Alexandrum refert Justinus[o], "quinto post acceptum regnum anno," exacto nimirum quinto, et ineunte sexto: licet eum "septimo imperii sui anno superavisse et occidisse Darium," minus considerate ad Danielis caput undecimum Hieronymus scripserit. Arrianus pugnam hanc "archonte Athenis Aristophane, mense Pylanepsione," factam fuisse narrat: atque ita Aristandri vaticinium completum fuisse; eodem illo mense quo lunæ defectus visus erat, Alexandrum et prælium commissurum, et victoria potiturum[p]. Et quidem ad Aristophanis præturam, cum Diodoro Siculo recte victoriam

[k] Plutarch. in Alexandro.
[l] Plutarch. Curt. Arrian.
[m] Arrian. lib. 3. pag. 118.
[n] Diodor. Olymp. 112. ann. 2. Justin. lib. 11. cap. 13. Curt. lib. 4. cap. 13. Plutarch. in Alexandro.
[o] Lib. 11. cap. 14.
[p] Arrian. lib. 3. pag. 126.

istam ille retulit: quæ sub sequentis anni archonte, appellationis non dissimilis, Aristophonte, in Dionysii Halicarnassei epistola ad Ammæum perperam locata legitur: Neque in eo fallax fuit Aristandri vaticinium, eodem quo luna defecit mense insignem hanc ab Alexandro reportatam fuisse victoriam: sed in ipso mense designando Arrianus lapsus est; Pyanepsionem fuisse dicens, quem Boedromionem fuisse astronomicus eclipseos illius demonstrat calculus. Eoque mense et eclipsim, et die ab ea undecimo pugnam fuisse factam, Plutarchus in Alexandro; victoriamque Alexandro obtigisse, πέμπτῃ τοῦ φθίνοντος Βοηδρομιῶνος, idem nos docuit in Camillo; qui quidem Boedromionis (undetriginta diebus constantis) dies vigesimus quintus Kalendis Octobribus anni Juliani respondebat.

Gaugamelis ad Bumelum fluvium pugnam fuisse commissam, Ptolemæus Lagi filius, et Aristobulus (qui eidem interfuerunt) confirmant: quos et Strabo[q], Plutarchus in Alexandro, (apud quem tamen, in quibusdam exemplaribus, ut et Zonarum, Γαυγαμήλων vitiatum nomen legitur) Arrianus[r] et Ammianus Marcellinus[s] merito hic secuti sunt. Quia vero Gaugamela non civitas est, sed vicus non magnus, neque locus celebris, aut gratum auribus nomen (quod quidem Domum cameli apud Strabonem et Plutarchum denotare dicitur, vel Corpus cameli potius: id enim proprie גו־גמלא Chaldæis et Syris sonat) præ se ferens; inde factum Arrianus putat, ut Arbelis, utpote urbi celebri, gloria pugnæ apud illam commissæ adscripta fuerit. Similiter et Strabo, quod tenuis esset ille pagus, Arbela vero habitatio memorabilis (quam et ab Hosea propheta celebratam, ad annum mundi 3276. supra indicavimus) circa Arbela et prælium et victoriam fuisse, Macedonas famam sparsisse refert, eamque scriptoribus tradidisse. Neque admodum tamen vicina loca fuerunt ista. Nam inter Bumadum amnem ad quem Gaugamela sunt posita et Lycum fluvium 80. fere stadia fuisse, confirmat Curtius[t].

[q] Lib. 16. pag. 1072.
[r] Lib. 6. pag. 247.
[s] Lib. 23.
[t] Lib. 4. cap. 9.

Inter Lycum vero, Aturiæ sive Atyriæ (quomodo Assyriam ab indigenis fuisse appellatam, Dio in Trajano indicat) et Babyloniæ regionis (in qua Ninus et Gaugamela erant) terminum, atque Caprum fluvium, in æquali inter utrumque distantia, Arbela et Nicatorium montem (a victoria hac sic ab Alexandro nominatum) fuisse sita, sub libri decimi sexti initium nos docuit Strabo. Qua ratione, eo in loco constitui debebant Arbela, quo Ptolemæi quinta Asiæ tabula posita sunt Gaugamela; quæ non cis, sed trans Lycum locata ibi cernuntur, contra non Strabonis solum, sed etiam Eratosthenis[u], Curtii et Arriani fidem. Quibus omnibus diligenter inter se collatis, Gaugamela ab Arbelis, non quidem 500. vel 600. (quæ aliorum, apud Arrianum[x] fuit sententia) sed paulo tamen pluribus quam 100. stadiis, remota fuisse colligimus.

Aciei Darii dispositionem, scripto comprehensam, post pugnam fuisse repertam, tradit Aristobulus; ut refert Arrianus, libro tertio apud quem, ut etiam apud Curtium[y], utriusque exercitus ordinatio plenius habetur descripta.

Darius curru armisque relictis, equam (ut ferunt) recens enixam conscendens, effudit se in fugam[z]; quod et in Issica pugna eum fecisse, ex Æliano jam ante audivimus; qui et in eodem loco monuit, Darium consuevisse in aciem secum ad hunc usum equas deducere, domique frequentes alere. Ita cum paucis fugæ comitibus ad Lycum amnem contendit. Quo trajecto, quibusdam suadentibus ut pontem, ad iter hostium impediendum, solveret; quum tot millia suorum, quæ nondum ad amnem pervenerant, ponte reciso prædam hostis futuram videret, malle se dixit insequentibus iter dare, quam auferre fugientibus[a]. Ubi, cum pro Lyco, apud Justinum Cydnus habeatur positus; cujus nominis fluvium per mediam Tarsum influere, supra ad annum mundi 3671. dictum est: inde Orosio data erroris videtur occasio; ut apud Tarsum postremum hoc inter

[u] Apud Strabon. lib. 2.
[x] Lib. 3. et lib. 6.
[y] Lib. 4. cap. 13.
[z] Plutarch. in Alexandro.
[a] Curt. lib. 4. cap. 16. Justin. lib. 11. cap. 14.

Darium et Alexandrum prælium pugnatum fuisse scriberet[b].

Mazæo lævum Macedonum cornu vehementer urgente, Parmenio Alexandrum, qui in persequendo Dario usque Lycum amnem processerat, ad suis auxilium ferendum revocavit. Interim Mazæus, Darii fuga intellecta, et ipse fugiens, non recto itinere sed majore, et ob id tutiore circuitu Tigrum superat, et Babylonem cum reliquiis devicti exercitus intrat[c].

Darius media fere nocte Arbela pervenit: quo et magna pars amicorum ejus ac militum fugerat. Quibus convocatis, consilium suum exposuit: urbibus et gaza Alexandro relictis, se ultima regni cum expedita manu petiturum, indeque bello vires reparaturum[d]. Nulla igitur mora ibi facta, trans montes Armeniæ in Mediam fugit; Persis nonnullis consanguineis, paucisque eorum qui melophori appellantur, comitatus. Accesserunt etiam ad eum post fugam mercenariorum exterorum duo millia: quorum duces erant Paron Phocæus et Glaucus Æolus[e].

Alexander a Lyco flumine rediens, acrius quam usquam antea equestre prælium cum Parthis et Indorum nonnullis ac Persarum plurimis fortissimisque commisit: in quo, ex sociis ejus circiter 60. cæsi sunt, Hephæstione et Cœno ac Menida vulneratis. Sed et his Alexander superior evasit[f].

Ab Alexandri partibus in toto prælio centum summum capita sunt desiderata: equi, partim vulneribus acceptis partim ex nimia in persequendo fatigatione, mille; ex quibus prope dimidia pars sociorum erat. Ex barbaris vero circiter trecenta millia cæsa ferebantur: multoque major numerus captorum quam cæsorum fuit. Elephanti etiam omnes, et currus quotquot in prælio confracti non fuerant, in potestatem venerunt. Ita Arrianus. Sed Diodorus, de Barbaris in hac pugna amplius nonaginta millia equitum peditumque interiisse, Macedonum vero ad quin-

[b] Lib. 3. cap. 17.
[c] Curt. lib. 4. cap. 16.
[d] Curt. lib. 5. cap. 1.
[e] Arrian. lib. 3. pag. 127.
[f] Arrian. lib. 3. pag. 125.

gentos interemptos, et vulneratos quamplurimos fuisse affirmat. Curtius vero[g], cecidisse Persarum, quorum numerum victores inire potuerunt, millia quadraginta; Macedonum minus quam 300. desideratos fuisse dicit. De numero cæsorum tum in hoc tum in duobus præcedentibus ad Issum et Granicum prœliis, ita scribit Orosius[h], præteriti triennii (quatuor tantum mensibus et diebus aliquot adjectis) calamitates simul recensens: "In tanta malorum multitudine; difficillima dictis fides, tribus prœliis totidemque annis quinquies decies centena millia peditum equitumque consumpta sunt: et hæc quidem ex eo regno illisque populis, unde jam ante annos non multo plures decies novies centena millia profligata referuntur. Quamquam extra has clades per eosdem tres annos et Asiæ civitates plurimæ oppressæ sint, et Syria tota vastata, Tyrus excisa, Cilicia exinanita, Cappadocia subacta, Ægyptus addicta sit: Rhodus quoque insula ultro ad servitutem tremefacta successerit; plurimæque subjectæ Tauro provinciæ, atque ipse mons Taurus diu detrectatum jugum domitus et victus acceperit."

Alexander, equitibus qui circa ipsum erant quiete data, ad mediam noctem Arbela contendit: quod Darium, et pecuniam, omnemque regium apparatum se ibi capturum speraret. Postero itaque die eo perveniens, Darium quidem ibi non invenit; pecuniam vero nactus est, et scutum Darii atque arcum cepit[i]. Tria millia talentum argenti ibi fuisse, scribit Diodorus; quatuor Curtius: totius exercitus opibus in illam sedem congestis[k].

Quum hunc pugna illa nacta fuisset exitum; Persarum quidem plane dissolutum videbatur imperium, rex vero Asiæ declaratus Alexander magnifice diis suis sacrificavit; atque amicis opes, domos et provincias est largitus[l].

Cum vicinum aeris tractum, ex odore cadaverum totis jacentium campis, infectum iri facile colligeret; maturius

[g] Lib. 4. cap. ult.
[h] Lib. 3. cap. 17.
[i] Arrian. lib. 3.
[k] Curt. lib. 5. cap. 1.
[l] Plutarch. in Alexand.

Arbelis castra movit[m]. Quartis vero hinc castris ad Mennin urbem pervenit; ubi caverna est, ex qua fons ingentem vim bituminis effundit[n].

Babylonem inde procedenti Alexandro Mazæus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, urbem seque dedens: eumque ille benigne cum liberis excepit. Bagophanes arcis et regiæ pecuniæ custos, ne studio a Mazæo vinceretur, totum iter floribus coronisque constravit; argenteis altaribus utroque latere dispositis, quæ non thure modo, sed omnibus odoribus cumulavit. Rex armatis stipatus, oppidanorum turbam obviam egressam post ultimos pedites ire jussit. Ipse cum curru urbem, ac deinde regiam intrans; postero die supellectilem Darii recognovit[o]. Justinus[p] Alexandrum, donatis refectisque militibus, triginta quatuor (eum enim numerum meliores libri habent; astipulante quoque Orosio[q]) diebus recognovisse scribit: per quot etiam dies illius exercitum saginatum in hac urbe fuisse, agnoscit Curtius[r]; pluribusque quam triginta, commodorum abundantia et civium hospitalitate detentum, ibidem hæsisse, in libri decimi septimi partis posterioris initio confirmat Diodorus.

Iter alios qui Alexandrum hic exceperunt, Chaldæi fuerunt; qui siderum motus et statas temporum vices ostendere[s]. A quibus acceptas 1903. annorum observationes cœlestes hinc in Græciam ad Aristotelem misit Alexandri comes Callistenes: ut supra ad annum mundi 1771. ex Porphyrio est annotatum.

Chaldæos quoque hic Alexander consuluit; atque ex eorum consilio Belo sacrificavit; et quæcunque circa templorum instaurationem facienda monuerunt, peregit. Babyloniis enim, ut templa quæ ibi Xerxes subverterat restaurarent, imperavit; Beli præcipue, in media urbe situm, cujus idcirco rudera exportari jussit[t]; quod ipsum

[m] Diodor. init. part. 2. lib. 17. Curt. lib. 5. cap. 1.
[n] Curt. lib. 5. cap. 1.
[o] Curt. lib. 5. cap. 1.
[p] Lib. 11. cap. 14.
[q] Lib. 3. cap. 17.
[r] Lib. 5. cap. 1.
[s] Curt. lib. 5. cap. 1.
[t] Arrian. lib. 3. pag. 127. et lib. 7. pag. 296.

tanti erat operis; ut ad expurgandam duntaxat terram, decem millium hominum labor bimestris requireretur[u]. Alexandro vero cunctis militibus suis ut terram exportarent præcipiente, soli Judæi id facere recusarunt: quos multas ob id plagas et detrimenta pertulisse non modica, donec eis ignoscente rege securitas præberetur, qui tum cum eo vixit Hecatæus Abderita, in libro de Judæis, prodidit[w].

Maxime miratus est Alexander hiatum ignis ἐν Ἐκβατάνοις, vel ἐκ Βατάνων (ut alia habent exemplaria: Batana enim juxta Euphratem a Stephano Byzantino collocata, non Ecbatana Mediæ metropolis hic intelligenda) perpetuo sicut ex fonte subvecti, et scaturiginem naphthæ ex abundantia non longe ab illo hiatu stagnantis: de cujus igneæ naturæ experimentis Alexandro hic ostensis, in ejus vita pluribus agit Plutarchus.

Alexander, Bagophane qui arcem Babyloniæ tradiderat sequi se jusso, Agathonem Pydnæum cum 700. Macedonum et 300. ære conductorum præsidio arcis illius custodiæ præfecit. Babyloniæ satrapam Mazæum transfugam constituit. Apollodorum Amphipolitam et Menetem Pellæum prætores, qui Babyloniæ et satrapiarum ad Ciliciam usque militiæ præessent, reliquit: duobusque millibus peditum cum mille talentis argenti traditis, ut quantas possent militum copias conducerent, eis mandavit. Asclepiodorum Philonis filium tributis cogendis præfecit. Mithrinem, qui Sardium arcem ipsi prodiderat, satrapam in Armeniam misit[x].

Ex pecunia Babyloniæ inventa, Macedonico cuique equiti minas senas et peregrino quinas; pediti Macedonico binas, et peregrino bimestre stipendium, honoris causa donavit[y]. Mina Attica 100. drachmis constabat: quas cum Romanis denariis confundens Curtius, Macedonicis equitibus 900. denarios, peregrinis 600. et pedestribus 200. tributos fuisse scripsit.

[u] Strabo, lib. 16. pag. 738.
[w] Josephus contra Apionem, lib. 1. pag. 1049.
[x] Diodor. Arrian. et Curt. [y] Diodor.

Jamque promotis Babylone castris in itinere rex erat: quum Amyntas Andromenis filius, cum exercitus supplemento ab Antipatro prætore Macedoniæ misso, ad eum venit. Erant autem ex Macedonia, 500. equites et 6000. pedites: ex Thracia 600. equites, cum 3500. peditibus; et ex Peloponneso, 4000. pedites, equites vero vel 380. ut Curtio, vel, ut Diodoro placet, paulo minus 1000. Quos quinquaginta principum Macedoniæ liberi adulti, ad custodiam regii corporis destinati, comitabantur[a].

His receptis, in profectione instituta perrexit Alexander, sextisque castris in regionem quæ Sitacine (Curtio, Satrapene) vocatur, pervenit. Et quia hæc regio quicquid ad usum vitæ necessarium esset large suppeditabat, complures in ea dies substitit: quibus, de virtute militari inter suos egregio instituto certamine, octo qui fortissimi judicati essent, singulis militum millibus præfecit; tum primum in hunc numerum copiis distributis. Namque antea quingenariæ cohortes erant, nec fortitudinis præmia gesserant. Cumque antea equites in suam quisque gentem describerentur, seorsum a cæteris; exempto nationum discrimine, præfectos non utique suarum gentium, sed delectos attribuit. Quum militari denique disciplina in multis reformata effecisset, ut exercitus totus benevolentia eximia imperatorem complecteretur, et imperiis quam obsequentissimum se præberet: ad quæ restabant certamina deinceps contendit[b].

Jamque Susa aditurus, in itinere obvium habuit filium satrapæ Susiorum, et tabellarium cum literis a Philoxeno, quem Alexander statim ex prælio Susa miserat. Literarum sententia erat; Susios urbem tradidisse, omnemque pecuniam Alexandro salvam esse[c]. Quod et per filium suum Abulites Susiorum ille satrapa significavit, sive sua sponte, sive (ut nonnulli scribunt) Darii jussu; ut præda Alexandrum retinente, ipse interim ad instaurandum bellum sat temporis haberet[d].

Benigne juvenem excepit rex, et eo duce ad Idaspam

[a] Diodor. et Curt.
[b] Diodor. et Curt. lib. 5. cap. 2.
[c] Arrian. lib. 3.
[d] Diodor. et Curt. lib. 5. cap. 2.

(sive Choaspem) amnem venit, delicatam vehentem aquam. Hic Abulites cum donis regalis opulentiæ occurrit: inter quæ dromades cameli erant velocitatis eximiæ, et duodecim elephanti a Dario ex India acciti[e].

Vicesimo post discessum e Babylone die, Alexander Susa pervenit; urbemque ingressus, millia quinquaginta argenti talenta, reliquumque apparatum regium accepit[f]. Totidem talenta argenti, non signati forma sed rudi pondere, commemorat etiam Curtius. Diodorus auri et argenti forma non signati plus quadraginta millia talentum, et novem millia talentorum auri sub Darica forma excusi, inventa fuisse refert: Plutarchus, numismatis quadraginta talentum millia, et quinque millia talentum purpuræ Hermionicæ; quæ 190. annos ibi servata, florem recentem adhuc et novitium retineret.

Eo loco Alexander patrio more collucentibus facibus sacrificavit, ludosque gymnicos edidit[g]. Consedit deinde in regia sella, multo excelsiore quam pro habitu corporis. Itaque pedes cum imum gradum non contingerent, unus ex regiis pueris mensam subdidit pedibus, in qua Darius vesci erat solitus. Quod ut pro dextro omine acciperet, Philotas illi persuasit[h].

Macedonicas vestes multamque purpuram dono ex Macedonia sibi missam, cum iis qui confecerant, Alexander matri Darii Sysigambi, quam omni honore et filii quoque pietate prosequebatur, tradi jussit. Mœstam vero ex monito simul addito, ut si cordi vestis esset, conficere eam neptes suas assuefaceret, ipse præsens, dicto ob ignorationem Persicorum morum excusato, solatus est[i]. Atque eam, cum Darii filiabus et filio Ocho, Susis reliquit: magistris, qui Græcam eos linguam edocerent, adhibitis[k].

Persidis fines hinc aditurus, Susa urbem Archelao cum præsidio trium millium tradidit, Xenophilo arcis curam mandavit, thesaurorum Callicrati tutelam permisit,

[e] Curtius, lib. 5. cap. 2.
[f] Arrian. lib. 3.
[g] Arrian. lib. 3.
[h] Diodor. et Curt. lib. 5. cap. 2.
[i] Curt. lib. 5. cap. 2.
[k] Diodor.

satrapiam regionis Susianæ Abuliti Persæ restituit[l]. Ad mare Menetem misit, Syriæ, Phœniciæ et Ciliciæ præsidem[m].

Alexander quartis castris ad fluvium Pasitigrim pervenit: eoque superato, cum novem millibus peditum et equitum tribus aut quatuor millibus; regionem Uxiorum adiit. Finitima Susis ea est, et in primam Persidem excurrit, arctum inter se et Susianos aditum relinquens. Madates erat hujus regionis præfectus, qui Sysigambis sororis filiam secum matrimonio junxerat. Ab Alexandro 1500. mercede conducti et Agriani fere 1000. Tauroni præfecto dati, ac post solis occasum iter ingredi jussi; ducibus peritis locorum per calles et occultas vias ad urbem a rege obsidendam deducebantur. Ipse, sumptis secum corporis custodibus regiis et scutatis atque ex reliquo exercitu octo circiter millibus, tertia vigilia movens, circa lucis ortum superavit angustias; posteaque urbem obsidere cœpit. Auxiani undique circumsessi, ex arce triginta oratoribus ad Alexandrum missis, veniam frustra precantur. Sysigambis deinde literis ille flexus, non Madati modo propinquo ipsius ignovit, sed omnes et deditos et captivos libertate atque immunitate donavit; urbem reliquit intactam, agros sine tributo colere permisit: ut scribit Curtius[n]. Nam Arrianus, ex Ptolemæo Lagida quidem refert, Darii matris rogatu agrum illis incolendum esse datum: sed addit tamen, annuum tributum eis fuisse impositum; equorum 100. jumentorum 500. et ovium 30000. Diversimode enim a Diodoro, Curtio et Arriano, hæc narratur historia.

Uxiorum gentem subactam Alexander Susianorum satrapiæ contribuit: divisisque cum Parmenione copiis; sarcinas et impedimenta, Thessalosque equites, ac socios, et mercenarios exteros, reliquumque exercitum gravioris armaturæ, campestri itinere procedere cum illo jussit. Ipse, peditatu Macedonum secum sumpto, equitatuque sociorum, atque equitibus antecursoribus, simulque Agri-

[l] Curt. lib. 5. cap. 2.
[m] Arrian. lib. 3. pag. 128.
[n] Lib. 5. cap. 3.

anis et sagittariis; iter per juga montium cepit, quorum perpetuum dorsum in Persidem excurrit[o].

Quinto die, Alexandrum angustias Persidis, quas Susidas Pylas vocant, intravisse, Diodorus et Curtius confirmant. Has Ariobarzanes Persarum satrapa, cum peditum 25. millibus et equitibus 300. (ut Diodoro) vel peditibus prope 4000. et equitibus circiter 700. (ut Arriano placet) occupaverat: a quo Alexander cum damno ac pudore repulsus, ad 30. stadia ex angustiis illis retrocedere coactus est. Tandem a captivo pastore, patre Lycio Perside matre orto, per angustos, abruptos, et nivibus obsitos colles deductus, fusis fugatisque hostibus, liberum transitum obtinuit. Ariobarzanes tamen 40. ferme equitibus et quinque millibus peditum stipatus, per mediam aciem Macedonum cum multo suorum atque hostium sanguine erupit, Persepolim urbem, caput regionis occupare festinans. Sed a custodibus urbis exclusus, consecutis strenue hostibus, cum omnibus fugæ comitibus renovato prælio cecidit[p].

Persepolim procedenti Alexandro literæ redduntur a Tiridate custode regiæ pecuniæ, indicantes, eos qui in urbe essent, audito ejus adventu, diripere velle thesauros: ideoque properato opus esse. Ille igitur, pedestribus copiis relictis, tota nocte cum equitibus itineris tanto spatio fatigatis ad Araxem amnem prima luce pervenit: eoque ponte juncto, milites transmisit[q].

Jamque duobus ab urbe stadiis aberat, cum 800. circiter (tot enim Diodorus, Justinus, et Suidas, in Ἀλέξανδρος, numerant; non, ut Curtius, ad quatuor fere millia) captivi Græci, Euctemone Cymæo ductore, supplicantium ritu obviam illi processerunt. Eos superiores Persarum reges in servitutem abstraxerant: pœnamque captivitatis, pedibus aut manibus aut auribus aut naribus amputatis, inustisque barbararum literarum notis, in longum sui ludibrium reservaverant. Rogabant hi Alexandrum, ut sicuti Græciam, se quoque ab hostium crudelitate vindicaret: data-

[o] Curt. lib. 5. cap. 4. Arrian. lib. 3.

[p] Vid. Diodor. Curt. Plutarch. Arrian. et Polyæn. lib. 4. stratagem.

[q] Diodor. et Curt. lib. 5. cap. 5.

que ab eo redeundi potestate, agros accipere maluerunt; ne non tam gaudium parentibus, quam detestandum sui conspectum reportarent. Rex, consilio eorum comprobato, ter millenas unicuique drachmas (quas denarios hic quoque Curtius reddidit) quinasque stolas viriles et totidem fœmineas, bina insuper juga boum, quinquaginta oves, et quinquaginta tritici medimnos dat; ut coli serique attributus iis ager posset. Immunes etiam ab omnibus tributis regi persolvendis facit; ac curatoribus mandat, ut ne a quoquam injuria afficiantur, diligenter provideant[r].

Postero die convocatos duces copiarum docuit; nullam infestiorem urbem Græcis fuisse, quam Persepolim, regni Persarum metropolim: ideoque diripiendam militibus eam, regia tantum excepta, concessit. Indeque strages ingens captivorum illic edita. Scribit enim ipse, ratum id e re sua esse, imperasse ut hostes contrucidarentur. Argenti reperisse eum ibi parem ac Susis summam, Plutarchus scribit. Diodorus arcem ingressum Alexandrum, centum et viginti talentorum millia illic invenisse ait, auro ad argenti rationem reducto: quam eandem summam habet et Curtius[s].

Cum Persepoli Alexander sub aurea testudine in solio regio primum consideret; Demaratus Corinthius (Alexandri familiaris et amicus paternus) senili more illacrymasse fertur, ac dixisse, fraudatos magna voluptate Græcos, qui antequam in Darii solio Alexandrum spectassent sedentem vita essent functi[t].

Alexander arcem Persepolis, tribus millibus Macedonum præsidio relictis, Nicarthidem tueri jubet. Tiridati quoque, qui gazam tradiderat, servatus est honos, quem apud Darium habuerat: magnaque exercitus parte et impedimentis ibi relictis, urbi Parmenionem Craterumque præfecit. Ipse cum mille equitibus peditumque expedita manu interiorem Persidis regionem sub ipsum Vergiliarum sidus petiit: multisque imbribus, et prope intolerabili tempestate vexatus, procedere tamen quo intenderat perseve-

[r] Diodor. et Curt. lib. 5. cap. 5. cum Justino, lib. 11. cap. 14.
[s] Lib. 5. cap. 6. [t] Plutarch. in Alexandro.

ravit. Ventum erat ad iter perpetuis obsitum nivibus, quas frigoris vis gelu adstrinxerat: quum, territis militibus, rex equo desiliit, pedesque per nivem et concretam glaciem ingredi cœpit. Incolæ, qui sparsis tuguriis habitabant, ut conspexere hostium agmen, interfectis qui fugientes comitari non poterant, devios montes et obsitos nivibus petiverunt. Inde per colloquia captivorum paulatim feritate mitigata, tradidere se regi; nec in deditos gravius consultum[u].

b. Vastatis deinde agris Persidis, vicisque compluribus redactis in potestatem, ventum est in Mardorum gentem bellicosam, et multum a cæteris Persis cultu vitæ abhorrentem: quam ipsam quoque Alexander domuit. Itaque trigesimo die, posteaquam a Persepoli profectus erat, eodem redit. Dona deinde amicis cæterisque pro cujusque merito dedit: propemodum omnibus, quæ in ea urbe ceperat, distributis[x].

Istam Persicæ expeditionis, sub ipsum Vergiliarum sidus (ut dicitur) susceptæ, historiam solus Curtius memorat: quum Plutarchus Alexandrum, quod esset hyemis tempestas, ut exercitum reficeret, quatuor menses in Perside transegisse scribat. Idibus Novembris Atticæ Vergilias occasu suo hyemem inchoare, notat Plinius[y]. Sed ante Decembrem Alexandrum Persepolim non pervenisse, temporum series a prælio ad Gaugamela eousque deducta demonstrat. De Mardis quoque dubium movent alii; quos post Darii demum mortem ab Alexandro domitos, refert ipse Curtius[z]. Nisi Mardos Persidis (de quibus Herodotus libro primo cap. 125. Nearchus apud Strabonem libro undecimo, et Arrianus in Indicis,) a Mardis Hyrcaniæ confinibus placeat hic distinguere. Neque quod propemodum omnia distributa ab Alexandro fuisse dicit Curtius, quæ in urbe Persepolitana (de ea enim aperte ille loquitur, non de Pasargadis, ut ad annum mundi 3669. persuadere nobis voluit Jacobus Cappellus) fuerant capta, cum eo satis consonat, quod in fine præcedentis capitis

[u] Curt. lib. 5. cap. 6.
[x] Id. ibid.
[y] Lib. 18. cap. 31.
[z] Lib. 6. cap. 5.

ab eodem fuerat dictum: Alexandrum, ad vehenda 120000. talenta in hujus urbis gaza reperta, quæ ad usus belli secum portare decreverat, jumenta et camelos et a Susis et a Babylone contrahi jussisse. Quod cum Strabonis illis[a] conferri poterit: "Pecuniæ quicquid in Persia erat, Susa exportavit, et ipsa quoque thesaurîs et supellectile plena. Traditum est, præter ea quæ Babylone et in castris erant et in hanc summam non venere, in Persis et Susis inventa fuisse talentorum quadraginta millia; sunt qui dicunt quinquaginta;" et illis Diodori: "Cum pecuniæ illius partem ad necessarios belli usus auferre, partem Susis deponere, ut ibi custodiretur, constituisset: mulos tum dossuarios tum jugales magno numero, et cum his 3000. camelos clitellarios, e Babylonia et Mesopotamia contrahi jussit; quibus omnia ad loca destinata transvexit." Reliquum quoque instrumentum regium et opes decem millibus jugorum mularium et quinque millibus camelorum egesta fuisse, Plutarchus in Alexandro refert.

Ecbatanis in Media subsistens Darius, relictos a fuga milites ad se recepit, armisque nudatos rursum instruxit. A finitimis etiam gentibus militem evocavit; satrapasque ac duces in Bactris et præfecturis superioribus, per nuncios eo missos, ut in benevolentia ac fide erga ipsum persisterent, admonuit[b]. Statuit vero apud se, si Susis et Babylone hæreret Alexander, ipse apud Medos opperiretur an qui circa eum erant novi aliquid molirentur: si vero in se exercitum duceret, in Parthiam et Hyrcaniam usque ad Bactra se recipere, totaque regione vastata, omnem illi progrediendi potestatem præripere. Itaque mulieres, reliquumque apparatum universum quem penes se habebat, vehiculaque omnia ad pylas Caspias misit: ipse, cum copiis quas pro tempore collegerat, in Ecbatanis expectavit[c].

c. Alexander epinicia Persepoli celebrans, magnifica Diis suis sacrificia obtulit, amicosque splendidissimo epulo excepit; cui et meretrices interfuerunt, quæ commessatum venerant ad amatores suos. Ex his una Thais fuit, Pto-

[a] Lib. 15. pag. 1062.
[b] Diodor. in partis 2. lib. 17. ipso initio.
[c] Arrian. lib. 3. pag. 132.

lemæi Lagi filii amica, genere Attica: cujus jam temulentæ hortatu, temulentus et ipse Alexander, licet Parmenione multum dissuadente, cum cantu tibiisque et fistulis arcem et urbem incendit. Sed sobrius postea factum doluit: majores pœnas Græcis Persas daturos fuisse dicens, si ipsum in solio regiaque Xerxis conspicere coacti essent[d].

Postero die Alexander viro Lycio, itineris quo Persidem intraverat duci, triginta talenta dono dedit[e].

Pasargadas, urbem a Cyro conditam, præfecto ejus Gobare tradente, et in ea sex millia talentorum, Alexander cepit[f], ubi et Cyri sepulchrum vidit: ut ex Aristobulo, qui præsens adfuit, refert Strabo[g].

Reliquas deinde Persiæ urbes adortus, partim vi partim benevolentia, sub potestatem suam eas redegit[h], quod sub exortum matutinum Vergiliarum factum fuisse videtur, a quo æstatis initium ducebant veteres: non sub matutinum earum occasum et initium hyemis; qua tempestate interiorem Persidis regionem ab Alexandro subactam fuisse subindicavit Curtius.

Persis Alexander satrapam constituit Phrasaortem Rheomithris filium[i]. Deinde in regionem Mediæ transiit: ubi supplementum novorum militum e Cilicia occurrit. Peditum erant quinque millia, equites mille: utrisque Plato Atheniensis præerat. His copiis auctus, Darium persequi statuit[k].

Darius, relictis Ecbatanis, adire Bactra decreverat: sed veritus ne celeritate Alexandri occuparetur, consilium iterque mutavit. Aberat ab eo Alexander stadia 1500. sed jam nullum intervallum adversus celeritatem ejus satis longum videbatur. Itaque prælio magis quam fugæ se præparabat. Triginta millia peditum eum sequebantur, in quibus Græcorum erant quatuor millia (ducente Patrone) fide erga regem ad ultimum invicta: funditorum quoque et sagittariorum manus quatuor millia expleverat.

[d] Diodor. Plutarch. Arrian. Curt. lib. 5. cap. 7.
[e] Curtius, lib. 5. cap. 7.
[f] Id. cap. 6.
[g] Lib. 15. pag. 730.
[h] Diodor.
[i] Arrian. lib. 3.
[k] Curt. lib. 5. cap. 7.

Præter hos, 3300. equites erant, maxime Bactrianorum: quibus Bessus, Bactrianæ regionis præfectus, præerat[l]. Triginta millia Persarum et conductitiorum Græcorum, Diodorus; tria tantum equitum et peditum sex millia Arrianus hic commemorat. Pecuniæ quoque ex Media ad septem millia talentum Darium secum tulisse, apud Arrianum legimus. Strabo vero[m] octo millia cum Dario e Media fugiente exportata, ab iis qui eum necaverunt direpta fuisse; et Diodorus[n] eundem talentorum numerum Alexandrum Darium persequentem a gazarum custodibus accepisse scribit. Apud Persarum etiam reges in more fuisse positum, ex Charetis Mitylenæi libro quinto historiæ Alexandri, refert Athenæus[o], ut ad verticem regii cubilis superne esset cœnaculum cum quinque loculis, in quo auri talenta quinquies mille semper asservabantur, quod cervical regium appellabant; cubilis vero pedibus vicinum alterum cum tribus loculis, ubi talentorum argenti tria millia reponebantur, quod subsellium regium nuncupabant.

3674. Bessus Bactrianorum satrapa, et Nabarzanes mille equitum qui cum Dario fugerant præfectus, regem suum, per milites quibus præerant comprehensum, vinciri jusserunt: ea mente, ut si Alexander ipsos insecutus foret, tradito rege vivo inirent gratiam victoris; sin autem eum effugere potuissent, interfecto Dario, regnum sibi occuparent, bellumque renovarent[p]. In vico Parthorum Thara (vel Dara potius, ita ab Arsace primo Parthorum rege, in Darii ibi capti memoriam, postea appellata) fato quodam factum hoc fuisse, ex Trogo notat Justinus[q]: ut in terra eorum, qui successuri imperio erant, Persarum regnum finiretur.

Pecunia regis (de qua dictum est) et supellex quasi jure belli diripitur. Bessus et Nabarzanes, cum Braza (sive Barzaente) Arachotorum et Drangorum satrapa, Darium captivum in curru abducunt. Ne tamen honos regi non haberetur, aureis compedibus eum vinciunt. Et

[l] Curt. lib. 5. cap. 8.
[m] Lib. 15.
[n] Ad ann. 4. Olymp. 112.
[o] Lib. 11.
[p] Curt. lib. 5. cap. 9, 10. 12. Arrian. lib. 3.
[q] Lib. 11. cap. 15.

ne forte cultu regio posset agnosci, sordidis pellibus vehiculum intexerant. Ignoti jumenta agebant, ne percunctantibus in agmine monstrari posset: custodes procul sequebantur. Persæ promissis Bessi onerati, maxime quia nemo alius erat quem sequerentur, conjunxere se Bactrianis; agmen eorum tertio assecuti die. Bessus loco Darii, a Bactrianis equitibus aliisque barbaris qui cum Dario fugerant, dux assignatus est. Artabazus vero et ejus filii, cum iis qui imperio ejus parebant, Græcique milites (quorum dux Patron erat) secessione a Besso facta, a publica via ad montes deflectentes, Parthienem petierunt[r].

Alexander in Mediam pergens, Paritacas, impetu in eorum regionem facto, subegit: satrapamque iis dedit Oxoathrem Abuleti filium, qui antea apud Susas satrapatum gesserat[s].

Tabas oppidum est in Paritacene ultima: ibi transfugæ nunciant, præcipitem fuga Bactra petere Darium[t]. Certiora deinde, quum ab Ecbatanis trium dierum itinere abesset, ex Bisthane Ochi (qui ante Darium in Perside regnarat) filio cognoscit: quintum jam diem esse, ex quo Darius fugisset[u].

Alexander, ubi in Ecbatana venit, Thessalos equites aliosque socios in patriam remisit: quod alacritatem ad perferendos labores imminutam sentiret[x]: ac præter integrum stipendium duo millia talentum illis donavit[y]. Diodorus et Curtius (historiam hanc post Darii mortem de Græcis militibus generatim, singulari Thessalorum mentione nulla facta, referentes) equitibus singulis talentum, sive denariorum sena millia, (ut expressit Curtius[z]; denario, suo more, pro drachma sumpto) regem dono dedisse narrant. Addit Diodorus, pediti cuique denas minas (sive mille drachmas) illum donavisse: et regressuris in patriam quantum sufficeret viatici adjecto, eos quibus deinceps

[r] Curt. lib. 5. cap. 12. Arrian. lib. 4. pag. 68.
[s] Arrian. lib. 3. pag. 132.
[t] Curt. lib. 5. cap. 13.
[u] Arrian. lib. 3.
[x] Ibid. lib. 5. pag. 229.
[y] Arrian. lib. 3. Plutarch. in Alexand.
[z] Lib. 6. cap. 2.

cum ipso militiam obire lubitum esset trinis talentis muneravisse. Remanentibus vero cum eo non paucis; reliquos per Epocillum Polyidis filium ad mare deduci jussit alio equitum præsidio adjuncto. Thessali enim equos ibi reddiderunt. Meneti etiam per literas mandavit, ut quum eo pervenissent, navibus in Eubœam transvehendos curaret[a].

Hujus in milites munificentiæ occasione, Alexandrum in persequendo Dario maximam pecuniarum vim in potestatem suam redegisse, Diodorus refert. "A gazarum enim custotibus octo millia talentum acceperat. Extra quorum numerum, in militem distributa, cum ornamentis et poculis, tredecim millia talentum efficiebant. Summa autem furto sublatorum et per vim abstractorum longe amplior censebatur." Hæc Diodorus; cum quibus illa Curtii[b] sunt conferenda: "Viginti sex millia talentum proxima præda redacta erant: e queis duodecim (tredecim habet Justinus[c]), millia in congiarium militum absumpta sunt. Par huic pecuniæ summa custodum fraude subtracta est." Nunc vero Parmenioni negotium dedisse Alexandrum, ut pecuniam omnem ex Persis allatam in Ecbatanis Harpalo custodiendam traderet, cum præsidio sex millium Macedonum, et equitum amicorumque nonnullis relicto, apud Arrianum legimus. Eam pecuniam, undique Ecbatana comportatam, nonnulli centum et octoginta millia talentorum fuisse dicunt[d]: inter quos Diodorus est; qui et Parmenionis fidei thesauros illos concreditos fuisse affirmat. Pecuniam omnem centum et nonaginta millia talentum Ecbatanis congestam, eique Parmenionem fuisse præpositum, Justinus narrat[e]. Ubi ab utroque thesauri hujus custodia Parmenioni rectius tribuitur quam, ab Arriano, Harpalo; quem Babylone relictum, atque pecuniis et vectigalibus ibi præpositum fuisse constat.

Parmenionem vero, assumptis exteris, et Thracibus, reliquoque equitatu, præterquam amicorum, per Cadusio-

[a] Arrian. lib. 3. pag. 133.
[b] Lib. 6. cap. 2.
[c] Lib. 12. cap. 1.
[d] Strabo, lib. 15. pag. 1062.
[e] Lib. 12. cap. 1.

rum fines in Hyrcaniam hoc tempore Alexandrum misisse, Arrianus ibidem refert. Clito quoque regiæ turmæ duci scripsisse; ut quum e Susis in Ecbatana venisset (ibi enim valetudinis causa relictus erat) receptis Macedonibus qui pecuniarum præsidio positi fuerant, in Parthos moveret, quo et ipse venturus erat.

Alexander, assumpto equitatu amicorum, et antecursoribus, equitibusque mercede conductis quos Erigyius ducebat, ex phalange Macedonica (iis exceptis qui pecuniarum præsidio relicti fuerant) Agrianis etiam et sagittariis sibi conjunctis, in Darium movit. Quumque summa festinatione contenderet, multi in itinere milites præ lassitudine relicti, multi etiam equi extincti sunt. Alexander nihilo secius institutum iter urgebat, et undecimis castris Ragas pervenit[f], undecim illis diebus, 3300. stadiis confectis. In quo prolixo itinere equites, licet aquæ inopia summe laborantes, magna alacritate Alexandrum sunt secuti: sic tamen, ut 60. soli ad finem itineris comitati eum fuisse perhibeantur[g].

Ragarum locus iste (cujus in Tobit. cap. I. ver. 14. et cap. IV. ver. 1. facta habetur mentio) unius diei itinere a Caspiis pylis distabat, equitanti ita ut Alexander ducebat. Darius vero jam Caspias portas prætergressus erat: et eorum qui fugientem comitabantur, plerique in domos suas se recipiebant, non pauci etiam Alexandro sese dedebant[h].

Alexander, deposita spe Darium ulla celeritate abs se comprehendi posse, quinque diebus ibi substitit: recreatoque exercitu, Oxydatem nobilem Persam Mediæ satrapam constituit; qui a Dario capitali supplicio destinatus, Susis in vinculis cohibebatur[i].

Hinc in Parthos exercitum Alexander duxit. Ac primo quidem die juxta Caspias pylas castra posuit: postridie ipsas pylas ingressus est, ad loca cultoribus frequentia. Quumque inde commeatum in exercitum intulisset,

[f] Arrian. lib. 3. pag. 133.
[g] Plutarch. in Alexand.
[h] Arrian. lib. 3. pag. 134.
[i] Arrian. lib. 4. cum Curt. lib. 6. cap. 2.

quod interiorem regionem incultam esse audisset, Cœnum cum equitatu exiguoque peditatu frumentatum misit[k].

Inter hæc Bagistanes Babylonius vir illustris e Darii exercitu ad Alexandrum venit: ex quo cognovit, non quidem vinctum regem, sed in periculo esse aut mortis aut vinculorum[l].

Alexander majore adhuc celeritate sibi utendum putans, non expectato Cœni qui frumentatum iverat reditu, amicos tantum, equitesque antecursores, ac peditum fortissimos simul atque expeditissimos, qui secum irent delegit; arma solum et duorum dierum cibaria gerentes. Reliquo exercitui Craterum præficiens, ut itinera moderatius faceret mandavit. Tota deinde nocte, et postero die ad meridiem usque continuato itinere, aliquantulum temporis militi ad quietem dedit. Inde rursus tota nocte progressus, diluculo in ea castra pervenit, unde Bagistanes discesserat: atque inde iterum magno itinere per noctem et insequentem diem ad meridiem usque confecto, in pagum quendam pervenit, ubi qui Darium ducebant pridie consederant, ut est apud Arrianum; vel in vicum, in quo Darium Bessus comprehenderat, ut apud Curtium.

Ibi (decursis 500. stadiis a loco in quo Bagistanem convenerat) Alexander Melonem Darii interpretem excepit. Is, quum corpore æger non potuisset agmen sequi, deprehensus celeritate regis, transfugam se esse simulabat, ne pro hoste haberetur. Ex hoc Alexander acta cognoscit: sed fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis equitum sex millibus, trecentos, quos dimachas appellant (de quibus videndi Julius Pollux et Hesychius) adjungit. Dorso hi graviora arma portabant, cæterum equis vehebantur: cum res et locus posceret, pedestris acies erat. Ita rem narrat Curtius[m]: Arrianus vero libro tertio ita. Quum intelligeret non posse pedites se festinanter equitantem sequi: equites circiter quingentos equis desilire jubet, et duces peditum aliosque præstantissimos quosque, ita ut pedites armati erant, equos conscendere. Nicanori

[k] Arrian. lib. 3. pag. 135. [l] Arrian. lib. 3. Curt. lib. 5. cap. 13.
[m] Lib. 5. cap. 13.

vero scutatorum præfecto, et Attalo Agrianorum duci, per viam qua Bessus cum suis processerat reliquos (qui quidem levissime armati essent) ut ducant injungit; cæteri pedites ut quadrato agmine sequantur.

Hæc agentem Alexandrum adeunt Orsillos et Mithracenes, qui Bessi parricidium exosi transfugerant: nunciabantque, stadia 500. abesse Persas; ipsos brevius iter monstraturos. His itaque ducibus rex prima vespera cum expedita equitum manu monstratam viam ingreditur; phalange, quantum festinare posset, sequi jussa. Jamque 300. stadia processerant, cum occurrit Brocubelus (Antibelus Arriano dictus) Mazæi filius, Syriæ quondam sub Dario prætor. Is quoque transfuga, nunciabat Bessum haud amplius quam 200. stadia abesse; exercitum, utpote qui nihil præcaveret, incompositum inordinatumque procedere; Hyrcaniam videri petituros; si festinaret sequi, palantibus superventurum[n].

Bessus et cæteri facinoris ejus participes, quum Alexander eis immineret, vehiculum Darii assecuti, cœperunt hortari eum, ut conscenderet equum et se hosti fuga eriperet. Quod cum ille facere recusasset; Satibarzanes et Barzaentes tela in eum conjecerunt, multisque confossum vulneribus reliquerunt. Jumenta quoque, ne longius prosequi possent, convulnerarunt; duobus servis, qui regem comitabantur, occisis[o]; solo fideli cane, quem educaverat, cum eo permanente[p].

Hoc edito facinore, Satibarzanes et Barzaentes cum 600. equitibus sese in præcipitem fugam dederunt[q]. Et, ut vestigia fugæ spargerentur, Nabarzanes Hyrcaniam, Bessus Bactra paucis equitum comitantibus petierunt. Reliqui ducibus destituti, qua quemque aut spes ducebat aut pavor, dissipabantur: quingenti tantum equites congregaverant se, incerti adhuc resisterene melius esset, an fugere[r].

Alexander hostium trepidatione comperta, Nicanorem

[n] Curt. lib. 5. cap. 13.
[o] Curt. lib. 5. cap. 13. cum Arriano, lib. 3.
[p] Ælian. histor. animal. lib. 6. cap. 25.
[q] Arrian. lib. 3.
[r] Curt. lib. 5. cap. 13.

cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit: ipse cum cæteris sequitur. Tria ferme millia resistentium occisa sunt: reliquum agmen more pecudum intactum agebatur; jubente rege ut cædibus abstineretur. Festinantem Alexandrum vix tria millia equitum persecuta sunt. At in eos, qui lentius sequebantur, incidebant universa fugientium agmina. Vix credibile dictu, plures captivi quam qui ceperant: adeo omnem sensum territis fortuna penitus excusserat, ut nec hostium paucitatem, nec multitudinem suam satis cernerent[s].

d. Interim jumenta, quæ Darium vehebant, nullo regente decesserant militari via; et errore delata per quatuor stadia, in quadam valle constiterant, æstu simul et vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quem monstratum a peritis Polystratus Macedo siti maceratus accessit. Ac dum galea haustam aquam sorbet, tela jumentorum deficientium corporibus infixa conspexit[t]; cumque propius accessisset, in vehiculo Darium, multis quidem vulneribus confossum, sed spirantem adhuc invenit. Darius vero aqua, quam postulaverat, hausta; gratias illum ad Alexandrum, ob humanitatem matri et uxori et liberis exhibitam, perferre jubet. Pro se, justam magis quam gravem sepulturæ veniam orare. Quod ad ultionem pertineat: jam non suam, sed exempli, communemque omnium regum esse causam, quam negligere, illi et indecorum et periculosum esse; quippe cum in altero justitiæ ejus, in altero etiam utilitatis causa versetur. In quam rem unicum pignus fidei regiæ, dexteram se ferendam Alexandro dare. Post hæc, porrecta Polystrato manu, exspiravit[u].

Atque hic Dario vitæ exitus fuit, archonte Athenis Aristophonte, mense Hecatombæone; quum annos circiter quinquaginta natus ille fuisset[x], et sex annos regnavisset; anno a morte Cyri, imperii Persici conditoris, 200. in ipso tertii anni Olympiadis CXII. initio: a quo et Calippum Cyzicenum (ab Aristotele, qui tum in Lycæo claruit, in duodecimo metaphysicorum libro laudatum mathemati-

[s] Curt. lib. 5. cap. 13. [t] Id. ibid.
[u] Justin. lib. 11. cap. 15. cum Plutarcho, in Alexandro.
[x] Arrian. lib. 3. pag. 137.

cum) ἑξκαιεβδομηκονταετηρίδα suam, sive 76. annorum periodum, deduxisse; ex astronomicis observationibus variis, in magna Ptolemæi syntaxi ad eam accommodatis, intelligimus. Etsi enim prælio ad Gaugamela, ante novem menses pugnato, et exutum principatu Darium, in libro decimo sexto Strabo, et Asiæ imperium rapuisse Alexandrum, in libro undecimo scribat Justinus: quum hic tamen Darium "a cognatis occisum, vitam pariter cum Persarum regno finivisse" (ut in fine libri decimi idem Justinus loquitur) aperte liqueat; in monarchiæ Alexandri Asiaticæ memoriam, Calippum hanc periodi suæ epocham constituisse, dubitare non possumus.

Huic vero Alexandri monarchiæ quinque tantum annos, ex Eusebii chronico, Isidorus et Beda tribuunt; sex Julius Africanus, septem qui sub Alexandro Severo scripsit chronographus[y], decem vel undecim in fine libri decimi quinti Strabo, duodecim Nicephorus Constantinopolitanus in chronico, et octodecim, omnium longissime a scopo aberrans, in libro primo Stromatum Alexandrinus Clemens; quum a mense Hecatombæone, quo extinctus est Darius in Aristophontis prætura, usque ad mensem Thargelionem, quo Alexandrum mortuum esse docebimus archonte Hegesia, annos sex et menses decem decurrisse constet. Quo tantulo temporis spatio tot ac tanta in oriente ille gessit; ut pervolasse illum potius, quam peragrasse merito dici posse videatur. Unde in prophetia Danielis cap. VIII. ver. 5. sub typo describitur "Hirci venientis ab occasu in superficiem totius terræ, et terram non tangentis;" et cap. VII. ver. 6. Pardo alato comparatur, bestiæ, ut ad eum locum annotat Hieronymus, velocissimæ et ὁρμητικῇ. "Nihil enim (ut subdit idem) Alexandri victoria velocius fuit; qui ab Illyrico et Hadriatico mari usque ad Indicum oceanum et Gangem fluvium non tam prœliis quam victoriis percurrit." Quæ autem post Darii excessum ab illo sunt gesta, in Diodori libri decimi septimi parte altera, Justino libro duodecimo, Curtii libris quinque pos-

[y] Tom. 2. antiqu. lect. Henr. Canisii, pag. 600.

terioribus, Plutarchi Alexandro, Arriani libro tertio et quatuor sequentibus, habentur explicata: e quibus omnibus, suis dispositam temporibus, rerum seriem hic exhibendam curavimus.

Vix jam spiritum exhalarat Darius, cum Alexander equitatu secum rapto illum assequitur; et viso corpore defuncti, tam indignam illo fastigio mortem lacrymis prosecutus est: chlamydeque sua injecta corpus involvit, illudque ad matrem missum regio more sepeliri, et majorum tumulis inferri jussit. Fratrem quoque ejus Oxathrem recepit in cohortem amicorum, omni vetustæ claritatis honore servato. Besso etiam persequendo statim operam dedit. Sed cum longissimis ille spatiis anticipatis in Bactrianam fuga evasisset; assequi se hominem non posse animadvertens, retro se convertit.

Dum Hecatompyli, quæ urbs in Parthiene a Græcis erat condita, stativa haberet Alexander, commeatibus undique advectis; rumor otiosi militis viritim sine authore percrebuit, Macedonibus in patriam redeundi datam esse potestatem. Alexander, pacato exercitu patriam cogitante, et jubentibus militibus quocunque vellet duceret, tertio per Parthienem die ad fines Hyrcaniæ (quam Nabarzanes occupaverat) penetrat. Cratero relicto cum iis quibus præerat, et ex manu quam Amyntas ducebat additis sexcentis equitibus et totidem sagittariis, ut ab incursione barbarorum Parthienem tueretur. Erigyium impedimenta, modico præsidio dato, campestri itinere ducere jubet. Ipse, sumptis scutatis et Macedonicæ phalangis expeditissimis quibusque et sagittariorum nonnullis, centum et quinquaginta stadia emensus, in planitie juxta amnem non magnum castra posuit.

Quartum jam diem eo in loco quietem militi dederat, quum literas Nabarzanis, qui Darium cum Besso interceperat, accepit: quibus illi se dedidit. Hinc rex viginti stadia processit, semita propemodum invia; nullo tamen hoste obvio penetravit, tandemque ad ulteriora perventum est. Triginta hinc stadia processerat, cum Phradapharnes Hyrcanorum ac Parthorum satrapa occurrit, se et eos qui post Darii mortem profugerant dedens: quibus benigne

exceptis ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Craterus occurrit: qui omnem regionem per quam iter fecerat, partim vi partim deditione incolarum receperat. Erigyius quoque cum impedimentis et curribus eodem pervenit. Hi secum Phradatem sive Autophradatem Tapurorum gentis præfectum adduxerunt: quem in satrapiam suam Alexander restituit.

Quum in ultima Hyrcaniæ Alexander intravisset, Artabazus Persa (qui hospes Philippi fuerat, quum Ocho regnante exularet; et Dario fidissimus permansit) 95. annum agens, una cum Cophene et octo aliis filiis eadem matre (Mentoris et Memnonis sorore) genitis, ab Alexandro humanissime sunt excepti. Aribarzanes quoque et Arsames, Darii præfecti, in potestatem ejus se dederunt.

Alexander Mardorum gentem Hyrcaniæ confinem invasit: qui, occupatis montium faucibus, cum 8000. armatorum manu illi occurrerunt. Eos rex adortus, multos eorum interfecit, plerosque vivos cepit, reliquos in montium angustias fugere coegit[z]. Reddito denique equo Bucephalo, quem ceperant, per quinquaginta legatos veniam sibi dari petierunt. Alexander vero, acceptis obsidibus, Autophradatem eis, ut et Tapuris, satrapam præfecit.

Inde quinto die in castra reversus rex est unde in Mardos moverat. Eo Andronicus Agerri filius et Artabazus, ipsius jussu, Græcos milites 1500. qui auxiliarem Dario operam navaverant, et legatos 90. ad Darium missos, adduxerunt. Quatuor Lacedæmoniorum legatos, ac Dropidem Atheniensium, Alexander in custodiam tradidit. Nam Democrates Atheniensis, qui maxime Macedonum opibus semper obstiterat, desperata venia, gladio se transfixit. Sinopeorum legatos, et legatum Carthaginiensium Heraclidem, reliquosque Græcorum legatos Alexander liberos dimisit. Militibus secum retentis Andronicum præfecit, qui illos adduxerat. Artabazum vero, geminato honore quem Darius habuerat ei, remisit domum.

His rebus peractis, ad maximam Hyrcaniæ urbem Zeudracarta vel Zadracarta exercitum duxit: atque ibidem

[z] Diodor.

dies quindecim commoratus est. Hic Nabarzanes ad eum venit, dona ingentia ferens: inter quæ Bagoas erat specie singulari spado; qui plurimum apud eum postea poterat.

Thalestris sive Minithæa Amazonum regina, terris inter Phasim et Thermodontem fluvium imperitans, cum 300. mulieribus (reliquis copiis ad fines Hyrcaniæ relictis) ad Alexandrum, liberos ex eo quæsitura, accessisse, et tredecim cum eo diebus commorata fuisse dicitur. Amazonum gentem hanc Hyrcaniæ finitimam fuisse, contra omnium geographorum authoritatem, affirmat Curtius[a]. Albanis vicinas Amazones has fuisse, Justinus asserit[b]; et 25. (al. 35.) dierum inter confertissimas gentes itinere confecto, Alexandro occurrisse[c]. Clitarchus ait Thalestrin a Caspiis portis et Thermodonte profectam ad Alexandrum venisse: quod iter stadiorum amplius 6000. est[d]. Congressus hujus, præter Clitarchum, meminerunt Polycritus, Onesicritus, Antigenes, Hister, et alii multi. Sed Aristobulus, Chares ὁ εἰσαγγελεὺς, Ptolemæus Lagides, Anticlides, Philo Thebanus, Philippus ὁ εἰσαγγελεὺς, Hecatæus Eretriensis, Philippus Chalcidensis, et Duris Samius, commentum hoc esse dicunt. Quibus adstipulari apparet et ipsum Alexandrum: qui Antipatro omnia exacte scribens, Scythiam quidem ait filiæ sibi nuptias obtulisse, Amazonis vero nusquam meminit. Fama quoque est, multis annis post Lysimacho jam regnanti Onesicritum quartum librum suum recitavisse, in quo meminit Amazonis; ac Lysimachum subridentem dixisse: "Et[e] ubi tunc ego eram?"

Alexander in Parthienem rediens, fastui et luxui Persico se totum tradidit. Amicos quoque suos longam vestem auratam purpureamque sumere jussit: et militibus suis, si quarum captivarum consuetudine tenerentur, uxores ducere permisit.

Bessus tiara erecta et veste regia sumpta, Artaxerxem se et Asiæ regem appellari jussit. Persas qui in Bactra profugerant, et ex Bactrianis complures, confœderatosque

[a] Lib. 6. cap. 5.
[b] Lib. 42. cap. 3.
[c] Lib. 12. cap. 3.
[d] Strabo, lib. 11.
[e] Plutarch. in Alexand. Vid. Strabon. lib. 11. pag. 771. et Arrian. lib. 7. pag. 291.

Scythas et cæteros Tanais accolas contraxit; hostili animo Alexandro occursurus.

Satrapam Parthorum et Hyrcanorum Alexander Ammynapem Parthum constituit; qui sibi una cum Mazæo (vel Mazace potius) Ægyptum tradiderat. Adjunxit autem illi Tlepolemum Pythophanis filium, unum ex amicis; qui rerum Parthicarum et Hyrcanicarum simul curam gereret[f]. Curtius[g] ait satrapam Hyrcaniæ datum esse Menapim (ita enim contracte Ammynapem appellat;) qui exul, regnante Ocho, ad Philippum pervenerat. Justinus[h], Parthis domitis præfectum fuisse ex nobilibus Persarum Andragoram; unde postea originem Parthorum reges habuere; quum præfecto, quem Parthici regni conditor Arsaces oppressit, id nominis fuisse confirmet idem[i].

Susiam, urbem Ariorum, Alexander pervenit: quo Satibarzanes Ariorum satrapes ad eum accessit. Huic satrapatum ille reddidit: unaque cum eo Anaxippum unum ex amicis misit, 40. equestribus jaculatoribus ei adjunctis; quos custodes locorum disponeret, ne Arii ab exercitu illac transeunte damni aliquid acciperent.

Alexander adversus Bessum profecturus, cum grave spoliis apparatuque luxuriæ agmen vix moveri animadverteret, suas primum, deinde totius exercitus sarcinas, exceptis admodum necessariis, incendi præcepit.

Nicanor Parmenionis filius, argyraspidum præfectus, subita morte correptus, magno desiderio sui affecit cunctos. Rex ante omnes mœstus cupiebat quidem subsistere, funeri affuturus: sed penuria commeatuum festinare cogebat. Itaque Philota cum 2600. relicto, ut justa fratri persolveret, ipse contendit ad Bessum.

Satibarzanes, cui Ariorum satrapiam Alexander restituerat, Anaxippo et equitibus jaculatoribus qui cum eo relicti fuerant interfectis, ad urbem Ariæ primariam Chortacana sive Artacoana copias congregavit. Inde vero (quod Alexandrum ulterius progressum audisset) cum exercitu ad Bessum ire constituit; ut commune cum illo bellum Macedonibus inferret.

[f] Arrian. lib. 3.
[g] Lib. 6. cap. 4.
[h] Lib. 12. cap. 4.
[i] Lib. 41. cap. 4.

Ita rescisceens Alexander, intermisso itinere in Bactra; stadiisque sexcentis biduo emensis, ad Artacoana pervenit. Cujus cognito adventu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec plures subito contrahi poterant) Bactra ad Bessum perfugit: cæteri proximos montes occupaverunt. Rex Satibarzanem longius jam progressum frustra insecutus, prærupta rupe ad quam Ariorum tredecim millia armata se receperant expugnata, ad Craterum qui Artacoana obsidebat rediit. Ille omnibus præparatis, regis expectabat adventum, captæ urbis titulo (sicut par erat) cedens, ut in 2 Sam. cap. XII. ver. 27, 28. Rex vero supplicibus semet dedentibus venia data, non obsidionem modo solvit, sed omnia sua etiam incolis reddidit. Omnibusque provinciæ hujus urbibus, triginta dierum spatio in ditionem suam redactis, Ariorum satrapam Arsacem Persam constituit.

Alexandro supplementum novorum militum occurrit. Zoilus quingentos equites ex Græcia adduxerat: tria millia ex Illyrico Antipater miserat. Philippus Menelai filius ex Media (ubi Thessalos equites, qui sub ejus præfectura fuerant, militiæ hujus sacramento absolutos Ecbatanis Alexander domum remiserat) equites mercenarios, cum 130. equitibus Thessalis qui voluntarii remanserant, secum tulerat. Ex Lydia 2600. pedites advenerant: quos 300. equites gentis ejusdem sequebantur. Eorum dux (ex Arriano) videtur fuisse Andromachus.

Hac manu adjecta, ad Drangas (Zarangæos ab Arriano appellatos) venit: quorum satrapes Barzaentes, unus ex iis qui Darium in fuga oppresserat, suppliciorum quæ meruerat metu, ad Indos qui cis Indum flumen incolunt statim profugit.

Jam nonum diem in Drangianæ gentis urbe regia Alexander stativa habebat, cum domesticis insidiis est petitus. Dimnus quidam, ex Chalæstra urbe Macedoniæ oriundus, Nicomacho amasio suo aperit, in tertium diem insidias regi comparatas; seque ejus consilii fortibus viris et illustribus esse participem. Nicomachus licet fidem silentii jurejurando pollicitus, tamen fratri Ceballino negotium dat, ut rem totam regi significet. Sed Ceballinus, cum

regis adeundi potestas non fieret, Philotæ primum, deinde ob cunctationem suspectum illum habens Metroni, nobili juveni, armamentarii præfecto, rem patefacit; et ut quamprimum eam ad regem perferat, illum admonet. Alexander, eo audito, omnes comprehendi et interrogari jubet. Dimnus, haud ignarus quam ob causam accerseretur, gladio quo cinctus erat se interemit. Ceballinus clamitat, eodem temporis momento quo audierat, se Philotæ ut rem regi nunciaret mandavisse. Philotas id non negat: verum non prævaricatione, sed per incuriam se id omisisse affirmat, et qnod res nihili videretur. Tormentis antem postea adhibitis conjurationem confessus, cnm aliis insidiarum consciis capitale subivit supplicium.

Tum quoque ad judicium senatus Macedonum Lyncestes Alexander eductus est: quem, ob veterem in regem conspirationem, jam triennium in custodia detentum fuisse Diodorus et Curtius memorant. Hic Alexander Aeropus ille est, quem ante pugnam Issicam, hoc est, ante quadriennium integrum, ob insidias Alexandro structas custodiæ fuisse traditum, ex Diodoro, Justino et Arriano constat[i]. Et non semel intentati hujus parricidii reum illum fuisse compertum illa Alexandri ad Macedonicum senatum verba[k] ostendunt: "Lyncestem Alexandrum bis insidiatum capiti meo a duobus judiciis liberavi: rursus convictum, per triennium tamen (sic enim et hic in Palatino MS. legebatur; non, ut in editis, per biennium) distuli; donec vos postularetis, ut tandem debito supplicio scelus lueret." Hoc enim tempore, cum hæsitans et trepidus causam diceret; ab iis qui proxime adstabant lanceis confossus occubuit.

Lyncestæ corpore ablato, rex amicissimos Philotæ Amyntam Andromenis filium, cum Attalo Simmiaque fratribus suis, introduci jussit: nam Polemon minimus ex fratribus, cum Philotam torqueri comperisset, profugit; sed captus ad judicium reductus est. Tandem vero, cunctis deprecantibus, Amyntam et fratres ejus Alexander sua sententia absolvit.

[i] Vide annum mundi 3671. *b*.

[k] Apud Curt. lib. 8. cap. 8.

Ad Philotæ patrem Parmenionem Mediæ præfectum et dignitate regi proximum, e medio tollendum, Polydamantem longe illi acceptissimum et duos Arabas camelis dromadibus impositos, ut citatis itineribus famam de Philotæ supplicio anteverterent, cum literis ad Cleandrum, Sitalcem et Menidam, Medici exercitus duces sub Parmenione constitutos, Alexander misit. Quorum opera septuaginta jam annorum senex, dum post Alexandri ad se epistolam, filii nomine scriptam alteram securus legeret, confossus periit. Cleander, capite ejus ad regem misso, ut truncus humaretur ægre permisit. Triginta aut quadraginta dierum itinere diebus undecim peracto, rem confectam fuisse Strabo[1] indicat.

Alexander, verens ne victoriarum suarum gloria sævitiæ macula in Macedonia infuscaretur, eadem techna qua Gaos (supra anno mundi 3620.) usus, simulat se ex amicis quosdam in patriam missurum. Hortatur milites suis scribere, rariorem habituros occasionem, propter militiam remotiorem. Datos fasces epistolarum tacite ad se deferri jubet; ex quibus cognito de se singulorum judicio, eos qui tædium laboris questi aut de rege durius opinati fuerant in unam cohortem, quam ἀτάκτων τάγμα nominabat, contribuit: duce illis Leonida dato, qui Parmenioni quondam intima familiaritate erat conjunctus. Amicorum vero equitatui, in duas partes diviso, Hephæstionem Amyntoris et Clitum Dropidis filium præfecit.

Rebus in Drangiana constitutis, ad eos qui olim Agriaspæ vel Arimaspi, a Cyro vero majore ob beneficium ab eis acceptum Euergetæ, dicti sunt, duxit exercitum: atque amice ab eis est exceptus.

Quinto postquam in eorum regionem pervenerat die, cognoscit Satibarzanem cum duobus millibus equitum quos a Besso acceperat, in Ariorum agros rursus ingressum, eos a fide ipsius abduxisse. Adversus quem sex millia Græcorum peditum et 600. equites, Erigyii et Carani (vel Stasanoris, ut habet Diodorus) ductu, cum Artabazo

[1] Lib. 15. pag. 1054.

Persa, Andronico et Phratapherne Parthorum satrapa, Alexander misit.

Ipse apud Euergetas Apollini sacrificavit: et Demetrium, unum ex corporis custodibus, quem Philotæ consiliorum participem fuisse suspicabatur, comprehendit et Ptolemæum Lagi filium in ejus locum suffecit. Euergetas magna pecunia donavit: tantumque ex finitimis locis agri quantum petiere (exiguum autem petiere) dedit. A finitimis quoque Gedrosiis amice receptus, meritam eis gratiam retulit.

3675. *a.* Diebus sexaginta apud Euergetas actis, Amenidem (qui Darii scriba fuerat) Alexandrum eis præfectum reliquisse scribit Curtius. Liberos eos dimisisse, affirmat Arrianus. Illorum simul et Gedrosiorum prætorem Teridatem constitutum Diodorus narrat.

In Bactra deinde et Bessum Alexander movit, Drangis Dragogisque in ipso itinere subactis. Subegit etiam Arachosiam: ibique exercitum, qui sub Parmenione fuerat, occupavit. Sex millia Macedonum erant, et 200. nobiles, et quinque millia Græcorum, cum equitibus 200. (al. 600. rectius:) haud dubie robur omnium virium regis. Arachosiis datus Menon prætor: quatuor millibus peditum et sexcentis equitibus in præsidium relictis.

Tum Alexander in Paropamisadas exercitum duxit: quod sub occasum Vergiliarum et initium hyemis factum, ex Strabone colligimus[m]. Regio nivibus tota oppleta est: et obscura cœli verius umbra, quam lux, nocti similis pressit terram, vix ut quæ prope sunt conspici possent. In hac tamen solitudine, quidquid malorum tolerari potest, inopiam, frigus, lassitudinem, desperationem, Alexandri pertulit exercitus. Multos exanimavit rigor insolitus nivis, multorum adussit pedes. Tandem ad cultiora perventum est, commeatuque largo recreatus exercitus, simul et qui consequi non poterant in illa castra venerunt. Et brevi, quicquid hominum ibi fuit, in ditionem regis concessit.

Hinc ad Caucasum montem, qui a quibusdam Paropamisus nuncupatur, Alexander progressus, eum 16. aut 17.

[m] Lib. 15. pag. 1054.

dierum spatio superavit: urbemque sub ejus radicibus condidit ad portam qua in Mediam via aperitur, quam Alexandriam nominavit. Alias etiam urbes condidit, per unius ab Alexandria iter diei remotas. In has Barbarorum septem et extra ordines sequentium tria millia, et militum quorum opera uti desiisset quotquot vellent, collocavit. Satrapam illi regioni constituit Proexem Persam: ex amicis vero Niloxenum Satyri filium ἐπίσκοπον sive speculatorem cum exercitu ibi reliquit.

Commisso inter Macedones et Arios prælio; Satibarzanes qui Barbaris præerat, galea e capite detracta, si quis viritim dimicare vellet, provocavit ad pugnam. Huic Erigyius occurrit, et hasta transfossum interemit. Barbari duce amisso, quem magis necessitate quam sponte secuti erant, fide accepta, se cum armis Erigyio tradiderunt.

b. Bessus Persis, qui participes consiliorum in capiendo Dario fuerant, comitatus, Bactrianisque circiter septem millibus, et Dahis ultra Tanaim fluvium habitantibus, regionem Caucaso adjacentem depopulatus est; ut præ vastitate regionis inter se et Alexandrum interjectæ, rerumque necessariarum penuria, Alexandrum quo minus progrederetur impediret. Is vero nihilominus processit, difficulter quidem ob nivium altitudinem et commeatus inopiam: processit tamen.

Exacta enim hyeme habens Indiam superne ad dextram, per summa montium transivit in Bactrianam. Via erat nuda arborum, nisi quod rari aderant terebinthi frutices[n]. Succo ex sesama expresso haud secus quam oleo, ad mitigandum frigus, milites artus perungebant. At hujus succi ducenis quadragenis denariis amphoræ singulæ, mellis tricenis nonagenis denariis, trecenis vini æstimabantur: tritici nihil, aut admodum exiguum, reperiebatur. In frugum penuria milites fluviatili pisce et herbis sustinebantur. Jamque hæc ipsa alimenta defecerant, cum jumenta quibus onera portabant cædere jussi sunt: quorum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam[o]. Addit Strabo, etiam crudis jumentorum carnibus propter lignorum penuriam

[n] Strabo, lib. 15. pag. 1055.

[o] Curt. lib. 7. cap. 4.

vesci fuisse coactos: sed ad eam cruditatem concoquendam silphii copiam præsentem auxilio fuisse.

Bessus Alexandri celeritate perterritus, diis patriis facto sacrificio, sicut illis gentibus mos est, cum amicis ducibusque copiarum inter epulas de bello consultabat. Ubi ferox ille verbis, et parto per scelus regno superbus, ac vix potens mentis dicebat, socordia Darii crevisse hostium famam: sibi placere in Sogdianos recedere: atque Oxum amnem velut murum hosti objicere, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Temulentis vero convivis salubrem esse hanc sententiam conclamantibus; Cobares (ut Curtius, vel Bagodoras, ut eum Diodorus appellat) natione Medus, professione magus, ut validioris potius occuparet gratiam, et Alexandro se dederet, consuluit. Quod Bessum commovit, ut, stricto acinace, quo minus eum occideret vix ab amicis contineretur. Cobares autem inter tumultum elapsus, noctu ad Alexandrum transfugit.

Quintodecimo die Alexander ab urbe a se condita Alexandria et hybernaculis, Adrapsa pervenit, Bactrianæ urbem; ut refert Strabo[p]. Drapsaca profectus, (inquit Arrianus) recreato exercitu, in Aornos et Bactra, maximas Bactrianæ urbes, movit: quibus primo impetu captis, præsidium in arce Aorni constituit; cui Archelaum Androclis filium, unum ex amicis, præfecit.

Septem vel octo millia Bactrianorum habebat armata Bessus; quæ, quamdiu propter cœli intemperiem Indiam potius Macedonas petituros crediderant, obedienter imperata fecerunt. Postquam autem adventare Alexandrum compertum est; in suos quisque vicos dilapsi, Bessum reliquerunt. Ille, cum clientum manu qui non mutaverant fidem, Oxo amne superato, exustisque navigiis quibus copias transvexerat, ne iisdem hostis uteretur, in Nautaca Sogdianæ regionis se recepit; novas copias in Sogdianis contracturus. Sequebantur eum Spitamenes et Oxyartes, Sogdianos equites habentes, et Dahæ a Tanai profecti.

c. Alexander, Artabazo Persa Bactrianorum regioni

[p] Lib. 15. pag. 1055.

satrapa dato, sarcinas et impedimenta ibi cum præsidio relinquit. Ipse cum expedito agmine loca deserta Sogdianorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Ubi cum per 400. stadia ne modicus quidem humor existeret: æstu sitique die sequente ab ejus exercitu vehementer laboratum est. Et qui aquam postea intemperantius hauserunt, intercluso spiritu extincti sunt: qui multo major hominum numerus fuit, quam ullo amiserat prælio.

Ad fluvium Oxum Alexander pervenit prima fere vespera: totamque eam noctem perpetuis vigiliis agens, exercitus partem magnam quæ consequi non potuerat expectavit.

3675. Antequam vero flumen trajiceret, ex Macedonibus qui aut præ ætate aut vulneribus inepti ad pugnam erant, et ex Thessalis qui voluntarii remanserant, 900. fere seligens; equiti bina talenta dedit, pediti terna denarium (sive drachmarum) millia; monitosque ut liberos generarent, remisit domum. Cæteris gratiæ actæ, quod ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur.

Stasanorem quoque, unum ex amicis, ad Arios misit, qui Arsacem eorum satrapam comprehenderet, quod mali aliquid moliri videretur: utque ejus loco satrapatum obtinere jussit.

Cumque materia navigiis aut pontibus struendis deesset: moræ impatiens Alexander pelles sub quibus milites in tentoriis degebant, aut utres stramentis refertos quamplurimos colligari et quam accuratissime committi jussit: atque ita quinque dierum spatio exercitum per amnem traduxit.

Spitamenes, inter omnes amicos præcipuo honore cultus a Besso, ut Alexandrum flumen Oxum superasse cognovit, consilio cum Datapherne et Catene (quibus a Besso maxima fides habebatur) communicato, Bessum comprehendit; direpto ex capite regni insigni, lacerataque veste quam spolium occisi regis induerat.

Alexander trajecto Oxo, celeriter eo exercitum duxit, ubi Bessum cum copiis esse acceperat. Interea nuntii ad eum a Spitamene et Datapherne veniunt, pollicentes, si aliquem ex ducibus suis cum aliquantis copiis mitteret,

sese Bessum esse traditurus. Ad quos ille Ptolomæum Lagi filium misit, cum tribus amicorum equitum cohortibus, et hastatis equitibus omnibus; ex peditibus vero, Philotæ agmine, et argyraspidibus mille, Agrianisque omnibus ac sagittariorum parte dimidia. Cum his Ptolemæus, decem stathmorum iter quatriduo emensus, eo pervenit ubi pridie Barbari cum Spitamene castra habuerant.

Dum Bessus perducitur, in parvulum Branchidarum oppidum Alexander pervenit. Hi Mileto quondam jussu Xerxis transierant; et in ea sede constiterant: quia in illius gratiam templum Didymei Apollinis violaverant; ut supra, ad annum mundi 3526. est notatum. Urbs, ut proditorum receptaculum, tota direpta et subversa est; incolis ad unum, sine omni misericordia, trucidatis. Quæ si in ipsos proditionis authores excogitata essent, justa ultio esse, non crudelitas videretur: nunc culpam majorum posteri luere, qui ne viderant quidem Miletum, adeo Xerxi non potuerant prodere[q].

Ad Alexandrum cum exercitu transeuntem perductus est Bessus, non capistro modo vinctus, sed etiam omni velamento corporis spoliatus; tam Barbaris quam Macedonibus gratum spectaculum. Dona omnibus qui eum adduxerant data sunt. Ipsum Alexander Oxatræ Darii fratri, quem inter corporis custodes habebat, tradi jussit: ut cruci affixum, mutilatis auribus naribusque, sagittis configerent Barbari; asservarentque corpus, ut ne aves quidem contingerent. Deinde flagellis cæsum in Bactra remisit: sed supplicium ejus distulit; ut eo loco, in quo Darium ipse occiderat, necaretur.

Alexander, supplemento equorum sumpto, (quorum multos tam in transitu Caucasi montis, quam in itinere ad Oxum amnem et discessu ab Oxo amiserat) ad Tanaim fluvium profectus est: non illum qui Europam ab Asia disterminans in paludem Mæotidem delabitur, sed Jaxartem; quem Plinius[r] a Scythis Silyn, a finitimis Orxantem appellari Aristobulus dicit.

[q] Curt. lib. 7. cap. 5. cum Strabone, lib. 11. pag. 787.
[r] Lib. 6. cap. 16.

Hic nonnulli ex Macedonibus ad petendum pabulum incomposito agmine egressi, a Barbaris qui de proximis montibus decurrerunt opprimuntur: pluresque capti sunt quam occisi. Hi ad triginta (vel, ut Curtius, viginti) millia erant: adversus quos Alexander assumptis expeditioribus totius exercitus celeriter profectus, sagitta ictus est, quæ in medio crure fixa reliquerat spiculum. Collem nihilominus captum fuisse, atque ex triginta millibus non plures octo millibus evasisse, refert Arrianus. Sed proximo quam ex acie subductus est rex die, Barbaros ultro deditione facta et captivis redditis pacem ab Alexandro impetravisse, Curtius narrat.

Castris inde motis, rex lectica militari vehebatur; quam pro se quisque eques pedesque subire certabant. Hinc quarto die ad urbem Maracanda, Sogdianorum regiam, cujus murus septuaginta stadia amplectebatur, perventum est: ubi, præsidio urbi relicto, proximos vicos Alexander depopulatos est atque ussit.

Paucis post diebus legati venerunt a Scythis Abiis; qui liberi a morte Cyri, tum se Alexandro permiserunt.

Barbari fluvio finitimi Macedonum milites, qui in Scythicis urbibus præsidio constituti erant, comprehensos interficiunt; urbesque suas majoris securitatis causa muniunt. Conjunxerunt se illorum defectioni Sogdianorum plerique, sollicitati ab iis qui Bessum ceperant: qui et Bactrianorum nonnullos ad se pertraxerunt. Susianorum, et Bactrianorum septem millia equitum erant; quorum authoritatem cæteri sequebantur. Ad quos coercendos missi ab Alexandro Spitamenes et Catenes, a quibus traditus ei fuerat Bessus, primarii defectionis authores extiterunt: sparsa fama, Bactrianos equites a rege omnes ut occiderentur fuisse accersitos.

Hisce cognitis, Alexander Gazam, Craterus Cyropolim aggreditur. Gaza capta, puberes omnes interfecti, mulieres et pueri mancipati, urbs diruta est: ut cæteri cladis exemplo continerentur. Hac et aliis quatuor urbibus biduo captis et direptis, Cyropolim ille contendit: in quam ut omnium maximam et munitissimam octodecim armatorum millia se receperant. In ejus obsidione et promptis-

simi quique militum cecidere, et ipse rex ad ultimum periculum venit. Namque cervix ejus saxo ita icta est, ut oculis caligine offusis collaberetur, ne mentis quidem compos. Sed invictus adversus ea quæ cæteros terrent, nondum percurato vulnere acrius obsidioni institit, naturalem celeritatem ira concitante. Et primo quidem tumultu captæ urbis cæsi sunt ex hostibus 8000. reliqui in arcem confugerunt. Quos quum Alexander uno die obsessos tenuisset; aquarum inopia pressi deditionem fecerunt.

Cyropoli, jussu Alexandri, diruta; ex septem urbibus, in quas Barbari ejus regionis confugerant, una sola jam supererat. Eam primo insultu ille cepit: et quidem deditione, ut Ptolemæus scribit. Aristobulus vero etiam hanc vi captam tradit, omnesque in ea comprehensos, interfectos fuisse. Ptolemæus captivos in exercitum distributos narrat; vinctosque custodiri jussos, donec ipse ex ea regione discederet: nequis eorum qui defectionem fecerant relinqueretur.

Dum hæc geruntur, Scytharum Asiaticorum exercitus ad ripas Tanais fluvii venit, quod audissent nonnullos Barbarorum trans flumen incolentes ab Alexandro defecisse: ut si qua insignis defectio fieret, ipsi quoque in Macedones irruerent.

Interim Spitamenes muris Maracandæ se includens, Macedonum præsidium in arce relictum obsidebat. Adversus hunc Alexander Menedemum, et Andromachum, ac Caranum misit: cumque his equites ex amicis 60. ex mercenariis 800. quos ducebat Caranus; pedites autem mercenarios 1500. (vel 3000. ut habet Curtius.) His adjunxit Pharnuchem interpretem, qui Barbarorum linguam callebat, aptusque qui cum iis ageret videbatur.

Alexander ad Tanaim amnem rediit, et quantum soli occupaverant castris, muro circumdedit. Sexaginta stadiorum urbis murus fuit. Hanc quoque urbem Alexandriam appellari jussit. Opus tanta celeritate perfectum est, ut decimo septimo die quam munimenta excitata erant, tecta quoque urbis absolverentur. Ita Curtius[a].

[a] Lib. 7. cap. 6.

Intra diem septimum decimum, murum sex millium passuum consummatum, Justinus ait[t]: viginti dierum spatio urbem muro cinctam Arrianus retulit. Eam Græcis mercenariis habitandam dedit, et finitimis Barbaris quibus sua sponte eo commigrandi voluntas fuit, nonnullis etiam Macedonibus qui inepti bello erant. Incolas quoque novæ urbi dedit captivos, quos reddito pretio dominis liberavit: et trium civitatum populos, quas Cyrus condiderat, eo transtulit.

Rex Scytharum, cujus tum ultra Tanaim imperium erat, ratus eam urbem suis impositam esse cervicibus, fratrem Carthasim nomine cum magna equitum manu misit ad diruendam eam, proculque amne submovendas Macedonum copias. In conspectu Alexandri obequitabat hostis, et cum telis, quæ trans flumen ejaculabatur, etiam probra barbarico more jaciebat. Alexander autem adhuc æger ex vulnere, voce deficiebat; nec insistere in terra, nec equo vehi, nec suos docere poterat vel hortari.

Spitamenes, Daharum sive Nomadum Scytharum circiter 600. equitibus suo equitatui adjunctis, eos qui Maracanda auxilio obsessis missi ab Alexandro fuerant, oppressit. Macedonibus in ipso conflictu ex improviso supervenisse Scythas, qui in hortis abditi fuerant, tantaque eorum copias occisione occidisse, ut equites non plures 40. et pedites circiter 300. tantum evaserint; Aristobulus author est. Cecidisse eo prælio peditum duo millia, cum 300. equitibus, scribit Curtius; eamque cladem Alexandrum solerti consilio texisse, morte denunciata iis qui ex prælio venerant, si acta vulgassent.

d. Alexander, in præparatas rates exercitu imposito, et levius armatis super utres sarmento repletos nare jussis, Tanaim mira industria trajecit: frustra obnitentibus qui in adversa fluminis ripa stabant Scythis. Quos in fugam datos, quanquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per octoginta tamen stadia insequi perseveravit. Jamque linquente animo, suis præcepit, ut donec lucis aliquid superesset, fugientium tergis inhærerent. Quumque in

[t] Lib. 12. cap. 5.

summo æstu acerrime eos insequerentur, universus exercitus magna siti laboravit. Ipse etiam Alexander aqua (qualem ea regio fert) vitiosa epota, vehementi profluvio alvi correptus est. Ex Scythis cæsi circiter mille, capti 150. equique 1800. abacti. Ceciderunt autem Macedonum equites sexaginta, pedites centum fere; mille saucii fuerunt.

Haud multo post legati Scytharum ad Alexandrum venerunt, factum excusaturi. Non esse ei illata arma communi totius gentis Scythicæ consilio, sed ab iis qui latronum more ex rapto viverent; se vero imperata facere velle dicentes. Quibus humaniter ille respondens, captivos omnes sine pretio remisit: ut fidem faceret, sibi cum ferocissimis gentium de fortitudine, non de ira fuisse certamen.

Ea clementia moti Sacæ, legatos quoque ad eum miserunt, qui pollicerentur gentem imperata facturam. His etiam benigne exceptis, comitem Excipinum dedit, juvenem sibi gratissimum et Hephæstionem alterum.

Alexander, assumpta amicorum equitum parte dimidia, scutatis omnibus, et sagittariis atque Agrianis, et ex phalange expeditioribus, Maracanda contendit: quo Spitamenem reversum esse acceperat, denuoque eos qui in arce erant obsidere. Ipse tridui spatio 1500. stadia emensus, quarto die sub auroram ad urbem venit. Spitamenes cum suis copiis, ut Alexandrum adventare intellexit, non expectato ejus adventu, relicta obsidione, fugit. Quem ille acriter insecutus, ad eum locum pervenit, in quo milites ejus a Scythis cæsi fuerant. Horum ossa tumulo contegi jussit, et inferias more patrio dedit. Deinde fugientes hostes ad deserta usque insecutus est.

Jam Craterus, cum majore parte exercitus modicis itineribus subsequi jussus, ad regem pervenerat. Itaque ut omnes qui defecerant pariter belli clade premerentur, copias divisit: urique agros, et interfici puberes jussit. Totam vero eam regionem, quam Polytimetus amnis irrigans transit, percurrit: inde enim, ubi sub terram ille se condit, omnis ulterior regio deserta est.

Sogdianorum pluribus quam 120000. interfectis (ut lemma Diodori in alteram partem libri decimi septimi indicat) triginta eorum nobilissimi, corporum robore exi-

mio, captivi ad Alexandrum perducti sunt. Quorum invictum adversus mortem animum ille admirans, eis fide data vitam donavit. Neque promissum illi officium fefellerunt. Nam qui remissi domos ierant, in fide continuere populares. Quatuor inter custodes corporis, nulli Macedonum in regem charitate cesserunt.

In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim majore præsidio indigebat) relicto, Bactra pervenit. Hic, conventu omnium quotquot aderant habito, Bessum introducit: accusataque ejus in Darium perfidia, nares ei summasque aures præscindi jubet; deinde in Ecbatana mittit, ut ibi in Medorum Persarumque concilio morte mulctaretur. Plutarchus eum reclinatis duabus arboribus Alexandri jussu alligatum fuisse refert; ut ad naturalem statum valido cum impetu redeunte utraque, ille in diversa avelleretur. Diodorus, fratrem Darii cæterosque propinquos omni contumeliæ et cruciatus genere in hominem grassatos, corpore tandem minutatim conciso, particulas huc illuc fundis disjecisse, narrat.

Per idem tempus venerant ad Alexandrum Phrataphernes Parthorum satrapa, et Stasanor ad Arios missus ut Arsacem comprehenderet: quem quidem vinctum adduxerunt, et Barzanem quem Bessus Persis satrapam dederat, ac nonnullos alios qui tum una cum Besso defecerant.

E maritima quoque ora accesserunt Epocillus, et Melanidas, ac Ptolemæus Thracum dux; qui pecunias cum Menete missas et socios ad mare deduxerant. Ptolemæus et Menidas peditum tria millia et equites mille adduxerunt mercede militaturos. Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum et quingentis equitibus venit. Totidem e Syria Bessum Syriæ satrapam atque Asclepiodorum mari præfectum sequebantur. Antipater Græcorum mercenariorum octo millia, in queis quingenti equites erant, miserat; Asandro et Nearcho ducentibus.

Exercitu ita aucto, ad ea quæ defectione turbata erant componenda Alexander processit. Plerique enim Sogdianorum in arces se receperant, neque satrapæ quem iis Alexander constituerat morem gerere volebant. Poly-

sperchonte igitur et Attalo et Georgia atque Meleagro apud Bactrianos relictis, ut regionem illam præsidio tenerent; ne Barbari ejus loci novi aliquid molirentur, utque eos qui disjuncti ab ipsis essent expugnarent: ipse quarto die ad Oxum fluvium castra posuit. Hic quia limum vehit, turbidus semper et insalubris est potu. Itaque puteos miles cœperat fodere; nec tamen humo egesta exsistebat humor; quum in ipso tabernaculo regis conspectus est fons: quem quia tarde notaverant, subito extitisse finxerunt; rexque ipse credi voluit donum Dei id fuisse[u]. Plutarchus narrat, Proxenum Macedonem, præfectum eorum qui stragulis erant appositi, dum tabernaculo regio locum foderet, juxta Oxum amnem, fontem detexisse pinguis et oleosi liquoris: idque Alexandrum, in epistolis ad Antipatrum, inter maxima a Deo sibi oblata ostenta reposuisse. Arrianus duos ibi fontes, alterum aquam, alterum oleum fundentem, non procul ab ipsius tabernaculo ortos fuisse narrat. Quod cum a Ptolemæo Lagi filio esset Alexandro nunciatum: ille statim ex vatum præscripto sacrificium fecit. Responditque Aristander, fontem oleo manantem labores portendere, victoriam tamen ex labore consecuturam.

Superatis deinde amnibus Ocho et Oxo, ad urbem Marginiam sive Margianam pervenit. Circa eam sex oppidis condendis electa sedes est. Duo ad meridiem versa, quatuor spectantia orientem, modicis inter se spatiis distabant; ne procul repetendum esset mutuum auxilium[x]. Octo urbes Alexandrum in Bactriana et Sogdiana condidisse, refert Strabo[y]; duodecim Justinus[z]; qui et distribuisse eas addit his, quoscunque in exercitu seditiosos habebat.

3676. *a.* Arimazes Sogdianus cum triginta armatorum millibus petram (Oxi, ut eam Strabo nominat) occupavit: alimentis ante congestis, quæ tantæ multitudini vel per triennium suppeterent. Petra in altitudinem triginta eminebat stadia, circuitu 150. complectebatur. Juvenes 300.

[u] Curt. lib. 7. cap. 10.
[x] Curt. ibid.
[y] Lib. 11.
[z] Lib. 12. cap. 5.

propositorum ab Alexandro præmiorum magnitudine incitati, ferreis fulcris, quæ subinde defigebant, connisi in altum paulatim ad montis cacumina pervenerunt: 32. tantum ex eo numero, quos instabilis gradus fefellerat, ex præcipiti devolutis. Barbari inopinato spectaculo attoniti, plures eos quam erant et bene armatos esse rati, ultro se dediderunt. Arimazes igitur, desperatis magis quam perditis rebus, cum propinquis nobilissimisque gentis suæ descendit in castra: quos omnes verberibus affectos, sub ipsis radicibus petræ Alexander crucibus affigi jussit. Multitudo deditiorum incolis novarum urbium cum pecunia capta dono data est. Artabazus in petræ regionisque ei appositæ tutela relictus est[a].

Alexander, in ditionem redacta Sogdianorum Petra, cum propter vagum hostem spargendæ manus essent, in quinque partes divisit exercitum. Hephæstionem tribus partibus præesse jussit: quartæ Cœnum et Artabazum præfecit. Ipse quinta parte secum sumpta, regionem ingreditur Maracanda versus; reliqui, ut quisque potuit, progressi, alios qui in arces confugerant vi expugnarunt, alios deditionem voluntarie facientes receperunt. Postquam vero universæ copiæ, majore Sogdianæ provinciæ parte peragrata, ad Maracanda convenerunt: Hephæstionem emittit, qui in Sogdianorum urbes colonias deducat; Cœnum autem et Artabazum in Scythias, quod nuntiatum fuerat Spitamenem ad eos confugisse. Ipse cum reliquo exercitu Sogdianorum ditionem ingressus, cætera oppida quæ ab iis qui defecerant occupabantur parvo negotio expugnavit: et iis qui ante certamen imperata fecerunt, eorum qui armis fuerant subacti urbes agrosque jussit attribui.

Dum hæc aguntur, Spitamenes et Bactrianorum exules, cum Sogdianorum profugorum manu qui in Scytharum regionem profugerant, et 600. (vel 800.) Massagetarum equitibus, ad arcem quandam Bactrianis oppositam profecti, et præfectum præsidii nihil hostile expectantem ad-

[a] Curt. lib. 7. cap. ult. Vid. et Polyæn. stratagem. lib. 4. in Alexandro, num. 29.

orti, militibus qui in præsidio erant interfectis, præfectum in custodia tenuerunt. Ipsi capta hac arce, animis elati, paucis post diebus Zariaspis appropinquantes urbem oppugnare statuerunt, multamque prædam inde abegerunt.

Ad hos coercendos Attinas regionis ejus præfectus 300. equites, insidiarum quæ parabantur ignarus, eduxit. Cui se adjunxerunt equites ex amicorum regiorum cohorte, qui Zariaspis invaletudinis causa relicti jam convaluerant armaque ferre et equos conscendere poterant; cum Pithone Sosiclis filio (iis qui ex regia familia Zariaspis erant præfecto) et Aristonico citharœdo. Hi enim collectis mercenariis equitibus circiter 80. qui præsidio Zariaspis relicti fuerant, et regiorum puerorum nonnullis cum Attina in Massagetas ferebantur. Sed Spitamenes et milites quos in sylvis campo junctis ille condiderat, ex improviso eos adorti, ex amicis quidem septem, ex mercenariis equitibus sexaginta et Aristonicum citharœdum, (qui in ea pugna se non ut citharœdum sed strenuum militem gesserat) Attinam vero cum suis omnibus interemerunt. Pithon saucius in hostium potestatem vivus venit. Celeriter ad Craterum hujus cladis fama perlata est: qui cum omni equitatu superveniens, fugientes Massagetas usque ad solitudinem est insecutus. Ubi acri pugna inter eos inita, victoria penes Macedones fuit. Et ex Massagetis quidem, 150. equitibus cæsis, reliqui facile per solitudinem evaserunt. Dahæ autem mille oppressi sunt: quorum clade totius regionis finita defectio est.

Alexander, Sogdianis rursus subactis, Maracanda repetiit. Ibi a rege Scytharum Europæorum super Bosphorum colentium dona et legationem accepit. Filiæ suæ nuptias illi obtulit: cujus rei et ipsum Alexandrum meminisse in epistola ad Antipatrum, ex Plutarcho jam ante notavimus. Quod si affinitatem hanc ille dedignaretur; ut principes Macedonum cum primoribus suæ gentis connubio coire pateretur, rogavit: se quoque si juberetur, venturum ad eum pollicitus; ut ab ipso coram imperata acciperet.

Eodem quoque tempore Phrataphernes, sive Pharæ-

manes, qui Chorasmiis præerat, Massagetis et Dahis regionum confinio adjunctus, misit qui facturum imperata pollicerentur. Ille utraque legatione benigne audita, Hephæstionem et Artabazum opperiens stativa habuit.

Postquam hi advenerant, in regione Bazaria (vel Basistis, ut in lemmatibus libri decimi septimi Diodori legitur) Alexander cum toto exercitu ingressus saltum, qui quatuor continuis ætatibus intactus fuerat, agitari undique feras jussit. Inter quas cum leo magnitudinis raræ ipsum regem invasurus incurreret, forte Lysimachus, qui postea in Thracia regnavit, venabulum objicere feræ cœperat. Quo rex repulso et abire jusso, feram non excepit modo, sed etiam uno vulnere occidit. Deinde quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est.

Maracanda reditum est: et Artabazo a satrapatu Bactrianorum propter senectutem absoluto, veteri Philippi militi Clito Dropidæ Macedonis filio provincia ejus destinata est; fratri Hellanicæ (sive Lanicæ) nutricis Alexandri, quæ haud secus quam mater a rege diligebatur. Sed in quiete Clitum pullatum Alexander videre sibi est visus, inter Parmenionis filios, qui mortui erant omnes, considentem.

Tertius a somnio hoc oblato dies erat apud Macedones Baccho sacer: in quo Alexander quotannis Baccho sacrificare solitus, jam eo neglecto Dioscuris sacrificium cum epulo instituit. Quidam tum ab ora maritima poma Græca regi attulerant: quorum viriditatem et speciem ille miratus, accivit Clitum, ut ei ostenderet illa et impertiretur. Clitum, relicto quod tum faciebat sacrificio ad regem pergentem, tres oves, in quas facta jam fuerat libatio, sunt secutæ. Quo intellecto, rex rem ad vates retulit Aristandrum et Cleomantem Lacedæmonium. Denuncianti-bus illis tetrum prodigium esse, Alexander, somnii sui memor, ut propere pro Clito litarent præcepit. Clitus vero ad epulum venit, cum rex Dioscuris sacrificasset. Cumque Alexander in convivio multo incaluisset mero, immodicus æstimator sui, celebrare quæ ipse gesserat

valida manu Barbari tuebantur, tamen arietibus admotis munimenta quæ manu adjuncta erant concussit, fundisque et sagittis propugnantium plerosque dejecit: quos ubi dispersos fugavit, ruinas munimentorum supergressus, ad Petram admovit exercitum. Cæterum interveniebat fluvius coeuntibus aquis ex superiore fastigio in vallem; magnique operis videbatur tam vastam voraginem explere. Cæsis tamen abietibus, quarum magna in ambitu illius montis copia erat, scalas ex iis confici jussit, ut per eas exercitus in voraginem descenderet. Et interdiu quidem ipse opus urgebat, cum dimidia exercitus parte: noctu vero vicissim corporis custodes Perdiccas et Leonnatus et Ptolemæus Lagi filius, reliquo exercitu in tres partes distributo, nocturni operis ipsis commissi curam gerebant. Nec per diem plus viginti cubitis, noctu paulo minus efficiebant, quantumvis universus exercitus in opere esset: tanta erat et ipsius loci asperitas, et operis difficultas.

Erat tunc cum Alexandro, nationis ejusdem sed ditionis suæ, Oxyartes, Roxanes pater: qui ab eo interrogatus, quid animi haberet Sisimithres; omnium hominum eum trepidissimum fuisse respondit. Cui rex: "Profecto tu petram nobis ostendis esse superabilem, quando ejus non est firmum caput." Et missus quidem ad eum trepidum diffidentemque rebus suis Oxyartes, ut se cum matre liberisque et totius cognationis grege regis potestati permitteret persuasit. Dedita deinde petra Alexander, assumptis argyraspidibus circiter quingentis, arcem spectandi causa conscendit: et victimis Minervæ ac Victoriæ cæsis, præsidem et illius et omnium locorum quorum antea fuerat Sisimithrem constituit; spe majoris etiam provinciæ facta, si cum fide amicitiam ipsius coluisset. Duos quoque illi juvenes patre tradente secum militaturos sequi jussit.

Relicta deinde phalange, ad subigendos qui defecerant, cum equite processit. Arduum et impeditum saxis iter primo utcunque tolerabant. Mox equorum non ungulis modo attritis, sed corporibus etiam fatigatis, sequi plerique non poterant; et rarius subinde agmen fiebat. Nobiles quoque juvenes comitari cum soliti defecerant; præter Philippum, Lysimachi fratrem. Ille enim pedes (incredi-

bile dictu) cum lorica indutus arma gestaret, regem tamen subinde equos mutantem per 500. stadia comitatus est: atque in saltu, in quo se Barbari abdiderant, regem cominus cum hoste dimicantem protexit. Sed postquam Barbari in fugam effusi deseruere sylvas: animus, qui in ardore pugnæ corpus sustentaverat, liquit, et inter ipsius regis manus collapsus expiravit. Mœstum regem alius haud levis dolor excepit. Erigyius inter claros duces fuerat, quem extinctum esse, paulo ante quam reverteretur in castra, cognovit. Utriusque funus omni apparatu atque honore celebratum est.

Spitamenes cum suis Gabas perveniens, (munitum Sogdianorum oppidum, medium inter Massagetas et Sogdianos situm) vagorum Scytharum equitibus circiter 3000. ut se illi conjungerent atque in Sogdianos una irrumperent, facile persuasit. Cœnus, cognito Spitamenis adventu, obviam cum exercitu profectus, ex equitibus eorum amplius 800. occidit; ex suis, equitibus tantum 25. et peditibus 12. desideratis. Unde Sogdiani qui cum Spitamene pugnæ superfuerant et Bactrianorum plerique, Spitamene in fuga deserto, Cœno sese dediderunt.

Massagetæ Scythæ, re ita male gesta, Bactrianorum et Sogdianorum sociorum impedimenta diripuerunt; et cum Spitamene in solitudinem confugerunt. Sed cum intellexissent Alexandrum animo penetrandi deserta adventare; interfecti Spitamenis caput ad eum miserunt, tanquam illum a sese hoc facto aversuri[e]. Cum haud procul esset Alexander, uxorem Spitamenis caput mariti a seipsa abscissum ad eum attulisse, scribit Curtius[f]: regemque atrocitatem sceleris detestatum, e castris eam abegisse; ne licentiæ barbaricæ exemplar in Græcorum mores et mitia ingenia transferret.

Dahæ, Spitamenis cæde comperta, Dataphernem defectionis ejus participem vinctum Alexandro seque dedunt. Cœnus et Craterus, cum Phratapherne Parthorum et Stasanore Ariorum satrapa, omnibus iis rebus quas Alexander imperarat confectis, Nautaca ad illum reverterunt.

[e] Arrian. lib. 4. pag. 176. [f] Lib. 8. cap. 3.

b. Alexander quiete exercitui ad Nautaca data, quod vigeret tum bruma, (ἀκμαῖον τοῦ χειμῶνος, ut apud Arrianum legitur) convertit animum ad vindicandas injurias eorum, quibus a prætoribus suis avare ac superbe imperabatur. Ergo Phratapherni Hyrcaniam et Mardos cum Tapiris tradidit: mandavitque ut Phradatem satrapam cui succedebat, qui sæpius accersitus ab Alexandro non parebat, ad se in custodiam mitteret. Arsani Drangarum præfecto substitutus est Stasanor. Arsaces (Curtio, Atropates Arriano) satrapes in Mediam missus est: ut Oxidates, quem male sibi velle rex intellexerat, inde discederet. Babylonia, mortuo Mazæo, Deditameni (Stameni, Arriano) subjecta est. Sopolis vero et Epocillus ac Menœdas in Macedoniam sunt missi, ut exercitum inde ducerent.

His compositis, tertio mense ex hybernis rex movit exercitum; regionem, quæ Gabaza appellatur, aditurus. Tertio vero itineris die tam immanis orta est tempestas, ut frigoris vehementia pene opprimeretur exercitus. Ejus horrendam speciem, cum regis constantia atque in colligendo et solando milite humanitate, ob oculos nobis ponit Curtius[g]: mille militum atque lixarum calonumque pestem illam consumpsisse narrans. Ubi etiam illud, a Valerio Maximo[h] quoque et Julio Frontino[i] commemoratum, adjicit; ut Alexander quum ipse admoto igne refoveret artus, Macedonem gregarium militem nimio frigore obstupefactum in suam sedem imposuerit: id ei salutare fuisse dicens, quod apud Persas capitale extitisset, in sella regia consedisse.

Postero die convocatis amicis copiarumque ducibus, pronunciari Alexander jussit; ipsum omnia, quæ amissa essent, redditurum: quod et præstitit. Nam Sisimithres multa jumenta, et camelorum duo millia adduxit, pecoraque et armenta; quæ distributa pariter militem et damno et fame liberaverunt. Rex, gratiam sibi relatam a Sisimithre præfatus, sex dierum coacta cibaria ferre milites jussit,

[g] Lib. 8. cap. 4.
[h] Lib. 5. cap. 1.
[i] Lib. 4. stratagem. cap. 6.

Sacas (qui defecerant) petens: totamque eorum regionem depopulatus, triginta millia pecorum ex præda Sisimithri dono dedit.

Roxanem virginem Oxyartis filiam Alexander connubio sibi jungens, (quod in Sisimithris petra factum, in libro decimo quinto Strabo indicat) multos simul ex suis amicis ad filias illustrium Barbarorum accipiendas in matrimonium impulit: quemadmodum in capitulis libri decimi septimi Diodori annotatum legimus.

c. Cogitationibus in bellum Indicum versis, ne quid a tergo quod impedire posset moveretur, ex omnibus provinciis triginta millia juniorum Alexander legi jussit, et ad se armata perduci; obsides simul habiturus et milites. Deinde in Bactra movens, Craterum cum 600. amicorum equitibus, suoque et Polysperchontis atque Attali et Alcetæ peditatu, ad persequendum Austanem et Catanem, qui soli ex defectoribus in Paratacene supererant, misit. Acri inter hos pugna commissa, Craterus superior evasit: Catanes in prælio occisus, Austanes captus ad Alexandrum adductus est. Ex Barbaris equites 120. cæsi; pedites circiter 1500. Quo facto Craterus in Bactra est profectus. Polysperchon quoque regionem, quæ Bubacene appellatur, in ditionem redegit.

Alexander, quod olim prava mente conceperat nunc esse maturum ratus, quonam modo cœlestes honores usurparet cœpit agitare. Jovis filium non dici tantum se, sed etiam credi volebat; tanquam perinde animis imperare posset, ac linguis. Itaque more Persarum Macedonas venerabundos ipsum salutare, prosternentes humi corpora, jussit. Non deerat talia concupiscenti perniciosa adulatio, perpetuum malum regum; quorum opes sæpius assentatio quam hostis evertit[k]. Horum adulatorum, ad regis voluntatem omnia loquentium, primarii tunc erant Agis Argivus pessimorum carminum post Chœrilum conditor, Cleo Siculus, et Anaxarchus sophista. Acerrimus inter recusantes Callisthenes Olynthius, Aristotelis discipulus, fuit: quæ res illi exitio fuit; ejusque maturandi ista obvenit occasio.

[k] Curt. lib. 8. cap. 5.

Hermolaus Sopolidis filius, puer nobilis ex regia cohorte, qui sub Callisthene philosophiæ operam dabat, quum aprum inter venandum telo occupasset, quem rex ferire destinaverat, jussu ejus verberibus affectus est. Quam ignominiam ægre ferens, cum Sostrato primum Amyntæ filio, æquali atque amico suo, deinde cum Antipatro Asclepiodori (qui satrapatum Syriæ gerebat) filio, et aliis ex eadem cohorte pueris regiis de interficiendo Alexandro conjuravit. Qua proditione per Epimenem Arsei filium, ex consciis unum, detecta; de sontibus sumptum est supplicium. Alexander Cratero protinus et Attalo et Alcetæ scribens, pueros in quæstione confessos ait se hoc consilium per se inisse, neque fuisse alium conscium quenquam: postea vero in epistola ad Antipatrum idem crimen impingit Callistheni; Aristotelem quoque (ex cujus consobrina Herone natus ille fuit) ita tacite perstringens: "Οἱ μὲν παῖδες, ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κατελεύσθησαν· τὸν δὲ σοφιστὴν ἐγὼ κολάσω, καὶ τοὺς ἐκπέμψαντας αὐτὸν, καὶ τοὺς ὑποδεχομένους ταῖς πόλεσι τοὺς ἐμοὶ ἐπιβουλεύοντας. Ac pueri quidem (inquit) lapidibus sunt a Macedonibus cooperti: in sophistam ego animadvertam, et in illos qui eum miserunt, et oppidis suis insidiantes mihi recipiunt."

Callisthenem postquam comprehensus fuit, septem menses in vinculis custoditum, ut in concilio præsente Aristotele judicaretur; ac quo tempore apud Mallos et Oxydracas in India sauciatus Alexander fuit, (inter quod et puerorum regiorum conjurationem amplius quam septemdecim mensium interjectum est spatium) ex corpore supra modum pingui et morbo pediculari excessisse, Chares Mitylenæus author est. Regios pueros, quæstione adhibita, se a Callisthene ad facinus illud incitatos dixisse, Aristobulus et Ptolemæus Lagi filius affirmant. Sed illum tortum ac deinde suspensum vitam finiisse, Ptolemæus; compedibus vinctum in exercitu ductum fuisse, ac postea morbo interiisse, scribit Aristobulus. Adeo ne ipsi quidem scriptores quorum magna est fides, quique tum temporis Alexandro aderant, de rebus manifestis inter se consentiunt.

Amynta apud Bactrianos cum equitibus 3500. et peditibus 10000. relicto, adulto jam vere (ἐξήκοντος ἤδη τοῦ

ἥρος, ut apud Arrianum habetur) Alexander ex Bactris in Indos movit: ut oceano ultimoque oriente finiret imperium. Cui gloriæ ut etiam exercitus ornamenta convenirent, scutis argenteas laminas, equis frenos aureos addidit, loricas quoque, alias auro, alias argento adornavit; centum et viginti millia armatorum erant qui eum ad id bellum sequebantur.

Rex decem diebus superato Caucaso Alexandriam pervenit, quam ipse apud Paropamisadas exstruxerat: præsidemque illius urbis amovit, quod non bene officio suo functus fuisse videretur. Pluribus deinde colonis in Alexandriam, ex finitimis et Macedonibus qui inutiles bello erant, deductis; Nicanorem unum ex sociis illius urbis gubernationi præfecit: Tyriaspen vero totius regionis Paropamisadarum, et reliquæ provinciæ ad Cophenem fluvium usque, satrapam constituit.

Inde ad urbem Nicæam profectus, sacrificio Minervæ facto, ad Cophenem amnem processit: et caduceatore præmisso, Taxilem ac cæteros præsides qui trans Cophenem et cis Indum (improprie dictam Indiam) incolebant, obviam sibi progredi jussit.

d. Taxiles, et alii gentium suarum reguli, Alexandro occurrerunt, imperata facturi: illum tertium Jove genitum ad ipsos pervenisse memorantes. Patrem Liberum, atque Herculem, fama cognitos esse: ipsum coram adesse, cernique. Ampla illi offerebant munera: elephantos etiam viginti quinque se missuros polliciti. Alexander benigne exceptos sequi jussit, iisdem itinerum ducibus usurus.

Cæterum cum amplius nemo occurreret, Alexander diviso exercitu Hephæstionem ac Perdiccam in Peucelaotidem regionem misit, Indum fluvium versus, una cum Gorgiæ et Cliti et Meleagri copiis, atque equitum amicorum dimidia parte, et mercenariis equitibus omnibus: mandatis traditis, uti oppida omnia quæ in itinere essent aut deditione reciperent aut vi expugnarent; quumque ad Indum fluvium pervenissent, navigia facerent, queis in ulteriora transportari posset exercitus. Cum his etiam Taxiles reliquique ejus regionis præsides sunt missi.

Astes Peucelaotidis regionis præses, defectione tentata,

et se et urbem in quam confugit perdidit. Hephæstion enim eam triginta dies obsessam expugnavit, Asteque in ea interfecto, ejus gubernationem Sangæo tradidit; qui paulo ante Astem fugiens, ad Taxilem se contulerat. Quod quidem illi fidem apud Alexandrum auxerat.

Alexander cum argyraspidum manu, et equitatu amicorum qui Hephæstionem secuti non erant, et eorum qui Asseteri vocantur agmine, cumque sagittariis atque Agrianis et hastatis equitibus, in Aspios, Thyræos et Arasocos movit: itinereque ad Choen fluvium facto, montano magna ex parte atque aspero, eoque amne difficulter transmisso, Craterum cum peditatu post se sensim sequi jussit. Ipse sumpto secum equitatu universo, et Macedonum peditibus 800. scuta pedestria gestantibus in equos impositis, summa celeritate contendit: quod Barbari ejus regionis in montes confugisse nunciarentur, et in urbes munitiores ad repugnandum sese recepisse.

Eos qui occurrerunt, levi prœlio in urbem proximam (in ipso itinere sitam) Alexander compulit: et oppidanos pro mœnibus instructa acie stantes, primo impetu ut potuit repressit, et intra portas rejecit. Jam supervenerat Craterus. Itaque ut principio terrorem incuteret genti nondum arma Macedonum expertæ, præcepit, ne cui parceretur; munimentis urbis, quam obsidebat, incensis. Cæterum dum obequitabat mœnibus, sagitta per thoracem ictus, vulnus in humero accepit; sed thorax, quo minus ea altius in humerum penetraret, obstitit. Ptolemæus etiam Lagi filius et Leonnatus vulnerati. Tum Alexander qua parte commodior ad oppugnandum murus videbatur, castra ad urbem locavit: posteroque die sub lucem exteriorem murum, qui minus firmus erat, Macedones parvo negotio superarunt. Ad interiorem Barbari aliquandiu restitere: sed quum admotis scalis omni ex parte telis peterentur, neque diutius sustinere possent: protinus eruptione per portas facta, in montes non procul ab urbe dissitos sese proripuerunt. Et eo quidem multi evaserunt: sed Macedones eos insecuti non paucos in fuga ceciderunt. Urbs vero ipsa, omnibus qui in ea relicti fuerant trucidatis, solo æquata est.

Inde domita ignobili gente, ad urbem Nysam sub radicibus Meri montis, a Dionysio sive Baccho (ut ferebatur) conditam, cum exercitu Alexander pervenit. Sed ab Acuphi civitatis principe, cum legatis triginta ex primoribus ad eum misso, exoratus, Nysæis civibus, 300. equites mittere ad ipsum jussis, libertatem et *αὐτονομίαν* concessit; atque Acuphim (filio et nepote obsidum loco ab eo acceptis) Nysææ provinciæ præsidem constituit. Dionysio quoque sacrificium fecit, et cum amicis epulatus est; Macedonibus hedera redimitis Dionysio hymnos cantantibus, et variis appellationibus eum invocantibus.

——— Bacchumque[1] vocant, Bromiumque, Lyæumque,
Ignigenamque, satumque iterum, solumque bimatrem.

Hinc ad regionem, quæ Dædala vocatur, perventum est. Deseruerant incolæ sedes, et in avios sylvestresque montes confugerant. Ergo Acadera transit, æque vasta et destituta incolentium fuga.

Urbe Andacena deditione recepta, Craterum ibi cum aliis peditum ducibus reliquit: ut reliquas ejus regionis urbes, quæ se sponte non dederent, vi expugnaret; et provinciam, prout commodissimum præsenti rerum statui videretur, administraret.

Ipse cum argyraspidibus, et sagittariis, atque Agrianis, Cœnique et Attali copiis, et equitum agmine, atque amicorum equitum quatuor summum turmis et equestrium sagittariorum dimidia parte, ad flumen Euaspla contendit, ubi Aspiorum præfectus erat: magnoque itinere confecto secundis castris ad urbem, cui Arigæum nomen erat, pervenit. Barbari simulac Alexandrum appropinquare senserunt, incensa urbe in montes confugerunt: quos eo usque Macedones insecuti, multam eorum cædem fecerunt. Ducem etiam Ptolemæus Lagi filius prostravit, armisque exuit.

Jam vero et Alexander advenerat cum peditibus qui ex equis descenderant: qui quidem in Barbaros irruentes,

[1] Ovid. metamorph. lib. 4. Vide Philostratum, in vita Apollonii, lib. 2. cap. 4.

difficulter eos in montes repulerunt. Advenit et Craterus cum exercitu; peractis iis rebus quas Alexander imperarat. Ei desertæ ab incolis urbis Arigæi instaurandæ negotium Alexander dedit: utque colonos ex finitimis qui sua sponte accedere vellent, et ex iis qui bello inutiles essent deduceret, jussit. Ipse eo contendit, quo Barbarorum plerosque confugisse audierat: quumque ad montem quendam pervenissent, ad ejus radicem castra posuit.

Interea Ptolemæus pabulatum ab Alexandro missus, longius cum exigua manu speculandi causa progressus, Alexandro nuntiat plures in Barbarorum quam in ipsius castris ignes videri. Alexander, parte exercitus ad montem ubi fuerat relicta, quum ad ignium conspectum venisset, quas secum adduxit copias in tres partes divisit. Uni Leonnatum corporis custodem præfecit: adjuncto ei Attali et Balacri agmine. Alteram Ptolemæo Lagi filio ducendam dedit: eique argyraspidum regiorum partem tertiam, Philippi et Philotæ agmen, sagittariorum duo millia, Agrianos et totius equitatus dimidium, assignavit. Tertiam partem ipse duxit qua confertissimam Barbarorum aciem vidit. Illi enim multitudine sua confisi, et Macedonibus quod pauci viderentur contemptis, in planitiem descenderunt. Ubi atroci pugna facta, victoria penes Macedones fuit. Ptolemæus (tertiæ illius Macedonicarum copiarum ductor) author est, hominum ultra quadraginta millia tum capta fuisse, boum ultra 230. millia: e quibus Alexandrum præstantissimas quasque delectas, quod eximia pulchritudine atque magnitudine excellere viderentur, in Macedoniam, regionis colendæ causa, mittere voluisse.

3677. *a.* Exinde Alexander in Assacenos movit: qui quidem equitum duo millia, peditum triginta millia, elephantos triginta, ad pugnam instruxisse nuntiabantur. Mortuoque nuper eorum rege Assaceno (quod gentilitium et commune principum istorum nomen fuisse videtur) mater ejus Cleophis regioni tum præerat.

Craterus instauratis mœnibus urbis, ad cujus exædificationem relictus fuerat, milites gravioris armaturæ ad Alexandrum adduxit; machinis etiam tormentisque advectis, sicubi obsidione opus esset. Alexander cum equitatu

amicorum et equestribus jaculatoribus, Cœni ac Polysperchontis agmine, Agrianis mille et sagittariis, in Assacenos pergit; per Guræos iter faciens, et Guræum regionis illius fluvium difficulter transiens. Barbari ut adventare eum senserunt, conferta acie subsistere non ausi, dissolutis ordinibus, prout cuique integrum erat, in urbes sese recipiunt; iis sese tueri statuentes.

Alexander Massaga cum exercitu petiit, regionis Assacenorum urbem maximam, et 35. stadiorum muro cinctam. Triginta millia peditum eam tuebantur: e quibus ex India interiore conducti fuerant ad septem millia. Ad collem quendam septem circiter stadiis a flumine Guræo dissitum pugna inita, in urbem sese recipere coacti sunt; ducentis in fuga cæsis. Alexander confestim phalangem muris admovet: indeque telo in suram incidente percussus, dixisse fertur; se quidem Jovis filium dici, sed corporis saucii dolores persentiscere: adjiciens etiam (ut in libro secundo de fortuna illius Plutarchus refert) ex Homeri Iliadis libro quinto quod sanguis e vulnere effluxerit, non vero

> Ἰχὼρ, οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι,
> Ille cruor, divis qualis solet esse beatis.

Intra nonum diem, ingenti militum ardore, immanibus cavernarum spatiis completis et mobilibus turribus erectis, obsessi territi; postquam loci præfectus telo ex machinis ictus occubuit, desperata urbis tutela, concessere in arcem: indeque legatos ad Alexandrum miserunt, veniam petituros. Cleophis quoque regina cum magno nobilium fœminarum grege aureis pateris vina libantium processit. Ipsa, genibus regis parvo filio admoto, non veniam modo, sed etiam pristinæ fortunæ impetravit decus: quod credidere tamen amplius formæ quam miserationi datum. Concubitu enim redemptum regnum ab Alexandro recepisse putabatur; illecebris consecuta, quod virtute non potuerat. Unde et ab Indis, propter prostratam pudicitiam, scortum regium postea appellata est. Ab Alexandri vero partibus viginti quinque tantum in universa obsidione desiderati sunt.

Indi mercede conducti, qui in urbis defensione multum

Alexandrum infestaverant, cum armis juxta pacta conventa discedentes, 800. ab urbe stadiis castra posuerunt. Eos Alexander implacabili odio prosequens, instructo agmine adortus est: se, ut ex urbe excederent, permisisse dicens; non uti perpetuo deinceps Macedonum forent amici. Illi periculorum magnitudine haud perterrefacti, conjunctis ordinibus sese munierunt, totaque acie in orbem coacta, liberos et fœminas in medium receperunt. Validissima deinde hostem pugna excipiunt; fœminæque indutis cæsorum armis, operam suam in conflictu viris adjungunt: sed ad extremum multitudine superati occubuere. Inutilem vero inermemque turbam Alexander inde abductam cum fœminis adhuc reliquis equitibus concessit. Quæ res gloriæ ipsius notam inussit, et rebus bello præclare ab illo gestis quasi labes adhæsit.

Alexander Cœnum ad urbem opulentam et munitam, Bazira dictam, mittit; ratus oppidanos, Assacanorum expugnatione audita, deditionem facturos: quam illi tamen facere noluerunt. Attalum vero et Alcetam et Demetrium equitatus præfectum ad urbem Oram mittit; et ut eam muro in orbem ducto intercludant, tantisper dum ipse advenerit, jubet. Oppidani in Alcetam excursionem faciunt: quos Macedones facile repulsos atque in urbem rejectos muris clauserunt. Cumque in eam Barbarorum finitimorum nonnullos, ab Abissaro missos, clam se immissuros Alexander accepisset: Cœnum apud Bazira munitam arcem extruere, præsidioque quod oppidanis agri usum impedire posset in ea relicto, reliquum exercitum ad se ducere jussit.

Bazirenses Cœnum cum maxima copiarum parte discessisse conspicati, contempta Macedonum qui relicti erant paucitate, in planitiem excurrunt: ubi quingentis eorum in pugna cæsis, et vivis supra septuaginta captis; reliqui in urbem repulsi, acrius deinceps ab excursione in agrum, ab iis qui in arce ex adverso murorum extructa erant, arcebantur.

Oreorum urbem primo impetu Alexander expugnavit, et elephantos ibi repertos cepit. Quod Bazirenses audientes, viribus suis diffisi, sub mediam noctem deserta urbe

in petram Aornum nomine confugerunt. Quorum exemplo et reliqui, suis oppidis relictis, eodem armati se receperunt. Alexander vero Oris et Massagis præsidio firmatis, Baziræ muros extruxit; et oppida illa ab incolis suis deserta occupavit.

b. Taxile mortuo, filius ejus Omphis sive Mophis, qui patri fuerat author dedendi regnum Alexandro, per legatos jam illum consuluit; regnare se interim vellet, an privatum opperiri ejus adventum? Permissoque ut regnaret, non tamen jus datum usurpare sustinuit. Interim Hephæstionem (ad Indum flumen ponte jungendum, cum Perdicca missum) benigne quidem excepit, gratuitum frumentum copiis ejus admensus: non tamen ei occurrit, ne fidem ullius nisi regis experiretur.

Alexander Embolima veniens, quæ urbs non procul a petra Aorno sita est, Craterum cum parte exercitus ibi reliquit; utque frumentum quantum posset, aliaque necessaria ad longi temporis moram ibi faciendam in urbem convehat jussit; ut inde progressi Macedones, diuturna obsidione eos qui petram tenebant conficerent, si primo impetu capi non posset. Ipse, assumptis sagittariis atque Agrianis, Cœnique agmine, et ex reliqua phalange delectis iis qui et expeditiores et melius armati essent, præterea ex equitatu amicorum 200. ac sagittariis equestribus 100. exercitum ad petram admovit.

Petram hanc ab Hercule frustra obsessam fuisse, terræque motu coactum absistere, fama vulgaverat. Quo majore illius expugnandæ desiderio Alexander exarsit: acta Herculis superare gestiens. Ambitus petræ stadiorum fuit centum, altitudo sexdecim si Diodoro credimus. Ab Arriano enim ambitus 200. stadiorum fuisse fertur: altitudo, qua humillima erat, stadiorum undecim. Radices ejus ad meridiem Indus fluvius (non procul a fontibus, ut in libro decimo quinto Strabo indicat) alluebat: partes alias prærupta voragines et inviæ rupes cinxerant. Senex quidam pauperculus cum duobus filiis domicilium hic in quodam specu habuit, ubi tres lectuli erant, petræ incisi. Hic Alexandro, octoginta talenta illi promittenti, aditum qui unicus in petræ ducebat verticem monstravit. Quo

occupato; quia nusquam exitus alibi patebat, Barbaros obsidione rex conclusit, ut auxilii nihil superesset. Hinc infinita aggerentium opera effecit, ut intra septimum diem vallis et radix petræ explerentur: et de propinquo cum hoste rem gerens, oppugnationem acerrimam instituit; quæ assiduis nec interruptis per septem dies totidemque noctes conflictibus duravit. Alexander, multis suorum partim scandendo partim pugnando amissis, (inter quos primarii erant, Charus et Alexander, ipsi cognominis) licet nulla spes potiundæ petræ offerretur, speciem tamen ostendit in obsidione perseverantis: præsidio, quod in aditu fuerat, amoto; ut liberum quicunque vellent abeundi spatium haberent. Barbari, illius constantia perterriti, noctu petra excesserunt.

Rex, Balacro qui specularetur præmisso, cognoscit petram fuga Indorum esse desertam. Tum assumptis ex custodibus corporis et argyraspidibus 700. primus in eam conscendit: Macedones, sese mutuo subtrahentes, illum secuti sunt. Exinde in recedentes Barbaros signo dato conversi, multos in fuga interfecerunt: plerique etiam eorum trepide fugientes, per præcipitia delapsi perierunt. Alexander locorum magis quam hostium victor, magnis tamen factis sacrificiis, Minervæ Victoriæque aras in petra locavit: præsidioque in ea posito, et illi et regioni adjunctæ Sisicoptum vel Sisocostum præfecit; qui ex Indis Bactra ad Bessum transfugerat, et postquam Alexander Bactrianorum regionem subjugavit, conjunctis cum eo copiis fidelem imprimis ei operam navaverat.

Alexander e petra in Assacanorum regionem movit. Assacani enim fratrem, cum elephantis et finitimorum Barbarorum non exigua manu, in illius regionis montes confugisse acceperat; quumque ad urbem Dyrtam pervenisset, neminem incolarum aut in ea aut in vicina regione reperit.

Postero die Nearchum et Antiochum, qui singuli mille argyraspidibus præfecti erant, emittit. At Nearcho quidem Agrianos levis armaturæ dat; Antiocho ad mille argyraspides quos ducebat, alia duo millia adjungit. Hos speculatum in illa loca mittit; et an forte nonnullos ex

Barbaris comprehendere possent, e quibus cum alia ad regionis notitiam pertinentia, tum de elephantis cognoscerent.

Ipse ad Indum flumen pergit; exercitu qui viam faceret præmisso: neque enim aliter ea loca transiri possunt. Cum vero angustias itineris odsideri ab Eryce quodam comperisset; gravius agmen exercitus Cœno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipse prægressus cum funditore ac sagittario, deturbatis qui obsederant saltum, sequentibus se copiis viam fecit. Indum hunc Aphricem appellat Diodorus; et milites 20000. cum elephantis quindecim habuisse scribit. Indi vero, sive odio ducis, sive gratiam victoris regis inituri, sive Erycem sive Aphricem hunc fugientem adorti interemerunt; caputque ejus atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille facto impunitatem dedit, honorem denegavit exemplo.

. Hinc ad flumen Indum sextis decimis castris (sive die decimo sexto) Alexander pervenit: urbemque Peuceliotim haud procul a flumine sitam deditione recepit; præsidioque Macedonum imposito, Philippum ei præfecit. Multa præterea minora oppida ad Indum amnem sita subegit; comitantibus eum Cophæo et Assagete præsidibus provinciæ. Barbaris etiam nonnullis captis, certior factus est Indos ejus regionis ad Barisadem (Abisarum fortasse) confugisse; et elephantos in pascuis apud Indum fluvium relictos esse. Quo cognito, ad eum locum in quo elephanti erant duci se jussit. Ubi, inter venandum, duo e præcipitiis lapsi perierunt; reliqui capti, admissis sessoribus, exercitui admoti sunt. Sylvam quoque cæduam apud flumen nactus, eam ab exercitu cædi navesque ædificari jussit; quibus in Indum flumen subductis, ad pontem quem jam multo ante Hephæstion et Perdicca construxerant, vectus est. Illi, quia plura flumina superanda erant, sic junxere naves, ut solutæ plaustris vehi possent, rursusque conjungi. Præter eas autem quibus pons junctus fuerat, etiam duas naves triginta remorum multaque minora navigia illi paraverant.

Alexander ibi stativis per triginta dies ad recreandum exercitum habitis, magnifica diis suis sacra peregit; ludosque

gymnicos et equestres ad flumen edidit. Regioni cis Indum sitæ ex amicis Nicanorem satrapam constituit. Per pontem deinde (quem juxta civitatem Peucolaitidem positum fuisse, in libro decimo quinto Strabo affirmat) traductis copiis, iterum patrio more sacrum fecit. Vere autem incipiente, in campos inter Indum et Hydaspem positos Alexandrum esse ingressum confirmat apud Strabonem Aristobulus.

c. Jam triginta stadia Alexander aberat, quum Omphis cum armato exercitu et elephantis per modica intervalla militum agmini immixtis, amicos simul adducens, illi occurrit. Ac primo Alexander, non socium sed hostem adventare credens, ad pugnam se parabat. At Indus cognito Macedonum errore, jussis subsistere cæteris, concitato equo ad Alexandrum excurrit: seque cum regno suo (quod magnitudine Ægypto non cedebat) illi tradidit. Quærenti Alexandro, plures agricultores haberet an milites; cum duobus regibus bellanti sibi, majore militum quam agrestium manu opus esse, respondit. Abisarus et Porus illi erant, ultra Hydaspem amnem regnantes. Omphis, permittente Alexandro, et regium insigne sumpsit, et more gentis suæ Taxiles est appellatus; eo nomine sequente imperium, in quemcumque transiret.

Taxila urbs (a qua commune illud nomen regibus est inditum) omnium quæ inter Indum et Hydaspen sunt maxima est. Ejus cives cum novo suo rege perhumaniter Alexandrum exceperunt: qui et eis tantum finitimæ regionis quantum petierunt adjecit. Cumque per triduum Taxiles hospitaliter Alexandrum accepisset; quarto die, et quantum frumenti copiis, quas Hephæstion duxerat, præbitum a se esset ostendit; et aureas coronas ipsi amicisque omnibus dono dedit. Elephantos etiam triginta (ut Arriano, vel quinquaginta sex ut Curtio placet) multaque pecora eximiæ magnitudinis, tauros ad tria millia, oves ultra decem millia, Alexandro tradidit. Equites præterea 700. Indos auxilio ab eo missos refert Arrianus, et 200. talenta argenti data: cum signati argenti octoginta tantum talenta Curtius commemoret.

Hac ejus benignitate Alexander mire lætus, argenti

talenta quæ is dederat remisit, et mille talenta ex præda quam vehebat adjecit; multaque convivalia ex auro et argento vasa, plurimum Persicæ vestis, triginta equos ex suis, cum iisdem insignibus queis assueverant cum ipsum veherent. Quæ liberalitas sicut barbarum obstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit: e quibus Meleager super cœnam largiore vino usus, gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in India reperisset dignum talentis mille. Rex haud oblitus quam ægre tulisset quod Clitum ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit, "Invidos homines nihil aliud quam ipsorum esse tormenta."

Postero die, ab Abisaro montanorum Indorum rege frater ipsius aliique legati cum pecuniis et elephantis missi ad Alexandrum venerunt; omnia ditioni ejus, ita ut mandatum erat, permittentes: firmataque invicem fide, ad regem suum remissi sunt. Nonnulli etiam a Doxareo præside ad Alexandrum venerunt, dona adferentes.

In Taxilis Alexander rursus sacrificia consueta peragit, ludosque gymnicos et equestres facit. Et Philippo Machatæ præside illius regionis constituto, præsidioque Taxilis imposito, milites invaletudinis causa bello inutiles ibi relinquit. Ipse Hydaspem amnem versus movit.

Porum Alexander nominis sui fama ratus ad deditionem posse compelli, misit ad eum Cleocharem; qui denuntiaret ei, ut stipendium penderet, et in primo finium suorum aditu ipsi occurreret, Porus, alterum ex his facturum sese respondit; ut intranti regnum suum præsto esset, sed armatus.

Huic finitimorum Indorum rex alter Porus fuit, hujus ex fratre nepos: qui, patrui odio, legatione ad Alexandrum missa, se pariter et regionem cui imperabat Alexandro dedidit.

Alexander Cœnum Polemonis filium retro ad Indum amnem misit; utque navigiis quæ ad trajiciendum Indum præpararat dissectis, ad Hydaspem fluvium ea transferret, jussit. Navigia itaque breviora quidem in duas,

quæ vero triginta remis instructa erant in tres partes dissecta, et curribus in ripam Hydaspis transvecta sunt.

Navigiis ibi rursus compactis atque in amnem subductis, Alexander assumptis copiis Taxila rediit: et quinque Indorum millia nactus, quos Taxiles ejusque regionis præsides ducebant, ad Hydaspem fluvium contendit. Ubi in itinere, Barsaentes, Drangarum quondam satrapa, et defectionis Arachosiis author, vinctus, trigintaque elephanti simul capti ad Alexandrum sunt adducti: opportunum adversus Indos auxilium, quibus plus in belluis, quam in exercitu spei ac virium erat. Gamaxus quoque exiguæ partis Indorum regulus, qui Barsaenti se conjunxerat, vinctus adductus est. Utroque in custodiam, elephantis autem Taxili traditis, ad amnem Hydaspem Alexander tunc pervenit: Barsaente postea, ob perfidiam qua in Dario opprimendo usus fuerat, interfici jusso; ut ex Arriano, libro tertio, intelligitur.

In ulteriore Hydaspis ripa Porus consederat, transitu Alexandrum prohibiturus: viribus corporis, et animi magnitudine pariter insignis. Quinque enim cubitis proceriorem fuisse ferunt (licet quatuor tantum cubitorum et unius palmi mensura apud Plutarchum legatur:) crassitudine autem tanta, ut lorica ejus duplo excederet loricas aliorum qui robore excellerent. Ipsum vehebat elephantus super cæteras belluas eminens: cui proportione equitis ille insidebat. Elephantos 85. eximio corporum robore, hosti illum objecisse scribit Curtius: quum 130. Diodorus, plures quam 200. eum habuisse dicat Arrianus. Currus 300. cum 30. peditum millibus, Arrianus et Curtius illi tribuunt: plures quam mille currus, et peditum millia 50. Diodorus; licet 20. tantum peditum millia Plutarchus memoret. Equites vero 2000. Plutarchus idem, 3000. Diodorus, 4000. Arrianus, in aciem ab illo adductos fuisse refert.

Interlabente utraque castra Hydaspe, elephantis semper objectis Porus odservabat transitum: Alexander vero strepitum in castris et tumultum quotidie ingentem excitavit, quo assuefaceret suos non formidare Barbaros. Hinc nocte procellosa et illum cum parte peditum et lectissimis

equitibus procul ab hostibus progressus, in insulam non magnam transmisit. Ibi imbre ingentibus procellis fuso, crebrisque in exercitum presteribus et fulguribus cadentibus, quamvis interire nonnullos et perstringi fulmine videret, ex insula tamen solvens ad ulteriorem ripam contendit. Hydaspes, quum ex illa tempestate torrens et tumidus ferretur, grandi eluvie perrupit ripam, magnaque pars illac undæ decurrit. Terram intermediam Alexander cepit non stabili pede; utpote lubricam et undique ab unda laceratam. Cæteri quoque Macedones cum armis eluviem illam superarunt, ad pectus unda pertingente. Amne trajecto, 20. stadia ante peditatum suum cum equitibus provectus Alexander, mille equites et 60. currus, qui secum fuerant congressi, fudit: curribus captis omnibus, et ex equitibus 400. occisis. Porus Alexandrum transmisisse videns, cum omnibus copiis se intulit: non pluribus relictis, quam qui Macedonum in altera ripa adhuc relictorum transitum impedirent. Belluas et hostium multitudinem metuens Alexander, in alterum cornu ipse invectus est, cæteros immisit in dexterum. Barbaris autem qui premebantur globo facto ad bestias semper se recipientibus, promiscua pugna facta est: et vix octava hora hostes terga dederunt. Ita rem gestam in epistolis ipse Alexander retulit.

Priorem illum conflictum, in quo cæsi 400. equites et 60. currus capti sunt, cum Pori filio fuisse habitum narrat Aristobulus: ipsum quoque in eo interfectum fuisse addens. Ptolemæus vero copias cum Pori filio missas majores duplo illis facit, quas jam ex Alexandro recensuimus. Duo enim millia equitum secum duxisse illum scribit, et currus 120. Posteriorem conflictum, cum universis Pori copiis factum, quem leviter perstrinxit Alexander, fusius descripsit Arrianus: de numero demum in utraque pugna occisorum ista subjiciens. Cæsi sunt ex Indis pedites paulo minus 20000. equites 3000. currus omnes dissipati: duo Pori filii interfecti. Spitarches etiam Indorum illius regionis præses, omnesque elephantorum et curruum præfecti, et equitatus ac peditatus Pori duces, occisi sunt: et elephanti qui in pugna cæsi non erant, capti. Ex peditatu

Alexandri, qui 6000. numero primum conflictum adierunt, 80. summum desiderati: ex sagittariis equestribus, qui quidem primi pugnam aggressi sunt, 10. ex amicorum equitatu 20. ex reliquo omni equitatu 200. Cum quibus illa Diodori conferri poterit recensio. Occubuerunt Indorum plures quam 12000. inter quos duo Pori filii, summique exercitus præfecti, et ducum clarissimi fuere. Vivi autem in victoris manus plus quam 9000. et elephantes 80. venerunt. E Macedonibus equites 280. peditesque ultra 700. cecidere.

Captum Porum rogante Alexandro, quomodo tractaturus eum esset, regie respondit. Adjiciente Alexandro nihilne aliud vellet; Omnia, inquit, verbum! regie complectitur. Unde regie hominem generosum Alexander tractans, in amicorum numerum eum recepit, et in regnum restituit: quod, inter Hydaspem et Acesinem positum, 300. fere urbium fuisse, Strabo confirmat, libro decimo quinto.

Facta fuisse hæc Arrianus significat "ὥρᾳ ἔτους ᾗ μετὰ τροπὰς μάλιστα ἐν θέρει τρέπεται ὁ ἥλιος, tempestate anni, qua post æstivum cardinem Sol convertitur:" quo tempore, creberrimos imbres a cœlo in Indorum regionem ruere, indeque Hydaspem fluvium, qui hyeme vado transiri poterat, aquis summopere auctum fuisse, narrat[m]. Cum quo Jacobus Cappellus alium ejusdem locum confert[n], in quo de Euphrate similiter scribit; hyeme quidem esse vadosum, prælatum vero ac exundantem "ἦρος ὑποφαίνοντος, καὶ πολὺ δὴ μάλιστα ὑπὸ τροπὰς ἄστινας τοῦ θέρους ὁ ἥλιος ἐπιστρέφει, vere appropinquante, multoque magis sub ipsum æstivum quem sol convertit cardinem." Cum enim quatuor anni cardines communi nomine Græci τροπὰς appellent: qui in duas tantum partes annum partiuntur, æstatem et hyemem, æstivam τροπὴν a verno, brumalem ab autumnali æquinoctio inchoant. Qua ratione Arrianus apud orientales illos appropinquante vere, multoque magis post ipsum æquinoctium, quæ ipsi æstiva τροπὴ est sive semestris æstivi initium, imbres cadere et flumina sensit

[m] Lib. 5. pag. 208. [n] Lib. 7. pag. 302.

crescere. De Indicis certe regionibus, testis αὐτόπτης est Aristobulus, qui hoc tempore ad Hydaspem fluvium cum ipso Alexandro fuit, " τοῦ ἔαρος ἀρχομένου καὶ τοὺς ὄμβρους ἐνάρχεσθαι, καὶ ἀεὶ καὶ μᾶλλον λαμβάνειν ἐπίδοσιν, vere incipiente imbres ibi incipere, ac deinde semper magis augeri:" ut apud Strabonem, libro decimo quinto, legimus. Et tempore inter vernum æquinoctium et solstitium æstivum interjecto pugnam cum Poro fuisse commissam, hisce verbis ipse Arrianus clarissime confirmat " Τοῦτο τὸ τέλος τῇ μάχῃ τῇ πρὸς Πῶρόν τε καὶ τοὺς ἐπέκεινα τοῦ Ὑδάσπου ποταμοῦ Ἰνδοὺς Ἀλεξάνδρῳ ἐγένετο, ἐπ' ἄρχοντος Ἀθηναίοις Ἡγεμόνος, μηνὸς Μουνυχιῶνος. Hujusmodi exitum habuit pugna Alexandri adversus Porum et Indos trans Hydaspem amnem colentes, archonte Athenis Hegemone, mense Munychione;" qui eo anno Maio Juliano totus fere respondebat. Ipsum vero solstitium æstivum, sive θερινὰς τροπὰς proprie dictas, circa adventum Alexandri ad fluvium Acesinem demum contigisse, ex Nearcho postea declarabitur.

Alexander tam memorabili victoria lætus, qua sibi Orientis fines apertos esse censebat, iis qui in pugna ceciderant justa peragenda curavit, Soli pro victoria victimas immolavit, ludosque gymnicos atque equestres ad Hydaspis ripam, eo loco quo primum cum exercitu trajecit, celebravit. Et quia summa illic erat commeatus abundantia, exercitui triginta dierum quietem ad reficienda corpora indulsit. Milites vero, quo promptioribus animis reliqua belli obirent, pro concione laudatos docuit, quicquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum: cæteram opimam prædam fore, celebratasque opes in ea regione eminere, quam peterent. Copiarum duces coronis, et mille aureis singulos donavit. Cæteris quoque proportione aut gradus quem in amicitia obtinebant, aut navatæ operæ, honos habitus est. De trophæo vero ab Alexandro hic erecto, videndus Philostratus est libro tertio vitæ Apollonii, capite ultimo.

Cum in animo Alexander haberet, simul ac terminos Indiæ attigisset, oceanum invisere: navigia hic ædificari jussit. In proximis enim Emodis montibus abietis proce-

ræ copia, nec parum cedri et pini, ac multa materia navalis erat. Quam cædere aggressi, magnitudinis inusitatæ reperere serpentes, ad sexdecim cubitorum longitudinem porrectos. Rhinocerotes quoque, rarum alibi animal, in iisdem montibus erant: et simiarum genera tum numero, tum magnitudine corporum insolenti; quarum cum multas Macedones aliquando in collibus quibusdam vidissent ordinibus stare instructis, exercitum esse putantes, in eas tanquam hostes contendere cœperunt: sed a Taxile qui tum cum Alexandro erat, re cognita cessaverunt[o].

Duas Alexander hic urbes, in utraque Hydaspis ripa condidit: in ulteriore fluminis ripa, unde transmiserat, unam; in loco quo pugna commissa fuerat, alteram. Hanc, a victoria adversus Indos parta, Nicæam; illam Bucephalen vel Bucephaliam appellavit, in equi sui Bucephali memoriam. Ille enim eo loci interiit: non quidem ex vulnere in prælio accepto, (ut, inter alios[p], Aulus Gellius voluit) sed laboribus pariter atque ætate fractus. Triginta enim annorum eum tum fuisse, præter Arrianum, confirmat etiam a Plutarcho citatus Onesicritus: "Rex defuncto duxit exequias; urbemque tumulo circumdedit nomine ejus[q]." Juxta has urbes Alexandrum classem suam extruxisse, notat Strabo libro decimo quinto; Hydaspe interfluente, inter Pori et Taxilæ fines medio; cujus utriusque summo in classe hac ædificanda studio usum fuisse Alexandrum, Curtius etiam memorat[r].

Alexander, Cratero cum parte copiarum relicto, qui urbes has quas condere cœperat exædificaret muroque cingeret, in Indos Pori regno finitimos movit; qui Glaucanicæ Aristobulo, Ptolemæo Lagidæ Glausæ appellantur: equitatus amicorum alteram partem apud se habens, et ex singulis peditum phalangibus selectissimos quosque, equestres sagittarios omnes, Agrianos præterea et sagittarios. Hic urbes triginta septem deditione recepit: quarum quæ minima erat, non minus quam quinque incolarum millia habebat; multæ vero etiam decem.

[o] Vid. Strabon. lib. 15.
[p] Lib. 5; cap. 2.
[q] Plin. lib. 8. cap. 42.
[r] Lib. 9. cap. 3.

Pagorum quoque magnum numerum cepit; atque eos quidem non minus quam urbes ipsas incolarum frequentia celebres. Totius vero hujusce regionis imperium Poro dedit. Taxilem etiam Poro conciliatum in sua remisit.

Per id tempus legati ab Abisaro ad Alexandrum venerunt; pollicentes omnia facturum quæ imperasset, modo ne cogeret corpus suum dedere. Neque enim aut sine regio imperio victurum; aut regnaturum esse captivum. Cui Alexander nunciari jussit, si gravaretur ad se venire, ipsum ad eum cum exercitu magno ejus malo esse venturum. Venerunt etiam legati ad Alexandrum ab Indis qui libere suis legibus utentes vivunt, et a Poro alio Indorum præfecto.

Phrataphernes Parthorum atque Hyrcaniæ satrapa cum Thracibus sibi commissis ad Alexandrum venit. Venerunt et nuntii a Sisico Assacenorum satrapa, Assacenos interfecto præside ab Alexandro defecisse nuntiantes. Adversus hos Philippum et Tyriespem cum exercitu misit; qui Assacenorum motus compescerent et provinciam regerent. Quo tempore et Cleophis Assacenorum regina Alexandro filium peperit: qui Alexander ab ea nominatus, regno postea potitus est[a].

Porus ille alter Pori nuper debellati ex fratre nepos, non tam Alexandri, quam patrui metu deserto regno suo, ad Gangaridarum se nationem proripuit: omnibus iis qui bello apti erant, quibus quidem persuadere potuit, fugæ comitibus secum sumptis.

d. Alexander rapidum Acesinis amnem, quindecim stadiorum latitudinis, cum exercitu transmisit. Qui pellibus usi sunt, trajecerunt sine periculo. Eorum vero qui navibus transvecti sunt, quum pleræque cautibus illisæ rumperentur, non pauci in amne perierunt: ut ex Ptolemæo Lagi filio refert Arrianus libro quinto. Cœnum vero cum suis copiis ad ripam Alexander reliquit: ut reliqui exercitus, frumentum et alia necessaria ex regione Indorum quæ ei parebat allaturi, transitum curaret.

[a] Justin. lib. 12. cap. 7. cum Curt. lib. 8. cap. 10. fin.

Posita prope Acesinem castra, ob fluminis exundationem, in arduum magis locum subducere se coactos fuisse, idque circa æstivum solstitium contigisse, Nearchus tradidit, qui tum inter milites Alexandri præsens adfuit[t]; quod et Arrianus confirmat in Indicis: ubi Alexandri exercitum ab Acesine fluvio fugisse scribit, quum media æstate ejus aqua campos obrueret.

Sylvæ hic erant prope in immensum spatium diffusæ, procerisque et in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosæ. Nonnullæ ad septuaginta cubitos erectæ, crassitie erant tanta, ut difficulter quatuor illas viri complecterentur: et umbram ad tria plethra vel pedes 300. de se projectabant. Plerique rami instar ingentium stipitum flexi in humum, rursus, qua se curaverant, erigebantur: adeo ut species esset non rami resurgentis, sed arboris ex sua radice generatæ. De quibus videndus Plinius[u], et Strabo[v], ubi sub una harum arborum quinquaginta equites meridiari potuisse, authorem Aristobulum profert.

In hoc etiam tractu magna vis serpentum erat, qui specie quidem exiles, sed varietate corporis insignes erant; et tanta morsus efficacitate, ut eum mors exemplo sequeretur. Macedones igitur, ut a pestiferis eorum morsibus sese tutarentur, lectos ex arboribus suspendebant, et maximam noctis partem insomnem ducebant: donec ab incolis de remedio veneni, radice quadam, edocti a malo isto liberati sunt.

Porum hinc Alexander in regnum suum remisit; mandatis additis, ut lectissimis Indorum qui bellicosissimi haberentur copiis, et elephantis (si quos haberet) collectis, ad se rediret. Ipse per deserta ad Hyarotim vel Hydraotem alium Indiæ fluvium, (latitudine quidem Acesine nihilo minorem, cursus vero rapiditate inferiorem) pervenit: et per omnem regionem præsidia idoneis locis posuit; ut Craterus et Cœnus tuto ad se pervenirent, frumento per maximam regionis partem direpto.

Deinde Hephæstioni partem exercitus committens, (pe-

[t] Apud Strabon. lib. 15.
[u] Lib. 12. cap. 5.
[v] Lib. 15. pag. 1017.

ditum scilicet phalanges duas, equitum tum suum tum Demetrii agmen, et sagittariorum partem dimidiam) in Pori illius qui aufugerat regionem misit, eamque ut alteri Poro amico suo traderet, jussit; et si quæ aliæ ad ripam Hyarotis gentes Indorum essent libere suis legibus viventes, earum omnium gubernationem eidem Poro daret.

Ipse Hyarotim fluvium, non ita difficulter atque Acesinem trajecit. Junctum erat flumini nemus opacum arboribus alibi inusitatis, agrestiumque pavonum multitudine frequens. Rex vero ulterius progressus, plerosque deditione recepit; nonnullos etiam cum armis occurrentes, alios vero fugientes captos vi subegit.

Inter hæc Alexandro nunciatur, et alios quosdam Indos liberos et eos qui appellantur Cathæi pugna eum excipere paratos, si eo exercitum duceret, reliquos finitimos etiam libere viventes ad societatem solicitare. Cum his quoque conspirasse Oxydracas aliam Indorum gentem, et Mallos aliam ab his diversam: adversus quos paulo ante et Abisarus et Porus conjunctis copiis ac multis Indorum in societatem adscitis profecti, quum nihil tanto belli apparatu dignum gessissent, recesserunt. Locus vero ad quem confligere statuissent, Sangala esse dicebatur: urbs Cathæorum magna (ut in ea regione) et non muro solum sed etiam palude munita. Cathæi vero hi, Calthæi apud Polyænum (libro quarto stratagematum) appellantur, Cathari apud Diodorum: qui communi gentis hujus decreto sancitum fuisse ait, ut cum viris defunctis uxores concremarentur: quod ipsum de Catheis a Strabone est notatum[v].

In Cathæos istos confestim contendens Alexander, secundis castris ab Hyarote fluvio ad urbem pervenit cui Pimprama nomen est. Ea Indorum gens Adraistæ (Andrestæ Diodoro) vocabantur: qui statim pactionibus deditionem fecerunt.

Alexander postero die militibus ad quietem dato, tertio die Sangala profectus est: ubi Cathæi aliique his finitimi, qui sese iis conjunxerant, ante urbem in colle non omnino arduo, quem triplici curruum inter se junctorum ordine

[v] Lib. 15. pag. 1024.

munierant, instructa acie stantes illum expectabant. Sed, curribus dissipatis et octingentis suorum amissis, in urbem refugere sunt coacti. Quos ea conclusos rex obsidens, duplici vallo oppidum cinxit, præterquam qua stagnum obstabat. Eo vero loco Ptolemæum Lagi filium statuit: argyraspidum tria millia, Agrianos omnes, unumque sagittariorum agmen illi adjungens. Ille currus priore pugna captos, ad obsessorum fugam impediendam, transversos collocavit. Barbari sub quartam noctis vigiliam eo effusi, in currus impingentes a Ptolemæo repulsi, 500. in fuga cæsis, rursus in urbem se receperunt. Interea Porus advenit, reliquos elephantos adducens, et Indorum quinque millia. Jamque et machinæ Alexandro confectæ erant et muris admovebantur. Macedones, mœnibus nondum quassatis sed lateritio muro suffosso scalisque omni ex parte admotis, urbem vi ceperunt. In ejus expugnatione 17. millia Indorum trucidata sunt: capti supra 70000. currus 300. equites 500. De Alexandri exercitu circiter centum in universa obsidione desiderati sunt: sed 1500. circiter vulnerati; in quibus, cum alii duces, tum Lysimachus corporis custos fuit.

Alexander, cæsis patrio more sepultis, ad vastandam eam regionem Perdiccam cum expedita manu misit. Eumenem etiam scribam (Cardianum videlicet illum, Philippi scribam; cujus vitam a Plutarcho et Æmilio Probo habemus descriptam) cum 300. equitibus ad duas urbes, quæ cum Sangalis conspiraverant, misit; ut, venia oblata, deditione eas reciperet. Sed oppidani, de Sangalorum expugnatione certiores jam antea facti, urbibus desertis fugerant. Quotquot vero e fuga ob invaletudinem relicti fuerunt, 500. circiter, comprehensi cæsique sunt. Reliquos vero assequendi spe deposita, rediens Alexander Sangala solo æquavit.

Aliam deinde urbem validam, in quam aliarum quoque confugerant incolæ oppugnare aggressus, civibus eum deprecantibus et portas aperientibus veniam dedit; et obsidibus acceptis, ad proximam urbem, magnam et frequentem, castra movit. Obsides ducebantur ante agmen: quos cum e muris agnovissent, utpote gentis ejusdem, in collo-

quium vocaverunt. Illi clementiam regis, simulque vim commemorando, ad deditionem eos perduxerunt. Mutataque inde fama quæ de Alexandro sparsa fuerat, ac si latronum ac barbarorum more belligeraret; cæteræ urbes, simili modo deditæ, sua illum sponte receperunt[x].

Hinc in regnum Sopithis perventum est. Ille, multum inter omnes Barbaros eminens corporis specie (quatuor enim cubitos excedebat) ex urbe regia cum duobus adultis filiis progressus, baculum quem gestabat aureum beryllis distinctum Alexandro tradidit, eique se, et liberos, et gentem suam dedidit. Cumque illius beneficio regnum iterum recepisset; totum exercitum ad dies aliquot epulo magnifico excepit. Et post varia magnique impendii munera Alexandro data, canes etiam 150. obtulit ex commixtione cum tigribus (ut fama erat) ortos, magnitudine et viribus mirifice præstantes. Quorum virtutis præsens experimentum, quatuor ex iis cum eximiæ magnitudinis leone commissis, est exhibitum[y].

Interea Hephæstio cum agmine pridem secum misso revertitur: postquam magnam Indiæ portionem longe lateque subegisset. Cui rex meritam strenuitatis laudem retribuit.

Relicto Sopithe in suo regno, Alexander ad gentem proximam, cujus rex erat Phegeus, processit: ubi cum incolis acceptus esset Macedonum adventus, et Phegeus ipse multis cum muneribus obviam Alexandro procederet, nihil quod imperaret detractans; ut beneficio suo regnum obtineret, concessit, et cum exercitu splendide ab illo tractatus, biduum apud eum substitit.

Tertio die ad Hyphasin fluvium (Hypanim aliis dictum) Alexander promovit: qui septem stadia latus et sex orgyias altus, et saxis præterea impeditus, transitu erat perquam difficilis. Percontatus igitur Phegeum quæ noscenda erant, undecim vel duodecim dierum ultra flumen per vastas solitudines iter esse cognoscit: excipere deinde Gangem maximum totius Indiæ fluminum: ulteriorem ripam colere

[x] Curt. lib. 9. cap. 2. Polyæn. stratagem. lib. 4. in Alexandro, sect. 30.
[y] Vid. Strabon. lib. 15. et Ælian. histor. animal. lib. 8. cap. 1.

gentes Gandaridas (aliis, Gangaridas) et Prasios, (aliis, Præsidas, Præsiæos, Pharrasios et Tabræsios dictos) eorumque regem esse Agrammen (Diodoro Xandramen appellatum) viginti millibus equitum ducentisque peditum, curribus insuper bis mille, et tribus (vel quatuor, ut apud Diodorum habetur) mille elephantis, ad bellum adornatis instructum.

Cum incredibilia hæc Alexandro essent visa: Porum ad se accersitum percontatur, an vera essent quæ dicerentur. Ille vires quidem gentis et regni haud falso jactari respondit: cæterum qui regnaret, ultimæ sortis tonsoris filium, invisum esse vilemque popularibus. Et Androcottus (qui id temporis adolescens ipsum Alexandrum vidit; et quum procacitate sua illum offendisset, ut apud Justinum libro decimo quinto, capite quarto legitur, interfici a rege jussus, salutem pedum celeritate quæsivit) sæpe postea dixisse fertur, nihil factum fuisse propius quam ut rerum illic Alexander potiretur, quod rex ob improbitatem et ignobilitatem invisus atque contemptus esset.

Considerabat hic Alexander, milites suos jam labore defatigatos, fructum illius finito tandem periculo expectare. Continuos enim octo annorum (tot enim a regni Alexandri initio eo usque decurrerant) labores cum summis periculis ærumnose toleraverant; et tum præterea accidit, ut ad dies septuaginta horridi ex cœlo imbres, tonitruis et fulminibus continenter admixtis, præcipitarent: quemadmodum apud Diodorum legimus. Unde, ut munificentia animos militum sibi obstringeret, liberam eis per hosticos agros (ut addit idem) omni bonorum genere exuberantes, prædandi potestatem concessit. Et dum illi in populatione occupabantur, uxores eorum puerosque ex illis natos, convocavit: atque illis quidem menstruum ut exhiberetur frumentum; his vero ut pro ratione ejus quod patres acciperent, suum etiam stipendium numeraretur, constituit.

Ubi magnam bonorum ubertatem consecuti milites in castra redierunt; omnes in concionem rex advocavit. Ibi probe meditato sermone ad illos disseruit, ut prompti et alacres Gandaridis secum bellum inferrent. Cui Cœnus

Polemocratis filius exercitus nomine respondens, longiorem militiam deprecatus est. Et quum nullo Macedones pacto ad voluntatem ejus se accommodarent: tum (ut Ptolemæus Lagi filius refert) nihilominus pro transitu sacrificium fecit. Quumque exta infaustos eventus portendissent; convocatis amicis qui et ætate grandiores maximeque familiares ei erant, quoniam omnia illum ab ulteriore profectione revocarent, exercitui declaravit, statutum sibi esse domum reverti.

Exuperato tamen amne, aras illum in adversa ripa dicavisse, parum probabiliter a Plinio habetur traditum[z]. Nam quod ibidem apud eundem sequitur, " epistolæ quoque regis ipsius consentiunt his:" non ad illud de transitu Hyphasis, sed ad illa quæ de ordine et distantiis stationum Alexandri, ex Diogneto et Bætone itinerum ejus mensoribus descripta præcesserant, referendum esse existimo. Cui enim credibile est, Alexandrum sine exército, et sine ulterius progrediendi ullo proposito, tam difficilem transitum aggredi voluisse? aut si maxime voluisset, hostium qui eum opperiebantur exercitum non occursurum illi fuisse et quod moliebatur impediturum? præsertim, cum in partes orientales ulterius Alexandrum non processisse notet Strabo, libro decimo quinto, quod Hypanim (sive Hyphasim) transire prohiberetur: et sua etiam memoria Plutarchus testetur, Præsiæorum (sive Prasiorum) reges trajecto flumine Deorum aras illas ab Alexandro positas veneratos, hostias ibi Græco ritu immolavisse.

In citeriore igitur Hyphasis ripa Alexander, diviso per ordines exercitu, ex quadrato saxo duodecim aras erigi jussit, monumentum expeditionis suæ; altitudine quidem (50. cubitorum) maximis turribus bellicis pares, latitudine quam quæ turrium est majore. In quibus sacrificio more patrio peracto; ludos etiam fecit gymnicos et equestres. Hinc castra triplo majore, quam antea fuerant, ambitu complexus, fossam pedes quinquaginta latam, et decem altam duxit: atque e terra intra fossam accumulata murum non contemnendum extruxit. Pedites etiam jussit, ut in tabernaculo quisque suo duo cubilia quinum cubitorum ex-

[z] Lib. 6. cap. 17.

trueret: equites autem, ut cubilibus etiam præsepia, altero tanto usitatis ampliora, adderent. Arma quoque, et equorum frœna, et ejus generis cætera, eadem ratione ampliora facta, relinqui jussit: ut speciem omnium augeret posteritati fallax miraculum[a].

His perfunctus, cum universis copiis, eodem quo venerat itinere, ad Hydraotem fluvium rediit: quo trajecto, ad Acesinem retrocessit. Ibi urbem exædificatam reperit, ad quam condendam Hephæstion relictus fuerat: atque in eam ex finitimis quicumque in eam commigrare vellent, et mercenariis ad militiam ineptis, colonos induxit.

Arsaces, provinciæ Abisaro finitimæ præses, et frater Abisari, aliique amici ad Alexandrum venerunt, dona adferentes quæ apud Indos censentur maxima; elephantos etiam ab Abisaro missos triginta, Abisarum ipsum morbo impeditum venire non potuisse dicentes. Quod quum et legati qui ab Alexandro ad illum missi fuerant confirmarent; facile persuasus rem ita se habere, Abisarum provinciæ ipsius satrapam constituit, atque Arsacem illius imperio adjunxit: et tributis quæ penderent imperatis, ad Acesinem fluvium rursus sacrificium fecit.

Acesine transmisso, ad Hydaspem venit: ubi quicquid in Nicæa et Bucephala imbres corruperant, militum opera instauravit. Præterquam enim quod ab eo tempore quo ad Hydaspem primo venit, usque ad hoc quo ad eundem iterum rediit, continue pluisse, præsertim flantibus Etesiis, Aristobulus anthor est[b]: etiam ad dies septuaginta horrenda tonitrua et fulmina imbribus continenter fuisse admixta, ex Diodoro jam audivimus.

3678. *a.* Alexander, quum jam ad Hydaspis ripas multas triginta remorum naves et biremes paratas haberet, multas etiam transmittendis equis aptas, cæteraque omnia ad vehendum exercitum necessaria; per Hydaspem in australem oceanum navigare statuit: collectisque omnibus Phœnicibus, Cypriis, Caribus et Ægyptiis qui exercitum secuti fuerant; ex iis navigia implevit.

[a] De ararum inscriptione, in fine libri 2. vitæ Apollonii consulendus Philostratus.

[b] Apud Strabon. lib. 15. pag. 1013.

Per id tempus Cœnus ex intimis fidelissimisque Alexandri amicis morbo extinctus est; cujus morte ingemuit quidem rex, et magnifice pro eo ac tempus ferebat sepeliendum eum curavit; orationis tamen qua ulteriorem illius in orientem progressum dissuaserat non immemor, significatione satis acerba declaravit; quod si intra tam paucos dies se vita excessurum ille prævidisset, tam longam orationem minime exorsus fuisset.

Sub idem tempus nova ex Græcia supplementa, tum auxiliariorum tum stipendiis militantium, ductu imperatorum adventarunt: 30. amplius peditum millia, et 6. millia ferme equitum. Arma simul eleganter fabricata in 25000. pedites, et medicamentorum 100. talenta, tunc advecta. Ita Diodorus: Curtius vero[c], Memnon ex Thracia in supplementum equitum sex millia; præter eos ab Harpalo, peditum septem millia adduxerat: armaque 25000. auro et argento cælata pertulerat; queis inter milites distributis, vetera cremari rex jussit.

Harpalus vero ille a quo supplementum peditum ad Alexandrum missum fuisse Curtius innuit, non alius fuit quam ille, cujus fidei thesauros Babylonis et vectigalium asservationem Alexander commiserat; et quem regionis illius ἐπιμελητὴν sive curatorem fuisse relictum, scribit in Alexandro Plutarchus: satrapia tamen Mazæo, qui Babylonem Alexandro tradiderat, reservata; cui mortuo Deditamenes deinde successor est datus: quanquam et ipse Harpalus provinciæ hujus satrapes a Diodoro appelletur, in anni hujus secundi Olympiadis CXIII. historia: ubi eum narrat, quum ab Indica expeditione nunquam reversurum regem speraret, ita voluptatibus et delitiis se dedisse, ut ad impendiorum exuberantiam nihil faceret reliquum. Ac primum (inquit) ad fœminarum stupra nefariosque cum Barbaris concubitus se convertit: et intemperantissimo voluptatum abusu magnam pecuniæ sibi creditæ vim prodegit. A mari autem rubro per longissimum intervallum magnam piscium copiam sibi afferendam curabat: tantosque in quotidianum victum sumptus profundebat, ut

[c] Lib. 9. cap. 4.

male apud omnes audiret. Ex Athenis insuper famosissimum scortum Pythonicen, et post ejus mortem Glyceram accersivit. De quibus in epistola ad Alexandrum Theopompus est conquestus: quod impensis pluribus quam 200. talentis mortuæ Pythonicæ duo monumenta, alterum Athenis, alterum in Babylonia, Harpalus erexerit; ausus etiam lucum et aram et templum statuere, Pythonicæ Veneris nuncupatum. Glyceræ vero æneam statuam in Tarso Syriæ posuerit, eique concesserit ut in regio palatio habitaret, atque a populo salutaretur et appellaretur regina[d].

Similiter et in Media Cleander, Sitalces et Heracon, Alexandrum sospitem ex India non credentes reversurum, cum omnia prophana spoliassent, templa etiam diripuerunt, virginibus et principibus fœminarum stupra intulerunt, multaque alia in subditos improbe atque avare perpetrarunt: ita ut invisum Macedonum nomen avaritia eorum ac libido Barbaris fecerit. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem constupratam servo suo pellicem dederat[e].

Alexander aditurus oceanum, discordes et vetera odia retractantes Porum et Taxilem Indiæ reges, firmata per affinitatem gratia, in suis regnis reliquit. Porum autem non modo regionis inter Hydaspem et Acesinem, ut antea, sed etiam liberorum populorum inter Acesinem et Hyphasim ab eo subactorum regem constituit: gentium quidem omnino septem, urbium autem supra 2000[f]. Alii in ea regione gentes 15. urbes non mediocres 5000. et vicos quamplurimos fuisse memorant[g]. Et regio sane inter Hydaspem et Hyphasim sive Hypanim posita, non quidem 15. sed 9. gentes habuisse dicebatur, urbes vero ad 5000. Co Meropide non minores: ut ex Apollodoro rerum Parthicarum scriptore refert, in libri decimi quinti initio, Strabo. Cui tamen numerus iste veritatis limites longe excessisse visus est: quod ipse postea in eodem libro hisce verbis est professus: Δοκεῖ δὲ πρὸς ὑπερβολὴν εἰρῆσθαι τὸ πλῆθος. Unde

[d] Vid. Athenæum, lib. 13. cap. 23.
[e] Curt. lib. 10. cap. 1. Arrian. lib. 6. pag. 268.
Arrian. lib. 6.
[g] Plutarch. in Alexandro.

et ad universum Indiæ tractum ab Alexandro domitum hoc pertraxisse Plinium videmus, libri sexti capite decimo septimo ita hac de re scribentem: "Alexandri Magni comites in eo tractu Indiæ quem subegerant, scripserunt quinque millia oppidorum fuisse, nullum Co minus, gentium novem." Philippus, unus e cohorte amicorum, qui regionis ultra Indum positæ satrapes fuerat, quum hoc tempore in Bactrianorum regione triduo esset illi cessandum, cum magnis quas ducebat copiis Alexandrum sequi jussus est. Nysæi equites Nysam sunt remissi. Cratero et Hephæstioni imperatum est, ut quam celerrime ad Sopithis regiam præirent, classemque præstolarentur. Ad dextram Hydaspis ripam Craterus, cum peditum atque equitum parte: ad sinistram Hephæstion, cum majore melioreque exercitus parte et 200. elephantis, processit. Copiæ Alexandri 120000. militum erant, cum iis quos ex maritimis oris adduxerat. Venerunt etiam ii quos passim ad conscribendum exercitum miserat, barbaras omnis generis nationes, variis armis instructas, secum habentes[h]. Peditum 120. millia, equitum ad 15. millia, a Plutarcho illi tribuuntur.

Classem Alexandri mille navium fuisse dicit Curtius: quarum 200. apertas, 800. actuarias fuisse, Diodorus scribit. Arrianus in Indicis 800. tantum numerat; partim oblongas atque onerarias, partim vehendis equis et frumento aptas. Sed idem alibi Ptolemæum Lagi filium (qui e triremium ductoribus unus ipse fuit) hic potissimum sequendum judicat: secundum quem, naves triginta remorum 80. erant; et in universum omnes, tam quæ equos vehebant quam actuariæ et fluviales, quæ aut multo ante aut tum temporis constructæ fuerant, non multum pauciores 2000.

Totius classis præfectus, Nearchus Androtimi filius Cretensis genere; Evagoras vero Eucleonis filius Corinthius scriba fuit. Ipsius Alexandri triremis Onesicritus Astypalæus gubernator fuit. Reliquarum triremium ductores recenset Arrianus in Indicis.

His ita constitutis, Alexander diis patriis, et quibus

[h] Arrian. lib. 6. et in Indicis.

vates monebant, sacrificavit: Neptuno etiam et Amphitritæ ac Nereidibus, ipsique Oceano. Hydaspi quoque unde solvebat: Acesini præterea, in quem Hydaspes influit; et Indo, in quem uterque fertur. Certamina quoque musica et gymnica proposuit; victimis per singula agmina et turmas distributis.

Sub auroram exercitus naves conscendit: argyraspides videlicet, et sagittarii omnes, et equites amici appellati; omnes ad 8000. non multis diebus ante Pleiadum occasum, ut in libro decimo quinto Strabo ex Aristobulo indicat; nempe sub nostri Octobris exitum. Ipse Alexander conscensa nave, aurea phiala ex prora in flumen fusa libavit, Acesinem simul et Hydaspem et Indum invocans. Deinde quum Herculi progenitori libasset, simulque Ammoni et aliis diis quibus consueverat, signum educendis navibus tuba dari jubet: qua audita, statim naves ordine subducuntur. Imperatum enim erat quanto spatio actuarias, quanto hippagines, quanto bellicas naves sejunctas inter se esse oporteret; ne temere nulloque ordine navigantes colliderentur: neque iis quæ velociores erant interrupto ordine alias prævertere permittebatur.

Alexander hoc pacto navigans tertio die eo loci appulit, quo Craterum et Hephæstionem in utraque ripa castra locare jusserat: biduum ibi commoratus, dum Philippus cum reliquo exercitu advenisset. Et Philippum quidem cum iis quos adduxit ad Acesinem fluvium misit, juxta Acesinis ripam iter eum facere jubens. Craterum etiam et Hephæstionem rursus emisit; itineris quod tenerent ratione præscripta.

Ipse per Hydaspem fluvium navigationem persecutus (nusquam viginti stadiorum spatio angustiorem) expositis militibus, ad Sibarum sive Sobiorum fines processit. Hos ex posteritate illorum fuisse memorant, qui cum Hercule petram Aornon oppugnaverant; et post irritum conatum, in ista regione ægri ab eo relicti fuerant. Pelles ferarum pro veste, clavæ tela eis erant: multaque, etiam cum Græci mores exolevissent, stirpis ostendebant vestigia. Alexandro vero castra prope clarissimam eorum urbem collocante, qui præcipuæ in ea erant auctoritatis exeunt, et in

colloquium regis admissi, necessitudinis antiquæ memoriam renovant; et cupide omnia se facturos, quomodo cognatos deceat, pollicentur. Quod et munerum haud vulgarium exhibitione testatum faciunt. Eorum benevolentiam grate Alexander accipiens, civitates illorum liberas esse jubet.

Hinc excursione facta, 250. stadia processit: depopulatusque regionem, oppidum caput ejus corona cepit.

Agalassensium gens quadraginta peditum et tria equitum millia in ripa fluminis illi opposuit: quæ, amne superato, in fugam compulit. Plerisque cæsis, superstites in vicina oppida refugerunt: quibus expugnatis, puberes interfecti, cæteri servituti mancipati sunt.

De cæteris etiam incolis qui ad arma concursaverant, 20000. in magna quadam urbe tutandi sui causa congregatos vi expugnavit. Sed cum obseptis viarum angustiis fortiter e tectis propugnarent, vi summa pulsus, Macedonum haud paucos amisit. Oppido igitur per iram succenso, maximam illorum partem simul combussit. Ter mille qui adhuc superfuerant in arcem elapsos, cum supplices veniam rogarent, impune dimisit.

Tum denuo cum amicis naves conscendens, magna celeritate in Mallos et Oxydracas contendit: quod et plurimos eos et bellicosissimos illius tractus esse acceperat; quodque liberis atque uxoribus in munitissima oppida traductis, ipsi prælio cum eo decernere statuisse nunciarentur; tantoque magis accelerandum sibi putabat, ut eos nondum constitutos, sed apparandis rebus perturbatos opprimeret.

b. Quinto igitur die ad confluentem Hydaspis et Acesinis pervenit: ubi unus ex duobus isque angustissimus alveus efficitur, rapidusque ejus ob angustias cursus fit, et ingentes vortices volvit. Multæ itaque naves quassatæ, duæ majores inter se collisæ cum multis qui eis vehebantur perierunt: et ipsa prætoria in vastum abrepta vorticem, rex ultimum vitæ periculum adiit. At postquam fluminis alveus sese aperire cœpit, mitiore jam cursu minusque violentis vorticibus redditis, ad dextram ripam classis appulsa sinu quodam est recepta, quem rupes fluctibus objecta tutum ad subducendas naves faciebat.

Rex, aris ibi positis et diis suis ob insperato redditam salutem sacrificio facto, triginta stadia processit: et in Barbarorum regionem qui deditionem non fecerant incursione facta, quum iis ne Mallis suppetias ferrent interdixisset, ad classem reversus est; ibique Hephæstionem, Craterum et Philippum cum suis quemque copiis reperit.

Inter Hydaspis et Acesinis, atque Acesinis et Indi confluentes Oxydracarum Mallorumque regio est posita; Hydaspe apud Oxydracas in Acesinem incurrente, et Acesine apud Mallos in Indum: uti nos docet Arrianus in Indicis. Hos alias bellare inter se solitos, tunc periculi societas junxerat: datisque et acceptis ultro citroque denis virginum millibus, per affinitatem illam inter se reconciliati erant. Octoginta millia peditum in armis erant, equitum decem millia, cum 700. curribus; pro quibus 900. quadrigas habet Curtius. Equitum 60. millia Justinus[i] et Orosius[k] Mandris vel Ambris, et Sabracis vel Subagris vel Sugambris suis tribuunt: his enim nominibus Malli et Oxydracæ (apud Diodorum quoque Syracusæ depravate dicti) in variis eorum codicibus appellati reperiuntur.

Macedones, qui omni discrimine jam defunctos se esse crediderant, postquam integrum bellum cum ferocissimis Indiæ gentibus superesse cognoverunt, improviso metu territi, rursus seditiosis vocibus regem increpare cœperunt: quos ille, oratione ad eos habita, pacavit.

3678. Barbarorum dux spectatæ virtutis, ex natione Oxydracarum electus, sub radicibus montis castra posuit: lateque ignes, ut speciem multitudinis augeret, ostendit; clamore quoque ac sui moris ululatu identidem Macedones frustra terrere conatus. Sed luce appetente, cum Alexander fiducia ac spe plenus alacres milites arma capere et exire in aciem juberet: Barbari, sive metu sive seditione inter ipsos oborta, alii alio subito dispersi, avios montes et impeditos occupaverunt. Quorum agmen rex frustra persecutus, impedimenta cepit.

Refectis jam navibus, Alexander Nearchum cum classe ad Mallorum fines misit; præcipiens ut trium dierum itinere exercitum præverteret. Et Hydaspem trajiciens

[i] Lib. 12. cap. 9. [k] Lib. 3. cap. 19.

elephantos et Polysperchontis agmen et sagittarios equestres atque Philippum cum suis, Cratero (qui ad dextram Hydaspis ripam fuerat) ducere præcepit. Hephæstionem cum suis quinque dierum iter præcedere, Ptolemæum Lagi filium cum suis triduo post suum discessum sequi jussit: ut quicunque eum effugeret in alteras utriusque copias incideret. Eos vero qui præmissi erant, quum ad confluentes Acesinis et Hydraotis (in quibus Mallorum erant termini, ut Oxydracarum in Acesinis et Hydaspis confluentibus) pervenissent, expectare jussit, dum et ipse eo veniat, et Crateri ac Ptolemæi copiæ ei conjunctæ sint.

Ipse, sumptis argyraspidibus, et sagittariis atque Agrianis, et Pythonis agmine quod ex iis qui Asseteri vocantur constabat, sagittariis etiam equestribus omnibus, et ex equitatu amicorum dimidia parte; per aridam et siticulosam regionem in Mallos contendit: eos adoriturus, priusquam aut illi Oxydracis, aut Oxydracæ illis adjumento esse possent.

Ac primo quidem die juxta amnem non magnum castra locavit, distantem ab Acesine stadiis centum. Ibi curato corpore, et exigui temporis quiete militibus data, mandat ut quas quisque lagenas habeat, aqua repleat. Progressusque per id quod supererat diei et per noctem totam ad 400. circiter stadia, sub lucem ex improviso Mallorum multis supervenit, qui, quod eum nunquam per siticulosa illa loca venturum ad sese putassent, extra urbem inermes vagabantur. Eorum plerosque occidit: aliis in urbem repulsis ac conclusis, equitatu loco valli (peditum enim phalanx eum assequuta non erat) muros in orbem cinxit.

Statim vero ac peditatus advenit, Perdiccam quidem cum suis et Cliti equestribus copiis, cumque Agrianis, ad aliam Mallorum urbem obsidendam mittit, in quam Indorum non parvam manum confugisse acceperat: mandans ut eos urbe inclusos teneant; neque oppugnationem aggrediantur donec ipse advenerit; tantum curent, ne qui urbe elapsi alios Barbaros de Alexandri adventu certiores faciant. Posthæc urbem oppugnare cœpit.

Multis in expugnatione cæsis, Barbari murum deserentes

in arcem confugerunt: eaque vi capta omnes, ad 2000 numero, cæsi sunt.

Perdiccas ad urbem quam obsidere jussus fuerat profectus, eam ab incolis desertam reperit: quos quum non multo ante tempore effugisse cognovisset, cursim fugientium vestigia sectatus est. In fuga captos omnes fere occidit: reliquis palustria loca saluti fuerunt.

Alexander, curato corpore et quiete suis data, ad primam noctis vigiliam progressus est: magnumque iter ea nocte emensus, sub diluculum ad Hydraotem fluvium pervenit. Ac multos quidem Mallorum jam amnem transgressos cognovit: alios alveum transeuntes adortus, plerosque interfecit, amneque pertransito, eos qui transmiserant consequutus, multos ex iis cecidit, multos cepit. Maxima tamen pars in oppidum natura atque opere munitum se recepit.

Postquam peditatus advenit, Alexander Pithonem in eos misit cum suo aliisque duobus equitum agminibus: qui primo impetu illapsi oppidum ceperunt, omnibus qui eo confugerant (qui quidem in illo impetu interfecti non erant) in servitutem redactis. Quo facto, Pithon in castra rediit.

Alexander deinde in quandam Brachmanum urbem exercitum duxit, quo aliam Mallorum manum confugisse audierat. Eo simulac venit, densam phalangem omni ex parte muro admovit. Oppidani, desertis mœnibus, in arcem fugere coacti sunt: qua capta, alii succensis suis ædibus ipsi etiam earum incendio perierunt: plerique pugnantes interfecti. Quinque in universum millia perierunt: pauci vivi in potestatem venerunt.

Rex unum diem ibi commoratus, quiete exercitui data, postridie in alios Mallos movit: quos quidem urbes deseruisse et in solitudines sese abdidisse cognovit. Ibi etiam uno die cum exercitu substitit.

Postero die Pithonem et Demetrium equestris agminis præfectum retro ad flumen misit, quibus ad copias quas ducebant expeditorum cohortes aliquot, quæ rei gerendæ sufficerent, adjunxit: mandatis additis, ut ad ripam fluminis iter facientes, si quos eorum qui in sylvas ripis circum-

jectas confugerant reperissent, nisi sponte deditionem facerent, interficerent. Multos itaque in sylvis nacti occiderunt.

Ipse in maximam Mallorum urbem exercitum duxit, in quam etiam ex aliis oppidis multi sese recepisse nuntiabantur. Sed et hanc Indi, simul atque Alexandrum adventare intellexerant, deseruerant; transitoque Hydraote fluvio, in ripis ejus quæ altæ imprimis erant aciem instruxerant, tanquam transitu prohibituri. Eo Alexander confestim equitatum duxit, peditatu sequi jusso. Sed cum in medio esset amne, Indi celeriter, ordinate tamen, a ripa recesserunt: cum numero circiter 50. essent millia. Alexander confertam eorum phalangem videns, quum peditatum secum non haberet, excursiones obequitando faciebat; prælium nequaquam committendum censens.

Quum vero Agriani, aliaque expeditorum agmina, quos selectissimos secum ducebat, et sagittarii advenissent; et peditum phalanx haud procul inde appareret: Indi concitato cursu in vicinam urbem munitam confugerunt. Quos insecutus Alexander, multos interfecit: quumque jam urbe conclusi essent, primo accessu (ante peditatus adventum) muros equitatu cinxit.

Demophoon vates Alexandrum conveniens, auguriis quibusdam maximum illi periculum portendi significavit: ideoque, ne committeret, aut certe differret obsidionem, eum monuit. Rex homine jurgiis excepto, quod strenue certantibus impedimento esset, divisoque in duas partes exercitu, ipse alteram earum ducens, Perdiccas alteram, impetum in murum fecit: quem cum Indi sustinere non possent, desertis mœnibus in arcem se receperunt. Alexander, cum iis qui circa ipsum erant, primus perfracta quadam porta in urbem irrupit: et scalas ad arcem admoveri jussit. Cumque cunctari Macedones viderentur, ipse scalam cuidam ereptam muro applicans in summum muri fastigium evasit. Post hunc Peucestas, (scutum gestans, quod Alexander ex æde Palladis Iliacæ sumptum in omnibus præliis præ se gestari curabat) et post eum Leonnatus corporis custos per eandem scalam subiit: ac per aliam scalam Abreas unus ex διμοιριτῶν sive duplariorum ordine. Tum argyraspides de rege soliciti, quum et ipsi scalas celeriter

conscenderent, fractis scalis præcipites in terram corruerunt, aliisque simul conscendendi facultatem sustulerunt[l].

Rex e vicinis circumquaque turribus telis petitus, (neque enim quisquam cominus eum ferire audebat) e mœnibus in arcem desiliit, atque ad ejus murum obfirmatus, nonnullos cominus eum lacessentes, atque ipsum Indorum ducem audacius irruentem gladio interfecit; sic ut deinceps nemo propius auderet accedere, sed eminus omnes omnis generis tela jacularentur.

Interea Peucestas et Abreas et Leonnatus desiliunt, acriterque pro rege pugnant. Et Abreas quidem faciem sagitta trajectus cecidit. Alexander etiam ipse (ut Ptolemæus Lagi filius tradit) tam grave in pectore vulnus accepit, ut una cum sanguine spiritum etiam ex vulnere sufflaret. Peucestas, qui Palladis Iliacæ scuto interjecto regem protegebat, et Leonnatus, qui ictus illi intentatos excipiebat, ipsi quoque graviter vulnerabantur: parumque aberat quin vita Alexandrum simul cum sanguine deficeret. Et Peucestam quidem in eo periculo regem scuto protexisse, omnes profitentur: (unde et Alexandri magni servator a Plinio[m], dici meruit:) de Leonnato vero non omnes consentiunt, ut nec de Abrea duplario. Ptolemæum quoque Lagi filium huic pugnæ adfuisse, tradiderunt Clitarchus et Timagenes et in Atticis Pausanias: quum ipse abfuisse se scribat, et eo tempore copiarum ducem adversus alios barbaros pugnavisse. "Tanta (inquit Curtius) componentium vetusta rerum monumenta vel securitas, vel par huic vitium credulitas fuit."

Macedones vi in arcem irrumpentes, omnes ad unum trucidant; non senibus, non fœminis, non infantibus parcentes: regemque scuto efferunt, viveret necne incerti. Curatio vulneris gravior ipso vulnere fuit. Sed ea fortiter tolerata, in spem vitæ rex rediit: quam ægre exercitui suo probavit, ad quem rumor perlatus fuerat, eum ex vulnere interiisse. Quamprimum ergo potuit, ad Hydraotis

[l] Vid. Appian. sub fin. lib. 2. bell. civil.
[m] Lib. 34. cap. 8.

fluvii ripas se deferri curavit; secundo amne navigaturus ad castra, quæ circa confluentes Hydraotis et Acesinis subsistebant: ubi Hephæstion exercitui, et Nearchus classi præerat. Navi ad ripam appulsa, dextram multitudini porrexit, et lectica rejecta equum ascendit: mox etiam pedes in tabernaculum suum transiit, cum incredibili omnium gratulatione atque lætitia. Macedonibus de rege sollicitis, ipsum in navi se curandum præbuisse ut esset spectaculo omnibus; scribit Appianus, in Mithridaticis.

Rex, septem diebus curato vulnere, nec dum obducta cicatrice, cum audiisset convaluisse apud Barbaros famam mortis suæ; duobus navigiis junctis, statui in medium undique conspicuum tabernaculum jussit, ex quo se ostenderet periisse credentibus: conspectusque ab incolis, spem hostium falso nuncio conceptam inhibuit.

Secundo deinde amne defluxit, aliquantum intervalli a cætera classe præcipiens; ne quies corpori invalido adhuc necessaria pulsu remorum impediretur. Quarto postquam navigare cœperat die, pervenit in regionem desertam quidem ab incolis, sed frumento et pecoribus abundantem. Placuit is locus, et ad suam et ad militum requiem.

Nearchus, Alexandri navarchus, narrat amicos, quod se tanto discrimini objecisset, ut militis non ducis officio functum reprehendisse; cumque ægre rex id ferret, et indignationem vultu indicaret, senem quemdam Bœoticum placuisse illi versu iambico admonentem, Qui magnum aliquid faciat, æquum esse et pati. Et habetur sane apud Curtium[n] oratio amicorum nomine a Cratero ad regem in hanc sententiam habita: una cum ipsius responsione, in qua, ubique laudis materiam offerri ostendens; " Post nonum regni mei," inquit, " post vicesimum atque octavum ætatis annum, videorne vobis in excolenda gloria cui me uni devovi posse cessare?" Ita enim Curtius loquentem inducit Alexandrum: quum regni quidem decimum (quod dicto huic satis convenit) sed ætatis tricesimum hunc fuisse annum, ex accuratiore calculo chronologico liqueat.

[n] Lib. 9. cap. 6.

Dum per complures dies stativa rex hic haberet, quibus et vulneri curando et navibus pluribus construendis operam dedit, Græci milites nuper in colonias per Bactrianam et Sogdianam ab eo distributi, numero circiter 3000. quod et jampridem sedes inter Barbaros assignatas moleste ferrent, et tunc rumore defuncti ex vulnere regis arrigerentur, a Macedonum imperio defecerunt. Occisis enim quibusdam popularium qui validiores erant, arma spectare cœperunt: et Bactriana arce, quæ negligentius asservata erat, occupata, Barbaros quoque in societatem defectionis impulerunt. Athenodorus erat princeps eorum: qui regis quoque nomen assumpsit; non tam imperii cupidine, quam in patriam revertendi cum iis qui authoritatem ipsius sequebantur. Huic Biton vel Bicon quidam nationis ejusdem, sed æmulationem infestus, comparavit insidias; invitatumque ad epulas, per Boxum quendam Macerianum in convivio occidit. Postero die concione advocata, Biton ultro insidiatum sibi Athenodorum plerisque persuaserat. Sed aliis suspecta fraus erat Bitonis, et paulatim in plures cœpit manare suspicio. Itaque Græci milites arma ceperunt, occisuri Bitonem, si daretur occasio. Verum principes eorum multitudinis itam mitigaverunt.

Præter spem suam Biton præsenti perculso ereptus, paulo post insidiatus authoribus salutis suæ est; cujus dolo cognito, et ipsum comprehenderunt, et Boxum. Cæterum Boxum protinus placuit interfici; Bitonem etiam per cruciatum necari. Jamque corpori tormenta admovebantur, cum Græci, incertum ob quam causam, lymphatis similes ad arma discurrunt; quorum fremitu exaudito, qui torqueri Bitonem jusserant, omisere; veriti ne id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, sicut nudatus erat, pervenit ad Græcos: et miserabilis facies supplicio destinati in diversum animos repente mutavit, dimittique eum jusserunt.

Interim legati a Mallis, qui reliqui erant, ad Alexandrum venerunt, deditionem totius gentis facientes: itemque ab Oxydracis urbium præfecti et præsides ipsi, et cum his alii 150. principes illius gentis, et ipsi quoque gentem dedentes. Alexander mille ex primoribus gentis

(2500. equites habet Curtius) sibi mittere eos jussit; quos vel pro obsidibus, si vellet, teneret, vel ut militibus uteretur, donec reliquos Indos debellasset.

Invitatis deinde ad epulas legatis harum gentium regulisque, exornari convivium jussit. Centum aurei lecti modicis intervallis positi erant: lectos circumdederant aulæa purpura auroque fulgentia. Quicquid aut apud Persas vetere luxu, aut apud Macedonas nova immutatione corruptum erat, confusis utriusque gentis vitiis, in illo convivio ostendit. Intererant epulis Dioxippus Atheniensis* pugil nobilis, et ob eximiam virtutem virium regi pernotus et gratus; et Corragus Macedo, corporis robore item præstans, et qui non raro in pugnis strenue rem gesserat. Hic jam temulentus Dioxippum ad singulare certamen provocat. Posteroque die Dioxippus nudus et oleo perfusus, stipite tantum ac pallio armatus Macedonem clypeo, sarissa, lancea gladioque, instructum prosternit.

Macedonibus et ipso Alexandro dedecus hoc genti suæ coram Barbaris impositum ægre admodum ferentibus, post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur, et furti suspicione Dioxippus infamatur. Quam ignominiam cum ille ferre non posset; in diversorium regressus, literis conscriptis quæ regi redderentur, ferro se interimit.

Alexander navibus equites, ex amicis quidem 1700. expeditos vero totidem quot antea, et pedites ad 20000. imponit: et non multum spatii per Hydraotem emensus, ad confluentes Hydraotis et Acesinis pervenit; indeque per Acesinem navigans, ad confluentem Acesinis atque Indi venit. Ibi cum classe substitit, donec Perdiccas cum exercitu advenit, Abastanis, libera Indorum gente, in ipso itinere subactis.

Inter hæc aliæ triginta remorum naves, aliæque onerariæ, quæ in Xathris, libera etiam Indorum gente, constructæ fuerant, advenerunt. Præterea legati ab Ossadiis,

* De quo Plinius lib. 35. cap. 11. Athenæus, lib. 6. cap. 6. Ælianus, lib. 10. cap. 22. et lib. 12. cap. 58. et Plutarchus, in lib. de curiositate.

libero quoque Indorum populo, Alexandrum adierunt deditionem facientes.

Oxydracarum quoque et Mallorum legati cum donis sunt reversi. Præter lineæ vestis aliquantum, mille scuta Indica erant, et ferri candidi talenta centum, leonesque raræ magnitudinis, et tigres; utrumque animal ad mansuetudinem domitum. Lacertarum quoque ingentium pelles, et dorsa testudinum: "Trecenti erant [equi, 1030.] currus, quos quadrijugi equi ducebant." Ita apud Curtium legitur[p], Arrianus illos pro obsidibus mille viros præstantissimos et maximos misisse; 500. etiam curribus eorumque propugnatoribus, quos Alexander non petierat, adjectis: atque eum, obsidibus remissis, currus accepisse scribit.

Alexander utrique nationi stipendium quod Arachosiis pensitabat imposuit, et Philippum satrapam præfecit; Acesinis et Indi confluentibus satrapatum illius terminans. Ut non facile hic fides Plutarcho fuerit adhibenda, Philippi satrapiam triplo quam Pori fuisse majorem: præsertim si tantæ amplitudinis illam Pori fuisse admiserimus, quantam ille nobis eam exhibuit. Philippo vero universum Thracum equitatum Alexander reliquit, aliaque agmina, quæ provinciæ custodiendæ sufficere viderentur. Ad hæc urbem ad confluentem fluminum condi jussit, arbitratus populosam et claram futuram: atque navalia ibi extrui curavit.

Per eosdem dies Oxyartes sive Oxathres prætor Bactrianorum, Roxanes Alexandri uxoris pater, ad generum veniens, criminis Bactrianæ arcis a Græcis defectoribus occupatæ absolutus est.

c. Deinde, Polysperchonte cum exercitu Babyloniam misso[q], et Cratero cum magna relicti exercitus parte et elephantis ad sinistram Indi fluminis ripam ire jusso (quod ab ea parte exercitui gravioris armaturæ commodior via futura videretur, et gentes finitimæ non omnino amicæ essent) cum lectissima manu navibus conscensis, navigationem in oceanum redintegrat. Proditur autem nullo

[p] Lib. 9. cap. 8.

[q] Justin. lib. 12. cap. 10.

die minus quam stadia 600. navigasse in Indo; nec potuisse ante menses quinque enavigare, adjectis paucis diebus[r].

In hac navigatione ad Sabracarum sive Sambestarum regionem Alexander primum appulit. Hi tum numero tum virtute hominum nulli Indicarum gentium postferendi, urbes quæ populi imperio reguntur incolunt. Et de Macedonum adventu certiores facti, peditum 60. millia, et equitum sex (vel, ut Curtius, octo) millia, cum 500. curribus, coegerant: quibus et tres duces spectatos virtute bellica præfecerant. At classe jam imminente, nova et inusitata accessus facie[s] perterriti, cum et ubique pervulgata Macedonum gloria metum incuteret, et seniores periculum certaminis dissuaderent, quinquaginta ex præcipua nobilitate legatos ad Alexandrum miserunt gentem dedituros. Cui pacem ille concedens, munera amplissima et honores qui heroem deceant ab incolis est consecutus.

3678. Quarto deinde die ad ripæ utriusque accolas, qui Sodræ (vel Sogdæ, ut apud Arrianum) et Massani appellantur, pervenit; eosque similiter in fidem accepit. Hic ad Indum flumen urbem Alexandriam dictam condidit, et mille qui eam incolerent delegit: portus etiam et navalia extruxit; navesque quassatas reparari jussit. Totius vero regionis quæ a confluentibus Acesinis atque Indi ad mare usque pertinet Oxyartem socerum suum et Pithonem Agenoris filium satrapas constituit, universa etiam maritima ora illis adjuncta: ipse secundo amne in Musicani regis fines tanta celeritate venit, ut prius eo irrumperet quam ille quicquam de ejus expeditione audivisset. Inopinato itaque ejus adventu perculsus Musicanus, confestim Alexandro obviam processit, dona quæ apud Indos censentur amplissima adferens, universos etiam quos habebat elephantos ducens, gentemque pariter et se dedens; ac culpam suam agnoscens, quod hoc antea non fecisset, neque per legatos amicitiam illius petiisset. Alexander Musicano venia culpæ data, urbem simul et regionem (de qua

[r] Plin. lib. 6. cap. 17.

[s] De qua, præter Curtium, lib. 9. cap. 8. videndus etiam Plinius, lib. 19. cap. 1.

videnda quæ ex Aristobulo et Onesicrito refert Strabo, libro decimo quinto) admiratus, pristinum imperium ei reliquit.

Hic de Teriolte vel Tiryeste satrapa, quem Parapamisadis præfecerat, iisdem arguentibus, cognovit: multaque avare ac superbe fecisse convictum, interfici jussit. Oxyartem vero sive Oxathrem socerum suum satrapatu illius donavit.

Cratero ut arcem in urbe Musicani extrueret, jussit: quæ quidem præsente adhuc Alexandro exædificata est, præsidiumque ei impositum; quod peridoneus is locus videretur ad finitimas gentes in fide atque officio continendas.

Inde assumptis sagittariis atque Agrianis, omnique equitatu quem in navibus vehebat, ad Præstos aliam Indiæ gentem pervenit: et in eorum regem Porticanum vel Oxycanum nomine, quod nec is legatos de deditione misisset, movit; duasque urbes maximas quæ illi parebant cepit. Earum alteri ipse Porticanus cum magna manu popularium se incluserat; quam Alexander tertio die quam cœperat obsidere expugnavit. Porticanus vero in arcem probe munitam confugiens, legatos de conditione deditionis ad Alexandrum misit. Sed antequam adirent eum, duæ turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evasere in arcem: qua capta, Porticanus cum paucis repugnans occisus est. Diruta arce, omnibus captivis venundatis, et præda militi data, elephantos Alexander secum ipse abduxit.

Duas illas urbes direptioni militum concessas incendisse Alexandrum, ac deinde reliquas Porticani urbes omnes expugnatas diruisse, eoque magnum finitimis terrorem incussisse, scribit Diodorus. Reliquas urbes adventante Alexandro deditionem fecisse, nulla earum ad arma conversa, narrat Arrianus.

Posthæc Alexander Brachmanum regis Sambi (apud Curtium Sabi vel Sami, Plutarchum Sabbæ, Justinum Ambigeri, Orosium Ambiræ nominati) fines ingressus est; quem fugisse acceperat. Postquam vero urbi quæ illius imperii caput est (Sindomana vel Sindonalia nomen illi erat) ap-

propinquavit, portæ urbis ei apertæ sunt: quique Sambo domestici erant, cum numerata pecunia et elephantis ei occurrerunt; declarantes Sambum non hostili animo in Alexandrum fugisse, sed Musicani ab eo dimissi metu, cum quo graves ille inimicitias gerebat.

Hoc et aliis multis oppidis in fidem acceptis, Alexander aliam quandam urbem quæ defecerat cepit, et Brachmanum nonnullos quos defectionis authores fuisse constabat interfecit. Horum enim impulsu Sambus, qui nuper se dediderat, et urbes ejus ditioni subjectæ defecerant. Urbem cuniculo ab Alexandro captam Curtius memorat: viros in media ferme urbe e terra emergere Barbaris mirantibus. Clitarchus apud eundem, octo (vel octoginta potius, ut alii cum Diodoro legunt) Indorum millia in ea regione cæsa author est, multosque captivos sub corona venditos. Et has quidem clades gens Brachmanum experta fuit. Cæteris autem, quæ supplices veniam exorabant, auctoribus pœna affectis, Alexander ignovit. Ipse Sambus rex, fuga in ulteriores partes cum triginta elephantis arrepta, periculo se subduxerat.

Ex Gymnosophistis, qui præcipue illum ad defectionem concitaverant et plurimum Macedonas fatigaverant, decem Alexander cepit: quibus quæstiones obscuras proposuit, necem denuntians primo qui parum recte respondisset. Quæstiones illas, cum responsionibus, in vita Alexandri recenset Plutarchus; qui et eos muneribus honoratos dimissos fuisse refert.

Musicano interim deficiente, Pithon satrapa Agenoris filius cum idoneo exercitu in eum missus est: qui urbes illi subditas adortus, alias direptas subvertit, aliis præsidia imposuit, arcesque in iis extruxit. Captum vero ab eo Musicanum ipsum Alexander in regione sua crucifigi jussit, et Brachmanum quotquot ipsum ad defectionem instigarant.

Alexander Indum, in quo classem expectare se jusserat, rursum repetens, quarto deinde die secundo amne Harmatelia (Sambi et Brachmanum urbem) pervenit. Cumque oppidani, sua fortitudine et difficili locorum aditu confisi, portas clausissent; Alexander quingentos Agrianos cum armis

mœnia subire jussit, et hoste ad pugnam lacessito fugam retro capessere. Ter mille igitur ex urbe contra illos erumpentibus, simulato pavore statim terga verterunt: quos Barbari effuse sequentes, in alios, inter quos ipse Alexander erat, inciderunt. Renovato ergo prælio, sexcenti eorum cæsi sunt, mille capti, cæteri mœnibus urbis inclusi. At vulneratorum ex agmine regio non exiguus numerus in extremum venit discrimen. Ferramenta enim armorum lethali veneno oppidani tinxerant. Cum inter multos vulneratus etiam Ptolemæus Lagi filius esset, moriturusque jamjam videretur; per quietem Alexandro monstratam in remedia veneni herbam fuisse dicunt, qua in potu accepta, statim periculo liberatus est. Cæteri quoque salutari herbæ usu cognito, ejusdem curationis ope convaluerunt. Verisimile est, aliquem rei peritum eam regi indicasse, sed adulationis gratia adjuncta fabula est: inquit Strabo libro decimo quinto, qui tamen apud Oritas (de quibus postea) hoc contigisse refert.

Cum Harmateliorum deinde urbem munitam et amplam Alexander oppugnare instituisset; oppidani supplices ei occurrentes, seque ipsos et urbem dedentes, veniam ab eo consecuti sunt.

d. Mæris, proximæ gentis Pattalenæ rex, ad Alexandrum veniens, se et regionem suam illius fidei commisit. Quem principatui suo restitutum, omnia quæ ad excipiendum exercitum necessaria essent ille parare jussit.

Alexander Craterum, Attali et Meleagri et Antigenis agmen ducentem, nonnullosque ex sagittariis, ex amicis etiam et Macedonibus quos inutiles bello factos Macedoniam repetere voluerat, in Carmaniam per Arachotos et Zarangos (vel Drangas) proficisci, elephantosque ducere jussit. Ad alteram Indi ripam Hephæstion aliam exercitus partem, ad alteram ripam Pithon equestres jaculatores et Agrianos ducebat. Huic etiam, ut colonos in urbes a se conditas ducat, rex imperat; et siquid apud finitimos Indos novatum esset, rebus compositis ad Pattala se cum reliquis copiis conjungat.

Quumque jam triduo Alexander navigasset, nuntiatum ei est, Mœrim, magna Pattalensium manu coacta, urbem

deseruisse, et in montes profugisse. Quo nuntio accepto, properantius classem egit.

Circa Canis exortum in Pattalenam pervenisse, cum jam menses decem navigasset, et non multis ante occasum Pleiadum diebus navigationem cœpisset; ex Aristobulo nos docuit Strabo, libro decimo quinto. Sub Julii igitur nostri exitum Pattala Alexander appulit, a cœpta per fluvios navigatione mense decimo ineunte: quum secundo amne Hydaspe, Acesine et Indo navigans, novem menses solidos (ut ex notatorum siderum ortu et occasu liquet) exegisset. Ut minus hic exacta fuerit Plutarchi in Alexandro illa numeratio: " ἡ διὰ τῶν ποταμῶν πρὸς τὴν θάλατταν ὑπαγωγὴ μηνῶν ἑπτὰ χρόνον ἀνήλωσε. Descensus per flumina ad mare septem mensium spatium absumpsit."

Pattalis potitus Alexander, urbem incolis, agrum agricolis vacuum reperit. Magnæ ex agris prædæ actæ sunt pecorum armentorumque, magna vis reperta frumenti. Missi expeditissimi quique e toto exercitu, qui fugientes incolas insequerentur. Capti eorum nonnulli confestim ad alios adhuc fugientes missi sunt, qui illos ad reditum hortarentur, liberam illis ut antea et urbis habitationem et agri culturam promittentes: multique eorum redierunt.

Deinde Hephæstione in Pattalis arcem ædificare jusso; alios in eam regionem quæ aquarum inopia laborabat Alexander misit qui puteos foderent, regionemque habitabilem facerent. Hos Barbarorum finitimorum nonnulli ex improviso adorti, quum aliquot interfecissent, multis etiam suorum desideratis, in solitudinem sese receperunt. Quo audito, alias copias Alexander misit quæ se prioribus adjungerent, quo tutius opera jam incepta absolverent.

Cum Nearcho egit Alexander, ut tempestate anni opportuna classem et exercitum navalem ab Indi ostiis per oceanum in sinum Persicum atque Euphratis et Tigris ostia deduceret: ut ex ipsius Nearchi historia refert Arrianus in Indicis: ἡγεμόνα μὲν Νεάρχον ἀποδείξας, ἀρχι-

κυβερνήτην δὲ Ὀνησίκριτον, inquit Plutarchus: "Classis quidem universæ præfectum Nearchum constituens, magistrum vero gubernatorem Onesicritum." Unde et ipse Onesicritus in historia sua navarchum se (ut est apud Arrianum libro sexto) et ipsum secutus Plinius libro sexto, capite vigesimo secundo, classis præfectum, Strabo vero libro decimo quinto ἀρχικυβερνήτην rectius eum appellavit[t].

Apud Pattala Indus in duos ingentes alveos divisus (quorum uterque Indi appellationem ad mare usque retinet) triquetra figura insulam efficit, Pattalenam ab urbe denominatam, Delta Ægyptio majorem. Onesicritus unumquodque latus triangularis hujus insulæ 2000. stadiorum facit. Sed basim, sive distantiam inter duo Indi ostia, (quorum utrumque est palustre) Aristobulus 1000. tantum, Nearchus, et eum secutus Arrianus, 1800. stadiorum, Plinius 220. milliarium esse dicit[u].

Per dexteriorem fluvii alveum Alexander ad oceanum navigare instituens, delectis navibus quæ velociores erant, et biremibus omnibus, et triginta remorum navibus, actuariisque nonnullis, et ducibus sumptis amnis peritis, navigationem cœpit: Leonnato cum mille equitibus et peditibus circiter 8000. terra juxta classem procedere jusso.

Postridie quam solverat, orta tempestas ventusque æstui contrarius cavas undas ciebat, navesque inter se collidebat: adeo ut pleræque quassatæ, nonnullæ vero ex triginta remorum navibus prorsus dissipatæ fuerint, priusquam ad insulam medio fere alveo enatam appulerint.

Ibi diutius Alexander subsistere coactus est, tum ut alias naves fabricaret, tum quia itineris duces socordius asservati profugerant. Missis igitur qui conquirerent alios, cum nulli reperirentur, sine ullo duce navigabant; omnium per quæ ferebantur ignari. Jamque 400. stadia processerant, cum gubernatores agnoscere ipsos auram

[t] Vide Arrianum, lib. 7. et in Indicis.

[u] Strabo, lib. 15. Plin. lib. 6. cap. 21. Arrian. lib. 5. et lib. 6.

maris, et haud procul videri sibi oceanum abesse, indicant regi. Is paucos navigio emisit in ripam, qui agrestes vagos exciperent; e quibus certiora nosci posse sperabat. Illi, scrutati omnia tuguria, tandem latentes reperere. Qui interrogati, quam procul abessent mari, responderunt nullum ipsos mare ne fama quidem accepisse: cæterum tertio die perveniri posse ad aquam amaram, quæ corrumperet dulcem.

Arrianus narrat, a nonnullis levis armaturæ militibus in ulteriorem ripam emissis Indos aliquot captos fuisse, quibus deinceps in eo flumine navigationis ducibus Alexander usus fuerit. Postquam autem eo perventum est ubi amnis latitudo in 200. stadia extenditur (qua nimirum parte amplissimus est) quum ventus a mari vehementior incubuisset; rursus in sinum quendam a ducibus navigationis præmonstratum eos sese recepisse. Curtius vero, cum tertio (uti prædictum fuerat) die mixtum flumini subiisset mare, leni adhuc æstu confundente dispares undas ad aliam insulam medio amne sitam paulo lentius, quia fluminis cursus æstu reverberabatur, applicuisse eos classem refert.

Ibi quum in statione essent, et ad commeatus petendos discurrerent, in novum metum inciderunt. Ingens enim maris æstus (qui et hodie in litore Cambaiæ, ubi Indus in oceanum influit maxime memorabilis est) totos circa flumen campos subito inundavit, tumulis duntaxat eminentibus velut insulis parvis; in quos plerique trepidi, omissis navigiis, enare properarunt. Reciprocante deinde mari, redditisque terris quæ paulo ante profundo salo mersæ fuerant, destituta navigia alia præcipitabantur in proras, alia in latera procumbebant. Quumque stato tempore æstus iterum recurreret: quæ quidem limo firmiter insederant naves, citra ullum detrimentum sublatæ rursus navigabant; quæ vero in sicciore terra parum firmiter hæserant, earum aliæ æstus impetu raptæ invicem illisæ sunt, aliæ in ripam propulsæ dissilierunt.

His omnibus pro eo ac tempus ferebat reparatis, Alexander duabus actuariis navibus secundo flumine præmisit qui insulam explorarent in quam indigenæ aiebant ipsi

descendendum esse ad oceanum naviganti. Eam insulam illi Cilluta, Alexander Scillustin, alii Psiltucin appellaverunt. Qui postquam renuntiarunt ipsam insulam magnam esse, portusque commodos et aquam habere, reliquam classem eo agi jussit. Ipse cum lectioribus navibus ulterius processit, exploraturus an ea parte qua flumen in mare exit, facilis classi transitus futurus esset: progressusque ab insula 200. circiter stadia, aliam insulam prospexit jam in mari sitam.

Tum ad priorem fluminis insulam rediit, atque ad ejus promontorium appulsus, diis quibus ab Hammone se sacrificare jussum esse dicebat, sacrum fecit. Postero die ad aliam in oceano sitam insulam navigans, aliis hostiis, aliis etiam diis, alio quoque modo sacrificavit: id quoque ex Hammonis oraculo facere se prædicans. Et Indi ostia prætergressus, in vasto pelago navigavit: ibique tauros Neptuno cæsos in mare projecit, atque libatione sacrificio superaddita, phialam auream et crateras aureos gratias agens in undas immisit; precatus ut exercitum navalem in sinum Persicum a Nearcho ducendum salvum et incolumem posset transmittere[v].

Justinus[w], Alexandrum secundo æstu ostio fluminis Indi invectum, in monumenta rerum a se gestarum, urbem Barcen ibi condidisse, arasque statuisse scribit. Curtius[x], media nocte, ut æstum occuparet, cum paucis navigiis secundo amne defluxisse, evectumque os ejus quadringenta stadia processisse in mare; atque tandem voti sui compotem, præsidibus et maris et locorum diis sacrificio facto, ad classem rediisse. Diodorus Siculus, cum familiaribus ad oceanum provectum, duabus illic insulis repertis, magnifico Deos sacrificio esse veneratum, aureaque pocula numero haud pauca nec pondere exigua una cum libamentis in mare projecisse; tandemque excitatis in Tethyos et Oceani honorem aris, expeditioni propositæ finem imposuisse ratum, classe per amnem retro esse subvectum. In reditu vero ad Hyala urbem insignem appulisse eum addit, ean-

[v] Arrian. lib. 6.
[w] Lib. 12. cap. 10.
[x] Lib. 9. cap. 16.

dem cum Sparta reipublicæ formam habentem. Bini enim ex duabus familiis in ea reges, perpetuo successionis ordine, res bellicas administrabant: summæ autem rerum gerendarum curia seniorum præerat.

Alexander, adverso flumine, Pattala reversus, arcem exædificatam reperit, et Pithonem cum copiis rediisse, omnibus iis rebus ad quas missus fuerat peractis. Cumque partem classis ad urbem Pattala, (quæ et adhuc apud Indos Cambaienses nomen suum retinet) ubi Indus amnis in duos alveos dividitur, relinquere statuisset: portus et navalium ibi extruendorum Hephæstioni negotium dedit.

Ipse per alterum (sinistrum scilicet) Indi alveum rursus in oceanum navigavit; ut qua parte facilior minusque vehemens ejus in mare irruptio esset, cognosceret. Quumque jam non procul a faucibus fluminis abesset, ad lacum quendam pervenit, qui aut ab ipso flumine late diffuso efficitur, aut ab aquis ex circumvicinis locis influentibus flumenque auctius et marino sinui perquam simile reddentibus. Ibi plerosque militum cum Leonnato, actuariasque naves omnes reliquit. Ipse cum aliquot navibus triginta remorum et biremibus superato fluminis ostio, ea quoque parte in oceanum excurrit; faciliusque ea parte classem in mare subduci posse cognovit. Deinde in litus cum equitibus aliquot egressus, ad maris oram tridui iter fecit: et regionis quam adnavigabat ratione explorata, puteos complures effodi jussit, unde aqua classi suppetere posset[y].

Altero post relictum oceanum die, classem adverso flumine haud procul lacu salso appulsam refert Curtius, cujus incognita natura plerosque decepit temere ingressos aquam; quippe scabies corpora invasit, et contagium morbi etiam in alios vulgatum est; cui tamen oleum remedio fuit. Qui si is ipse lacus fuerit, cujus jam ex Arriano facta est mentio: ad posteriorem hunc ab oceano reditum (cujus alias solus Arrianus meminit) ista referenda fuerit historia.

Alexander, rursus Pattala reversus, partem exercitus ad

[y] Arrian. lib. 6. pag. 259.

puteos illos effodiendos in maritimam oram misit; mandatis additis, ut absoluto opere Pattala redeant. Ipse denuo in lacum navigans, alium portum atque alia navalia ibi extruxit: præsidioque ibidem relicto, frumentum in quatuor menses convexit, aliaque ad navigationem necessaria paravit[a]. Condita vero ab eo ad istum lacum fuisse videtur Potana, ut commodam in illa oceani ora navium haberet stationem: quemadmodum ex Diodoro, libro tertio cap. 47. cum Agatharchide[b] et loco isto Arriani, collato colligimus.

Alexandrum in Pattalena cum copiis substitisse, vernum tempus expectantem, atque interim urbes aliquas condidisse; jamque mitigata hyeme, et navibus quæ inutiles videbantur crematis, terra duxisse exercitum, affirmat Curtius[c]. Sub æstivum quoque tempus (a vere inchoatum) ex India eum discessisse, Strabo significat, libro decimo quinto, aliud profecto dicturus, si quod ipse statim subjicit Nearchi (qui maritimæ tum expeditioni non interfuit modo, sed etiam præfuit) testimonium paulo attentius considerasset: " Rege iter jam peragente, se in autumno sub vespertinum Pleiadum exortum navigationem incepisse."

Mense igitur Septembri Alexander, Leonnato præmisso ut puteos opportunis locis foderet, qua terrestri itinere ducturus erat exercitum, (cum sicca regio esse diceretur) et navibus quæ vitium fecerant crematis, Pattalis castra movens, cum exercitu ad Arbim vel Arabium amnem processit; qui Arhitas sive Arabitas (Aribas Dionysio Periegetæ, Abritas aliis dictos) et cum iis Indos, ab Oritis disterminat. Arbitæ enim maritimam Indiæ oram inter Indum et Arbim fluvium interjectam incolunt; quam mille stadiorum esse Nearchus ait[d]. Et extremi Indorum hi sunt: (ut ex Arriano in Indicis, et Plinio, libro septimo, capite secundo, intelligitur:) proximis Oritis (ut est apud

[a] Arrian. lib. 6. pag. 259.
[b] In excerptis apud Photium, cod. 250. cap. 51.
[c] Lib. 9. cap. 10.
[d] Apud Strabon. lib. 15. et Arrian. in Indic. fin.

eundem Plinium libro sexto capite vicesimo tertio, et Arrianum in Indicis,) propria, non Indorum, lingua loquentibus.

Arbies sive Arabitæ hi, gens αὐτόνομος et libera, quum neque satis virium haberent ut cum Alexandro confligerent, neque tamen sese subjicere ei vellent, simul atque eum cum exercitu adventare senserunt, in solitudines aufugerunt.

Alexander, reliquis copiis Hephæstioni traditis, secum dimidiam argyraspidum et sagittariorum partem, agminaque eorum qui Asseteri vocantur, agmen etiam equitatus ex amicis, et ex singulis præfecturis equitum cohortem unam, equestresque sagittarios omnes assumens, ad oceanum lævam versus convertitur: puteosque fodi jussit, ut exercitui præternavigaturo aqua abunde suppeteret.

Pattaleni, Alexandro abeunte, animos recipientes ac libertatem affectantes, Nearchum et exercitum cum eo relictum adorti expulerunt, et quum adhuc apti venti non spirarent discedere coegerunt: ut ex ipso Nearcho refert Strabo, libro decimo quinto. Ante initium enim hyemis, quæ simul cum occasu Pleiadum (mense Novembri) incipiebat, iis in locis non erat opportunum navigandi tempus[e].

3679. *a.* Quamprimum igitur Etesii venti cessarunt (qui tota ibi æstate ex mari in terram spirantes, omnem navigationem præcludunt) Nearchus, sacrificio Jovi servatori facto ludisque gymnicis editis, e portu solvit, anno regni Alexandri undecimo, archonte Athenis Cephisodoro, mensis Boedromionis die vigesimo sive Kalendis Octobribus Julianis: ut in dissertationis de anno solari Macedonum capite secundo ex Arriani Indicis ostendimus[f]. Cephisodori vero nomen, non solum ante annos quadraginta ad Olympiadis CIII. annum tertium, sed etiam post triennium, secundo videlicet Olympiadis CXIV. anno (post excessum Alexandri proximus fuit) in archontum tabula occurrit. Ut si nomen hoc in Arriano recte hic sese habeat, neque scrupulum aliquem injiciat duorum Cephisodorum tam propinqua vicinitas: ejusmodi futura sit in

[e] Arrian. lib. 6. pag. 259. [f] Op. tom. 7. pag. 361.

Olympiadis CXIII. tetraeteride, inter Diodorum Siculum, Dionysium Halicarnasseum (in Dinarcho) et Arrianum nostrum, dispositionis archontum differentia.

OLYMP. CXIII.	DIODOR.	DIONYS.	ARRIAN.
Ann. I.	Euthycritus.	Euthycritus.	Hegemon.
II.	Chremes.	Hegemon.	Chremes.
III.	Anticles.	Chremes.	Cephisodorus.
IV.	Sosicles.	Anticles.	Anticles.

Xylenopolim vero ab Alexandro conditam, urbem illam fuisse, e qua Nearchus et Onesicritus navigationis cœperunt exordium, refert Plinius[8]: de qua mirum tamen est, illum ibidem addere: "Juxta quod flumen, aut ubi fuerit, non satis explanari." Ubi enim ea esset, nisi in Pattalena; in qua Nearchus et Onesicritus, opportunum navigandi tempus expectaturi, ab Alexandro relicti sunt? aut juxta apud aliud flumen, quam Indum, in quo classis stabat? et per quem deductam eam fuisse ad oceanum, ex ipso Nearcho ita in Indicis suis nos docuit Arrianus.

Primo die, quum e portu solvissent, per fluvium INDUM ad amplum quendam alveum appulerunt, cui Sturæ nomen est, distantem a portu stadiis circiter centum biduoque ibi commorati sunt.

Tertio die inde moventes, ad alium alveum triginta stadiis inde remotum pervenerunt; cujus aqua salsedinem maris referebat. Mare enim in eam accedente æstu se ingerit, aquaque flumini permista etiam recedente æstu manet. Caumana is locus dicitur.

Inde viginti stadia provecti, ad Coreatim secundo flumine pervenerunt.

Hinc rursum moventes, non procul navigarunt: scopulum conspicati ea parte qua Indus in mare fertur, et fluctus litori illidebantur, litusque ipsum asperum erat. Cæterum qua scopulus mollior videbatur, fossa quinque stadiorum perducta, naves traduxerunt æstu marino accedente.

[8] Lib. 6. cap. 23.

Inde stadia 150. emensi, in Crocala arenosam insulam pervenerunt; ibique alterum diem commorati sunt. Vicina huic insulæ loca incolunt Arabii, Indica gens, ab Arabio fluvio ita nominati, qui eorum fines (ut dictum est) ab Oritarum finibus dividit.

Reliquam deinde navigationem per oceanum factam Arrianus fusius prosequitur (et ex eo Joannes Baptista Ramusius[h],) ipsum Nearchum hic secutus: ut in libro sexto historiæ Alexandri ipse confirmat. Cujus Peripli breviarium apud Plinium quoque extat, libro sexto ex Onesicrito a Juba rege excerptum: ut verba illa ostendunt. "Indicare convenit quæ prodit Onesicritus, classe Alexandri circumvectus in mediteranea Persidis ex India, narrata proxime a Juba;" ex quibus et illud explicandum est quod apud Plinium ibidem subjungitur. "Onesicriti et Nearchi navigatio nec nomina habet mansionum, nec spatia:" nempe, ut a Juba, vel Onesicrito etiam, ea est prodita. A Nearcho enim mansionum notata fuisse et nomina et spatia, quæ Arrianus ex eo descripsit fidem nobis faciunt.

Alexander, ut ad eum denuo revertamur, Arbi sive Arabio amne transmisso, magnam solitudinis partem ea nocte transgressus, sub auroram cultæ habitatæque regioni appropinquavit. Tum peditibus instructa acie sequi jussis, ipse sumptis equitibus, iisque per turmas distributis atque expansis ut magnam campi partem occuparent, Oritarum terram invasit. Plerique eorum qui ad arma confugerant ab equitatu cæsi; non pauci etiam vivi in potestatem venerunt. Post hæc modico fluvio reperto, juxta eum castra locavit.

Tripartito facto agmine, maritimos Ptolemæus, mediterraneos Leonnatus, ipse rex montana et his subjecta loca pervastavit. Unde præda milites ingente sunt potiti, et numerus peremptorum ad multas se myriades extendit.

Hephæstione, cui major pars exercitus fuerat tradita, adveniente, Alexander Rhambacia, pagum illius gentis maximum, progressus est: ubi cum portum a fluctibus

[h] Navigat. vol. 1. fol. 269.

tutum et commodum invenisset, Hephæstioni mandavit ut urbem ibi extrueret. Qua condita, et Alexandria nominata, Arachosiorum in eam deducta est colonia.

Alexander sumpta rursus secum argyraspidum atque Agrianorum dimidia parte, equitumque agmine et sagittariis equestribus, ad fines Gedrosorum atque Oritarum contendit, qua angustus ad eos aditus patere nuntiabatur: ad quem Oritæ Gedrosis conjuncti castra locarant, Alexandrum transitu prohibituri. At simulac adventare illum audierunt, multi quidem deserto præsidio ex angustiis profugerunt: Oritarum vero duces ad eum profecti, et se et gentem in ejus potestatem dederunt. His ille imperat ut convocata Oritarum multitudine, domum eos remittant: nihil incommodi, si id faciant, accepturos.

Satrapam Alexander Oritis constituit Apollophanem, Leonnato corporis custode illi adjuncto: quibuscum Agrianos omnes, et sagittariorum equitumque nonnullos, aliosque pedites et equites Græcos mercenarios, in Oris reliquit; utque classem expectantes dum illa regionem circumnavigarit, novam urbem inhabitandam curarent, et Oritarum res componerent, mandavit.

Ipse cum magna exercitus parte (jam enim Hephæstion advenerat) in Gedrosorum regionem maxima ex parte desertam contendit. In qua eremo (ut refert Aristobulus) Phœnices, qui mercimoniorum causa exercitum comitabantur, myrrha et nardo odorata jumenta sua onerarunt. Horum enim aromatum tanta ibi erat copia, ut exercitus eis pro tecto et stratis uteretur; et ex nardi radicum proculcatione suavissimus odor late diffunderetur[j].

Craterum cum parte exercitus per mediterranea Alexander præmisit, ut et Arrianam subigeret (quo communi nomine regiones ab occiduis Indiæ finibus ad Carmaniam usque protensæ comprehenduntur) et in eadem loca procederet, in quæ ipse iter erat facturus. Craterus vero, per Atachotos et Drangas in Carmaniam itinere instituto, eos qui in regione Choarina parere recusabant subegit[k]. Ozinem quoque (Ordonem Arriano dictum) et Tariaspem

[j] Arrian. lib. 6. pag. 262. Strabo, lib. 15. . 1050.
[k] Strabo, lib. 15. pag. 1051

nobiles Persas defectionem in Perside molientes oppressos a se in vinculis detinuit[l].

Ipse rex cum alia exercitus parte per Gedrosiam quingentis a mari stadiis profectus, sæpe etiam mari appropinquavit; per viam difficilem, sterilem, aquarum indigam et penitus desertam iter faciens. Cupiebat enim regionem mari vicinam obire; ut quinam portus propinqui essent perlustraret, simulque per transitum quæ classi necessaria essent præpararet, et puteos effodi foraque et portus statui curaret[m].

Hunc in finem, Thoantem Mandrodori filium cum modico equitatu ad mare speculatum misit; visurum an ullus uspiam portus, aut aqua non procul a mari, aut aliud quicquam necessariorum reperiretur. Qui reversus nuntiavit, piscatores quosdam abs se in litore inventos sub angustis tuguriis degentes. Ea tuguria ex conchis congestis facta esse, tecta ex piscium spinis. Eos vero ipsos piscatores modica aqua uti (quam magna cum difficultate e sabulo effodissent) ac ne illa quidem omnino dulci.

Postquam Alexander in locum quendam Gedrosorum venisset frumento abundantem, id acceptum et sigillo suo obsignatum jumentisque impositum ad mare vehi jussit. Interea vero dum in portum mari proximum it, milites neglecto sigillo atque ipsi adeo custodes frumento usi sunt; iis qui maxime fame premebantur partiti. Quibus Alexander, cognita necessitate qua adacti id fecissent, ignovit. Ipse quicquid frumenti peragrata ea regione conquiri potuit, per Cretheum Callatianum, ad classis cum exercitu adnavigantis usum misit: indigenis etiam imperans, ut ex superioribus locis quantum possent frumenti moliti, cum palmarum fructibus et pecudibus, exercitui ad mercatum adferrent. Telephum quoque, unum ex amicis, in alium locum cum frumento molito non multo misit.

Inter hæc, montanorum Oritarum quidam Leonnati agmen adorti, numerum haud exiguum prostraverunt; et inde ad sua se receperunt[n]. Indeque Oritæ cum vicinis populis se conjungentes, defectione facta, octo millia pe-

[l] Curt. lib. 9. cap. 10.

[m] Strabo, lib. 15. Arrian. lib. 6.

[n] Diodor. lib. 17. cap. 105.

ditum et quadringentos equites eduxerunt: adversus quos cum copiis suis progressus Leonnatus, magno prælio eos vicit; cæsis sex millibus, ducibusque eorum omnibus. Ab ipsius vero partibus, equites quindecim, pedites non multi, et Apollophanes Oritarum satrapes, desiderati sunt[o].

Nearchus cum classe huc appellens, frumentum ab Alexandro in commeatum exercitus ad decem dies procuratum navibus intulit, tempestate quassata navigia refecit, ex nautis qui segniores in opere esse videbantur peditatui quem Leonnatus ducebat adjunxit; peditesque in nautarum supplementum ex Leonnati copiis delegit[p].

Philippus, Oxydracarum et Mallorum satrapes, mercenariorum fraude interemptus est: ejusque percussores a Macedonibus, qui illi corporis custodes erant, partim in ipsa cæde partim post perpetratum facinus capti et interfecti sunt.

In Gedrosia plura incommoda et damna accepisse Alexander dicitur, quam in tota reliqua per Asiam expeditione; ita ut militarium copiarum quas in Indiam adduxerat, ne quartam quidem partem reduceret: graves morbi, pravus victus, fervores torridi, arenæ profundæ, aquæ inopia et fames tot absumpserant. Alexandrum tamen, non ignorata ejus itineris difficultate, ambitione quadam incitatum voluisse per Gedrosiam ducere exercitum scribit Nearchus: cum auditu accepisset Semiramidem quoque et Cyrum hac in Indiam fecisse expeditionem, sed illam fuga salutem consecutam evasisse cum viginti hominibus, hunc cum septem; quod gloriosum sibi fore putaret, si istis tanta passis, ipse victor per eadem loca exercitum incolumem reduxisse jactaretur. Hac igitur de causa, simulque ut classi non procul remotæ necessaria subministraret, Alexandrum hac via rediisse tradit Nearchus[q].

Cum itineris duces, deletis in arena a vento viæ vestigiis, viam se nescire dicerent; Alexander conjectura assecutus ad sinistram deflectendum esse, paucis equitibus assumptis ad quærendum litus properavit: quorum equis nimio æstu defatigatis et in itinere relictis, ipse cum quinque in uni-

[o] Curt. lib. 9. cap. 10. Arrian. lib. 7. et in Indicis.
[p] Arrian. Indic. pag. 339.
[q] Strabo, lib. 15. Arrian. lib. 6.

versum equitibus ad litus pervenit. In quo postquam effodienti aqua potui idonea inventa est, universum exercitum propere accersiit; ac deinceps usque ad diem septimum per litoream regionem profectus est, aquis abundans. Tum duces itineris viam agnoscentes, ad regionem mediterraneam eos deduxerunt[r].

Sexagesimo igitur postquam ex Oris (pro ὁρῶν enim apud Strabonem, et finibus apud ejus interpretem, ex Arriano Ὡρῶν reponendum est) discesserat die, ad Gedrosiorum regiam, Pura dictam, Alexander pervenit: ibique militibus quietem dedit, et exercitum tempestivis conviviis relaxavit[s].

Ad Phrataphernem Parthorum satrapam, et Drangianæ atque Ariæ (juxta Taurum montem) præfectos, viros omnium expeditissimos misit cum mandatis, ut quam celerrime camelos, dromedarios et id genus jumenta portandis sarcinis adsueta, cibariis aliisque ad usum commodis rebus onusta, ad Carmaniæ fines adducerent. Qui mandatis ad provinciarum satrapas quam ocyssime perlatis, ut magna commeatuum vis ad definitum locum deportaretur, effecerunt.

Menone Arachosiorum præfecto ex morbo nuper defuncto, Sibyrtius Arachosiæ et Gedrosiæ præpositus est.

b. Alexandro Carmaniam versus procedenti cædes Philippi Oxydracarum et Mallorum satrapæ nuntiata est. Ille, scriptis ad Eudemum et Taxilam literis, regionis Philippo commissæ administrationem eis demandavit; tantisper dum ipse satrapam aliquem eo mitteret.

Carmaniam ingresso Aspastes occurrit, gentis illius satrapes; suspectus res novare voluisse, dum in India rex esset. Eum Alexander, dissimulata ira, comiter allocutus, dum exploraret quæ delata erant, in eodem honore habuit.

Hic Craterus ad eum venit, reliquum exercitum et elephantos secum ducens: unaque Ordonem sive Orinem et Zariaspem, quos quod defectionem apud Persas moliti

[r] Strabo, lib. 15. Arrian. lib. 6. pag. 267.

[s] Strabo, lib. 15. Arrian. Plutarch. in Alexandro.

essent ceperat. Eodem etiam Stasanor Ariorum et Zarangorum (sive Drangarum) satrapes venit, et cum his Pharismanes Phrataphernis Parthorum et Hyrcanorum satrapæ filius. Venerunt etiam duces copiarum quas cum Parmenione in Media reliquerat, Cleander et Sitalces, et cum Agathone Heracon, quinque millia peditum cum equitibus mille adducentes.

Indiæ præfecti (sicut imperatum erat) equorum, jumentorum, jugaliumque (clitellariorum et dorsuariorum) vim ingentem, ex omni quæ sub imperio erat regione, miserunt. Stasanor etiam et Phrataphernes magnam jumentorum et camelorum copiam subministrarunt. Alexander jumenta ad sarcinas vehendas, quibus deerant, restituit: omniaque partim in singulos præfectos, partim per centurias et cohortes partitus est. Arma quoque ad pristinum refecta sunt cultum: quippe haud procul a Perside aberant, non pacata modo, sed etiam opulenta.

Hic Alexander, charisteria (ut ex Aristobulo refert Arrianus) sacrificavit ob victoriam de Indis partam, et ob exercitum ex Gedrosiis servatum: ludos etiam musicos et gymnicos edidit. Peucestam præterea, qui eum apud Mallos scuto suo protexerat, in corporis sui custodem adscripsit. Quem honorem septem tum gesserant; Leonnatus Antei, Hephæstion Amyntoris, Lysimachus Agathoclis atque Aristonus Pisæi filius, omnes Pellæi; Perdiccas Orontis filius, ex Orestide Macedoniæ; Ptolemæus Lagi et Pithon Crateæ filius Eordenses: quibus octavus, ob navatam apud Mallos operam, Peucestas additus est.

Alii (in quibus et Diodorus est, et Curtius, et Plutarchus) Alexandrum cum exercitu, æmulatione quadam Dionysiacæ bacchationis, septem diebus per Carmaniam processisse feruntᵗ. Quod Arrianus ideo verisimile esse non existimat; quia neque Ptolemæus Lagi, neque Aristobulus Aristobuli filius, neque alius quispiam author cui hac in parte fides haberi possit; illud memoriæ prodidit.

ᵗ Diodor. Plutarch. in vita, et lib. 1. de fortuna Alexandri. Curt. lib. 9. cap. 10. cum lib. 3. cap. 12. et lib. 8. cap. 10.

Aspastes Carmaniæ satrapes, Alexandri jussu, interfectus est; et Tlepolemus Pythophanis filius successor illi datus[u].

Cleander et Sitalces, qui Parmenionem jussu Alexandri occiderant, gravium scelerum (quorum ante meminimus) a provincia cui præfuerant, atque exercitu ipso accusati sunt: nec tot facinora, quot admiserant, compensare poterant cædis perquam gratæ regi ministerio. Eos igitur tum vinxit, suo loco necandos: sexcentos autem militum, qui sævitiæ eorum ministri fuerant, statim interfici jussit. Eodem die de Ozine quoque et Zariaspe, quos authores defectionis Persarum Craterus adduxerat, sumptum est supplicium.

Inter hæc Nearchus, Arabiorum, Oritarum, Gedrosiorum atque Ichthyophagorum regione circumnavigata, in sinum Persicum delatus Harmoziam sive Armuziam (quæ Ormus hodie dicitur) appulit: subductisque in terram navibus, ad Alexandrum (quem a Græco quodam a castris illius sejuncto quinque dierum itinere abfuisse intellexerat) cum paucis profectus, in maritima quadam urbe Salmunte dicta scenicos in theatro ludos exhibentem eum invenit.

Alexander ob servatum in oceano exercitum, Jovi Servatori, Herculi, Apollini Alexicaco, Neptuno aliisque diis marinis sacrificavit. Ludos etiam gymnicos et musicos edidit, pompamque induxit; cujus dux Nearchus erat, sertis ac floribus ab omni exercitu petitus.

Rex, auditis quæ in navigatione contigerant, Nearchum ad classem remisit, exiguo exercitu comitatum, quod per amicam regionem eundum ei esset: et ut ad Euphratis ostia navigaret, jussit, inde adverso amne Babylonem subiturus.

Tlepolemo in satrapatu suo nondum satis confirmato, collecti undequaque Barbari tuta munitaque Carmaniæ loca occuparant. Isti Nearchum ad mare proficiscentem diversis in locis sunt adorti: ita ut bis ac ter uno atque eodem die pugnare necesse habuerit. Tandem vero magno

[u] Curt. lib. 9. cap. ult. Arrian. lib. 6. et in Indicis.

cum labore ad mare salvus perveniens, Jovi Servatori sacrificavit, gymnicosque ludos edidit. Deinde Armuxia solvens, per sinum Persicum litus legendo (iis itineribus quæ, ex ipsius Nearchi historia, ab Arriano referuntur in Indicis) ad Euphratis ostia classem deduxit.

Per Pori et Taxilis literas intelligens Alexander Abisarum morbo interiisse, regnum ipsius filio ejus attribuit. In locum etiam Philippi Oxydracarum et Mallorum satrapæ, ex vulnere mortui, Eudæmonem vel Eudemum potius, qui dux erat Thracum, substituit.

Hephæstionem cum majore exercitus parte, cumque jumentis et elephantis, secus mare ex Carmania in Persidem misit; quod per hyemis tempus Persicum mare tranquillum esset, et omnium rerum esset ibi abundantia.

Stasanore in suam provinciam remisso, Alexander cum expeditissimis peditum, cumque amicorum equitatu et aliqua sagittariorum parte, Pasargadas Persidis profectus est: ubi nummos fœminis donavit, ut Persarum regibus moris erat, quoties in Persidem venirent, singulis aureum largiri.

In finibus Persidis Orsines sive Orxines illi occurrit: qui post mortem Phrasaortis satrapæ (Alexandro adhuc apud Indos res gerente, ex morbo vita functi) Persas Alexandro in officio continebat; quamdiu nemo esset qui ejus provinciæ curam gereret. Is a septem Persis oriundus, ad Cyrum quoque regem originem sui referens, cum omnis generis donis non Alexandrum modo, sed etiam amicos ejus omnes super ipsorum vota coluisset, Bagoæ spadoni, regis amasio, nullum honorem habuit: quæ causa mortis illi brevi post fuit[v].

Accessit quoque ad eum in Pasargadas Atropates Mediæ satrapes; Baryaxem Medum captum, quod erecta cidari capiti imposita Persarum ac Medorum regem se appellasset, et cum eo omnes defectionis socios adducens: quos Alexander necari jussit.

Ægerrime vero ferebat scelus in Cyri sepulchrum admissum, quod perfractum spoliatumque reperit; pretiosis

[v] Curt. lib. 4. cap. 12. et lib. 10. cap. 1. Arrian. lib. 6.

omnibus quæ prius ibi viderat, præter lecticam et urnam auream, in qua Cyri corpus conditum fuerat, inde asportatis. Confracta quoque lectica, et sublato urnæ operculo, corpus prædatores ejecerant: ipsam vero urnam comminuere conati fuerant, ut commodius auferri posset, partim præscindentes partim contundentes; quumque opus ex sententia non succederet, relicta tandem urna abierunt. Aristobulo vero datum ab Alexandro negotium est, ut sepulchrum de integro instauraret, corporisque reliquias quæ supererant in urna conderet, operculoque tegeret; quæquæ rupta essent reficeret, pristinoque ornatui restitueret; adhæc ædiculæ portam lapide et calce obstrueret, regio signo illi impresso. Hæc, ex ipsius Aristobuli historia, refert Strabo libro decimo quinto, et Arrianus sub finem libri sexti.

Post hæc Alexander magos sepulchri custodes comprehensos in quæstionem dari jussit, ut authores facinoris indicarent: qui torti, neque de se neque de aliis quicquam confessi sunt. Quapropter, nullius rei sibi conscii deprehensi, ab Alexandro dimissi sunt. Polymachum tamen, quamvis Pellæus esset non ex obscurissimis, ob apertum Cyri conditorium, ab Alexandro interfectum fuisse Plutarchus narrat.

Pasargadis deinde Persepolim Persarum regiam Alexander profectus est, quam ipse prius concremavit; sed reversus factum improbavit. Ibi multa Orxini crimina sunt objecta: quod templa et sepulchra regia spoliasset, multosque Persarum injuste peremisset. Speciatim vero de Cyri sepulchro ab eo spoliato suspicio a Bagoa est injecta: in quo tria talentorum millia condita fuisse, ex Dario se accepisse mentiebatur spado. Cujus opera effectum est, ut nobilissimus Persarum et eximiæ in regem benignitatis in crucem ageretur.

Eodem tempore Phradates quoque, qui Hyrcanorum, Mardorum et Tapyrorum aliquando prætor fuerat, regnum affectasse suspectus, occiditur[w].

Alexander Peucestem corporis custodem (quod fidem

[w] Curt. lib. 8. cap. 3. et lib. 10. cap. 1.

ejus egregiam cum aliis in rebus tum apud Mallos expertus esset) Persis satrapam constituit. Qui statim, solus ex omnibus Macedonibus, veste Medica sumpta linguam Persicam didicit; reliquaque omnia ad Persicum modum accommodavit. Quo quidem nomine Alexander eum collaudavit: et Persæ, quod Persicum cultum patrio prætulisset, gavisi sunt.

Alexandrum cupido cepit navigandi per Euphratem ac Tigrim in Persicum mare, fluminumque in mare exitus visendi; quemadmodum et Indi ostia, et quod ex ea parte est mare viderat. Arabiam quoque et Africam ambire decreverat, atque per columnas Herculis in mare mediterraneum decurrere[x]. Mesopotamiæ igitur prætoribus imperavit, materia in Libano monte cæsa devectaque ad urbem Syriæ Thapsacum, ingentium carinas navium ponere, (non quidem septiremes omnes, ut Curtius voluit; sed variorum ordinum, ut ex Aristobulo postea intelligemus) deducique Babylonem. Cypriorum regibus imperatum, ut æs stupamque et vela præberent[y].

Nearchus et Onesicritus cum Alexandri classe ad Euphratis ostia provecti, Diridotim pervenerunt, Babylonicæ regionis mercatum; quo thus et alia aromata quæ fert Arabia negotiatores adferunt. Ibi Alexandrum Susa profecturum intelligentes, retrorsum profecti ad Pasitigris ostia navigarunt; et adverso flumine per regionem bene habitatam atque opulentam vecti sunt: confectisque stadiis 150. ibi constiterunt, expectantes reditum eorum quos Nearchus miserat sciscitaturos ubinam locorum rex esset. Ipse diis servatoribus sacrificium fecit, ludosque edidit; universo exercitu navali in lætitiam effuso[z].

Calanus Indus gymnosophista, cum ad annum 73. vitam produxisset, nec ullam per id temporis sensisset corporis infirmitatem, apud Pasargadas ægrotare primum cœpit. Invaletudine igitur tentatus, quæ in dies magis ingravescebat, ubi ad Susianos fines est perventum (ibi enim hoc factum affirmat Diodorus; non in Babylonis suburbio, ut Ælianus[a],) precibus ab Alexandro contendit, ut ingentem

[x] Arrian. init. lib. 7.
[y] Curt. lib. 10. cap. 1.
[z] Arrian. in Indicis.
[a] Lib. 5. var. hist. cap. 6.

sibi rogum construi, eique a se conscenso ignem a ministris subjici juberet. Rex initio quidem eum ab hoc proposito avertere conabatur: quum vero a proposito deduci non posse cerneret, sed aliud genus mortis quæsiturum, nisi istud ei concederetur, crederet; rogum ei ut petierat accendi jussit, ejusque rei negotium Ptolemæo Lagidæ corporis custodi dedit[b]. Cum autem ad rogum iret, reliquos amicos osculatus, ad Alexandrum deosculandum accedere noluit: dicens, Babylone se illum reperturum, ibique osculum esse daturum; eum moriturum ibi esse præsignificans[c].

Simulac vero ii quibus id negotii datum erat ignem rogo immiserunt, tubas clanxisse Nearchus tradit, (ita enim ab Alexandro imperatum erat) universumque exercitum clamores sustulisse, perinde atque quum prælium inire consuevit: elephantos etiam ingentem quendam bellicumque fremitum edidisse, Calanum cohonestantes[d].

Addit Chares Mitylenæus musicum certamen et athleticum in ejus honorem Alexandrum edi curavisse: atque Indis gratificari volentem, usitatam etiam ipsis potandi vini concertationem adhibuisse; atque primas obtinenti præmium constituisse talentum, proximo triginta minas, tertio decem. Frequentibus igitur amicis et præfectis ad cœnam invitatis: qui plurimum in ea hausit Promachus, ad quatuor congios progressus est; relatoque pro victoriæ pretio talento, triduum superstes fuit. Ex cæteris, 35. continuo ob vehemens frigus crapulam insecutum interierunt: sex vero pauco intervallo interposito mortui sunt in tentoriis[e].

c. Nearchus et Onesicritus, cum navali exercitu, per Pasitigrim adverso flumine navigantes, ad pontem quendam recens factum, per quem Alexander terrestrem suum exercitum in Susas traducturus erat, constiterunt[f]. " Fes-

[b] Diodor. lib. 17. Strabo, lib. 15. Arrian. lib. 7.

[c] Arrian. lib. 7. Plutarch. in Alexand. Cicero, lib. 1. de divinat. Valer. Maxim. lib. 1. cap. 8.

[d] Arrian. lib. 7. pag. 277.

[e] Athenæus, lib. 10. cap. 12. Plutarch. in Alexandro. Ælian. var. histor. lib. 2. cap. 41.

[f] Arrian. in Indicis.

tos dies Susis agentem Alexandrum invenisse" eos scribit Plinius[g], " septimo mense postquam digressus ab iis fuerat Patalis, tertio navigationis;" vel, navigationis potius sexto: quum mense post discessum Alexandri proximo eam cœpisse docuerimus.

Utroque exercitu jam conjuncto, Alexander pro navibus simul et milite salvis sacrificia fecit, ludosque edidit. Nearchus quoquoversus per castra ibat, floribus ac sertis petebatur[h].

Atropate in satrapatum suum misso, Alexander Susa proficiscitur. Ubi Abuliti, qui nihil præparaverat commeatus, tantum argenti signati tria millia talentum attulit, equis objicere jussit pecuniam: quibus eam non gustantibus; Quo igitur nobis, inquit, hic paratus? Abulitem in vincula illum conjecisse, et filium ejus Oxathrem sive Oxyartem hasta transverberavisse, Plutarchus: utrumque ob res Susiorum non recte administratas, necavisse scribit Arrianus.

Multæ devictæ gentes præfectos suos accusaverunt; qui, de Alexandri reditu ab Indica expeditione omni cogitatione deposita, multa flagitia cum in templa et sepulchra, tum in subditos ipsos admiserant. Eos, sine respectu amicitiæ, rex in conspectu legatorum necari jussit. De Cleandro quoque et Sitalce, quos in Carmania damnaverat, sumptum est supplicium. Et Heracon, qui tum temporis criminationem subterfugerat, a Susiis convictus, quod eorum templum diripuisset, etiam ipse pœnas dedit. Jamque pronior Alexander ad fidem delationibus adhibendam factus erat, atque atrocibus suppliciis leviter etiam delinquentes afficiebat, quippe quos majora delicta animo agitasse cogitabat.

Ea regis in duces improbe se gerentes severitate divulgata, multi ex præfectis, injuriarum et scelerum sibi conscii, timere sibi cœperunt. Ideo nonnulli, corrasis undique pecuniis, fugam inierunt: alii, qui mercenariis præerant, a rege defecerunt. Ea re cognita, literæ ad omnes Asiæ præsides et satrapas missæ sunt, quibus inspectis, extem-

[g] Lib. 6. cap. 23.

[h] Arrian. in Indicis pag. 351.

plo quicquid conductitii militis esset exauctorare jubebantur[i].

Cum imperata illi exsequerentur, multi peregrini, sacramentis militaribus exsoluti, per totam Asiam huc illuc vagabundi discursitabant, et prædando victum sibi necessarium conquirebant; donec ex omnibus passim locis ad Tænarum Laconiæ convenerunt. Sic et satrapæ ducesque Persarum, qui fuerant relicti, collecto milite et pecuniis ad Tænarum profecti, vires ibi conjunxerunt[k].

Alexander Statiram, Darii filiam natu majorem, uxorem duxit; et præter hanc aliam (ut Aristobulus tradit) Parysatin, ex filiabus Ochi natu minimam. Drypetim, minorem Darii filiam uxorisque suæ sororem, Hephæstioni dedit; Cratero Amestrin vel Amastrinem: Oxyartæ sive Oxathræ Darii fratris filiam: Perdiccæ Atropatis Medorum satrapæ filiam: Nearcho, Spitamenis Bactrii filiam: Ptolemæo Lagidæ corporis custodi atque Eumeni Cardiano, Artabazi duas filias, et Barsines sorores; ex qua, licet matrimonio sibi non copulata, ipse Alexander filium Herculem susceperat. Ptolemæi uxor Artacama (vel Apama) Eumenis Artonis, dicta est. Ubi obiter notandum; Barsines nomen, apud Arrianum[l] quidem pro Statiræ, apud Plutarchum vero (sub initium vitæ Eumenis, ubi uxorem ejus nominat) pro Artonis, videri irrepsisse.

Reliquis amicis similiter Persarum ac Medorum illustrium filias Alexander matrimonio copulavit: quarum omnium numerus 80. ut Arrianus, 90. ut Ælianus, 92. ut Chares, 100. ut Plutarchus libro primo de fortuna Alexandri scriptum reliquit. Alexandri vero et cæterorum omnium nuptiæ eodem et tempore et loco simul agebantur, ipso rege dotes omnibus conferente: et per quinque dies continuos Susis nuptiales eorum epulæ ea pompa sunt celebratæ, qua apud Ælianum[m], et Athenæum[n] ex Charetis Mitylenæi historiæ Alexandri libro decimo descriptas habemus. Cuique convivarum, quorum fuerit novem mil-

[i] Diodor. ad ann. 2. Olymp. 113.
[k] Diodor. ad ann. 3. Olymp. 113. et ann. 2. Olymp. 114.
[l] Lib. 7. pag. 278.
[m] In var. histor. lib. 8. cap. 7.
[n] Deipnosophist. lib. 12. cap. 18.

lium numerus, aurea phiala ad libandum data fuisse memoratur. Reliquis quoque Macedonibus qui Asiaticas uxores antea duxerant, supra decies mille numero, sponsalia munera ab Alexandro donata sunt.

Adhæc opportunum ei visum fuit, quidquid æris alieni milites conflaverant propria impensa solvere. Quumque quantum quisque deberet ad se referri jussisset, ut pecuniam acciperent: initio quidem pauci nomina sua conscribi passi sunt; veriti ne Alexander id eo consilii faceret, ut exploraret quibus militibus ob immoderatos sumptus quos facerent stipendium non sufficeret. Inter eos vero qui nomina dederunt fuit Antigenes luscus; qui alterum oculum, quum obsideret Philippus Perinthum, teli ictu amiserat. Ille obæratum se simulans, adducto certo ad mensam qui affirmavit se ei dedisse mutuo, pecuniam recepit. Eo postea mendacii comperto, exarsit rex; summovitque eum aula, atque præfecturam ademit. Quam ignominiam ægre ille ferens, præ se tulit manus sibi ipsum illaturum. Id timens Alexander, iram deposuit, et ipsum pecuniam eam habere jussit.

Postquam ei renuntiatum est, plerosque nomina dare nolle, sed suas unumquemque rationes et contractus occultare; militum diffidentiam reprehendit: dicens, non debere regem erga subditos alium quam veracem esse; neque quenquam subditorum aliter affectum esse debere, quam ut regem veracem esse credat. Deinde mensis per castra dispositis, pecuniaque iis imposita, et constitutis qui largitionem illam administrarent; omnium qui rationes contractusque suos adferrent debita solvi jussit, ne nominibus quidem debitorum conscriptis. Ac tum demum veracem Alexandrum crediderunt: gratiusque eis accidit ignorari nomina, quam debito liberari.

Ea largitio exercitui facta, viginti millium talentorum, apud Justinum et Arrianum fuisse dicitur: cum paulo minus decem millibus totum æs alienum fuisse dissolutum, rectius Diodorus scripserit. Ex decem enim talentorum millibus prolatis, centum et triginta talenta relicta fuisse, et Curtius et Plutarchus confirmant: a Curtio etiam hoc adjecto epiphonemate: " Adeo ille exercitus tot ditissi-

marum gentium victor, plus tamen victoriæ quam prædæ deportavit ex Asia."

Alia præterea aliis pro uniuscujusque dignitate dona rex dedit, aut pro virtute qua quis in periculis eminuisset. Eos vero qui præclarum aliquod facinus edidissent aureis coronis donavit. 1. Peucestam, qui scuto eum apud Mallos protexerat. 2. Leonnatum, qui etiam ibi eum propugnarat, multaque alia apud Oros præclare gesserat. 3. Nearchum, qui classem cum exercitu ex Indorum regione per oceanum salvam deduxerat. 4. Onesicritum, navis regiæ gubernatorem, ob eandem causam. 5. Hephæstionem, aliosque corporis custodes.

Inter hæc, satrapæ novarum urbium abs se conditarum, aliarumque provinciarum quas debellarat, ad Alexandrum venerunt, triginta millia Persarum (et aliorum peregrinorum; de quibus supra anno mundi 3676. *c.*) Susa ducentes; qui ejusdem ætatis adolescentes omnes erant, formæ decore viribusque corporum eximii. Hi, ex regio mandato undique conquisiti et a magistris ad Macedonicum militiæ morem instituti, armisque Macedonicis magnifice instructi, ante urbem castra posuerunt. Ubi cum studii et exercitationis suæ in armis specimen regi exhibuissent, præclaris ab eo muneribus cohonestati sunt; et Epigoni, id est, posteri vel successores appellati.

d. Alexander, pedestris exercitus majorem partem Hephæstioni in Persicum mare ducendam committens, ipse, classe in Susiorum regionem appulsa, conscensis navibus cum argyraspidibus et agemate ac parte equitum amicorum per Eulæum amnem ad mare navigavit. Quumque jam non procul ab ostiis fluminis abesset, plerisque navibus atque iis quæ quassatæ erant ibi relictis, ipse cum velocioribus ab Eulæo amne per mare ad Tigris ostia contendit: reliquæ naves, per Eulæum advectæ in alveum qui ex Tigri in Eulæum ducitur, in Tigrim devectæ sunt.

Alexander circumvectus mari, quidquid spatii inter Eulæum et Tigrim Persici sinus litus continet, per Tigrim ad castra navigavit, ubi Hephæstion cum omnibus copiis consederat. Inde rursus Opim, urbem ad Tigrim sitam: atque inter navigandum cataractas omnes tolli jussit; quas

Persæ confecerant, ne quis e mari navali classe in eorum regionem penetraret: hujusmodi inventa esse dicens hominum qui armis parum valerent°.

Opim quum venit, universo exercitu convocato pronuntiavit, se omnes eos qui vel ætate vel membrorum mutilatione inutiles ad pugnam facti essent missos facere, et in domos suas redeundi potestatem dare: qui vero voluntarie manerent, tantum se largiturum, ut merito aliis qui domi desideant invidiosi sint futuri, aliosque Macedones excitaturi ut libenter una cum eis pericula ac labores adeant.

Hæc, ab Alexandro animo gratificandi Macedonibus dicta, ipsi ita interpretati ac si ab eo despicerentur inutilesque ad res bellicas judicarentur, alia simul omnia quæ indignationem eis moverant ad animos revocabant. Quod stola Medica Alexandrum indutum cernerent: quodque nuptiæ illæ magnificæ Persico more fuissent celebratæ. Quod Peucestas Persarum satrapes cultu ipso atque sermone Persizaret; quodque Alexander barbarica illa affectatione delectaretur. Quod Bactriani, Sogdiani, Arachoti, Zarangi, Arii, Parthi, et qui ex Persis Euacæ vocantur equites, amicorum equitatui accensi permistique essent. Quod quinta equitum præfectura accessisset, non quidem tota solis barbaris constans, sed quod universo equitatu aucto, agemati accensi fuissent Cophes Artabazi filius, Hydarnes et Artiboles Mazæi filii, Phradasmenes, Phrataphernis Parthorum atque Hyrcaniæ satrapæ filii, Itanes Oxyartis filius et Roxanes Alexandri uxoris frater, Ægobares et ejus frater Mithrobæus: quodque horum dux esset Hydaspes Bactrianus; et quod his Macedonicæ hastæ loco barbaricorum jaculorum datæ essent. Quod adolescentes barbaros Epigonorum nomine et ornatu Macedonico decorasset. Quod Macedonica denique instituta ipsosque adeo Macedones despectui haberet. Non igitur jam amplius silentium tenuerunt, sed omnes militiæ sacramento absolvi petierunt: jubentes eum solum cum patre suo Hammone inire bella, quum milites suos fastidiret.

Irritatus Alexander, confestim cum ducibus qui eum cir-

° Arrian. lib. 7. cum Strabone, lib. 16. pag. 1075.

cumstabant e tribunali prosiliens, tredecim præcipuos eorum qui multitudinem ad seditionem concitabant correptos apparitoribus tradidit; et mergi in amnem vinctos jussit. Tantam vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigendi supplicii constantiam disciplina militaris dabat. Deinde, solis amicis et custodibus corporis comitantibus, regiam ingressus, neque corpus curavit, neque amicorum quenquam eo die admisit: sed ne postridie quidem.

Tertio die peregrinorum militum concionem advocari jussit, Macedonibus intra castra cohibitis: et cum frequentes coissent, adhibito interprete, perpetuam illorum tum in se tum in pristinos reges fidem laudavit, et sua in illos beneficia commemoravit: ut nunquam quasi victos sed veluti victoriæ socios habuerit, et affinitatibus connubiorum victos victoribus miscuerit. "Proinde, (inquit,) genitos esse vos mihi non ascitos milites credite. Asiæ et Europæ unum atque idem regnum est: Macedonum vobis arma do. Inveteravi peregrinam novitatem: et cives mei estis, et milites."

Deinde, mille ex his juvenes in numerum satellitum legit, eisque corporis sui custodiam in aula tradidit. Ducatus agminum inter Persarum principes partitus est: et militaribus eorum ordinibus Macedonica imposuit nomina. Ex his quoque cognatos effecit: quibus solis ut deosculari ipsum liceret permisit[p].

Cum viderent Macedones a Persis regem stipari, et ex his satellites apparitoresque deligi, atque ad primos honores eos provehi, se vero cum ignominia rejici; conciderunt animis, ac collocuti inter se, concursu in regiam facto, interiore duntaxat retenta tunica, arma ante januam projecerunt: et pro foribus stantes, cum clamore ac plangore intromitti se postularunt; authores tumultus dedere volentes, et ut suppliciis suis potius saturaret se quam contumeliis regem orantes. Ille vero, quamvis jam placatior, non admisit eos. Non abscesserunt illi, sed duos dies et noctes ante regiam lamentantes, dominumque appellantes perduravere: a janua se non discessuros professi, nisi

[p] Vide Polyæni stratagem. lib. 4. in Alexandro, num. 7.

Alexander eorum commiseratione tangeretur. Tertio die ille prodiit, humilesque ac demissos conspicatus, et communi omnium mœrore atque ejulatu commotus, diu quoque collachrymatus est. Quumque aliquantum veluti aliquid dicturus constitisset, ipsi supplices permanserunt.

Tum Callines quidam, et ætate et præfectura in amicorum equitatu non obscurus, ita locutus est: "Hoc est, o rex, quod Macedonum animos male habet, quod jam nonnullos Persarum tibi cognatos effecisti, atque hos te deosculari sinis; Macedonibus ab hujuscemodi honore exclusis." Tum Alexander ejus orationem interrumpens, "Omnes vos," inquit, "cognatos mihi facio, ac deinceps ita vocabo." His dictis Callines progressus eum deosculatus est, aliique quibus id cordi fuit. Atque ita receptis armis clamantes et pæana canentes ad castra redierunt.

Inde rex sacrificium diis quibus consueverat fecit, epulumque publicum curavit: accumbente ipso pariter omnibusque Macedonibus, deinde Persis ac deinceps reliquis, prout quisque aut dignitate aut virtute bellica illustris esset. Tum ex eodem cratere et rex et qui una accumbebant libarunt; Græcis vatibus et magis vota nuncupantibus, et cum alia fausta ac prospera, tum concordiam imperiique societatem inter Macedonas et Persas precantibus. Novem millia convivarum huic epulo adfuisse memorant; eosque omnes eandem libationem fecisse, eundemque pæanem cecinisse.

Alexander, Tigri amne transmisso, ad pagos Caras dictos castra locavit. Inde, quatridui spatio Sittacenem emensus, Sambana pervenit: ubi per septem dies substitit. Tridui deinde itinere Celonas venit: quo Bœotiorum a Xerxe deducta fuit colonia. Inde a recto itinere deflectens, visendi causa Bagistamen ingressus est; regionem fructiferis arboribus aliisque omnibus ad usum et delectationem hominum pertinentibus abundantem.

Inter hæc, Harpalus Macedo gazæ et vectigalibus regiis Babylone præpositus, male sibi ex luxu conscius et Alexandri (qui multos ex satrapis ad se delatos capitali supplicio affecerat) severitatem metuens, convasatis quinque millibus talentum argenti et militum sex millibus stipendio conductis,

ex Asia profugit. Relictis vero ad Tænarum Laconiæ militibus, (quo et alios peregrinos milites ex Asia dimissos confluxisse diximus) ad populum Atheniensem supplex venit. Sed Antipatro et Olympiade eum sibi dedi postulantibus, grandi pecuniæ summa in Demosthenem et cæteros oratores qui ejus causam apud populum agerent dispertita, evasit, et ad milites in Tænarum remeavit[q]. Apud Arrianum, libro septimo, lacuna hic habetur: in qua cum Alexandri itinere hoc fugæ etiam Harpali historiam conjunctam fuisse, ex Photii bibliotheca (cod. 91.) intelligitur; et litem περὶ δώρων, de donis ab Harpalo acceptis, Dionysius Halicarnasseus, in fine epistolæ ad Ammæum de Demosthene, Anticle archonte (cujus præturam in quartum hunc annum Olympiadis CXIII. ab eo conjici supra ostendimus) Demostheni intentatam fuisse indicat.

Concertatione inter Hephæstionem et Eumenem de dono quopiam exorta, ac multis ultro citroque jactis convitiis; Alexander minis deterritum Hephæstionem non libenter Eumeni, ejus rei cupido, reconciliavit[r].

[q] Diodor. ad ann. 2. Olymp. 113. Pausan. in Atticis. Plutarch. in Demosthene, et Phocione.

[r] Plutarch. in Eumene. Arrian. lib. 7.

END OF THE EIGHTH VOLUME.